

14902

ભાવો ૪]
વિવરણ સ પત્ર]

ગમચંદ્રની મૂર્છા.

[જુલાઈ ૪ સ ૧૮૧૬
[મીરાઈ]

[શમ્ભુને માગે રામચંદ્ર પચાસીમા વાસન્તી સાથે ફરે છે ત્યાં મીનાબેન રમણુ થતા મરિજન થાય છે આ દેવ મીનાબેનના રક્તસુખ અનુભવવાનો સંભવ થતા રામચંદ્રની સ્થિતિ]

ગમ ! જાણ ત્યો ૧૨૧ ગ્રામ જીવ્ય છે] સખિ રાસન્તિ ! પ્રભુનો પાસ માન
રાસન્તી દે ! કેમ રાઈ ?

ગમ બીજુ શુ હોય ? જાનબી ફરી મળી

દ્રામન્તી બરે ! દેવ નામબદ ! કયા છે ?

ગમ [રક્તસુખનો અભિનય કરતા] જો આ સામે જ રી

—ઉત્તરસમચરિત, અક ૩

સમારોચક]
ચિત્રકાર [પટિલ]

સિદ્ધરાજ અને રાણકદેવી.

[જુલાઈ ૪ સ. ૧૮૧૮
[કાપીરાઈ]

[રા. ખેંગારને દ્વારા સિદ્ધરાજ રાણકદેવીના નામ પુરમાં આવે છે રાણકદેવીને મોવાનો સ્વીકાર કરવા સહમતી અને એ સ્વીકારથી મુક્તિ મેળવવા માટે જોઈએ તેવા સિદ્ધરાજને કોઈપણ નામ તેના પુત્રનો વધ કરવા તરવાર ખેંચતો રા. ની અને પુત્ર બચાવેલા વચ્ચે છે]

પુસ્તક નં ૪,]

જુલાઈ, ઈ. સ. ૧૯૧૯

[અંક ૭.

મહાત્મજીનો આરંભ ઓગસ્ટ ૧૯૧૪.

જામનગર - પ્રો. બલનંતરાય કલ્યાણરાય ડાક્ટર મી. એ.

[૪ મહિનાની આગે પુત્ર માનુષ્ય થયો. એ એ એન્ડ્રિયાના બાપણો એ દિવસ સાંસરા નો દારૂગ દિવાના છે એમ અને દેવી નરકગો ધણે મેળે ભાગ રજુ નૂંમિ તરફ મોકલી દીધો, એ દારૂકન, બગબગ સારો જ પ્રસિદ્ધ થયો આ મોનેટ એ આ મામલો હતો ત્વે જર્મનીએ સંવિધી કરતો ઝીંગી છે અને આખી દુનિયામાં પ્રગતિમાનો વિકાસ ઉભગવર અને ક્રાપાકાધ આ ભાગે છે, એટલે આ તે દારૂકો કેવી પ્રાર્થના છે]

પૃથ્વી દુરા

અર્થાત્સાગી યતિષ ૧.

પિતા, દિવસ આ ઉમે, અરુણ આબ દેખાય આ
-એના ૧૫૫ કેમ એ નિગમિ નેમ માની દમ ?
નિવાનંતસપના નિરો દિવિતની ઉત નામ્ય ને
મૂનિ પવકેક પ્રેમવતી નિધી જ જ ને
૧ તે ઉત્ત આજનો ગધિ મોં આ તો દોમે
-અને તરિ ૧૫૫ ડે અનિત મમ્ત હિમ્મતના,
૧ધે ૧ ૧૫ એમમા રનજન ભૂમિએને નામ
તરેનો પ્રતી રતે ૫ ૫૫ થા ૧૫૫૫ને.

અનિતિ ૨ ૨-૬-૦ એન એમ નિધારી એન્ડ પી. પ્રમાદ

પ્રભા દિવસ આ નવો, જગત આ નવો, તેલમા
 જુના રતનનમન કેમ અ પુ જુની પ્રોથતા
 નદી નિ જુના ધર, ન અમરી કિયા
 વડે લાપુ અપુને નવને વેમનાનનિ
 પડે નવન મહિમા અપુનમુવ વે બનિ
 નિધો લખવખા / કરો સદન પદવીના, પ્રનો X

મૈસુરની સોનાની ખાણ.

એન્ડ મુલાકાત.

લેખ. નો દાનિતસાચ જાનવાચ પડયા, એમ એ

મૈસુર રાજ્યની જોનાની ખાણોની મુલાકાત લેવા હું આતુ હતો સન ૧૯૧૧થી
 ૧૯૧૩ સુધી જ્યારે મેં જોનામાં તાનાએ રથાપેના ઈન્ડિયન ઈન્ડિયન ઓફ સાયન્સમાં
 હતો તે વખતે મહારા મિત્રોની આથે લા જવાને માટે બે ના પરમનુભી મેમરી હતી, પરતુ
 અનિશ્ચય સ્થિતિને લીધે તેઓની સાથે જઈ શક્યો નહોતો તેવી આ ઉનામાં આ જ્યારે
 પાડો આ ઈન્ડિયનમાં ન રમ્યાન કામ કરના આ પાત્યાએ આ ખાણો જોનાતરત પ્રનાસ કર્યો
 આ હોના એ મૈસુરની મારફત પરમાન ની મેમરી અને તા ની જુનનો દિવસ નમી થયો.

૧ બે મૈસુરથી કોલર

અમે ૭ જાણુ હતી અમારે પ્રાત નામમાં ૮-૨૦ વાગે બે મૈસુર જાણીને મેનનથી
 નીકળતી ત્રણસ એન્ડ સવન નરામ મેવેની ગાડીમાં નીળાનાલુ હતુ ઈન્ડિયન રિવાર્ડ-
 નિનાસમટમાં અમે જો ગેતા હતા, ત્યાંની આ રેશન બરોમ આ માન ૬ હજુ તેમ
 ઈન્ડિયન બે મૈસુર રહે થી પણ એન્ડુ. હે કે આરથો કોઈ માદન તૈયા હોતુ નથી
 ને પરાડીએ એટ, બેતુ હો-રી-જોનાના મોટે બે માર્ગ બેટન આરો-રી-ગોડ વધને
 આરે એ પણ અસહનિત હતુ તેવી અને વાનતા જવાના હતા, આરે તેથી અમારે ૭ વાગે
 મોનામાં મો નીકળતુ હોઈએ એમ હતુ.

રિવાર્ડિંગના નિનામટુદન જનની જોના બેના નણા ૭ પરિમિત હો તેઓને આશ્ચર્ય
 નહિ લાગે કે અમા ની જાણનાથી એન્ડ જાણ રાતના ૧૧ થા ને કિનાનો વખત થયો હતો

પ્રથમ આપુ તે દરમિયાન વચતમ ૫૦૦ વાણ ટીકીએ લેનિંગ વીજુ હતુ રાખતોના
 રાખા હતા મેટો વીજુ પણ નહા નજી દિહીએ લા હતા તે જુલ આ સરમાંથી યદના ખપી
 ના કોલા વવાયા એની ગોમસ ૧૦૦૦ ભાગવામાં નથી પણ ને દો લાખ ઉપર તે દોલો
 એન્ડ એવી જાડ ન હોવાક કા સ અને સમેગિમતા ન કોના પણ ૧૦૦૦ ટીકીએ બુરી સરે
 હતા અને તેનામાં ખપી ગયા અને ધવાયા તે પડે જુલ

અન મુલાકાત ૩ ૦-૮-૦૦ એન એન રિવાડી એન્ડ કપની, મુનાલ

કરિને એજે બીજાને જગણ્યો આભારી થા મે જાડાડી મોનાના હતા પાચમો મેચનો ન થી કાડી પાસે ધડીયાળ નહિ હોનાર વચ્ચે એક બોલી ન છે નખાની નાની ભાત ત્રીજાની એ ડી આગળ આનીને યાગેલાં જા ખરીને નપરાવ કે એ તા જાડા ઠાનગીમા વાત સિડીનો એમ એસસી હતો ડાનતો મુખનીમા વાત મરતા-એ કે મોટે બાળે નામે હેનુધી હોય-પોનાની એરડીમા મ્હોટે સખા ધોઈથી, માન્યના અવાજથી એમની હા હડી તો ખરી, તેમ યોગે તે કમ નેનાની મગરડો બીજે ચાતુ કરોતો જાગ્યો છે કેમ્લા વાગ્યા એમ પૂજાને તે માટે આ લેખમા સોનાના ડાનતો કે કમ ભાવ વામવા આવા છે એમ જનાગ દીવાકે એ કમમા નહિ

આ જવાબથી જમાની મહાસર મેત્રો નિહાડના પડી પણ ત્હેનો ખગે આમ આનના મેસુનિર્મામી થયેનો મનામ યુનિર્મા, એટને નાયનાને પણ પૂરેનુગ-આખો ખ્યાન આ વખતસ ઠાકા ડીએ બહા વરમા આતો એ આતા મ્હે રાખી જ નવી ના કા, લોક ધર્મી જ હતી લાલાડને ઉકાલ નેન થયે- તો પણ એાહુ નથી

આ મુરકેન કામને માટે પણ વખત ત્યા ને પાગ નજબગ ગાા રાગે આના તે ગા આમગ-પછી તે અમાગ ડમાતો એ બોમિઆની મગરડને ખાનગ-ઠોડી ફેરી પડી હતી તેતો નજબગ ફરક જાણી એાડી યુ-ઓ તેમા પા ખાણુના મુખ્ય ભાગ ન નેવા-એટલે એ જાગલિની સના લઈ આમગ વવાનો દને ત્હેની કાષક સમજ પડે

મ્હારી આખ પસુ કા વાગે ઠાકર મે પ્રાગના રૂપમા મળી આવે કે કા તે ને નહિ હોનાથી, તેમ કામિત નિશોની,ગમખનિક ગતિ મળી ગઈ હોય છે, નથવા લો પોનાના ચર્ચ રજો હતો, ત્યા તો મ્હારી ખાટે ભાગ એટલુ શુદ્ધ જ હોય છે, જે કે કેટલેક થયે 'થે' હુ "— ઉપાડ થયો ", મુગીઅમ નામની ધાતુ રાસાયનિ- રૂપે મળી ગયા હોય

આમ કરતે કરતે અમારી રૂપે જ છે, એટલુ જ નહિ પણ તે 'કરાદક' જાનના થઈ વગસા મધ મ્હોરો એમ અજથવા કેટલીકવાર નમો સ્પષ્ટ દેખાય એમ લેન છે તેમ કે લા તો કોઈ અગમ્ય "ને-સા" ને પથરને મદને મધક મેરેવાગા પ થઈતો બગ હોા ધનીની મેળ મેળા કરી—ઘરણુ હાગ મુરકેન પડે છે આ ખાણોમા નોપથગમા મોનાની કરી ઠાડી મેચનાએને ઠાડી, એ તેઓ તે રેખાની પૂરે પૂરે જવાર એમ ખો ના જાવ કે નીકળી પડ્યા માધનથી પા નધારે જિ ખો પુ પડ્યુ છે એટને મને

વ સાદ ઝીણો ઝીણો ચાતુ હોતો કચરો તેમ જ ધાતુને ઉપર નગવવાને નગર રજોની વડાઓ લાવ માગીનાગા ને મો નુ પડ છે ગાગ મા નિની મગસ આનન્દકાર પથરના નમનાઓ ના મોટો ભાગ "ત્રેનાન્ટ" ને અદરથી મુજુ સાદ, ને મ્હાનુ ચમકના તતા કેટલાકમા એ નગરે ન દેખાય એ સાવ નાથી તેમ જ અમારા સગન નમનાઓ પણ એમ્મા કરી રાખ્યા તના જે હ

અકેમર સી ને, એન એમ ત્રિપાડી એન્ડ કંપની, મુબાઈ

જેના મ્હેન સ્થિતિક હતા, તે તેમા અનિ ચપટ મુશ્કેલી રેખાઓ તુરિ આવતી હતી. આ અસાધ્ય સ્થિતિ સાગ નમૂના બહુ સુંદર દેખાતા હતા.

આણના મોળ ઉપર જમગદન મકાન હતું. દરના પગથી પહેરેગીરો હતા. મોડી વારે મનૂરેના ટોળ આણમાથી ૧૨ વાને ધમી આવતુ, પણ દરના આગળ દાર બધ મોડનાર જતુ. જવાન ત્રે તે યમબમ નમ ડગીને કાતી લેતો. મોડી, બમન, માથા ટોપી, કાળી, વગેરેમાની કાં જગ્યાએ મોનુ સતાડ્યુ ન હોય એની ખાતી ડગી લેતે કુદગત તથા નિગાનના મોદરસથી આગળવા અમાગ ચિત્તને દુનિયાના વ્યવહારીપણાના અદશને પહોંચે અચકો માર્યો.

ઉપરથી આણમા ઉતરતાને તેમ જ નીચેથી ઉપર આવતાને “નિફટ” હોય છે કે ટેકાએ તે નિજળાથી ચાને છે, તે ખીજે ટેકાએ વનગયનથી ચાને છે. અમે યવનરમા “એન્ડન-ટાલિસ”મા ગયા એક ખાસ બનાવેન ખુરશી ઉપર નાખતુ એકો હતો. જગત કયાણુ તો ભાર એના ઉપર હોય તેમ તે સ્થિર ગભીર મનિવત બેસે હતો. એટનામું “ટન” એ ટેકોરા થયા એકદમ-પણ બહુ જ સાવધાનથી-યવમાદ એનો. હાથ દારમે એક દબ કબાઈ, એકદમ ધત્રો ફોના વાગ્યા, મોટા મુઠા “સવણ-પંડુ” જેની ઉપાવાદની પગીના મુઠેના પાય-છ આગળ પહોળા એના મજમુન કોરમ, સીટાને દતા, તે ફરવા માન્યુ અમને કહેવામા આવ્યુ કે “નિફટ” આવતા થ છે એ “નિફટ” તા-ને નાનકડી ઉપગનીને જના એક ઉપરથી ઉતરતા, માડતો જ નખતે ખીજે નીચેથી ઉપર નાનો યવની અ પ ધીમે ધીમે વધી કાઢવાના મોટો રહો એ, મોટા નાના ધડીઆગ જેના, પણ એક કાટારાળા, ગોળ યવ હતા. તે ઉપર છુટું છુટું સ્થગે ૦, ૨૫, ૩૨, અને ૪ એમ લખેલુ હતું. કાટારાળો તે ઉપર ફરતા હતા. બન્ને “નિફટ” ગમે તે કાલે ક્યા-છ તે આ ધડીઆળ બતાવતુ, તે જ કાઢવાને મુખ્ય આધાર હતો. જ્યારે નિફટ મથાગે હોય ત્યારે દગ મોંકા ઉપર હતો. ૨૫ ઉપર આવ્યો ત્યારે “નિફટ” ૨૫૦૦ શીટ અર્થાત્ લગભગ આ માધન નીચે ઉતરી ચૂનો હોય તેમ ૩૦ એટલે ૩૨૦૦ શીટ-એ બે સ્થગે બે-મોશ દગા તે એકી નીચે ૪ એટલે ૪૦ તળાઉ (Bo Hing) ને અડી લગભગ ૪૦૦ શીટ જાડ હતુ. જ્યા જ્યા આ કાટારો હોય તે ઉપરની નિરંતરી તે ક્ષણતી સ્થિતિ એકે નજ નોંધ લેવાની હતી.

મુનરતુ લગ જુ જ ગભીર જોખમ રીતુ છે. કોણ કે દરેક નિફટમા આગ આગ પચામ માણ્યો હોય છે. આની રીતે બન્ને “નિફટ” કાટારાની અદર કેટલી ન ચડઉતર કરે છે. જ્યા “નિફટ” કાટારાનો હોય તે પાંચે આવતા મુદ જ ધીમેથી ઉત છે. કહે છે, એક કાટારે તરાતનમા નિરંતરે કાટારાનુ ઉતરના દીધા, તે તળાઉ પા આવના છતા પણ કડપ ધીમી નીચરી. પગિયાએ આખો નિફટ-જે શુરનાકપણથી જ રધ

જતી ઝડપથી નીચે ઉતરતો હતો, તે ખાણના તળીઆમાં એના જોરથી ભથડાયો, કે તેને ક્રેટનો કાંઠા ભાગ જમીનની અંદર પેલી ગયો અને ટૂટવાય ખાણમાંને અખત ધડક થઈ ગાવિને મ્હોટો દડ તથા જે ભાગનો નાશ મળ્યો પણ એને જેને દીકો હતો તેની હુશીઆરી તથા કામગીરી નખાણ થતા હતા, ને એના દેખાવ ઉપરથી મહુ ગમીનપણે એ કામ કરતો હતો એ તો માફ જણાવવું હતું. પણ રચનાની ખુબી એની છે એ-જન કદી ખાણમાં મોટું કદી ને ખાણનું તળીયું કદી જતા મહુ આગી ગીતે સનાયો. રંગેથી મહી જગ્યાવાળાને મધી માહિની મળતી હતી.

પડી અને નિફટ પામે મરા રેક નિફટ મે માગતો હતો અને રેકમાં રપ મનૂરો પડેતા મ્હને મહુ નાના વાગ્યા પણ એકમાથી નીચળા મનુરોને ગળા ગેમના રક ગળ્યા. જતા એમે તો નવ જણા જ ઉતર્યા, અને તોયે અમને જગ ભીં જણાઈ આ મે માળ માળા મે નિફટ જેમ માલમેનો મારે હતા તેમ તેની ખીજ નરક મે ખીજ નિફટ હતી, તે પણ એની રીતે અડિન કરતા હતા, અને તે ખાણમાંથી નીચળી ધાતુ પથ. (જેરેને ૮૫૨ ચા-વના, તથા ખાણમાં મીઠ જે સામગ્રી નાખના પાપ્પ, દધિઆરો, ચૂનો રંગેરે જેધમે ને નીચે ઉતારના.

સાધારણ 'જાઈનિ-નિફટ' નો અનુભવ નો હતો ૫ તુ તેમાં તો ૨૫-૫૦ કે ૫૫-૫૮ તો ૭૫-૧૦૦ શીટથી વધારે અડિન કરાતો મહાન આપણા દેશમાં હોતો નથી અમેરિકાના મનનમુ મી મહાનોમા હાર છે પરંતુ ત્યાં આપણુ અન્તર હોતુ નથી અમારે ૩૨૦૦ શીટ નીચે ઉતરવાનું હતું જતા અમને તબચાર મિનિટથી ૫૫ રખત ન માગો. નિફટને ઉતરતો જે રંગો હતો, જેને તેઓ સફ્ટ (soft) કહે કે તે બધી પાસથી મજબુત ચૂનામાંથી પાથતો હતો ને એ જોવાકાર ગામીમાં ઉતરના નવીન મજા એમે આખી ચોટી રાગમાં ૨૫ ૦ શીટ આગળનું એકાનની રાગો, માળમે રંગેરે અમારી તબર આગળ અમકી જતા ગયા-ઉપર નવી મજા એક ખામ સાગીગિ અનુભવ સૈને એ થયો કે કાનમાં મળે ખુન જોરની આપણુ થતું હાલ-ગળે પાન બાંર મારી જતા રોય એવું તાંચુ પણ તે રખતે મે મુક ઉતારવાથી પાત ના. મીક થઈ જતા આમ નીચે ઉતરતા તપ આગ વાર મહુ પડ્યું એમાં કાં ખીજ ન હતી પણ નો અનુભવ હતો ખાણની તળેની વધારે ભારે હવાના ડાખાથી એમ થાય છે એમ અમને કહામાં આ પુ.

એમ કરને કાંતે તિફની મનિ ધીમી પડી, જેને અમારું એકાન આ પુ હરો એમ ધાર્યું હતીની ૩૨૦૦ શીટ નીચે એમે પળેવ્યા તિફના મે માળ પ્રમાણે જ મરેમર બે માળવાળું મેશન હતું. તિફનીના કીસા જગના હતા જે તણુ ઇનિયોને ને ખીજા હિન્નીઓ હતા એમે બહાર નીચળ્યા એમે ખાતી કરેતા તિફમાં મેસરા 'મારે' જા થયેલા મનૂરો ખુબ જગથી થરયા આ મનૂરો આડ કતાકે જમીનની નીચે કામ કરે છે આર આહ કતાકે તેઓ છે, ને ખીજાઓ તેઓની જગના ને કે એમ નોનીમે તાક રાગવાગટ મમ માને કે

અન્ય ૧, આ પ્રમાણે મરના આખામાં આખા અન્યગતિ પ્રેમ પળ આનંદ છે એવો વિજયી ૧૧ ગીતો લીધે ચોરીએ કનાક એ ૧૨ પ્રાની અનુચ્છા રહે ૮-૧૦ નિસનના બ રહેતા નથી મરના નિમગ્ન કલો ૩, ૫ની ૧૮ દો-મો એનું એક છે

એક નાનાની નાનાનો પ્રયત્ન ઈરિચ્છન, 'સામાજિક' નો રાજો રહેતો, અમતે મનાનના માટે અમારી સાથે ઉપગતિ ઉત્તરો તો અમે પહેલ્યા તે રખત યુગી ૧૦ લો-એટલે ની રત સપથા મનુષ્યો ઉપ જનારો નરપી રૂલા હતા મેંદો માખનો ૮૫ અન્યા ૧૧ તે એમ વખતે બાપુ આ ૧૦ તો પચામ ૧૧ જઈ રાધ-નેમા રખતે અમા ૧૧ના ૩ ને ૧૧ એકે ધી-પ કામનાગાઓ આનંદ ૩૩ એટલે તે મિત્રારાઓની અધીરનાતો તો પાર જ રહે નહિ રહેશનથી ૧૧૧ દુર લોખળના દનાગ દના, લેની યાગીમાવી એટલે જ બહો-નરનામ આનના પળ એ પોકોની અકામખુ તથા ધસાગે એક દના ૩ તેઓના મુખનો દોગના સાંદાઓની ૮ એમો મંદકિ અકામા રાખી રાના અમે ઉત્તરો કે તેનત આ ધમારો તેની નાથે સદા સમ-એન ૮૫મા દના દાટાનો અનાન, ૧૧ લેટો માર પામેના મનુષ્યોની બુધો-એ બુધો અપ્રધાનો દેખાર નેતેને અમે અનુચ્છ મિત્રા પડે દના ૩ આ લોટા-ખાગમ લાગવામટ દામ મી ૧૧ તેમ જ તેઓના આખા અનથી ૧૧૧ એરી અમજાણાના નહિ લી રાકતા દાય ૩ પેનાની મેરે, દાન-નથ તથા રરથાપરક ઉપ-અન દરીનો અમગનાની એમની શક્તિ રહેતો ૧૧૧ લેન, અને પ્રતા થી વધારે નગમ એરી ૧૧૧ રાતની અસ-એન ૧૧ ઉપર મંદ રકિ એમ નિ દોય તે ના, તેઓ મનુષ્યના કરના અગીને નધાર મળતા દો એટલે, સુધી કેટલું કરીએ તો ૧૧, આ અપ્ત તથા હદયદીન નિવામકપદતિ જે અમારે ૧૧ કમમ્મુ, અમે પૃથુ ૬ આ સિનાપ બીજી મંદ રીતે નિયમ ૧૧૧ની ૧ રાના ૧૧નામા ૧૧૧ મનુષ્યો પળ તે અમાર મો ઉત્તરો નહિ

આ ખારીમા ઉમેનાઓ ૧૧ તથા વમી આનતાને અમાગ ૧૧૧ની બામિઆએ હમોયા, ૧૧ તેઓની દાગની વચ્ચે થઈને અમે દનના પેદા આ દનના વળી મોદોગી હતી ઉનામા ઉચો માણસ પળુ નો-વવિના આરી રકિ એટલી હોયી લગભગ નાણુચાગ માણુમ હાગેન આરી રકિ એમી પહેળાં હતી નિજમોથી પ્રદાલિતે ૧૧૧ પચ્ચર નોરે નઈ જવાને માટે મોનિની ૩-૩ હતી ૧૧૧ પામથી એનું મનુષ્ય કામ કરેકુ ૧૧૧ કે ૧૧૧ના બારથી ૧૧૧ બી-૧૧ ૧૧૧ કાગળુથી ૧૧૧ લાગ ધસી પડ નહિ મોનાની રખરાણા પચ્ચરો ૧૧૧ હોન ૧, કરી મીને મેમને મુદા કરે છે, કરી મીને એમને લઈ બાય છે એ દેખાની પૂકે પૂકે દીક વાર ના ૧ માઓ ૧૧૧ રમરા પડે છે, કેટલીક ૧૧૧ તે બન-થ ચતા મનુષ્ય લક-કામ તથા પચરાઓથી ૧૧૧ રીતે પુરી દેવાય છે, દનનોરથી મીરોના ૧૧૧ રીને રાગ નીકરે છે, એ બહુ કરીતે અમે ૧૧૧

અમાર પ્રેરિચ્છન બામમેનનું નામ એપેગી હતુ એના હાથનો એસિટિવી ૧૧૧ મેસનો દીવો અમને રથમે રથમે બહુ ઉપયોગી થઈ પડ્યો એપેગીનું અમેજી તો બોનુ તોતકુ

જુ પાડી આજ કાલ જનતા સામના નથી ના મજૂરોની સામે લામચર્યુ દોરાથી મજૂરોની
પાનિમ ભાષા એ ઘણી કપાલી મોટી રાખેલો હતો, મજૂરોની સામે હતો તોફાન કે તે
પાનિમના નાનો કે નો, આ કાલ રાજ્યમાં, સામાની માણુની અન્નર એક અજાયબ માન હતો

અમે પાડા પેટો આ ના ટેનિશાની નિફટને મોતાયો એમા ભેગો એથી પ નીચે
ઠેકે નાળીએ ગમગમ ૪૦૦૦ રીટ નીચે ઉતરા ગઈડી ચણન કામ વધારે નાનુ પાડુ
જુ એવો એવુ મોતાન નુ પ નુ ડપ રી ય વધારે જમગી ભીં, વધારે વેગસાંતો
પસાં, ને તે અજુમા વધારે કપાલી કે ના સાટકામો-અમે નેરા એ ભીંમારી રરેતો
પરી, નુ મો કામ થતુ હતુ ને ના ગયા ત્યા જ નામ મજૂર-વધારે નાન, કે વધારે
રેરા કે વધારે નમળા-મજૂરો મમ ભેગા રતો કરતા હતા પાડી પાસા વધારે નિફા
નેતા હતા ! નિ ને માટે ખરેખર અ અ નમ સ્થળ હતુ પણ ધક્કામુઠો ખમીને ય મોડા
જવાના કરતા પોતાનો સારો આવે તારે જુ એમ પસ કરી તે મો હતા એમનો સારો
પ્રારે આપો કે નાજ એ કનાક થઈ એમ અમને પાડી કે એવો જવાન મજૂરો

અમને દનનો માટે રતો ખગમ નિચાન હતો અ ધારી ભરકા ખાન-ભારે હવા-
સાળી હને એમ ધારુ હતુ-નેરા પહેના પણ અટી તેવુ ધારુ જ ન હતુ ઉપરના ના
દનામા પછુ ધારુ કે કપાતો ન હતો એથી નસાન સાગી તેમ ખામ હરા ચાખખી રાખ
રાને ખીજ ખાણુની પેરે આ મણમા ધારુ ય ન કે ઉપાય ન્યા નહોતા પણ મેમર કપ-
તીની આ ખાણુ એટલી નિલાળ કે એના મોટા આપાય કે ને ખીજ ના તનન ઉમા
સીરા છે, ત્યાં એક તીરકમ (*Inclined*) છે એ મરથી જ નસાની અગગવર નેલએ
તેની દે છે ને કે સખત કમાણસાગી દવા (*Compressed air*) નીનગીએ દન ના
તી પરનુ તે પોદામમા ઉપયોગી થતી હતી હરા મુધા વા નામમા નહિ

અમે પાડા મજૂરોના જનતી ટોગામા થતે રરેતને ગયા સામના માણુ જ હતા નિફટ
આ થો એટને એમા ભેગી ઉપ ચાખા ભેલભેનામા ઉપરના મે મોશોતો વટારી-‘હા !’
કરેતા ફીધી મુખપ્રજારોના આપા લેના મધ્યમે પટોન્યા અમે બપોરે એક વાગી નીચે
ઉતરના ગયા હતા ઉપર આવ્યા ત્યાં જો સાગી જયા ત્યાં એક ના જણાયો પણ નહિ

ખાણની મુનાકાન કરવાની ગમે રહેને પરવાનગી મળતી નથી ને જોઓ મને કે
તેવામાથી ધણીને ઉપરનુ મધુ કામ જનાવી, ખાણુનુ મોટુ દેખાગી નિલાય કરવામા આવે કે
નીચેનુ કામ એરી જનન છે નિફટમા અ મમાતોનો સમય છે અને કામમાં રેકાણુ પાનુ
ચાખુ એથી ખાસ મ્પટ પરવાનગી હાથ છે તેઓને જ નીચે વર્ક ના કે અમે તે મેમરી
હતી તેરી જમે આ અસાધા છુ દગ્ય દેખી રાખા

ખાણમા જે જે સંવાની નજરાગા પ થરો નીકળે છે તે ખીજ પામતા નિફટથી
જમીન ઉપર આવે છે નેઓના નિફટ જમીન ઉપર અટ-ના નથી, પણ જમીનથી એ વધારે
ઉચે ચડે છે, ને મુક કે રેને સ્થળે નસાન કે એ ધાનુ ત્યાંથી પાડી એક ખામ કે વેના

પ્રેમના કામગીરીમાં હવેનાય છે આ ન્હાની રે વે મંમુ કપનીની પોતાની કે એના એના
પર ન્હાના પના એ રેલ્લે હિપ થઈને, લગભગ બે અઢી માઇલની મુસાફરી કરીને, આ
પથએ ખીણ દિગાએ જે દાગખાનાઓમાં થાય કે, તે મથે પડેલે છે ત્યાં ગયાથી
મેનાના ઝરના બીજા પ્રયત્નો અમારી નજરે, પડ્યા.

એ ગેનો,
તા ૧૬-૬-૧૯

દુ ખની વાત કહી જઈ કેરવી ?

૧૫- — ૧ અન્નગદર નર્મદારંગ પડ્યા, 'મી' એ એનએન' ખી

નાન દહીં જઈ કેરી ?

દુ ખની

નાન દહીં જઈ કેરવી ?

અિય તિડ કેતે મુખવતી ?

દુ ખની

નાન દહીં જઈ કેરી ?

મેમદુગો યા અિય મુગ ખીડ ?

તિડની દિનમા લમવતી,

દુ ખની

નાન દહીં જઈ કેરી ?

અિય જલનીતી મુલુ સમ નાવે,

આપીતી આપ ન્હરી,

દુ ખની

નાન દહીં જઈ કેરી ?

મામ મુમ્દુ ખાન, આમા,

તા ૧૪-૭-૧૯૧૯

ગુજરાતની 'શારીરિક નિર્ધનતા અને

તેની તપાસની જરૂર.

લેખક — શ્રી યોગેશ્વરજી ગોવિંદલાલ શાહ, એમ એ

ગુજરાતની બહાર રહેનાર અથવા ફરનાર ગુજરાતીને ગુજરાતના ગૌરવનું જ્ઞાન થયા રેના રહેતું નથી ગુજરાતી વેપારીની સાહસશુદ્ધિ અને દૈનિકી પ્રતિભા સમયથી પ્રમાણ છે,

પરિશિષ્ટિસ્તાનનો પ્રાચીન વેપાર ખ્યાલ, બચુ-૭, દયાળુ મિત્રો ગુજરાતનું આર્થિક બદરો ॥ ગુજરાતીઓના સાદસો જ લીધે મહેરો થયા પામ્યા હતા ગૌરવ. દાસમા પણ દરાવીથી ગુજન અને મેંજના અને મનાસથી કાનપુર અને અમૃતસરમા ગુજાતી વેપારીઓના ટોરોળા જોવામા

આવે છે. વ્યવસ્થિતની ક્ષિત્રથી દત્ત વધિક જ બહાર નીકળ્યા છે તેમ નરી પરતુ આદિય અને નાગરોના સમ્માનો ઉત્તર હિન્દુસ્તાનમા ટેર ફેર જોવામા આવે છે આ લોકો પલા પોનાના શુદ્ધિયની સરસાની થીવે પોતાની ઝેરના બગરી ર્યા છે, અને બમે નમુન રપથી ગુજરાત ટોડ્યા ગા પા ગુજરાતી ભાષા મોરે ક આ પ્રદેશમા તેમ જ ગુજાતમા શુદ્ધિય, સાદસ ખત, અને ઉદ્યોગપત્રાવજના, મિત્રેરે ગુજોને નીધે ગુજરાતીઓની આર્થિક શા એકદર સાગી મળ્યા છે અને તે દારણથી તેઓ ગુજરાતના ગૌરવમા વૃદ્ધિ કરે છે

આ પ્રમાણે એક માનુષ્યથી ગૌરવની મહત્તા રપતી નય છે ત્યારે બીજા માનુષ્યે ગુજરાતીઓની શારીરિક નિર્ધનતા જોધને ખે થયા નિરા રહેતો નથી ગુજરાતની બહાર રહેનારી પ્રમજોની શરીરસપતિ સાથે સાધારણ ગુજરાતીને સરખાવતા ગુજરાતની શારીરિક નિર્ધનતા ગુજરાતીની નિર્ધનતા એકદમ જ જણાઈ આવે છે ગુજરાતીઓની આર્થિક અને માનસિક સપતિ માટે જોડના ઉચ્ચ અભિપ્રાય જોવામા આવે છે તેટલો જ લોકો અભિપ્રાય તેમની શારીરિક નપતિ

નારે દિવના બીજા લાગોમા જોવામા આવે છે ગુજરાતની નિર્ધનતાના નિશાનો દરેક જગ્યાએ મુદતા, દખાવ છે ગુજરાતના શહેરોમા સાધારણ મનુષ્યની મે નીમારી નિશાન ખમા અને પ્રવૃત્તિ આકૃતિનામા મનુષ્યો કેદના થોડા દેખાય છે નિશાનો અને કોને જમા જતા ગુજરાતી આ માનો સત્તરપ આજ અને મુનવગમાથી પણ કેટલાના મોરે ઉપર ગુરાળી રમ દેખાય છે નુકોનેના માન અરી રીક્ષા નરેનામા મુરોડે લખિય, તેમના ઝેનનો મર- ૧ મો, અને જીવનકદમા મિજ્ય મેજરતાની તેમની શક્તિ પણ સકુચિત થયેરી દોર તેમા નવાઇ શુ ? ગુજરાતમાથી રજપુત સિયાય બીડ કોઇ જાનના લો મુદના કામને માટે સાયક મળ્યા નથી દિલી નકકરની કોર્ડ પણ ઘજ ગુજરાતમાથી એકકી કરવામા આરી નથી પગલ અને કિતર દિની પ્રમજોમાથી મિજ, મુસપમાનો ગરપુત, અરી માત્રજોની પણ દુમીઓ કેમલા નથી દેશના નકકરી કીત દીપાની રહી છે મગા અને મનાસી માં માં પણ સા કામ કરી જતા મુ જ થોડા વય પહેતા જાયવા કપાના

અગાવીઓ પણ પોતાની શારીરિક સમ્પત્તિ મેંવારી સમ્યા કે શુદ્ધીના અર્થમાં અગાવીઓ ઉપરો પૂરે રમવા કતા અન્યને સાથે રાખીને હતી કહ્યા છે તેમની એવમ્બુધનનમ દુકડીઓ યુદ્ધસનમાં માન પામી આવી કે અને પાચળ અને મોટેરોના વસ્ત્રો દુકડીઓમાં સિલિનરંગ એવમ્બુધી જાણી તેમના ધર્મનો છે પરંતુ હિંદી સંસ્કૃત સંસ્કૃતમાં કેટલા ગુજરાતીઓએ પોતાના નામ નોધાવવાની કિમત ધરી કે અને તેમના કેટલા ચારીર- નપાસમાંથી પાસ થયા છે? અસ્ત્રો પે કોડી માટે દુગામી આંરીસ તરફ પાચસા ઉપર કાંટરોના મદાસુદમાં મોનામાં આપ્યા છે તેમાં રાજાશ્રીથી જનારા ગુજરાતીઓની સમ્યા લાગે આગળના વેળા ઉપર હિંદી સંસ્કૃત તેમની છે સિલિનરંગ નિધાય બીજા વર્ગમાં પણ ચારીર નિધનના અર્થે સમ્યા છે આપણા જાનમાયના અસ્ત્રણને માટે મોખીલા અને પગીને અને હવે પગેની લેવાઓ અને પગો નાખવા પડે છે ગુજરાતી મંદાલી અમતોમાંની આપે જાતે હવે સમાય છે રાજી કીન્દ, હુડમોન અથવા હોગ જેવી અમતોમાં ગુજરાતીઓએ પોતાં જાવનાત અગાધુ રથી કમરનસાગાઓ આ અખાડાઓ ગુજરાતમાં ક્યા આપ છે? રોડા, જેના હોદરમાં જેવામાં આવાના યોગ્યેક અખાડાઓ પગ કમ્પ દક્ષિણીઓના સુનમને તીથે રહી રહ્યા છે અને તેના લાભ લેનારા ગુજરાતીઓની સમ્યા પધી જ ઓડી છે આ લખનાનો હેતુ એમ રથી કે રેક પ્રજો એક મનુષ્ય કુટી કરાને અને યુદ્ધને મા તથા હોવો જોડ્યે, પરંતુ પોતાના રમણો માટે અને પોતાના જીવનક્રમ અને જીવનધર્મતા પાત્ર માટે આસપ્થક શ્રમિ અને શારીરિક સમ્પત્તિ મેંવારી એ એક મનુષ્યનુ પ્રથમ કન્ય છે આ અદિશમાં ગુજરાતીઓ વર્તનવિમુખ છે તે સવને નજીવ કવુ પડે ગુજરાતમાં સાધારણ મનુષ્યના માયુધની ઠેરી, દુકડી કે બાળકો, આંગ્રો અને યુધ્ધોન મંજુ પ્રમાણ મેં વધારે કે-ગીરનો પાત્રો નમજો છે-ઉચાત પાત્રાણ અને નજન બેકએ તેના કરતા ઓછા કે-ગુજરાતીઓનો મોરારજેતેએ તેડે પુષ્ટિ રાઠ, નધી-તેમાં અદા, તેમાં અને બીજા ઉત્તેજક મદાર્થોનુ પ્રમાણ વધતુ નય છે-એકદર ગુજરાતની શારીરિક નિર્ધનતા વેક ચિનતરીન મનુષ્યને અમકાવે તેવી જ છે, શારીરિક સમ્પત્તિના અભાવે માનસિક ધૈર્ય અને હૃદયન પલ ઓજા જ હોય છે અને આ પ્રણયી, ગુજરાતી મોના ગુલોમાં, કાચોમાં અને સમ્યાઓમાં નિડરતા અને અવતરતાને એ બીકતા આ પસનતા રધારે જેવામાં આવે કે આ નસુગિયંતિ ફેરવાની વેક મનન ના મનુષ્યની દુરુ છે અને તે અમલી ફેરવીએ માર્ગેક મનુષ્યનો કુડી એ આ રખોના મુખ્ય ઉદ્દેશ છે

ગુજરાતની શારીરિક નિર્ધનતાના કારણોની નપાસમાં તેમ જ તેના ઉપાયોની યોજનામાં આ વિનમનો નાતિમમ્યા આવેનો સમય વોગ જ અગસનો છે ગુજરાતની સામાજિક સ્થિતિના નાતિપિત તરવોનુ નાગણુ કંટા અને હિંદની જ બીજા પ્રગ્નઓની શારીરિક નિધ યોજના સમાજ સ્થિતિ સારે સરખાવતા અપ્પ થાય છે કે શાતિઓના અસમ્ય મને-શાતિસરથા. પેટામજો અને તડો એ તો કહન જાં તનુ એક વક્ષણ કે શાતિ ગીનાજ હિંદના લગભગ દરેક ભગ્યા પ્રચિન છે પરંતુ પ્રાથમિક, તુર્વશુના અસમ્ય ભેતિ, તેનો અસમ્ય પેટામજો, તડો અને લનસગવી એડા, અને ગોળ

એ તો ખાસ ગુજરાતમાં જ નેરામાં આવે છે જ્ઞાનિસરખા પિંચે ની ૧૬ રિચેન કરાવું આ
અંચાન નથી પરંતુ ન્હાની ન્હાની ન્યાતો અને શારીરિક નપતિ આવેતો માત્રીય નમધ ધરો જ
અમલ્યો છે મુખગનન સાખ (*Lugemics*) ના પ્રયોજો ગોધો, અને રિયાતથી એમ
મિદ્ધ થયું છે કે વમ્મો સમધ એક જ જથામાં થયાથી પ્રજા ૧ માનસિ. અને શારીરિક પ્રોજો
-સાગ અને નરમા-નુ દર્શાવન (*accentuation*) થાય છે ૫ નુ તેની સાથે શારીરિક
શક્તિ અને મળ એવા થવા જાય છે આ મિદાન ખાત્ર રો નથી દારણ કે મળ અને
પ્રોજો ઉકેનાન તેને સારી ૫૪ જાણે છે, અને મળાનુ આ મળજીન માધાના ૫૪ મેળાવા માટે
તેઓ એક જ દુકુમના ૧૨ અને માને બગા થરા દેતા નરી પ્રાપ્તિ ૧૬ મા ૫૫ કયા
ધ્યવદારનુ ક્ષેત્ર મદાજી હાડુ જ નેજામે એ અયગી-ગાડુ હાડુ, અને એવીગોમાં ન્યાથવ
દારનો નિર્ધેર હોય. જ્યાં સુધી મોત અને નાનિઓ રિયાગ દના ભા સુરી આ નિયમ પાળ-
નાં મુશ્કેલી ૧૧ નહીં પરંતુ જ્ઞાનિઓ ૧ અસખ્ય પેટાભાગો થઈ જાયથી અને હરેક
નાતિમાં જોગીની સખ્યા નથી જરાથી આ નિયમ હવે મરામત પાળેના નથી અને મર્ષાડી
શિનાય સવળા કુટુમો સાથે કયા સ્વદાર થા જ છે વળી પચામ નધવા સો પ્રગ્તી
ન્યાતોમાં આ નિપર પલ જળારી રામનો નથી, એક ર નિ ના પ્રાતો કરતા ગુજરાતમાં
અન્યાઅનદારનુ ક્ષેત્ર ધાડુ જ નડુચિન છે આ બધી વસ્તુચિતિ જોતા ગુજરાતની શારીરિક
નિયમતા અને નાનિરિજાનો સમધ રપટ થાય છે

આ સમધ ખરો હોય અથવા ખોટો હોય તો ૫૫ શારીરિક ઉન્નતિના ઉપાયા અને
સાધનોની યોજનામાં આ નાતિમધાગ્ય ધાડુ જ ઉપોગી થઈ પડે તેમ છે આ રિચમમાં
જ્ઞાતિમજ્જો અને નાનિના નેતા પ્રોતા કલબ અને નેખમતગી મળા જ
જ્ઞાતિમજ્જાનુ કર્તવ્ય ભારે છે આમણક મુધાગધુના નિયમમાં અને નેક સામાજક પ્રનોના
વિચારમાં નિયમગતીય વિતાળ સમરોને ૫ ને ન્દાના ન્દાના સમ
જાતીય સમૂહોનો અધ્યાસ કરવો અને તેમની ઉન્નતિના ઉપાયો યોજના સુચમ પડે છે અને
આપણી જ્ઞાનિઓ ધજો અશે આવી સનગતીય સમૂહોની ન્દામાં મુખી રકાય ૧૦૦, જ મ,
મરજી, ખાનપાન, અને મોજરોખના રીનરીનાનેમાં જ્ઞાનિના બરા કુમો ધાડુ ખર
મળતા આવે છે, આ કારણથી જરીરતાખ, સમાજશાસ્ત્ર, અને સુમજનનતાખ, એ સગાની
દૃષ્ટિએ આપણી જ્ઞાતિઓની શારીરિક સપતિને અધ્યાસ કરવો આવસ્ય. છે ૧૦૦ કે તેવા
શારીરિક અધ્યાસ રિયાગ ગુજરાતની શારીરિક નિયમતાના ઉપાયો થોડા રકાય નહીં સદ્બાજ્યે
ગુજરાતની નગમય મરમી નાતિઓમાં નરા યુગલ કાષ્ટક ચેનન નેવામાં આવે છે-મિત્રમજ્જો
ધનામના મેળાવકા, ભાસ્કો જ્ઞાનિપ્રો, મિગેરે પ્રગતિઓ ૧ આપણા યુન-વગના ચેનામય
માનમિ. ૭૫ ની નિતાની છે આ માનસિક ચેનનની સાથે શારીરિક નિયમ સીજર રીકા-
ગમે એમ શારીરિક શારીરિક નિયમતાના જરજો અને ઉપાયો મિધે મચના કરી મોજ્ય ધારી

છે આવા કે કે ગાંનિમડળો અને યુનિવર્સિટી આ સુચનાઓ ઉપાડી લે, અને આ સંબંધે સુનીન કામ કરનારી દ્વિમત ધરશે.

આ વિષયમાં ઉપાધ્યાયો યોજના અને નિયામ કરતા પહેલાં વસ્તુસ્થિતિના અંગ્રેજીમાં આવે તે માટે ખરી વિગતોના આલેખ બેગા કરવાની જરૂર છે. ગુજરાતીઓની દહેશતી નિનગતા કેટલે અશે ખરી છે અને તેમાં વધારે બગાડ-નિકા શારીરિક તપાસે.

કદ દિવામાં છે તે બાજુવાને દેવના મંચળા નહીં તો અમુક સમ હોની શારીરિક તપાસની ખાતુ જરૂર છે ઉચાત, પહોળાઈ, કાંધાના અને પગના સ્નાયુઓનાં માપથી, તેમ જ ફેફસા, ગળુ, કાત, અને આખની મેદનીય તપાસથી રોગિત અને અપકર (Stunted) અન્યથા જણાઈ આવશે, અને તેમની સપૂર્ણ શક્તિ માટે આપતા ઉપાયો યોજના કરાને આરી-તપાસથી બાળકને અને બ્રહ્મચર્ય લગતા અનિષ્ટ પરિણામો સમાજની સામે સ્પષ્ટ-મર્તિમત કેપાડી તકારો શારીરિક તપાસના લાભ ધણી દિવામાં સ્પષ્ટ થાય છે અને રોગ્ય તરફથી આવી તપાસ થી લેધાએ એમ હરે સામજીકમાં આવે છે. પાશ્ચાત્ય દેશોની નિયામોમાં તો આવી તપાસની જરૂર સપૂર્ણ રીતે સીદારાધ છે અને હિંદના યજ્ઞ ધર્મે ખરે દેમણે આ પ્રવૃત્તિ મોડા સમયથી શરૂ થઈ છે. મુખ્યત્વે શરૂ-માં ચણેલી આરી-તપાસના એક રિપોર્ટ ઉપરથી સિદ્ધ થયું છે કે નિજાગે જતો છાંદરામાંથી અડવા ઉપરાંત મધ્ય રોગિત હોય છે, આ તપાસમાં આખના રોગોથી પીડાતાની સંખ્યા ૨૧ દહા, લાંબાની રોગનાળાની સંખ્યા ૧૪ દહા, કાતના રોગનાળાની સંખ્યા ૪૪ દહા, ગળા અને નાભીમાં મોન અથવા ગાંધી પીડાતાની સંખ્યા ૨૧ દહા અને બીજા રોગોથી પીડાતાની સંખ્યા ૬ દહા-એ આડના સર્વેને મળેલાં તેના છે. બાળકો, સ્ત્રીઓ, અને પુરોષો ની શારીરિક તપાસ યોગ્ય કાંઈકે પામે કરાવવામાં આવે અને તેમના રોગ દૂર કરવાને પ્રયત્ન કરવામાં આવે, તો આપણામાં સ્ત્રીઓ અને માળાની મરણ સંખ્યા ઓછી થાય, અને લંચિયાની પ્રજા નિશી ની અને મજલુન થાય એમાં સંદેહ નથી.

પરન્તુ આ શારીરિક તપાસની સાથે સાથે આર્થિક-સ્થિતિની તપાસની પણ જરૂર છે. ગુજરાતીઓ પોતાના આહારમાં આસ્તરના પૌષ્ટિક તત્ત્વો ખાધ કે કેમ એ એક મુદ્દો પ્રશ્ન છે. તરીરવામાં ને માટે દાંડી, નેખ, વજ, ફફ, ફી, રજા રિચેરે પ્રશ્ન આર્થિક તપાસ કેટલા પ્રમાણમાં આસ્તરક છે. તે, તરીર વ્યાપારશાસ્ત્રીઓએ મોઢી

કદાચુ છે આ પ્રમાણમાં ગુજરાતીઓ ખોરાક આઈ શકે છે-અને પાચન કરી શકે છે કેમ? જરીએ તુરતો ખોરાક રાખનાની શક્તિ આ કર રથી ઓછી થઈ છે. પાચન શક્તિ ઓછી છે અથવા તો વસ-તની ખામી છે અને જેમને પાચનના અને પુષ્ટિના કારકમમાં અન્તરણ ન હોય તેવા માણસો નિમ્બતો સાત્વિક અને પૌષ્ટિક ખોરાક આપ કે કેમ? તે ખોરાક આપવામાં આર્થિક વિનો નકે છે કે કેમ? એક નિરાશથી ખારાખીની વસ્તુઓ મોઢી થની લાય છે અને બીજા દિનાએથી સ્ત્રીપુરુષોના પોષાણુ ખર્ચ વધતું બધું.

પ્રાપ્ત પ્રતો ॥ ઉદન અમથી આરા ન વિચાર ગણસમા આવે તો ધર્મ પ
પ્રકારની 'ઉદન' અન્ય છ મુદ્દા એ એક આવી છે અને તે ઉદનને અતે ઉદન
અમથી અતે યુગના જોગને લીધે અમક નિરામા થયા ન હોય, પણ આ અ
જોગને જોગીને મેમની ઉપર પોતાને અપમુ નથી તો વાડો પણ આ સમયની નામ
મુદ્દામાં કે તે નિર્જનતા ઉપરો નરો મેમા જ માનરિષ્ટ જનની સુખતા છે અને આ
સાન ॥ ઉપરો જવાના પ્રસંગે શ્રુમાનના એ ન માનરિષ્ટ જનની સુખતા છે અને પ્રજ
ઓની પત્ની પુ જાગ્ય છે પ્રપત્ન જના મુદ્દાનો ન હોય સદાન થાય ઉપરોની મના
જનહિના નિર્જનતા અને આપ્તિ- મો ઉપર નિર્જન મગી રહે છે, અને આપ્તિ પ્રપત્ન
જનાના જોમ મો તેમ જોવા વિ નો, જોવા જનનાનો આપ્તિ અને તે અમથી અપત્તિ મો
જનાની નાનિના મેનાઓની ન જ

મોહ 'સાલુએવી' એમ કહેવામાં આવે છે, 'અને અમારી નસિ નાનિ જેનો નાન
કામમાં નહીં નાખીએ 'અમાર કાર્યક્ષેત્ર વિદ્યાળ છે અમ તો રેસની જ ગતો દરીનુ-આખ
મમરન ફેલતા જ રાણના કારે ઝીડુ મોનુ હોરે અમાર
જ્ઞાતિમેના અને 'વન્ય ટે' આ ઉત્સાહી પૂરવો વ્યાપકો એટલે જ જનામ આપોશુ
દશએવા. કે ન્હાનાં માથી જ એના વચાપ ન્હાનાં કાથો ઝીને જ મ્હોટ
કાથો દગાથી જ વિચરે મળે છે વળી શુદ્ધતાઓની નિર્મળતા
એ આપણા દેશનો મ્હોટો પ્રશ્ન છે, અને તેનો ઉકેલ જાણને, માટે ન્હાના સમૂહોની
શિથિતો અભ્યાસ અને તે શિથિતિ સુધારનારો ઉપાયો પી યોજના આપણા પોતાને જ દ્વારે થવાની
જરૂર છે સારીગિરિ નિર્મળતા આખા વિદ્યની મધો પ્રમળઓમાં જોવામાં આવે છે, દિ'માં
જન્મવ મને સરેરાશ જીવન આપુન્ય રંગ નમનુ ગણાય છે, હિંદમાં ૪૬ વર્ષનું ગણાય છે
હિંદમાં ૨૫૦ જન્મના પ્રાગકાંમાંથી ૨૦ હજારે મચેલી નજીવે પટેલા નામાં જ મગી નમ છે
ઈંગ્લંડમાં ૬૦ હજારે દેશ ૧૨૭ મરે છે હિંદમાં ૨૦ હજારે મરણનું પ્રમાણ ૪૬૦ છે સારે
ઈંગ્લંડમાં ૧૦૦૦૦૦ મરે પદર માણસો મરે છે હિંદી શ્રીઓની ઇવનસકિત થા પી જ ઓગી છે
અને ૧૫૦૦૦ નર્મી ઉમરે ૨૦ હજાર ૦ નાઓ મૃત્યુનશ વાય છે આ નેત્યની આકાશઓનો
ખરો અથ સમજનારને આ વિષયમાં આપણી દરજ શુ છે તે વિષે સર્વે દોઈ નકે જે નહીં
વનમના એક જ બીસોટાથી અથવા તો મ્હોના એક જ મન થી આ પ્રશ્નનો ઉકેલ અપ કષ્ટ તેમ નથી.
ન્હાના સમૂહોનો નાતવિદ અન્યાસ દવામાં અને ઉપાયો યોજનામાં મ્હેનત, ખત, ઉત્સાહ
અને દુ નિયમની જરૂર છે આ શુભોનુ મેનન અરે શક્તિ દગામાં જ જોનાનનિ નમાધ મપ છે
દેશાન્નતિના વિચારો કરના અને રજના અનુનવરા સ્ટેન કે પ નું સમીન કામ કરું કમિન
કે રજનન્યની મરણી યોજનામાં આમ પંચાયતોને અગ્ર થાત આપવામાં આવે કે અને
સંગીન કામની આના ગખનામાં આવે કે, તેનાથી પણ વધારે અગ્રથનુ લામ મ્હેરે પી પ ચાયનો-
જ્ઞાનિમ-જો કરી નકે પરનુ તેમ કરનાના નાતિત અને પસ નિ મ્હોટી દેશમેવાની પુનિત અને પ્રેરક

લાવનાની જરૂર છે તે આપણા યુવ-વર્ગની નજર જાદા જડુ ન બોધએ સાતિની ઉન્નતિના ઉપાયો યોજના એ પણ દે એના જ છે-સમાજ એના એ જગતે મા મીડી પ્રથમ પગથિયુ છે અને આ પગથિયુ છોડી ઉચે કે માગવાનું કામ જોટલું ચિત્તાકર્ષક લાગે પરંતુ તેટલું જ બેખબરેયુ છે

ત્રીજી શકા-એ કે “આરી શારીરિક ઓ આર્થિક તપાસ કરવાની જરૂર અમાર મન રીકારે છે અને તેનું કામ કરવાની અમારી હજી પણ છે, પરંતુ જુના રીનાજો લગી રહેનારા અમારા સાનિય યુઓ આરી તપાસો દ્વાર્યપાન ગણશે આ રા કાને પ્રત્યુત્તર એટલે જ કે તમાર મન આ નિયમા દ નિશ્ચય ઉપર આ યુ થી દટ નિવધ હશે તેા આગળ દેખાતી આરી મુશ્કેલીઓ ઓ રિતો પોતાની મેગ દૂર થા જો કાઠપણુ તુ કાર્ક કરનામા વિશ્વવતોથી જરૂર આરે આરના અમલારા મા પ્રગતા નાબો ગાગે માગી નળા આરની રખતે પણ ગર્ભગથ ગ મ ગજએ આછને તપિા રિગેર અમરો પ રા દતો તેથી જ રીતે પણ નુ નર્ કરવામા દ્વાર્ય હપિા ગારિદાર ગે અરગુ ખમરાની જરૂર કે આના રિગેર ધને લીધ જાઈ પણ કાર ગર જ ન જરુ ઓ અર્ચીત સમનતા હુ રા ગોન નહીં આરી હરનો આગમજા મનુ સો જ ન કે કા પા કાર રસા રિગેર અને નિશ્ચય હાર તેા તે નનાના દ નાગ પ્રત ખુરી જાન કે રગી રિગેર અન અત રાના ગરા ઓગગીને રીજા ન રનો દમેગ હુભ અ નુદ રા ગત આ કુચ કરવામા આપણુ ધિાન ર ન અનિમ લશ્ચરગિ હુ ઉત ગખસારી જરૂર કે ગત અમાજના રાજા ગરોમા માન અથરા અપમાન, પ્રગતિ ગથરા રિા જોરા તુ નદ નિ ગગથી પાતા નિવિત માગ માથી અદવાતી જરૂર રહેનો નરી રિગેર ઓ આરના રા રાજ ગુજરાતની ગારીગિડ નિર્મિતતા ઉપાયો યોજનાન માગે રા પાકુ સગીત રા કરવાની જરૂર રી રાગે એ રી આમા રસારી અને રિગેરી હુ

૫૬ના
તા ૧૭-૮-૧૯૧૭ }

+ આ લેખ લખાયા પછી પ્રગિ કે સંવેદન લીરે પાતી ગકસા રી આ રાખધી એ પગર તયાર કરવામા આવ્યુ છે દશાસુ મો તે પગર રા ગાપનાને પોને ત્રસાર કે એ રી હજી દસાવવાથી મેલવી અપવામા આરસા
—પેા ગેા શાદ આ તાકુક

અરવતીગન્દ્ર ભાગે ૧ લો ૩ ૨-૮-૦ મેન એમ નિપાકી એન્ડ કંપની, મુબાઈ
૨૮

એવું જે મિત્રણ કરનામા આવે છે એ જ ક્રિયા એ- મહાન ઉલ્લોચને ગણી રાકાય છે. કારણ કે એ જ ઉલ્લોચના મળધમા અમેરિકા, જગતના સર્વ જગતનાનાગ દેશોમા, પ્રથમ સ્થાન ભોગવે છે. જગત ઉલ્લોચનો આ પ્રવૃત્તિ યાત્રિક શુધાગઓને પરિણામે માન યોગ્ય સમય થયા જ અપૂર્ણતાએ પહેચી છે તેવાર ૨૪ મનાવવાને માટે. ખેડેરી ફેક્ટરી સને ૧૮૬૦ માં ન્યુયોર્કમા આપનામા આની હતી પરંતુ યોગ્ય ક્રિયાની તેમ જ એ ઉલ્લોચમા આવરયક સાસ્ત્રી સિદ્ધાંતોની અજ્ઞાનતાને લીધે, કોઈ પણ પ્રકારનું સતોષકારક પરિણામ આવી શક્યું નહીં. રજા વર્ષો પછી ખીજા ખેડેરી અરથાઓએ આના ઉલ્લોચ તરફ ધ્યાન દોડાવ્યું. તેમણે યોગ્ય પ્રમાણમા ધનનું રોકાણ કરી કેમીકલ-રસાયણ મશીનો અને અન્ય પ્રવિણ નાણાંદારોની મહાયતના મેળવી આ પ્રયત્નો વિજયી નીવડ્યા. અખરને કરી એવું મીસુ અને લીના

ગાના પીપની અદ્ય જ ગને વૃદ્ધામા આવે છે.

મીડ તેન, તેમ જ વિવિધ જોડા અંર મિત્રણ કરીને તેવાર વાપરી રાકાય એવો ૨૪ અર્થગદામ દેવાયો, અને એપરવી મોટા પ્રમાણમા એ જ અનાનાને ફેક્ટરીઓ ખોલવામાં આવી અસની પદ્ધતિવી રચાયો જે ૨૧ રાજવી જાતનતા હતી, તેના વસ્ત્રા આ વનમળર્થ બાનાનો ૨૦ ઉતરનો નહીં પણ ચતો છે, એવું રચાયો અને વેદા માંડોનો મગજેપ દસાવનાને માટે, નિશાળ પ્રમાણમાં પ્રવૃત્તિ કરવાને આગળ કરવામા આવ્યો પરંતુ ગાગએ પોતાની અસની પરનીને માટે નોંધે ઉચ્ચ અભિપ્રાય રાવતા હતા, તેમને ખાતરી હતી કે તેમનાયો કોઈપણ પદ્ધતિ ચી શકે તેમ નયો, તેમ જ તેઓ પોતાની કળા પહારન માણુમેને કરી પણ જતાવતા નહીં જ્યાં કારણો રીધે પ્રથમ ઘણી અકચરો પડી અને જાહેરમાં વત્તખજથી અને ના ગુના પ્રયોગો કરી મતાવા પડી એ ૧૧ ઉચ્ચના રીધે નોકીની ખાતરી થઈ આ

નિરક્ષતા હજી પણ અર્વાંગે ફૂટ થઈ નથી પોતાની મરજી પ્રમાણેના પ્રયોગોથી રંગ મનાવવામાં ન્હાના રંગારાઓને કદાચ વિશેષ લાભ થતો હોવાને લીધે જ તેવાગ રંગ હજી સુધી સંપૂર્ણ રૂનાવો પામી શક્યો નથી અનેક પ્રકારના રંગો વેચવામાં આવે છે મોટાની સરથાઓ ઉંચી વ્યતના અનેક પ્રાગના રંગો પુનઃ પાત્ર છે અને ન્હાની ફેક્ટરીઓમાં સરના બાવનો દન । પ્રદારનો રંગ મનાવવામાં આવે છે અને એ માનનીયો અથવા મેન-ઓવર પેનીઓના માગફને વેચવામાં આવે છે

આ તેવાગ મિશ્રણ કરેલા રંગનો ઉદ્યોગ અમેરિકામાં એટલો બધા અમતનો થઈ પડ્યો છે કે પશ્ચિમી ટેલમાં અત્યંત અત્યંત ફેક્ટરીઓની સ્થાપના થવાને લીધે ઘણા સરથાઓને પોતાની

નાનિગને તથા રંગનામાં આરે છે

૧ મા આવેલી મશાઓપર અકુલ મુકરાઈ માટે ના સભા માગફને કાવતરો ધરાવતી જરૂર પડી છે એ ગાય મેના હેતુ એવો છે કે સાગ નો ઉતરના માલ વચ્ચેનો બે સથવાર, એ બા પ્રાગુ અગોળ મિશ્ર । થાય તો તેમ જ ઉતરના માલપર સાગ માલના નેમન લગાડી લોકોને દેનગી માલ નર્મ ઉતાર જકોગ ૧ થાનગા એવો કાપો છે ૨ દરેક લેમન, ૫૦ જે નિયમો અનુસરી જનાર કનસામાં આવી હોય તે ગણુ નો મસાચુસેટ્સ અમ્પામાં (Massachusetts) અરનો માલ રંગ બેગાલો છે તે લેમનપર જણાવુ પડે, ૩ । ૧ ઉદ્યોગમાં ન માલ પડતી । ૧ ગોળા ૧ ૧ પ્રાગુ પ્રમાણ નક્કી કરવામાં આવેલુ હોય છે, ૪ ૫ થી ફેક્ટરીના માલ નોમો માલ ૦ ૬ કે મગફ ૭ તે બાબી સંકે મેરા પ્રિમે

૨૧ માર્ચ ૧૯૦૦ નેમ અમ । પામ, એ - ૬ પની, મુમર્

બહાઈઝમ, સીનિકા, અને એના પદાર્થોનું પ્રમાણ વધારે હોય છે, તેની મનાવટને બહુ ઉચ્ચ પ્રમાણની ગણનામાં આત્મી નથી લીનીક ઓર્ગનની સાથે જસત અને સીમુ મુખ્ય પ્રમાણમાં જેમાં મિશ્ર થયેલા હોય, અને મેગનણીના પદાર્થો જેમાં હોય નહીં અથવા તો અતિ અલ્પ પ્રમાણમાં હોય તે જ રગ તફાન નુદ્ધ ગણાય છે. સી પદ્ધતિને અનુસરીને અમુક રગ બનાવનામાં આ પેા છે એ તે ખરીના ને ગણનાની નજીક હોય તો, ઉત્તર ડોહાના અરકારી ખાના તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલા રીપોટ યશી રહેનારથી મળી શકે છે તે વાચનાથી બેગ દરેના રગ તરત ઓળખી શકાય છે. જે કે એના હવડા રગ પણ ગેનનના જ્ઞાન પ્રમાણે બહુ મોટા હોતા નથી પણ મહોળી અને પ્રસિદ્ધ સમ્પ્રદાયોના અનુધમા ઉપની સ્વનાઓ અનારયક છે કારણ તેમનો માન ધર્મો જ વિશ્વાસપાત્ર હોય છે.

આ બનાવટના ફલાવાને માટે, એ મહોલી ફેક્ટરીઓ તરફથી મોળી અખ્યામાં મેંઅમેનો રોડનામાં આવે છે આના સેલસમેનો આખા દેશમાં મળી આવે છે એ લોગ બે રીતે કામ કરે છે ટ્રેવાક એક ગામ અથવા પ્રદેશમાં બને તેટલા વેપારીઓને માન વેચે છે અને ટ્રેવાક પોતાના તરફથી એક એજન્ટ નીમે છે જેની સાથે એની શરત ફગનામાં આવે છે કે તે ખીજી કોઇ ફેક્ટરીનો માવ રાખે નહીં ધણી ખરી મોળી અમેરિકન ફેક્ટરીઓ આ પાઠથી પદ્ધતિ પ્રમાણે કામ કરે છે વર્તમાનપત્રો, માસિકો, મારફતે તેમ જ અનેક રીતે જાહેરખબરો પ્રસિદ્ધ કરના પાઠ્ય તેઓ ધણુ ધન ખર્ચે છે એક ફેક્ટરી માન વર્તમાનપત્રોદ્વારા જ જાહેરખબરો આપે છે તેમ જ ધરધણીઓપર પત્ર લખીને જણાવે છે પરદેશોમાં પણ એ ફેક્ટરી એ જ પદ્ધતિને અનુસરે છે મેક્સિકો, ગ્રાટે માયા, કાર્ટાગેના, સા વેકોર, પુએર્ટોરિકો, સેન્ટોડોમિંગો અને એની પાસેના અમેરિકન પ્રદેશોના વર્તમાનપત્રોમાં દર અઠનાડીએ જાહેરખબર આપનામાં આવે છે, અને તે મારફતે પરદેશી ગ્રાહકોને અમેરિકન રગના ઉપયોગ વિષે મૂલનાઓ જણાવનામાં આવે છે આ પ્રમાણે જાહેરખબરો આપવાની ખીજી પદ્ધતિ એ છે કે, મોળી સ્થાઓ પ્રવિણ માણુમેના હાથનીએ ખાસ ખાતાઓ ખોલે છે એ નાણુમે શિપચાર્જીઓને અને મકાન બધાનનાઓને રગ સી રીતે વાપ વો તેના સમનમાં સનાહ આપે છે તેમ જ તેઓને માટે સામાન્ય મૂલનાઓ છપાવી પ્રમિદ કરે છે એ રગના કાંડો લાડકાપર લગાવેલા નમુનાઓ, તેમ જ જુદા જુદા માનના જુદા જુદા ઉપયોગો દર્શાવનાગ નહાાા દુસ્તકો આ નોપાનીનાઓ ફેક્ટરી તેમ જ એજન્ટો તરફથી ધણી ઉદારતાથી ફેલાવનામાં આવે છે એક મહોલી સ્થાએ એક એનું ખાનુ ખોલ્યું છે કે જે ધ ધણીઓને રગ વાપરનાના સમધમાં મદાય આપે છે, અને રગ, પડદાઓ, ફર્નિચર વિગેરેની રચના વિષે પણ સનાહ આપે છે.

ધણી ખરી મહોલી સમ્પ્રદાયો તે કે રગનું કામ કરે છે પણ અનેક સ્થાઓ સાથે સારે એ ઉદ્યોગ જેડે સમધ ધરાવનારા પદાર્થોનું કામ પણ કરે છે એમાં ખાસ ધરના માપીકાને ઉપયોગી થઇ પડના ગ્રેટર્ન પેટન્ટ અગલનો છે આ રગ માળની જમિન, લાકડાગમ,

કર્નિયર રિજેરેો માટે ઉપયોગમાં આવે છે એની જાનાનટ તેન અથવા તે વાગનિશમાં થાય છે ત્યાં હાલકુ હોતો તેમે ઉચ્ચ પશ્તિતુ જ હાય તે તેની નોખામાં નધારે કરવા માટે એ રંગ વપરાય છે મનોના અદ ના લાગને અનુત કન્યામાટે ઇનેમન પેઈન્ટ વપરાય છે અને એ ઈલોગ પણ સરખી અગત્યતા ધરાવે છે આ મન્ને જાતના ગ માટેની માગણી છે ના યોગ નોંધમાં યાથી વધી ગઈ છે એક ફેક્ટરી માન એ બે જ પ્રકારના રંગ મનાવે છે અને તે વિન અરણા જાણીતા માસિકો, અને વનમાનપત્રમાં જાહેરખમ્મ આવે છે તે જ પ્રમાણે તેન અથવા વારનિનમાં તેના કરેના માગના તળીયા માટે ઓ વજામો, ન્હાણો, ખેતીમાંડીને લગતા ઓગારો, ડાપરા, ગકરેથી અને મીમેન્ટના મકાનો યોગ રંગનો પણ મ્હોટો વેપાર ચનાવનામાં આવે છે મોટા શહેરોની આસપાસ ધણા નના મકાનો નધાતા હોવાથી, મ્હોની ફેક્ટરીઓએ, 'લીમ્પન પેઈન્ટ' જાનાનગનો આ મ્હલ કયો છે અને ત્યાના ન્હાતા ધરો માટે એ રંગ યોગ પ્રિય થઈ પડયો છે મકાન માનનારાઓ અને રંગનારાઓ, અગ્નિ ભાગો રંગનામાટે અમુક પ્રાર્નો રંગ વડુ પમદ કરતા હોવાથી એક નવી જાતનો રંગ જાનાનવામાં આવ્યો હ જે મુકાયા પલો સુનાળી મજમન અરખો જજ્જાર છે આ રંગને ધોનાથી પણ નુકસાન થવુ નથી તેમ જ એનો ઉપયોગ તનુરસતીને અનુકૂલ થઈ પડતો હોનાથી કેટલાક ભાગોમાં ધણે પ્રિય મની એજ વાપગવાનો અડસ પડયો છે ઓ હોજીટન મેનીટિગિઅમ, અને જાહેર મગનોમાં પણ એ જ વપરાય છે પરંતો આ એ રંગને ખમર કન્યાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવે છે એ ઉપરાંત 'કેસિપાઈન્સ' નામનો ઉચ્ચ પશ્તિતો રંગ મ્હોટા પ્રમાણમાં જાનાનવામાં આવે છે એ દિનાન અને મીનીંગપર લગાડવામાં આવે છે જીમીમાઈન અનેક રંગના હોય છે અને તે બે પ્રકારના જનાવનામાં આવે છે ગ મ અથવા યડા જજામાં મેજનીને તેને ખ્દાર અથવા અગ્નિ ઉપયોગમાં નહ સના છે આ નગ ન્હાતા અથવા મોગ હ મા મગ છે સાધારણ રીને એના પાંચ પાઉન્ડના પેકેટો વેમાતા મળે છે જોકે પરદેશમાં મોકનવામાં આવતો માન સોથી નહમો પાઉન્ડના વજન સુધીના ડબ્બાઓ ૭ પીપમાં લરવામાં આવે છે. પ્રિસપાઇન પેઇન્ટ વ્હિણુ અને મધ્ય અમેરિકા અને વેસ્ટ ઇન્ડીઝના વેપારીઓમાં ખાસ નાદે પ્રમાણમાં ખરી નામાં આવે છે અને તેઓ એ માવને દેશાવર પણ ચાવે છે.

હિન્દી રાજકીય સુધારા

સ્વાયત્ત અને પરાયત્ત વિષયો.

લેખક-રા. હીનલાલ હરજનન ગણાત્રા, બી એ

(ગરા અઢથી આતુ)

હિન્દી રાજકીય સુધારાના સચાનનમાં હિન્દને નરીન ગજ્યનન દેવુ આપનાનુ છે, તે સમન્ધમાં સી સી યોજનાઓ ધરાધ રટી છે, સ્વાયત્ત પાયત્ત વિષયોની બ્દેચણીનો પ્રશ્ન ફેટના મરતનનો અને ફેટલો ગબીર છે, સાિ આપણે જ્ઞેધ ગયા સુખ્ય પ્રશ્ન ! દવે ક્યા વિષયો સગદારે પાનાના હુત્તમાં ગખરા જ્ઞેધએ અને ક્યા ક્યા વિષયો પ્રગનીય મન્નાઓ-પ્રમના પ્રનિનિધિઓને મંપના જ્ઞેધએ, અને કરા આવા ? તેનો સવિગત વિચાર અને આપો ફગીનુ વિષયોની બ્દેચ ળીનો પ્રશ્ન મૂખ્ય છે અને નેની ઉપર જિન્ના નરીન રાજ્યતન્નની સફનનાનો ધરો આધાર રહે છે એ દેચણી અમુક નિદ્ધાતો અને અમુક વિષયો અનુમરીને થના જ્ઞેધએ, આ વિષય મરદારે દાયમાં ગખવો ફીક છે, અને આ વિષય મનીના ગમામાં આરાપવા સારો છે, એના નાર્થમદ સમકોના વિચરતે આન ન મળતુ જ્ઞેધએ આ સામાન્ય સિદ્ધાતો અને વિષયો સ્ટે ાઈધી સમજ ગકાય એના છે હિન્ની પ્રતને 'સતો' આપવાને માટે તેઓ 'જોખમદાર રાજ્યનું દાન' ગવાનુ છે અને અનમાં એ જોખમદાર પ્રગનીય રાજ્યનો કમરા સમર્પણું નિકાસ થાય એવા પ્રકારે વિષયોની બ્દેચણી થરી જ્ઞેધએ આ નેમને અનુસરીને પ્રથમ પ્રાનિતિક જોખમદાર રાજ્ય આપનાની તરફલુમાં ગયા છે, પરન્તુ તેમાંયે દાન અર પ્રાતિક રાજ્યતન્નના અપારો, એની યોજના આકાગઈ છે એ અધમણી પણ આ, તે કે પેના વિચારો લીધે કાપકુપ કરનાના વિચારો થય છે એ સમન્ધમાં મુખ્ય અને મીવો પ્રશ્ન એ જ છે કે તમે જોખમદાર રાજ્ય હિન્ને ખરખાત આપનાના છે કે નહિ એમની માન્યતા પ્રમાણે આ પ્રશ્નો પ્રત્યુત્તર નારમાં વાળી રાનાનો નથી કેમ કે જિન્ની ગિથિતિ, ઓ ઐટસિટન ની પ્રતિષ્ઠા સત્ય, ન્યાયનિ તેમના સામ્વત મિદ્ધાતો તેમ જ રાજકીય આસ્પતા પણ તેમને હનારમાં જ પ્રત્યુત્તર આપનાની લગમગ રજ પાડે છે હવે હિન્ના રાજ્યીય સુધારાના સચાનનમાં ઐટસિટનથી પાછુ પગલુ લરી રકાને નહિ, એ અપ્રુ છે એથી જ્યાં જોખમદાર રાજ્યતન્ન અથવા સરાજ્ય હિન્ને આપનાનુ જ દોષ નો તે મને તેટલા ઓગા જ. મકાટ અને અનુલગતા અથા સકોચરિતા ઓગા પ્ર તન સહિન અપાય તો તેની અસગઅસુગ થાય એ ની રાડ છે જે દાન આપનામાં દાના જેની રૂતિ જનાનમાં આપે, ઓ જ મકાટ દરના આપે તેમ પ્રકાનના લાનમાં સાવિરક લાનરૂતિ છે અનુ ની રાકાય નહિ તેમ એના લાથી

કેમજ પશુ કલ્યાણ મધ્યસ્થ નથી હિન્દી નેષમદાર રાજ્ય આપનામાં પશુ દાના કરવામાં આવશે, તે આપનામાં નિયમ કરનામાં આવશે, આટલું આપણું અને આટલું ના આપણું એવો નિયમ કરનામાં જ સમય વ્યતીત કરનામાં આવશે તો હિન્દી પ્રજાના મનમાં જે અસતો ૩ તેમાં વૃદ્ધિ થશે અને તેમાં ઉભયપણું સ્થિત છે, એ સ્પષ્ટ છે હિન્દી પ્રજાનો સ્વર્ગ ન્યને માટે ચળવવાની હોય, જે તેને સ્વરાજ્યના પાઠો પગવવાના હોય અને નેષમદારીની યુગિષ્ઠ્યો ગળાવવાની હોય તો તેમની રાજ્યનન ચલાવવાની શક્તિમાં કમગ દૃઢિયન ઉમેરો સગળતા પૂરક થાય એવી ગીતે યુગાતનું રાજ્યતન ગેઠવું નેષમદાર, એ એ જ ધોળાથી રનાયત્ત અને પરાયત્ત વિષયોની બેઠેલથી થતી નેષમદાર જે વિષયો પોતાના હસ્તમાં આં અનુદામાં રાખ્યા વિના પ્રજાની દૃષ્ટિએ પ્રજાના હિતને ભારી નુષ્ઠાન થતું હોય, તે વિષયો યોગ્ય સમય વ્યતીત થયા પછીથી પ્રજાના પ્રતિનિધિઓને મોપનાના ઉદ્દેશપૂરક સરકારી અમલદારોએ પોતાના હસ્તમાં રાખ્યા, એ બાકીના સકળ વિષયો પ્રજાના વગીરને માટે તેમજ મોપી દેના નેષમદાર જે પ્રાતોને સંપૂર્ણ સ્વતંત્રતા જેમ અને તેમ રીત આપવી હોય તો તે એ વિના અન્ય ભાગ છે જ નહિ એવો અભાગે દૃઢ અભિપ્રાય છે નાન્ય પના વિષયો સ્વતંત્રતા.

વિષયોની બેઠેલથીને માટે ઉપર જે ચોરસ બાધનામાં આ યુગ તેની કલ મુસદ્દી ગીરીના ઉપયોગ વિના, નિષ્પક્ષપાત, સલાવની ન્યાયાન્યાય વિવે જુદિના ઉપયોગ વિના કલમિત થઈ શકે એમ છે અને તે બેઠેલમાં ઉતારના તો અપૂર્વ ધૈય અનુદાવતાં દર્શન દાખવું પડે છે એ ધૈય સ્વસ્વીકૃત એ ઉદારતા બતાવનામાં હિન્દી સરકાર સમર્થ નીવડી નથી, એ નોકની માન છે જે ઉપરોક્ત ધોરણ સ્વીકારાય હોત તો સરકારે પોતાને માટે યોગ્ય વિષયો રાખ્યા હોત પરંતુ ના, તે જાહેર સરકારે જ્યાં લા પોતાનો હાથ ગમવાનો ઉદ્દેશ કર્યો છે સગ કરે છે કે, અમે હિન્દના સુરાજ્ય અને વ્યવસ્થા અને શાંતિને માટે જનામ રાખીએ, માટે અમારાથી ઉપર જુદે તે પ્રમાણે ધણું ખર્ચ પ્રજાના પ્રતિનિધિઓને કેમ સોંપી શકાય ? એ પ્રશ્નો પ્રત્યુત્તર રોકે છે કે જેમ હિન્દી સરકાર હિન્દના સુગમ્ય, વ્યવસ્થા અને શાંતિને માટે જનામ રાખે છે તેમ જ જુદે હિન્દી પ્રજા જનવલ્લાવાનુસાર પોતાના સુગમ્ય વ્યવસ્થા અને શાંતિમાં અપાત્ત હિત સમાવેલ છે, તેથી તેઓ તેને માટે બેરકાર રહેશે નહિ અમેરીકાએ શીનીપાર્લમેન્ટના ટાપુઓને કેવી રીતે સ્વરાજ્ય આપ્યું તે તરફ અમે સરકારનું ખાન આજર્જીએ ગીએ શીનીપાર્લમેન્ટના ટાપુઓના કરતા જમણા કે જલુગણા સમગ્રમાં પશુ હિન્દને સંપૂર્ણ સ્વરાજ્ય મળે તો પશુ અહોભાગ્ય ! હિન્દી સરકારે જે ખરીતો નિયમ બેઠેલથી વિષે મોકના થો છે, તે ઉપરથી હિન્દી સરકારની અનુદારતા અને સંકલ્પશક્તિ સ્પષ્ટ થઈ જાય ૪ એ ખરીતામાં જલાન્યા પ્રમાણે વિષયોના નણ નિલાગો પાડનામાં આવશે (૧) સમગ્ર હિન્દના (૨) પ્રાંતિ-સ્વાયત્ત (૩) પ્રાંતિક પગાયત્ત-પ્રાંતિક પરાયત્ત વિષયોમાં પશુ કેટલેક સ્થળે અમુક સરત સહિત જ તેમને પગાયત્ત કરવામાં આયા છે, તે સરત એ છે કે હિન્દી ધારને તે આધીન હોવા નેષમદાર અર્થાત્ત જે તે વિષયોના

વહીવટમાં હિન્દના કાયદાનું ઉપનયન થતું હોય તો તેમાં હિન્દી સરકારને હસ્તક્ષેપ કરાવતો અધિકાર રહેશે તે ઉપરાંત પ્રજાનીય ધારાસભાને જોખમદાર 'મન્ત્રી' ને પરાયત વિષય કે વિષયોના વહીવટ સોંપાયા છતાં, સરકારને તેઓ અધીન રહે તે માટે તેમને નમાવવાને કેટલાક અધિ રોજ માગવામાં આવ્યા છે, તેમને ગ્રામીણ આપનાની પણ મત્તા મગાઈ છે, અને અન્ય મન્ત્રી નીમવામાં ન આવે ત્યાં સુધી તેના ખાતાનો વહીવટ ગવર્નર પોતાના નોકરાની સહાય થી ચલાવે, એમ પણ હુકમમાં આવ્યું છે એ તો જાણે ત્રીજા, પાંચમું અમુક વિષય કે વિષયો 'મન્ત્રી' ને સોંપવામાં આવ્યા હોય તે છતાં જો નોકરશાહીને લાગે કે તે વિષય કે વિષયો સોંપવા જેવા નથી, અથવા તેમના વહીવટમાં મન્ત્રીની અયોગ્યતા માન્ય પડે તો તે વિષય કે વિષયો પાછા સ્વાયત્ત વિષયોની ક્રાંતિમાં મુકાઈ રહે આવી મત્તા સરદાર પોતાનો માટે માગે છે આ અતિ વિશાળ સત્તાની વાત સાંભળીને અમને એક ભોધાત્મક વાર્તાનું અનુભવ થાય છે એક બકરીને નિમમ્મા ૨૩ વર્ષના ધાસ્યારો ખુશ નીરવામાં આવતા હતા, પગલું ૧ કનાર એક પાંચ ની પાડોશમાં રાખવામાં આવતી હતી, જેથી જરૂરીનું વજન વધતું નહિ અને ૨૮૦ થી નહિ તેની જ રીતે સરકારના હાથમાં એક તરફની આવી બધી સત્તા આપવામાં આવે અને બીજી તરફથી પ્રજાને મહે તેટલી સ્વતંત્રતા આપવામાં આવે તો પણ તે સ્વતંત્રતા ખુબ થવાનો ભય ઉપસ્થિત જ હોય છે અને એની યોજનામાં હિન્દીપ્રજા પ્રસાદ્યતા પદ ઉપર ૨૫ પ્રગતિ કરી રાખે, અધિક નહિ નોકરશાહીનો અત્યાચાર સુધીનો ઇતિહાસ તપાસે, અને આવી સનાઓને માટે તેઓ યોગ્ય છે કે નહિ, આવી મત્તાઓને સ્વપરોગ નહિ પણ દુરપરોગ થવાનો જ ભય છે કે નહિ એનો વિચાર કર્યા પછીથી જો તેઓ પોતાની તરફેણમાં ઘડાઈ ગિરનાત્મક દારણ બનાવી શકે તો જ તે સત્તાઓ તેમજ આપો અન્યાય એવી સત્તાઓ તેમને આપવી ભયેલપાદક થઈ જાય છે અને તે સ્વતંત્રતા અને નોકરશાહીને નૈમર્ગિક વેર હોય છે, અને નોકરશાહી પોતાનો લાભ લેવાને અતિ આતુરતાનાથી હોય છે એ ભોક્ષપ્રમિદ છે મીડીન સર્જીનના નોકરશાહીના હસ્તમાં આવું હથીરાગ આપતું એ કોણ પણ જીને અભીષ્ટ નથી

સરદારી અમલદારોની મન ગિયતિ અને નનણુ પરત્વે ઉપગતી નીજ ખાનમાં રાખીને આપણે હવે ત્યાં વિષયોની કેવી વહેંચણી કરવી તે ત ક નગીએ આ નિમિત્ત વિચારતાં પ્રથમ આપણું

કેળવણી.

ધ્યાન દેશની ગણતરી તરફ ખેંચાય છે આપણા દેશની કેળવણીની સમગ્ર પદ્ધતિ આદિથી અત સુધી એવી રિચિત્રતામય છે, અને એ પદ્ધતિમાં એના અસાધ્ય અને અમલ્ય અખનો કરવામાં આવ્યા છે,

તેમ જ એની પ્રગતિ તરફ વિષયનું સર્પણું મહત્ત્વ જોના એટલી નિમટ્ટકા બતાવવામાં આવી છે સક્ષેપમાં સર્તોએ એ ખાતુ એટલું જણ દોષનાન દગોચર થાય કે કે, અનમાં તે હિન્દી વિદ્યાર્થીઓને તેમ જ હિન્દ સમન્તને મહાન નિરાશાજનક નીમણું કે, અને તેથી એના દોષોને માટે જેટલું કહીએ તેટલું ઓછું કે અસારે આપણે પરદેશોની શિક્ષણપદ્ધતિઓની મુખ્યત્વે પ્રથસા કરીએ છીએ, આપણા વિદ્યાર્થીઓ હજારે ડીપીઆ ખર્ચાને છતાં, ફ્રાન્સ, જર્મની, અમેરિકા,

જપાન ઇત્યાદિ દેશોમાં જાય છે ત્યાંથી કેળવણી પામી પાછા ફરે છે અને પછીથી તેમને દેશની વિશિષ્ટ પરિસ્થિતિમાં જે સ્થાન મળે છે, તેને અનુસરીને પોતાનું જીવન ગાળે છે કેઈ પણ દેશની ઉન્નતિનો આશરો તેની કેળવણીની પદ્ધતિ અને તેના પ્રચાર ઉપર રહે છે જપાન વિગેરે દેશોની કેળવણીની પદ્ધતિના પરિણામે તેમની થયેલી ઉન્નતિ યિથે આપણે મુગ્ધ મની જઈએ છીએ, પરંતુ તેથી આપણને સો લાભ ? આપણા દેશમાં પ્રાથમિક, ઉચ્ચ, વ્યાપારિક, ઔદ્યોગિક, ટેક્નીકલ આદિ સર્વ પ્રકારના શિક્ષણમાં ગંભીર જૂનો દરવામાં આવી છે અને તેમાં પ્રગતિપણ જોઈએ તેટલી યત્નશક્તિ નથી આ અત્યંત અસતોપકારક સ્થિતિને માટે નોંદરશાહી અને તેનો કાયલાર જ જોખમદાર છે નોંદરશાહીએ આ વાત અનેક વેળા કણુન પણ કરી છે હિન્દી સરકારના ઉદ્ધા ખરીતામાં પણ એનો સ્વીકાર કરવામાં આયો છે, છતાં આશ્ચર્ય એ છે કે, થયેલી જૂનો સુચારવા, થયેલા પાપનો પશ્ચાત્તાપ કરવા નોંદરશાહી દેશની કેળવણીને વહીવટ પોતાના હસ્તમાં અને કાણુમાં રાખવા માગે છે જે ખરીતાનું અન્યોક્તન અન આને છે તેમાં નોંદરશાહી તરફથી એની સૂચના કરવામાં આવી છે કે પ્રાથમિક કેળવણી પ્રમુખી મંત્રીશ્રીએ આપવી પડતું માધ્યમિક તથા ઉચ્ચ કેળવણી તો સરકાર “માખાપ” ના હસ્તમાં જ રહવા દેવી આ છેત્રી સૂચનાને માટે આપણે હિન્દી સરકારનો ઉપકાર માનવાનો છે જ્યારે વિષયનિર્ણાયક કમીટીએ તો કેળવણીને આખો વિષય પ્રમુખી મંત્રીશ્રીએ આપી દેવાની દરખાસ્ત કરી છે મેટ્રિક્યુલેશન રીપોર્ટમાં પણ કેળવણીના વિષયને પરાયત્ત રાખવામાં આયો છે તથાપિ હિન્દી સરકારનો ખરીતો તેથી ઉતરી વાન કરે છે તુ હિન્દી સરકારની ઉગતા ? કેળવણીને સ્વાયત્ત વિષય તરીકે ગણવામાં સરકારના આશયો રાજકીય છે, એવો સસય સદજ ઉદ્ભવે છે એની સામે વાધો લેના સર શમ્સુદ્દીન નાયરે પણ પોતાની નોંધમાં નીચે પ્રમાણે લખી રી કે

“જેએ કેળવણીને સ્વાયત્ત વિષય ગણવા માગે છે, તેઓ મને લાયક છે કે કેળવણી વિષય પ્રગતિના લાભમાં નહિ પરંતુ રાજકીય કારણોને માટે એમ કરે છે તેઓની પોતાની દૃષ્ટિમાં કેળવણીની કોઈ પણ યોજના નથી, અને તેમના પૂર્વગામિઓ હિન્દી વાધા છતાં પ્રયોગ પડી પ્રયોગ કરી જાય છે અને તેઓએ પોતે સ્વીકાર્યા પ્રમાણે તે પ્રયોગોનો અંત નિર્દળતામાં આયો છે”

આપણી સરકારની-નોંદરશાહીની કેળવણીપ્રતિ કેની રાજનીતિ છે, તેનું વર્ણન કરવા એનીએ તો પાર આવે નહિ એમાં સરકારના કેટલાક દેશો શુદ્ધિપૂર્વક થયેલા દેખાડ છે, જ્યારે કેટલાક દેશો સ્વભાવત જ થયા છે કેળવણીની પ્રગતિ તરફ જે નિમ્નશ્રેણી બતાવે છે, તે શુદ્ધિપૂર્વક દોષ થયેલો છે, ત્યારે પરસ્પરી કેળવણીની પદ્ધતિના ધુટા આ દેશના લોકોની પ્રતિભાને માફક આવે ન આવે તો એ તેમને ગમે તેટલી દેશના પ્રયત્નોમાં સ્વાભાવિક દોષ થયો છે જે કેળવણીની પદ્ધતિ એક દેશના લોકોને અનુકૂળ હોય તે દેશના લોકોથી વિન રમિ બિન પ્રકૃતિ અને બિન સરકૃતિ તથા બિન અનિશાના લોકોને તે જ કેળવણીની

પદ્ધતિ અનુકૂળ ન જ આવે એ કુચરતી છે. પાશ્ચાત્ય કેળવણીને આ દેશમાં ઠોકરી બેસાડવાના જે પ્રયત્નો કરનારાં આવ્યા છે, અને અઘાપિ આવે છે, તેના પરિણામે કેના મુર (૧) આવ્યા છે અને આવે છે, તે આપણી નર્તમાન સ્થિતિને અનુભવનાર અને તેપર નિયાર કરનારને અને આપણી સામાજિક પરિસ્થિતિમાં, આપણા નિયાર આચારમાં એથી કટવેા પ્રયત્ન ફેરફાર થઇ રહ્યો છે, અને કેળવણીની પદ્ધતિના અસતોષકારક લક્ષણ સામે કેવો ગેઝાર થાય છે તે યથાથ જાણનારને સમજવા વિના ગ્રહે એમ નથી. આ પ્રમાણે કેળવણીના હોનમાં જે નોકરનારીએ દેશને અપાર નુકસાન કર્યું છે, તે જ નોકરનારીના હસ્તમાં વધારે દીર્ઘ કાળ સુધી કેળવણી જેવી અમોઘ ઝામડુધા કેમ રહેવા દેવાય? ન જ રહેવા દેવાય કેળવણીની સગીન પ્રગતિ ઉપર જેની રાજકીય પ્રગતિનો આધાર છે, એમ પણ ગહેવામાં આવે છે તેથી પણ કેળવણી નોકરનારીના હસ્તમાં રહેવી ન જોઈએ, કેમકે નિ સશયાત્મક રીતે નોકરશાળીએ દેશની રાજકીય પ્રગતિની સામે પોતાનો નિરાધ શબ્દમાં તેમ જ કાર્યોમાં દર્શાવ્યો છે એની વ્યર્થપરાયણ નોકરનારીની દ્વારજિતિય ત્રીશ વરિય પ્રજનુ ભવિષ્ય ટાળુ એ કાલ રીતે સનાદ બગેતુ નથી કેળવણી-સુચોગ્ય કેળવણીપદ્ધતિની ખામીને લીધે દેશની સામાજિક, આર્થિક અને વ્યાપારિક ઔદ્યોગિક ઉત્પત્તિ પણ અટકે છે તેમાં અનેક અન્તરાયો પડે છે એ અન્તરાયો સ્વરાજ્યને યોગ્ય વિમ્મસ મળે તેટલા માટે દૂર કરવાની જરૂર છે જેઓ પૂરતો વિચાર કરી શક્યા નથી, તેઓની નિચાગ્રક્રિતને ઉત્તમિત કરવાની, તેમની જાનનાઓને મુદ્દ જનાવવાની અને તેમના અન્ત કરજીને, તેમના આત્માને પ્રબુદ્ધ કરવાની આવશ્યકતા છે એને માટે કેળવણીની પદ્ધતિમાં સુધારા થવાની જરૂર છે, અને તે સુધારેની પદ્ધતિ તરારપૂરક વ્યવહારમાં ચોજવાની આવશ્યકતા છે આ કાર્ય નુ અમનદારોથી સંકેડો વર્ષોમાંયે થઇ શકશે? નહિ જ તેઓ પરવેલી દોષને પ્રજાજીવ-પ્રજાપોષક કેળવણી કદાપિ આપી શકે નહિ અને હિન્દની મહાનુ આવશ્યકતા એથી દૂર થઇ શકે નહિ આમ દોનાથી કેળવણીનો સમગ્ર વિષય પ્રજાજીવ મન્નીઓને સોંપી દેવા જોઈએ કેળવણીનો વિષય પ્રજાને, પ્રજાજીવ અગ્રેસરને સોંપાયા વિના હિન્દને સ્વરાજ્ય મળવાનું નથી તેની જામિને માટે તૈયારીઓ પણ બહુ જ નહ થયો, માટે એ વિષય પરાયતની યાદીપર મુ ૧૫ તેને માટે સર પ્રવત્નો થના જોઈએ

હવે આપણે દેશની આગાદી સાથે ગીધો સમઘ ધગનતા મપૂર્ણ મહત્વના જીવન વિષય તરફ વળીએ એ વિષય વ્યાપાર અને ઉદ્યોગોનો છે દેશની બાહિર પ્રગતિ અને રિલાસપત્તિ સામે કેળવણીનો સગવ છે તેમ દેશની આર્થિક ઉત્પત્તિ અને આ વ્યાપાર અને ઉદ્યોગોના બાદી માથે વ્યાપાર અને ઉદ્યોગોનો અમઘ છે આપણા દેશના વ્યાપારીઓને અનેક પ્રકારની અગવડો વેગી પડે, તેમની તરફ નિયમ વર્તન ચલાવનામાં આવે, દેશના ઉદ્યોગોને નિકાસને માટે અવગ્રાસ ન મળે અથવા બહુ ઓછો મળે, અને સરકારની વ્યાપારી તેમ જ ઔદ્યોગિક રાજ્યનીતિને લીધે દેશને ખમવું પડે,

એ આપણે લાંબા વાળથી જોડે છે નોકરશાહીની વ્યાપારી ઓ ઓછોગિટ રાજ્યનીતિએ કેના મામળા હિન્દુસ્થાનને ચખાવ્યાં છે, તેની પ્રતીતિ ઓછોગિટ કમીસનના રીપોર્ટમાં પડિત મનમોહન માલવીયે જે અનુભવસિદ્ધ દીડા પોતાની જાદી નોવમાં લખી છે, તે ઉપરથી થાય છે એ વેળા આપણા દેશના ઉદ્યોગો ધમધમાર ચાલતા હતા, આ દેશના અમખ્ય સ્ત્રીપુરુષો તેથી પોતાનું યુગ્મગન ચાલતા, સનોપમર સ્થિતિમાં રી નક્તા, અને તે ઉદ્યોગોની ઉત્પત્તિએ પરદેશોમાં પણ મુકામ પામવાની હતી તેની જ રીતે આપણા દેશનો વ્યાપાર દેશની અંદર તેમ જ પરદેશો સામે પણ ધણા મોટા પાયા ઉપર ચાલતો હતો અત્યારે તેમાંનું કશું નથી આપણા ઉદ્યોગો હણધર્ ગયા, આપણો વ્યાપાર પડેલા કરતા મોટો પડ્યો, દેશમાંથી ધન ઓછું થતા લાગ્યું, આ તેને પરિણામે દેશના ચેતનને વધારે વધારે રોષ લાગ્યો વ્યાપારમાં લક્ષ્મી વમે છે અને તે વ્યાપાર ને કરમાતો જાય તો એ દેશની આના સ્થિતિ કેટલો સમય ટકી શકે? અત્યારે આપણે જોઈ એ યીએ તો અત્યત્વ લેવું કે સ્થિતિ જોનામાં આવે છે દેશની આનાદી વ્યાપારના મધ્યકે અને શહેરો ઉપરથી જોનાની નથી પરન્તુ તેના ગામો અને બહા દુર આમજનોની આનાદી ઉપરથી માપનાની છે તેઓમાં કેટલાકને તનતોડ મહેનત મજુરી કરવા પડતા પેટપૂરતું અનાજ મળતું નથી, બધાને જીવમરો વેવો પડે છે, અને કેટલાકને તો આવા દુષ્કાળના સમયમાં પાંચા ખાઈને પણ રહેતું પડ્યું હતું, તથા જીવન નિભાવવાને માટે કેટલાક અમાનુષિ કાર્યો પણ કરવા પડ્યા હતા જે દેશનો નિશાળ જનસમૂહ આની સ્થિતિમાં હોય તે દેશ આનાદ શી રીતે ચલે શકાય? હજી અરાજ્યની પ્રાપ્તિના સમયમાં દેશની ઉત્તરિને માટે ધણા નાણા ખચના નેહરો એ નાણા મેળવનાને માટે, દેશની સામાન્ય આર્થિક સ્થિતિમાં અભિવૃદ્ધિ કરવાને માટે ઉપાયો યોજવા પડે જે નોકરશાહી અત્યાર સુધી દેશની ઔદ્યોગિક પ્રગતિ તરફ મેદરકાર રહી છે, તે એવા ઉપાયો યોજો એમ આપણે માની નક્તા નથી આપણે આ અનિવાર્ય અસ્થાને નીરડે એ આપણે ઇચ્છીએ છીએ, પણ આપણા મનોરથો ઉપર જ આપણે આ વિષયમાં આધાર રાખી શકીએ નહિ એ વિષય પરાયત રોવો જોઈએ, અને પ્રજાની મનનીઓને મોપાવો જોઈએ વિષય નિર્ણાયક કમિટીએ એ વિષયો પરાયત બનાવવાની દગ્ધાસ્ત મુખી છે, પરન્તુ હિન્દી સરકાર પોતાના ખરીતામાં તેથી ક્ષિન વાર્તા કરે છે તેઓ સભેપમાં પોતાના નિચારો જણાવે છે કે, ' ઉદ્યા ગોતો નિમસ સ્થાનિક સરકારોએ અને દિ દી સરકારોએ સાચે હાથમાં લેવો જોઈએ અને સ્થાનિક સરકારોને લાગતું વગતું હોય ત્યા સુધી વો આ વિષયને સ્વાયત્ત રાખવો જોઈએ ' અથાત્ હિન્દી સરકાર ઉદ્યોગોનો આખો વિષય પોતાના જ હસ્તમાં રાખવા માગે છે પ્રજા કીન મન્ત્રીઓને તે આપનાની ના પાડનામાં આવે છે આ ચૂચના હાનીકારક છે તે ઉપર દર્શાવનામાં આનું છે જ ઉદ્યોગોનો વિષય પ્રજાની મન્ત્રીઓને જ નોપાવો જોઈએ, હિન્દુ દેશના સર્વોત્તમ લાભોને માટે એ આનમ્બક છે, તેની ઉપર અસ્વગભ્યની ભવ્ય ધમિરત ચણવાની છે જે એ વિષયમાં હિન્દી સરકારો કાર્ધ પણ દરમ્યાનગિરી કરવાનો હક્ક આપનામાં

આવે તો પણ ધાનસાધના અકુશ હેઠળ કામ કરતા હિન્દી મન્ત્રી તે હક મેળવે નોંધએ હિન્દી સરકારને પોતાને દેશના ઉપને માટે ઉદ્યોગો આનુ કરવા હોય તો તેવિરે કાંઈ વાધો નથી, પરંતુ ઉદ્યોગોના સમન્ધમાં ધ્યાનિક સરકારોને સનાહ આપનારો હક હિન્દી સરકાર પોતાના હસ્તમાં રાખશે તો તેથી અનેક અનિષ્ટ પરિણામો આપનારો હવ મહે છે 'સવાહ' ના નામ હેઠળ સ્થાનિક સરકારો હિન્દી સરકારની તેમ જ હિન્દી પ્રધાનની લગભગ હમેશા પરવાનગી લેતી પડે એવી પદ્ધતિ પડી જવાથી સ્થાનિક સરકારોએ જે થોડા થોડા પ્રયામો કર્યા છે, તે પ્રયાસોમાં અસહ્ય અન્તરાયો ભૂતકાળમાં નજા છે, અને તે જ અનિષ્ટો આનુ રહે તે દેશના હિતને માટે કાંઈ પણ રીતે ધ્યાન આપી નથી.

આ સમન્ધમાં એ- હવ ગખનામાં આવે છે તેનું જતા અનુલોકન કરીએ અમદાવાદી નગની તરફારીમાં એમ કહેવામાં આવે છે કે જે ઉદ્યોગોને વિષય પ્રમખીય મન્ત્રીઓને આપનામાં આનુ, તો બ્રિટિશ મુડીદારો હિન્દુસ્તાનમાં પોતાની મુડી રોકે તો નહિ અને ગખરો પણ નહિ, કેમકે તેમને હિન્દીઓ તરફ અવિશ્વાસ અને અજમાન વર્તનનો ઉડા હવ રહેતો બ્રિટિશ મુડીદારોને હિન્દી પ્રજા તરફથી આના વલખનો હવ રહેતો હોય તો તેનું એક જ કારણ છે, જે સ્પષ્ટ જણાવવામાં આનુ નથી એ કારણ એ જ છે કે, તેમણે પોતે અથવા તેમના અમલદારોએ હિન્દી વ્યાપારીઓ તરફ અસમાન વર્તન ચલાવ્યું છે, તેથી હિન્દીઓના સમય આનતા તેઓ વેર નાળશે તો ? એવો હવ તેમના મનમાં રહ્યા કરે છે નહિ તો એવા હવ નિના હિન્દી પ્રજાએ પોતાના વતનને માટે ખીજ કાઢીપણ પ્રતીતિ આપી નથી—આપી વડી પણ નથી, તેને માટે તેમને તેને અનુકૂળ પણ આપનામાં આ થો નથી અને અમને વિશ્વાસ છે કે હિન્દી પ્રજાને જે એવો અવગણ પણ આપનામાં આ થો હોત અથવા હવે પડી આપ નામાં આવે તો પણ તેઓ સમજાવથી જ નહિ અથવા વતેરો પોતાના સહવાસની ઉત્તમ પ્રતીતિ હિન્દી મુદીદારી સમજાવના સમયમાં આપી છે જેની પ્રતિસા સર્વન અરખનિત થઈ રહી છે એટલી જ પ્રતીતિ સાચા અગ્રેજ મન્ત્રીને માટે જસ નથી શું ? હિન્દીઓ આત્મા, હિન્દુ અન્ત કરણ તેમાં જોવાયું નથી શું ? જેઓ આની સર્વોત્તમ પ્રતીતિ પડીથી પણ રાકાની દષ્ટિએ જુએ તેઓ ખરેખર માનુષીનું જુલોથી, નીતિમળથી, આત્મમળથી અને તેની સ્થિતતાથી તદ્દન અપરિચિત અને અજાન હોવા જોઈએ—એને જાને ધારો કે ઉદ્યોગોને વિષય પરચત કરવાને મને સ્વાયત્ત જ રાખનામાં આવે તો હિન્દી પ્રજાને અમદાવાદી વનજીમાં અપૂર્વ ફેરફાર થશે એની કાંઈપણ રીતે ખાતર મળી શકે છે ખરી ? નહિ જ તેથી ઉત્તમ રીતે જે હવ કામનું વનજી લખિખના વનજીની યાચા રૂપે હોય તો હિન્દી પ્રજાને અવિશ્વાસ સગરણ આવે એમાં કાંઈપણ આશ્ચર્ય નથી એ વિષે સર શકરના નામર પોતાની કૃષ્ક પોષમાં મળે છે કે

‘ પરંતુ અનુભવ ઉપરથી અચકાયા નિના હું નિશ્ચયાત્મક રીતે કહું છું કે, જ્યાં મુધી સરકારને મારી વળે છે, ત્યાં મુધી હિન્દી સાહમોને મુકસાન માપ એવી રીતે તેઓ પરદેની

સારી પીસ વાનાઓ (સચિત વાતાવરણ) ૩૨-૦૦ એન એમ ત્રિપાઠીએ-૩૬ પત્રી, મુબાઈ

સાહસો તરફ અનુચિત કૃપા જતાનશે એવા ભયનું સગીન કારણ છે—સત્ય છે કે, આલોગિક કમીશને ભવામણો કરી છે (જે ભનામણો પોતે અસતોષકારક છે) ને કેટલેક અંગે હિન્દી એને મદદ કરે, પરંતુ અહિંયા પણ જ્યારે ભનામણોને વ્યવહારમાં યોજવાની હોય તે ત્યારે એમની ઉપર આપણે કેટલો થોડો આધાર રાખી શકીએ તે આપણે અનુભવપરથી જાણીએ છીએ "

સર શકરજી નાયર જેના 'હિન્દી' સરનારના હિન્દી સભન આવેા અભિપ્રાય આપે, ત્યારે તેમનું કથન કેટલું આના-જૂત ગણાવું જોઈએ એનો આપણે વિચાર કરવાનો છે જ્યારે એમને સંપૂર્ણ નિરાશા લાગી હશે ત્યારે જ તેમણે આના ઉદ્ધારો કાઢ્યા છે અને તેમાં પણ સરગી કપાઈો તી રીતે સમાવી દેવાય ? પ્રત્યેક વિષય એવો છે કે, જે તેની સર્વિસ્તર તપાસ કરવા એમીએ તો અકેક ઉપર અકેક ગ્રન્થ લખાવ પણ તેમ કરવાની મર શકરજી નાયરને કે આપણને ધુરસદ નથી

ઉદ્યોગોનો વિષય સ્વાયત્ત ગણવાને હિન્દી સરકારે પોતાના ખરીતામાં એક બીજી નિર્માય દલીલ કરી છે, જે એટલી બધી વેળા કરવામાં આવે છે કે, જે તેમાં કાર્ડિયલ મુદ્દા હોય તો તે જનુ ગહે છે હિન્દી સરકાર હે છે કે, અનુભવરિનાના લોકોના હુનનના ઉદ્યોગોનું ખાતું જઈ પડે તો તેથી દેશો લાભને બદલે હાની પગથરો આટલી બધી ચિન્તા હિન્દી સરકાર આપણા દેશને માટે કરે છે, પરંતુ આપણે એટલા બધા નગુણાઓ કૂતળી છીએ કે, આપણાથી તેની કદર જ જુગાતી નથી, અને ઉત્તરી રીતે હિન્દી સરકારની સામે નાંધો લગીએ તો સાતે હવે હિન્દી સરકારને માટે તો ઉત્તમ માગ એ જ છે કે જ્યારે તેમનો આવી ચિન્તાનો ખોટો અથ દનામાં આવતો હોય ત્યારે તેમણે એમ ચિન્તા જવી છે તી વધ, હિન્દીઓ પોતાનું મેટી બનાવે તેનું જોઈએ

ત્રીજે મહત્વનો વિષય ખેતીવાડીનો છે હિન્દુસ્થાન દેશમાં મુખ્ય ધંધો ખેતીવાડીનો છે, વર્ષના ૮૦,૮૫ ટકા લોકો ખેતીવાડીપર જ આધાર પામે છે હિન્દુસ્થાનની જમીનમાંથી કાચું મોનું પાકે છે એ વાત ખોતી નથી પરંતુ વગભગ અલગશ જમીનની મહેમુદ. સત્ય છે હિન્દુસ્થાન એ દુનિયાનો અનાજનો મોગ કાઢાગ છે, એમ કહેવામાં અત્યુચિત નથી આના રસાયણ અને દળ પ દેશમાં ખેતીવાડી નગર લોકોની આવી મોગી મખ્યા ધ્યાન આપે તો પણ દેશ સદા સુકો પે સુકો લાગે છે, તેનું શું કારણ ? એ જ કુષ્કામ આવી જતા લોકો નિરાધાર ગની જાય છે તેમના વાતો અને અતને વૈર બધાય છે તેનું શું કારણ ? તેનું કારણ એ છે કે, એક તરફથી ખોરાકની ચીજો પરદેશમાં મેળા જાવ્યામાં ખેતીવાડી જાય છે, અને બીજી તરફથી ખેતુતોને જમીનનું મહેસુલ પ્રમાણમાં ઘણું નધારે આપતું પડે છે સરકારે હિન્દુસ્થાનમાં અમુક અમુક વખોતી મુદતે જમીનની મહેસુલની આકળી નવનેરથી કરવાની પદ્ધતિ ગળી છે ખેતુતોએ મહેસુલ મજુરી કરીને જમીન પાક આપવાની સક્તિમાં વધારો કર્યો હોય ત્યાં તો નવી આમીનો સમય જુનામિત્રીનો ગજળ (સન્નિવ વાતો) ર ૨-૦-૦ એન. એમ. ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુંબઈ,

થતા જમીનની મહેસુલના વધારાને કરનામાં આવે એટલે ખેડૂતના નવીનતા તે મેળું રોડ જ રહેવાનું અને વધારો કરનામાં આવે તે જમીનની કળદૂપના પ્રમાણે કરનામાં આવતો હોય તે પણ વીક પરતુ, ઘણીવેળા આકળી કરનારા અમનદાગેની અથોગ્ય માગણીઓ સંતોષનામાં આવી ન હોય અથવા તેમને અન્ય રીતે સંતોષ આપ્યો ન હોય તે પણ જમીનની મહેસુલ વધારી દેનામાં આવે છે તેથી ઉત્તરી રીતે જમીનની મહેસુલના ઘટાડો તે લાગ્યે જ થતો હશે ખેડૂતને પોતાની મહેનત નેટલું પણ કરના જમીનમાંથી મળતું નથી તેથી તેઓ ગરીબ સ્થિતિમાં રહે છે સરકાર એમ કહે છે કે, જે જમીનનીઓની આકળી હુમેશને માટે કરનામાં આવી હોય તે બાદ કરતા જમીન રાજની મીનકત છે, અને કારોમારી સરકાર પોતાની મરજીપ્રમાણે જે લાડુ ફેરવે તે લાડુ આપનાને ખેડૂતો વધાવના છે અને મહેસુલના વધારામાં કોષપલ નોદ્ધમ નિયમપૂરક ઘટાડો વધારો થતો નથી અપી ફુતીયામાં એકનો દિન્દ જ એવો દેરા છે કે જ્યાં મહેસુલની આકળી કરનામાં કયદો, કે રની કે હરીશાષ કયાની ગણના કરવામાં આવતી નથી દિન્દની વધતી જતી ગરીબાઇનું એક મુખ્ય કારણ આ જ છે આ કારણને દૂર કરવાની જગ છે અને જ્યારે અમુક સિદ્ધાંતને કે નિમયને અનુસરીને મહેસુલની આકળી કરનામાં આવશે ત્યારે જ એક કંડરી ર્ધ્યાનુ મૂળ દૂર થશે અને માટે એક ઉપાય એ છે કે, કાયમની આકળી જેમ મુગાનામાં કરનામાં આવી છે તેની જ રીતે અન્યત્ર પણ કાયમની આકળી કરી નાખવી કાયમની આકળીથી સરકારને એટલો બરો મેગનાલ જતો નથી, જ્યારે મેયતને તેથી ઘણો લાભ થાય છે જમીનનો મહેસુલના સમઘમાં નિયમ નિલાગિની કમિગી સૂચને છે કે, જમીનપગના કર (સેમીઝ)ને પ્રાતિઠ નિયમ ગણવો જોઈએ, અને તે પરાયત વિપયોની વાદીમાં રહેવો જોઈએ પરતુ એ જ કમિગી કહે છે કે, જમીનની મહેસુલ ઉત્તરાવ વાનુ લામ લારોમારી અધિકારીઓનું હોનાથી કળવેથી મુદતે મહેસુલની આકળી બાધવાના નિયમને સ્વાયત્ત નિયમ રાખવો જોઈએ આ બે વાતો પરસ્પર બંધ બેસતી નથી મરજી માર્ગે તો એ જ છે કે મહેસુલ વધારાની સત્તા માન લારોમારી અધિકારીઓને જ આપવી ન જોઈએ, પરતુ તે ધારાસભાને જ સોંપવી જોઈએ

આ પ્રમાણે સામાન્યતઃ નિયમોની વહેંચણી થતી જોઈએ, પરતુ ઉપર કહેનામાં આનુ છે તે પ્રમાણે પોતાનો જ વ્યાથ સાધવતો અને પોતાનો જ કંકષો ખજે કરાવવાનો નોકરશાહીનો ઉગ્રમ અટક્યો નથી, અને જ્યાં સુધી અતિમ નિલુષ નહિ આવે ત્યાં નાણા કાંચળી. સુધી એમનો અને એમના 'સાધેના સ્તુતિપાકકો' નો એવો ઉગ્રમ અડતો પણ નહિ હવે આપણે એક મહત્વનો પ્રશ્ન નાણાની કાંચળી નિમે વિચારવો છે એ પ્રશ્નનો વિચાર સરથી પ્રથમ કરવાનો છે કેમકે નાણા વિના રાજ્યનારું કયાથી થઈ શકે અને જેમના હાથમાં નાણા રહેશે તેઓના હાથમાં સધતું રહેશે એમ હોવામાં ખોટું નથી એટલા જ માટે રાજનીય સુધારા નિમેની આપણી માગણીમાં પ્રથમ નાણાની કાંચળી મેગનારી માગણી આપણે કરી હતી અન્યત્ર, આપણી એ માગણી ઓઝી ન હતી અને આપણી સરકાર એટલી બધી બોળી નથી કે એની સત્તા આપણને આપી દે હવે

હિન્દી યોજનામાં સ્વાયત્ત અને પરાયણ વિષયો વિશે નાણાં-કાયદાની સત્તાની વ્યવસ્થી રીતે કરવી એ મહત્વનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થાય છે. આ સમયમાં બે સૂચનાઓ કરવામાં આવી છે એક તો એ કે, વિષયો પ્રમાણે નાણાં કાયદાની સિલાગે પાડના હિંદુ પંચ પ્રત્યેક ખાતાની આસ્થકતા અને યોગ્ય દાખા પ્રમાણે તે ખાતાને ખચવાના નાણા આપના આ સૂચના રાજ્યની એકતાના સિચારાઉપર સ્વાયત્તી છે એ યોજનાને પરિણામે પ્રાનિક કાર્યોની માટે જે વરેરા નાખવાના હોય તેને પરાયણ વિષય ગણવામાં આ ચો છે. નિયમસિલાગિની કમિટીએ સૂચ્યુ છે કે, પ્રથમ હિન્દી સરકારને પ્રાનિક સગરે પોતાની આરકમાથી જે દાખા આપવાનો હોય તે જૂઠા કાગે, પ્રાનિક ફેલુ ફેરવાને અને સ્વાયત્ત ખાતા માટે જોઈતી રકમો પણ નૂદી કાઢવી આમાં હિન્દી સરકારને આપવાનો રાજો તથા પ્રાનિક પુ ફેરવાને જોઈતી રકમ એ બન્ને નોંધકસ રકમો છે હવે સ્વાયત્ત ખાતાને માટે છેકના વર પ્રમાણે અથવા છે ના થાણક વર્ગોની રહેતાર રકમ પ્રમાણે રકમ જુદી કાઢવામાં આવે તો તે રકમ પશુ ચાકુમ જ ગણાય એ રકમો અન્ય કાપા પડીથી મહેસુલની સવળી પુગન મ નીના ઉપયોગને માટે જ રહી જોઈએ તેમાં કમિટીના અભિપ્રાય પ્રમાણે વરેરા નાખવાનો વિષય પરાયણ હોવો જોઈએ એ સમયમાં નાણાની રકમો ઈશી કરવામાં જોઈતી મતબે ઠેસા થાય તો મિથ વિષય " તરીકે ગરતર તો નિશ્ચય વરી શકે હિન્દી સગરની સૂચના કરતા આ સૂચના તદુન વિરુદ્ધ છે અને તેને જ અસી એ અગીયાર કવવા જેવી છે હિંદી સગરની સૂચના ની છે તે વિવિધ સૂચનાઓ કરે છે, તેમાં નીચેની સૂચનાઓનો સમાવે થાય છે કે, " પ્રાતો પામેથી વિગેય ભાગ જેવાની સત્તા મધ્યસ્થ સગરે પોતાના હસ્તમાં અનામત રાખવી, પોતાને જરૂરી લાગે તેના અથો માટે સગર કરવાને આવક વધારવાની સત્તા સ્પષ્ટ રાજ્યમાં સરકારના પ્રત્યેક અર્થભાગને આપવી જોઈએ સરકારના પ્રત્યેક અર્થભાગને માટે મળી શકતા સાધનોનો સિલાગ કરવો જોઈએ, સરકારના એક ખડે ખીજાને આનક આપવાની પદ્ધતિ દાખવ વરી જોઈએ ઈલાહિ મૂચનાઓ હિન્દી સગરે વરી છે આની મૂચનાઓ કમિટીની સૂચનાની સાથે સગખાનના ફેટની આદ ૧૧૨ કે અનાદ-બીય છે, તે આપણે સમજી શકીએ હમેશની જેમ એમાં પણ જેમ બને તેમ અધિક અનુચ અને જોખમદાર ગમ્યતત્ત્વની પ્રગતિન લીનમાં નાખવાનું વનજુ દુઝોચર થાય છે એથી સર કારના બે મોટા ભાગના થઈ પડે, એકમેની સાથે સમાનતા બાને જ સચવાશે એકમેક વચ્ચે તકરારો થવાના પ્રયત્નો ધણા ઉભા થશે, અને ધાગસભા તરફની તેમની જોખમફરી ઓગી રહેશે એટલું જ નહિ પણ ઈચ્છા ઉપર ડામ દેવાના ન્યાયાલયનાર અઠાણ પદ મનથી હાવો મનથીઓની નિકલ જાય તો તેમને ગળનામુ આપવાની રજા પડે એવી સૂચના કરવામાં આવે છે, જેથી મનથીઓની જોખમ રી હણાઈ જાય છે તેમો ૧ ૧૨ના દાખમાં નમકશા નેવા થઈ પડે છે, અને ધાગસભાઓની સત્તા પણ લગભગ દાનની ધાગસભાઓ જેવી નિ સત્તા આ પગથીન મની જાય છે હિન્દી સરકારના આવી ઉતાનો આપણે આજાગ અગીકાર કરવો જોઈએ પરંતુ તેમના આ પ્રતિજ્ઞાથી ખરીતાના બનર પ્રિટિન પાનામેન્ટ ઉપર કેવી થાય છે હિન્દી ગજની મારમો ખરડો જેવી રીતે પગર કરવામાં આવે છે

અને તેમા આપણને શુ શુ આપવામા આગે, એ સમજુ આપણે હજી જોતાં છે. ધણાઓ તો નિગરા જ બતાવે છે, અને હશે છે કે, એમાંથી આપણને પ્રમાણમા કાઢ જ મળવાતું નથી. જો દિન્દુરયાન આટલી જવી આસાઓ પગી નિરાગા પ્રાપ્ત કરશે, તો તેની ઉપર કેવી પ્રયત્ન આવી હશે અસર થશે, એ કંપી શકાતું નથી. પરંતુ અમને એટલી પ્રતીતિ થાય છે કે, આટલી સ્થિતિએ પદોચ્ચ પગીથી બચ રાખનામા આવે છે તે પ્રમાણે હિન્દને હતાશ કરવામા નહિ આવે.

હિન્દી રાજકીય મચાનન વિશે લખતા અમે જોઈ કમિટીની નીમણૂક વિશે અને તેના કાર્યક્ષેત્ર વિશે લખ્યા વિના તરી શકતા નથી. બ્રિટિશ પાર્લામેન્ટની દીવાને-આમ અને દીવાને-આસની એક સંયુક્ત-જોઈ કમિટી હિન્દી રાજકીય સુધારાના

જોઈ કમિટી-હજી અગ્રણ્ય અવિચલ વિચાર ચલાવનાને બેઠી ચુકી છે એ શુ કમિટીની કુશળ કમિટીમા જોઈનાની નામણૂક થઈ છે, તેમની ચોગાચોગાનું ખોદનામા આપણે? વિશે દુષ્કારથી રીકા કંગાની જરૂર નથી પરંતુ એ કમિટીમા

હિન્દી રાજ્યતંત્રના પક્ષગરોની મોટી સંખ્યા છે, અને મોન્ટેગ્યની પોતાની નામણૂક એ કમિટીમા કવામા આવી છે, તેથી તેની સામે રાજો લેવામા આવે-હતો, અને અહિયાં એ-જો-ઇડિયન તરીકે જોઈનાના વર્તમાન-પરોએ એ વાધાને સકારણ ગણીને તેને અનુમોદન આપ્યું છે, તેથી તે આપણા હિતને આધાર નહિ તો તે વોડા અને પાણી લાભકારક હશે, એવું અનુમાન સહજ થાય છે. આપણને એવોયો તો સનોય છે એ સંયુક્ત કમિટીમા હિન્દી રાજ્યતંત્રના પક્ષગરોની બહુમતી છે, એ આપણા પ્રતિપક્ષીઓને એટલા માટે વાધાભર્યું લાગે છે, અને આપણો એટલામાટે આગ્રહીય છે કે, હિન્દી રાજકીય સુધારાના મો ચે રીપોર્ટમા જે ન્યુન ચોગના રજી દરમામા આવી હતી, તેમા હિન્દી રાજ્યતંત્રના પક્ષ કવામા આવે-હતો એ આ હિન્દી રાજ્યતંત્રની ચોગનાની સામે અહિની પ્રાતિક સરકારોએ કેટલીક ચોગનાઓ ગણી કરી છે, તેમના ગુના આપણને હિન્દી ચોગના વિશેષ આદરણીય છે, એ ઉપર જતાનવામા આપ્યું છે. ગમે તેમ હોય એ હિન્દી ચોગનાને ઉધી પાડવાનો વિચાર રખાયો છે, જે કે તેમા તેઓ સફળ થશે કે કેમ? એ અમને સમસ્ત નાગે છે. હવે જ્યારે પાર્લામેન્ટની સંયુક્ત કમિટીના કાર્યક્ષેત્ર માટે એમ હોવામા આવ્યું છે કે, મો ચે રીપોર્ટની હિન્દી ચોગના તથા અન્ય ચોગનાઓનો વિચાર કરનાની સ્વતંત્રતા એ કમિટીને મળશે અને તે પોતાને ચોગ્ય લાગતો તેની ચોગનાની લખામણ કરશે એટલે જે સંયુક્ત કમિટી નિશ્ચય કરે તો કહી કાર-સુ સવળ ધૂળધાણી કરી નાખે એની સત્તા તેને છે. જે તેઓ હિન્દી ચોગનાનો પરિ ત્યાગ કરે તો નિ સંચય એક વેળા જોઈશે. ધુગર ફરીથી જોઈને નાનકડો ઉદર જાવા જેવો ઘાટ થશે અને હિન્દી પ્રજાને તે મહાન નિરાશાજનક થશે. પરંતુ તેમ થવાનો અનકાશ લાગે જ નથી છે, એ આપણે સંયુક્ત કમિટીના બધારણ ઉપરથી જોઈ શક્યા હોય એમાં જ હિન્દી પ્રજાના પ્રતિપક્ષીઓને ચોકાર ઉઠાવવો પડ્યો છે. પરંતુ બ્રિટિશ પ્રજા તેઓના આના પો રાની ગણના કરશે નહિ.

મેઘદૂતનાં બે ભાષાન્તરો

લેખક - રા. નિપતિરામ ઉત્તમરામ પડ્યા, બી. એ

ગુજરાતના વિદ્વાન વર્ગે ગુજરાતને મેઘદૂત જેવા મિક ખ.કાવ્યનો સ્વાદ ચખાવના જે સ્તુત્ય પ્રપન્નો હતાં છે, તેને માટે ગુજરાત તેમ જ ગ્રેટરો ઉપર માને તેટલો મેહો છે એ વાત કિનાભાઈ ધનસ્વામી મેઘદૂતના ભાષાન્તરની પ્રગટાવનામાં જણાવે છે કે મેઘદૂતના ગુજરાતી ભાષામાં ૭ ભાષાન્તર થયા છે અનારે તો આધુનિક ગુજરાત મમલ ગુજરાતી સાહિત્ય ગૌરવ વધારનાર મે જ ભાષા નરો મૂલ્યાંકન આપે છે પહેલું ભાષાન્તર સ્વ. રા. કિનાભાઈ ધનસ્વામી કરેલું છે અને બીજું નાન્દાનાનાન કરિએ કરેલું છે રા. કિનાભાઈના મરણથી ગુજરાતી સાહિત્યમાં રહિયતી અગ્રણી પડી છે તેમના ભાષાન્તરનો દમ જ નાજીવ મનોહર હતી એમ કહ્યા વિના નથી આવતું ગુજરાતી ના અભા એમણે અજ-નિરાપણ પણ સુર ભાષાન્તર કર્યું છે

સુશિલિત ગુજરાતને રા. કરિ ન્દાનાનાનનુ ઓગળાણ નાવતું પડે તેમ નથી એમણે ગુજરાતી સાહિત્યની અપૂર્વ મના બનતી છે એ હજુ પણ એમની નમ માધી અનિર્મિત સાહિત્યનિષ્ઠતા દ્ર વા જાય છે અને તેનો ઉપયોગ ગુજરાત ભાગ્યનાની બનતું જાય છે ગુજરાતનું ગૌરવ વધારનાર કવિથી દનપતરામે દેહની સાથે જ પોતાની કવિતા-શક્તિ આધાર ગા નાનાનાનામાં કરેલું છે એથી જ કહેવું પડે કે કવિ-શક્તિ રા. ન્દાનાનાનને જન્મથી જ વરી છે ગુજરાતના અગ્રગણ્ય કવિ- ના ન્દાનાનાનકૃત ભાષા તર કોઈ પણ રીતે ઉત્તરુ નો નહિ જ હોય, એમ માનવાને આપણને સર્વ કારણ મળે છે શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાનું ભાષા તર ગુજરાતમાં એ અનારો અજણાય છે અ. ભાષાન્તર કર્તા તાર્કિક પણ એમણે ગારી ખ્યાતિ મેળવી છે પ્રગટાવનામાં રા. નાનાનાન લખે છે - 'મ્દાના આ ભાષાન્તરની ખામીઓ કેટલીક તો મ્દનેય ખગર છે મૂળની નમ અમરૂનિ ભાષાન્તરમાં નહીં જેની જ છે મ્દનેય ને વ્યજનાનાના મ્દોના બધા વ્યાપ્ત ઉતના નથી સમ્દોના ખ્યાતિ મે પૂરા મ્દમગ્ન્યા કે સચવાયા નહીં હોય મસ્કૂન મૂનમાં જે કાર્ક હોય, હોમાયા બનતું બધું ગુજરાતી ભાષામાં ઉતારતું એ ભાષાન્તરની મ્દાની ભાવના આ ભાષાન્તરમાં મે વધારામિત અનુર્નન છે '

ભાષાન્તરની ભાવના શુ હોઈ સહે કેટલાકનું એમ માનતું છે કે, મૂનમાના નમને ભાષાન્તરમાં ઉતારવા આમ કરનામાં ભાષાન્તરમાં મૂનનો ભાવર્થ ન સચવાય, તેના ઉપર ભાવનાર કરેલું ખ્યાન હેતુ નથી આવે લીધે જ ભાષાન્તર કિનાઇ થઇ જાય કે બીજા કેટલાંકનું એમ માનતું છે કે, મૂનમાના રસ આ ભાવર્થ સાચવી ભાષાન્તર થતું જોઈએ વળી દના એમ રહમજે છે કે મૂન કરતા ભાષાન્તર મ્દલીઆતુ ન થતું જોઈએ આવી દષ્ટિ રાખી ભાષાન્તર કરવા જતા મૂન કરતા ભાષાન્તરની ખરી ખુબી જમતી નથી આ નમે પદ્ય એકપદી છે

મૂનમાં જો સરળતા રહી હોય તો ભાષાન્તરમાં પણ નરળતા હોવી જ જોઈએ મૂનનો રમ ભાષાન્તરમાં અવશ્ય સચવાવો જોઈએ મૂનના હારભાવ ભાષાન્તરમાં સપૂર્ણ સમાવના જોઈએ, નહતો નિનિમય સમજાવો એ જરૂરનો નથી મૂન કરતા ભાષાન્તર ચતુર કે ઉત્તમ થાય, તેનો આધાર ભાષાન્તરની ભાષાના ગૌરવ ઉપર નથી એ મૂન કરતા ભાષાન્તર સ્વદીયારૂપ ન જ થયું જોઈએ, એ માન્યતા થોડી તો નથી જ મૂનનો વેખક ભાષાન્તરની ભાષામાં લખે તો કેટલું લખી શકે ? એની જ દૃષ્ટિ ભાષાન્તરકર્તાની હોવી જોઈએ ભાષાન્તરની સાચામાં સાચી ભાવના તો આ જ

મેધહૂતના ભાષાન્તરમાં જ રા કિનાભાઈએ ઓ ગ દરિ ન્દાનાનાને જુદી જુદી ભાષાના ધાનમાં ગળી દેત એમ જણાઈ આવે કે રા ન કિનાભાઈના ભાષાન્તરમાંથી અષ્ટ જણાઈ આવે છે કે નદાઈરિ નિનાસ જો પુત્રાની ભાષામાં મેધહૂત લખે, તો તે કેટલું લખી શકે એ જ દૃષ્ટિએ આ ભાષાન્તર થયેલું જણાઈ આવે છે ત્યારે રા ન્દાનાનાને પોતે જ ગુજરાતીમાં મેધહૂત લખે તો તે કેવી રીતે લખી શકે તે દૃષ્ટિથી ભાષાન્તર હું સાંગે છે રા દરિ ન્દાનાનાને મૂનના ભાવ અને રસ આચરના ખાતા પ્રથમ ક્યા છે છતાં રા રા કિનાભાઈના ભાષાન્તરનો સ આખ્યા પછી ગ નિના ભાષાન્તરનો રસ મોઝો મોઝો કે મૂનની સાથે સાથે ગ ન્દાનાનાના અને રા ન કિનાભાઈના ભાષાન્તરના થોડા જ દૃષ્ટાન્તો રૂઝ નીચે વાચના આપણા મન ઉપર રી છાપાડે છે, તે આપણે જોઈએ,

૧ અપ્યન્યસ્મિન્નલ્પર મહાકાલમાસાવ કાલે

સ્વાત્ત્વ્ય સ્વે નમ્રનિષય યાવત્ત્યેતિ માનુ ।

કુવન્સમ્યાવલ્પિત્વહતા શ્લિન સ્થાપનાયા—

મામ દ્રાણાં ફલમવિકલ લ્પ્યસ ગર્જિતાનામ્ ॥

—કાલિદાસ

૧। ખીજે એ સ ય ધન । તુ જો મહાકાળે જાય,

તા તો રાજે નયનપ્રધથી મૂરૂ રૂપ્યા મુધી ત્હેહા

નોગત સામ નિરપજનની ને વગાડી યશસ્વી

મીઠા મેન ગ જણતણુ પુણ્ય નિ ગેપ લેજો

—નંદાનાના

જો તુ દાડે જવધર મહાકાળને વામ પોનુ,

તો લ રાજે દિનમ સવજો આવમે ત્યા મુધી તુ,

અધ્યા પગ ગિરના પી થના, ગર્જના રૂપ તારી,

જો આત્મા સજ્જ, મધુરી નોમતો ગગનાની

—નિનાભાઈ

ખીજ લીંગીન અક્ષય ભાષાન્તર કરાથી રા નંદાનાનાનું ભાષાન્તર કેટલું અત્યાભાવિત અને અત્યાભાવિત થઈ ગયું છે, જે મહાન જણાઈ આવે છે રા રા નિનાભાઈનું ભાષાન્તર ગુજરાતી ભાષાને અનુગુણ થઈ પડે તેટલું એકદમ જણાઈ આવે છે ખીજે દાદાન બધાં —

લોકોએ એકદિવસનો પુનઃપ્રતિ ઉપલેખ ૩ ૧-૪-૦ એન એમ નિખારી એન કપની, મુમ્બઈ

૨ ગચ્છ-લીનાં રમણવસતિ ચોપિતાં તત્ર મલ
રુદ્ધાલોકે મરણતિવથે સૂચિમેલેસ્ત્રામિ ।
સૌન્દર્યમિન્યા કનકનિકપસ્તિનમ્થયા દર્શયોર્વા
સોયોત્સવસ્તનિતમુવરો મા ચ મૂર્ધ્નલ્લસ્યા ॥

—કાલિદાસ

રાત્રે જાની રમણુખરને ત્વ દિની સુ ંગિને
મેલવિધાતે તિમિર નમરો રાજમાર્ગે રધાના,
બૂમિ દાખવજે નિકપચિતરી હેમરેખા રી વીજે,
મા ગર્જન્તો, નવ વસતો મ્હાનરી નારી છે તે
ચાત્રી જાની રમણુ સમીપે નારીને રાજમાર્ગે,
મેલે મેલુ જી નન સુત્રે એવી અધારી રાતે
સોના રેખા અમ વિજળીથી માગ રેજે બતાવી
ના તુ પ્રિટ કરી મરજતો, બ્હી જરો તે મિચારી

—દાનાવાન

—કિનાભાઈ

આમ રા દાનાવાનનુ ભાષાન્તર જેટલુ અપ્રખ્ત છે તેટલુ જ રવ રા કિનાભાઈનુ ભાષાન્તર
૨૫૬૮ છે, અને તેથી જ તે મનોહર લાગે છે

૩ જ્ઞાન-દોષ નયનચલિત્ત્વ કથ ના-દ્યૈર્વિમિત્ત-
નાન્યસ્ત્રાપ કુસુમકારજાદિદર્શયોગસાધ્યાત્ ।
નાપ્યન્યન્માદ્રણયકલહાદિપ્રયોગોપવસિ-

ર્ચિત્તેજાનાં ન ચ મલુ કયો ચીવનાદન્યવસિ ॥

—કાલિદાસ

જ્ઞાનનાશુ નયન મલી ર્હ્યા, અન ના કારણે કો,
શમે મિથને મિનન, રમરતો એ જ, ના અન્ય તાપ,
પ્રીતિકનદો વિષુ મિરહ તો અન્ય સાથી ન થાય,
ને મક્ષોને વય નથી ખરે! અ ય કો એ મુવાથી
જ્ઞાનનાશુ વગર, નયને આસુ હોયે ન જીમ્ન,
બીજે તાપ રમરવિષા નથી જે શમે પ્રેમી જ્ઞેતા,
જ્યાં છે જ્ઞાન પ્રભુય વ્હાલે, રાધ્યામા વિયોગ,
મક્ષોને જ્યાં નથિ વય ગિન્નુ માત્ર તારૂપ એક

—દાનાવાન

—કિનાભાઈ

૪ પ્રવ્દાલ્લેય વદનિ કિલ તે વ સસીનાં પુરસ્તા—
ત્કર્મે લેલ કથયિત્તુમમૂદાનનસ્વર્ગલોમત્ ।

સોપ્તિકાન્ત ધ્રુવણવિષય લેચનાભ્યામટ્ટ—

સ્વામુત્કઠાગિરચિતવદ મમુગ્નેદમાહ ॥

—કાલિદાસ

સપ્તે ભાષ્યા સરિષુ વચો જાન માત્રી જ રહેના,
સમી રૂદામે ચે, મુખપ અને કોડ, થેતો થતો વે,

તે કાનોથી પણ દૂર, વળી અંધારી મે અંધારી,
તાપાવેલો રમી પ' ત્વને ગુજ મુખે નામ કનું છે — ન્દાનાભાઈ
મેલે કે'રા સરખુ, સખીઓ દેખના તે જનાવે,
કેતો આરી, અધર રસના લોભથી, કેંક કાને,
તે છે, તા ! અવગુથી તથા દહિથી દૂર માટે,
ઉત્કાચા પદ રમી કેમ કાવતો મિત્ર માથે — કિશોભાઈ

અસ્પૃશ્યતાનો રોષ રા ન્દાનાનાના બાધાન્તરમાં ૨૫૮ ન્દાનાઈ આવે છે ૨૬૨ રા,
ગિયાભાઈ બની શકે તેટલા સરજ થવા છે, છતાં યુગ્ગરાતી બાધાનુ ગેરન પણ નાચી
તપ્પા છે મુખના સખીને જ પગની મહેકાનો રા કનિન્દાનાનાનો પ્રવાસ નેકે જામુખ આવે,
છે, તો પણ મુક્તના મિયારોને સરજ પ્રવાસ મુક્તના પ્રવાસ ૨૬ કિશોભાઈ છે બાધાન્તર,
૨૬૫માં જરૂર તો એ જ છે

૫, ઘાગાનો મે મુજગસ્યંનાદુલિલે શાફવાના
દેવાન્માણાગમય જુરો ભોવન મોજવિશા ।
વમાદાવાં મિરહુનિત ત તમાવામિતપ
મિત્રવાય વમિતનગરવિદ્રકાનુ કાગાનુ । — કાલિદાસ

મારા શાખની અવધ જ ઉડે મેપસખાથી વિપ્લુ,
તો આખોતે મોચી વિતવ તુ બાણના ચાર માસ,
ને નિરહુમોચી વિવિધ નિજના કેમ સાં આપલે બે
પછી પૂરીશ ઉનરી' નર રાત્રિએ ચરિકામા, — ન્દાનાભાઈ
પૂરો માસે અધિગિ ! જરૂરી દરહીથી શાપ,
માટે, અંખો મિથિ વિમરને, બાળના ચાર માસ,
વાળઓ ને, વિવિધ મનમા બેગી થે છે વિયોગે
પૂરી કરું, મળી સરદની ઉન્નય રાત્રિઓએ. — કિશોભાઈ

'મિરહુનિત' તુ બાધાન્તર રા. ન્દાનાભાઈ "વિરહ મુખ્યા" કરવામાં બાધાન્તરની
ખરી ખુબી પાટ કરી છે ત્યાર "ભોગી થે છે વિયોગે" ૨૬ રા ગિયાભાઈએ કેદકું સરજ
બને સરસ બાધાન્તર કહ્યું છે તે અલગ જગ્યાએ આપે છે

સખાનુ સમાર ચપ્ત જાવ એ ભવથી આદત્તા જ દહિતો લેશખમ્મ પાવું છે તંત્રસ્ય દહિએ
નેતાં ૨૧ કિશોભાઈ બાધાન્તર રા ન્દાનાનાના બાધાન્તર કરવા પછે દરજ્જે મ્દની
જાવ છે રા ન્દાનાનાના મેતાની આ ખામીઓથી અજુગવવા નથી એમ કહેવો બને જ
મન્તાવનામાં વળે છે

પ્રમન આંધારિ રીતે એમ ઉદભવે છે, કે પોતાની ખામીઓ જાણ્યા છતાં, રા ન્દાના-
નાના જેવા યુગ્ગરાતી અમરમુખ કહિએ તે ખામીઓને દૂર કરવા કેમ પતા નહિ કર્યા હોય કે
સત્તે તેમ વિશિષ્ટ ન હોવા તો નહોતા જ આ કિઓને બની શકે તેટલી દૂર કરી રા
ન્દાનાનાના યુગ્ગરાતીના અમરમા રસપૂર્ણ ખજાન્ય અપલ કરી સમ્પાદોન જે સરજના બી
મારી રીત નાના મા (મિત્રનાતા અમર) ૨ ૦૦૦ એન એમ વિષાઈ એન્ડ પી, મુબાર્ક

મીઠાશ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાના ભાષાન્તરમાં જણાવ્યું આવે છે, તેથી સ્વરૂપતા અને મીઠાશ્રી મેઘદૂતના ભાષાન્તરમાં નથી જણાવી, એ જ નવાઈ !

મતાર્કાનાની મતાર્કાઓના મેઘ પશુ અમુલ્યાયે સમયાવા નથી અને તેની માત્ર એક જ મ્લોકથી આપણી ખાતરી મધ બાધ છે

નાલુક, યૌનન ઉગતી, અધરે મિત્ર મ્મ, નાભિ ઉડી,
દાંડી દન્ત જ, સકિત મૂગી ની દણિ, કટિ પાતળી, ને
રનનગ્રોએ કંઈ નમી, મલપતી ચામ નિત્ય ભાન,
એવી હશે ત્હા, યુગતિ યુગતા સજી નિધિએ સુ રહેતી !

આવી ખડકવાળી લીંગાઓ રા ન્દાનાવાતના ભાષાન્તરમાં આંકે છે જ્યારે રન રા કિનાભાઈનું ભાષાન્તર જલબદ્ધ અને લેણપણ ખચકો ન લાગે તેવું છે રા કિનાભાઈના ભાષાન્તરની મિઠાશ્રી આને લીધે વધે છે

આટલું બધું કહ્યા પછી પણ એટલું તો કહેવાની જરૂર છે કે રા ન્દાનાવાતનું ભાષાન્તર ગુજરાતી સાહિત્યમાં એક અલુભેશ રત્ન છે દોષવાળું ખતપિ ભાષા તર ન્દાનાવાતનું જ, એ વિસારનાનું નથી મેઘદૂત જેવું રસમય કાવ્ય, અને રા ન્દાનાવાત જેવા રસિક સાહિત્ય ભાષાન્તરકાર, એટલે ભાષાન્તરમાં પ્રિયોત્તમ શૃંગારનો રસ સંપૂર્ણ સચવાયો છે ગુજરાતી ભાષા રૂપી પાત્રમાં ભરના શૃંગારરસ નથી ગેમાયો કે નથી છનકાયો, એમાં જ રા ન્દાનાવાતની કળા સમાઈ છે મેઘદૂત જેવા ખડકાળું ભાષાન્તર કરવા તરફ જ એમની વૃત્તિ દોરાઈ, એ જ કવિની રમનમૃતિનું પુગ્તુ પ્રમાણ છે જો એમણે મેઘદૂતનો પ્રસંગ લઈ, તદ્દન નિરાશુ કાવ્ય લખ્યું હોત તો ગુજરાતને ગુજરાતી કવિદાસનો લાભ અવ્યય મળત માટે તો એમ માનવું છે કે રા ન્દાનાવાત ભાષાન્તર માટે સમયા નથી તેમની રનન ન કૃતિઓમાં તેઓ રસની જે જમાનત કરે છે તેવી જમાનત ભાષાન્તરમાં તેઓ કરી ચકયા નથી સૌન્દર્યના આ દોનનોથી ડેવાયમાન થવું, અને રનન ન વાતાવરણમાં સ્વેદાનુસાર વિદ્વાન કરવું રા ન્દાનાવાતનું કવિ-ઉદય, ગમે તેવા રસમય કાવ્ય કે મ્લોખનું ભાષાન્તર કરવામાં, જઈ, અનુપ્રાસાદિ નિયમોને શી રીતે અનુસરી શકે ? રા ન્દાનાવાત જેવું છુનછુત ભાષાન્તરના પાંજરામાં પૂરાઈ શકે જ નહિ મેઘદૂતના ભાષાતરમાં એમણે ન્દાનાવાતના અતારવા યત્ન કર્યો છે પણ ફાની ચાણુ નથી તેવું કારણ એ કે આ તો કવિનુશ્ચય નિશ્ચિદાસના મેઘદૂતનું ભાષાન્તર છે રા ન્દાનાવાતનું ભાષાન્તર દોષરહિત હોય કે દોષ સુકન હોય, (અને દોષયુક્ત કાવ્ય નથી હોતું ?) છતાં પણ ગુજરાતી સાહિત્યને ગુજરાતના અગ્રગણ્ય કવિની પ્રસાદી મળી મધ છે અને નાલા તેટલું યુગ્ય એમ અમણ, ગુજગતે તે પ્રસાદીનો સંપૂર્ણ ઉપભોગ કરનાર છે ગુજરાતી સાહિત્યની વૃદ્ધિ કરી એ પોતાનું ધર્મકાર્ય છે એમ અત કલ્પથી માનનાર રા ન્દાનાવાતના ભાષાતરને ગુજગત રા સમિતિભાઈના ભાષાન્તરની માફક વધારી લેશે અને રા ન્દાનાવાતના નિસ્વાર્ય પ્રયાસને અનુભવેદન આપશે નહિયા, નાગરનાડા
ના ૫ પૃષ્ઠ ૧૯૧૯

વિજ્ઞાન-મંદિર.

લેખક—મૌન-કાન્તિલાલ હગનલાલ પડ્યા, એમ એ

૧. નવા ખિતાબો.

મહેનશાહના જન્મનિવસ નિમિત્ત જોખિતાબો હમણા પ્રાપ્ત થયા છે તેમા અમે હ નુધી એક જ વ્યક્તિનુ નામ દીધું છે જેને એના રાજાનિક જીવને લઈ ખિતાબ અપાશે તે સેક્રેટરી-કર્નલ એન-સન લાહરની મરકરી કોનેશના પ્રિન્સિપાલ તથા નામાન્તિ પ્રાણિજન સાચી છે એમને મી આઈ ઈ બનાવનામાં આવ્યા છે તેઓએ પોતાની આ વિષયની મહત્ત્વ મોધખાતો ઉપગત, લાહરની આ કોનેશના કેટલા વર્ષો સુધી સિટાલુ આપીને હવે પ્રાણિ શાળા માં અખ્યાનથી નિદાન યુરોપ તૈયાર કર્યા છે તેમાના ધણીઓ પત્નિમા તથા સુધુ માન્તિમા પ્રોફેસરો પદની ભોમવે છે, તથા કેટલાકોએ તે ભતે રોધખોળ કરીને સાફ ના જાય છે એકતા જેમ સર પ્રાપ્ત થઈ રાખે લઈ રસાયનનુ કેન્દ્ર થયું છે, તેમ-જે કે તેમ તેઓએ જન્મ-નાહાર પ્રાણિજન તથા વનસ્પતિગણનુ કેન્દ્ર થયું છે ખિતાબોની લાગણીમ ધર્મ-ગુમા હવે વિજ્ઞાનશાસ્ત્રીઓના તરફ કંઈક કૃપાદિ થયા લાગી છે, હિન્દમા રસમાનિ રીને તેથી વધારે ધીમા છે

૨. અમેરિકાના રસાયનશાસ્ત્રીઓ.

૧૮૧૮ ના સપ્ટેમ્બરમા અમેરિકાની કેમિકલ, સોસાયટી (રસાયનિક સભા) નો વાર્ષિક ઉત્સવ થયો હતો તેમા કેટલાક મહત્ત્વના કાવચી માથે એવ એવો દગવ થયો હતો જેની રૂબરૂ નામાન્તિ જર્મન રસાયનશાસ્ત્રીઓ—પ્રો નન્ડટ, પ્રો ઓર્ટલેન્ડ ને પ્રો એમિન વિરુદ્ધ—જેઓ મજાના "બોનરરી", સમ્મ હતા તેઓના નામ કાઢી નાખવામા આવ્યા હતા, વળી આ સભાએ દેશના રસાયનશાસ્ત્રીઓની વળી તથા પાઠી કરી છે તે ઉપરથી માનુષ પડે છે કે ૧૫૦૦૦ રસાયનશાસ્ત્રીઓના નામ તે આવી ચૂક્યા છે વળી યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સની સરકારે નાઈના કામને મટિ ૧૪૦૦ રસાયનશાસ્ત્રીઓ—યુનિવર્સિટીની ૫૬૨ી વારણ કરના. એવી રીતે છે તે જતા વધારે નિશ્ચયને માટે યોજના માથ છે, જેથી નિશ્ચયનુ લાગુતર થઈ જશે રહેનાઓને એ-૫૨ી તાનિમથી બીજીની દેખરેખ નીચે નમ કરના બાનક મનાઈ નકાપ, જે ૫૨ી તાનિમથી તેમો ખાસ નિયમના કામને માટે બાયક થઈ રહે ને ત્રણ ૫૨ી તાનિમથી નતે રોધખોળ કરના, યોગ્ય થાય હિન્દમા આવું ન થાય છે

૩. ગેલકેસર ઈન્સ્ટિટ્યુટ

અમેરિકાની વનાલ્ય દેશમા જે અનેક કોલેજાધિપતિઓ છે તેઓમા તેનીઆ રાજા ગેલકેસર નામની બની છે અમેરિકાની એ જ પૈસા કમાવો બજે છે તેમ કમાવતું દાન એ દેશને માટે કેમ કરતું એ પૈણ બને છે આખી દુનિયાની સર્વ પ્રજાઓ આગળ પથરાઈ ચાલે તે માટે મરદમી (સચિવ) રૂ ૨-૦-૦ એન એમ નિપાડી એન્ડ સ્પની, મુબાઈ

અમેરિકાવાસીઓ આ મેનેના દ્વારા તરીકે ઉભા રહી શકે એમ છે વિખ્યાત એન્ડ્રુ કાર
ગ્રીની પેઠે ગૅકફૅનરે પણ અગ્રણ્ય ધન-વિદ્યા-કળા-વિજ્ઞાન આપ્તિને માટે અર્પણ કર્યું છે
“ગૅકફૅનર ઇન્સ્ટિટ્યુટ” ના નામથી જન્મત-પ્રમિદ પામેલી વૈજ્ઞાનિક સમ્પ્રદાય એ આતો એક
નમ્રો ભાગ છે આ ઉપરાંત ગૅકફૅનર “ગૅકફૅનર ફાઉન્ડેશન” અથવા “ગૅકફૅન ટ્રસ્ટ”
જેની એક સરઘા યથાપી છે એનો સન ૧૯૧૯ નો રીપોર્ટ થોડા સમય ઉપર પ્રગટ થયો
તે ઉપરથી આખી દુનિયામાં જુના જુના પ્રદેશોમાં મનુષ્ય-કૃષાણુનું કુ કામ આ સમ્પ્રદાય
કરે છે એનો તથા એ કામને અગે એ ૥ દાથમાં કેટલી સાધનસપત્તિ છે એ બંનેનો ખ્યાલ
આવે છે આમાન્ય વાર્ષિક આવકનો સ્વેચ્છા ભાગ દૂરોપની વડાઈના કામ મન-ધર્મા ખર્ચ
વામાં આવ્યો હતો, કારણ કે ‘સતતતતાના’ જગોની સ્તેહ ઉપર આખા જગતની પ્રજા
એના કયાણો આધાર” આટલો સ્પષ્ટ રીતે રહે છે પણ એનો અર્થ એમ નહિ કે
તેઓએ લગાડેને અગે ધણી ખર્ચ આવક અર્થાં ખીલુ કાઢ કર્યું નહિ મૂગ મડીતુ ફડ છે
તેમાંથી નવવસ્થાપનએ ૫૦ લાખ ડૉલર (ગજબ ૧ કરોડ ૧૭ લાખ રૂપિયા) કાઢી લીધા
સરઘાપક ગૅકફૅનરે એમાં એટલી જ રકમ ઉમેરી આખી પરિણામે લગભગ સરા ૧૫ કરોડ
રૂપિયાની રકમ પોતાના વાર્ષિક ગયા ચાતુ ગજબારે માટે તેઓના દાથમાં રહી તેમાંથી
જે જે કાર્યો થવા તેઓમાં મુખ્ય આ છે કા-સમા ફા. રામની સદામે પ્રજામન, રામની
વગત ચનાવવાતુ કામ આર્મ-સાસ ને મિસિસિપિની ખાતાના પ્રદેશોમાં (યુનાઈટેડ સ્ટેટ
અમાં) મેનેગીઆના સદામી વગત, આખી દુનિ ઉપરથી પીજો તાર નજીક કરવાની
લગતનો આરબ ચીનમાં વૈવિધ્ય ડાનેનેની સ્થાપના અને ફિનિષાર્ન દીપોની વગમે
કામ કરે એથી એક ફેરિષ્ટલ-સગીમગની વ્યવસ્થા આ “ફાઉન્ડેશન” ની અધારે ૩૦
જુની ૧૨ કરોડ ડૉલર અથવા ૫૦ કરોડ રૂપિયા છે ૥ બને એની વાર્ષિક આરક ૭૦ લાખ
ડૉલર અથવા તે લગભગ મરા જે કરોડ રૂપિયા જેટલી ચાલ છે ।

આની પાંચાહી રકમની સખાવત અને એનો મદુપયોગ એના પરિણામેના વિચાર
કરવો જોઈએ, હિન્દીમાં ગૅકફૅનર ને કાર્નેગી ન હાલ, તોપણ તાના જેવા પણ ખીમ કેટલા
નીકળ્યા ૥ અમેશ વૈજ્ઞાનિક પદોમાં હરેક અગ્રણીએ કાંઈ કાંઈ સખાવતો નાનને અર્થ થયેરી
વાંચનામાં આવે છે ને તે પણ ન્દાનીસની નહિ હિન્દી ગરીબ છે, પણ હિન્દીમાં શ્રીમન્તો
નથી એમ નથી હિન્દીમાં જે નથી તે એ જ છે કે શ્રીમન્તોની આખ દહા ઉપરી નથી ધમાનુ
ગદગ્ય બૂનાઈ જવાયુ છે, ને જે ધર્મા ૥ ખાતે જાય છે તે સ્વેચ્છા ભાગે વ્યથ ગુમાવાય છે ધણી
વાર તો ને દેશને નુકસાન પાડે છે જ્યાં આ પ્રાથમિક સિદ્ધાન્તોની સમજ જ પૂરી
ઉતરી નથી, ત્યાં ખાસ વિજ્ઞાનને માટે તથા વિજ્ઞાનદ્વારા લોકકલ્યાણને માટે ધર્મતાન ચાર એ
આશા તો દહા જતુ દૂર છે

૪ રગ બનાવનાનો ઉદ્યોગ

રગો ઉદ્યોગ જર્મનીએ પેના જિન થો, એ જિતવણીમાંથી તેઓએ કેટલુ દ્રવ્ય મેળવ્યું
તથા કેટલી આર્થિક સત્તા આખી દુનિયાની ઉપર ખેસાડી અને એ ઉદ્યોગને અગે જ માલ
મારી વીસ રાત્રીગી (સચિત્ર વાર્તા સ્થાપ) ૩ ૨-૦-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ, કપડી, મુબાઈ

માણ્યો-વડાની સામગ્રી પણ કેવી સરસ તૈયાર થઈ-એ જમી વાત ઘણાખગ વાચકોને મુખ્ય અનુભવો વિદિત હશે લગાધને લીધે જમન રંગો મળતા બેધ થયા ત્યારે મહાપ્રજાઓએ પોતે તે રંગો જાના વવાને મહાભારત પ્રવાસ કર્યાને તેમાં કેટલેક અંગે તે પ્રજાઓ ફાની-વાત પણ અગણી નહિ હોય. એ વાતના એક પ્રકરણમાં આ રંગના ઉદ્યોગની જિનવણી માટે ગળ્યે શુ કર્યું એની હકીકતનો સમાવેશ થાય છે, ઈશ્વરની અદરના લુહા લુહા કારનાનાઓને સગરે મન કર્યા પછી “ત્રિવિદ્ય રંગની કપની નિમિટ્ટ” અર્થાત્ આ એક દરે સરજાની મદદથી ઊભુ થયેલુ સાહસ છે એમાં ન સમાવયી કપનીઓની વચ્ચે ૩૧ મી માસ ૧૯૧૮ સુધીમાં ૧૦ લાખ પાઉન્ડ (૧૦ કરોડ રૂપિયા) વહેંચવાના હતા જે બીજા બે વર્ષોમાં એટલી જ બીજી રકમ-એટલે કે ૩૧ લાખ કરોડ રૂપિયા અથાગે આ ત્રણ કરોડ રૂપિયામાંથી, ૬૦ લાખ રૂપિયા મકાન, સંસ્થા વગેરેને માટે ખર્ચાશે, ૨૨૦ લાખ રૂપિયા ગોઠવવાના ખર્ચ માટે વપરાશે ને બાકીનાં લોન તરીકે—કુલ ૨૦ વર્ષમાં પાછી અપાય એવી સરતની લોન તરીકે-આપવામાં આવશે- તે ઉપરાંત સુનેહ થયા પછી દર વર્ષના સમય સુધી દેશાવરથી આગળ રંગને અકુશમાં રાખવામાં આવશે જેથી તેઓ ઈન્ડિયન બજાર હાથ કરી અંગ્રેજ રંગને દમની કાંટે નહિ

આ બહુ જાણીતી સર નિયમો દિરકેને હમણા કેટલીક હકીકત રજુ કરી છે તે ઉપરથી જણાય છે કે ગત વર્ષમાં જર્મન રંગના કારખાનાઓએ પણ પોતાની મૂડી ઘણી વધારી છે. એટલે સુધી કે આખા જર્મનીમાં રંગના કારખાનાઓની કુલ મૂડી ગણીએ તો તે ૭૫ કરોડ રૂપિયાથી પણ ઘણીવધારે થાય. ત્યારે અંગ્રેજ રંગનાઓની કુલ મૂડી અત્યારે એના દશમા ભાગ જેટલી જ-૬ થી ૭ કરોડ જેટલી જ થાય છે આ આર્થિક તફાવત ઉપાત જર્મન રંગના યતનાઓ તથા કારીગરોની સખ્યા, અનુભવ, તાલિમ વગેરે પણ, અંગ્રેજોના કળા ધણી વધારે છે એટલે સુનેહ પછી અંગ્રેજ કારખાના ક્યા લગી ટકકર ચીરી ચકરો એ જોવાનું છે અનમત, સુનેહની શરતો ઉપર, ને સુનેહ પછી જર્મની કેટુ રહે છે-એના ઉપર સૌથી પહેલો આધાર છે

અધના.

લેખક-બહેન સરોજિની ગમજવાડ નીલકંઠ, (બી એ)

(ગયા અઠથી આવું)

૪.

હમારા મેનુજીન આમ નીરસ રીતે ચાલ્યું જતું પણ થોડા વખત પછી આ એમાંત જીવંતીમાં ભગ પડ્યો. મ્હારા પતિના કાકી પોતાને આમથી હમને મળના આત્મા, પરસ્પર કુરાળ સમાચાર પૂછાયા પછી તરત જ એ મોઝ્યા, 'કુસુમ, ત્હારી આખો મુઠ તે તો ખરેખ બહુ ખોટું થયું પણ હું ત્હારા કુખથી ત્હારા વરને સુકામ કુખી કરે છે ? ત્હારે એને બીજી વાર પરજુના દેવો જોઈએ '

ચિચિત્ર મૌન પથરાયું મ્હારા પતિએ જો આ વાતને હસવામાં કાળી નાખી હોત તો એ ત્યાંથી જ અટકત પલ્કુ એ જગ અમક્યા બહીતા બહીતા મૂખનાથી મ્હં કહ્યું 'ત્હમે ખરેખર એમ ધારો છો ? કાળી, ત્હમારે એવું ન બોનું જોઈએ '

કાળી મ્હારા તરફ ફરી 'કેમ કુસુમ, હું સુ ખોટું કહું છું ?'

હું કુનિમ હસી 'કાળી,' મ્હં કહ્યું, 'ત્હમે મ્હારા કરતાં બીજા કોઈની સનાહ સો તે વધારે ઠીક નહિ ? ચોર ચોરી કરતાં જેવાં ધરધણીની રમ લેતો નથી

કાળીએ ધીમા પડી કહ્યું 'હા, ત્હારે કહેવું ખરું છે એટા અવનીશ, ચાન, આપણે ખાનગીમાં મસનત ચનાવીએ, હું એ બાળનમાં સુ ધારે છે ?'

થોડા દિવસ પછી મ્હારા પતિએ મ્હારા દેખતા કાકીને પૂછ્યું 'ત્હમે કોઈ એવી સારા ધરની છોકરીને જોળખો છો કે જે કુસુમને કામકાજમાં મદદ કરે ?' અનનત એમને ખબર હતી કે મ્હારે કોઈની મદદની જરૂર નહતી પણ હું કાંઈ બોલી નહિ

કાકીએ જવાબ દીધો 'બની ધણીએ છે અરે મ્હારી પોતાની મામાની છોકરીને જ એક પરજુનાના જેવડી છોકરી છે, અને છોકરી છે પણ બહુ સારી, હો ત્હારા જેવો જમાઈ મળે તો એ લોકો બહુ જ ખુશી થાય '

૩રીથી મ્હારા પતિ પરાએ હસીને બોલ્યા, 'પણ મ્હં ક્યા પરખવા માટે પૂછ્યું છે ?'

કાકીએ જવાબ દીધો 'માઈ સારા કુલીન કુટુંબની છોકરી ત્હારી સાથે પગથવા વિના ત્હારા ઘરમાં રહે ખરી ?'

એ વાત ખરી છે એમ તો એમને કહ્યું કરવું પણ અને પત્રી અભગાઈને એ ચૂપ રહ્યા. એમના ગયા પછી મ્હારી અધનામાં કેદ મચેલી હું એકવી બેમી રહી અને કમરની પ્રાપના કરી બોલી, 'હે પ્રભુ ! મ્હારા પતિને બચાવ !'

કેટલાં દિવસ વીસા પછી એક દંડાડા સહવારે હું દેગસગમાંથી બહાર નીકળતી હતી તે વખતે નાખીએ મારા બે હાથ પકડી કહ્યું, “મુમ હુ જેની વાત કરતી હતી તે ડોકરી આ રહી એનું નામ હેમાગિની ત્હને મળીને બહુ ખુશી થશે હેમુ ! આમ આનં, જો ત્હારી બહેનની સાથે ઓળખાણ કરા”

મહારા પતિ આ જ ક્ષણે ઓરડામાં દાખલ થયા તો નરી ડોકરીને જોઈને, બાથે આશ્ચર્ય લાગ્યું હોય તેવો ડાળ કર્યો અને પાછા જવાનો ગેમ કરતા માથો પણ ઠાકી બોલી ઉઠ્યા, “બેટા અરનીન, નાસે છે કેમ ? એમ કગસની કાઈ જરૂર નથી આ મહારો લાભોજ હેમાગિની ત્હમને બધાને મળવા આવી છે તેમ અરનીશને પ્રણામ કર”

બાથે બહુ જ આગમ લાગ્યું હોય તેમ મારા પતિ એ ક્યારે આવી, કેમ આવી, કેની સાથે આવી વિગેરે પ્રશ્નો ઝાકીને પૂછવા મળ્યા આ આખા પ્રસંગની કૃત્રિમતા હું સ્પષ્ટ જાણે તેમાગિનીનો હાથ પકડી હું ત્હને મહારા ઓગડામાં લઈ ગઈ ત્હનું મુખ મહારા બે હાથમાં લેતા મને જણાય કે તે આગરે પચેક વર્ષની છે અને રૂપરની છે

આમ ત્હનું મુખ હુ પચાળતી હતી એટલામાં એ ખડખડા સી પડી પડી બોલી, “કેમ મુકરોડો ? મહારા ઉપર બહુ દરો છે ?”

હમારુ બે વચ્ચે રહેતા કાળા વાલળા આ હોય એવું ક્ષણમાં રિજેરી નાખ્યા એના બળાની આસપાસ મારો હાથ નાખી મૂકે કહ્યું, “બહેન, હુ ત્હને જોરાનો પ્રયત્ન કરું છું, અને પુન કામો લાગ ત્હના ગાન ઉપર ફેરવ્યો,

ફરીથી પુછળ, હસતા તે બોલી, “ત્હને જોરાનો પ્રયત્ન કરો છો ? હુ કઈ ત્હમારી વાડીમાં ઉગેલા શાક જેવી છું તે હુ કેટલી પોત્તી છું તે જોના માટે મને ફેરવી રૂપીને કાપામે છો ?” એકદમ મને ખ્યાલ આ થો કે હુ અથ છું તે એ જાણતી નહિ હોય તેથી મેં કહ્યું, “બહેન હુ આધળી છું”

હેમાગિની કાઈ બોલી નહિ, ત્હની મ્હોની સુન્દર આખો બાથે મહારા મ્હો ઉપર નાકીને જોઈ રી હોય એમ મ્હને લાગ્યું, એ આખો દયાપૂર્ણ હોય એમ પણ લાગ્યું તે રિચારમાં પડી અને જગ મુન્નવાઈ જાયવાર અટકી ત્હલે કહ્યું, “હુ હવે સ્વમજી તેથી જ ત્હમારુ વર એમની કાળીને અહિ રહેવા બોલાયા હશે ?”

મેં મ્હો જવાબ દીધો, “ના, ત્હારી બૂન છે એમણે બોલાવ્યા નહોતા એ તો એમની મેળે જ આનં”

હેમાગિની ખૂબ દસતાં બોલી, મારીને તો એની જ ટેવ છે બોલાવ્યા વગર જ આ થા તે સા, મુનું ? પણ હુ કહો તેટલાની સરત માર કે હવે એ આખ્યા છે એટલે કાંઈ જ દી પતંગે નહિ

આટલું કહીને જરા અટકી ત્હને કાંઈક ગુચવણ થતી હોય એમ લાગ્યું ત્હલે કહ્યું, “પણ બાપાજીએ મ્હને અહિ મુ કામ મોકલી ? ત્હમને ખબર છે ?”

મુદ્દતા ૩ ૦-૧૨-૦ એન એમ ત્રિપાડી એન્ડ કંપની, મુબાઈ

હમે વાત કરતા હતા તે ગમિયાન કાકીજી એમનાં આંતરિને ઉભા હતા. તેમને હમા ગિનીએ પૂછ્યું 'માતી, ત્હમે અદિથી પાત્ર ક્યાર જવાનાં છે?'

કાકી આ સાંભળી બહુ અકળામણમાં પડ્યા અને બોલ્યા, 'આવો તે સવાલ પૂછાનો હમે? ત્હારા જેની વચનતી તો કાઈ ન જોઈ હજી તો દમણા આપણે આ થા ને એમનામાં પાત્ર જવાની વાત કર છે?'

દેમાગિનીએ કહ્યું, 'ત્હમાની માન તો બલે લીધે છે આ થઈ ત્હમારા ભરીગનું કે પણ મ્હાડ' શું? હુ તો ત્હમને એમણું કહું છે કે મ્હારાથી અદિ રહેનારો નહિ' મ્હારો દાય પકડી ત્હલે કહ્યું, 'ત્હમે શું ધારો છે, બેન?'

મ્હે ત્હને પાસે લીધી, પણ હુ કાઈ બોની નહિ કાકી બહુ ગુચ્છામણમાં પડ્યા હતા એમને વાગ્યું કે રાત હવે વધી છે એટલે દેમાગિનીને એમણે પોતાની માથે નદીએ મ્હારા જવાની સૂચના કરી પણ એ તો મ્હને વળીને બોલો 'હમે એ સાથે જઈશું' કાકીને સાગ્ય કે પગલે વધ જવાનો પ્રયત્ન કરીશું તો નકામી સામી થશે એટલે માન પડતી મળી

હમે મે નદીએ જતા હતા ત્યાર વચ્ચેમાં મ્હો દેમાગિનીએ પૂછ્યું, 'ત્હમને કેમ કાઈ ડોકરો નથી?'

આ પ્રશ્નથી ચમકીને મ્હે જવાબ દીધો 'એ તો હુ ગુ બાણ? પરમેશ્વરે મ્હો નથી આપ્યા એ જ કાણ?'

'ના, એ કારણ નથી ત્હમે કાંઈ પાપ કર્યું હશે જુઓ આ મ્હારા માતી એમને પણ ડોકરો નથી, કારણ કે એમના મનમાં પાપ છે પણ ત્હમારા મનમાં શું પાપ છે?'

આ શબ્દોથી મ્હાડ હ્રદય વિધાય પાપના પ્રશ્નનું નિરા ગણી મ્હારામાં ઘર્ષ થયું નહિ - ઉઠો નિ આસ મૂકી હુ મનમાં જ બોલી, 'પ્રભુ તું ખરે કારણ બલે છે'

દેમાગિની બોની ઉઠી 'અરે રામ! નિમાઓ કેમ નાખો છે? મ્હાર જેવું તો કાંઈ હિંપણ પ્યાનમાં ભેળું જ નથી' અને ત્હે દારૂ નદીની આગપાર નીચી ગયું

૫

મ્હો સાગ્ય કે હવે મારા પતિના કામમાં ધડો વિશેષ પડતો હતો દૂરથી બોલાવતા આવે ત્યારે જતા નહિ અને પાસેના દરદીઓને પણ જોય અને તેમ જાદી પતાની વેગ આવતા રહેતા જેવા તો માત્ર બપોરે જમવા પ્રખત અને નાચે જ ધર. આ બંધના લાગમા આન પાત્રી ત્હમને યુગ્મ મળતી પણ હવે તો કાકીની ખબર પૂછવાને બ્હાને વારવાર ત્હમની પાસે આવતા, એ કાકીના એમનામાં આવે ત્હની મ્હને તરત ખબર પડતી કારણ કે એકદમ 'દેમાગિની જરા પાણી લાનગે'ની જમ પડતી જેના તો આ બાનિમ કથા પ્રમાણે કરતી પણ પકડી તો એમણી ના જ કહેતી એટલે કાકી માયાથી જૂમ પાડ કે, 'હેમુ, મેમુ, દેમાગિની પસા એ તો મ્હને દવાઈ હ્રદયથી વગળી રહેતી ભય અને મોકની મિથિન લાગણીથી મેન જ ધારણ કરતી કાઈ વખત સિમરીને બેગ ચએલા પ્રાણી જેટલે ભયથી ધ્રુવતી

ઈપ્સને હતિહાસ ૩ ૧-૮-૦૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઈ

આ અરસામા મહારા ભા. કનકતાથી મહેને મળવા, આન્યા એમની નિરીક્ષણ કરવાની ગણિત કેરી તીન હતી તેમ જ એ કેના કરડા પરીક્ષક હતા તે હુ જાણતી હતી મહેને પ્લીક લાગી કે મારા પતિને આશ્વા આપવી પડશે અને પોતાનો જવાબ કરવો પડશે તેથી કૃત્રિમ હાસ્ય અને હાથથી મહે મહારી ખરી સ્થિતિ ઢાકનાનો પ્રયત્ન કર્યો પરંતુ મહે જોઈએ તે કરતા વધારે નાટક કર્યું એ હાસ્ય અને હાથની કૃત્રિમતા તરત દેખાઈ આવી.

મહારા પતિએ તો ઊઘાડો અલુગમો દેખાડવા માડ્યો અને મારા લોહને મહેએ જ પૂછી જોયું કે, 'તમે ક્યા સુધી રહેનાના છો ?' આખરે એમની અધીરાઈ વધતા એમણે મહારા ભાષણ અપમાન કરવાની રજા આપી આથી મોટાભાઈને, જવાની દરજ પડી જતા મહેને તહેમણે મહારા માથા ઉપર હાથ મૂક્યો અને જરાવાર એ જ સ્થિતિમા ઉભા રહ્યા મહારા માથા ઉપર મૂકેલા તહેમનો હાથ ધ્રુવો હોતો, અને મૂક આશીર્વાદ આપતી વખતે તહેમની આખામાંથી એક અશ્રુબિંદુ મહારા મહે ઉપર પડ્યું.

એક દિવસ એમિય મહિનાની માઝ હતી તે દિનમે ગામમા જગજગ ભરાયું હતું લોકો ખરીદી કરી પાણ પોતપોતાને ઘેર જતા હતા માનકુ થવાના ચિહ્ન જાગતા હતા વરસાદના થોડા છાંય પડતા પ્રધીમાંથી નીકળતી સ્ફીરાસ બધે ફેલાઈ હું મહારા ઓરડામા એવી હોઈ ત્યારે કદિ પંથુ દીવો રાખતી નથી કારણકે કદાચ મહારા લુગડાનો છેડો જોતને લાગી જાય તો બળી-મર અથવા દીવો પડી જાય તો આગમાગ લાગે આથી હું અધારામાં જ જોય ઉપર બેસી હતી મહારા અથ જગજગ પરમેશ્વરની મહે પ્રાર્થના કરવા માડી 'ઓ પ્રધર ! તારું મુખ દેખાય છે, હું એ જોઈ શકતી નથી હું જોઈથી પકડી રહી છું મહારા હાથમાંથી લોહી નીકળતો ત્યાં સુધી એ જોડવાની નથી આ વિચળતા મોખમા ટકી રહેવાની મહારામા શક્તિ નથી હે પ્રભુ ! તું હજી ક્યા સુધી મારી કસોડી કરવાનો છે ? હજી ક્યા સુધી ? મારા પનગને કપાળ આડાડી હું ઉધુ માયુ નાખી બેસી રહી, અને રડવા માડ્યું, એવામા મહેને લાંચું કે પનગ જરા હાથે બીજી કાણે હેમાગિની મહારી પાસે આવી મારે ગળે વળગી મહારા આસુ છુટી નાખ્યા 'આજે એ અદરના ઓરડામા કેમ રહી હતી અને અધારામા એકથી કેમ સૂઈ રહી હતી તે મહેને ખબર ન હતી મહેને એણે કાષ્ટ પૂછ્યું નહિ એક શબ્દ પણ બોલી નહિ માત્ર પોતાનો દીડો હાથ મહારા કપાળ ઉપર મૂક્યો, મહેને સુખન કર્યું અને જતી રહી

બીજે દિવને સ્થનારમા હેમાગિનીએ પોતાની માત્રીને કહ્યું, 'તદ્યારે બુદ્ધિ રહેતું હોય તો બને રહો, મહારે તો નથી રહેતું હું તો વરની નોકર સાથે મહારે ઘેર જવાની છું.'

કાણએ કહ્યું 'એના જવાની કાણ જરૂર નથી હવે હું પણ જવાની જ છું.' એમ

કહી જરા હસતા હસતા એક ન્હાની ઘનનીમાંથી મોતી જડેલી વીંગી લઇ આન્યા

'જો હેમુ, મહારો અવનીચ તારે મારે કેરી સરસ વીંગી તમ આ પો કે ?'

હેમાગિનીએ હાથમાંથી વીંગી બુટારી લીધી, અને બોલી, 'લુઓ માશી જરા જરાગર, જો જો હો મહેને કેવું સગમ તાકતા આનડે છે ?' આમ કહેતા તેણે વીંગી ખારીમાંથી સ્થાગેના તળાવમા ફેંકી દીધી !

ભય, ક્રોધ અને આશ્ચર્યથી કાઠીનાં શરીરનાં ડબ્બાં થઈ ગયાં. મ્હારી તરફ ફરી મ્હારે વામે હાથ મૂકી ઉભા રહ્યા અને મ્હને ફરી ફરોને કહેવા મઝા, 'કુસુમ, બે આ નાદાની વિશે એક અક્ષર પણ અનનીયને કાને ન જાય હો એ જાણુરો તો બહુ જ યુરમે થશે.' મ્હે એમને ધીરજ આપી કે એની બીક રાખવાની જરૂર નથી. મ્હારા જોઈ મ્હાર એક અક્ષર પણ નીકળવાનો નથી.

બીજે દિવસે રેર જના નીકળના પહેલા હેમાગિની મ્હને બેગી અને બોલી, 'બેન, મ્હને સમારને હો! ભુની ન જતા.'

તેના મુખ ઉપર હાથ ફેરવતા મ્હે કહ્યું "બેન, આધર્ષાં માણસોની સ્મરણશક્તિ બહુ તીવ્ર હોય છે." તેનું માથું પાસે લઈ તેના વાળ અને વળાટપર મ્હે યુગ્મન કર્યાં. મ્હારી દુનિયા જાણે એકદમ નીરમ થઈ ગઈ હેમાગિનીના જરાથી સંનિદ્ય, હાસ્ય અને યૌવન જે મ્હારી પાસે સ્મરણ કરી રહ્યા હતા તે અદૃશ થઈ ગયા. હાથ લાના કરી હું અંધારમાં કાફા મારી મોઢવા મડી. મ્હારી મન્ય દુનિયામાં શુ આખી રચું છે!

મ્હારા પતિ મોડેથી અંદર આવ્યા એ જાણેના જવાથી જાણે પોતાને બહુ જ નિરાત વગી હોય એમ દેખા યુ પણ તે ઉપર ઉપરનું જ હતું કાળના આવનાથી પોતાના કામમાં બહુ અને ન પણ પડી એમ જુદું જુદું કહેવા મઝ્યા!

અત્યાર મુખી તો મ્હારા પતિની અને મ્હારી વચ્ચે માત્ર અધતાનો એક જ અનંતરૂપ હતો. પરન્તુ હવે એક બીજે અનંતરૂપ ઉમેરાયો-હેમાગિની વિશે નિશ્ચય મૌન એમણે એ બાનત વિષે જાહન ઉદામીનતા દેખાડી, પણ હું જાણુની હતી કે એમના ઉપર એને વિશે કામગીર આનતા હતા.

મે મહિનાનાં શરૂઆત હતી મ્હારી દાસી એક દિવસે સહવારે મ્હારા ઓરમાં બાંધી મ્હને પૂછ્યા મડી, 'નદીના પુરમાં ઉપર બધી મેની ધમાન આવે છે? સોં કયા જવાના છે?' વાતમાં મધિક બેઠ જણાયો ખરો પણ દાસીને તો મ્હે એટલો જ જવાબ દીધો, 'એ તો ન કહેવાય.'

વધારે પૂછવાની એની હિમત આવી નહિ નિસામો મૂકી જતી રહી. શરૂ મ્હારા પતિ મ્હારી પાસે આવ્યા, અને બોલ્યા 'પામેના મામમાં મારે એક દરદીને જોવા જવું છે કાને સહવારમાં બેઠેના નીકળવું પડશે ત્યાં બે ત્રણ દિવસ રોકાવું પડશે.'

હું પથારીમાંથી ઉઠી એમની સહામે ઉભા રહી મ્હે નેરથી કહ્યું, 'ત્યાં માટે મારી આગળ જુઠું બોરો છે?'

'એમની હજી જવાન દેતા અટકી 'ગુ-ગુ-ગુ' શુ જુઠું બોલ્યો.'

હે કશું, 'ત્હમે પરજુવા જાઓ છો.'

મેમણે જવાબ દીધો 'નહિ',

માડી મણું સૂધી મપણ શાન્તિ પ્રસંગે આખરે મ્હે સાતિ તોડી

‘ મને જવામ ને ’ મેં ખૂબ ધારો પાડીને કહ્યું ‘ હજી કે દા ’

ધીમા પડ્યા પેઠે એમનાં મહેમાથી સખ નીકળ્યો ‘ હા ’

‘ મેં વધારે ધારો પાડી કહ્યું, ‘ ના દુ-ત્વમને પરણના નહિ દઈ હું ત્વમને આ મહેરી આપત, ભયકર પાપમાથી મચાવીસ જે એમા સફળ ન ચાઉં તો પડી દુ-ત્વમારી, પત્ની યદુ, શા કામની ? અને મહેરી ઇશ્વરભક્તિ પણ શા કામની ? ’

ઓગણમાં મૃત્યુવંત ગાનિત પ્રમગી હું જમીન ઉપર એકદમ ભેસી ગઈ અને મહેરા પતિના પગને નળગી બોનવા મડી, ‘ મહે સુ ચુકે છે ? મહેરામાં ત્વમને સી ખામી લાગે છે ? મહેને ખરેખર કહો ત્વમર ખીજ પત્ની રા કરવા બેઠાએ છે ? ’

મહેરા પતિએ ધીમેથી જવામ દીધો, ‘ ભે, હું ત્વને પાર કરી લઉં છું, હું મહેરાથી બીજું કંઈ ત્હાગી અધના ત્વને દિવામાં લઈ ગઈ છે સા મારાથી પ્રવેશ થઈ રહે તેમ નથી મહેરે મનથી તુ હવે સી નથી રહી ઇશ્વર જેની લેખ પ્ર યદુ છે મહેરા રાજની હાલની ત્હાગી સાથે કદાચ તેમ નથી મહેરે તો એ સી બેઠાએ-માત્ર એક સાધારણ સી, જેને હું રહી રહુ, જેની સાથે હું મીઠું મીઠું બોલી ગઈ, જેને લાડ કરી ગઈ, હપકા આપી ચકુ ’

‘ અરેરે ! મહેરે હવે ચીરીને જીવ્યો ’ હું એક સાધારણ સી નથી તો કેાણુ હું ? હું પન્ધી ત્યારે હતી તેની તે જ બન્યા છું મહેરામાં એની એ જ, ભક્તિ, એના એ જ વિશ્વાસ છે ! ’

આ પ્રસંગે દુ ક્યા સમયે બોલી તે મહેને યા નથી માન, એટલું સાબરે છે કે-એક એમ વહુ, કે ‘ ઇશ્વરને સાક્ષી રાખીને જુ હું કે જે હું મત્વની પત્ની હોઉં તો ત્વને કદાચ પણ આવું અધમ કામ કરી રહ્યો નહિ ત્વમારા મોગન તોડી ચડ્યો નહિ, ત્વમે આવું ઘોરતર પાપ કરો તે મહેવા કાં તો દુ નિધના ચરવ કે કા તો દમાગિની મૃત્યુ-પામને ’

આટલું કહેતા હું બેશુદ્ધ યદુ નીચે પડી જ્યારે મહેને શુદ્ધિ આપી ત્યારે પણ અધાર જ હતું દિવસ ઉગ્યો નહોતો ‘ પક્ષીઓ ચાત હતા મહેરા પતિ જતાં રહ્યા હતા

એ આખો દિવસ હું દેગસરમાં પ્રાથના કરતી બેસી રહી સાંજે વિજળીઓ અને ગર્જનાઓ સાથે જોરમાં વરસાદ પડ્યો હમારૂં ધર હાવી ગયું દેવ આમણ માયુ મૂળી સુતી હતી પરન્તુ મહેરા પતિનું તોરાનમાં રક્ષણ કરવાની મેં યાચના કરી નહિ-તે કે આ વખતે એ નદીમાં ભયકર રિયેતિમાં તો હને જ મહેમાન એટલી જ યાચના કરી કે મહેર પોતાનું ગમે તે યાય પણ મહેરા પતિ આ મહા પાપમાથી બચતે !

રાત્રિ ‘ પમાર યદુ ગ’ ખીજ દિવસ પણ મહે દેગસરમાં જ ગાત્યો સાંજે ગર્જના આગળ ખગટ યયો જ્યારે નારણ જોરમાં ઉઘડ્યું ત્યારે હું જમીન ઉપર બેઠાન પડેલી હતી મહેને યદુની મહેરા ઓગણમાં લઈ ગયા

‘ શુદ્ધિ આપનાં મહેરા કાનમાં કેાંઈક કહ્યું ‘ મહેન ! ’

મહેને લાગ્યું કે મહાગ ઓરખા હેમાગિનીના ખોળામા માથુ મૂકી ચૂકી છું મદા
પ્રાપ્તિ ખસેડતાં હોના કપ નિા ધસારા ચલણાચો લખનવી કન્યાનો રેશની પેશાખ હતો હ
મિર ! ઓ મહાગ પ્રભુ ! મહાગી પ્રાર્થનાઓ ત્યાર નિષ્ફળ થઈ ? મહાગ પતિ આખરે
નિત થયા ?

હેમાગિનીએ માથુ નમાવી મહાગ કાનમાં મધુર રસ મધુ, ' ખેન નાની મહેન, હ
માન મન પ્રસન્ને ત્હમાગ આશીર્વાદ માગના આવી છું '

પ્રથમ તો રિજળી પડતા જન જડ થા જન્ય તેમ જ જડ થઈ મધ પડી હ એવી થઈ
અત્યંત હુ ખથી હ પતન એવી 'ત્હો આનીર્વાદ કેમ ન આપુ ? ત્હે કાર્ત્તિ ખોડુ નથી ફેડું'

હેમાગિનીએ એની રીન પ્રમાણે અદામ્ય કરું ખોડું ?' તે મેલી ઉઠી, ત્હમે પરખ્યા તે ત્હમે
સાંઘ કરું અને હુ પરખી તે ખોડું કરું એમ કહી હો ?

તેના હાસ્યનો સિમનની જનાન વાળવાનો મહે પ્રવલ્ન કર્યો, મહે મનમા જ દ્યુ ' મહાગ
પ્રાર્થના કંઈ સંશન્તિમાન નથી ઇશ્વર ઇચ્છા બળવાન છ મહાગ સિ પર હવે હુ ખના
ઝાઝ બને હો પછુ એવી મહાગી ઇશ્વર પ્રાપ્તેના શ્રદ્ધામા ન્યૂનતા ન આવે એટલે બમ '

હેમાગિની મ્હને પગે લાગી મહારા પમને હાથ પછુ લગાડ્યો મહે ત્હને આશીર્વાદ
આપ્યો, ' સુખી થજે ત્હાર સૌભાગ્ય અખ મ્હો '

પછુ હેમાગિનીને સ્તોત્ર થયો નહિ ' મહેન મ્હો એકનીને આશીર્વાદ આપો તે ન
આને ત્હમારે હમારે સુખ સપૂર્ણ કરવુ જોઈએ આ ત્હમાગ પવિત્ર હાથથી મહાગ પનિને
પછુ ત્હમારા ધરમાં મહલુ કરના જોઈએ હોવા મ્હો હુ એમને અન્નર ત્હમારી પાસે બા માનુ '

' હા, લઈ આવ મહારી પામે '

થોડીક દાપુ પડી પરિચિત પગલા અને પરિચિત અવાજ કાને પડ્યા, ' કુમુમ કેમ છે ?

હુ જનમ મારીને ઠી નાકા વળી પ્રહામ કરના મ્હે નૂમ પાડી ' મોગલાધા ! '

હેમાગિની જોરથી હમી પડી ' ત્હમે હજી એમને મ્હોના લાભ મ્હો હો ' હવે ને મ્હવવાય ?
હવે તો મ્હાના બનેલી કદો એમનો કાન ખેચો ને એમને ન્હીવો એ તો હવે મને-ત્હમારી
મ્હાની મ્હેનને-પરખ્યા છે

હવે હુ મધુ રહમત માગ પતિ મહા પાપમાથી બચ્યા છે પનિત થયા નથી '

હુ જન્યની હતી કે મોટાભાઈએ કદિ ન પરજુરાનો નિશ્ચય કર્યો હતો મારો માતાનક
મૃત્યુ પેડી એમનો લમ માટે આમલ કરનાર કેમ રચુ ન હતુ પર છુ મ્હે, એમનો બ્હેન,
એમને પરજુરાની ફરજ પાડી હતી મારે ખાતર જ એમલો આ મળેમ આપ્યો '

માર્ગે આખોમાથી રાના આમુ નીમળી પળ્યા અને મારા જાનપરથી નીમે રજા નાન
પતાં હુ રોગ રખી નહિ મોટાભાઈએ માગ વાગમા પોનાની આજળીઓ ભરતી હેમાગિની
હસતી હસતી મેં વગળી

બાળીની રાત્રિ મારો પતિના આગમનની આતુરતાથી વાટ જોતી છું જાગતી જ સૂઈ રહી. લગ્ન અને વિરાગનો આવેશ એ કેરી રીતે સદન-દરી સક્રમે તેની કુ કલ્પના કરી સંપી નહિ.

અધરાત્રિ વીત્યા પછી મારા ઓરડાનું બારણું પીગેથી ઉઘડ્યું પનગપગ એકો અંધ મહે સાલગરાનો અવતન કર્યો મારા પતિના પગવા સંલગાયા મારું હૃદય જોરથી ધનકના મડકુ પનગ પામે આરી એમણે મ્હારો હાથ પકડ્યો, અને જોણા, 'ત્હારા બાઈએ મ્હારો અંધ પાત થતો અટકાવ્યો છે એક હાલિક મોહને લીધે હું નીચે પડવા જતો હતો છું ભ્રમિત થઈ ગયો હતો, અને મુક્ત થવાનો માર્ગ દેખાતો ન હતો જે વિનસે કુ નાવમા બેઠો તે દિવસ મ્હારા હાથપર કેટલો ભાર હતો તે માન ધંધર જાણે છે નહીંમા તોફાન રાત્ર થયું અને આકાલમા પણ તોફાન થઈ રહ્યું હતું ભયમા પણ મ્હારા હૃદયમા એક ઉંડી કષ્ટતા હતી કે હું હુબી જાઉં અને મ્હારી છાતીને મદ જે પાશથી બાધી હતી તેમાથી મુક્ત કર કુ મધુર-ગૂંજ પીગયો ત્યાં મેં ખમર સાંભળી અને તેથી કુ છુટો થયો. ત્હારા બાઈએ હેમાગિની સાથે લગ્ન કર્યું આ ખમર મહે કેટલા આનંદથી અને કેટલી લગ્નથી સાંભળી તે ત્હને સી રીતે સહમજબુ ? રૂનીથી ન હોડીમાં જલદી બેઠો આ આત્મોદારની કાણે જ મ્હને ખમર પડી કે મ્હારે મુખ ત્હારામા જ વમેલું છે તું ખરેખર એક દેવી છે.'

મહે હાસ્ય અને મદન માથે જ કરવા માંખા 'ના, ના, મ્હારે દેવી નથી મધુ' કુ માન ત્હમ્હારી ન્હાનકરી પત્ની જ છું હું માત્ર એક સાધારણ સ્ત્રી જ છું.'

'પ્રિયતમ કુસુમ, મ્હારે પણ ત્હને કાંઈક કહેવું છે' હવે કહિ પણ મ્હને 'ત્હારા દેવ કરી બનિજત વડીલ નહિ.'

બીજો દિવસે સહવારે સખનાંથી ગામમા આનંદ અવત્યો, પરંતુ તે લગ્નલગ સવ નાચતી રાત્રિ વિરોધે કાઠ જ બો યુ નહિ રૂ.

નાયનાં નયણાં.

લેખક—રા ગોકુલદાસ દ્વારકાદામ રાયચુરા.

ઢહારા નાયના નયણાના નેહ,

ન ભૂલ્યા જાયે સખી !

ઢહેના અતરની લાગણીની લેહ

ક્યમ વિસરાયે સખી ? —ઢહારા.

જાજૂકે વસત જ્યારે આખરીમા ઢહારી,

ઢહેતા હૃદય અખી ઝરણા રે,

ઝાડીને ગીટગીટ ઝીને ઝીનાવે

નાયના પ્રેમપુર નયણાં—

ન ભૂલ્યા જાયે સખી ! —ઢહારા.

સગઝગલી જ્યેતિ ચદની ચદની,

બોમે પ્રકાશપુર આવે રે

નાયનાં નેનનની જ્યેતિ ફરેરી,

જીનન અજવાળા તાવે રે—

ક્યમ વિસરાયે સખી ? —ઢહારા.

પ્રેમી ને પ્રેમમયીની ગીતા,

નાયને નયને વચાલીરે

મટકે મટકે રસમ-ગોની,

શાતિ અનેરી ઉત્તરાની —

ક્યમ વિસરાયે સખી ?

ઢહારા નાયના નયણાના નેહ

ન ભૂલ્યા જાયે સખી !

ઉપા-સ્વરાજ્ય પ્રતિજ્ઞા

(પ્રથમ ખંડ)

લેખક — રા. રોક પુરુષોત્તમ ત્રિશ્રામ માનજી.

સચિત્ર ચાતુ ઐનિદામિક વાર્તા

પ્રકરણ ૭, મુ

લખોટા-તેપર વિચાર.

"No easy hope or lies
Shall bring us to our goal
But iron sacrifice
Of body, will and soul,
There is but one task for all,—
For each one life to 'give'
Who stands if freedom fall?
Who dies if England live?"

—Kipling

ગાન પ્રદરણામા બનાવેા મન્યા તેને લગભગ મે એક માસ વીયા હરો, તે પડી એક સવારે
ખગદેવનસરમા નરસ પ્રભુ દેગપાડે પોતાના પુત્ર, દાદાજી સાથે કાંઈ વિચારમા ખેડે
હતો. પિતા પુત્ર બેઠીની ચર્ચાપર રોકતી ળાયા પ્રસરી હતી નરસ પ્રભુ દેગપાડે જઈ થયાથી
રોડીડખોગી. સુન કાનબાર તેનો પુત્રાન પુત્ર દાદાજી ચાતરતો હતો અને નરસ પ્રભુની તે
નામની જ એપર દેખરેખ હતી તેમની અસા ની ચિંતાનુ મુખન કાગણુ તે દાદાજીપર આજ
પ્રભાતે મિત્રપૂ થી નરા નુમા સર્જેજાન તરફથી આવેના લખોટાનુ હતુ તે લખોટો હાથમા
આવતા, રાચેના દાદાજીએ કોનથી—સતાપથી હાથ પગજા પિતા પામે પન લઈ ગયો' પન
વચા યા તે વાચના દદ રૂપી ઉચ્ચો નિચારમા પડ્યો રોકસાગરમા હુચ્યો અને બળતા
સનાપથી ઘુમી ઉચ્યો.

"પુત્ર ! મે તો પહેલેથી જ તને જુ હતુ, પંજુ તે નાનુ' હી વેધુ? આ ઉદ્ધતાધનુ ફળ ?
સિનાંજારાન સાથે જોગઈ યુ કાલે કદયો? આ કાલ વખત છે? બાદગારી ! કેદની સંદી-
આથી નામની બા સાહીતો તોલ ચવેા તે કાલ રહેતો' છે? ઉદ્ધતાધનુ ફળ મન્યા વગર ગહેરો

નહી મા? હજુ આ વિચાર ત્યજ દઇ ખરી લક્ષિતથી-ભાવનાથી બાદશાહની મેવામાં તત્પર રહેવું મોં પશુ ત્હારી સામે ખરડયો. સ્વરાજ્ય સ્થાપવાની પ્રતિજ્ઞામાં સાથે ગળ્યો. હવે શું ઉપાય ?” આમ કમાન કાચગની કાચગનાના બીરત્વ દર્શાવતા અનેક સખ્તો વૃદ્ધ સરદાર ઉત્તરવા લાગ્યો.

દાદાજીએ ઉઠાતા વીરતાથી મક્કમપણે ઉત્તર આપ્યો. -“પિતાજી ! પિતાજી ! આમ છેક દિમિત્ત ! ટાંગે બીર ના અને મી રોહિડેશ્વર સ્વાય છે, શીજ બા ભરાની બધું સાઈ જ કરશે આમ નાદિમિત શું ચાઓ છો ? યુક્તિથી કામ કરવું છે શિનાજી મહારાજપગ આ લખોટો બેઠકલીને તેમને અભિપ્રાય મગાનીશુ આપને જ રાખનાવું જાઇ જ કારણ થી, હા” આમ દાદાજી પિતાના ગભરામના મગજને સાતવન કરતા લાગ્યો. અને પિતાએ “તને મને તેમ કર” એમ કહ્યું અને તરત દાદાજીએ શિનાજીપર એક પત્ર રૂખી આ આવેના લખોટાની નકલ સાથે બીડી ઉપર મોર સીકકો કરી, પોતાના ખાસ રિયાસુ માણસને સોંપી એકદમ રવાના કરી દીધો. ખાતો આ લખોટો જેલો આટની વિતા કરાવી તે શુ હશે તે બાણવાની છતાસા મિય વાચક ! તને હશે તે પત્ર નીચે પ્રમાણેનો હતો.

(બાદશાહી રીકા) સા રાકે ૧૫૬૭ ચૈત શુદ્ધ ૧૩

“ ઇજતનાર દાદાજી નરસ પ્રભુ દેશપાંડે કુનકલ્હી તાા રોહિડેશ્વરે અને વેનવડખોરે તે સુા ખમસ અના અને વળરત માદબ સીનાજી રાજે ફરજદ શાહાજીરાજેએ રાહાથી બેઠમાની કરી ત્હારા બોગમાં રોહિડેશ્વરના ડુગરના આસગથી પુંગવો (નડ) કરી, માનના વગેરે લેંક એકમ કર્યા, અને ત્યાથી જર્જ તે કિલાખરના કાપા ઉપરી પોતે કિલામા ધુર્યો. તેલો લેકા વગેરેનો જમાવ કર્યા તેમા તુ સામેન ટોઈ હિસાબ કરી તમ મજુર નિહાને રસદ આપે છે કાણા મિરનના આમિન પામે રજુ થનો નથી, જમાન મિરનજુમા અને નથી અને બેકેપેગની વચ્ચન પશુ સરદારો ભરતો નવી મગજથી ભરના જવાબો કાણુનાર અને નાઈકનાડિયોને આપે છે, એ ગાદર થયુ છે આ વાત ત્હારી જમેદારીની ઇજતને ઇજતી નથી માટે કાણુ મજુરના આમિનને મગના રહેતુ અને તણખો જમા કરી આપવો એ ન થતા તને મિજપૂર લાની બરદન માગવામા આનશે, અને જમેદારી દક્કતુ કાઇ ચાનનાર નથી એ મનમા ખમ સમજવું આ પત્રથી વિનાનતમા મળતા રહેતુ, ૭ ૧૧ સફર (સા રાકે ૧૫૬૭ ચૈત શુદ્ધ ૧૩) (જૂવો સિનકાલીન પત્ર બવહાર પા ના ૨૬૭)

પિતાપુત્ર આ લખોટાની નકલ પોતાના પત્ર સામે શિનાજીપર બીડી અને કામને ડેાળે તેા ઉત્તરની રાહ બેઠ રહ્યા પહર દિનસ ગયા પશુ તે પહર યુગ જેના તેમને થયા અને ગિવાજનો ખરિનો આ યો દાદાજીના આનનોખાગ સ્ત્રો નહી ઉનાનજે પત્ર કાચો-વાચો. જાન થી નાચનો પિતા પાસ કો યો, અને વધાઇના સમાચાર જુદ પિતાને આપ્યા અને શિનાજીનો નીચેનો પત્ર ઉ સાહથી વાંચી સમજા યો.

(શ્રી શિક્ષક)

“ રાજશ્રી દાદાજી નરમ પ્રતુ દેતાપડિ ઓ કુનવર્ણી તા રોશિદિખેરે અને વેળા ખેરે પ્રતિ શિવાજી ગળે સામય અંગન અત્ર, તમને મેરે માન વછરનો (શિક્ષકો ગિમપૂરથી હુકમ - આપ્યો તે - ગણા નિગ્વનના આમિો તંનારાપર મોઢ મો, તેપરથ તમારા પિતા નરમિયાના હનાનદિન થયા વોરે કેટલુક લખ્યું, તેના ઉતગ્મા હાથ્ય બેઠમાની તમે કેઅમે કગતા નથી થી - ગાલીકથા તમાગ ખોગના ઓદિ કુનદેન તમા કુગર માથાના પથાગ પર જોતો મુનીના અવશ્ય છે, તેમણે અમને યશ આપ્યો ઓ તે અ મોરથ લંનિયમા હિની અરાજ્ય દરી - પુનાર છે, માટે ગાનારો ચિંતા કરના હો નહી ધીગજ નિામે આપનો, અરે તમે તે લગળ લઈ તરન હજુરમા આવો * * * બાનાનુ તમાક અને અમારૂં શ્રીપામે ઇમાન થયુ તે કારમ વજપાય છે એમા અતે અમે અને અમારા વગજ પુના પુન વનન રોરે ચંવાનના અમતર વરનોર નથી આ ગળ્ય થાય એકુ નીના મનમા રહુ છે એ પ્રમાણે બાનાના મનની ખાનિ દરી તમે આવો શા હ - ૨૬ સદ વંદુલુ લખ્યું (મોહાર) (શાકે ૧૧૬૭ વૈશાખ શુ. ૧) (જુલો શિનગનિન પામનહાર પનને ૨૬૮)

પ્રિય વાચક, હવે આપણે સામનથી ચોક્કસ માગન દૂર આવી રાની જુગરાઉ પ્રેર તરફ જરા વળેશું

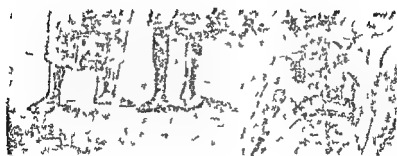
આ ભાગમાં, ગીચ ‘ઝાડીનાં’ ભાગમાં, એક પહેલા પાપથા પારો બે ટવી - ઉની ટેકરીઓના મધ્ય ભાગમાં આવેલી દરીમાં પામે પામે બે કુપડા હતા ગીચ ઝાડી અને તેમાં વળી અધાર જે જે આ કુપડા હતા તે એક લગડ અરસ્ય તુ જાડો એટલા ખીચોખીચ આવેલા હતા કે થાની મુદ્દાક ની એ પલ અસર તુ આ નખતમા લુગડ, વાડપાડે, ભામગ વગેરે આ અંગનાં કો ઉપયોગ કરતા આ અવધમા દિગ્ગજાપેત પલ ધણા હતા તેમ બાંશાહતના જુનમની ટા નિા ખાના પી તેથી ટો. કિના પોતાની સંદેશમુખિ અને અવધમા નાનેની ડગ સાન ન ચાના ગરમથી ટો, અને ના માનની - પ્રાણી - ઓની પણ થોડી થોડી વગલત હતી આ અવધનો અદરના ભાગમાં આવેલી ઉપરી બે કુપડી તરફ આપણે જવાનું છે એ કુપડીમાંથી વ્યાસપાત્ર પાએક માર્ચન મુનીના જગ્યા જરા તા સારુ ટોની હતી એક કુપડીમાં હાતમાનની માર્ચ હતી, તેથી અનુષ્ઠ કુપડી હતી તે પામે એ સાક મટાતાર બેથ દો અને તેની આમપાન આ પાવજણ બેથ હતા તેઓ કો સંદેશ મોર લુગર નહોતા, પણ આ સ્ત્રી જોળખના વીગ હતા સાધુમહાગજ શિવાય બધા તરફો હતા કુપડી મ્દાર બે ત્રણ જણ છટે છેટે તપાસ રાખતા હતા નજરે પડતા હતા અર ખેરના કાષ વિગિયારમા ગુચાચના હતા

“ શિવમા ! ખરખર તમને ધન્ય છે સનના પીની તારાપર રૂપા છે, તે અમથી નથી ખરેખર, તારા હાથથી સર મરાકા એ ટેજાને મળી, દિન્દવી અરાજ્ય - મહા ગળની રચાપનો

યનાર એ નિ સદેહ ” એટલું કહી રામિએ પાતારી પાસે બેઠેલા પાણી ૧૨ તેજી તરફથી પીકે ચાગરી “ સામાસ ’ સામાસ ! ” એવું કહ્યું એનામા તાનાડએ રામિ તરફ નોડે કહ્યું -

“

“

ચિત્રમા તા પડિત] તલે રામિએ જામા ૧૭ ડ્યું [ઘેપીરાઈ]

— ૪૧૨ —

“ રામિમહારાજ ! અમે નધા નાપણથી જ ચિનવાલે વિનાડાળા ’ કહીને છીય તે અમનુ નથી આજે તેમણે જે મુનિથી કામ પાઠ પાડુ તે કન્ય છે આ જાળીને તાવવામા ફેરી યુક્તિ કાની કે ન પૂછો વાલ એ વિચાર આજે ૬૦ જન્મ-મુચનહારી માગત આવે કે તરત તેનો Cપાર મુજો જ છે ’

શિનાજી તેને વધુ ન બોલવા દેતા પોતે વચ્ચે બોલી ઉઠ્યો “સ્વામિમહારાજ ! આજનો શિકાર મહોટો મળ્યો છે તે શ્રીભવાનીના ચરણમા અર્પણ કર્યો છે મિત્રપુત્ર ખજનો અને હતો-જણે તેમના બાપની જ મતા ! મરિય મુરખાને ત્રાસ-આપી બીજારી બનાવવા, સગદારોને લૂંટવા, અને પોતાના ખૂન વર લગી બાળી ચોડી ઘણું બાલશાહને મોકલવું શ્રીની કૃપાથી મને અગાઉથી ખાતમી મળી અને ત્યારથી મહારા આ વીરો સાથે નિશ્ચય કર્યો કે આ ખજનો બિગ્લપૂત બાલશાહ પાસે જવા ન દેતા અબામાતાના ચરણકમંડામાં લાવી મૂકવો આ ખજનો સામે ઘણી શિપાઇ-શિમદી હશે એમ લાગતું હતું, પરંતુ અમને ત્યાંથી તેટલી અનુદારી નહોતી સુક્તિથી યોજના યોજી કાન રાતે એમિતો છાપો મારી આ ખજનો ઉપર યો એકાએક હલ્લો આપ્યાથી આ ચોરદાઓ “તોના, તોના, યા અધા અલા !” કરતા જીવ લઈ નાંદા પહરેક જણાએ સામનો કર્યો તેમને તરત ધૂળ ચાટતા ક્યાં આ ચમત્ક્રમ મહારી આ બે ભુજાઓ-મહારા આ બે વીરો તાનાજી અને ગેશાજીએ પગામની કમાન કરી દેખાડી ”

“શાબાસ !” એના ઉદ્ગાર સ્વામિએ ગાળ્યા અને બહીં મુદા કરી આગળ બોલ્યા “આજ લગભગ બાર તેજ વિસથી ને વિચાર આવે છે તે પર વધુ વિચાર ચનાવવા જોઈએ હો બલિખના વિચાર કરના જોઈએ, તે પર આપણી એકદર ઇમાનત અનવખી છે તાજી નરસપરના પન ઉપરથી અને બીજા સગેજો અને સમાચારો પરથી આપણી ખાતમિઓ તેમને કાને જાય છે આ સર્જખાનને બરાબર સ્વા અખાડવો છે શેહિંજોરામાં તરત કાંઈપણ અપકર મડમડ કરશે તેમાટે ઉપાયો યોજવા છે શ્રી શેહિંજોરના મદિર સાથે આપણો સમય છે એ તેમને ખબર પડી ગઈ છે અને તેની ધમખી પણ અપાઈ છે તેમાં કાંઈ સુખ શુદ્ધ છે અને ત્યાં આપણી દ્વિધયાન થાય છે, ત્યાં આપણે કાનના સ્વાયે છીએ એવો વહેમ તેમને ગયો છે, તેઓ આજ કાનમાં એ ધમખીનો ઉપયોગ પણ કરે આપણે લખે ન કાગળપરથી દુધાઈ છુ કે તાજી અત્યારે આડી પહોંચવો જોઈએ તેમાં આજના બનાવથી તો બળતામાં લી રોમાંજે તે પકડ સમજતો કે આ કામ પણ આપણું જ હોઈ જોઈએ બાલશાહી ખજનાપર હાથ નાખનાની બીજા કોઈની છાતી સાથે નહીં માટે હવે તરત તે પગના બારો તે કાંઈ કરે તે પૂરે જ આપણે હવે કાંઈ હાથ ક્યા પણ દેખાડવો જોઈએ તેમના હાથમાં ધણા કિલા છે તેમાંથી નિદાન બે ચાર પલ હવે કાજી વર્ષા વગર અત્યંત નથી માટે ચાગ જ ક્યો કિલો લેવો તે દરાવી કાઢી કરવું જોઈએ. આજ ને કિલો લેનાનો વિચાર કરવું નહીં તો બલિખમા ભારી પડશે—”

શિનાજી આ સવ સ્વચ્છપણે સાંભળતો હતો, મધ્યતરે એક અક્ષર પણ તેણે ઉચ્ચાર્યો નહીં એનું સર્વ ચિત્ત કાંઈ પણ અંત્યન મહત્તરના વિચારમાં ડહાપુ હતું સ્વામિએ પોતાનું બોનવું પૂરું થતા તેના તરફ નજર કરી અને કાંઈ પણ દિમચત કરી કોઈપણ કિ નો વેવાના વિચારમાં ચુકાયો છે એમ તેને ત્યાંથી, અને તે સુ બોલે છે એની રાહ આતુરતાથી જોઈ,

લાગ્યા આ પખતે પ્રત્યેકના મનમાં કેવળ એ જ વિચારો વેગાના હતા શિયાળના અત ચમુ સામે તો મદાગાનના સર્વ કિલ્લા એક પછી એક ખાલ તેના મુશ્કેલી નજરે પડતા હતા પ્રત્યેક કિલ્લાની તેને સાગી માહિતી હતી, કિન્નો લેવો તે જગત મજાનું મહત્વનો-પણ તે કદા રીતે લેવો ક્યો લેવો ઇત્યાદિ તેના મનમાં એકસરખી ભવિ ની બની ચાલી, પણ એક વાત નિશ્ચિત થઈ નહીં હોયતે સ્વામિ મહારાજે તેની પીઠપર હાથ રાખી કહ્યું —

“કેમ સિવબા ! કાંઈપણ કિન્નો નહીં નથી થતો ને ? મહારા મનમાં એક કિન્નો આવે છે પણ તેના માતેક અહીં બેધ છે, તેને એ વિચાર કેવો લાગશે તે કાળ જાણે ?” એવું કહી સ્વામિએ નાનાસાહેબપર અત્યંત સહેતુક દૃષ્ટિથી શિમન કરી બેધ તે સાથે જ નાનાસાહેબ તેમની તરફ અને શિયાળ તરફ બેધ બોલી ઉઠ્યો. — “હું એ જ સચવનાર હતો આપને કિન્નો સર કરવાનું મનમાં લાવે એટલી જ ખોળી હા હા કરતા કામ ફતેહ થશે સુધાશ્રી અને હું બન્ને મળી એ કામ હા હા કરતા ચાર પાડીશું હું એમને અહીં તારનાર છું પણ”

એટલામાં બહાર ખોળી કરતો એક પુરુષ અચાં આ ચો અને લાજી તરસ મેનુ આવાની નહીં આપી આ વાન એમ્બેથી જ અટકી અને । । તેને એકમ દાખન કરવા કુકમ થયો-દાજી આપો નહીં મુજરો કરી બેરો

શિયાળ — “કેમ દાજી, આટલામાં જ ગજરાઈ ગયા કે ? જાગાને મ્હોરે શિમન રાખો પહેલે જ પગથીયે કરી જગો તો સવ કાળીજી મ પટોચરો કે સરાજી માટે પ્રાણના બનિવાન પણ આપવા પડે, રહમત્યા ? એમાં શું થયું ? અમે તમારી જ રાહ જોતા હતા લાવો તે પન” દાજીએ મિત્રપુરનો લખોળા આપ્યો, શિયાળએ પણ ધ્યાનથી વાંચ્યો અને દસ્યો “અજેખાન મિત્રપુરથી દમાકથી આ ચો છે તેને ધૂળ ફાકતો વગી કાવે મ્હોરે મિત્રપુર પાછો ફાટવો છે, તેની જ મુહિતમાં છીયે શીલનાની સર્વ સાદ રશે”

“મદાગાજ આપના પતિન અરજોપર હાથ મૂકી કહું છું કે હું રજો ગમગતો નથી મહારો તો મુ પણ મહારા આખા કુટુંબો અરે મહારા સર ખોરાનો પણ નાશ થાય તો પણ મ્હને તેની રજાવાર પણ પગવા નથી આ મહાન કામ માટે મહારા સર્વગતો ભોગ આપવા હું તૈયાર છું-સ્વયે માટે પ્રાણ હી આદુરિઓ અપાઃ એ તો અમાકે અહો ભાગ્ય !”

“અમારી તો તે વિશે પૂર્વ ખાલી છે પણ હાન પવન જેમ પીક કરી તમે બની જાઓ મ્હારથી પણ સાર રાખો મિત્રકુન જગાડુ નહીં બનિજમા કેમ પગતા લેવા તેની મુકિત હું નમને જણાવું છું” શિયાળ હલુ વચારે બોલતો હતો ત્યા નગર સ્વામિ “જય જય મધુવીર” કરતો અચ દાખલ થયો સર્વની નજર તેના તરફ વળી તેના મ્હેશપગ ખિ ન તાની ત્વેપની કાયા અસરેલી દેખાતી હતી, અને તેણે સ્વામિજીને એક બાલુએ બોવાની તેજો ધોતેથી તેમના મનમાં કાઢ કહ્યું તેણે કહેન આતમી કાંઈપણ નિમક્ષણ હોરી બેધએ કેમ કે, તે સાબળતા જ સ્વામિની ચર્ચા કાંઈ નમ અને ખિ ન થઈ અને પોતાની કાળીપગ હાથ ફેરવતા સર્વિત મુનાથી સવ ત કે તેમાં નિશાન નાનાસાહેબ તરફ બેધ

ચર્ચાપત્ર.

શ્રીસયાજી સાહિત્યમાળા—પુષ્પ ૮ મું

(ચરિત્ર-૩-૭)

પ્રેમાનન્દ.

(સચિત્ર)

સાહિત્યમાળાનું ૮ મું પુષ્પ અને ચરિત્રગુપ્ત એટલે શું? ગુપ્ત એટલે પુષ્પોને સમુદાય પરનું આ તો સાહિત્યમાળાનું એક જ, ૮ મું જ પુષ્પ છે અને પાંચે ચરિત્રગુપ્ત છે માળાનું પુષ્પ છે એ ખરૂં, પણ ગુપ્ત પુષ્પમાં છે કે પુષ્પ ગુપ્તમાં? પુષ્પ અને ગુપ્તને જોડાણો થઈ સમજાવશે? હાના અર્થકીર્તિ સરસ્વતમય નામ આપી પુસ્તકની મહત્તા વધારાના પ્રયત્નથી એક કેળવણી ખાતુ ઉતરાણ એ તો હદ થઈ

પુસ્તક સચિત્ર છે સચિત્ર પુસ્તક રાધમા આનના જે, પેલા ચિત્રો જોઈ લેતાનું મન થાય એ સ્વાભાવિક છે હુ આખું પુસ્તક ઉધારી ગયો પણ કાંઈ ચિત્ર જરૂર નહિ એટલે પુસ્તકને છેડે આપેલી ચિત્રસૂચી જોઈ તો જાણાય કે ૧૬ અને ૮૭ સદામે જે ચિત્ર છે તે જોયા એ નકશા છે નરસા અને ચિત્ર વેચે તો બે સમજાવે પડે હેવો છે ૧ બાળક હાંવી બૂંધ કરે તો બાને પણ ગુજરાત ૥ પાટનગર જેના રડોરાનું કેળવણી ખાતુ હાની બૂંધ કરે તે તો બેચનક જ કહેવાય

પ્રેમાનન્દના અભ્યાસી થના માટે પ્રેમાનન્દનું ચરિત્ર મહે લીધું, અને અભ્યાસ કરનાનો પ્રયત્ન કર્યો, અને વાચને વાચને જે સશયો ઉદ્ભવ્યા તેનું પરિણામ આ લેખ છે મહે એ સશયોનું નિરાસન કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે તેમા બૂંધ દેખાતાનો ઉપકાર માનીશ

અને સુપ્રસિદ્ધ પુસ્તક પ્રેમાનન્દનું જીવનચરિત્ર લખવામા સહાયબૂત થઈ પડે એમ છે અને કર્નાએ હેમના મોમ આપ્યા છે અને એક “ વિદ્યાર્થી બની, એક અભ્યાસી તરીકે હેના જીવનનું ચિત્ર તો દોરવું એ નિચારે, આ ચિત્ર આનેખ્યું છે ” અને ઉદ્દેશ “ પ્રેમની આ, આનન્દની સૂચિ પ્રેમાનન્દનું ચિત્ર હેનું જોઈ આનેખ્યું કે તે ચિત્રથી તે કાણુ હતો, તેણે શું શું તથા કહેના કહેના કર્યો કર્યો છે તે સર્વ જાણનાથી યોગે માહિતગાર થાય એટલું જ નહિ, પણ તે સાથે તેનું જીવન તથા દરન આસા “ પ્રમાણે ” (એને આશરે ૧૦૦૦ એક પાના “ ઉતરે, ” આ, ધ્યાનમા રાખીને જ સશયો રલું કીચ

સરખાનનો પેરેઆદ દી વદી આખા પુસ્તકનું હૃદય સમજાવતો, વદી વદી પુસ્તકની, જોઈવણી સમજાવતો, એમ લુદા લુદા જાણનારાંકો લુદી લુદી ગીતે વળે છે “ પ્રેમાનન્દ ” ના પુસ્તકમા તે પેરેઆદમા તાગ અને તારનાચોનો અગમ્યાટ એટલો મધો છે કે આંખો

અખનાઈ જગાથી મુગજ ગુજરાત જાય છે અને પેરેશાદના રૂપની સમગ્ર પાતી નથી રૂપકનો પ્રયત્ન થયો છે પણ તે સફળ થયો નથી પ્રથમ પ્રાણે મલિકા વાત હેવી સ્થિતિ થઇ છે

આગળ આવે છે “ પરન્તુ મરિના ભાષાભેદયક્ષ્મની પૂણાદુતિમા તહેલે પોતાનુ ને બગિ નાન આપ્યુ તે બગિનાનના મન્ય દસમરુન્વ ” હસાદિ. આ શુ ? વાક્યનો અર્થ એક રીતે બેભાષાનો પ્રયત્ન કર્યો પણ મિથ્યા ભાષાભેદયક્ષ્મ એટલે શુ ? સાવાગણ અર્થ તો ને યજમા ભાષાનો ભોગ અપાય તે યજ એમ થાય યજમા અર્થનો મેધ એ તો સમગ્રાય, પણ ભાષાનો મેધ ? પ્રેમાનન્દે તો ગુજરાતી ભાષાનો ઉદ્ધાર થ્યો છે, મહાર કયો નથી ત્હારે યજમા પોતાનુ (! પોતાની તરફથી) ને બગિનાન આપ્યુ તે હેના પુસ્તકો કેમ કરી રાકાન ? સપાશ સાહિત્યમાળામા હાનુ અવકાશ સાહિત્ય ઉત્પન્ન થાય તો ગુજરાતી સાહિત્યની સ્થિતિ સુધરે શી રીતે ? ના ગાયકવાડ તો પેસા આપી દૂર રહ્યા તહેનો ઉપયોગ કર્ત દેમના હાયમા ? આગળ પાને ૧૬ મે સાહિત્યયક્ષ્મ શબ્દ વાપર્યો છે તહેનો અર્થ થઇ શકે ખરે

હેના પેરેશાદમા જેમ અર્થભેદ વગર જ તારા અને તારેના શબ્દ વાપર્યા છે તેમ આગળ આનતા નથી, મહારથી, અને અતિગથીનો ઉપયોગ થયો છે જ્ઞહારે હાવા એક જ જાતના શબ્દો સાથે સાથે વપરાય ત્હારે એ શબ્દના અર્થ વચ્ચેનો બે. બરાબર જળનાવવો ત્હેડિ એ નિયમ દરે સિદ્ધ નખનાર ખાનમા રાખે છે

ભાષાભેદયક્ષ્મ જેવો જ બીજો બારે શબ્દ “ ઐતિહાસિક સ્થિતિ ” છે ઐતિહાસિક એટલે તત્કાલ્પ *historical* *Political* હેવો તો થઇ શકે નહિ *Political* અને *historical* અર્થને ॥ સમગ્રગાથી થયેના જોડાણાનુ આ પરિણામ હશે અને એ ઐતિહાસિક સ્થિતિ (૧) ઉપર વિવેચન કરતા અરિનગર હેના નિર્ણય ઉપર આનતા લાગે છે કે અધાધીના સમયમાં પ્રેમાનન્દ અને સામગ ઉત્પન્ન થયા ૨૧ જોડવનરામ લખે છે કે “ *The three great poets who dawn upon our horizon with peace and quiet in the 17th century are Premchand, Samal and Akho* ” આમ એક જણ પ્રેમાનન્દને “ *peace and quiet* ” નુ પરિણામ કહે છે, બીજો અધાધીનીનુ પરિણામ કહે છે તો સાનુ શુ ? ઇતિહાસ પ્રમાણે તો આનમગીરના અવસાન પછી ગુજરાતમા અધાધી શરૂ થઈ એટલે છ ॥ ૧૭૦૭ પછી અને તે વખતે પ્રેમાન ॥ દેની ઉત્તરાસથામા હશે એટલે પ્રેમાન ૦ એ અધાધીમા આધાસનાથે કનિતા ગ્યનાગ નહિ પણ સાન્નિના પરિણામે ઉદ્ભવેનો કવિ એમ ૨૧ જોડવનરામનુ માનનુ ખરૂં સામે છે

આમ શબ્દના અયોગ્ય ઉપયોગની નાનગી દેખાડી હવે એક અરિનગર તરીકેની ફરતે કહેલી અ. ય. છે તે જોઇએ પ્રેમાન દને માટે ને દતકથાઓ ચાને છે તે આપી છે તે તો મી. પણ “ દેરા ગુરુ પી જીવનકથામા કાર્ડ નિરનપત્તુ હોય તો આશ્ચર્ય નથી ” આ નખી એક જગાએ જ્ઞાનપ્રાપ્તિ ચમત્કારથી થઇ એ દતકથા પોતે માનતા હોય હવે

ચર્યાપત્ર.

શ્રીસયાજી સાહિત્યમાળા—પુષ્પ ૮ મું.

(ચરિત-ગુપ્ત)

પ્રેમાનન્દન

(અચિત)

સાહિત્યમાળાનું ૮ મું પુષ્પ, અને ચરિતગુપ્ત એટલે શું? ગુપ્ત એ સમુદાય પરનું આ તો સાહિત્યમાળાનું એક જ, ૮ મું જ પુષ્પ છે અને પાછો જ માળાનું પુષ્પ છે એ ખરું, પણ ગુપ્ત પુષ્પમાં છે કે પુષ્પ ગુપ્તમાં? પુષ્પ જોતાજો કોઈ સમગ્રાવશે? તારા અર્થદીન સરકતમય નામ આપી પુસ્તકની મદ પ્રવત્તથી એક કેળવણી ખાતુ છેતરાય એ તો હૃદય યથ

પુસ્તક અચિત છે સચિત પુસ્તક દોષમાં આવતા જ, પેના ચિત્રો જોયાય એ સ્વાભાવિક છે હુ આખું પુસ્તક ઉઘનારી મયો પણ કાષ્ટ વિ. જ પુસ્તકને છેડે આપેની ચિત્રસચી જોઈ તો જણાય કે ૧૮૬ અને ૮૭ રદા તે જોયા બે નકશા છે નકશા અને ચિત્ર વચ્ચે તો બે સમગ્રાવશે પડે ૮ દાખી ભૂત્ય કરે તો આને પણ ગુજરાત ૥ પાટનગર જેના પડોદરાનું કેળવ બુદ્ધ્ય કરે તે તો ખેડૂતકેજ કરેવાય

પ્રેમાનન્દના અભ્યારી થવા માટે પ્રેમાનન્દનુ ચરિત મહે લીડુ, અને પ્રવત્ત કર્યો, જો વાચને વાચતે જે સતયો ઉદ્ભવ્યા તેનું પગિલામ આ લે સદાયોનું નિવારણ કરનારો પ્રવત્ત કર્યો છે તેમાં ભૂત્ય દેખાનાનો ઉપકાર

જો સુપ્રસિદ્ધ પુસ્તકો પ્રેમાનન્દનુ જનચરિત લખનામાં મહાપ્રભૂત અને ફર્નાજી હેમના નામ આપ્યા છે અને એક “વિદ્યાર્થી બની, એક હેના જીવનનું ચિત્ર તો દોરડું એ વિચારે, આ ચિત્ર આનેખ્યુ છે” અને આનન્દની મૂર્તિ પ્રેમાનન્દનુ ચિત્ર હેડું કહેડું આનેખડું કે તે ચિત્રથી તે શાં શા તથા કહેના કહેના જ્યોં વર્ષા છે તે સર્વ ખાગતથી લોકો ભાદિત હિં, પણ તે સાથે તેનું જીવન તથા વન આશા પ્રમાણે” (ગેટ્ટે પાના “ઉતરે,” આ, ખ્યાનમાં રાખીને જ સસયો ગ્લુ દરીશ

શરણાતનો પેરેગ્રાફ ૫૮૬ ની આખા પુસ્તકનું સહય સમગ્રારતો, જોડવણી સમગ્રારતો, એમ લુદા લુદા કનાવિધાયકો લુદી લુદી મીતે ના પુસ્તકમાં તે પેરેગ્રાફમાં તાગ અને તાગાઓના સમગ્રાટ એટલે

અપનાઈ જવાથી મગજ નુશ્વાર બન્ય છે અને પેરેઆફના રૂપની સમજ પડતી નથી રૂપરૂપો પ્રવર્તે થયો છે પણ તે સફળ થયો નથી પ્રથમ કાલે મક્કિલા વાત હેવી સ્થિતિ થઈ છે

આગળ આવે છે “ પરન્તુ કવિના લાપામેધયજ્ઞની પૂર્ણાકૃતિમા ત્હેણે પોતાનું જે બળિ તન આપ્યું તે બળિતનના અર્થ “સમરૂપ” હતાં આ ગુરુ વાક્યનો અર્થ અને રીતે જોવાડનાનો પ્રયત્ન કર્યો પણ મિથ્યા લાપામેધયજ્ઞ એટલે ગુરુ સાધારણ અર્થ તો જે યજ્ઞમાં લાપાનો લોભ અપાય તે યજ્ઞ એમ થાય યજ્ઞમાં અર્થનો મેધ એ તો સમજાય, પણ આપાનો મેધ? પ્રેમાનન્દે તો ગુજરાતી લાપાનો ઉદ્ધાર કર્યો છે, સહજ કર્યો નથી ત્હારે યજ્ઞમાં પોતાનું (૧ પોતાની તરફથી) જે બળિદાન આપ્યું તે હેના પુસ્તકે કેમ કહી શકાય ? સર્વાંશ માહિત્યમાળામાં હાનુ અર્થગીત સાહિત્ય ઉત્પત્તિ થાય તો ગુજરાતી સાહિત્યની સ્થિતિ મુકદ્દે સીરીસે ? ના ગાયકવાડ તો પેસા આપી દૂર રહ્યા ત્હેનો ઉપયોગ કરી હેમના હાથમાં આગળ પાને ૧૬ મે સાહિત્યવર શબ્દ વાપર્યો છે ત્હેનો અર્થ થયે શકે ખરો

હેના પેરેઆફના જેમ અર્થને વગર જ તારા અને તારના શબ્દ વાપર્યા છે તેમ આગળ આવના ધી, મહારથી, અને અતિરથીનો ઉપયોગ થયો છે ત્હારે હાના એક જ જાતના શબ્દો સાથે સાથે વપરાય ત્હારે એ શબ્દના અર્થ વચ્ચેના બે ભરાગર જવારવો નેચિ એ નિયમ દરેક સિદ્ધ લખનાર ધ્યાનમાં ગણે છે

લાપામેધયજ્ઞ નેવા જ ખીન્ને ભારે શબ્દ “ અનિહાસિક સ્થિતિ ” છે અનિહાસિક એટલે અર્થ Historical Political હેવા તો થઈ શકે નહિ Political અને historical બાબતે ના સમજવાથી થયેલા ગોળાળાનું આ પરિણામ હશે અને એ અનિહાસિક સ્થિતિ (૨) ઉપર વિવેચન કરતા અનિહાસિક હેવા નિર્ણય ઉપર જાનના વાગે કે અધાડીની સમયમાં પ્રેમાનન્દ અને સામળ ઉત્પન્ન થયા ૨૧ જોતવનરામ તપે કે કે “ The three great poets who dawn upon our horizon with peace and quiet in the 17th century are Premanand, Samal and Akho ” આમ એક જણ પ્રેમાનન્દને “ peace and quiet ” નું પરિણામ કહે છે, ખીન્ને અધાડીનું પરિણામ કહે છે “ તો બાલુ શુ ? ધનિતમ પ્રમાણે તો આદમગીંગના અવસાન પછી ગુજરાતમાં અધાડી તરફ યઈ પેટને ઈ સ ૧૭૦૭ પછી અને તે પછે પ્રેમાનન્દ હેની ઉત્પત્તિમાં હશે એટલે પ્રેમાનન્દ એ અધાડીમાં આશ્વામનાથે કરિતા ચાગ નહિ પણ શાન્તિના પરિણામે ઉત્પન્ન થયો કવિ એમ સ્વ જોતવનરામનું માનવું ખરું વાગે છે

આમ તમામ અર્થોના ઉપયોગની વાનગી દેખાડી હવે એ સરિતકા તરીકેની ફરજને કહેરી અર્થ છે તે જોઈએ પ્રેમાનન્દ માટે જે તકચાઓ આસે છે તે આપી છે તે તો કહે પણ “ હેવા પુરાની જનનમાં કાંઈ નિષ્કર્ષાનું કાવ્ય તો આવડી નથી ” આ લખી એ અર્થોને વાનગીમાં સમજાવી થઈ એ કલકા પોને માનના કાવ્ય હેવા

ખ્યાન ઉત્પત્ત કરે છે, અને બીજી જગ્યાએ પ્રેમાનન્દનુ જાન એ મુલાદરીનું પરિણામ હોય હોવો અભિપ્રાય આપે છે સામળ અને પ્રેમાનન્દ સમખરીન હોવા આપતે એઓ રા કૃષ્ણ લાયનો વિગત અભિપ્રાય દાખા, એઓનો અવડો નુપ્રસિદ્ધ છે એમ વ્હી, હમની સમકાલીનતા સાબીત કરી હોય એમ માની લે છે અને નીચેનું લખીને તો દ્વં જ કરી છે " પ્રેમા નન્દે નાટકો નખ્યા કે ના લખ્યાં તે સાથે આ અન્યો ચોડા અમન્ય છે " ને દાવો જ અભિપ્રાય હોવો તો પ્રેમાનન્દુ ચરિત્ર લખ્યુ જ નુ કરવા પ્રેમાનન્દુ કવન એ નાટકો છે કે નહિ તે વિગે ઉપર જણાવેલા હેમના ઉદ્દેશ પ્રમાણે હેમણે લોકોને માહિતગાર કરવા જ નેધે પાખીમાં રહેતુ અને અગ્ર સાથે વેગ દેતી બીતી ઉત્પત્ત થઈ હતો અને સુધી વધારે મોકલનક તો એ છે જે આપુ પુસ્તક વાંચી રહ્યા પછી પ્રેમાનન્દ તે એક આધાર રજુ માધુઅ, ખીલ કરિયોના લખાણોમાંથી ચોરી કરી લખનો કવિતામગ્ન હોવો હોવો હામ થાય છે પ્રેમાનન્દની પ્રતિક્ષા વિગે માન ઉન્નેખ વર્તી છે પણ તે પ્રતિખા રોના ઉપર આધાર રાખે છે તે મુમળ યુ નથી રહેતુ કારણ મ્હને તો એ લાગે છે કે ચરિત્ર કારને જ ખમર નથી

" હિ મક પ્રાખીઓના અને જનજનતા અડોનાં નામોથી જગનનુ કરિએ વર્ણનું સુન્દર બનાવ્યુ છે, રીસમી સજીના કરિયોને અને કાલ્પનીકામરને આ મિદાન્ત જન લાગશે દિ સક પ્રાખીઓનાં અને અડોનાં નામથી જ વનવર્ણન સુન્દર બનતું હોય તો, કરિના બુદ્ધ જ રહેતી અને અમે તે વખી રોકે દેતી થાય " હામ મિદાન્તો ધરાનનાર પામે પ્રેમાનન્દના શુભ અને કવનનુ ગદ્ય રી રી થે સ્વમશ્વ રાજ્ય ના ગાયકવાડના કાય વાહકો દેવેથી હાવા ગળી વિષય માટે વધા લાયક મનુ રની પત્રગી કરશે, અને એન દર્શિ ગોનેજના કાયવાહકો હાવુ નમાહું સાહિત્ય, પ્રેમાનન્દને માટે ખોટા ખ્યાન ઉત્પત્ત કરતુ ચરિત્ર, વારિખા મ્હેનાશઓ નદિ ગીખતડે, એ આરા માને આંધેખ સમાપ્ત કરીશ

વાહરા,

તા ૧૧-૧૦-૧૮

મિત્ર નક નકરનાય મ્હેતા.

- તૈયાર છે

નથી આશ્ચર્ય.

૨૫. બોગીન્દ્રરાવ જ્ઞાનલાલ દીવેદિઆ કૃત-

મૃદુલા-ચિત્રો સાથે (બીજી આરંભિ) મધ્ય આના ખાગ, પોર્ટ્રેટ, છુક

મળવાનું ઠેકાણુ-જલ્હીતા સર્વે છુકમેનિશ તથા મ કોણુ બોગીન્દ્રરાવ દીવેદિઆ,

આકારોક નાની પોગ, રાયપુર, અમલનાલ, તથા

અભ્યાવગમ ગે. ત્રિપાળી,

ગોરાલ ગોઠનાદસ આપ ન ૨, સેન્ડહસ્ટ રાડ, મિરગામ, મુબાઈ

સમાજોચક,] ' જ્ઞાનમેદનત ના કર્તા [ઑગસ્ટ, ઈ ૩ ૧૯૧૯

૨૧, રા. ગણપતરામ અનુપરામ નનાડી.

અનસાન તા ૩ જુનાઈ, ૧૯૧૯

સમાચારક,]

વાઈસરૉયની એન્ડ્રીડયુની

[ઑગસ્ટ, ઈ ૧૯૧૯]

કાઉન્સીલમાથી ,

રાજનામુ આપનાર,

સર ચકરન નાયર

[રાજનામુ આપી ઈનાંડ ગયા ત્યારે ખાસ યેનામા આવેલી હમી

~હમી લેનાર, મિ એસ ડી પ્રધાન]

પુસ્તક ૨૪ મુ,]

ઓગસ્ટ, ઈ. સ. ૧૯૨૯

[અંક ૮]

હિંદુત્વ

લેખક - ગાંધીજી દેવદાસ, બક્ષી.

ધર્મો લાભો સમય સુધી “હિંદુ” નામથી ઓળખાતા રહ્યા બા. થોડો સમય થયા કેટલાક હિંદુભાઈઓની એવી માન્યતા થઈ છે કે એ શબ્દમાં આપણા અપમાનનો ધ્વનિ છે માટે તે નામ પડ્યું મૂકીને આપણે જુનું “આર્ય” નામ આપતો પાછું ધારણ કરવું જોઈએ હિંદુનો શબ્દ “કાળુ” અથવા “ચેર” થાય છે અને દુષ્કર્મોએ આપણી ભાગી તિરસ્કાર સૂચવવા સાફ તે યોગ્ય નથી, આપણે જ્ઞાન બનીને સ્ત્રીકારી લીધો છે એવી એ ભાઈઓની ક’પના છે. પરંતુ આ ઉપનામ અમેાન કેવા સર્વોચ્ચ કોણે લગાડ્યું તે દેવે સુદાનો સવાન રહ્યો નથી ઉગવેલી શકા ખરી દેવ તોપણ, એ શબ્દ એવા દુનકા સૂચનથી કપારનોએ મુખ ધર્મ ગયેનો છે આ ‘હિંદુ’ શબ્દ એક સરખો, એકસ અથવા જ, વપરાતો રહેવાથી વિશુદ્ધ બનેનો છે અને હવે તે કાળાપણાનું કે એના કોઈ તિરસ્કારનું મૂલ્ય, ડખોળાને પોતાથી દિઘ્નિ કરનારા સિવાય અન્ય, કોઈને થતું નથી બીજા ગમથી “આર્ય” સગામાં અતિ વ્યાપ્તિનો દોષ આવે છે, કેમ કે આપણે આર્ય પ્રાચીનો માત્ર એક ભાગ છીએ-ભારતવાસી આપણે છીએ આપણું સિવાય બીજા પણ આર્યો ને આ વસ્તુસ્થિતિ માન્ય થયેલી છે એ બીજા આર્યોથી આપણે યોગ્ય લાભો કાળ થયા છુટા પડી ગયા છીએ, અને ધર્મ તેમ જ જાતિ બંને પ્રકારે આપણામાં અનેક વિશિષ્ટતા ઉદભવેલી છે અર્થાત્ એ ઈતર આર્યોથી આપણું બિન્ન વ્યક્તિત્વ ઓળખાનારા વિશેષ નામની જરૂર ઉત્પન્ન થઈ ને તે “હિંદુ” નામે

મારી વીસ વાતાઓ (સચિત્ર વાતાસમૃદ્ધ) ૩૨-૦૦ એન એમ ત્રિપાઠીએ ૩૬ પાની, મુબાઈ

પુરી પાડી છે 'હિંદુ સંઘ' સિંધુ સંઘની ઉત્પન્ન થયો હોય એ વધુ સંભવિત છે આર્યસમૂહ માથી જેઓ સિંધુ ઉતરીને તે માહાનદની પૂવના પ્રદેશમાં આવી વસ્યા અથવા જેઓ ના જ કાયમ રહ્યા તેઓનું જોળખાણ "હિંદુ" ઉપનામથી થયું હશે આમ હોય તો જ આપણે પોતે રાજી પુરીથી "હિંદુ" સગા ધારણ કરી ચાલું રાખી છે તેમ બને 'એમ તેમ હો, મારે આ પ્રમથે એટલું જ સ્પષ્ટ કરવાનું છે કે હું આ વિષય લખુ છઉં તે "હિંદુતા"નો અર્થ "ઉક્ત ભારતવાસી આર્યોનું આર્યત્વ" એવા સમજીને લખુ છઉં

૨. આ હિંદુત્વ મારી "સમજ" પ્રમાણે બે-પ્રકારનું છે, (૧) ધાર્મિક *religious* અને (૨) જાતીય *racial* આ બે પ્રકાર એક બીજાથી ગ્વનત્ર છે, એટલે કે ધર્મ તેમ જ જાતિ, બંને પ્રકારે જેઓ હિંદુ લેખાય તેમની મોટી સંખ્યા છતાં, કેવળ જાતિથી હિંદુ પણ, ધર્મથી નહીં એવા સમુદાય પણ હવે જુજ નથી, જેવા કે જૈન-મૌદ-સીખ વગેરે અને આમ છે ત્યારે કેવળ ધર્મથી હિંદુ હોય તે પણ નકારી કહેએય તેની વાત નથી અન્ય જાતિવાળાને હિંદુ ધર્મમાં સીધાના પ્રાપ્તિ તથા મધ્યકાલીન દાખલા હોવાનું પણ કહેવામાં આવે છે.

૩. કેટલાક સમયથી આપણી ધાર્મિક, સામાજિક, આર્થિક-વગેરે પરિસ્થિતિને લગતા પ્રશ્નોની ચ આમાં "હિંદુતા"ના આ બે ભાગ પ્રકારનું અસ્તિત્વ દર્શિમાંથી ખસી જવા પામ્યું છે, અને તેને લીધે અભિપ્રાયો તથા નિર્ણયોમાં અનિષ્ટ ગરમડો થવા પામી છે જુદા જુદા લઘુનય ॥ અનુયાયીઓ પોતે સ્વીકારેલા ધર્મ-પથને સુસ્તપણે સેવે તેમાં કશું ખોટું નથી, પરંતુ જ્યારે તે ધર્મપથને જ "હિંદુતા" લેખવાનાં દુરામલમાં પડી જાય છે ત્યારે તેને પરિણામે, અકારણ મતભેદો તથા તંજન્ય વૈમનસ્ય ફેલાય છે આ જુતા દરદના વધારામાં વળી એક નવો વ્યાપિ ઉમેરાયો છે વર્તમાનમાં સમાજ સુધારકોનો મોટો ભાગ, હિંદુત્વના આ બે પ્રકારમાંથી કલ્પો પોતાને નડે તેવું સ્થાનતર પામ્યો છે, અને તે પણ સદાબરો કે માત્ર અક્ષત એ તપાસી જોવાની ધીરજ દાખવતા નથી અને જાણે કે અજાણ્યે, મોટાં બે હિંદુત્વ કેપન જ પ્રદાર આપી બેસે છે પરંતુ હિંદુસમાજની સુધારણાના પુરપાથ જેમણે હાથ ધર્યો હોય તેમની કર્તવ્ય કાટીમાં હિંદુત્વનો વિનાશ તો ન જ હોઈ શકે એટલું એમણે પોતે પણ ફરજી રાખવું પડશે જીજી ગમથી પોતાને સુસ્ત હિંદુ માનનારા, જાણીઓ, અમુક સુધારકો હિંદુત્વના ક્યા પ્રકારને અસરકારે છે તથા તે મર્મભેદક છે કે માત્ર કોઈ આકસ્મિક વ્યાપ્તિ નિમિત્તિક આની સામેની જોપાધીને જ ખેંચી કહાડે છે, તે જોના વિચારના જેટલી સાન્ત મતિ રાખી શકતા નથી અને સુધારકો તરીકે જોળખાતા જે કશું સચવે તે હિંદુત્વને વેધાતક જ હોય એવું માની બેસે છે આવી અસહિષ્ણુતા સ્વપક્ષનું અપૂર્ણ જ્ઞાન અથવા સ્વપક્ષની નીજળાઈ બતાવે છે

૪. આપણા સમાજની ઉપર કહેલી સ્થિતિમાં "હિંદુતા"ની યથાસકય મીમાસા પી. જી. રૂ. કેની થઈ છે તેવી મીમાસા કરવાની યોગ્યતા અભ્યાસ, જ્ઞાન કે જુદા જાળથી-કોઈ પ્રકારે-હું

પ્રતાપગરીનો ગજળ (સંવિત્ર વર્તા) ૨ ૨-૦-૦ એન. એમ. ત્રિપાળી, જેન્ક. પના, મુનાઈ

ધરાતો નથી તેનું મને બરાબર ભાન છે. આમ છતાં જે યોગ્ય અધિકારનાગા પુરો પાતાથી પ્રજા નથી થતા તેઓ મારી આ ધૃષ્ટતાથી ખીજવાઈને પણ “ચક્રદાસ ધરે” તો મારો હેતુ-અર આવે એવી કંઈક જાન્યથી હું પ્રેરાયો છું.

૫ મે ઉપરમા ઈસારો કર્યો છે તેમ, મારી સમજપ્રમાણે હિંદુત્વ (૧) ધાર્મિક તથા (૨) જાતીય એવા બે સ્વતંત્ર પ્રકારનું છે. યથાશક્તિ અવલોકન કરતાં આ બેમાંથી ધાર્મિક પ્રકારનું સ્વરૂપ માત્ર “વેદમા પ્રામાણ્ય શુદ્ધિ” નું જ જોવામાં આવે છે, અને તે પણ એટલા પુરતી જ કે “સ્વમતને વેદમાંથી પ્રમાણ મળતું જોઈએ શુદ્ધ જાત દરજીમાં પ્રેરાણથી સહનો જાણ થાય” તે સાધન સતેજ રાખવું અને નિરાશ ન થઈને અપ્રતિજ્ઞાથી બચવા માટે માત્ર એટલો અકુલ કે અકુલિત શુદ્ધિમાં જે સત્ય લાસે તેનું વેદમાંથી પ્રમાણ મળી આવે તો જ તે મહણુ થાય. “ધાર્મિક હિંદુત્વ”નું સ્વરૂપ આ પ્રકારની વેદમા પ્રામાણ્ય શુદ્ધિનું જ સમગ્રય છે. આન્ય માનવ પ્રજા કરતાં હિંદુઓમાં વધુ સખ્યાનમાં તત્વજ્ઞાનીઓ નથી મહર્ષિઓ થયા તે આ અકુલિત શુદ્ધિ વિકાસનું સ્વાભાવિક ફળ હતું.

“જાતીય હિંદુત્વ” પૂર્વે જે આર્યજાતિ આ ભારતવાર્ષી આની વચ્ચે અથવા રહ્યો તેના સીધા પુરુષરસપણાનું જ હોઈ શકે અને છે.

૬ વેદ ચાર છે તે દરેક વેદના નજી વિભાગ કરવામાં આવ્યા છે,—(૧) મત્ર મધવા સંહિતા, (૨) બ્રાહ્મણ અને (૩) ઉપનિષદ. પુરાતન કાળમાં એક એવો પણ વિભાગ હતો તેને ઉપવેદ અથવા તત્ર કહેતા. મત્ર વિભાગમાં મત્રોનો જ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. મત્રો એટલે એવા વાક્યો કે જેના સ્વરત્વ અમુક ક્રમે ઉચ્ચારણ કરવાથી તેઓમાં રહેલી શક્તિથી અમુક પરિણામ ઉત્પન્ન થાય, એવી માન્યતા છે. આ મત્રો દેવોની પ્રાર્થના અથવા સહનો રૂપે છે અને કેટલીક પ્રાણીઓમાં જેમ મનુષ્ય ખીજીથી ચઢીવાતું છે તેમ મનુષ્યથી ચઢીવાતી ખીજ પણ કોટિઓ છે જેમાં એક દેવકોટિ છે. પરસ્પર મનુષ્યો જેમ વધુ પ્રદુ શક્તિવાળા હોય છે તેમ મનુષ્યોથી વધુ શક્તિવાળા દેવો વગેરે છે. તે તેમની સહાય માણ્યો મેળવી શકે એવી પણ માન્યતા છે. વેદના “બ્રાહ્મણ” વિભાગમાં કર્મકાંડ સમ્બંધી સૂચનાઓ આવેલી છે, અને જે ક્રિયાઓમાં મત્રોનો ઉપયોગ થાય છે તે ક્રિયાઓની વિધિ સમજાવેલી છે. ઉપરાંત તેના સમ્બંધના કેટલાક આખ્યાનો પણ આપેલા છે. આ કર્મકાંડ અમુક વિધિપુર સરૂ કરવાથી અમુક ફળ ઉત્પન્ન કરે તેવી તે કર્મોમાં જ સ્પષ્ટ છે એવી માન્યતા છે. આ તે કર્મો અમુક દેવને ઉદ્દેશીને કરવાથી તે દેવની સહાય મેળવાય એવી પણ માન્યતા છે. “ઉપનિષદ” વિભાગમાં ધર્મ ઈશ્વર જ્ઞાન, જગત અને જર્મન તથા મોક્ષ સુમધે તત્ત્વજ્ઞાનક શિદાણ આપવામાં આવ્યું છે, અને તે પણ આર્યજાતિથી મમજનવાનો તેમાં પ્રવેશ કરેલ છે. “ઉપવેદ” નામ ધારી વિભાગમાં પદાર્થ-નિરાશ-જ્ઞાન તથા તે સમગ્રી પ્રયાગવિધિનો સમાવેશ કર્યો હતો. આખી વૈદિક ક્રિયાઓની સાથે અથવા તો તેમને જદને કેટલીક તાત્ત્વિક વિધિઓનો ઉપયોગ

ઉપાસનામાં થતો જ્ઞેયમાં આવે છે, તોપણ “તત્” એ નામથી જાળખાતા પુસ્તકોને હા સામાન્ય રીતે વેદના અંગ લેખવામાં આવતા નથી.

૭. ૧ ન્યાય, ૨ વૈશેષિક, ૩ સામ્ય, ૪ યોગ, ૫ મીમાંસા અને ૬ વૈતાન્ટ આ તત્ત્વનિષ્ણે તે દશન છે. ૭એ દશનમાં, “દુષ્ટની નિષ્ણિત્તે જ્યને સુખની પ્રાપ્તિ”નું સમાન પ્રયોજન છે અને તે જ્ઞાનથી જ સિદ્ધ થાય એ નિર્ણય પણ સર્વ સામાન્ય છે, પરંતુ સદુએ પોતપોતાન તત્ત્વનિષ્ણયના જ્ઞાનને જ તેનું માધન માન્યુ છે આ તત્ત્વનિષ્ણે બુદ્ધાબુદ્ધ છે પેટેલાં, ખીજાને પાયમાં દશનોમાં ધમિરતુ અસ્તિત્વ માનેકુ હોય તો પણ તેને ઠાઠ અગત્યતા આપી નથી ત્રીજા તો સ્પષ્ટ નિરીક્ષવાદ છે એથા તથા છઠ્ઠા દશનમાં ધમિરના અસ્તિત્વને સ્વીકાર તથા તેની સાર્થકતાનું પ્રતિપાદન છે એહેના બે દશનમાં જૂગતના પદાર્થોના જ્ઞાનનો વિગ્તાર છે અને તે પગમણુઓના સમૂહોની ધર્યનાથી બન્યાનો તત્ત્વનિષ્ણે છે ત્રીજામાં પદાર્થોમાં ઉપાત્તન કારણ તરીકે એક પ્રકૃતિ નામના સૂક્ષ્મ તત્ત્વનું મહણુ દરી, તેની આભાવિક વિકૃતિથી સૃષ્ટિ અને છે તથા પ્રતિશરીર હવ સ્વનન તત્ત્વ છે એવો નિર્ણય છે એથામાં પદાર્થોના વારતન સ્વરૂપ, સકલ્પવિકાસ, સ્થિત મન થાય ત્યારે જ સમગ્રજ એવો નિર્ણય છે, અને મનની એની અવસ્થાને અંતિમ સાધ્ય દરાનીને તેની પ્રાપ્તિમાં ઉપાયો નિષ્કણ આપ્યુ છે પાયમાંમાં કર્મકાંડ અને તેના અતિરિક્ત ફળને જ મર્યાદા માનીને તેના સ્વરૂપ તથા વિધિ વિગ્તારથી સમજાવ્યા છે છઠ્ઠામાં પદાર્થોના જડ પ્રકૃતિને નહી જેથી દેશીને, સૈતન્યતત્ત્વનું અતત્ત્વ અગ્નિતત્ત્વ તથા તેના જ્ઞાન ઉપર જ અંતિમ શ્રેયને ટેકનુ છે આમ એક ખીજાથી કેવળ નિરાળા અને અતત્ત્વ નિષ્ણે ઉપર આવેન છતાં, તે સર્વ દર્શનકારો હિદુધર્મ-દષ્ટિમાં સરખા પ્રતિપાત્ર લેખાયા છે, કેમ કે તે સર્વની વેદમાં પ્રાનાયેય બુદ્ધિ નિર્નિવાહિત હતી પ્રયેક દરનકારો નિપય, વેદમાં ઉપગમાં ગણાવેના ચાર વિભાગમાંથી એક અગર ખીજાથી અથવા તાદરકોષ વિભાગ માટેના અમુક વ્યવસ્થા સાધાર હે છે.

૮ જે એવના જ્ઞાનથી સર્વ જ્ઞાન થાય એ શુ ? આના પ્રશ્નના ઉત્તરમાં મુકોપનિષદમાં એવો પાઠ છે, —

દ્વે વિમે વેદિતવ્યં ઇતિ હસ્યં ચ દ્રવ્યદાવિદો વદન્તિ પરાં ચે વાચ પરાં ચ

એટલે આ નિશ્ચના મથાર્થ જ્ઞાન માટે “પરા” તેમ જ “અપરા” (Philosophy and science) એ નિશ્ચ આવશ્યક ગણેલી છે સસનિર્ણયમાં આ બન્ને વિધાને પરસ્પર ઉપારક જેમજે માનેલી તેમની ધર્મ જ્ઞાનના સાચી રીતે દોઢ શકે ? બુદ્ધિવિકાસનું અને મત્તની સોધ ખોળનું ક્ષેત્ર ઉપર પ્રમ જોનું અમર્યાદિત અન્ય કોઈ પ્રાચીન સમાજે રાખ્યુ જાણ્યુ નથી હિદુઓ-ભાગવતમાં આયોગી આ નિષિષ્ટતા અને તેથી એ જ અર્થ “ધાર્મિક હિદુત્વ” “શ્લેષાજ્ઞાનિત પરો ધર્મ” એ અચળ સિદ્ધાન્ત અને “ધિયો સો ન પ્રતોદયાત” એ નિન પ્રાર્થના હિદુત્વના ઉત્ત ધાર્મિક સ્વરૂપની આખીતી આપે છે “અત કરણુ” વા “સસશુદ્ધિ” (રાગ દ્વેષથી આવેશિત નહીં થયેલી નિર્ભંગ ચિત્તવૃત્તિ) રાખવાનો આમલ ધમમોધમાં જગે જગે

જોવામા આવે છે તેનું કમલુ પળુ આમ, અકૃતિ વિવેચનુદિ (તુનનાત્મક વિચારશક્તિ) દ્વારા જ સસ ગોધનાનું તક્ષ રાખેતુ તે સમજાય છે.

૯ જેવળ યત્તથાગાદિ ઝર્મને જ મર્કવ માનનારા, કેવળ ભક્તિપગથલુ છાન સ્તીચારનાગ એક્તના જ્ઞાનમા જ નિગનાળા, નિરીશરી એટલે કેવળ સ્વભાવને જ માનનારા, પેળ દ્વાગ થાય તે અનુભવને જ પ્રમાણુ ગણનારા વોરે, વેત્તુ મુખ્ય તાદર્ય પોતાની સુદ્ધિમા જેતુ ઉત્તયુ તેો પ્રમાણિપ્પને મોધ કરનારા અ કોઇ અમારા માનનીય આચાર્યોની મળનામા આવી શમ્યા છે તે પૂરવચિન સુદ્ધિસ્વાત્તર તથા સત્યાગ્રહને જ આભારી છે પરતુ આ બના માથી કાઇ એક મત એવો મરમાન્ય થયો નથી કે જેને ધાર્મિક હિંદુત્વ તરીકે ઓધી શમય કર્મમાર્ગમા પેટા ભેદથી શ્રીત, ઝ્માત, સનાનનની વજેરે થયા, ઉપામનાને મુખ્ય માનનારોમા ભાગવત, શૈવ, વૈષ્ણવ, ગાહત, ગાણપત્ય, શૌર વગેરે થયા, સ્તનનિગનાળામા પણ કેવળાદ્વૈત, શુદ્ધાદ્વૈત, નિશિષ્ટાદ્વૈત, દ્વૈત વોરે ત્રય પડ્યા અને આ નથાના અનાંતર ભે થી અનેક પથો પ્રકટી નીમ્યા આમ ઝના જ્યાહા નુની તેઓ વેત્તો આધાર સ્તીમજે છે લામુધી તે કોઇને હિંદુ ધર્મ 'આસ'ની મજા આપી શકત નથી તે પ્રયેકને વેદના આધા બનારીને તથા સુદ્ધિનાથી પોતાના મતનુ મડન તથા અન્ય મતનુ ખડન ધમ્યલુદિથી કરનાની છુ રહેવી છે બીજી તરફથી તે કોઇ એમો 'હિંદુત્વ' કટી શ થ નહીં એ પલુ સ્પષ્ટ છે હુ ગમા એક વે ઉપરની બદા મિવાય અ ય સન પ્રમજે સત્યની સોધ અગુમિત રાખેવી જોવામા આવે છે, અને એ જ હિંદુ તરીકે ઓળખારી શમર તેવી અન્ય ધર્મોમા અવિગ્રમાન અને હિંદુ સર્વમા સામાન્ય નિશિષ્ટતા જે

૧૦ હિંદુધર્મમા જે અઘાગ છાન ઓચાયુ તે આ વેઉપરની શદા, મલપરાયણના અો સુદ્ધિસ્વાત્તરની ત્રિપુત્રીને જ આભારી છે, એની મારી માન્યતા થાય છે જે સમાજ નિરીશર આર્ખ્યના પ્રણેના કપિયમુની ઇશ્વરના અતારમા ક્ષુન રાખી રહે તથા જે સુદ્ધ ભગવાન અને ભાન્યકાર શકગચાયછ બ નેને અવતાર પુરૂષ તરીકે ક્ષુપ રાખી રહે તેવો ઉાર ચિત સમાજ અત્ય દીર્ઘાયુ થાય સત્તના મનોધનમાટેની આરી આમાણિક સ્વત્તરતાની મનિતો જ્યારે અરોધ થયો વા કરનામા આનો સાર તેના પરિણામે અમારા વિદ્વાનોની વિદ્વાન ભે તિમા વપગરા નાગી -(૧) મિન્ન અો સ્વત્તર નિલયોમા એકથ ધદારવાન પ્રથા સર્મા અને (૨) જે તે અમલો સરસ મનાવી અન્યો નિરસ્કાર સાધનાગા આ બન્ને પ્રતિનિ હિંદુસમાજની સુદ્ધિને જકગી નાખનારી હોઈને, તેની અસર ધીરે ધીરે "સુદ્ધિ નાશ"ની એટલે, થી ભગવાનીતાના સિદ્ધાન્ત પ્રમાણે, સમાજના મિનાઇની થાય તો શુ આશ્ચર્ય આ વ્યાધિો ઉપચાર કરના હુ કામ હિંદુસમાજના રેમી વેડ ઉપર પૂર્ણ શદારાળા, કુનામ સુદ્ધિશાળી અને કોઈ એક ન્દાના ક્ષામા નહીં કસાયેના મદદમાનુ છે

૧૧ પરસ્પર નિરોધી તત્ત્વિપ્રયો છેક નિરીશર વાદ સુધીના હિંદુસમાજની છગી ચકાયા, પરતુ કેવળ જનાદ તેનાથી છરસો નહીં એક અગુમ્યૂત આત્મચિતન્ય માની,

પ્રતિ શરીર તેના પૃથક્ પૃથક્ આભાસ કરાવ્યા, અથવા પ્રતિશરીર સ્વતંત્ર ન્દાનાન્દાના ચિત્તને માન્યા, પણ પ્રાકૃતિક શરીરથી અતિશિત્ર એતન જીવાત્માનુ અસ્તિત્વ હિંદુઓએ, મત બેદ વિના, કબુલ રાખ્યું છે આથી ઉનદુ કેરળ જગત્તમક જગત માનનારા, મનને કદી પણ મૂળ ધાવવા વેળુ આંશુ નથી અતિમ તત્વનિષ્ણુઓ જુદા જુદા છતાં, કર્તવ્યકર્તવ્યતા પ્રબંધ મહુધા સર્વમાન્ય અર્થ શક્યા નેનામા આવે છે તેનું કાણુ આ “જીવ” તત્વનો સ્વીકાર છે

૧૨. મુદિતનાં ગ્વરૂપ અનેક પ્રકારના કલ્પાવા છતાં, અને તે સર્વને અનકાર મેળ્યો તોયજી, સસારસ્થામા

(૧) આ જગત વ્યવસ્થિત રચનાનાગુ છે, અવ્યવસ્થિત ખીચડો નહી

(૨) સમષ્ટિમાં બનતા બનાવો (જેને અધિદેવિકની ઉપમાથી જોગખાનવામા આવે છે તે સંદેગ્ધ અને નીતિપુર મર હોય, છે

(૩) શરીરથી શિન્ન સદમ “જીવ”નું અસ્તિત્વ છે

(૪) એ જીવને વ્યક્તિગત તેમ જ સામુદાયિક સારાં માંગ બધા કર્મોની અવગ થાય છે,

(૫) તેના કર્મોના જે તે સમયના સર-સ-સમુદને બવ બેસતા મૂળ શરીરોમા જીવને પુન પુન પ્રવેશ થાય છે

(૬) તે સ્વયં શરીરનુ માતાપિતાના શરીરોની હાનતથી, તેમના આહાર નિહારના નિયમનથી, જન્મની પૂર્વે અને પછી ॥ અમુક સર્વકારથી, તેમ જ બાળકના પોષણ ઉદ્દેશ્યોને કેળવણી વગેરેથી સાઠ માફુ થયાપણુ અને

(૭) પ્રત્યેક જીવની સારા માંગ નીચે કર્મોથી પોતાના સુદમ તેમ જ સ્થૂળ તરીર અને આ પોતે તેમ જ પગેકેક સુધારવા બગાડવાની શક્તિ

આ બધુ હિંદુધર્મના સર્વસામાન્ય મિદાન્તોમા આવે છે અને વેદનુ સુવોપરી પ્રામાન્ય નહી સ્વીકારનાર્ગ જૈન વગેરે હિંદુ જ્ઞાનિના સમુદાયોમા પણ આ નિબળો માન્ય છે

૧૩ આશ્રમવ્યવસ્થા અને આશ્રમોના વિશેષ ધર્મો પળુ ધાર્મિક હિંદુત્તમા મર્વસમ્મત જણાય છે વર્ણનિભાગ સ્વાભાવિક હો વા શુદ્ધિપુર સગી મોજના હો, પરન્તુ તે જ્યા સુધી શુદ્ધિકર ઉપર અવગમિત હતા ત્યા સુધી “ધાર્મિક-હિંદુત્તના” અને જ્યા થી જન્મ ઉપર જ જિયન થયા ત્યારથી “જાતીય-હિંદુત્તના” અમ તરીકે સ્વીકારાયેલ છે “દ્વિજ”, સંસારી જેનુ જૈમ સૂચનાય છે તે ત્રિવર્ણમા એક ત્રણે વર્ણ તથા બોજન વ્યવહાર હતા ખરા, પરન્તુ તે ત્રિવર્ણનો શક્તે બેડે લગ્ન વ્યવહાર કાઢ પણ સમયે કષ્ટમનાયો જણાતો નથી ત્રિવર્ણમાં પણ સ્મૃતિકાળમા જ લગ્નવ્યવહાર શુદ્ધિપુર સગ બંધ પાડનામા આવેલો સમજાય છે એને તે કાળે સમાજનો કલ્યાણ અર્થે રચાયેલો પ્રબંધ હાવ પણ સર્વ સમ્મત છે, મતવબ કે, લગ્નવ્યવહાર પ્રત્યેક વર્ણમા જ થાય અને એક બીજા વર્ણમા આમન સામન

સરસ્વતીચંદ ભાગ ૩ બે ૩ ૨-૦-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની મુબાઈ

ન થઈ શકે, તથા એક વચુમા પણ સંજોગમા ન થાય, આ બંધારણ “ જાતીય હિંદુત્વ ” નું સર્વસામાન્ય આવશ્યક અંગ બનેલી જણાય છે. આ સિદ્ધાન્તની જરૂર એટલી મજબૂત થઈ છે કે ખીજા ધર્મમાં ગમેના પણ પોતાના સમુદાયની લગભગ સંખ્યામાં સર્વસામાન્ય કરનારો નિયમ પાળતા રહ્યા છે. બાળી મુતિકાળમા પણ માત્ર ચાર નર્ણનો જ હિંદુ સમાજમા સમાસ થતો એમ કહી શકાય નથી. “ નિર્વાહ ” નામના પાંચમાં વર્ણનો ત્યાં ઉદ્ભવ્યો છે. એવામાં આવે છે, કે જેને વૈદિક કાળનો અધિકાર પણ અપાયેલ.

૧૪ બીજી તરફથી વચોમા પરસ્પર ભોજનવ્યવહારનો પ્રતિબંધ જે હાન પ્રવર્તે છે, તેનું નિષ્કાસન ધાર્મિક કે જાતીય સંસ્કૃતિ સંકારપદ રહે છે. “ વસ્ય કન્યા તસ્ય હવિ ” એ નિયમ જોતા, ત્રિવર્ણમા લગ્ન વ્યવહાર બંધ થયો તે ભોજન ભોજન વ્યવહાર પણ બંધ પડ્યો હશે એટલું કહી શકાય છે. ખાણખાણ અને આભારગ્રાહને લગતી સમજણ કોઈ પણ એક વર્ણની આખા ભારતવર્ષમા એકસરખી વર્તમાન સમયે પણ નથી. તેમ કોઈ જાગે એક સરખી હતી એવું માનવા આધાર મળતો નથી એક નર્ણના પેટામાં અનેક નાતા તથા એ નાતો ગમે પરસ્પર ભોજન અને લગ્ન વ્યવહારનો પ્રતિબંધ તો મૂકેલા હોય કેવળ ધર્મના જ છે, શાસ્ત્રપ્રણીત નથી, અને તે જ તથા પ્રતિબંધમા કોઈ સામાન્ય લાભનો હેતુ હશે તો પણ હાન રહ્યો નથી. આની હાનિ-તમા આભે તથા પ્રતિબંધને “ ધાર્મિક ” વ “ જાતીય ” હિંદુત્વનું આવશ્યક અંગ લેખી શકાય તેવું છે જ નહીં.

૧૫ એક બીજા વર્ણમા લગ્ન ધર્મથી સંબંધિત થાય અને તે અનિષ્ટ છે એવું નિર્ણય ઉપર મુક્તિપ્રગમા સર્વ મુક્તિકારો આપ્યા જણાય છે. તેવા નમી ઉત્પત્તિ થયેલી પ્રજા પિતા અગર માતા કાંઈ એકના વચુમા રહેતી નથી પરંતુ કઈ વિચિત્રતા પામે છે એમ ગણીને તેમને હિંદુ સમાજમા-પ્રાચીન ચાર વર્ણથી જુદી જ સત્તા આપીને-કાનમ રાખેલ છે. કેટલીક નાતોની આ પ્રમાણે ઉત્પત્તિ થયેલી જોવામા આવે છે, અને તેમાંથી અમુક જોડે ચાતુર્વર્ણ પ્રજાએ વ્યવહાર નહીં રાખવાની આજ્ઞા પણ છે. પરંતુ તે નર્ણનોર લગતી થયેલી સર્વ ઉત્પત્તિઓ પગલે સામાન્ય નથી. હિંદુ પુરુષથી કોઈ અન્ય જાતિની સ્ત્રીમા ઉત્પત્તિ થયેલી પ્રજા પણ “ જાતીય હિંદુત્વ ” બાલ ગણનાનો કોઈ પ્રગથ વા ઐતિહાસિક દાખનો જણવામા આવે નથી.

૧૬ કોઈ એક પુરુષે સમાજનીન એક કન્યા વડુ પત્ની કરવી નહીં, અથવા વિધુગથી પુનર્વિગ્ન થાય અથવા નિષ્કાસી ન થાય એ બંધારણ, ગમે તેવી દ્વિતર રીત તોપણ, હિંદુત્વના આવશ્યક અંગમા લેખી શકાય એવા તેના ગ્રીહકાર સમર્પિતી કોઈ થયો જણાતો નથી. કોઈ એક વર્ણ તરફથી કે નાન તરફથી પોતાના મળ પરત્વે જે વિશેષ નિયમો, વિધિવિધી વા નિષેધરૂપથી, ગ્રીહકાર્ય હોય તે, જે તે વર્ણ કે નાતના ધર્મ જતા, હિંદુત્વના આવશ્યક અંગમા લેખી શકાય નહીં.

૧૭ આ સદિશ અવલોકનથી કનિત એ ચાલ છે કે “ધાર્મિક-હિંદુત્વ”મા આવસ્યક કનમ પ મા હેવાયુ તે પ્રકરની “વેદમા પ્રામાણ્યબુદ્ધિ,” કનમ ૧૨ મા ગણાયે ન સિદ્ધાંતોનો સ્વીકાર અને આશ્રમ વ્યવસ્થામા તદ્દા એટલુ છે આ શંગ્તો પુરી પાડે તે કોષપણ મનુષ્ય “ધર્મે હિંદુ” ગણી શકાય, તથા જેનામા તેની ખામી પડે તે, “હિંદુધર્મ માંચ” ગણાયે “જાતીય-હિંદુત્વ”મા આવસ્યક જનક પિતા કનમ ફેનાં જિતરાધમા નિદિષ્ટ કરના લાગત, વામી આર્ય દોનોતુ તથા કનમ ૧૩ અને ૧૫ માં સ્પષ્ટ રૂપા પ્રમાણેના વણનિબાળો ફેરીમા એ મે અર્થ છે આ પ્રમાણે (૧) ધર્મ તથા જાતિ ઉભયતં હિંદુ, (૨) ધર્મથી નહીં પણ કનળ જાતિથી હિંદુ, અને (૩) જાતિથી નહીં છતાં કનળ ધર્મથી હિંદુ એવાં, એવાં મીજથી ત્રણ સમુદાયોનો હિંદુ સમાજમા સમાસ ચાલ છે

રાજીવ,
તા ૧૬ જુલાઈ અને ૧૯૧૯

શોભનાને.

લેખક—રા' સુનિલાલ વલ્લભાન શાહ

એહરસ-બીના કનાપીનો મધુરો સ્નેહરસ—
ચાખો, ખીને, પાખો તુ તો સ્નેહરસી, શોભના !
ના, મરાણુ આ જગત કે ના ધરાઈ તુ કન,
તોય, આપમ ફેરી તુ અમૃત-રોરી, શોભના !
મુલ કનિઓ, શામરો, ને વાયમ રસિા તણા
ગિરંજી જેની સમીપ, તેની તુ ગોરી, જોખના !
રમ ઝીરી, નિશા ગ્રી, ઉત્સવમા નિસ્તી અને,
રાજની ગુરની, બની શિયા, ડિશોરી શોભના !
એના એ સ્નેહીના મનિની જે વેની હતી |
‘તેનુ દિન જેવા હૃદયવૃત્તિ અધીરી, શોખના !
‘તેવ આગે ચક્રો, ને કણુ કવાપી રુદ્રિયો,
‘તે હુલેન છે રહા અમ ચિત્ત ચોરી, શોભના !
તો હવે તું કે, બતાવી દેની શોખા તાહરી
હૃદયની ઉડી શુભા કોરી, ચક્રોગી શોખના !

વલ્લભાજીની,
તા ૨૦-૬-૧૯

માર્ગી વીસ વાર્તાઓ.*

(અન્યોક્ત)

વેળક-શ્રી બળદનગય હલ્યાખનય ઠાકો, મી એ

આ સમકો આનકાર નેના આન- ચાન છે મગાળી અને મરાઈમા આરા સખ્યા
બધ સમરોમાથી રાગનારા પોતપોતાની રૂચિ પ્રમાણે પસ મી કરી ગકે છે, સારે શુન્દરાતીમા જધુ

‘માર્ગી વીસ વાર્તાઓ’ના વેળક,

રા કેતનપ્રસાદ છોટાનાન દેમા) બી એ એવ મેન બી

વાર્તાનું કોન હમણા જ સારી રીતે ખેડના લાગ્યું છે માસિમ અને મુદતી પત્રોની સખ્યા અ
શિયનિને આ વાતના સાહિત્ય સાથે નિકટનો સમ્બંધ જણાય છે, અરે શુન્દરાતી પત્રો હ
ખ મગાળી અને મરાઈના ગ્રંથા પા. ૧ છે ત્રાનુધી કુળી સર્ગોઓનો ફાગ મુગરાનની વારી
આહોઓહો જ ઉતરના અન્યન છે

* લેખ રા. રા. કેતનપ્રસાદ છોટાનાન દેમા, મરાઈના બી પ્રકારક રા રા અમલીયર
પ્રાનર્ધનકામ ત્રિપાઠી

રોહમુદત ૨ ૧-૦-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુગાઈ

છે, સ્ત્રીપુરુષની સમાનતા આવા મીઠા ફલ આપી શકે તે પ્રમાણુમા જ છટ્ટ છે એ પ્રકારનો સારબોધ જ આવી વાર્તાનું હાર્દ છે

‘જુનું કે નવું’ અને ‘મનન્તરાય’ અને દીકરી’ એ અને વાર્તાઓ ઉપર ઉપરથી લેનારને ઇષ્ટાના વિશેની લાગે, પણ એમાથી પહેલી જ્યારે માન વાર્તા છે, ત્યારે બીજીમા સ્ત્રીની સ્વતંત્રતાને લગતા એક મોટા પ્રશ્નનું સમાજીય અને લેખક તરીકેની જવાબદારી સારી રીતે સ્વીકારીને કરકું નિરૂપણ છે. ચોથા વર ન દોષ કે વસ્ત્રિક્રમના જૂરા રીવાજને લીધે કે ખીન કોઈ કારણથી ન પરણે અને મોટી યશ્વિન્ય તેથી છોડીએ સુ કરવું પરણવું નથી, અથવા મેહલગન થઈ શકે તે જ પરણવું છે નહીં તે નહીં, અથવા તે સાફ ઠેકાણુ મળે તે જ પરણવું છે નહીં તે નહીં, એ પ્રમાણે નિયમ બાધનાનો હક્ક કેવી છોડીને માત્ર થાય છે? છોડીએને માટે પોતે દીકરાથી શકે એનું લગન ગોઠવી આપવાની પોતાની અસહિત જણાય એવાં મામાપે છોડીનું ચારિત્ર લવિષ્ય આદિ કયા પ્રકારનું થકું અગર ધાવા દેવું? ન પરણે વા નપરણી રહે એવી છોડીને પણ ઉભર થતા માનનાસનાં રુદુગી કુરતી છે, તે વાસના નિષ્પાપ માર્ગે લેવી તેની પે સતો પાય એના સનેગો આપણા સસારમા છે ખરા? આવા આના પ્રશ્નો એકબીજા સાથે કેટલા જોડા ચેતા છે, એ સર્વનો પ્રિયાર કરીને જ જુદી જુદી વ્યક્તિઓની જુદી જુદી પરિસ્થિતિ અને વૃત્તિ અને વિવૃદ્ધિ પ્રમાણે દરેકે પોતપોતાને બધેસવો માર્ગ કરનાનો છે, કેવળ ઉપશ્ચયનો તે નથી છુટ કે નથી આત્મવિકાસ, એવા એવા જાનપ્રવાહ વચ્ચે તરતા તરતા જ કર્તાએ આ વાર્તા ચોગ છે

“કમનસીબની કહાણી” અને “એક કુ ખદાયદ હસ્ય” એ વાર્તાઓમા પણ ‘શીશનિના દરબજાના પ્રશ્નો રૂપી છે, પણ અહીં લેખક નવા માર્ગનું સમયન કરવા પ્રયત્ન કરવાને બદલે વસ્તુશિથિના વર્ણનને પ્રધાન કરે છે. વસ્તુ ગણે છે જુના આચાર વિચારના રુદુઓ અને મોટી ઉમરની રૂદિપક્ષિત સ્ત્રીએને આવા વર્ણનો કેટલો ન્યાય-અન્યાય રહે છે એ વિશે નિમ્નપાત્ર અભિપ્રાય આપવો અગત્ય છે સૌ પોતપોતાના અનુભવ અને અલોકન પ્રમાણે મત બાધે છે અને અનુભવ અને અનલોકનમા સપૂર્ણ તો કાંઈ વ્યક્તિ હોય નહીં, એટલે દરેક માણસ પોતાને શામે તેવો અભિપ્રાય બાધના સ્વર્તન છે આ ચિત્રોના રંગ બદલે વેરા છે એની દીકરા કરનાગને જવાબ દઈ તકામ છે કે આમા ચિત્રેના છે એવા દાખના આવે જતાનું જે યોગાને ઉદ્દેશીને ચિત્રો પાછા હોય તેમાં તેની સજ્જાના પ્રમાણુમા આવા દાખના કેટલા હશે એ વધારે મહત્વના મનાવ ઉપર આવા વળુનો કશો પ્રકાર પાડી શકતાં નથી, તો વર્ણન વડે ખાસ અધિનામા આપતી ખામીએ તરફ વાચનારને અણુમરો થાય છે, એ આવી વાર્તાઓની સફલતા છે

“જમાઇરાજ” “મૂર્ખા”ના કિસ્સા આવે છે તે રૂપની વાર્તા છે. “એક છોડીના મનનો ઉલ્લેખ” “કોવેજની રમમા,” અને “વસુના નવાં શિક્ષક,” કન્યાશળાઓમા લખાની છોડીઓનાં ચિત્ર છે, “પરીક્ષાનું પરિણામ” અને “માત્રતી મહપ” પ્રેમનાં કિસ્સા છે, “કારવૃદ્ધની કિશોરી,” “કાંઈ કહેમો એ શું કરેમ?” “બટુકેનો ખાપ કાણુ?” પૃથુગજ ચૌહાણ ને મન્દબરદાષી (સચિત્ર) ૨. ૨-૨૦-૨૦ એન એસ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઈ.

અને ખાસ કરીને “ એક ક્ષીરની કહાણી ” એ વાર્તાઓમાં ઓછાંરતો અદ્ભુતગત છે, “ લેફ્ટેનન્ટ મહેતા, શી સી ” માં દરેક મુશ્કેલી મેળવના ઝિમ્મરની ક્ષમિયતા ખીનનાની પવિત્ર ફરજનો બોધ આપી રીતે કર્યો છે, અને “ સ્વદેશી માવ કેમ આયો ” તથા “ નગર ગંધની ચતુર્થાઈ ” એ વાર્તાઓમાં સ્વદેશી માનને ઉત્તેજન આપવાની હિમાયત કરી છે. આ પ્રમાણે આ અમદાવાદ વાર્તાઓના વિષય રમ અને સન્નેગોની નિમિષતા પણ પુષ્ટ થઈ.

અમદાવાદી છે તો વાર્તા “ ઝરિરા ” વિશે કહેવું પડે છે કે મૂળ કર્તા બ્રહ્મચર્ય એ વાર્તા બે વાર વખી હતી. આમાં તરુણો છે તે મિ. એન્ડરસનના ધીરેશ તરુણમાં ઉપરથી ઘરેલો જાણીય છે પણ મિ. એન્ડરસને પત્નિ કૃષ્ણા ઉપના કરતા મહિમચર્યે તેનું બીજી વાર ચોંટાડી રૂપ ધણું સ્વપ્ન છે, આ એ ઉપનો ગુજરાતી તરુણો ‘ સુદી મુમાધ ’ માસિકમાં મો. વખત ઉપર પ્રકટ થયો હતો. વાચનારને આ મને રૂ. આ પ્રમાણે ગુજરાતીમાં છે તેની અપમાદની રીતે જોવા આમદાવાદી બનામણુ કરીએ જિયે સન્નેગોની બાગ મની જાલી કોઈ ફરજોની જી એના પોકોના દાયમા સપડાઈ જાય કે એની નિગુહિ જળનાઈ હોને કે નહીં મે વિશે મજાણુ નામ ઉત્પત્તિ થાય તો તે આંખે પોતાની નિગુહિ નિરોના અવશ- પોતાના તિના હુ વમાથી નિમન કરવા આશ્ચર્ય અને એ આ પ્રથમ જોઈએ તાતુ છે તેટલો ઉપરો. ૬ વાર્તાગુણુ અને નાન-નાનિકાના સવિધાન ચુ હોય તો સ્વપ્નનો પરસ્પર સ્નેહ અને રૂપામ બોલે. રૂ. બ. સુ. જ નથી એવો પૂર્વવત્ પાઠો જામે. આ એ પ્રમાણે થયું વાચનારને ૧૬. કુદગતી નામે વાંચીકિટૂન રામાયણુ આ સવાનો એક પ્રકારનો જરાય છે બ્રહ્મચર્યનું ધર્મિ સ આ જ અસાનો અત્યંત સિન પ્રકારનો જરાય છે પણ મહિમચર્યની રાત્રી ખરી ખુબી ધીરાના સુન્ની મુમાધમાં પ્રકટ થયેલા પમા છે તે અહીં આપેલા ઉપમા નથી.

કેવલ, પ્રકારો આની ચોપડી પસારી તેને પ્રકટ કરનાનું સાહસ રૂ. તે વિશે મે બોલ લખવા પ્રાપ્ત થાય છે ગુજરાતી વાદ્યમયના નિકાસ માટે અને- અગોનો સહકાર તમે એ આચરક છે લેખકો જી. જી. રિયો આનંદ આકાશ રૂપોમાં લખતા રહે, મામિકો આદિ મુદતી પત્રોની સખ્યા ધરાઈ અને આનંદ વધે અને પોતે આદસ કરી નવા નવા પુસ્તકો ખરાર પાડવાનું જોખમ બેઠે એના પ્રકાશકો પોતાના ધરામા ફાવે, એ નજો જરૂરના છે. વધારે ચુ. રિયોમાં તેમ આમાં પબ્લિકેશન યજ્ઞ ધર્મલાયનમ્ શરીર ટકે ભાં મુધી ધમ બળવાય નરીરની શક્તિ અને શ્રુતિ ખીને તેમ તેમ જ ધર્મ વધારે બળવાય પ્રકાશકો, માસિકોના લાગીઓ અને કલાઓ પોતપોતાની પ્રગતિઓ અનાયા કરે, તેને માટે એના માલનુ મ. ય. અર્થાંતે તેના આદ- ચનારાની સખ્યા દાન ગુજરાતમાં જાણાય છે તેના કરતા તે જ. વધારે વાંચી જોખમે ચોપડીઓ અને માસિકોની નકલો વધારે વેચાતી થાય તેમતેમ જ તે સખ્યામાં વધી શકે અને તેને જન્મ આપનાગઓ તેના ગુણોદકા, સાધવા ઉમગથી મદી શ’ પ્રગતિ તરફથી બેઠેયે તેનું ઉત્તેજન હોય નહીં લાસુધી ગુજરાતી સાહિત્ય અને વા’ મયમાં વેગબરી પ્રગતિ થવા સમજાવ નથી.

મૈસુરની સોનાની ખાણો.

એક મુલાકાત.

લેખક - શ્રી કાન્તિલાલ છગનલાલ પટ્ટા, એમ એ

[ગયા અ કથી ચાલુ]

૩. ખાણની ઉપરના કારખાનાઓ.

સોનાની ધાતુનાળા પથ્થરના ન્હાના મોટા કટકાઓ ખાણમાંથી જોઈ કાઢ્યા પ્રકી નિરૂદ્ધી ઉપર ચી, રેલ્વે ટ્રેનમાં મ્હાર ધઈને ઉપરના કારખાનાઓમાં જાય છે આ રેલ્વે લગભગ અઢી માઈલ લાંબી દૂરી પરંતુ પગવાટે જવાનો રસ્તો એટલો ગંધો લામો ન્હોતો કે રસ્તો ધણો સારો બાધેશો હતો રસ્તા ઉપર સરસ બગીચાઓ હતા, એક ખ્રિસ્તી દેવળ, એ કન્યાશ્રમ, આંકિઓ તમેરે દંતુ કપનીએ જ આ સર્વ વસાવેલું છે રસ્તો પશ્ચિમ એલે બારેનો આ પોનિસ વગેરેની વ્યવસ્થા પણ એ જ કરે છે જોકે મૈસુર રાજ્ય સૌની ઉપર દેખરેખ રાખે છે.

ઉપરના કારખાનાઓ ધણા નિશાળ, તથા વિસ્તૃત જમીન ઉપર બંધાયેલા હતા આ જો કે જુના જુના કમમા તે જોવા હતા, પરંતુ આપણે તો આ મુખ્યશિનાઓની સાથે જ પ્રવાસ કરીશું.

ટ્રેનમાં જોડેની આ શિવાઓની મુમાફરી એક બહુ ઉચી જગ્યાએ પૂરી થાય છે તે એની પથ્થરના કારખાનામાં આવી હોય છે કે તે કાચાઓ રેલવેથી જુના જુના ખાનાઓમાં દેવી શકાય આ ખાનાઓ રેલવેની સંપાત્રીથી ત્રામા નીચે ઉતરતા હોય છે ને રહેલું તળીઉ નાસા 'સોનાના મજલુન' ત્યાં સળીઆલુ હોય છે તે ઉપર ઘડને, પથ્થરો સરકતા સરકતા નીચે ઉતરે છે, ત્યારે ધૂળ ટ્રેની તથા છેક ઝીણા કાકરાઓ એ સળીઆઓની અંદર થઈ નીચે ખીળ ખાનામાં ઉતરી જાય છે આ પ્રમાણે પથ્થરો કંતાય છે તથા ચળામ છે જેવા મોટા પથ્થરો નીચે સરી આવે છે કે તરત જ એમને મોટી ખાયણીમાં લઈ જવામાં આવે છે આ કામ ચત્ર વડે થાય છે લગભગ એક વાર પનાલુ મજલુન કંપડુ આ પથ્થરોને ઉપાડીને ખાયણીમાં દાવની દે છે આ કંપડુ ફોટે નહિ માટે નીચે લોળના પતરા હોય છે, ને તે 'ચાકા' ગોળને ગોળ ફર્યા જાય છે, આ પ્રમાણે પથ્થરો નિગત્ત ઉચકાઈ ખાયણીમાં પડ્યા કરે છે ખાયણીમાં પહોંચતા પહેલાં, એના માગની બન્ને ગાલુઓએ દાગબર દસગાં ઝાંઝાઓ ઉભા ટાય, છે તે આ કંપડુ ઉપર જતા પથ્થરો ઉપર નજર રાખે, - છે, ને એમની નજરે જે પથ્થરો સોના વિનાના મ્હાર છે તેમાંથી તેઓ વીણી ઉપાડી લે છે આથી નાહું કોઈ ફેરો આગળ જવા માગતો નથી અમુક પથ્થરોમાં સોલુ છે કે નહિ તે તેઓ કેવી રીતે પરખી શકતા હોયે ખાસ કરીને આટલી કડપથી એ બહુવાં જોયું છે સોનાવાળા પથ

રાઓમા સાધારણ રીતે સોનાની રજ ચમત્તી હોય છે ને અભ્યાસથી કરીને બહુ ખારીક રજ પણ ચમત્તી ખી સકાય છે.

આવી જાનના, દેવમાથી ઉતારી, કપાળા વાદન ઉપર બેસાડી, ખાવણીઓમાં દડનારા યત્રો છ સાત હતા ખાવણીઓ પણ તેટલી જ હતી ખાવણીમા કુર્ગ કુટાર્ક ને ન્હાના ન્હાના કટકાઓ થોડી થોડી મુલતે, ખાવણીની નીચે ઉભી રાખે ન "દ્રૌનિ" ન્હાની પાટા ઉપર આવનારી ગાડીમા, દનપાઈ જતા આ "દ્રૌનિ"ઓ ઝેડનિનાના દોઝાની મદદથી જ પ્રયાસ કરતી, અને એ દોર નીચુ દોનાથો દૂરથી જોનારને એમ લાગતું કે આ પંથગેની માડી એની મેળે જ પાટા ઉપર આવે છે.

આ દ્રૌનિઓ કારખાનાના બીજા એક ભાગ આગળ દનવાની હતી અને એ ભાગનું કામ જોનાર અમને રૂઝી મઝા પડી એની નજદીક અમે પહોંચ્યા કે સચાઓતો યુગ ન્દોદેશ અવાજ અમારે કાને પડ્યો અમારા બોમિઆએ અમને દૂર ઉભા રખી, અદર સુ જોનાનું છે તે સમજાવ્યું, ને કહ્યું કે 'અદર એટલે થોડાટ છે કે અદર તમારાથા પૂછાશે કે બોભામે નહિ' પામે જતા થોડાટ વધના માડ્યો, ને દરગાએ ઉઘાડી અમે અદર પેદા તથા અમારી પાછળ પાટો દગવાળે અડકાવાયો કે ધમ ધમ કરતા હવેાજોના પ્રચક થોંધાટથી અમારા કાઠ બહેરા થઇ ગયા એક બીજે રાદારી મૂરોપીઅન, આપણા પહેલ વાનોની પેંડે ડાનતો ડાનતો આવતો, અમને મળ્યો, ને ઇશ્વારથી અમને પાઠમ આનવા કહ્યું દ્રૌનિમાથી આવેના પથ્થરના કટકાઓ અહાં ખર્ચ ખર્ચ બૂકો થઇ જતા હતા અમે એક મ્હોટા ઓરડા જેના લગચોરસ મકાનમા હતા, તેની જાને લાખી બાલુએ પ્રચક ખાવણીઓની દારની દાર હતી દરેક ખાવણીમા સાચ પાચ પરાઇઓ જતથી રારા ફરતી પડતી હતી ઉપરથી પંથરના ટકાઓ પૂગ્યા કરે, આ ખાવણીમા કુર્ગાઈ છેક ઝીણી રેતી જેના થઈ જાય ખાવણીમા પાણીના નળ હતા એટલે પાણી પણ આવ્યા કુર્ગ, ને ખાવણીમાથી બહાર નીકળતુ પાણી પોનાની સાથે ઝીણી રેતીને ઘસડી જતુ વનગચના એવી હતી કે મ્હોટા કટકાઓ અથવા તો ખારીક રેતીના દાણાથી મ્હોટા દાણાઓ પણ ખાવણીમા જ રહે, તે ધણા ઝીણા રજકણ હોય તે જ પાણી સાથે બહાર નિપડે.

આ પ્રમાણે પાણી જે ઝીણા રજકણોને નહ જતુ તેમા સોનાના ને પથ્થરના બીજા કણો લગમગ જૂના પડી જતા હતા દરેક ખાવણીને તળીએથી આ પાણી વેદી જતું હતું, તે રહેતા વહેતા એક નાના તમા પહોળા દેનની ઉપર પારો પાથર્યો હતો તેના ઉપર યધને નીચે એક મ્હોટા નળમા ઉતરી પડતું આ પારાનુ દોળાવવાનું દેનન એ આખા કારખાનામા સૌથી મહત્વનું સ્થળ હતુ કારણ કે પારોને સોનુ જ્યારે બેગ થાય છે ત્યારે તે મળી જાય છે, ને પ્રારો પેતાના ધણા ખરા દેખીના ચુલોને છોડી દે છે આમ થવાથી તે જરા સ્વામ થાય છે એની ચચાનને જદને સ્થિરતા પામે છે, અને સૌથી વધારે તો એ કે આ બધાં રેતીમા ને તથા બીજાં ધાતુઓના રજકણોમાથી લગમગ એક ના સોનાને જ તે આમ પકડી રાખે છે.

આ પ્રમાણે આ પારાના 'દેવ' ઉપરથી ઝીણા રજકબો લાવતુ પાણી નિરન્તર રહે છે તે તેમની સુનર્ણ પારાની સાથે જનાઇ નય છે આની રીતે પોણાભાગથી પણ વધારે-લગભગ ૮૦ ટકા જેટલું મોતુ પારાની બેગ મળી નય છે, ને બાકીનું-કા તો બહુ બારીક ટોનાથી, ૫ હજી પણ ઝીણા રેતી-પથ્થર વગેરેના ગજબુથી છુટું ન પડેલું ટોનાથી વહીને પાણી બેગ નળમા પડે છે.

વખતોનખત એક લાન રખમગના ઘટકાનની આ પારાની સપાટી ઉપરથી સુનર્ણ-પાગતુ મિથણ (જેને અગ્રેશમા *amalgam* કહે છે તે) સાબરી લેનાય છે એટલે પાણી તોળ પારાની સપાટી ઉપર આવે છે, ને વધારે સુનર્ણ-રજો ઝોની લે છે.

આથી ઝીંટ આ કારખાનામા મોનાની ગમી ધાતુનો ખુબ બારીક લોટ જેવો બૃદા થતો ને તેમા જેટલું મોતુ હાય તેનો લગભગ પોણો ભાગ પારાની સાથે મળી નૂરો પડી જતો પારાની સાથે મગવાનું કાર્ય એક શણમા તથા ન્હાની સગખી જગ્યાએ થતુ પણ ખાણખીઓની બીમસેનની ગત જેવી પરાબોની જાન ફેડી નાખે એની કિવાથી આ કારખાનાને આખો દેખાન નાઈ જુદી જ જાતનો થઇ જતો હતો.

તેવે અહીંથી સુનર્ણની સવાગી બે રસ્તે વહેવાઈ ગઈ, ને જેમ આગળ જતી તેમ તેના વધારે શટા નીચગતા હતા એક રસ્તો પાગ-સુવર્ણના મિશ્રણો હતો એના ઉપર બહુ નખતો હતો અને તે રસ્તો જોવાની અમારી ઇચ્છા અત્યંત ઊંડા વર્ષો સાબગીને તથા અમારી રાસાયનિક ક પનાનો આશ્રય લઇને સ્વપ્ન થતુ પણ આ મિથણો ખીજ એક કારખાનામા ગાળનામા આવે છે એતુ યન ઉદ્ગામન-યન જેડુ હોય છે માગે ગમીથી વહેનો ઠી નય છે, મોતુ તેડની ગમીએ સ્થિર હોય-ઢે-એ શુભો લાભ લે, આ મિથણને ગરમી આપતા પારો વાણુએ ઉડી નય છે એને ફડા ફરીને પારા તરીકે ફરીથી ઢામમા લેનાર છે સોતુ આની રીતે જુદુ પડે છે, એને ગાળીને લગડીઓ બનાવે છે.

અગ્રેજો હિન્દુસ્થાનમા આવ્યા તે પહેલા પણ આ ખાલોમાથી મોતુ કાઢવાનો હિન્દી વતનીઓએ પ્રયાસ કર્યો હતો અને તેઓની પાસે આજના જેવા તથા આજના જેડના સાધનો નહિ હોનાથી કાચિત તેઓ હાનની પેડે પૂરેપૂરું સોતુ પથ્થરમાથી છુટું નહિ પાડી અથા દેવ, ને પણ અત્યારે વધી કહ્યું ને ઝીંટ પાગતો ઘાટકન તેઓ મોતુ છડી શકાય હશે, પરંતુ હાનતા જમાનામા ચોથા પાયમા ભાગ જેટલું મોતુ જ્યા દેડુ-ખોઇ નાખતુ એ આજના વિજ્ઞાનને અસમ્મ છે, નેમ આપણા વધારે ખર્ચાગ કારખાના-યન-આલિની વાપરથી એ મુક સાન પોવાય પણ નહિ તેથી એ ગળને કેવી રીતે નૂરો કરવો એ મહત્તરનો પ્રશ્ન છે, ને એની કિયા જોવા જેની હોય છે.

ઉપર કહ્યા પ્રમાણે એ-ચોથા પાયમા ભાગતુ-સોતુ-જે પારોથી છુટુ પાડી શકાય નથી, તે રેતી-પથ્થર વગેરેની બારીક છૂટીની સાથે મેહાટા નળમા પડે છે આ કાવવાણુ પાણી એક ખાસ ધનમા નઈ જવામા આવે છે, જેમા એના પાગ બે ભાગ પાડનામા આવે

છે આ યત્રમાં તે પાણી ટાળા રજકોને એવી ગતિ આવી ચકરે, ચકર કે વડામાં આવે છે કે અત્યંત ખારીક રજકો પાણીની સાથે એક તરફ વળી જાય છે, ને લગભર મ્હોટા કણો, ખીજ તરફ ધાતુ તરીકે એકઠા થાય છે આ મ્હોટા કણોને ફરીથી ફગવાનો માટે એક જુની ગાનનુ યત્ર કામમાં લેવાતું હતુ લાના પોળ ફગતા બગળા જેવા આ યત્રમાં ખીજ કાણુ "કાર્બ" પથરના કટકાની સાથે આ ભાગને જોરથી ફેરવવામાં આવે છે, તે, "બૉન-મિન" ની પેઠે, આ મ્હોટા પથરોની નજીકે વારંવાર કુટાઈ એવી ઘણી ખારીક રજ થાય છે થોડા પોડે વખતે આ ઝીણી રજવાળુ ખાણી, યુધીઆ જેવા જાડ કપડાંની ઝીલી લેવાનું છે-આના ન પડી તહેવો પાણુ પારાની ઉપર પસાર કરતા એમાંનું મોતુ પારાની સાથે મળી જાય છે આની રીતે જે સોનું પારા સાથે જુદુ પડે છે, તેને ઉપર જવા તમાજે જ, જુદા કા ખાનામાં ઉદ્ધાનન-વિધિથી શુદ્ધ કરાય છે

હવે આ પહેલી વિધિથી તેમ જ બીજી વિધિથી જે પાણી અત્યંત યાગીક રજકોનો લઈ નીચુ ટોડા છે તેમાંનું સોનું મેળવાનું બાકી રહ્યું એ મેના પાણીને મ્હોની મ્હોટી ટાકીઓ ભરવામાં આવે છે ખાસ યત્રની તહેવો ડાળી નાખવામાં આવે છે ને પડી અમુક પ્રમાણમાં પોટેશિયમ સાયનાઈડ નામનો પદાર્થ પાણીમાં મેળવીને એમાં ઉમેરવામાં આવે છે આ પદાર્થ પ્રાથિમાત્રને એક કાર્તિય ઝેર છે, પરંતુ જ્યાં સુધી એનો ઉપયોગ થતો નથી ત્યાંસુધી ખારીક કણોઓ સાથે આની ગળેના મોંનાને પાણુ મેળવી શકાય નથી એનો ઉપયોગ એ રસાયનશાસ્ત્રની એક મ્હોની ફોદ છે કારણ કે ફરતા જથ્થામાં એને નાખવામાં આવે તો લગભગ બધાય સોનાને-ગમે તહેવા બાગીક રજકો હોય તો પણ તેને તે પોતાની સાથે યાવી ને છે અને એમના સંપર્કનથી એક તફાવત નવો જ સુવર્ણ-ક્ષાર ઉત્પન્ન થાય છે આ ક્ષારની ખુબી એ છે કે તે પાણીમાં ઓગળી શકે છે એટલે આ કાંતની સાથે આ ક્ષાર ખુબ મળી જતા એટલી સમાગ લવાનું જોઈએ તેટલી વાર જાનોને હલાવાય । ભેગા રખાય-તો પારાના લાયમાંથી બહારનું મોતુ આખરે રાસાયનિક રીતે બધાઈ જાય છે પણ તે એક ક્ષારના દ્રવ્યરૂપે હોય છે સોનું આ રૂપે ટોપ છે સારે ખીજ કા વ પથર માગી વગેરે પદાર્થો એમને એમ રહે છે તે પદાર્થોને બાળી કાઢવા માટે મ્હોટા મ્હોટા ગાળણ-નરો *Filler-press* હતા તેમાં પસાર થવા માઠી બધી જોરથી નિવોનાઈડ પણ થમળી, જેથી વગવગ નધુ પાણી ગતી માગી ગમેથી અલગ થઈ જતુ, ને સોનાના ક્ષારના દ્રવ્યનુ ટીપેટીપુ જુદુ બાળી લેવાતુ

આ જુદુ પડેલુ રવજી ખાણુ પાણી જેમાં મોતુ એક ક્ષારના નરજરૂપે છે, તેને ખીજ ક્ષારખાનામાં લઈ જાય છે આ ખાસ જનાવેન ટાગીઓમાં તે પડે છે, પડી તેમાં જસદ નાખતા જસદ ધીમે ધીમે ઓગળી જતા છે ને સોનું-દાગી બૂધીના રૂપમાં-નીચે પડે છે ક્ષારમાં સોનાની જગ્યા જસદ લે છે ને સોનું અવગ થાય છે બધાત જસદનો ક્ષાર નો છે ને તે

આ સર્વનો નિચાર કરી ગકનાર તથા સમજનાર માણસો, તેટલા માટે, દિલ્હી, ચંદ્ર
છે કે મેસુર રાજ્યે પરદેલી મૂકીથી આ ખાખો ચનાવી ખરૂં છે કે રાજ્યને તાત્કાલિક લાભ
થમે થયો છે, પરંતુ વધુ વીરજ ને વધુ દીનદષ્ટિ, વાપરીને કાંઈ હિન્દી પેનીઓને
આ કામ મોઝુ હોત તો ને માટે બેશક થોડા-મનીસ લીમ પૂર્વે, મોખુ પડત, પર
તે પડીઆ ખાખોનો બવો લાભ હિન્દુસ્થાનને જ મળ્યો હોત તાનના જેવી કપનીઓ
હિન્દમા અપૂર્વ ઉદ્યોગો ગજનગ પાયા ઉપર ઉભા કર્યા છે એ જોયા પડી, આપણા દેશ
આ ખાખોનું કામ કરનાર દેલી કપનીઓ કદી ન જ નીકળત એ હીલુપદનુ નચન અસ્થાને છે
પરંતુ એ વાંતનો વિચાર વ્યથ છે લગભગ ૧૯૪૫ સુધી આ કપનીઓને, પટો મળેનો ન
અને તે પડી એ પટો ચાલુ ન કરાય તો પણ તે વખતે જમીનમા કેટલું મોનું બાક
રહ્યું ને!

મેસુર ગાંધીમા મનરનુ "ડિસ્ટ્રિક્ટ" છે, ને તેમા કોતર સહેર કે ડિસ્ટ્રિક્ટની વસ્તી
૧૯૦૧ મા લગભગ પોણા લાખ હતી, ને કોતર સહેરની વસ્તી ૧૨ હજારની છે ખાખોનું કા
શક થયા પડી "કોતર-ગોડ-રીડે" (મુવલ-ક્ષેત્ર) નો સન ૧૮૮૭ મા જન્મ થયો અત્યા
ત્યા નાસ હજાર માણસો કામ કરે છે, જ્યારે એની કુલ વસ્તી ૩૮ હજારની છે આખે
એકમ પૂન ઘાટના ઉંચા પનતની સપાડી ઉપર આવેન છે દરિયાથી લગભગ ૨૮૦૦-૨૯૦૦
ફીટ ઉંચે છે હવા, દેખાવ વગેરે મનોહર છે બંગલોરની પેઠે

અહીં ઉપના વણાવ પ્રદેશમા સોનું પાકે છે સૌથી વધારે ટ્રાન્સનાનમા ને ધુનાઈ
નેટસમા નીકળે છે સન ૧૯૦૮ ના આકાશ પ્રમાણે ત્રીજે નંબર ઑસ્ટ્રેલિયાનો, ચોથો રશિયાનો
પાંચમો મેક્સિકોનો, છઠો હિન્દુસ્થાનનો ને સાતમો કેનેડાનો હતો હાલમા તો વધે દિવસે
રહેવું નણ્યાર કરોડ રૂપિયાની કીમતનું સોનું કોતરમાથી બહાર પડે છે પરંતુ તેમાથી
હિન્દી મજૂરો ને પગા મળતો હતો અને મેસુર ગાંધીને વિજળી, પાણી, લાડુ, ગાયત્રી
વગેરેના બદનામા મળે છે તેણુજ ૨-૩ સિરાઈ બાકીનો બધો લાંચ હિન્દુમાથી બહાર જાય છે

કપનીના કામની બચગ્યા દેખીની સરસ છે પણ ધૂરોપ અમેરિકામા મૂકીનાળા ને મજૂર
વગ વચ્ચે ને મુજનીઓ ઉભી થયા કરે છે તે કેરી રીને થતી હશે એ આ ખાખો જોયે સમજ
શકાય છે અંગ્રેજોના સુંદર બાગમૂગીચાનાળા બગતા અને મજૂરોને માટે બધાવેના કુપગાની
સગમામણી કરીએ, ખાખની અદર કામ કરતા મજૂરોની જે હાનત હતી તે જોઈએ, અને કપની
વાગાઓ આટલો નેડા કરે છે સારે સાધારણ મજૂરને મદિને દસ કે પદર રૂપિયાથી નિરોપ
મળે જ નહિ એ ઉપરાંત અદરમાતોથી થતુ શરીરનું તુકસાન તો લુહુ એ ચરના વિચારથી
મજૂરોની ગિયનિ કાષક સમજાર છે મેસુર રાજ્યે પટો આપતી વખતે ખાખો ૥ વહીવટ
સમની કાપદાઓ કયા છે, અને તે કાપદાઓ બરોમર પળાય છે કે દિલ્હી, ખાખોની
અદર એ કિતર કરવા માટેનું સચાકામ જોઈએ તેનું મજૂરૂત છે કે નહિ તે તપાસવા,

અકસ્માતો ન્હાના મોટા વાગવાર થાય છે હેમને અને ત્યાં સગી અટકાવવા ને ન અગાવાન તો તે પછી તપાસ કરી કપનીના અમનદારોનો કે ખીન્ન કેઈયો દોષ હોય તે બોળી રહેતો રીપોર્ટ કરી ન્યાયમંદિરમાં તેઓના ઉપર કામ ચલાવવા વગેરે કરીને માટે મનુરસમ્યાને અમનદારો નિમ્યા છે જે ગૃહસ્થે અમને ખાણો બનાવી તે તેના એક અમનદાર હતા ખાણોમાં ગળી આ દેખરખને લીધે મળુ વગેરેને માફિ દાદ નથા ગફાણુ મળે છે એક મોટું દવા ખાનુ તથા રોગીઓને ગહેવાનુ ગ્રહ (હોસ્પિટલ) પણ આ કપનીઓ પામે છે ત્યાં ખાણુમાં જ ન પામેના માણસોને મફત સાગવાર મળે છે

x

x

x

x

આ તથા આના પુરક રિચારે અમાગ મમગમાં ખાણો નેને નેને તથા નેયા પછી આવ્યા સ્થળે પાવ વાગે અમને પાગ રગનાની ટ્રેન મળી અને બમનોર છારણીને સ્ટેશને અમે આ વાગના પછી ઉતર્યા

આ મુનાકાતથી અમને અલન્ત મઝા પડી કપનામાં ન આવી શકે એના પ્રસંગો તથા અગે નજરે નેવાને મજા હજ પણ તે ખાણોના છુલ છુલ ભાગના દેખાવો મનોદષ્ટિ સમક્ષ ચિત્તિ થાય છે ખાણોના મોગ ઉપરના મોટા મોટા લોખ ના મિનાગઓ નકામી ગાળોડી માનીના કિંવાઓ નેવા ઉમા ગનાઓ મજૂરોના હારનથ તે એક જ જાતના હજારો પામગ જુ પડાઓ, અમન રોના મુન્દર ઉઘાનોપાગા બમનાઓ તે ઉપરાત હજાર ગફાસી દુધેલાઓની નીપામખીના અવડ ધોનાટવાળુ કારખાનું તથા ત્યાં પડેલાવ નેરમેન ખાણુમાં ઉતરના ચક્રનાના “નિફ્ટ”ના નિયામકની જુદસ્પતિ જેની ગાન્ત ગજીર નિશ્ચન મૂર્તિ, ખાખની અદર કળ ના “નિફ્ટ”માં થતો અનુભવ અને એ મૌથી પણ વધારે ઉપર ચાના આવતા મજૂરોને નેયમમાં ગાખવા માટે છટિનિચ્ચન શક્ષમેના ફરના કાયલો, નિફ્ટમાં જગરા ને બને કાય- માનો અપાટો પામનારા મજૂરોની રીમ-કુ ખની કીખી-આરીઓને ફારી જનારાઓને જગરી ફરનાદ-એ સરા ચિત્રો હજ પણ નજર આમગ તરનરે છે સોનાની ઈટોના અમકારાની સાથેને સાથે આ દેખાવો કદી છૂટા ન થાય એની ગીતે ગુચાર્ધ ગહેસે, ને સ્મૃતિપટ ઉપર અકિત થઈ રહેલો

નડિઆદ
ના ૧૨, ઇ. સં ૧૯૧૬ }

૧૧ દાકેતર પ્રતાપચંદ્રનું પ્રલોભન.

લેખક - ૧ ધ્યાનલાલ હરિલાલ પંડ્યા, બી. એ

ગાંધિના અગીઆર વર્ષોનો સમય હતો સગ પ્રતાપચંદ્રના લગ્ન લેવનમા ચારે માસ શાન્તિ પ્રમગી રી હતી સેવક વર્ષ પોતાના કાર્યથી પગવારીને, ધણે ભાગે નિગમન થયો હતો કેાક કોઈ શોખીતા, નાટક જોનાના ગસીઆ ભાગે પછી પહાંથી ગયા હતા આ ભનનની ગોખા બહાઈથી જ મોહ પમાનારી હતી એમ ન હતુ અદર જ્યા ભુમે ત્યા લક્ષ્મીના આવાસનાં ચિહ્ન પ્રન્યથ જણાતા હતા જે કઈ સરસામન જગનામા ગોઠવેનો હતો તે અતિ ઉત્તમ કારી ગરીનો અને એક મહાન શ્રીમાન ગૃહસ્થની ઉચ્ચ સ્થિતિને જાણે તેવો હતો આ પ્રમાણે અદળદ્રવ્યના વાથે સર્વ ચીજો સપાદન કરેરી હોવા છતાં, સ્વદમ દષ્ટિથી અન્યોક્ત કરનારને નગત જણાઈ આવતુ હતુ કે એક ગૃહિણીના કામજા હાથની ત્યા ખામી હતી ગૃહ-ન્યવસ્થા સન્નારીઓની સભાજા અને દેખરેખ નીચે ભુદી જ રહી શકે છે એ સુપ્રસિદ્ધ છે અપરિણીત ગૃહ-ધનો સર્વ આધાર તેમના મેવકાઉપજ જ રહે છે તેઓ એવા સુશિક્ષિત વ્યાપી ભોય કે રનામીની અગમનાના જેટલી વાજાઈથી તેમની લક્ષ્મીના સદુપયોગ કરી શકે. ગરુરેઈ તરીકે દા પ્રતાપચંદ્રે યોગ જ વપમા એની તો વિખ્યાનિ મેળની હતી કે તેમના નગરમા તો ચુ પાણુ ને આખા ઇલાકામા તેમના નામથી નિદ્ધર્જે ભાગ્યે જ અનુગ્રેહ હતો ગમે તેવો દમિ નન્ન પ્રયોગ પછુ તેઓ એવી સફાઈથી કરતા કે દરદીને તેથી આગમ જ થઈ જતો.

એટલુ તો હતુ જેવએકે રસલાવે તેઓ જરા ઉમે ને તામમી જણાતા તથા કોઈનો પરિચય કરનાની ગ્રહા ગખતા નહિ જેને તેમની ગરજ પડતી તે મ્હો માગી રી આપીને તેમની અનુપમ નમિતો લાભ લેના તેની સેવાને કાક સાવે હજવા મગનાની ગ્રામી ઇન્જ ન હતી તેમના મિત્ર હોરાનુ માન કેાકને પછુ ન હતુ એમ કહેવામા અનિશયોક્તિ થઈ પાઈ નથી જ્યારે તેઓ નિધન હતા ત્યારે તેમને ઘણા મિત્ર હતા ને આજ ધનવાન થયા ત્યારે કોઈ ન મળે. જેમ જેમ પાતા નુધામા તેઓ નાગના વિરોધ મેળવતા ગયા તેમ તેમ મમાજથી અતગ પડતા ગયા અગઉ જ્યારે તેમની સ્થિતિ એ સામાન્ય દાતવનાથી અની ન હતી ત્યારે તેઓ આગી મીતે કોહેગીઆ માથે મદનામમા આવના તે વેળા તો આનુ ઉચિકાનાં સાધન સપાન કરના માટે તેમને ઘણાની ખુશામન પછુ વરસી પડતી સ્વીવર્ગમે પછુ ઘણા જણ તેમની સસ્પિત્રમા પ્રસીલતા જાણી તેમના વખાણુ કરનાર તરીકે ની બે એમ હતુ પછુ જના થી નામકારે સગારે તેમની પગમર્થ શુદ્ધિની-તેમની અદ્ભુત અનુગ દની-તેમના મનની તથા હાથની દહતા બે અને તેમની નિ રનાથ સેરાની દર વગીત તેમને 'સર' નો ધનવાન આયો લાગથી તો તેઓ સામાન્ય પમિતથી એના ઉચે અગી ગયા હોતાના ધધાને લગનુ કાર્ય પ્રસંગ નિના બીજા કાક માથે ભાગ્યે જ પરિચયમા આવના આના તેમના ને નપેગ પ્રણવથી તેમ ન પ્રવચે પછુ ચીકાતા, પગતુ તેઓ

એટલું તો સ્વીકારતા કે “પંસો મ્હારા પરમેશ્વર” એ કહેવત એમણે ખરી કરી ન હતી એમની ધર્મ્ય કરનારની તો ખોટ જ ન હતી પણ કોઈની એટલી વાનગી ન હોવાની નહિ કે દરિદ્રીને પણ તેમની મેરાની અગત્ય જણાય તો તેઓ વગર રીએ તે સ્વેચ્છા કરના તેમના સ્વભાવ પરિવર્તન આથી જ આરથી થયું તે જગત્ ક્યાવી જાણે ? પરંતુ તેમનો અતરસાતા તો સાક્ષી પૂરતો જ હતો આટલી બધી સમૃદ્ધિને આટલી બધી કીર્તિ મેળવ્યા બન તેમના હૃદયમાં એક સ્થાન હજી ખાલી જ હતું સરખૂ બાળા પિ સાથે પોતાનો નમસ્કાર કરનાની તેમણે સાતેક વડ ઉપર છૂંદી રાખી હતી પણ તે કાળની તેમની અવિચલ સ્થિતિ જોઈને, તેના પિતાએ તેનું પાણિમદ્ધણ અન્ય જન સાથે કરાવી દીધું, ત્યારથી તેઓનું મન ખાડું થઈ ગયું હતું તે સમાજ ઉપર એક રીતે જાણે તિરસ્કાર આવી ગયો હતો તેથી મ્હોળા મેળાનાઓમાં પણ તેઓ ભાગે જ ભાગ લેતા પોતાના મનની એટલી એક ચિંતા સદા ઝાળ તેમના હૃદયને ઝાળી મૂકતી હતી તેમાંથી મનને બીજે માર્ગે દોગવા માટે તેમણે પોતાના ધધામ સારી કામેરીયત મેળવના માટે મથાગ વ્રમ કરના માણે ને જમ જેમ તેમની હાથચાનાકી પરીમાના પ્રસંગ આવતા ગયા તેમ તેમ મરેની ખાના થતી ગઈ કે તેઓ શસ્ત્ર-પ્રયોગમાં તો એકેકે જ છે આ પ્રમાણે તેમણે ઈ ના પાંચ સાત વરમાં એટલી તો પ્રાપ્તિ મેળવી કે તેઓ પોતે એ તેથી કેટલીકાર અગ્રગમ થઈ જતા એક કાળ એવો હતો કે જે શુદ્ધરથના મંદાનમાં તેઓ બાંહે મ્હોવા તો તેઓ અદેવ્ય પણ પાળ સુગની લક્ષના નહિ તેનામાં જ તેમનું ધ્યાન તે મંદાનના માનિકની પુત્રીના અદ્ભુત તાનપથ વડે આકૃષ્ટ થયેલું અને તેની છત્ર પોતાને વરનાની છે એમ પાતાના મમજનામાં પણ લઈને આવેલું પરંતુ તેના પિતાને તે સમય અનિષ્ટ લાગનાથી તેમણે બીજી જ ધનના સ્ત્રી દીની, એટલે દાકતર ગિયારા નિગમ થઈ ગયા તેમના હૃદયમાં આને લીધે એવો તો આવાત થયો કે ત્યારથી તેમણે ઈતર સ્ત્રીના સહવાસનો જ ત્યાગ કર્યો એ બાળાને અનિરુદ્ધાએ આમ તેના પિતાની આજ્ઞાને અધીન થયું પણ તે તેઓ સાગી રીતે સમજતા હતા તેથી તેના ઉપરો તેમનો પ્રેમ અને પ્રદા જેવાને તેના રથા, પણ પછી પોતે ધીમે ધીમે એની ઉચ્ચ ગિયનિમે મ્હોળ્યા કે પુનરપિ તેનું “તેનું પણ લેનાનો પ્રસંગ જ થો જ નહિ આજ એકાન્તમાં તેઓ મેમ હતા તે વેળા તેમને પોતાની પરિસ્થિતિનો વિચાર આવતો હતો, “આ દ્રવ્યોબી જગતમાં મ્હાઈ કદું એક ફાળ છે ? લક્ષ્ય તો મ્હારે ઘણી થઈ ગઈ પણ હું મેળવાય તેટલી મેળવી શક્યો ‘સર’ પણ જ થો અને કહેવામાં આવે છે કે હું જે કોઈ કુલીન કન્યા જોડ લઉં છું તો હજી પણ મને આથી ઊંચી પંક્તિ મળે પણ મ્હારે તેનું શું કામ છે ? કહે છે કે પેના તાળ મિથબગનાથની પુત્રી મને વરના તૈયાર છે પણ એ તે મોકે મ્હારી સમૃદ્ધિને તે પુ સમજી શકતો નથી એના લગ્ન કરીને સુખ પણ શું મેળાવવાનું ? જેના સમાગમથી મ્હું અમથ્ય સુખ લાવતીની આવા ગણેલી તે તો હાથથી મધ, હવે તેનું આન પૂરે એવી કાઈદું દેખતો નથી તેનું સ્મરણ કર્યાં નુવી મ્હાળા (યમા હજી તાજી તાજી છે ત્યાં સુધી બીજી કોઈ ઉપર મ્હારી

થયા દિવિ કુદુમ સાથે તેણે ઝરિત નેત્રાયા છતાં તેની કાન્તિમા તેમણે તેા અગાહિના કરના મોહકતા નિગેષ ભાસના આદી તેણે પુનઃનિર્ણયના તેમના મહોમાથી આગ્રહાએ એક ક્ષણે નિઃશ્વાસ નીકળી ગયો તેમણે જોયું કે દરદી જે મિલના ઉપર પડ્યો હતો તેની પામે એક પુરુષ બેસ્યો હતો તે તેના દેખાવ ઉપરથી તેના ગણવી હશે એમ તેમણે અનુમાન કર્યું મેં પ્રતાપો જોતા જ તેણે ઉઠીને માનસદિત પ્રલામ કર્યા

સા પ્રતાપએ જાણી પેગે ટેપર ઉપર મહી દાકના ગણવીને કહ્યું કે તેમની મ ની પોતાની આ પ્રયોગમા તરંગ પડશે સરથ પામે આવીને ઉભી ન્દી હતી તેને તેમણે એક કટાક્ષથી ત્યાથી અન્ય મ્થાને જનાની સના કરી તે તરંગ સમજાવ્યું અને જતે જતે તેઓનો ટેપર પાસે આવી ત્યારે તેમનાં વચ્ચેને ઘસડાવે તેમની પાસેથી બહાર નીકળના તેણે તેમના સામુ જોઈ ચિતાવુર અહેરે-મદ સ્વરે-દીન ચાચના કરતી હાથ તેમ પૂચ્યું કે—“પ્રયોગ સફળ થશે ખરે ? હું સાભળી દોઉં તો મ્હારી ખાનગી પણ આપ આપણુ બનતું કરવા નહિ લુકો એવી આજ્ઞા નામુદુ—”

તેના બાદુર્થ સ્પર્શથી—તેના કોમળ હૃદના અધુર સ્વરથી—દાકનાના શરીરમાં જાણે વિનુત-પ્રનાદ પ્રસયો હોય તેમ એકાએક જાગૃતિ આવી ગઈ તેણે ઉત્તર આપનાને પ્રયત્ન કરના હતા પરંતુ કંઈ મદદગાર થયાથી કંઈ બોલી શક્યા નહિ અને માત્ર મસ્તક હનારીને જ તેમણે પોતાનો ભાવ પ્રદર્શિત કર્યો

જા શુભરી દહીને નોરેદારિયે આપનાને પ્રવૃત્ત થયા અને સર પ્રતાપ સંત્રોને વિનુદ ક રોમા રોકાયા પ્રયોગનુ સ્થાન જોતા તેમને જાણાયું કે આજ્ઞા એક વાળ જેટલો પણ સ્થાનાન્તર થાય તો પરિણામ ભયકર આવે એવું હતું, અને ભયભાસ સંસ્પર્શથી પણ તેમ તેમનો કોય જાડી શકે એમ ન હતું જે પ્રયત્ન કર્યો છતાં નિષ્ફળ થવાનું તે સરખૂતા હાથની માગમ્મી કરનાનો અવસર પણ મળે એમ હતું આમ સુડી વચ્ચે સોપારીની પેઠે એમનું મન વિધા વિભમ્ન થયું પરંતુ તેમની સદ્ગુણિએ પાઠો વિજય એમ પોતાનાં ચર્ચણાદિને તેમણે હકમેની કાદી આદમવાચની અવગણના કરી-ભાવિચ્છના સુખની ઉદ્દેશ પામતી આસાંઓનો નિઃશ્વાસ કર્યો મનુષ્યજાતિની મનુષ્ય પરત્વે ની દુરજ હતી એ તેઓને પાછું સ્ફુરી આવ્યું પોતાની અપ્રતિમ સમિતિથી એક વ્યક્તિનાં જીવ બચાવીને તેને તથા તેના કુટુંબીઓને સુખી કરવા એ જ પોતાનો ધર્મ હતો, એમ તેમને પાછું સ્મરણ થઈ આવ્યું નેથી મહાત્મમે મનોનિમગ્ન કરીને તેમણે પોતાનું કામ ગર કહ્યું પામે ઉભેલા ૧ ગણુવિએ તેમની દક્ષતા જોઈ પ્રયોગ સમાપ્ત થયા પછી જે પ્રસસા શુદ્ધ અત કરણે કરી તેનાની તેમનું મન મુદિત થયું પામજ મિનિદમા સવ સમાપ્ત થઈ ગયું. મંથિર કૃપાથી દરદીને હવે છાવણી આજ્ઞા સળળ મની ગઈ તેના પિતાએ દાકત શાદિગનો જેટલા સદ્ગુણાવથી આભાર મનાય તેટલો માન્યો પરંતુ દાકતર ને તેની કયા જરૂર હતી ? બહાર નીકળતાં તેમને ફરીથી એકવાર સરખુંને મળવાની મજા થઈ આવીને તે દાર

પાસે જ ઉભી હતી તેથી લાગ જોઈને તેમણે તેના તનથી રહેવા હૃદયને શાન્ત કરવા માટે મદદ લાગ્યું હતીને હાથવેથી કર્યું— ‘તમા । પતિને પ્રભુએ ઉચિતદાન કર્યું છે તેથી તેમનો પાપ માનવો ’

“મહારા પતિને ?” આશ્ચર્યથી ચક્રિત થઈને સરખૂએ સમો પ્રશ્ન પૂછ્યો “ એ તો મહારા નેહ થાય એમની પત્ની મિચારી અદર મૂર્ખામાં જોવાન પડી છે મહારા પતિએ બે વર્ષ થયા પરનો નામ કર્યો છે ”

સર પ્રતાપચંદ્રનું હૃદય આ વધામણીના શબ્દો સાંભળી કેટલું પ્રકુલ થયું હતું તે વાચનારે જ કંપી લેવાનું છે

“ સરખૂ । મહારી બાની સરખૂ— તને આ બંને કંઈપણ કહેવાનું ધારતો ન હતો પણ હવે મહારાથી કલ્પા વિના રહેવાનું નથી કે તને પાત્રી મેળવવાની પ્રવળ લાગ્યે હું બનકર ખુન કરવાની તૈયારીમાં હતો મહારી કુલુકિનો રિજ્ય ન થયો એ જ પ્રભુનો પાપ તું ત્યારથી અન્યની ઘર્ષ ત્યારથી મ્હેં સાચું સુખ શું હતો તે જાણ્યું નથી આપણે વિમુક્ત થયા ત્યારથી આજ સાત વર્ષ સુધી અન્ય કોઈ રમણી મહારા હૃદયમાં લદાઈ ગયાન મેળની શખી નથી મને સર્વે માનની તૃપ્તિ છતાં ત્હારા સ્નેહની જ અનૃપિ હતી એ જિજ્ઞાસુ હવે પ્રભુ પૂરી કરે એટલી જ મહારી અભિનાયા છે તું મહારી યદ્યપ ? ”

આનો ઉત્તર સચ્ચુના આનંદાશ્રુથી ભરેલા, સર પ્રતાપના પ્રતાપી વાન ઉપર નિગદ થયેના અવરના પ્રેમની ઉર્મિ વ્યક્ત કરતા લોચને જ જે વાળ્યો તેથી સર પ્રતાપનો હૃદયમાં અમાર્ગ શક્યો નહિ અને તેમની ખાતો આપોઆપ તરફાળ થઈ કે જે શુદ્ધ શુદ્ધિથી તેમણે સ્વાર્થ ત્યજીને, લોભ લાનમ દૂર કરીને, કેવલ પરમાત્મ સાધવાને માટે જ મન સુદૃઢ કર્યું હતું તેનો પ્રભુએ પ્રત્યક્ષ આ જાનો સ્વરૂપ નામ જ આપ્યો હતો

મહાકવિ હોમરનું ઇલિઅડ.

લેખક - રા માકન્ડોલન અનૂતલાલ દવે, બી એ

(૧૮૩૩૧ થી અનુસધાન, અધ્યાય ૩)

મેનેનેઅસ અને પેરિસ વચ્ચે ઝડપુદ્ધ થાય છે, અને એકાકાકી પેરિસને ઠારી લે છે.

લેક્ષન તથા પ્રાથમ ગ્રંથના કોટ ઉપરથી અંકાર્થિઅન સેનાને નિદાને છે

હવે દરેક ટુકડી પોતાના સરદારની સાથે બેરોગર ગોમવાઈ ગઈ, ત્યારે દોઝન લોકો પખીના રોળાતરી પેઠે કળાણુ ને બૂમરણુ ઢંગા ડુચ કરના લાગ્યા, અને એકાએક હિમ તથા ચરસાઈ પડતા ન્હાળી જતા સાગર ભળી દેવાદન કરી બેઠા, વૃદ્ધિયા માણસોનો વિનાશ કરવાને પેરોટિયે દૂર યુદ્ધ મચાવતા બગલાનો આકાશમા છુમાટ થઈ ગયો, તેવો શોર લા મચી ગયો પાણુ ખીછ બાણુએ ધૈર્ય ખવના અને પરસ્પર સહાયતા કરવાને અતિ ઉત્સુક થઈ રહેલ એકાદઅનો શાંતિથી ડુચ કરી આવતા હતા.

જેમ દક્ષિણનાયુને લીધે ગિરિશૃંગો ધુમરથી ઝગાઈ જાય, તેવે કે તેથી લરવાડના પ્રેટ્ઠમ કાગ પડે પણ હુતાગને રાનાના અન્નકાગ કરતાએ વધારે મઝા પડે, અને જેમ એક દેરાન કરતા વધારે આખથી જોવાય નતિ, તેટલા બધા વ. ધૂંગના ગોટા બન્ને સેનાના પરસ્પર પ્રવાણુયા આકાશમા ડડના વાગ્યા અને અતિતથાતગથી મેદાનમાં થાને લરકરોધસના લાગ્યા.

આ પ્રમ લો અને મેના પરસ્પર ધસતી પાસે આવી પહોચી, ત્યારે તેજસ્વી એનેડ્રાન્ડસ દોઝન મેનાનો રલક બન્યો, તેણે ખખા ઉપર આધ્યમ મે તથા વક ધનુષ્ય અને ખડ્ગ ધારણ કર્યા હતા, અને બે કાસાની અખીવાળા જાના દરામા દલાવતે લવાવતે તેણે આગાહિ લોલના સન મગદારોને પોતાની સાથે ગમણુ, ડન્દયુદ્ધ કરનાણુ આદરાન આપ્યુ પગતું જ્યારે એગી અને વહાના મેનેનેઅસે તેને મેનાના અવબાગમા લાગ્યા પગલા ભરી આપનો બેયો, ત્યારે તે ધણો ખૂંટા થયો, કેમકે જેમ કોઈ ભૂખ્યા સિ હને મિગાળા સાગરનુ કે જમથી બગરાનુ મેડક દાથ લાગે તે તે ખુશ ખુશ થઈ જાય, અને ચપળ હુતરાઓ તથા તરસ્યા શિકારીઓ તેની પાછળ પડ્યા હેય તોપણુ તે કંડપથી તેને ખાના મડી જાય તેમ તેજસ્વી એનેડ્રાન્ડસ નજરે પડ્યો એટલે મેનેનેઅસ રાજી રાજી થઈ ગયા દારણુ કે તેણે ધાર્યું કે હવે આ પાપીનુ વેર લેવાનો મમય આવી પહોચ્યો છે તેથી તરત જ તે રમયાથી બેાવ પર બખ્તરસહિત ફેદી પડ્યો.

પણ જ્યારે તેજસ્વી એનેડ્રાન્ડસે તેને અર્ઘણી વીરસમૃદ્ધમા દીધી ત્યારે તેના દેવામા ધાન્ડા પડ્યો, અને મુયુથી દૂટવાનો ચત્ત કરતો તે પોતાના મિત્રમંડળની મધ્યે પાછો હોવા મડ્યો જેમ કોઈ માણસ પર્વતની ખીણમા સાપ જોતા પાછો ધપે, અથવા ધૂજતો પોતાનુ તગી બેળે બેળે ટંકની ગળે, પાછો ફરે, અને તેના મ્હો ઉપરનુ લોહી ડીરી જનાથી શીકા.

પડી ત્યજ, તેમ તે અંદુલ્ય-સુતના બધે તેજની અંનેકાન્ન-મળ-ન્ય દ્રાગ્નોના સમૂદમાં પાડે દહતો ગયો. પણ હેકટરે તેને દીડો, અને તે તો તિરંગાપૂવડ આ પ્રમાણે ઇપકા દેના વાળો. 'દુષ્ટ પરિસ, સુ હર મુખાકૃતિનાથા ચોર, હે સીરિના કપરી, તું જનમ્યો જ ના હોત' મારે જ મુખો હોત તો કેવુ સાઈ થાત ! ખરેખર હું તો એમ જ હંચુ છું, આ આ પ્રમાણે મમો સરમાવવા કગતા આ બધા માણુઓના તિરંગકાપાત્ર થના કરતાં એ જ ઠીક હતું હું ધારે છું કે પેલા રીપંકેતર અંમણઓ દસના હશે, અને કહેતા હશે કે દોજનોએ રાજકુરને પોતાને ગ્લક બાળ્યો છે, પણ એ તો માત્ર મરીરે જ સુ-ર છે અને એનું દંપુ તો બેમકગનુ ને નમાહું છે તારાં સમુદાગી વરાળમાં બેસી રિમાયુ મિત્રોની માથે તુ સામગ્યાન કરી આ પો નિદેશીઓ ! સાવવાસમા રી દૂર રેસારથી મગધ રી રીરિની લાવળ્યની રધને વેષ આ પો, તે ન તારા પિનાં, તારા નગરો, અને આખા ગળ્યને ગટા સમાત સાતનાને જ માટે કે આપણા સનુઓ મજી કરનાને જ માટે ? અને તાર પોતાનું મ્હો નીનુ ધાનવાને જ માટે ? અને એગીકને બ્હાના મેનેને-અસની સાથે તુ તાગથી ટકકર ! દિ ઝીનાય ? જરા જો તો ખરો, કે જેની મનોમ્મા પત્ની હવે તારા સમાગમમા છે તે પીરુ પાપ્પી કેવુ છે આમ પીરુ મો ગાપ્પી તુ ધળમા આયોગીશ, તો પત્રી તારી ત શા જામની તેમ જ અંકાધીએ બમેના તારા સુન્દર કેશ ને મનોહર મુખાકૃતિ પણ શા જામના ? ખરેખર દ્રોજનો જ બાપના છે નહિ તો તે જે સકટ ાતુ કર્યું છે તે જાન તને ક્યારનોએ પથમ મારી પૂરા કપો હોત ' !

એટલે તેજની અંનેકાન્ન-મ તેનો ઉત્તર વાળ્યો. " હે હેકટર, તે મ્હો માપસર ઇપકા રીરો છે અનિસાય દીધો નથી જેમ કોઈ માણસ વહાણ ચનાવવાનું સામુ દરગનાથી હ તો હોય આ તીખી કુહાડી પાટિયામા પેસવાથી ઉપરનો ધા બેસનેર નાગો, તેમ તારું હ્રદય સદા તીક્ષ્ણ છે અને તારી ઝાળીમા હમેસ નિબળતાનો જ વામ જ તેથી મ્હને કષ્ટિ નોગ આ યુ છે સુનર્ભદેહા અંગ્રેજાધીની સુન્દર બનિમે મ્હને મળી છે ને માટે તુ મને મહંજા મારતો મા, દેવતાઓએ સ્વેચ્છથી બક્ષી મક્ષિયોની કા અચળતા ગરાની નથી કેમકે માત્ર પોતાની જાળથી જ મ્હંપણ મનુ રો તે મળતી નથી પણ જો તારી જાળ એમ જ હોય કે મારે યુદ્ધમા બેતરુ અને લતુ તો બીજા બરા દ્રોજનોને અને અંકાધ ઓને નીચે બેસાડી દે મ્હને તથા એગીકો બ્હાના મેનેને-અસને વચ્ચેવચ આનવા દે આરે જેતને સાઈ તથા મેળા સર્વજન અને સારે ખમને મનેને કુન્દુક નાદે અનાન મેનાથી જે-વતે ને પોતાનો હાથ ઉપર રાખે, તે સકળ દ્ય તથા તે અને એ દમ મગરે લે ને પોતાને ઘેર લેઈ જાય. આ બીજા મધાએ મિનલાવ રાખવો ને સપ ન તૂ ? તે માટે દહ મો જાન લેના જેથી કરીને તમે બધા તમારા ક્યારનાના ટ્રોપમા મ્હો આ પેના બધા રોડાના નરે વાળા આગસમા તથા સુન્દર શ્રીઓના નિવાસસ્થાન અંમણઆમા જઈ રમે !

તેના આના વચન સુણી હેમટર વજો ખુશ થયો, અને વચ્ચે જઈ દોજનોની કુમ્હી અને વચમાંથી ઓનેના પોતાના બાપા વડે શાન્ત થઈ જવાનું કહ્યું અને બધા નીચે મેલી

ગયા પણ દીરંગેશ અંકાષ્ઠ્યનોએ તેના પ્રત્યે બાણ તથા પથરા કે ક્વા માંડ્યા એટલે નરપતિ
અંગેમેનન મહોદયી બોલી બોલ્યો. “હે આર્ગાવ લોકો, બસ કરો, હે અંકાષ્ઠ્યો ! બાણ મ
ફેંકો, કેમકે અગમતા ટોપનાગો દેકર મર્યાદા કહેવાને આવ્યો છે ”

તેજો આમ કહ્યું, એટલે તેઓ લડતા બધ પડ્યા અને સત્તર રાત્ર થઇ ગયા અ
દેકર બન્ને સેનાની વચ્ચે ગદી બોલ્યો. “ સાલજો, હે દ્રોણનો તથા સુકનયધારી અંકાષ્ઠ્યનો
જેને નીધિ આ નિમ્ન બિમો વચ્ચે છે તે બંનેકાન્દુસનુ કહેણ હું તમને સમજાવું છું.
સાલજો તે કહે છે કે બીજા બધા દ્રોણનોએ ને અંકાષ્ઠ્યનોએ આ વસુન્વરા ઉપર પોતાના
રમ્ય વચ્ચે મૂકી દેના, અને હું તથા એરીઝને ન્હાલો મેનેવેઅસ વચ્ચેનાથ આરીએ, અ
હત્તાને સાડ તથા તેના સકળ દ્રવ્યને સા. અમે બન્ને હૃદયુદ્ધ કરીએ અમાગા બેમાથી ને
છતે ને પોતાનો હાથ ઉપર રાખે, તે સકળ દ્રવ્ય તથા તે સ્ત્રીને એકદમ કનળે લે ને પોતા
ધેર લઈ વાપ, પણ તમારે બધાએ મિત્રાના રાખવો પડશે અને મુલેહનો ભગ ના થાય
માટે દંડ મોગન લેવા પડશે ”

તે આમ બોલ્યો, એટલે તેઓ બધા મોન ધારી શાન્ત બિભા રહ્યા પડી બધાની સમક્ષ
દીરંગેશ મિહનાદવાળા મેનેવેઅસે કહ્યું — “ હવે તમે બધા મ્હાર કહેવું પણ સાલજો, કેમકે સૌન
કરતા મ્હાડ હૃદય વધાર શોડાકળ છે અંલેકાન્દુસના માર્ગે ને મ્હાગ કપલે કરી તમો ધણ
ધણાં હું ખ પડ્યા છે, પણ હવે હું ધાર છું કે આર્ગાવ અને દ્રોણનોને નિમ્નથી મુક્ત થવાને
સમય આપરે આવી પહોંચ્યો છે અમાગ બેઉમાથી જેનુ આરી મનુ હશે, તે જાને બધી
મત્યુદ્ધ પડી ગ્હે પણ તમે બધા તો સત્તર રૂઠા થઈ આપ્યા જાને તમે પ્રતી ને સૂચ
માટે એક કાળી ઘેરી ને એક યોગો ઘેરા વાવો અને અમુસને માટે એક અમે લાનીએ પડી
મવાન પ્રાયમને બધી બોલાવો અને તેની પામે સોમન લેવડાવો કારણ કે તેના પુત્રો મારી
અને નિધાસધાતક છે તેથી કદાચ કોઈ અમુસના મોગન ના પાળે ને તેની આનાતુ ઉત્તરન કરે
લુવાળિયાઓના હૃદય બિભા રહ્યા હોય છે, પણ જો કોઈ વૃદ્ધ પુત્ર વચ્ચે હોય છે, તો તે
આગળ પાળી લુએ છે જ અને આ પ્રમાણે બિભા પડશે માટે ઉત્તમ પરિણામ આવશે

તેના વેણ સાલજી અંકાષ્ઠ્યનો અને દ્રોણનો ખુશ થયા, તેમણે ધાર્યું કે હવે ભયાનક
નિમ્નથી આપણે પૂર્યા તેથી તેમણે રથ અટકાવ્યા, અને નીચે બિતરી તેમનાં કનય બિનારીનાખ્યા
બધા કનય બોય પર પાસે પાસે મૂક્યા ત્યારે વચમા થોડી જ જગા બાકી રહી ગયા લાવવાને
પ્રાયમો બોલાવના હેકરે સત્તર નગમા બે દૂત મોકલ્યા અને નરેસ અંગેમેનનો દેવચા
બિઅસને પોતા વહાણમા જઈ એક યેટા લઈ આવવાનો હુકમ કર્યો, અને અભિમત અંગે
મેનનની આજ્ઞા તેણે માથે ચડાવી

હવે આલરિસ શુભશુભ દેવન પાસે ગઇ તેની નણુદ, પ્રાયમની સાથી ખૂમસુરન અને
લાડખી પુરી, અને અંદીનરના પુત્ર હેલિકેઅનની પત્ની લેઆંડિની વેષ લઈ તે તેને કર્ક
સંગે કહેરા ગઇ હેલન પોતાના ખડમા એક મ્હોટ નીન રમતુ બેવડા પનાતુ શાન વસતી

હતી, અને અશ્વરિતા દ્રોણનો તથા કવચધારી અંકાઞ્જનો વચ્ચે તેને પોતાને જ લીધે એરીએ જે ધનુષ્યું યુદ્ધે મથાયા હતા તેના દરેકે તે થાન ઉપર ભારતી હતી, આ પ્રિમે તેને નેષ્ટ, આ તે લઘુગતિ દેવદંતી તેની પાસે બીજી અને બોરી “ચાત, મહારી ન્દારી બહેન, અશ્વપિનેતા દ્રોણનો આ કવચધારી અંકાઞ્જનોના અદ્વનુત્ત પરાક્રમો જોના હોય તો મહારી સાથ ચાત મેઘનમા બપર યુદ્ધ કરનાને આતુર થઈ ગયા અને પરસ્પર અશુધાગ દેન વનાર જગમા ઝૂકેના યોદ્ધાઓ દમણા શાન્ત થઈ ગયા છે લગાઈ બધ પડી છે વીંગે નાવને અગ્નિની બીમા છે, અને લાગા લાના તેમની પાસે જમીનમા ખેસેના છે પરંતુ તાર માટે અને મ્હાનુસ નથા એરીએને જાના એનેનેઅમ નચ્ચે લાના બાનાડુ દંડયુદ્ધ થનાર છે, આ તું જે વિજયી થશે તેની પ્રિયપત્ની થઈશ ”

આમ કદી પેરીએ તેના હૃદયમા તેના પ્રથમ પતિ માટે તેના નગર માટે, અને તેનાં મામાપ માટે મીઠી નાતના ઉત્પન્ન કરી

તમ જ તેણે મહા ઉપર ઝમઝમતા મણનો ધુધટ પહેરી વીંધા અને પોતાના અધમાથી હિનાવણી ઉતારણી ચાલી તે નખતે તેની આખમાથી એક બેર જેવું આસુ પડ્યું તે એકથી ન હતી તેની સાથે તેની બે દામીઓ પિતૃયુસ-પુત્રી આરથી આ વૃષભાણી કવચધારીની ની અવર તે સ્કાઇઅન દરનામ આગળ આવી પહોંચી આ પ્રથમ તથા તેની સાથે પંથોઅસ, થિર્મોઇનીઝ, ધંમપસ, કિનટિઅસ, એરીએનો વરાજ દિટેઅન તથા બેગિથા નરિએ આઉક-લેગન અને એન્ડીનર દ્રોણનોમા વૃદ્ધ પુરપો હોઇ સ્કાઇઅન દરવાજે બેઠેલા હતા અવરથાને લીધે આ સર્વ વહો હવે યુદ્ધમા લાગ લેના હતા, પણ હજી તેઓ થપ્પા સારા વકતાઓ હતા જેમ વનમા એક વૃષ ઉપર નજા તીક એકઠા થઈ બેસે અને તીણે અનાજે બોલે તેમ તે ત્રાળના શુરેજ પર વદ દ્રોણનો ખેડા હતા હવે ન્યારે તેમણે હેનને શુરજ તરફ આવતી નેષ્ટ, સારે તેઓ ધીમે સાહે, છતાં સત્વર, પરસ્પર મોનના લાગ્યા ‘ખરેખર આની સ્ત્રીને સાફ લાગા અમય સુધી દ્રોણનો તથા કવચધારી અંકાઞ્જનો કદ સહન કરે એમા તેમનો કરીશ વાક નથી તે અમર દેવીઓના જેવી સુઅ અને દર્શનીય છે તેમ છતાં તે આટલી બધી સુરખ છે છતાં, તેને તેમના વહાણમા બેસાડી મોની દેરી નેષ્ટએ, અને આપણને તેમ જ આપણા પછી આપણા ઊંડરને કદ દેના અહીં રાખરી નેષ્ટએ નહિ ”

તેઓ આમ કહેતા હતા, એનામા પ્રથમે મુખ પાડી અને હેબનને બોનારી ‘આવ બેટા, અહીં આન, મહારી પાસે બેસ અહીંથી તારા પ્રથમ પતિ, તારા સગા હાના, અને તારા મિત્રો દેખાશે હું તને દેવ દેતા નથી, હું તો આ શોઅનક એન્ડીઅન નિમદ બીજો દરનાર દેવોનો જ ગેવ દેખુ હું વાઈ મહેને કરે નેષ્ટએ આ સુરખ, મહાન, પ્રયત્ન, એક-મંઅન વીર કાળ છે ખરેખર, એના કરના એ મૂઝ બિયા બીગ વીરો દેખાય છે છતાં મ્હે આ આખે તો એના જેવો દસનીન અને ભલ પુરુષ કદી નોયો નથી એના લક્ષણ રાગના જેવા જ દેમાન છે

એટલી સીરના દેને હિત દીધા વ્હાલા મસગળ, તનને હુ પૂર્ય ગાડુ છુ અને તમાગરી મ્હીની રુ છુ. મ્હાં ધર, મ્હારા મગ, મ્હાની મ્હાની ખાનિસ, મ્હારી સખીઓને રૂમ્ય મમાગમ-એ ખસુ તજુ, હુ આપણ સાને અહીં આપી, તે વેળાએ બીજુ મ પુતે જ મ્હાં જાનન્દ મત્યો દોત તો કેડુ માથ ચાન! પણ મ્હાગ ભાગ્યમા એકુ નોહ, અને તેથી જ હુ રડી મ્હીને ગળી મલ છુ હવે તમે મ્હો જે પૂછો છો તેનો હુ હિતર દઉ છુ આ અંદુરુસ-સુત માત્રાઃ અંગેએનન છે, એ સુખ પામ છે તેમ જ અગમ ગામ્દર છે, અને એ મ્હાન લો મતા હતા, અરેર, હુ કેરી નિન જ!

—ચાનુ

માનવ જીવનનું લક્ષ્યબિંદુ.

લેખક - ડૉક્ટર શ્રી ગોહિરજી.

અનનિમય આ મનમિ વિવિધ વિચાર અને ક્ષિતિના મનુ યોધી ભરપુર છે એની ક્ષિતિ પુરુષપતિ તથા અન્ય શ્રેષ્ઠ નાથનોથા રમેશી અને રવાએની હોય કે તો એક અતિ નીચ પરિનાય અને નાકિશની ઉપાધિમા યોનનુ જીવન માગતા દુઃખિયાર થાય છે આ ખીન્ના નમસ્તથી અચળ મા સિદ્ધ સખિત માનવજીવનમાના આ દુઃખનુ રહસ્ય ગોધના મગત રાય એ રસારિમ્હે મદાન ભુદિશાવી અને તત્વચિંતક મદાતમાઓ તથા નિરિમુનિઓએ પ્રફુલિતા અતિ ઉઠા પ્રદેશમા આ રહસ્યનુ મ્હાનીરસુ ક્રવા અનેક નખતે નવ્યુવા યોગ્ય પ્રય તો હર્મા જે અને આપણા માનવીય ધર્મગ્રાથો એ દર્શાવતી ખીની આપણને આપી તેનુ નતન કરના અને વિનાયુ મુદ્દપુ વરના દોરે છે-દરેક વ્યક્તિ ભુદિની રિકમીન, થએલી રિથિના પ્રમાણમા આ મદાન ધર્માતમાઓના વિચારો માલ કરી ચક છે તો પણ જન રનખાનની સામન્ય રેર એવી છે કે તેની ખાતાની જ વિનયપાત્રક સકિતથી જ દરેક નસુના કામના ખે સાગીતી ખોળના આનુર રલા કર છે મનુષ્યની અદર જે અમૂલ્ય અને પ્રમગ નાનિઓ નેરી છે તેમાં નિર્ણયિત સકિત આગી અગત્યતા પ્રગવે છે અને તેને લીધે જ દરેક કહેલુ અનિવચ સિનાય તપકાલિદ નહી રીકારી લેવાનો માનવજીવનનો મુદ્દતી પ્રમાવ પોષ નો છે

દરેક માનુષ આ પ્રકારના જ હોય છે એમ કહેલુ કે સમજવલુ હજુ નથી કેટલાકને રવાભાવિક થકા પણ પ્રાપ્ત થએલી હોય છે ન્યાર કેટલાક કમજકને લીધે ખીન્નાઓથી દોરનાં કાલ્ય જે મતનમ કે હુનીયાની અદર એકસરખા વિચારપાન મનુષ્યો હોઈ ચો નહી જેથી સામાન્ય વસ્તુચિતિના ચિના એ જ નિયમ તથા સિનાયની ક્ષિતિ અપવાદ રૂપ ગણાય છે

રિથિની અદર આગી મુદ્દવ આ અદ્વુત નાલ્ય પ્રયોગ આપણને જતાની આપે છે કે પ્રારમ્ભ-પૂરવ-પ્રમા ફિત થની અનુપ રહેવ બાનનાઓનુ એ પરીણામ છે પરમકાળુ

હાંસ ચેરદરિયોનો પુત્રપ્રતિ ઉપદેશ ૩ ૧-૪-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ પની, મુબાઈ

પરમાત્માની સહિમા કાર્મિક કાર્ય કારણવિના ઉત્પન્ન થતું નથી એ વાત મનુષ્યમાનને પોતાના જીવનમાં હરેક વખતે જોવા અનુભવનામાં આવે છે અને મનુષ્યદેહરૂપી કૃતિ એ જગતમાનમાં ખાતર મુખ્ય કૃતિ છે તેથી તે ઉત્પન્ન થવામાં પણ યાદગીર જાય છે તેના જોવાએ એમ માનવું એ સાધ્યુક્ત તથા આસ્પદ છે.

હરેક પુરુષમાં જે જે શક્તિઓનો સંગ્રહ થયેલો છે તે સર્વ મહા પ્રમાણમાં અને ચેતન્યયુક્ત વ્યક્તિઓ છે. હરેક મનુષ્યની જ્ઞાના કે સકલ સિદ્ધ થવા જ જોઈએ અને આ નિયમ એવો છે કે કૃષ્ણની કમ્પારિસન તેમ જ તૃણાની ભાવના સિવાય થયેલ કોઈપણ પશુ જાતનું પણ બંધન ઉત્પન્ન થઈ શકતું નથી માત્ર આત્માયુક્ત સર્વરૂપી બીજાનમાં રેપાયુ કે તે કોઈ ક્રમે સ્થનાન્તર ધારણ કરવાની ગતિમાં પ્રવેશે છે તેમ જ થઈ તેની મિદ્ધિ આત્મ જન્મમાં થઈ ગેપ રહી જાય તો તે દેહ ધારણ થવા સિવાય પુરી થઈ અલગ્ય દેહ તેવા વારણોથી રેટોલપ્તિ થાય છે આ ભાવનાઓ જે જેનું હાથ તથા તે જેની હાથ તેવી ભુક્તિ, સ્થિતિ અને સંજોગ વચ્ચે જન્મ પામે છે જો એ રીતે જીવન ભોગવાય છે મનુષ્ય માત્રની ભાવનાઓ એકમનથી દેહ રાતી નથી રળી તે મારી કે નરમી થાય કે અથવા ધર્મ્યાદિ પ્રગટની દેહ છે એટલે સુખી કે દુઃખી રાગી કે નિરાગી અને ગરીબ કે તરગ ગરીબ પ્રગટની ગિથિતિના કારણરૂપે તે ગદેરી છે જે વડે એમ જણાય છે કે જીવનમાની અવરોધ ભાવનાઓ દેહ ધરવાનું પ્રયોગન કે તે જ વડે એમ પણ મિદ્ધ થાય છે કે ભાવનાઓ આત્મ જન્મમાં પણ જે સમય અને હેતુની તે દેહ છે તે પ્રમાણે મિદ્ધ થાય છે શુભ પા અશુભ ભાવનાઓ હમેશા કારણરૂપે પશ્ચિમાર્થે કે જો કાંઈ વખત જતા દેહ પે જતી જાય કે આ ક્રમ માનવજીવનમાં ચોક્કસ થયેલો છે તમારી ભાવનાઓ રહેલી કે મોડી, સ્થૂળ રૂપમાં હાય જો કૃષ્ણ રૂપે પ્રગટ થઈ જ જોઈએ એ એક અમાન અને અન્ય-નિયમ છે મનુષ્યનું ચારિત્ર્ય આ પ્રમાણે જ રહ્યું દેહ છે.

જગતમાં ધણે ભાગે પોતાની આ રક્તિઓનો ખ્યાન મનુષ્યના મધ્યભાગને આવી દાતો અને ધણે મોટો ભાગ મનુષ્યનીની મેરામાં અદર્શિય થયા. અમિત થતો દેખાય કે જો કે નિયમનું રહસ્ય સમજી કળની ઝંઝા ગહિત થઈને તેમ થતું દાય તો દિગ્દર્શી માર તેમ છે, પરંતુ તૃણયુક્ત ભાવનાઓથી પ્રેરાતે થયેલી ઉક્ત કત વતાઓ અમનમાં ભાવના પશ્ચિતને મધ્યસ્થિત તેમ જ સકુચિત જીવનવાળી મનાવે છે તેના મૂળ પ્રજાવ અને મિતિ તેથી જાણ જાય છે અને સ્વસ્વરૂપનું જ્ઞાન તે સાર જુની જાય છે આ રીતિનિમા મનની મિદ્ધાવધા. વેપારી થવાની તો કોઈની ઝંઝા વધાર કે સત્તા રીત રવાનિ થવાની હો. જો લુગી જુગી જંગલો વરતા દેહ છે આ તમામની અદ્ય મૂળ હેતુ અદ્ય કરવાનો દેહ છે એ એ એની રીતમના રજા-લોથી બનેલ છે કે જેમાં ભોગ ભોગવાની અદ્યવૃત્તિની સંગ્રહ પ્રવાની, મદાન થવાની, અગત સતોષી થવાની પણ ભાવનાઓ તેમાં થયા કદ છે એ જ જન્મના આત્મ દેહ ઉત્પન્ન થવાના કાળુજન આવી કોઈ પણ ભાવનાઓ અવરોધ હાવાનું આ તમામ ઉપરથી મનાઈ રાં છે,

એટલે દેહ ધારણ થયા પછી-મરણ, રોગ, બોગ, ક્રોધ કે કુચ તેની સચિત ભવનોએ પ્રમાણે થયા કરે છે-ઉપર ઉપરથી જે લક્ષ્યમિદુ દેખાય છે અથવા પ્રવર્તિ રહેલું છે તે આ પ્રમાણે દ્રવ્યપ્રાપ્તિનું છે અને તેમા અપરાદરૂપ વ્યક્તિઓ પણ મળી આવે છે આ લક્ષ્યમિદુ અજ્ઞાનતાને લીધે ઉત્પન્ન થયેલું છે અગર ભાનીત રહેલું છે એમ આપણે ખરી જિજ્ઞાસી અને સ્વરૂપ જાણ્યા પછી માની શકીશું અહિંની અન્તર પ્રથમ દગ્ગનો સર્વથી ભેદ તથા અમુલ્ય અવતાર મનુષ્ય વર્ગનો છે તેમા જેનું જીવન સંતોષન છે તેવા મનુષ્યો હતા ઉતરી જ્ઞાનગમ્ય પ્રદેશમા વિચરે તે જાણીને કે-ભાવનાઓ અને વાસનાઓ-સિદ્ધ થયાનું સામર્થ્ય ધરાવે કે બીજા યોગિઓમા અને મનુષ્યયોગિમા આવા જાણપણા પુરતો જ તકાવત છે અને માનવ જન્મની શ્રેષ્ઠતા મુખ્યત્વે કરી તેને અનુભવીને જ છે મનુષ્ય ઉપાધિની સાધુના ભાવના કે ઇચ્છાઓ જે ન કરે તો તેને કુખનો આભાસ મન પાળે ન થઈ શકે કુલેનન્ય સ્વરૂપ પુરોની દૃઢ ભાવનાને પરિણામે દેહ ધારણ થયાનું કારણ નથી એમ જાણ્યા બાદ તેનાથી ઉતરતી બીજા દરેક ભાવનાઓ ઉપરથી તેનાથી ઉતરી સ્થિતિ અર્થાત દેહ ધારણ કરનારુ ધારણ મને કે એ નિર્દિવાદ જણાઈ શકે કે મનુષ્ય ભગવાનના ભાગ અશુભદર્શી નિનાદારો અને વસ્તુચિતિ સારી હોવા છતાં પણ તેવો જાણાય છે તેવા પ્રકારમા આવના આવ રણ્યુકન જવાદમાઓને આ બીના ઉપરથી એમ સામાટે ન માનવું જોઈએ કે આપણી ભવિષ્યની યદ સાચો થાય જ સગલ છે કેમ કે જીવનમુક્તિ કે રિદેહમ્મ થવાની અત્યુત્તમ દૃઢ ભાવનાઓની વાત તો બાલુ ગળાએ તોપણ તે મીરાપની દરેક ભાવના જે દેહ ધરવાનું કારણ છે તેનાની બીજા ભાવનાઓ એવી છે કે જેના વિશામમા ક્રોધ અને શાન્તિ જ રહેના છે અર તે એવા પણ દોષ કે કે આપણી સસારી જરૂરીઆતો અનન્ધમા જે જે આપણને જરૂરનું, અપનું અગર તો તાત્કાલિક અનુચ્ચ જણાય તે આપણામા વમેના અનન્ત સામર્થ્યમય ચૈતન્યના પ્રભાવે સંગેર તકનીકે દ્વાળા ભયા શ્રમ સિવાય અને સહેનાઈથી આપણને પ્રાપ્ત થએ જગે અને પુરો તો માત્ર આપણા મુળ સ્વરૂપને પામવાની આપણી ભાવનાઓ દની બદલે ગત જન્મમા ઓછી દ્રઢતાના પગિણામે અસંતોષ રહેતા તે પુરી કરતા, સ્વસ્વરૂપ દદતા કરતા, તે જ સ્વરૂપના પ્રભાવે આ સસારચક્ર ચાલે છે અરે તે જે આધીન છે એવી દૃ પ્રતીતિ કરવા જ સરમથેવા છીએ, મોહોદાહ કે કીર્તિ ઇત્યાદિ આપણને એ પ્રમાણે જ પ્રાપ્ત થએ જલે જ્યાં જ્યાં આપણી પૂર્વ વાસનાઓ નુ છે તેની છે એ આપણે જાણીએ નહીં સાનગી હપ પછી એમ આ માટે આપણે ન માનવું જોઈએ કે આ ની શુભદર્શી ભાવનાઓ જ આપણે કરેલી હતી મથળ દેહ કે સ્થળ તત્વો એ દરેક આપણી ઇચ્છાને આવીન જ છે દરેક પરિણામ આપણી ઇચ્છાચક્રિતએ જ નિપજાવેના છે આમ દરેક સમ ત્યાં જા તેનાવડે જે મૂલકે વસ્તુઓ થઈ શકતી હોય તો સાચી પણ કા ન થઈ શકે ? માત્ર જેની ભાવના તેનું જ પરિણામ આત્મા કે જે આપણુ અસન આ બરેખર સ્વરૂપ છે તે કોઈ આકારમુત્ત થઈ કે અમુક જગોની અન્ત તે બદલ હોઈ શકે પવનની પેઠે વ્યાપક મધ પણ ચિતિ આપણે જાણમા એક સરખી વ્યાપ્ત

રહે છે અને મનુષ્યનું એ સ્વરૂપ તે પ્રમાણે સર આપક હોવાથી એની કોઈ પણ જગો નથી કે જે એનાથી દુઃ હોય-માટે એની વ્યાપકતા દરેક સ્થળે હોવાથી તે ને સ્થળે એનું સામર્થ્ય અમલમાં આવી શકે છે એની આત્માએનું પ્રતિપાનન થવા દરે છે આપણે કનિષ્ઠ ભાવનાઓ કરના હોઈએ તો એમ જ માનવું કે થોડા ઘટ્ટ સ્થિતિમાંથી પૂર્ણ સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરવાના કર્તવ્યોમા ગમી કરવા જ આપણે સમજાયેના છીએ કેમ કે ત્યાં લગીની ભાવનાઓ પણ દેહ ધરનાં કારણ તો છે જ માટે તેની શાન્તિયુક્ત વાત્સના જ અનોખી હતી એમ સા માટે ની માનવ મનુષ્યના પોતાના જ દેહમાં જો કે ચેતન્ય પ્રમાણે ધ-જાઓ થાય છે અને એની જે ધ-જાઓ થાય છે તે અમલમાં વારવા સ્થળ પરમાણુઓ રૂપી દેહ તરફ જ આધીન બને છે જેની ધ-જા થઈ કે શબ્દ કથા વિના પણ માત્ર ગ્રેહમાંથી હાથ ધરવાથી એવકો એની સેવામાં એનું જ્ઞાન અગિયાર દવામાં પ્રવૃત્ત થઈ જાય છે આ ન્યાયે એ વ્યાપ્ત હોવાથી ઉપર પ્રમાણે દરેક જગ્યાઓએ એની ગ્રેહજાઓ અમલમાં આવી રહે છે થઈ તે જાણાડે રચના સામાન્ય જ છે બિન બિન્ન પાત્રોમાં રમણુ રતનાર દિવસ આત્મ-સ્વરૂપમય હતા હોવાથી સ્થિતિ અદ્ભુત રીતે પ્રાપ્ત થતા મનુષ્ય તારી મોહોટાઈ, અંતે અનુન સામર્થ્ય આ સર સ્થૂળ પરમાણુઓ અરે, અસ્થાન આવરણમાં રમના મનુષ્ય સુદા પણ આકર્ષી શકે છે સદુચિત અને નકલનાઓનું અને પ્રયોગન નથી જીવન પણ વાણુ અને સાઈ જ ભોગવનાનું નુકારે તો તે જાણ તાર માટે અપ્રાપ્ય નથી મત જન્મની યોય અષ્ટ ભાવનાઓ કે આત્મસ્વરૂપ દત્તા પ્રાપ્ત કરવી તેવું ગેરવાથી નેની દહ પ્રતીતિ પૂર્ણ કરવાની ભાવનાઓ, જો અને મહાન જીવન ઉત્પન્ન કરે છે કેમ કે તેમાં દા થવાનો તે અવરૂપ જમાણુ બધે સમય જ દોષો નોંધ્યે તેની દત્તા સ્થેજ સાજ થતી નથી અમલ વધી આવ્યા પ્રકારની ભાવનાઓ દોષ તો પણ પૂર્ણ આયુષ્ય મેળ મળહ અને આ દુર્ધરક તમે ભોગરી રહ્યો માટે દરેક ભાવનાને ઉત્તર જ કરો માયિક પ્રવૃત્તિથી જ દેહોત્પત્તિની રૂસ્તી છે અને તેની માયિક પ્રવૃત્તિમાંથી નક્ક જેથી જાણમાં દહના મેનવવાનું મુશ્કેલ છે અને તેથી તેની ભાવનાઓ હમેશા લાભે વખતે દા થાય છે માટે જ આવી ભાવનાથી દેહધારીઓના લાભા આયુષ્ય દોષ સંભવિત છે તેની સસારી જીવનની ધુસરી નિરૂપાદિત સંજ્ઞાનાથી તથા આનંદ ધુન અને છે આની ઉચ્ચ ભાવનાઓને આ પગિજામે આનંદ સંભવિત છે એમ માની શકાય છે મનુષ્યનું કર્તવ્ય છે કે તેણે પોતાની ભાવના અંતે પ્રિયારો ઉપર પ્રમાણે જોમ બને તેમ દેય જનાવરા રહે અને તીન તૃષ્ણામાં જોગ વિનાસની આસક્તિમાં જો તથા અશુભેન્દ્ર વૃત્તિઓમાં રતનારને પ્રવૃત્ત થતા ફળ અનિષ્ટ જ હોય છે પોતાનું મુદ્દ સ્વરૂપ જાળનાં એની ભાવના થતી જ નથી કેમ કે તે જાણે છે કે એવી કોઈ શક્તિ નથી કે મારી જગરીવાન અંતે ધ-જાને માટે આવી શકે તેની શક્તિ, અંતે સારિવક વત્તિઓમાં કો પ્રયે હાથ થયો જ નથી પણ તેના પોતાના જ સ્વરૂપ વારં વાર અને તેથી તેના પ્રત્યે પ્રેમ અંતે મહાનુભાવ ના આજ જો જ પ્રવર્તે છે તેની દરેક ઈગ આત્મસ્વરૂપે અનન્યમીને હાય

છે એમાં આપી ગેલે એવી આત્મસંસ્કૃતિ પ્રભાવતાળી, ભાવનાઓ જે બીજા પ્રત્ય અસર કરી રાકે છે તે મિત્રાપની સમગ્રેયુક્ત ભાવ ॥, તે જ કરનાર પ્રયેઽ અસર કરતી હાવાથી તેને જ હાનિકારક થાય છે રાકે જાનનાઓનાં પોતે રાકે જ નો છે મો અમુક મળે હુ અમુક થાઉં એવી માગ માગ કરવાની કે મમત્વવાળી ભાવના તેો મામલુ અથવા દરિદ્રી જ બનાવે છે વિષયબોગની ઇચ્છામાં અનિ આસક્ત થનારને તેના દુઃખ કડરા જ આવે છે જગત આનંદસ્વપ્ન જ છે અને તેમાં કોઇને દીનગીરી કે રોકે વાવના અગર પ્રવર્તે કરવા સ્મૃતિયાગ નથી હતા તેમ કરનાર પોતાની કસુરનો ભાંગી થાય છે રાગસંસ્કૃતિને જાણ કે સમભ્યા મિત્રાપની ભાવનાઓ-નિ સાર ભાવનાઓ પ્રાપ્ત્ય મિત્રાની હોય, તેમ જ તે બીજા પ્રત્યે વામુ થાય નથી એમ માનવું કોઈ રીતે અનુચિત નથી યોગદાનના નાન અને અભ્યાસથી પૂન લચિત ભાવનાઓ જાણી રાકાય છે મતલબ નાનદષ્ટિએ તે પછ અમમ્ય નથી આ દરજે જ પહોચનારની નુતિ શુદ્ધ ભાવનાથી હમેશા દુઃ ટોઈ ગુણર્થી જ હોય છે અને ત્યાં ત્યાં નવી પડેવનાર પૂર્વભાવનાઓ કેવી હતી એ સ્પષ્ટ જાણે નથી ત્યાં સુધી તે મારી જ હતી એમ માને તે જ ઇષ્ટ છે આનંદમય ગેલેવું, એ મતલબે શાસ્ત્ર પ્રતિપાલન કરે છે અને તેમાં જ અહીં રાખવી એ આનંદ્યક છે મહાન શુદ્ધિશાળી તત્વચિતક મહાભાવો આ અપાર ઉદ્ધોગથી શોધી કહાડેલા અનર્હુનીય સત્યોનો મદિમા અગાધ છે કહોપનિષ્ઠમાં કહેલું છે કે —

एतदेवाक्षरं ब्रह्म एतदेवाक्षरममरम् ।

एतदेवाक्षरं ब्रह्म वा सद्विच्छति तस्य तत् ॥

મતલબ કે બ્રહ્મને જાણીને જે જેની ઇચ્છા કરનામાં આવે છે તે તેનું થાય છે આની શુદ્ધ અને સમભાવનાઓ કરનારનું પ્રારબ્ધ ખરાબ હોય ન-વું નથી શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતાના વચન પણ તેવા જ છે

अनन्याश्रित्यतो मां ये जना परुषामते ।

तेषां निष्कामियुक्तानां योगक्षेमं वहाम्यहम् ।

અનન્યભાવથી શ્રદ્ધાની ઉપાસનાના પરિણામે મો ક્ષેમ વિપ્રાપ્તિ રીતે આવે છે એવો દુનિયામાં આમાં પવું છે અને તે તમામ પરથી એમ જણાય છે કે આની ભાવનાઓ જે દેહમાં આનૂત મએલી હોય તેનું પ્રારબ્ધ અથવા ગત જન્મની ભાવનાઓ તેના મૂળરૂપે તેની જ હોતી જોઈએ એમ માનવું નિ સત્ય છે સત્ય, સત્યતામય રાનિઓ દરે જીને લક્ષ્ય મિત્રુ સત્યના મહાન નિયમપર અનન્યી રહેલું છે તે જ મહાસુખી જન્મત પી કુલેન્ક ભાવનાઓ તનાગી દેવાથી પ્રાપ્ત ઉપવતને ઉત્ત અને એ મહા જનાવી રાકાગે આમ સ્વવાથી માનવજીવનનું સાથક થશે તથા વિચારપ્રદેશમાં ચેતન-યત્રણા અળખી નિવડશે

પ્રાસંગિક વિચાર.

લેખક-રા. રમણીયગમ ગોવર્દનરામ ત્રિપાઠી

૧. પવનપ્રભની ભયમરત દના અને પવિષ્ણમ

હિન્દની તેનાંસ કરાડની કિમીન સાંપ્રાણની પ્રજામાં ગજાદ અને ભયમરતના લક્ષણો બહુ બધા હતા અને વિપવળા કે એવી માન્યતાને આ તેની પ્રજા મમતને તરત નિ રમ્ય કર્યા પછી પણ, દેશના વતદગુનના પ્રમન પૌષ ઝાપખા પ્રગો અને વર્તમાનપત્રો ઉપર ' પ્રેસએન્ડ ' કપી પ્રગ તીક્ષ્ણ તરવા લટકતી મુઠી પ્રજના પોષ્ટ રતના પૌષક તરની હમેશા ભયમા મુઠ્યા પછી પણ, અને તે સિવાય ' સુનેદ, વાતિ અને મુરાર-સુવન્યા 'ના નામથી અનેક કાયદાઓ ન્યાયા-ગોવન્યા અને અમનમા મુકાયા-મુકાના હતા પણ મ્યુરોકમી સત્તા પુરતી રીને સાધનસપા નથી એ કાગળ દર્શાવી રાહનેક મિનનો નવો મેજદારી કાયદો સિમનાની ટેકરીઓપરથી હિન્દના વિવાળ મેદાનપર ધક્કેથી દેવામા આ પો છે અને એ સર પછીનો ઇતિહાસ પ્રજને પુરનો માહિત છે એટલે અત્રે એનું રિવેચન નિરચક છે પરંતુ એ ઇતિહાસ-પ્રસિદ્ધ પ્રસંગા પરિણામે પમનના પ્રજાનગમાના કેટલાક ઉપરાત લાના આગેનાન લોખનારો લાના હરકિસન ન, પડિત ગમભજ દત્ત આધરી જ સલપાન, જ કિચનુ તે બાનૂ કાનિનાથ રાય આનિ જે સખ્ત શિખા કરવામા આરી છે તે સ્હામે પ્રજસમરતે પોતાનો સખ્ત વિગથ દર્શા પો છે, તેમા અમ્હે અમ્હારો નમ સર પુરાની અત્યારે રજ જ સ્હમજીએ છીએ એ પમની આગેનાનોમાના કેટલાક સમન્ધમા જે શિખાનુ પ્રમાણ ઓછુ કરામા આ મુ છે તે એક રીતે સન્નોયકારક ગમી શકાય પરંતુ એ સવ મહાપુરોને એક પણ દિનસ કે એક ક્ષણ પણ જે શિક્ષા ભોગવી પડી છે કે પડશે તે કેવળ અન્યાયથી ગાયેની રહેને નહિ એમ્સદ્દે આદરલા આ ભેદુકમી કાર્યો સ્હામે પ્રજના પ્રતિનિધિઓએ જે કે સખ્ત પૌકાર ઉગ પો છે, હતા પણ અમ્હારા નમ મત પ્રમાણે પ્રજાએ પોતાનુ પુરેપુર કર્તવ્ય બજા મુ નથી પતિ માય વિમજ અને ખીજ ધણાઓએ મિ મોન્ટેગ્યુને આ તોશનો સમન્ધમા નિષ્પક્ષપાન રીતે તપાસ કરવા માટે સચનુ છે એ ખર છે, મિ મોન્ટેગ્યુને અનેક વ્યવસાયપરત્વ એ કાર્યે હાયમા લેના હજી અવગણ મળ્યો નથી, હિન્દની બ્યુરોક્રમીના આ કૃત્ય માટેનો તેનો દિમામ હજી કોઈએ પુછ્યો નથી, તેની વખતે જરૂરુ છે કે હિન્દના જ લોકનાયકોએ પોતે આ કામ ત્વરાથી ચિખાડે ને જોઈએ અને પ્રજની સ્વતંત્ર, સ્થિતિઓએ સ્વેચ્છતાપાસ પરી તિરિદ પાર્તેસેન્દ પામે, જગનની પ્રજાઓના મહાસખ-નીમ ઑફ નેચન્સ પાસે પોતાનો સત્તાવાર દેવાન મ્નુ કરવો જોઈએ અને જ્યા મુધી એમ થશે નહિ ત્યા મુધી હિન્દને પોતાની પ્રનિષ્ઠા સાચવી રાખવો હક ગો છે એમ અમ્હે મુછીએ છીએ નામદાર સરકાર પોતાના કર્તવ્ય ના કરે તો તેમને તે કરતા શિખવાડવાનુ કરાવ્ય પ્રજનુ છે કાયદાસરની લડતો સહી જગતની પ્રજાઓ પામે પોતાનુ ભોગવ પોને સાચવવાનુ છે અન્યાયથી અને ભેદુકમી જ

ગાયત્રી આ સખત શિક્ષાઓ અને એ શિક્ષાને પાન બનેલા દેશના મહાત્મલાભિત અને મુશિ
ક્ષિત અગ્રેસરોને થયેના આ અન્યાય સ્વરૂપે પ્રજાએ દેશસમસ્તતા ખુલ્લેખુલ્લામાં યોગેર નહેર
સખાઓથી સખતમાં સખત પ્રિરોધ દર્શાવેલો બોધ્યો જ્યાં સુધી બ્યુરોક્રાસીના આવા અન્યાય
ભરી પગનાનો દિસામ લેવાનું જામ જગતની પ્રજાઓના એ સવ પાસે મુકવામાં આવશે
નહિ ત્યાં સુધી બ્યુરોક્રાસીનો અમન સત્વડીન થયો નહિ માથકન ઑડાયન ઑન્ડ કપનીના
રાજ્યનારભારેનો દિસામ અવગરતે જ્યાં સુધી તપાસાયો નહિ અને ગુન્ટેગારને યોગ્ય શાસન
મળશે નહીં ત્યાં સુધી દિન્દની પ્રજામાં અમતોરના મુગ જરૂર જ રહેતાના અગ્રે ઇન્ડિયો
ક્રીએ આ અન્યાય સ્વરૂપે મહેરાની જરૂર લાગે છે કે પ્રજામાં ઉગ્ર ગયેના અસતોષના આ
બીજા એ જ માગ નિમૂન થયો બીજાને ઉપાય છે નહિ-હોઈ જ રહે નહિ મહાત્મા ગાંધીજી
અને પાન માનરિમજી જેવાના નેતૃત્વ નીચે આ સમન્ધમાં યોગ્ય સિદ્ધિઓ નીમાય એ મ જરૂર
છે ૨૦ ॥ યોગ્ય છે

૨. સમારક યોગ્ય આધિકારીઓ !

પ્રજાઓના હિતો તોરાન નખને ત્યાં બનતા પ્રસંગોના ધાતદાસ પ્રજા પાસે અત્યારે તો થોડો
થોડો-છુટક તુટક જ મળ્યા હરે છે ત્યાંના મોજી મિશનર માઇ ન ઑડાયર સિમ્ન માનાના
કુખે એક જ વીગરત જન્મ્યા છે એ સાહજનું એક મહાત્મારક ઉબુ થરાની જરૂર છે વિના-
કારણે અને કમ અછકનવી દેશમાં અશાન્ત જીવન ઉબુ રવા માટે, એમનું નામ પદ્મનમા
તો ખાસ કરીને અમર થયું છે દેશી ભાવાઓની જહેવત પ્રમાણે એમને તો મૈથે પટેલા નમરકાર
રવા પડશે હેરટીંગ્સની તપામ સિદ્ધિશ પાનમેન્ટે કરી હતી તે વખતની સિદ્ધિશ પ્રજા હાંન
જેટલી લોકશાસન ન હતી તો હજારો નિર્દોષને હાનિ પહોંચાડાર આ માજી અધિકારીને
દિસામ લોખનાર્થપ્રાનિનિધિ વર્તમાન પાર્લમેન્ટ અને સિદ્ધિશ પ્રજા નહિ પુટે થુ ૧ દિન્દની
પ્રજાએ એમનું સમારક ઉબુ કરવું બોધ્યો અને તે સાથે લયનાપુરના કર્નલ સાહેબ ટોગસન
જેવા અનેક અધિકારીઓના પલ્લ કેમ ના થાય એ મટેને મર્ડ ૨૪ મી એપ્રિલે પ્રજાને
માત્સમ્ય લોની રૂએ ફરમા યુ હતું કે ના સમ્રાટના સેવક-અધિકારીઓ ને લોકો બગબર
માન આપતા નથી માટે તેમની પલ્લીને યોગ્ય સૌ કાષ્ટએ તેમને સનામ કરવી અગ્રે દેશી
સદ્ગુહરુથોને અપાતા સર્વ માન તેમને આપવા એટલે કે યોગ્ય ગાડીમાં કે એની રીતે જનારા
સુસાધરોએ ગાડીમાંથી કે થોડાપરથી ઉતરીને, અને ડ્રીઓ લખને જતા સુસાધરોએ જીની
નીચી રાખીને એ આધિકારીઓને એમણે સનામ કરવી નહિ નો હાથે જ્ય જ્ય (1) કરવા ના-
મમાટના આ અધિકારીઓને પોતાને ના સમ્રાટને માટે કે સિદ્ધિશ સામ્રાજ્યને માટે જે માન છે
તેને પટનામાં ભાગ આવા અછકનવત અધિકારીઓને હાન એ એમના પાતાના જ ચારા કલ-થો
કહી શ રો આવાના સમારક દેશમાં ઉભા થવા જ બોધ્યો એની દલીલો કાષ્ટ કરે તો પેલક
પ્રજાએ જીની રી લેની બોધ્યો આપણા દેશમાં આના તો ઘણાએ પગા હાને એમનું વસ્તી-
પત્રક દરાય તો અછકનવતના પ્રવર્તનમાં એ યાદી બદલ ઉપયોગી નીચે સિદ્ધિશ પાર્લમેન્ટ

દરુ કયા સુધી આરા અછતવાને હિન્દુમાં મોકલ્યા કરશે ? આજ પ્રમાણે દિલીમાં પણ
 સ્વાના બહુતા અને સક્ષમીવાન શ્રદ્ધાથીને પોલીસ તરીકેના પોલાન પટ્ટી, શહેરમાં ગેલન કરનારો
 અને ગુન્હેગારોને પકડના માટે કે તોરાન થતા અટકારના માટેના દુઝમ ત્યાના કમિશનર
 સાટેમે મે મામમાં કહાજો હતો આરા આવા અથકીન અને અનર્મમનક ગેલુમો અને
 અપમાનકારકનાનેલીબચા કમો કરનારા મિત્રશ અમનતારોના સમારો નવાની બહામણ
 થાય એમાં અવય કોઈ નથી પ્રભુ એમો કોઈ સાગી બુદ્ધિ નહિ આગે ? આરા આકાર
 કુસુમવત છે, પણ આરાઓ વસતીપત્રક તો જરૂર કરવાની અગય ૭ એ કોઈ હિંદુ કરેલું ?

૩ ગુજરાતની આત્મી પરિવેશ

(ક) ત્રીજી ગુજરાત રાજકીય પરિવેશ છે ના કેટલા - મે ના પાંચી ગુજરાતનું જાહેર
 જાન તો દેશપ્રસિદ્ધ થયું બુદ્ધ છે આજ ગુજરાતના ગુજરાતીઓ તેના જાહેર જાનમાં શી-
 રસ લેડે દેશના રાજકીય જીવનમાં પોતાના અન્ય દેશનાની હરાવવામાં પણ કેટલાક
 પ્રેમ છે એ એકદરે એનાની વાત છે ઉપરાત એટલી પણ આપો આપના ગમી ગમ્યાં કે
 આરિયમાં અને ગભીરતામાં એ પગના માલ્યા માલ્યા મે નાની ગુજરાતની રાજ-
 કીય પરિવેશનો ધનિદાસ જેતા-એ પરિવેશના કાર્ય નરહા નુ રિગીસબુ રના તો મેડા અતોપ
 થાય છે ઠતા તેનો એ ર સગાઓ કરના તેના કેટલાક નરનાદમાં નાપ લાતા હમેશા એટલી જ
 જણાઈ છે એના પરિવેશને જે જે અથગે પરિવેશને બરાબ કે તા ત્યા કહ નર ક અમનોપના
 ખીજ રોપાયા છે તો રના નરના મા એ વાત નધારે પ્રતીત થઈ હતી મનની માથે મળીને
 કે જે ગામમાં કે શહેરમાં કોન્કર-સ ભરનામાં આવે ત્યાના આગેવાન લોગને નેમને ઘટ્ટ
 માન આપીને કાર્ય કરનાના જ આપણી ફરજ ઉભી રહે છે નિ આત્મા આવાન મેડે ભાગે
 નિસરાર ગઈ હતી અને તેની પાંચામ સુન્દરને દેકાળે વધક રૂણમાં નિમ્નુ છે એ મોઝ
 થયું નથી જો કે પરિવેશને સર્જી રીતે સકર નવાવવા માટે નરિઆના કેટલા આગેવાન
 શ્રદ્ધાથીને પોતાને મળેના અનતોના વાગ્ધોને એમણે સખી લીધા છે ભરિથમાં આવાત પરિવેશના
 કાર્યવાહકો નધાર રહમજતા થતે એટલી આવાથી જ આ નર સુચના નવાની અરહેને અર
 જરૂર ભાગે છે ગુજરાતના જાહેરજીવનમાં અત્યારે પરિવેશના ને તેને અગે કામ રી-સમયનો
 ઉપભોગ આપીને પણ કામ કરતા યુવાન બન્ધુઓના ઉત્સાહને અને કામને જેને સર્વ કોઈને
 સતાપસાથે સાથ આભમાન થયા વિના ગહે એમ નથી, પણ પરિવેશના પ્રેમ પહેલા ગુજરાતના
 કેટલાક ગુજરાતીઓએ પોતાના શહેરના કે ગામના જાહેરજીવનમાં સાધન અને સમયની અવુદતા
 પ્રમાણે પણ યથાશક્તિ આરો લાગી રેતો છે એ વાત અરે હેવાની જરૂર છે પરિવેશના
 સુકાનીઓએ આવાન સદ્વમાં રાખવી જ જોઈએ અને તેના એકર નયરહારમાં તેમનો સાથે
 જ મળીને મોં મામ જુ નેઈએ સ્વરાજ્ય લેનાની આમદાપૂરકની દિમાપને ત્યારે જ
 ન્યાય મળી ને ત્યારે જ આપણી નાપકાત વધી ગળી સકાય

રાજકીય પરિપદ તરફથી પ્રગટ થયેલો બધારણનો ખરડો આજ એ વખતે અધુરો પ્રસિદ્ધ થાય છે. બખ્ષે વર્ષની પરિપદોના સંપૂર્ણ હેતુઓના રીપોર્ટ બહાર પડ્યા નથી, કે પરિપદોએ નીમેની જુદી જુદી કમિગીઓના કાર્ય પરિણામો દર્શાવ્યા આ જ નથી !! એ શું સૂચવે છે ? કે કામ કરના માટે ગુજરાતમાં માણસોની જાતો ખોટા છે કે કાર્યની વ્યવસ્થા કરનાની અગત્ય કાર્યવાહીએ જોઈ નથી આટલે રખતે પણ આ ખરડો પ્રગટ કર્યો છે એ માટે એમને ધન્યવાદ આપીશું અને સૂચનીય કે એ ખરડો ગુજરાતના જાણીતા ગુજરાતીઓ મોટી તેના ઉપર વિવેચન-સુધારો-અભિપ્રાય સૂચવવાનું આમંત્રણ મો વતુ એટલું જ નહિ પણ આપણે આશા રાખીશું કે કેટલાક અનુભવી અને બુદ્ધિશાળી ગુજરાતીઓને ખાનગીમાં મળીને પણ એમની મૂલનાઓ લેવામાં આપણે તથા એ સૌને પરિપદમાં જે ચરા-નાવરા માટે પુરતો આશ્રય થશે આપણા આ પરિપદમાં ગુજરાતના સંભારિત ગુજરાતીઓ અતિ નિરાસા જનન લાગે છે એ એમને માટે જરૂરિયાતની મહત્વ નથી ગુજરાતના જીવનપ્રતોમાં ગુજરાતીઓ ૨૨ વર્ષ પછી નહિ તો કેટલું ધૂમશે કે મુખાધથી ગોધગ જનુ કે નડિયાદ જનુ કે સુગત જનુ કે તે જ પ્રમાણે અમરાવાદી સુગત ગોધરા કે નડિયાદ જનુ એમાં અચનો મહુ પ્રશ્ન હેતા ૧૫૧, તેમાં ચે-કિયો, સાગ ધધાદારીઓ અને ધનિક વિદ્વાનોને તો એ પ્રશ્ન ગહેવો જ જોઈએ નહિ વળી ગુજરાતના મુખ્ય મુખ્ય શહેરોમાં ને ગામોમાં તો ગુજરાતીઓને પોતાનો મિત્રમંડળ કે પોતાના સમાજ વધાવ્યા અને સમન્ધીઓ પણ મ્હોટે લાગે હોય તેની અનુકૂળ સ્થિતિમાં પરિપદમાં આપણા સંભારિત ગુજરાતીઓ મ્હોટા પ્રમાણમાં દાખરી આપે નહિ એ કેવળ રાજમાનના જ મણી રાજ્ય અમ્હે જીવીએ છીએ કે ચાનુ વરે સુરતમાં ભરાનારી ગુજરાતની રાજકીય પરિપદમાં આ સર્વ લાખઓ અને ગૃહસ્થો જરૂર પધારે જ ને પરિપદના મુખને અને મુખ્યત્વે એના કાવચાહારો સગીન મ દરેક મનરો

સુરતની આ રાજકીય પરિપદમાં પ્રમુખ કામ ચાર એ પ્રશ્ન આજ મહાને થતો દરો પરિપદના પ્રમુખ તો જે જીવનામાં પરિપદ ભરાતી હોય તેની પધારના જ જામાથી પસદ થવા જોઈએ નડિયાદના મધ્યે રેની એ જૂન કરી થરાના પામે એ ખાસ જોવાનું છે ખીજી ચાનુ ગુજરાતના જાહેરજીવનથી જોમ અને તેમ મ્હોટા લાગે જે જાણકાર હોય, તેમાં પુરતો ૨૨ ચેતા હોય, જાહેરમાં પ્રતિજ્ઞા અને સન્માનને પાન હાય અને પરિપદના વ્યવહારને દક્ષતાથી સાગોપાય મકન કરે એના ગૃહસ્થોની અને તે પણ ગુજરાતીની જ પસદગી થવી જોઈએ મુખ્યાર્થમાં રેતા જીવી બિરાદર ગેડીઓમાં કે મદાસ ગુન પળનમાં રહેતા પાગની બિરાદરે ગુજરાતના પ્રસદ જાહેરજીવનથી કે ગુજરાતને લગતા અનેક નિધ વધતા મ્હોટા પ્રશ્નોથી બહુ મ્હોટે લાગે અજબમાં જ હોઈ ગુજરાતમાં દર તેટલા દર જ છે અને રહે આવા સન્નેગોમાં એમની પસદગી ગુજરાતની પરિપદોના પ્રમુખ તરીકેની હોઈ જ રાકે નહિ દેશ સમસ્તના જીવનમાં ગમે તેની ઉંચી પદની એમણે જેણવી હોય તે પગથી એવું કાઈ રીતે દ્વિત થતું નથી કે એના ગૃહસ્થો પ્રમુખપદ માટે લાયક નર ગણાઈ શકાય ગુજરાત માટે તો એના જ જાહેર જીવનના અને લોકજીવનના પ્રશ્નોની સર્વથા સંપૂર્ણ રીતે જાત હોય અને એમાં ૨૨ લેતા હોય એવા જ ગુજરાતીઓમાંથી પરિપદના પ્રમુખ પસદ થવા જોઈએ. આ દૃષ્ટિએ જોના અમ્હેને અત્યારે નીચેના ગૃહસ્થોના નામ વધારે યોગ્યતાને પાત્ર લાગે કે —

૧. સર ચિમનલાલ દરિયાન મેલનાડ, મુબાઇ

૨ ધી ઓ મિ મોકલવાસ કદાનદાસ પારેખ, મુબાઇ

૩ રા. ઉત્તમનાન કેલનાન ત્રિવેદી, બી એ એનએન બી, મુબાઇ

૪ ઓ રાવસાહેબ દરિયાન દેસાઇના દેસાઇ, બી એ, એનએન બી, અમદાવાદ,

૫ રાવસાહેબ અમરાકર મહજી, નડિન, ભરૂચ આ સહગૃહસ્થો ગુજરાતમાં

સર્વેને ભળીતા જ છે અને આગા છે કે પરિપક્વની સમાનકારિણી સમા આ ઉપર યોગ્ય

વિચાર ચલાવી પ્રમુખ તરીકે લાઇફ ગૃહસ્થની લાયક જ નિમણૂક કરશે અમુક ગૃહસ્થ

અમુક જ પદના છે અને અમુકના નથી એ કારણ તેની પસંદગી વખતે વિચારવા કરતા

એમની યોગ્યગોચરતા જ જોની જોઇએ

(ખ.) ત્રીજી ગુજરાત કેળવણી પરિષદ.

ભરૂચ મુકામે ઈ ન ૧૯૧૭ મા એ વખ પુન ભરાયલી બીજી ગુજરાત કેળવણી

પરિષદનો સમાગમ પુરો થતા ૧૯૧૮ મા નડિયામાં આ પરિષદ ભરવાનો દ્વાર કનામાં

આગો હતો મે વા ફુલનના અને અન્ય મોધારીના નખતના લાગે નીચે ગુજરાત

કેળવણી મંડળના સત્તાધિકારીઓએ નડિયા મા પરિષદની મેટક ભરી હતી ડિપ્લો ના

ગૃહસ્થોએ આ સ્થાને પોતાનો પ્રિય દર્શાવો હતો તે પછી આવતે વા એટલે આ રૂપે

૧૯૧૯ મા ભરવાનો વિચાર નકળી ડ્યો હતો ચાલુ વર્ષે અધ્યાપિપત્ય તે નામનમાં હજી

કોઇપણ વિચાર થયો નથી એ કેવળ એ જનક જ છે આશ છે કે કેળવણી મંડળ આ

નામનમાં યોગ્ય પગલા વેગાસ જ લેશે અને પરિષદ ક્યાં અને ક્યારે કના ધોરણ ઉપર

ભરી તે સૌ નિશ્ચિત કરવામાં આનશે કેળવણી પરિષદના પ્રમુખ તરીકે જુનાગઢના કેળવણી

ખાતાના ચિદ્ર એન્ડ્ર્યુકેશન ઓફિસર અને ગુજરાતના જાણીતા લેખક રા ધગનના

દરિયાન પથા બી એ, રાવસાહેબ કમળાસર પ્રાણસર ત્રિવેદી, બી, એ, રા કેશવના

દરિયાન ધ્રુવ બી એના નામોમાં અથવા અનુક્રમ નીચેના આ નવો ગૃહસ્થોને પોતાને

કેળવણી ખાતાના લાખા ઢાળો પુરતો અનુભવ છે આ એમથી કોઇની પણ પસંદગી

પરિષદને મુદ્દ નીચડશે મનના પ્રમુખ રા ગાધીજીનું લક્ષ્ય આ તરફ દોરતો એવી આગા છે

(ગ) ત્રીજી ગુજરાત સમાર મુસાળ પત્રિકા,

મે રૂ નડિયામાં નિશ્ચિત કર્યા પ્રમાણે આ પરિષદની ત્રીજી બેઠક આ સમયે સુરતમાં જ

ભરાશે બીજી કોર્ડ પેણ પરિષદના કળા આ પરિષદના વ્યવહાર માટે તો ગુજરાતમાં બહુ મતભે

સ્વાભાવિક રીતે ઉભો થાય છે પણ અમદાવાદ માનવુ કે કે એ મતભેને રહેજમા જ દાળી શકાય

એમ છે સ્વરાજ્યના હક્ક માગનારાઓ ન જ મોટા સમૂહમાં સસાર સુધારાના અનેક પ્રશ્નો

અનન્યમાં એ અભિપ્રાય ધરાવનાર પથો છે એ જ ને પણ સમય સાધનો અને વ્યવહારને

વચારે નિમ્નપ્રજો રહમજવાનો પરિશ્રમ મેશે તો આ પરિષદને અંગે નેવામાં આવતો સર્વ પરિ

શ્રમ સદન થવાના ચિદ્ર નધારે નજીક છે જુગતના પ્રવૃત્તિગ્યમાં નિહનો પ્રગતિગ્ય

ધ્વિરદ્વાયે હીં વેગથી દોડી ત્વો છે અને તેમાયે હિ નના સર્વ પ્રાન્તોમાંના ગુજગત પ્રાન્ત

પણ પોતાનુ કાર્યક્ષેત્ર વિગેય ઉદગતાથી અને ઉદાતતાથી વિશાળ કરતો રહ્યો છે તેવા સમુ

યમા કેનાવ આશાનાદીઓ આશાના ઉપયોગના જ રમતા મુમતા રહી પ્રજાના મોહમાં ભાગ્યે
ભૂતી જવાનો દોષ અગ્નિજ્વલતા કરી રચા છે એ વાતની પ્રતીતિ મહેજે થઈ રહે એમ છે સસાગ
સુવાર ના પ્રત્યેની યોગ્ય નિચારણા ઉપર દેશની પ્રગતિનો આધાર કેટલો રહ્યો છે એ વાત વર્તમાન
ગુરુપ્રજાને સ્વમનનાની અગત્યની નથી તાત્કાલિક ના ન્યાયને પાટનાથી શિથિલતાથી
વળગી રહેવાના અભિપ્રાય રનાવવાનું અને તેને જ પ્રતિપાદન કરવાનું કાર્ય કરનાર નર્ગની નથી
જાણતી પોતાના કાર્યની પ્રાપ્તિ નિશ્ચિત રેખાકે નથી જાણતી પ્રજાના કન્યાશુ માર્ગે આરોહણ કળી,
કોઈ ઉત્તર પ્રવૃત્તિઓ ત્યાં પ્રજાના નવીન વર્ગમાં અભિપ્રાયો નિન ઉમે વધતી જાય છે અને એમની
એ અભિપ્રાયોને પોતાના પ્રવૃત્તિમાર્ગે દોગનારા ને પોતાના જીવન વર્ગમાં એ 'બુદ્ધિ' ના
નર્ગ ઉમે થયો એ 'બુદ્ધિ'ને પોતાના વણ સમૂહ કારણે છે હિન્દુસસારની કૃત્રિમ રૂઢિઓના
પાશમાં એ બુદ્ધિરો રહેવાનું પસંદ કરે નહિ અને સ્વતંત્રતા માટે મગતી ના હોય ત્યાં જોર
જીનમથી ખૂચી લેવાના પ્રયત્નો કરે એ કેવળ આશા છે, એટલું તો સદજ ઉત્તર દષ્ટિથી
જોનારને લાગ્યા વિના રહેને નહિ આ જન્મે પદ્મના તરંગમાં અને શિશુમાં મૂકાય એવી
દનિદો છે તાત્કાલિક ના ન્યાયને વળગી રહેનારા વર્ગે પોતાની કોઈ પણ નિશ્ચિત યોજના
પ્રત્યે પામે નિચાર માટે મૂક્યાનું જાણમાં નથી દૃષ્ટાન્ત તરીકે પદ્મ નિનના વિરાધમાં તેમની
યોજના પ્રજા જાણતી નથી, સાતિબધારણની વ્યવસ્થાઓ અને સમુદાય પ્રચારના પ્રતિપદોને
પોતા તરફની યોગ્યતાના પ્રમાણે આ મુદ્દા પાયા ઉપર એ રચના માટે છે એ પ્રજા જાણતી
નથી જીએને મત આપવાના અધિકાર નથી તેની તરફમાં વિચારથી મગતોને પોતાના
મનમાં જોળે એવા સમૂહ કારણે અપાતા નથી અને આવી રીતે હિન્દુસસારના જીનપ્રત્યેના
અતિ અગત્યના સ્થાન ભોગવતી પરિસ્થિતિઓ સમન્વયમાં વિચાર કરવા માટે એ પક્ષ અતિ
ઉત્તમતા વર્તી છે ધમ અને નીતિના વળ મૂલો જ ટાક્યાથી કે હજારો વર્ષ પહેલાં
પ્રાચીન નિયમનિયોના જીવનચરિત્રામાંથી હજારો વર્ષ જાણતો ટાક્યાથી જ વર્તમાન પ્રજા તેમને
રીતર કહે એ રિથિની લાગે વખત આનું રહી રહે એવો સલવ જ નથી જીના પક્ષે નરી દષ્ટિથી
ને નવા દષ્ટિમિત્તુઓના દેશની પરિસ્થિતિના નિચાર વાની અગત્ય છે અને એ અગત્ય સ્વમજ
સસાગ સુધારાની પરિપેક્ષે કેવળ દોષ જ દેશના કાર્ય કરનાથી દૂર થવાની જરૂર છે બુદ્ધિ
જીની વાત છે આ પરિપેક્ષે અને એના કાર્યનાં કાર્ય કેવળ ગાનિપ્રદાનથી જ વધવાની નાનું કાર્ય
નિદાની શુદ્ધ અહતામાં તણાઈ રહેતા કેટલાક ગુજરાતી ભાષાઓ લઈ બેસે છે એ પ્રગમના આવા
કેટલાક નિદાનના ઈચ્છાની વિદ્વાને એ જોણતું નથી એથી નથી સચવાની ધર્મયુદ્ધની કે
નીતિયુદ્ધની નીતિ પન્તુ એથી નિદાતા કનકિત થાય છે અને પ્રજાને લુહિવ્યાપાગમાં દોરવાના
તામૂર્ખતા અને અધારના કાળા પાસમાં પેરી લેવાનો દોષ થાય છે ગુજરાત-દેવનું હિત
ગાનિપ્રદાનથી-પોતાના જ જાતિભાઈને કેવળ નિન્વાથી સરતું નથી અને સરનાનું નથી અમદે
અત કળુથી જીએ છીએ કે આ પરિપેક્ષે મેકમાં ગઈ જન્મે જોનાનો માફ ગુજરાતીઓ
પુરા ઉત્પાદકો ભાગ લેશે આ અપનન્દમકર આપણાં પુરા કે રાજકોના જાણતા વદ્ધ
નાગરિક રા કલ્યાણુરુપ એકાભાઈ બક્ષી કે વડોદરાના ગ ગોવિન્દભાઈ હાથીભાઈ દેસાઈ
જી એ, એ-એ-જી કે અમદાવાદના રા જીનના નર્ગિસ માથી કોઈની પણ પમદગી

પરિપક્વતા એટલે અનુદાન જ નીવડે પ્રથમ મે, ગદ્યમાં સનાતન ધર્મના સિદ્ધાન્તોને નિકટ પછે સ્વમજનારા અને વિદ્વાન દ્વારા પરિપક્વ સર્વથા સિદ્ધિ આપશે એવી આશા વધારે પડતી નથી.

(૨) છઠ્ઠી સાહિત્ય પરિપક્વ.

૧૮૧૫ માં સાહિત્ય પરિપક્વતાની છેલ્લી બેક સુગતમાં રા નૃસિંહ ૧૧ દિવેટિઆના પ્રમુખપદે મળ્યા પછી આજે ચાર વર્ષ એની જૂની બેક આનતા ડીમેન્ડરમાસમાં અમદાવાદમાં ભરવામાં આવનાર છે એમ પ્રમિદ્ધ થયું છે એ પરિપક્વ સંજ્ઞામાં વધુ રીંગતો બહાર આવી નથી પરંતુ તેના પ્રમુખપદ માટે નડાદરાના રા ન હરોવિદ્વાસ કાદા તાગતી પસંદગી વધુ મેલે થઈ છે અને તે ચોગ્ય જ થયું છે રા જ હરોવિદ્વાસ કાદાના ગા શુજરાતના એક જાણીતા લેખ છે અને તેમની સાહિત્યપ્રવૃત્તિઓ પણ જનસમાજમાં જાણીતી છે અને એમની નિમણૂક થોડા જ ગણાય શકાત આ ઉપરાંત સુરતમાં ભગચેરી પરિપક્વતા મેંકની પદ્ધતિએ અનુસરીને સાહિત્ય, વિજ્ઞાન અને ઇતિહાસના પેગ નિલાગોના પ્રમુખોની નુવણી થઈ હતી સાહિત્યના નિલાગ માટે રા તનસુખગમ મન સુખરામ ત્રિપાઠીનું નામ રજુ કરવામાં આવ્યું હતું અને અમદાવાદમાં છોએકે એ વિષય માટે તો એમની જ પદ્ધતિ પધ્ધતિ કરવી જોઈતી હતી પરંતુ એમનું નામ પાડી એવી લેનામાં આવ્યું અને રા જ રમણભાઈનું નામ રજુ થયું રા તનસુખગમ ત્રિપાઠીની નિદતા તથા ગદ્યનું અભ્યાસ માટે શુજરાતમાં બે મન છે જ નહિ છતાં આમ કેમ થયું હશે તે સમજાઈ શકે તેમ નથી પણ એથી એક થાય છે રા જ રમણભાઈની પસંદગી કરી રીને સારીજ દ્વારા છતાં સાહિત્યની દૃષ્ટિએ તનસુખરામની પસંદગી બેરતક વધારે ચોગ્ય ગણાત ઇતિહાસના ઉપ-પ્રમુખ તરિકે ઓ જળવતરાય કાકોરની નુવણી, તથા વિજ્ઞાન માટે ઓ સાકળચંદ્ર ગાદની નુવણી થઈ છે એ પણ રીક જ થયું છે વિજ્ઞાન તથા ઇતિહાસના વિષયો શુજરાતમાં ધણે ભાગે જુનાઈ ગયા છે, શુજરાતી જાતઓમાં આ વિષયો માટે જોઈતો ઉત્સાહ જણાયો નથી તે એ વિષયોના ઉદ્ધાપોદ્ધ તથા સંગીન ચર્ચા અત્યારે તો જરૂરનો જ છે અને આના જે કે સાહિત્યના આ અંગે વિશેષ નિકાસ પામે અને લોકજાગૃતિ મેળવે એવા પ્રયાસો પરીપક્વ હાથ ધરશે તથા પરિપક્વતા પ્રમુખ મહાત્મ્ય તથા અન્ય ઉપપ્રમુખો પોતાના વિષયો માટે શુજરાતમાં જોઈતો વિસ્તારશે શુજરાતના શુજરાતી સાહિત્યમાં રસ લેવાને ધર્મ દેક શુજરાતીનો છે અને તે પ્રમાણે આશ્ચર્ય વિચારથી પરિપક્વતા કાર્યને ફેલેમન કરવા દરેક શુજરાતી ઉત્સાહી મનશે એવી આશા છે.

પરિપક્વતા મુકાનીઓએ પરિપક્વતા મેંક પ્રથમ નવેમ્બર માસમાં ભગવાનુ મેમ્ ધાવા પડી રીમેન્ડરમાં એસવાનો કેમ વિચાર કર્યો હશે તેની માહિતી નથી રીમેન્ડર માસમાં શુજરાતીઓના કેટલેક ભાગ તો રાષ્ટ્રીય પરિપક્વતા બેક વારતે જનર હોય છે તેમને માટે

તો આ તારીઓ, મવનગરકે ચર્ધ પડશે પરિપક્વના સુગંધીઓનું આ તરફ લક્ષ્ય ખેંચવાની અગ્રહે જરૂર જોઇએ છીએ.

૪. સ્ત્રીઓને મતાધિકાર અને હિન્દી સુધાગરો.

સાલિયમરો ઈમિટિએ મૂચવેના મતાધિકારના મુદ્ધારાઓ વચ્ચે અમે ખામી ભર્યા ૪ અને તેમાં સ્ત્રીઓનો એ હક્ક આપના મીઠી સટ ના પાડી છે એ વાત પ્રજા 'સાગીરીતે' નાશે છે' મતાધિકારનો વિષય નક્કી કરના માટેની કમિટિમાં આ મિ. શાસ્ત્રીઆર અને આ. બાણુ સુરે, દ્રનાથ—એ હિન્દી જનો—હિન્દી પ્રજાના અગ્રણી નાયકો હતા અને છતાં યે સ્ત્રીઓને આ હક્ક ના આપના માટે કમિટિએ મચન કરી હતી મેં માસના સમાલોચકના અંક ૬માં અમદાવાદ લેખમાં આ સમન્ધમાં એ દર્શાવતા અગ્રહે એવી આશા રાખી હતી કે આ અભિપ્રાયને મળના દેશજનો અને સન્નારીઓ યોગ્ય રીતે યોગ્ય દિશામાં પોતાની પ્રતિભાઓ જરૂર વાગશે અમદારી આ આશા આજે ફિલ્લૂત થતી જોઈને સ્ત્રીઓ થાય છે સર અન્ધારકરે કમિટિનો મત વ્યાજબી પ્રમાણથી બધાપર નોંધી, અને પ્રજા મત આપવાની તરફેણમાં છે એવો સંજોગ મિ. મોન્ટેગ્યુને મો. યો. છે તે ઉપરાંત મનાસ, અને મુનાબની કેટલીક જાહેર સરકારો અને સભાઓએ કમિટિના મત વિરુદ્ધ પોતાનો અભિપ્રાય દર્શાવ્યો છે સરોજિની નેકુ જેવા પ્રસિદ્ધ સ્ત્રી વક્તાએ જોઈન્ટ કમિટિમાં સ્ત્રીઓ તરફથી લડત જરી છે અને સ્ત્રીઓની મુનાબની એક જાહેર સભાએ મિસીસ હીગબાથ અરેસ્ટ તાતાને તથા મિસ મિલીબાથ અરેસ્ટ તાતાને સ્ત્રીઓને મતાધિકારનો હક્ક મળે એ માટે ઈન્કારમાં જોઈતી ચળવળ કરવાને અને જોઈન્ટ કમિટિમાં સહી આપવાને પોતાના પ્રતિનિધિ નીમ્યા છે આ બંને પાગસી બાનુઓ પોતાને ખર્ચે ઈંગ્લાન્ડ જશે વળી સગ સંવત નાયર વાઇસરોયની કાઉન્સિલમાંથી ગજળામુ આપી ઈંગ્લાન્ડ ગયા છે હોમો તથા ધણા જાણીતા ચોકનાયકોએ આ લોકમનના પોષક જાહેર વેનમાન પત્રોએ પણ સ્ત્રીઓને મત આપવાના અધિકારની તરફેણમાં પોતાનો અભિપ્રાય દર્શાવી ઈંગ્લાન્ડમાં એ બાબતમાં યોગ્ય પગલાં ભરવામાં તે ઉત્તેજિત કરાવે પોતાના વિચાર દર્શાવે છે યોગ્ય કેળવણી લીધેલી અને યોગ્ય લાયકાત ધરાવતી સ્ત્રીઓને આ રીતે પોતાને યોગ્ય પદની પ્રાપ્ત થાય એ અત્યંત આનંદક છે અને અગ્રહે આશા રાખીએ છીએ કે આ વિષય સમન્ધમાં ઘટતું કાર્ય આપને અને હિન્દીઓ પોતાના કાર્યમાં વધારે ઉત્સાહતા દર્શાવશે.

નો અવસાન.

પેડયા, બી એ, એ-એ-બી

૧૦-૨૦-૪૦

પીડી.

રા ગણેશ નામના બૂઠા માસની તા ૧૨ મી એ થયેલા અવસાનની નોંધ અવસાનથી કેગરથી ખાતાના એક બાટોસ, અનુભવી અને પુણ્ય એક જાણીતા લેખકની મુજરાતને ખોટ પરી તેઓ મુગનન પછી ખાતાના અધિકારી તરીકેની કાગળીદી દરમ્યાન તેઓ કારીગરો તેઓ નિવૃત્ત થયા હતા અને પોતાના નવન મુગતમા પો સારી મુગતો માટે ઉત્સાહભર્યા અનુરાગ ચોકસાઈ ઝીણવટ, ખૂબ લક્ષણ દર્તા પોને કચકસરથી સાદુ જીવન ગાળી પોતાની કુપરિયોમ કેટલી પરોપકારી સમયાઓ નીભાવવામા કરતા હતા અને તદ્દમા સાતી પ્રતિગ મેગરના ઉરાત તેઓએ કેટલાક કીમત અપાવત વરી હતી રમાઈ-સક્રુત "મેલ-હંપ" નામ- "સીયાપાગની નાતો" નેરે તદ્દમના પુરતકા જાણીત છે પ્રાકર.

૨. રાદીયાર.

તા ૧૮ મી એ ૧ અમૃતનામ સુન્દરજી પરીવાર કોને મા ની એ દખાનની નોંધ લેતા અતિથય દુ ખ થાય છે સુલુ અમીની જ હતી, અને એ કે તદ્દમનો બારો મજબૂત ન હતો તેમને જી હતાં અદ્દતુન યુગ્મિથી તેઓ પોતાની તમિષનની મુખ્ય મે ધણ કાર કરાવતા આથી તેઓ આદવા નદ્રા પોતાનુ પ્રતિષ્ઠા જરો એરી નેશ પખુ બીનિ થાય તેમ ન હતુ પરન્તુ પાનથના જરો એરી નેશ પખુ બીનિ થાય તેમ ન હતુ પરન્તુ કે જ છે અને તેનો છા પામે અનુનની ગણીઓ કામ

નિકટ રહેલી હતા, અને તદ્દમના અવસાનથી મદને પોતાને મુખ્ય મદો સાતી જ ન છે બાર્ડ પરીવારની સામે અનેક પ્રસંગે થયું હતું અને તે પ્રસંગે અઘાપિ મદારા સ્મૃતિપત્રમાં તાજ છે તેઓ આનાના-કચિત્ એકતા, કચિત્ વિશ્વ અખજન-દની સાથે તેઓ કાઇ ઉપયોગી રી રાતચીત કરતા, અને પોતાની વિવિધ સ્થિતો સિનેની તત્પરતાથી આપના તેટલી જ ઉમ્મુકતાથી અને તરાથી ૧૫ નાં ૧૦-૮-૦ એન એમ વિપાદી એન્ડ કંપની મળ્યા

મમરબુમિ

મમરબુમિ

મમરબુમિ *

જીવનરમાઈ પંડત
પ્રિઆરતા ૬૬ જીવન

એન્ડ કં પની, મુનાઈ

ઉપા-સ્વરાજ્ય પ્રતિજ્ઞા.

(પ્રથમ ખંડ)

લેખક — ગેઠ પુરુષોત્તમ વિશ્વામ માનજી.

(ચાનુ સચિત્ર ઐતિહાસિક ગાતા)

પ્રમુખ ૮ મુ

“સ્વરાજ્યનું તોરણ બાધો.”

“Fortune gives her hand to a bold man”

“ જો નસીમી પે અમ દીન તુ અમસ રોતાં હય,
જો લીખા ખીતાજે કુદરતને ગોઠી હોતા હય,”

“ Now Scotland ' shortly shalt thou see,
With God ' s high will thy children free,
And vengeance on thy foe ' ”

સ્વામિમહાત્મજે સચિત્ર દ્રષ્ટિથી જોયું પણ શુ પ્રકાર છે તે પ્રાર્થી સમજાય નહીં એક ક્ષણમાત્ર એ સ્થિતિ રહી ગભીર અનાજે “શિવબા સાથે કાર્ધ ખાનગી વાત કરી છે માટે સર્વે થોડો વ મન પાડોગી હુપડીમા નિશાંતિ થયો ।” એમ આજ્ઞા કરી મન વિચારમા પડતા ઉભા, અને નિમિત્ત માત્રમા તો હુપડીમા માન સિનાજી અને સ્વામિજી ગજા અને ઘણો ધીમે અવાજે સ્વામિજીએ નરહર ગામિએ આપેન સર્વ ખાનગી સિનાજીને કહી સલાખાની અને અતે બોલ્યા — “શિવમા, એમ રીતે થયું તે આપણા લાભનું જ થયું પૂવની સ્થિતિમા આપણું કાર્ય વધ્યાને ઘણી અથડા આની હોત પણ આ જે બીજે પ્રકાર આજ્ઞાએ તે કાગજી ઉત્પન્ન કરવા જેવો છે ” આ સંધી ઉભયે થોડો વખત નિચાર થયો અને કાષ્ઠ કંઠવપર આત્યા પણ દાજી નરમના દેખતા આ સન વાતચિત થવી ન જોએ અને તેને પહેલાં પતાવવો એ વિચારથી દાદાજીને અદર ખોના થો’ તેની સાથે અર્ધ ઘટિમ જેવો વખત સર્વ વાતચિત કરી શુ પગના ભરવા ને કેવી યુક્તિ રચવી નજે સર્વ સ્પષ્ટ રીતે તેને સમજાયુ િજ્ઞાનુ કેવો પત લખવો ને સજોખાનો શુ લખવું તેના અગ્ર પછ તૈયાર રી આપ્યા અને પૂર્વ સાવચેત રી ખર્ચ મામ કરવું એવી ભનામજી આપા તેને વિનાય કયો તેના ગયા પછી તરત મનને અગ્ર ખોના યા

ગામિએ ગાઠે અનાજે ગભીર પ્રત્યાવી નજી ગામિએ લાવેન અગ્ર કી અગળાની જો પામુ નાના સાહેબને સોઠીની કહી આદખી ત અને પ ના પાનામા એકદમ અનુભવ થયો

માર્ગી વીસ ગાનાઓ (સચિત્ર પ્રતિપ્રકર) ૩ ૭-૭-૭ એન એમ વિષાઈ મેન પૂર્વી મુનાઈ

તેનું સ્વાર્ગ પ્રિયેન તેનું મુખ તેની નર્મ, તેના ડોળા, આ સનાપથી એટલા વાલ થયા કે તે શુ કંગે આ શુ નહિ એનું સર્વોધાનના માનુ.

“મો લાગ્યું જ હતું-મ હમગ નખત નુ પણ હતું પણ મને જ ઉત્તમ.” તું નિમજ્જરામ, મહાગ નામને ખટો નગનાના ઉત્પત્ત થયો, એનું એનું કંઠી ગાગો ભાડના નાગ્યા હમે પણ તેમની આખો ખુરી એ સાં થયું મટાગજ, સ્વામિમહારાજ, આ થયવી વાત સાલળી નાન પામાને નદયે ચિન્તાતુ કેમ દેખાઓ છે? વટિકા પૂન જે વાત કરનાનું આપણે પ્રિયાર કરતા હતા, તે સ્વર્ગો ભાગે હમે ખુલ્લો થયો, તે વાત હમે મહે નાઈથી પાર પડશે પહેના તે કામ કરતું થયું ભાગી પડ્યું હાલ પ્રાણ ગયા સિનાય નો પોતાના હાથમાંથી જના દેત નહી તે વૃદ્ધ થયા ખગ પરણ તેમનો સનાપ, તેમની વીગથી, તેમનું પરામ્મ, એમા આપમાન પણ ફરક પડ્યો નથી જે વાત એક નખત તેના મુખમાંથી બહાર પડી તે કાનનયે પણ ફેગવના કાઈ સમય નથી એ જો આપણને અનુભવ થાય તો આપણા શિવના રાગની ઇચ્છાનુસાર સ્વરાજ્યની સ્થાપના હા હા કરતા થઈ જાય પણ તેમનું આ ‘પણ’ જ થયું ખરામ સ્વામિભક્તિ-એ એનામા એટલી દુ:ખે કે મિત્રપૂર થયા પછી હતુર પોતાના હારથી પોતાનું માથું ઢિડાવના આસા કરે તો એટલી જ ખોગી સમ જરી, કરું જ સમજુ તેમા આહુ પાહુ જીવે નહી કદાચ મને પકળી મિત્રપૂર લઈ જાય આ પોતાને હાથ મહાગ નન કરના કુદમ થાત તો તરત જ મ્હારો વધ કરે અરે? આના ખરા સ્વામિભક્તિ કિમત ન જાણી આ હરામખોગે તેની આરી દશા કરે? ક્યારે ક્યારે આ ઇકસ્થિતિમાંથી છુટકા? ” અહીં અકથો દુઃખે ભરાઈ આવ્યો વાન બુદ્ધ્યા મમાજે થયું, ખોગી પગો પગી પુન પુગુ -“તેમને પડકી મિત્રપૂર લઈ ગયા? હૈ! તેમનો નઈ ગયા? ખીજા સને પણ લઈ ગયા? શુ?”

સ્વામિ એક અચ્ચગુહા બોલ્યા નહી આથી તે ગ્રો અરિશે થયો દેખાયો સ્વામિની ચર્ચાપગથી કાષ્ઠપણ અનિષ્ટ પ્રમાણે એવો તર્ક આપના પુન બોલ્યો -“ખાનાં, ખોનો, જ હોય તે સ્વદ હોય તે કહેનાથી મન જેટલું દુ:ખ થયો ની તેમનું તમામ આ મુકપણાથી થાય છે કહા સ્વદ કહેા મો મશમમા રામો રી આ હરામખોશે શુ કરો તેો નેમ નથી ખોનો, એમની માથે મ્હારી પત્ની પણ લઈ ગયા છે રી? તેમની સાથે એની પણ રિતનના કરી છે નહી? કેમ બોનતા નથી? સ્વામિમહારાજ, કેમ બોનતા નથી? તમારા આ મુક ગ્રહેનાથી જ મ્હારા પ્રમ્નનો ઉત્તર મળી ચુક્યો ની- છ હમે કે તમને, મહાગજને તમમ્મ કર શુ, અને આવેની ના જાઈ શુ અને થળી ઉમેદવારી કે આપ નેના આશ્રમમા રહી મધ્યે માટે હુ કાઠપણુ મ્હારા આશુ નો ઉપસાગ વરીશ પણ તેનો યોગ નગીનમા દેખાતો થી આજ પગને જઈ તો ઢોડનાં, કિવા તે પ્રયત્નમા પ્રોણ અર્પના એ નાઈ મુખ્ય નેન સમજુ છુ હુ મગદાનો જગ્યા, મ્હારી પત્નીની

વટખના ચપરી સાબળી હાથમા તાલત છે ત્યાં મુધી, કિનહુના, આ હુડીમા પ્રાપ્ત છે ત્યાં મુધી સ્વસ્થ બેસનારા નથી

આ તેનું બોનનું એક સરખું ચાનું હતું પરંતુ સ્નામિએ કે શિનાજીએ કાંઈએ સમાધાનના રાખ્દો ધાપા વખતમુધી કાઢવા નહીં સાબળેન બાતમીથી ઉઠેન શોકવેગ એક વખત રાખ્દ દ્વારે બહાર પડી તેને જોમ કમી થયા પછી આપણે બોનીયે તો તેનો કાર્ડ ઉપયોગ થશે, નહીં તો કાંઈપણ થશે નહીં એવું તે પકડું જણાવતા હતા, તેથી તેને મથાસ્થિત બોનવા દીધો પછી છેવટે તેને જોમપર આવેલો જોતા સ્નામિજી બોલ્યા — “આની કુદ બાતમી માન આપવા અમે પ્રવૃત્ત થયા એમ તો લાગે છે? ગાડા, ત્હારી પત્ની કેની ચતુર છે. તે તેમને હાથ આવી જ નથી, આગળથી જ નીકળી ગઈ ક્યાં ગઈ તે હજી સમજાયું નથી માટે હવે તું ગાડાઈના કાંઈ પણ નિચાર કરતો નહીં થઈ તે નિમ્નના ત્હારી નહીં. અમારી સર્વેની, મહા રાખ્દની, સર્વે મરાઠાની થઈ, એમ તું પકડું સમજ ત્હારી પત્નીની સર્વે બાતમી એવું અહીં વાડીરામા હું મેળવી આપીશ તું બેરીંગ ગઈ નરહર સ્વામિના બાતમીદારો કાંઈ કમી નથી તરત ખમર લાવને એ જાળજી તને નહીં પણ અમરો છે શિનાય ત્હારી પત્ની તે જાળવોની પુત્રી છે જેવી તેવી નથી અપમાનનો, ધગનો પ્રસંગ આવે તો પ્રાણત્યાગ કરને પણ પોતાનું બિરહ રાખજો એ તને બગેમો નથી?”

શોની અત્યંત ઉદ્વિગ્ન થયડું નાનાસાહેબનું ચિત્ત કિચિત્ત ગિર ચતુ દેખાયું એ જોઈ શિનાજીએ સમાધાનના રાખ્દો બોનવાની શરૂઆત કરી “તું નો અમે, આપણે સર્વે એક થયા છીએ એક જીએ, જે ત્હાર માનાપમાન, ત્હારા ચિત્તની કાળજી, તે જ અમાર માનાપમાન, અમારા ચિત્તની કાળજી આ તું પકડું જણાવે તને જે વાતની આટલી કાળજી લાગે છે તેટલી કાળજી કરવાનું જાણ્યું નથી ત્હારી સ્ત્રી ખરેખર તે રાખે નિન્નાપર ન હોતી તે રાગ દિવસ અગાઉ દાસી સાથે ત્યાથી નીકળી ગઈ હતી, તે પોતાને પિયર ખાસ ગઈ હશે શિનાય એક અકવાડીસમા તેની પકડી ખમર મેળવના અમે વચન આપીએ છીએ તું ગભરા નહીં મરાઠા બન્યાને આમ ગણાવું યોગ્ય નથી,” એવા આશ્વાસનના શબ્દો કહ્યા પેશાજી અને તોનાજીએ પણ તે પ્રમાણે તેને કહ્યું ત્યારે અતે તેનું ચિત્ત સ્વસ્થ થયું અને હવે તું નિચાર કરવો તે નિચાર તરફ પુનઃ રજૂનું પ્રસ્તુ લાગ્યું

એટલામાં શિનાજીને તો પૂર્ણ તદ્દી જ લાગી હતી નાનાસાહેબે આપણને તોગણા સર કરવાનું નામ કેટલું સહેના થયું ચર્ચ શકે એ કહ્યું હતું તે અક્ષરશ તેણે પોતાના મનમા રાખી લીધું. તોરણાનો કિં નો હાથમા આવે તો બહાર થાય તે કિલ્લો અતિ વિશિષ્ટ અને આપણને જોઈએ તેવો પૂણ સોનના હોઈ, હાતી રિયતિમા પૂર્ણ ઉપયોગી થશે એવું તેને લાગના માડ્યું, પણ મુખ્ય અડચણ એ હતી કે ગગરાવ આપ્યા હતા સ્નામિભક્ત હોવાથી કામ સહેનાઈથી પાર પડશે નહીં, ખત્રુ અત્યારે આવેના સમાચારપ્રમાણે આપ્તાસાહેબના હાથમાથી તોરણાનો, મુજણનો સર્વ પરબો મુખ્યની લઈ તેને પડી મિજાબૂ લઈ જયા હશે તો આ

કિલ્લો દરનગન કરવાનું કામ ખરેખર જ સુલભ થયો, એવું તેને પકડ લાગવા માંડ્યું અને એ જ વિચારમાં તેને તે તન્દી લાગી સર્વે તેને તન્દી લાગેલી જોઈ શાત થયા બોલના બધ થયા' એટલામાં તેના ઓઠ હાનના લાગ્યા અને નીચેના શ્વેદો બહાર પડ્યા. “સાવધપણે ઉપક્રમ કર્યાથી ચલ ખાસ- મરિના નોગણુ બાધો-” સ્વામિએ આ શબ્દ સ્પષ્ટ સાંભળ્યા ધીમેથી સર્વેને સમજાવ્યા, અને બોલ્યા- “આ શ્વેદો પુન બોનાયા પૂ. રોહિડેશ્વરમાં બોનાયા, અને આજ અહીં સાક્ષાત્તર થયો-ફતેહ છે” એટલામાં સિરાજ જાગૃત થયો તેની તરફ ફરી સ્વામિએ તે શ્વેદો કહી સમજાવી કહ્યું કે- “ફતેહ છે સિવયા, હવે મિનકુલ શક્તિ ગઈ નથી આપણને જે જોઈએ તે ક પના મહાર એવો મહા પ્રસાદ મળ્યો. ત્રીસમર્થ શુકનો મનમાં તહારે હાથે જે કરાવવાનું આ યુ તે અમય આત્મ નથી બાયા, ત્હાંગે અધિકારજ તેવો છે’

‘મહારાજ, આપની આંતે તે મહાત્માની કૃપા જે કરશે તે જ યશે !’

‘શિવના ‘સાવધપણે ઉપક્રમ’ યાથી થત આવશે, મદિરોના તોગળ માધ !’ આ રામદો પુત્ર બોલાયા બીજુ શુ જોઇએ? હવે કમર કસી પૂર ઉમેદથી કરા કામની ગૂઝાત—પત ‘સાવધપણે’ એ રામદો ખુબ જ્ઞાનમા રાખતે નથી તો બળતુ જ પરિણામ આવશે, માટે રેક કાપ સાવધપણે જ કરવાથી થા આવશે એ બૂનતુ નથી આવે, આજથી ચાર મહિનાની મુદત હા ! ચાર મહિના પૂરા થાય તે જ દિનમે સૂર્યાસ્ત પહેલાં નિતાપર તમારા પગન પડી સ્વતંત્રતાની શ્વેત ઊડી, કે તાપત સર્વ બનાગ્યા થાય અને તમારો અમૃત ત્યાં ગરૂ થવો જોઇએ એ હા સંકલ્પ-નિર્ણય !’

શિરાગુનું સર્વનકશ ન્યામિ તરફ દર્શન તેમણે નગત ઉત્તર આપ્યો — મહારાજ, આપના ઉપદેશ બહાર અમે મિનકુન નથી આ મનિનાની અવધ પૂણુ છે આજ જ જઈ કિનેનો 'સહજ' અર્થે મિનિ છે, પણ તેનો ઉપયોગ શું કાન પાછો આવી કરવો પડે સર્વ સામગ્રી એકન કરના આટલી મુદત તો નેત્રિએ રમગમ આપાને ક્યથે નાપાનનો માણસ કિનેનર આનવા દો તેના તરફથી તે પ ગણામા, તેના પ્રત્યેક ગામમાં, પકિતે નાસ થયો જ એવો નાસ થયા કે સર્વેનાં મન તમા થયા જ એમ સમજાવે, અને એ તૈયાર થયા તો એક થપગી માનમાં એમને ચોળી નાખીશું 'મરિશુ તોરણુ બારા' મહારાજ આ સમ્બોનો અર્થ પણ હવે મન-પો—અવરજન્યુ તોરણુ બાધ-તોગુ એ તારણો કિ પો સર કરી ગઈઆત કર—એ જ એનો અર્થ એ 'ધરનોએ ઉચ્છે કરના મરિશી પૂન રચાપના થનાર તેનું તોરણુ એજ કે પડેના તું આ નિ નો વેનાર'—આ જ એનો અર્થ, નહી મહારાજ ?”

“શાળામ,” રામિએ ઉત્તર આપ્યો — “બગાવર સમજ્યો તો ધન્ય છે હવે
રિયાર કરના બેઠા રહનાનો વખત નથી હવે સાવધ રહી કાર્યની શરૂઆત
કરી જોઈએ મિત્રપૂરમા હવે ત્હારે માટે વિજ્ઞાનુનિય અધિકાધિક વાતો વિચારો
ચાતો રજા છે માટે જ બીજી ચીજ પડતુ મૂંઝી ઉપક્રમ કેમ કરવો તેનો વ્યૂહગત” આટલા
બાપ મ પછી તેઓ બાંધવના રિયારમાં ગયાયા

નાચનાર, હવે આપણે તેમને અહીં નિયારમા મૂખી આપણે દાનજીને નિવાજીએ ત્રાહ આપ્યા પ્રમાણે વેનસરે જઈ દાંતજીએ મિળપૂર તથા સંજે ખાનપર પત્ર ગવાનાં હતા, અને રિવાજીએ દેખાડેન મુક્તિ પાઠ પઢી, મિળપૂરથી પત્ર પસુ આવી ગયો તે તરફ આપણે લક્ષ આપશું.

તાદાજીનો પત્ર ગયે એક માન નિયો તે મિળપૂરના પત્રની રાહ જોતો હતો દરમ્યાન શિરવળ સધાન આધુ નરસ પ્રભુપર પુન નવા સુખા સજે ખાન પ્રસન્ન થયા અને માનસક તેને શિરવળ ખોલાયો એક વખત ત્યાં જઈ પલુ આવ્યો અને સર્વે સમાનન થયું સર્જખાને, પલુ મિળપૂર ખૂબ લલામણુ લખી અને અતે મિળપૂર ખાનિતો આ ગયો.

(બાદતાહી સિંગ)

“છટા મગ અનામ ગદાજી નરસ પ્રભુ દેવપાડે દેખું. હું તથા નામકુનકેહી તા રાહીડખોર અને વેનડખોરે રિવા રાહીડા મ્યા મીત અનન અનક આન ગ્યા હા સપર ખુદાવત રાહ ગાજી દુકમ પંદાનાં દુકમથી મેહરખાન નજી દુકમ તમારે નામે આ ગયો તેમા મજબૂત અજરત ખામે મેહરખાન મીવાજીજોના પુઝવામા (બડમા) તમે મળતીયા થઈ, રાહિડખોરના પહાવર તમારા ખોરામા હવર વારસોનો જમાનતમે લોકોએ કર્યો, એ નીગે નાન મશાઝ નિહોંએ તમને પત્ર લખ્યો, તેમા ઇમાન થનાનો ફિસાહી મતનમ ૭ ૨૮ સફરમા લખ્યો છે, એ ખગર ગાદ્ય દેનમુખ અને ખોપડે અને જેવે દેશમુખોએ ફાલુ શિરવળમા જાહેર કરી, એ જલાયુ તમે ફરારી થયા જેહ ખોરાનુ મુખ દેરાન થયું હા રહેલુગની મેહરખાનીથી આ જાહેર નામુ ફરમા યુ છે તોતમે રયત પગારી બીજા વતનદાર એમને આ બધા સહિત પોતપોતાની મકોળામા આખો પેગમા આની દાખર થયું અને જેહ પેટાની ખેતીની આખાહી કરી સરકારા ધસૂન આપતું અને તમાર જમાતરો રખાવ ઝનમનિ ઇસાફનિશી દર મિન તકરાર લેના દરેક ગાખ હરજોકે મતલમ તાસીર થી તે તમે મુદાહતના દુ મલી થી હગે તે થીરો હરગીજ દિનાનાનમાથી તમને ઇજા થયો હતી ૭ ૧૫ નિતાખર (મોલખ) (સાકે ૧૫૬૭ જ્યેષ્ઠ વધાર) (જુલો મિવમનિ ૧૫૫ ૧૫૬૪-૫૬ ૧ ૨૬૮)

પુન રાહિડખોરામા નસતો વસાવના સર્વ બ લખરત કરી ગદાજી શિરવળ ગયો આ વખતે સજે ખાનનો મુખામ શિરવળ હતો કાન્દોજી જેવો રાહિડખોરનો દેશમુખ અને દાવાજી ત્રમુ અને બહારથી સખ્ય નહોતું પણ ખર્ક થતું તે વખત આવે અમજરો કાન્દોજી જેવે પલુ આ વખતે શિરવળ હતો, અને આપણી ગ્યાના નીજ પ્રજરણુમા તેના પુત્રસાથે બાદન દેશમુખની પુનીના લાગુ સજે ખાને નકમી કર્યું હતું તે આપણે જોઈ ગયા છીએ તે વખતે હવે, આવી પહોંચ્યો હતો.

સમાજીયક,] બિનમગલ. [સપ્ટેમ્બર ૧૯૧૬
 મહારા બહાનાં સુગંધ-વધી દાસ તું પ્રિયો યા !-નાપિ
 મિત્રમ્ રા સ્વિગ્નર પતિ]
 દોષીનાઈ

પાક ૨૪ મુ,]

મજેડબેગ, ઈ. સ. ૧૯૧૯

[પાક ૯૦

નીંદર હો ! શાન્તિ મીઠી કે દેને.

નેપક -રા અન્દ્રશાક નમેદોશકર પડયા, બી એ, એનએસ બી

શાન્તિ મીઠી કે દેને,

નીંદર હો !

શાન્તિ મીઠી કે દેને

શાન્તિ બધી દરી નેને,

નીંદર હો !

શાન્તિ મીઠી કે દેને

સાજની સાવી, અજિ શ બની ?

આમ રીસાતી તુ રેને ?

નીંદર હો !

શાન્તિ મીઠી કે દેને

ધાખ ગયો છું, અવરત થયો છું,

ગા મીઠીમહી લેને

નીંદર હો !

શાન્તિ મીઠી કે દેને

બાળ મુદ્રાદરખાન, }
આમ, તા. ૧૫ ૩ ૧૯

સનિતના કા પો ૧ ૧-૦-૦૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઈ

सुमानोयक,
२८
विना ३
कोपीना

પાક ૨૪ થુ,]

સામજીયાદ, ઈ. સ. ૧૯૧૯

[અંક ૯૦]

નીંદર હો ! શાન્તિ મીઠી કે દેને.

તેજસ-સા અન્નકર નર્મદાશ કર પડયા, ખી એ, એવએલ ખી
શાન્તિ મીઠી કે દેને,

નીંદર હો !

શાન્તિ મીઠી કે દેને

શાન્તિ ખધી હરી લેને,

નીંદર હો !

શાન્તિ મીઠી કે દેને

~~સાગની સાંધી, સાગ મીઠી~~

આમ રીઆતી તું મને ?

નીંદર હો !

શાન્તિ મીઠી કે દેને

યાજી ગયા છુ, અનરા થયો છુ,

જો મીઠીમડી લને

નીંદર હો !

શાન્તિ મીઠી કે દેને

માગ મુજારખાન,
આમા, તા. ૧૫ ૩ ૧૯

શાન્તિ માં કા-યો. ૩-૧-૦-૦ એન, એમ ત્રિપાઠી એ ૩ કપની, મુબાઈ
૨૯.

પીઝા અધિકારીઓના કૃત્યને લેવાને નામદાર વડી સગ્રામ વ્યાજબી કંગવે, પૈન્નુ પ્રજાના ન્યાયે
 દરગામ્માંથી, મનુષ્યોના સ્વતંત્ર અને ઉન્નત હુન્નોમાંથી તો લક્ષના કૃત્ય માટે જાણી
 શિક્ષાઓને જ એ લામક—પાત્ર હાનાના ઉન્નત નિશામ નીકળી સુકમા છે પદતપના
 રમખાણ અને એ રમખાણમાં માર્યા ગયેલા દુશ્મનો નિર્દોષ પ્રજાઓનો માટે શોક દર્શાવા
 કે અધિકારી વર્ગના આપખુદ કૃત્યો મદામે પ્રજાઓનો વિરાધ દર્શાવે એથી પ્રજાની સુરક્ષાને
 કે નાનિતો લગ થયો નથી યગનાના અધિકારીન-ધુઓ રદામે અમદાવાદના શહેરી
 આમે વાવા દર્શાવેલા જોઇએ નહિ એની મિથ્યા પક્ષપાતવૃત્તિથી દોગધને જો કદાચને આ
 હુકમ પ્રગટ કરાયો હોય તો તે એકદમ રદ થવો જોઇએ નહિ તે એકદમ રદ થવો
 કદાચના આ-એ છે તે પ્રજાને જણાવવું જોઇએ, થયો ખાતરી કરાવવી જોઇએ કે એ
 હુકમમાં તથ્ય છે-એ હુકમ જરૂરી અને બાજીની ૩ પ્રગાળી દરિયાએ તે વિતા આ હુકમ એ
 જોઈકમ જ જોણી શાન્તિને રદાનારા-મનનતાને યુજનારા આપણા હવાકાના નિમિત્ત
 ગવર્નર સાહેબે આ બાબતમાં યાગ્ય કરવું જોઇએ-એ જોમનો ધર્મ છે

૩. ખેડા જિલ્લા ઉપર આક્રમણ.

તા. ૫ ડી એપ્રિલ અને તે પછીની રમની ભયંકર સ્થિતિથી કોપુ અંગણુ છે
 અમદાવાદ યંજનના તોફાનની એમર નડિઆદને પશુ કાંઈ તાગી ગઈ એવી પરિણામે
 નડિઆદના કોઈ તોફાની અને નકલ આક્રમીઓએ રેલવેના પાટા ઉપાડી નાખી એકના
 માથે બહાણુ કુખે એ ન્યાય આપ્યો નડિઆદના સુન્દર નામને સહને માટે વ્યકિતે કહ્યું એ
 દિવસ સુ સ્મરણ યતા અન્હા હાલ્ય કપે છે અને રવાડા ઉભા થાય છે હથરૂમાંથી
 પસાર થતી રેલગાડી રખતસ-મચી ગઈ આ સુન્દરને પરિણામે જેમ બધે થયું તેમ
 નડિઆદમાં પશુ કટવાક જમોને પોતીએ પકડ્યા તેમને ખાસ કોર્ટ પામે રત્નુ કપાઈ
 અને કમિશનરોએ પુરાવાની આમાને વીધે તેમને છોડી મુક્યા ખગ સુન્દરગારો પડ્યાપા નથી
 ખેડા જિલ્લામાં તે સમયમાં સચનાયેની સમૂહ શાન્તિ અને આરેમરવાન સુરેહથી સતોષ
 ખામીને, અને નડિઆદની મુનિમીપાનીટીએ ક્યેકટરસાહેબની લીજ ક્ષિપ્તને રહેજ પશુ આના
 કાંતી કિત તા પે કહેને પ્રસન્ન નર્મજર્મજ તરીકે તાસકટ અગ્રા સાથે સુહાગ પ્રસન્ન તપસત
 દર્શાવી અને સાથે સુન્દરગારને પકડી લાવનારને કે જોધી આપનારને રૂ. ૫૦૦ પુરુષિતમ
 જાહેર કર્યું તે સમયના રીઝીકટ એડરેસ મિ કે જણાવે છે કે, નડિઆદના શહેરીઓ
 એક પ્રતિનિધિસ-આ તરીકે નડિઆદની મુનિસોપાન માર્ડ આરેમર નડિઆદના વતનીઓ
 જણાવનાતુ કે પ્રથમ નો જે કટોકતીનો અમન સુલાગ્યે આજે નીતી ગયો છે તે દરમિયાન
 તેઓએ ગયલ અને બ દોમત્તને પ્રાન આપ્યું તેની હેલ પીજાતુ હુ વળી એ આગેવતી
 એ મયાદા માચરવો માટે પોતાની તાગવગ નાપરી છે, તેમને મારા તરફથી ખાસ લખ્ય-
 નોંદ આપ હુ

આ ધ વવાવત્ર ચેક રહેતો આપણને જ શરેન્નો મુખ્ય ઉપરિ-અમનદાર । આ પત્ર તા ૨૧ મી એપ્રિલે મુનિસીપાલીટીને લખવામા આવ્યો હતો મુનિસીપાલીટીની આર્થિક સ્થિતિ નિર્બંધ અને કડાડી દોરાછતા પણ એણે ૩ પૃષ્ઠ નુ ઇનામ જાહેર કર્યું । આર્થિક એ જ છે કે જે અમલદાર પોતે જેને જે કામ માટે ધન્યતા આપે છે તેને જ તે કામ માટે અદાતની તપાસ પહેલા જ ગુન્હેમાર જગી સજા પાત્ર છે કે આ પરસ્પર વિરોધક અને ૧૧ રહમત કામચે તેવી કોઈકદિલ છે મે માસની છેવટમા મુનિસીપાલીટીના આ સદસ્યને ‘કુલ મિમાત’ મા નો અર્જાંત નડિઆદની પ્રજાના એ મોટા વર્તને જ ગિલાપદ ૧૭૧૧ ત્યાના વાલીઆ અને પારી શરેના ખર્ચે વધારાની પોલીસ રાખના માટે એમીએ બતામણુ કરી છે અને તેના મગજોમા એ ખતાવે છે કે,

૧ નડિઆદના લોકોએ હામશની કીયગાનમા ભાગ લીધો

૨ ખેડાની સત્યાગ્રહની ચળવળ સમયે નડિઆદ મિ ગાંધીનું મુખ્ય મથક હતું

૩ રા ગાંધી વાણીઆ છે અને મિ ગોકલદાસ તનાડી તથા મિ દુલ્લભ શાહ પણ જ-સાલિના છે

૪ ટ્રેનને પાટાપરથી ઉતારી પાડવાનો ગુન્હો જે એ । સત્યાગ્રહના મીર્વા પરિણામરૂપ છે

આ કારણોની નોંધ આપના વીચારે રણુ થઈ ૧થી કે આ કારણો ખરા જ છે એવું નવાને એમની પાસે ક્ષમ્યમ પુરાવા છે કે કેમ એવું કાઠ પણ મિ મંછરૂદેસાહેબ જાણનારી અને સત્ય લક્ષીત કોઈ જાણતું નથી નડિઆદના વાણીઆઓનો મોટો ભાગ વેપારીનો છે વેપારીઓ દ્રવ્યસચવાના પૂર્વકા છે અને પારીદારમ-ધુઓનો મોટો ભાગ ખેતીવાડીને માદ-રા છે, એમના જીવનવ્યવહારમાં બીજા તત્વો આગેજ થઈ શકે એવું નથી નડિઆદની ખેતી મોટો ભાગ-અને નાશિા ને ઉડાણુમાંથી સ્ફુટજનના ને નાજુતાર તો એ જ ને છે કે આ લખકર ગુન્હાના કુત્તાર નડિઆદના નતનીઓ નથી પણ બહારાં જ છે તત્વો હશે અગર તો કોઈ સુબીજ દિરાના મ રાણાઓનું મમ છે પણ પ્રગ પાતે મોગાર નથી રા ગોકલદાસ તવાની એ નડિઆદની મુનિસીપાલીટીના પ્રમુખ છે ખાનદાન ને અમીરી ગણેથી નડિઆદ-મેડા જ નાની પ્રજામા પ્રજાના પ્રેમને પાત્ર થયના એક લાક્ષ વકિત છે ત્યાની સદનજનિક પ્રવૃત્તિઓમા હોયથી અને ઉત્તરભર ભાગ લેતા હોયે કે રા કુતચન્દ શાહ એ તેમના જ ઉત્સાહી અને નમ યુનક છે હા, નડિઆ ના વર્ણનિક-જીવનને ડકનાર, અને નડિઆદની પ્રજાના એક-ર કે યાજ્ઞમયહારમા નેનનના ગતા પ્રમોદાના રુદ્ધિગોને નિરન્તર રેનેના ગળનાર તરિકે બીજાઓ સાથે આ શુદ્ધધાએ બુ એટલો જ ઉવટલગેઈ ભાગ લીરો છે અને ને છે પણ તેથી શ ૨ સરકારનો હમેશા મનો-અહકાર કયો છે અને અહકાર ધરનારને માની ગીને મ નો આપવો એ કયો મગ કઈ નીતિ અને કયુ ધોરણુ ? નડિઆદની પ્રજાએ જે આત્મનયમ અને ઉચ્ચ કનવ્યલુકિ । કટોમીના સમયે ટર્જાવ્યા છે તેના બદલામા દા આવો ભારે ૬ । નડિઆદની પ્રજાએ । રેંટ ની નાટોનરે નામના મુનાઇ સરકારના આ દરાવ સ્કામે પોતાનો વિરોધ દર્શાવસો

ઉગમોના ૨ ૦-૮-૦ એન એમ વિપાવી એ ક કપની, મુખાઈ

યોગ્યપમા નમનાનક જે અરજ કરી છે તે બચક નેજે યોગ્ય જ કર્યું છે અને અરજી
આશા છે કે મુખ્ય નામદાર અમલ આ અરજ ઉપર પશુ ધ્યાન આપશે હાથ નોંતો
અમલદાર સેવકગણના જ શ્રદ્ધાપરિચાસ મુખ્ય મેક આખા સહેરને આવી ગીતે સર્વ
શિક્ષા કરાય તે પહેલા નામદાર અનુસારસાહેબ પુરતી તપાસ કરશે એવી અમે આશા રાખીએ
છીએ અને નિઃશ્વાસની પ્રગતિ થયેલા આ ગેરહત્યાની ઘટ મળશે ન્યાય આપવાની ના
કહેવી આ નીતિ અખત્યાર નિદિ કરવામા આવે એવી આશા રુ આ કરદારના
પ્રિય અવર્નસાહેબપાસેથી આપણે ૫ રાખી રાખીએ શા માટે નિદિ ?
૪. વાઇસરોયની ધાનસલામી છેલ્લી બેઠક.

આ નામદાર વૉડે એમ્સફર્ડ ૧૯૧ મા દિન મા પ્રથમ આવ્યા ત્યાર દિનની પ્રગતિ
લેવાની શાસનનીતિ અખત્યાર હતી જે કે કેટલીક વિશાળાવી એમ દિ પસંગી નામદાર
હાજિની તુનનામા કુલ મિસાનમા નથી એટલે જ નિદિ પણ જે પમલગી અરજી
થઈ જ નથી એવું પણ આપણને જાણવામા આ પુ હવે દિનમા આવ્યા પડેનારી હેમની
કારકિર્દીથી જાણીતા દિનવાનેએ આ મત દર્શાવે હતા, પરંતુ દેવસમરતે એ ઉપર મુજબ
આપુ નિદિ અને 'નીરડે વખાલ' ગણી, ના કર્યા વખાલ કે ના બેડાયે વિશ્વ અભિપ્રાયની
તરફપુમા અને આના ગણી કે વૉડે હાજિની મારક આ નામદાર પણ ઉભા તાથી અને
પ્રેમથી અને રિયાસથી પોતાની નીતિનુ ધોરણ દિનમા રિસ્તારમે 'નાડે હાજિન અને
એમ્સફર્ડ'ના લેખમા * અમે તે રખતે જમ્યાનુ હતું કે આ દેશનુ હદય સમજનાર, આ
દેશના હિન્નત અભિયાને, આ દેશની અનેકવિધ પ્રવલહાજતા, ખો આ દેશની ખતિ, પ્રતિન
અને ગૌરવ વધારનારી હદયથી ધ્વજ, દિનદો આ દિન વાસીઓને પોતાના જ ગણી તેમને
તરફ પ્રેમ આ સન્માનથી જોનાર વાઇસરોય દિનને જોઇએ ત્રીએ નના વાઇસરાય વૉડે
એમ્સફર્ડ આ દેશનુ રાજસુકત હાથમાં લીધું છે બી અમ્હો સપૂણ આશા છે કે દિન
અને દિનવાસીઓને પોતાના ગણી દિનની વાગરક અને સમપ્રતિઓમા સાચા અમીગ
હદયથી પ્રસનતા બેળવરી દિનુ સાચુ હદય વદમજવાને માત્ર હાથરોય લોડે હાજિને જે
પ્રગતિ અને ઉદાર ગજાળિત પ્રદક્ષ કરી હતી તે કરતા પણ સરિયે ઉદારચરિત રહી, દિનવા
અનેક શુદ્ધિવાથી અપરમ, એ હદયથી એક શર્ક, હેમના વિવાર જાણી, હેમની મારફતે
દેશની અનેક વિધ પ્રગતિઓથી સહદય માહિતગાર ગની, હેમની જ મારફતે આ દેશનુ હદય
સહમજ નામદાર વૉડે એમ્સફર્ડ દિનનુ રાજ્યનન પ્રેમથી ચનાવરી એવી અમે દે આતા
ગણીએ ત્રીએ, —અતિવ્ય મેદસાએ આને અમ્હાર જલાનુ પડે છે કે હિમાનયના ગત,
ચુમિમ શીતન રીખાને પણ હોને એમ નથી ગોરી અમ્હારી આ ન્હાનીગી પણ બે પે
જાગા આજ પૂર્ણવિચુર્ણ થઈ ગઈ છે આ નામ નાહેમની કારકિર્દી ૫ ઇતિહાસ દિનની
પ્રગતિ જોઇ છે અને અમે એનુ દેક પણ દનાન કરવાનુ યથન નથી પરંતુ એ નામદારની

પ્રમુખપદ નીચે વંશમાં મે નાર બેસતી ધારા તબાની ઝંઝી બેઠક ઉપર મેના મધ્યપદ ઉપર આપણે નજર નાખીશું. ફેલુઆગી મામના મર્ધ છેવી બેઠક જેમ નાહિય નિનયી પકાર્ધ મર્ધ છે, તેમ સર્વેશ્વરની આ કે ની બેઠક 'ઇન્ડેગિની મિવ'વી વમમ છે આ બન્ને બેઠકમાં આપણે શું જોયું ? પ્રજાએ શું ધાર્યું ? આપણે જોયું કે સત્તાધિકારીગીની નજરમાં આપણે તે 'અહમમ જનાદનમ' કરી પ્રજાએ સ્વીકાર્યું જ નહોતું. બેઠકે બેઠકે નાગનીનિ આજ દેશમાં સ્વાર્થપરિ સત્તા બાયવે છે. આ મેડોની નાખ્યાથી રમતા આ મહાન દેશની પ્રજાના મજબુત અભિપ્રાયને કુદ મિમાલમાં નહિ કરી શકે. પાલ દેશતી થી ! એ એ પ્રજાની નાસાધકાન હરાવે છે પ્રથમ બેઠકમાં નિનના માન્યવર પ્રતિનિ પ્રતિનિધીઓએ રાઉનેટ મિન પમાર નહિ કરતા, અને થોડો સમય થોભી જમુ ધાગમતો પ્રગી પ્રગીને કમુ ના કહેનાતુ પણ મારું મનુ અગ્રહે તો એમ પણ કહીએ છીએ કે એની આજીવ અને કાકમુદીબરી નિન નિઓ એ પ્રતિષ્ઠિત પ્રતિનિધીઓમાંવી કાઠ પ્રનુો પણ મનુ નહિ કોય ! પણ તે સર્વે પગિલામ શું આ યુ ? સત્તા અને પ્રજાએ-જમને આખાએ જોયું છે પરિણામ કુખમાં આયુ દેશમાં ભય કર અપૂર્યો થયા દેશો રાગમાનુ પડ્યુ ! સત્તાધિકારીઓમાંના ધણુએ આમ પોનાની સત્તાને દુરપયોગ કયો આ કે ની ખીજ મેકકમાં એ દુરપયોગ રહામે કામદાથી સિયા થઇ શકે નહિ એવી એ પોજના મકાર્-કાયદાતરિકે એ પોજના ન્યાયસાઓનાં પોથાઓ બેમી મુકાર્ધ રી ! એ પોજના-એ કાયદો 'ઇન્ડેગિની ખીન તરીકે ઓગખાતો થયો પડિત મન મોહન માનવિય જેના રાજ્યતા અને દેશના પન્મ આજ ભકતે નહ મેકકમાંથી 'સરકારસાથેનો સહકાર મહા થી રાક નથી' ગમી ગળનામુ આપ્યું હતું તે રી નર કી પ્રજા ની ઇજાને માન માપી ધારાસભામાં વિરાજ્યા હતી એ અગ્ર વીર પુરુષે ફરી પ્રજાની બાવ મરી અને પળગના બયમગત મામવા ઉપર અને આ ઇન્ડેગિની ખીલ આમે પ્રજાને તા અમળા થી પણ પરિણામ તો નાહ્યું નહિ હતું કે પ્રજાપતને અને પ્રજાના અભિપ્રાયો આવા વિરોધમાં મીમાગય એમ હતું જ નહિ અને આ નાપદો પસાર થયો !

આ મેકકમાંથી આજ નિશ્ચયપૂર્વક જાણાય આ યુ છે કે તામદા પો. એન્સક પ્રજાનાં મતો માન આપવાને જગેકે તારા નથી અને પ્રજાના મનથી એ સાદન ઉતરી ગયા છે. રાઉનેટ મિન વખતનુ ત્હેમનુ સમાવણુ જેટલું નિગરાજનન હતું તે કરતાં પણ આ અમયનુ ત્હેમનુ લાપચ વિશેષ નિરાલાભુ અને દિનવામીઓને મેનવી માફક હવવામાં તીવ વેદના હતું ખૂન એનુ હતું અરેખ વલ્લુ એ સાથે કહવુ પડ છે કે ધણા પખતથી એક સિગીજ નાજનીતિજ પુરુષ પામેથી આનાં વચનો અમ્હે સાંભળ્યા જ નથી પળખતી બયક દશને મટિ-સનાટથીની નિનની પ્રજાના અને નિનનીનોના કુખમયા મરજો માટે, પ્રજાને વે ની પડલી બયમરત મૂકગીઓ માટે આપાનતો એ શમદાપણુ જેમાં નહિ, ખરા ઇન્ડેગિને પકગી મોગ્ય શાસન આપવાની જેમાં રાન પણ નથી,

અને આ દુ ખભયાં ઉદ્ધાપાન માટે પ્રેરણ દિન્દીજનેને જ દોષને જણાવો જેમાં પુરો પ્રપત્તિ થયો છે, અને પોતાની ગજનીતિ સર્વોચ્ચ સ્થાને જોવા દુઃખિની થી દર્શનમાં આપ્યું છે એવું આ સ્થાપણ સાબળી રાખી એ દિન્દીજને તે નિ શ્વાન જ નાખી રહે છે અમુકે પુછીએ છીએ કે રાજેને મિલને આટલી બધી તકમાગીથી—જે પ્રજા ઉપર ત્વંમને રાજ્ય કરના પ્રયત્ન એ મહા સદ્ભાવની એક તક આપી છે અને પ્રજાની પરમેશ્વરીય સત્તા ભોગવે છે તે પ્રજાના સર્વમાન્ય પ્રતિષ્ઠિત પ્રતિનિધિઓના સખત અભિપ્રાયને કુલ નિસાસ મા ના ગણી, દેશ સમસ્તની પ્રજાના એક અભિપ્રાય વિરુદ્ધ અને—એકે અવાજ નકારેના પ્રમત ધોળાનીકત્વા પછી પશુ—એ બી ન પસાર કરી કાયદા તરીકે ન્યાયનાજને કનકિત કરવા તા માટે પસાર કરી દીધો ? અને પ્રજાના પ્રતિનિધિઓએ કલ્પેના ભવિષ્યના સત્ય જ્યારે પછીથી પ્રત્યક્ષ ધ્યાત્પારે એ તોફાનો માટે પ્રજાના એ પ્રતિનિધિઓને અને પ્રજાને જુ ગા માટે એકવાં દૈવ પાન ગણવા ? એ ન્યાય કોનો ? પછી પશુ મહાન્મા ગાંધીજી સ્હામે દિલ્હી પંજાબમાં પ્રવેશ કરવા સ્હામે તદ્દન બીનજરૂરી પ્રતિનિધિ, મુકરો ગા માટે ? શું ગાંધીજી બહુખેર છે ? નહિ જ ! છતાં એ પ્રતિનિધિ મુકરો બીજાને પ્રવિણામે દેશમાં અજાણતા ધાય—કોઇ ના ઈચ્છા જોગ તોફાનો ધાય તો શાન્તિથી અને ઉદારતાથી તેને સમાવી દેવાની જરૂર હતી ગાંધીજીએ ઉચ્ચારેલા *Some educated and clever men or men*—કાંઇ શિક્ષિત અને હોશિયાર વ્યક્તિ કે વ્યક્તિઓ—ના શબ્દો નામદાર એ સર્વસાહેબ પોતાના પ્રમાણ તરીકે નોંધી એ મહાત્માને બીજો આ ધાય કહે છે ગાંધીજીએ ઉચ્ચારેલા આ શબ્દો એ એમના જીવનમાં એમણે કરેલી એક મહા ભૂલ છે એવ અમદાઈ માન્ય છે મુંબાઈથી અમદાવાદ રહનારમાં નૂન સ્હાડાનવ રામે ઉતરી, પરભાઈ કમિશનર કે કમિશનર સાહેબને બચને જઈ ગામમાં જા મન થયા પહેલાં તો એને અમદાઈ ધારેલું એવું જ છે કે ત્યાંની પરિસ્થિતિની પ્રત્યક્ષ રીતે પુરેપુરી તપાસ કરી પહેલાંના આત્મેમનો ઉતારો જોયો ન્યાયવે અભિપ્રાય છે અસ્તુ છતાં પશુ નિય તરીકે માનીએ કે ગાંધીજીના આ શબ્દો સમ હતા તો પશુ નામદાર વાઈસ રોય સાહેબ જેવા રાજ્યપરબારના ગણતા ફક્ત નાયક અમનારાં માટે વપરાયતા શબ્દો દિલ્હી પંજાબને પણ લગાડી દેવા મુકતા નથી એ જરૂર આપ્ય પમાડે છે અમુકે તેથી અનિશ્ચય એવું મુખ્ય એ જીએ, ગાંધીજીએ પણ આનો ખુનામો નાહોમાં પ્રસિદ્ધ કર્યો કે—

૨ બીજી વાત આમ નાતને અને વસ્તુસ્થિતિને કેરવી નાખી છ-ડેમિન્દી બીનનો આકરુપ—

૩ ફક્ત પ્રમાણ એ નામદારથી આપે છે અને પછી શાન્તિથી આ મંદાતોફાનના કારણે તપાસના અને તેનો ઉપાય કરવા કે મંદાજનોની કમિગી નીચાવાન રહ્યું કરે કે એ કમિગીમાં શરૂ કર્યો આ દેશને અને તેની પ્રજાને ન્યાય આપી સકે એવું અમુકે કહ્યું વગીએ છીએ, પણ આપાડ-છ-જીએ જેમ હનેના છ-જીએ જે છે એમ આમાં પણ થયે એવો અમદને મહા ભય છે કે કમિગીના શરૂ કર્યોમાં ગ્રામના જાણીતા મહેરી સરમિમનાન મેતલવાડ પણ એ છે આ જો જ શરૂ થયે એવા કે કે જે પ્રજાને બાધીનો છે અને વાગે તા પોતાનો તત્તવ અભિપ્રાય દર્શાવતાં રહ્યું કર્યો પશુ આ કમિગી ઉપર દિન્દી સંગઠારી મહેરવાનીની દૃષ્ટિ મહેરવાની—કાર્ય

લાંડ ચેસ્ટરફિલ્ડનો પુત્રપ્રતિ ઉપદેશ ૩ ૧-૪-૬ એ જે એમ વિધાવી એ—કપતી, મુમાઈ,

તે શાકી કમિગી-ને પ્રકાશની પ્રજાએ માંગી હતી-છે, તે નથી અને આપણે કયાં જાણતાં નથી કે આની કમિગી મોખાં એક દિન્દીજન નગમન કશું જ કરી શકે એમ હોતું નથી અત્યારે તો એ કમિગી પર પ્રજા વિશ્વ મથી જોઈ શકે એમ નથી પરંપર આ બધી વસ્તુમિથિતિ દેહને કુબલે છે

હવે ત્રીજી વાત નામદાર સાહેબ કહે છે કે દિન્દીની રાજકીય પરિસ્થિતિ સુધારવા માટે મુદ્દારાને ને ખરડે આજ પાનમેન્ટ પામે છે તેને અમ્હે-અમ્દારી સરકારે-હિતારી પાડના પ્રવલ્ન કર્યો છે એવો આલોપ એમની સરકાર પર પ્રજાએ મુક્યો છે એ નામદાર એમા મત્ત નથી એમ જાતી ડાખીને કહે છે એ એ જ કહે બીજું ના કહે અને લોક મુખાં છે કે આની ગાડી વાતો કરે છે પણ અમ્હે એટલી વાત તો એ નામદારને કહીશું કે સાહેબ જુદિ કાઢના આપની નથી જુદિનો કાઢને ઈન્જિરો અપાયો નથી જો આપ સાહેબને અને આપ ના સહનગિઓ પ્રજાએ જુદિ આપી છે તો આ તેરીમ કદાંક દિન્દવામીગોને પણ જુદિ આપી છે એમને વિચાર કરવાને મગજ છે અને આપના અભિપ્રાયો પ્રજાએ નહન રૂંકે વામ્યા છ અને આપને ને સાફ વાગે છે તે અમ્દારો અકાફે લાગે છે પ્રજા તો માને ન છે કે આપની સરકારે મોકલેના ખરીતાઓ મોન્ટેડુ એમ્મફડે ગીપીઈથી ધલ્લુ જોધુ કરના ઈન્જિરો રામે છે લોકની આ સમજ એરસમજ હશે, પણ છે તે આ છે, આ રહેશે અને પ્રજા પોતાના આ અભિપ્રાયને સત્ય માને છે

છે ની વાતમાં નામદારથી પ્રજાને ઉપદેશ આપે છે અને તે બરાબર છે જુદકાગના વાતો ઉપર રમમાજી કયાં કરી આપણે ગાડાની માફ જાણીય કટુતા વધાર્યાં કરની એ ઈન્જિરી યોમ નથી વિગેરે અમ્હે એ નામદારગીને પુત્રીએ છીએ કે આ રેશના સિક્કિનજનોએ ક્યારેય એવું કહ્યું છે કે જેની આવી કટુતા હતી થાય અને અત્રણ આમજનો તો આપડા રમ અને અમ્દારો તો જાનમન છે કે સામાજિકજીવન નથી વિસ્તારવો પણ નામદારથીના સદકા ગીઓ આ ધાગમજાની મેકકામાં તન ના હજવા યોમ વાગ્યાજો અને દોષ ના મહા આરોપણો દેશના પ્રતિષ્ઠિત પ્રતિનિધિઓ અમ્હે રહમાર તરફથી કાઢ પલ પ્રતિનિધિ તિના સમજહતાથી છીઓ કહે અને આપ સાહેબ મુંજે મોઢે જોવા કરો જોગો ઈન્જિવન પત્રમમે એમના અમ્દારા પર ખોળા ગેરમા આરોપણ ને અને એવું એવું ધલ્લું રેશમાં થાય છે એ રદામે આપે શું કહ્યું આપની સરકાર જલો પોતાને એથી કાઢ લામગુ વળમગુ ના હાથ એમ મોન રાખી મેસી રવી છે આપની પેલી એમજી કલ્લન શું કહે છે પરં આમાં તો સાલ્વિક મનોવૃનિવાશની વૃત્તિઓ પણ ધરીબર થવી જાય એમા દોષ કોનો આ વાત તિના જેની સ્પષ્ટ છે અને દિન્દીજનોના કરતા પુરોગામી બધુઓ અંગોના ઈન્જિવન પ્રવહારો રોરે આપના જમજુ દાથોએ જોડતું અદમજ/સાડી જરડ છે તેવું લાગે જ અમ્દારે માટે હશે અમ્દારો તો સામાજિકધર્મ એ એ ન મમ છે જિન્દિશ આમાજનાં રૂઝમે આ દિન્દ વાગીગો છે પણ એ પૂગની નથી તદમારે ત્યા થતી કદર કે તથી ધગતી અમ્દારી આર

૫. એ જર્યાન્તઓ.

યાનુ-સપ્ટેમ્બર માસમા જિન્દનું પરમ જિત જોને દેડ છે અને જેની ગેગમાં આપક ઠ એવી બે મદાને વખિનજોના જવનયુગી જવનિમોનો પ્રજાએ જિત્સર કર્યો છે એ મદાનું વકિતઓ મદકમા ગાંધીજી અને વિદુથી લીમે મદકામા ગાંધીજીની પચામમા

કાવ્યમિમજન ૩ ૧-૮-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઈ

વર્ષની જન્મિત પ્રજાએ બધું ઉતરથી અને અર્થત મમલ ભાવથી ઉઠતી છે. જે જનની જન્મકે કાં હાતા કા શરવીર, નહિ તો મહેરો રાજવી. એકોતારે પગમે સ્વયં કહ્યું છે. દિ' દ્વાની પુત્રો અને પુત્રીઓ આ કહેણુ થયાર્થે 'ગતે મ્હમ' પોતાના જીવનમા વણી રહે તો કાલના પ્રેતા તમા દેશનો સાગોપાય ઉતાર થાય. પણ એ પ્રારબ્ધ તેણ કયાથી? મહાત્મા ગાંધીજીએ એક હિન્દીજન તરીકેનું જીવન પુરેપુરી રીતે સાર્થક કર્યું છે. મહેયોગના એ મહાત્મ તપશ્વરીએ જગતની પામે જે પ્રમદ અને તેજની આદ્ય ગુણુ, દ્યો છે તેનું મન્ય આક્રમ્ય પેણુ અર્થએ એમ નથી પ્રજાએ ગાંધીજીના પગમ મોડા મેરાનને બરાબરનું ઓળખ્યું અને એક ઠીક સારા દ્રવ્યનું ઉતારણું કર્યું પણ ગાંધીજીએ કહ્યું છે. એ કરતાં તો મહાત્મા સર્ગ સાગતાના યુષો ત્હમારામા ઉતારશે તો તેથી મ્હને વિગેય આનન્દ થશે! પણ સત્ય કહ્યું મનુષ્યનો સ્વભાવ છે કે જિમિ આવે જગત ઉઘનાવે અને પછી સ્વતા ત્થા ત્થા આ દુખવ-મ્હેતો વૃત્તિથી પર થવુ એ એક મહાશુભ છે. પરિસ્થિતિને આ લગે દામ આજીવનશાય છે.

વિદુષી બિસેન્ટની ઇકાતેરમી જન્મિત 'પણુ' પધે ઉત્તરથી છે. એ બાઈનું જીવનવતે સેવામન છે એની સેરાઓ પાડી મીતી છે. એ ઈ આકર્ષી નહું મૂલ્યનાં છે પદ્મમી અને પદ્મશીય હોવા છતાંય હિન્દને માટેનો એનો પ્રેમચિતિ ડોડા છે એ સૌ જાણે છે તાર સેરા નહિ દેવા એવા પરધર્મીઓ અને પદ્મશીઓ માટે આટઆટલી ઉડી ભાષી લાગણીઓ સરકારી અને દાનવીર હૃદય સિવાય બીજુરા મે પણ મળ્યું. તેમાયે એનું સીમન આટની પુક્ત વધે-કે જે વધે તો આપણા દેશમાં નરડો. જીવતાયે નથી કે જીવે છે તો પે બાપડા મરેલા જેવાં આટલી ભગીરથ સેરા પિની મેરે એ કાઈ ઓછો મહર. ઈ વાત નથી એરી શરવીરે આત્મીયો હિન્દમાં જન્મે અને હિન્દુ હિત હેડે ધરનાવ ચીળના શીખે તો આપણા અર્થ પ્રયત્નો સક્ષય થતા સે કેટલીવાર? આ મહાત્મ જીરને હિન્દના મધ્યોજીવનમા જે અપૂર્વ સોલયામરુજીનાં કથો છે તે માટે હિન્દ તેનું ચિરકાલપર્યંત ઝગી જ છે આ બાઈનું જીવન જેટલું હિન્દને અને હિન્દની પ્રજાને કલ્યાણસાધક બન્યું છે તેમ થણા ઓછો જનોના જીવન મા પા છે અને એ રીતે વિરત જનોની કોગીમાં આ બાઈ મુકાના માટે મર્ચાશે થોમ જ છે.

આ મને મહાજનોના જીવન કેવળ પિન્દવામીઓએ જ નહિ પરન્તુ મમમ્ન વિષયે સ્વમજવાની જગર છે એમના જેનાં સેવામતીઓ વિરથ છે અને વિરત જ હોય છે. આ અતિ ભાગ્યિક પ્રસંગે જગતના મહાત્મ પિતા પાસે આપણે માની લઇએ છીએ કે આ મને મહાત્મ જનોને ચિરાયુષ સાથે સર્વશક્તિ અને સાધર અર્પણે કે જેથી જનનમાજનનું પરમ કલ્યાણના ત્હેમનાં મત એ સર્વે રીતે પૂરેપૂરા પાર પાડી શકે અનુષ્ઠ માથે બૂબેને પામે છે એને કાઈ સર્વરીતે સપૂણ હોણુ નથી એ નિયમ સ્વ કાષ્ટએ નિરન્તર મર આગળે ખડો જ રાખવા જેવો છે આ પ્રમાણે આ બને મહાત્મ વ્યક્તિઓના સમારથી કોઈ કોઈ વાર કોઈ કોઈ રચના કલ્પના મન દુભાવી હશે પર તુ એ વીર જનોનાં હૃદય જેટલા શુદ્ધ અને દુર જે તેટલા જ તેમના કાર્યો દીપી નીવડે છે અને હિન્દનાગીઓનાના થાણાં એમના જીવન પલ્લ નેવા અર્થ જ આગરામાં આવે છે ત્હેમને પૂર્ણ સંદિગ્ધતા અને આત્મવેના શુભાશ્ચર્ય થઈ એક મથના યાત્રાજી બની જતાનો તેમનો પરમ મમ છે એ મરદના લેવાનું છે આટલું સ્વમજવા હિન્દનો ઉરકર્ષ કાવના વ્હાણે અિદ ધરા એમા શક નથી.

જુદી જુદી જાતનાં વર કન્યાનો વિવાહ.*

લેખક-૨૧ મહાગકર ઈન્દ્રજી દવે.

અનુલોભ વિવાહ.

“હિ દુઓનાં ધર્મેશ્વરોમા લખ્યુ છે કે આઠસુ આઠસુ હિ આરે વર્ણની કનિય કનિયાદિ
‘તજો વર્ણુની, વૈશ્ય વૈશ્યાદિ એ વર્ણુની અને શૂદ્ર હકેન શૂદ્રવર્ણુની કન્યાસાથે વિવાહ કરી શકે
મીધાવન કહે છે કે—

“વર્ણાનુપૂર્વેણ ચતસ્રો ભાયા વ્રાહ્મણસ્ય । તિલ્લો રાજસ્યસ્ય । હ્રે વૈદ્યસ્ય । વકા
શૂદ્રસ્ય । ૧૮૧૨-૫

વિવાહ કહે છે કે—

“અથ વ્રાહ્મણસ્ય વર્ણાનુક્રમેણ ચતસ્રો ભાર્યા વ્યવન્તિ । તિલ્લા કનિયસ્ય । હ્ર વૈદ્યસ્ય
વકા શૂદ્રસ્ય । ૨૪૧૧૪

મત કહે છે કે—

શૂદ્રૈવ ભાર્યા શૂદ્રસ્ય સા ચ મ્યા ચ વિશ સ્મૃતે ।

તૈ ચ સ્યા ધૈન ગાઢઘ તાઘ સ્વા ચામ્રજન્મન ॥ ૩૧૨ ॥

“૩૧૮ ૩૧૯ સ્મૃતિમાં હિન્દુ-ગતિનો શૂદ્ર ૬ ॥ સાથેનો વિવાહ નિન્દાવનો છે જેમ કે
“પાતવશ્ચ (૧-૫૬)

યદુન્યતે દ્વિજાતીના શૂદ્રાદારોપસમહ ।

નતત્રમ મતમ્ વસ્માસન્નાય જાયતે સ્વયમ્ ॥

અર્થાત્ એવી વાત આવે છે કે પ્રાચીન વનશાસ્ત્ર મુજબ આઠસુ કનિય અને વૈશ્ય
શૂદ્રકન્યા સાથે વિવાહ કરી શકે છે એ મારો મત ૧થી કારણ કે પરચુનાર પોતે જ ભાવના
કર્મમાં પુનરુપે જ મગ્નદહ કરે છે એમ મહી વાતાવનકમ તે પછીના શ્રોત્ર માં આઠસુને નહુ
વર્ણુની, મનિયને એ વર્ણુની અને શૂદ્રને એ વર્ણુની કન્યા સાથે વિવાહ કરવાનો ઉપદેશ
આપે છે જેમ કે—

• (૧) જીવ વિવા અને સૌભાગ્ય વિવા (Biology and Fertility) જુદી જુદી જાતના
વિવાહની વિવેક નથી (૨) આવી જાતના વિવાહથી ફેસલુ એક જ જાત છે (૩) પૈત્ર મહાભયનુ
વિવાહ પૈત્ર મહાભય કઈદિ દુઝેલા જુદી જુદી જાતના વરકન્યાના વિવાહ સત્થ થઈ શકે તેમ ધારવાત
નથી, (૪) આ સાથે પાત્ર દિલ્લા કટલામાં આપ્યા અનુલોભ પ્રતિયોગ વિવાહ આવે છે અને એ વિવાહ
થી ઉત્પત્ત થતા સંતાન પિત્રની જાતના જાણ્ય છે હાથે લઈ જાય એવી વાતો આ નિબંધમાં લખી
નથી આ નિબંધમાં તે કમ દિલ્લામાં આવી જાતના વિવાહ વિરુદ્ધ નથી એ મમલતવર્ગો
નહિ કટલાકે શાસ્ત્રીય પ્રમાણે જ આવેલે ।

લીલાવતી જ્ઞાનકેતી ૬ ૦-૧૨-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુંબઈ

તિસ્સો વર્ણાનુપૂર્વણ દ્વે તથાકા ચથાકમમ્ ।

બ્રાહ્મણ-ક્ષત્રિય-વિશા માન્યા સ્વા શૂદ્રજન્મત્ ॥ ૧-૫૭ ॥

પૂર્વોક્ત ઔપાસનનાં વચન સાથે આ વચનની તુલના કરતાં જણાશે કે, ઔપાસનનાં 'વ્રતાદ્ય' 'તિસ્ર' અને 'દ્વે' પદને મળેને અનુક્રમે 'તિસ્ર' 'દ્વે' અને 'એક' પદ મળી શ્લોકે બનાવતા યાગવલ્ક્યનો શ્લોક મળી શકે છે આ ઉપરથી જણાય છે કે યાગવલ્ક્યના મત પ્રમાણે બ્રાહ્મણાગ્નિનો શૂદ્રકન્યા સાથેનો વિવાહ નિન્દનીય છે. યાગવલ્ક્ય-શૂદ્રકન્યા સાથે વિવાહ કરનારો મત આપતા નથી, એ ખરું છે પરંતુ એવો વિવાહ થઈ ગયા પછી તેને ગેર કાયદે સર ન માનતા સિદ્ધ માને છે તેના મત પ્રમાણે પણ આવા વિવાહ કાયદાનિરૂદ્ધ નથી તે કહે છે કે પરિધીતા (વિશાલેષ વિધિ સ્મૃત ૧-૬૨) શૂદ્રાના ગર્ભમાં બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્યથી જે પુત્ર થાય તેને અનુક્રમે નિષ્પા (પાશવ), ઉગ્ર, અને કરણ કહેવા (૧-૬૧-૬૨) કાયદાકરણમાં યાગવલ્ક્ય કહે છે કે બ્રાહ્મણને બ્રાહ્મણીથી ઉત્પન્ન થયેલ, ક્ષત્રિયાણીથી ઉત્પન્ન થયેલ, વૈશ્યાણીથી ઉત્પન્ન થયેલ અને સૂત્રાથી ઉત્પન્ન થયેલ પુત્રો હોય, તો બ્રાહ્મણીના પુત્રોને ધનના ચાર ચાર ભાગ, ક્ષત્રિયાણીના પુત્રોને ત્રણ ત્રણ, વૈશ્યાણીના પુત્રોને બેબે અને શૂદ્રાના પુત્રોને એકેક ભાગ આપવા

ચતુલ્લિકલ્પેકમાગા સ્યુર્વર્ણશો બ્રાહ્મણાત્મજાઃ । ૨।૧૨૫

આ ઉપરથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે મેદધિ યાગવલ્ક્ય 'વ્રેત-ત્તમ મતમ્' કહી દિગ્વર્ણ શૂદ્ર સાથે વિવાહ કરે, તેમાં એ સર્વમતિ જણાવે છે, છતાં એના વિવાહ થયા બાદ તેને ગેર કાયદેસર અગર અસિદ્ધ ગણતા નથી

પ્રતિલેખ વિવાહ.

ઉપર જે વિવાહ વિષે કહેવાઈ ગયું તે અનુનોમ વિવાહ એવી જાતના વિવાહ કરનારો વર-કન્યાની કડીપણ નિદા થતી નહિ પરંતુ પ્રતિલેખ વિવાહ ધીમેધીમે નિર્માણ થઈ પડ્યો હતો, શૂદ્ર સાથે બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિયા કે વૈશ્યાનો વિવાહ, વૈશ્ય સાથે ક્ષત્રિયા અને બ્રાહ્મણીનો વિવાહ અને ક્ષત્રિય સાથે બ્રાહ્મણીનો વિવાહ નકારા કર્મ તરીકે ગણાતો તોપણ એના વિવાહ થઈ ગયા બાદ ગેરકાયદેસર ગણાતા નહિ, એટલું જ નહિ પણ જે વર-કન્યા ગોળા ધરના સનીન હોય, તો પ્રતિલેખ વિવાહથી ઉત્પન્ન થયેલ સતાનો હવળી નર્મમાં ગણાતા નહિ. યથાતિ ક્ષત્રિય, તેણે બ્રાહ્મણ શુક્રાચાર્યની કન્યા દેવધાની સાથે વિવાહ કર્યો હતો આ વિવાહથી જે સતાનો ઉત્પન્ન થયા તે 'સત'માં ગણાયા ન હોતા, પરંતુ ક્ષત્રિયમાં શ્રેષ્ઠ ગણાયા હતા. તેના ભંજવાને દેવધાની-યથાતિના વક્ષમાં જન્મગ્રહણ કર્યો હતો

દેવયા યામજાએના યદુસ્તુર્વસુરેવ ચ । મહામાત ૧।૧૦૨૮

બ્રાહ્મણ કશ્યપની કન્યા સુમતિ ક્ષત્રિય સારની બી હતી (વિષ્ણુપુરાણ ૪।૨૧)

* અપરાધ અને વિજ્ઞાનેશ્વર મન્ય દિ સાથે, એકવાક્યતા સ્થાપવા માટે નુદા અથ જ છે 'સર્વળો પુત્ર ચતુર્થી મુખ્યા સ્થિતેવ', 'સર્વળા પુન સર્વેણા મુલ્યા સ્થિતેવ' ।

તમારામને અક્ષરદેહ ૩ ૧-૪-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ સપ્લાય મુમબઈ

આધુનિક નીકાકાર કુલ્લુકમદ ના મન મુજબ પ્રતિભામ વિનાહ યદ્ય શકે નહિ, અને પ્રતિભામ જ પુત્રવડે કરતા આદાદિ કર્મવડે ક્ષેપકાર થતો નથી (મન્વર્થમુચ્ચાવલી ૧૦૧૧-૧૦૧૨) આ સિદ્ધાંત યોગ્ય નથી એ ઉપરના ન્યતોથી જણાવે પાછળ અમે બ્રાહ્મણકન્યા સાથે ક્ષત્રિયના વિવાહના ઉદાહરણો આપ્યા છે હવે અભિમા એના વિવાહની જે સ્પષ્ટ વિધિ આપેલી છે, તે બનાવીએ છીએ પુત્રના આનેવાનમ અને કનકતામા શ્રાવનદં છપાવેલી 'ઉચ્ચનમ્' સ્થાનિમા કન્યુ છે —

નૃપાદ્યાશ્વણ-કન્યાયા વિવાહેષુ સમન્વયાત્ ।

જાત સૂતોઽય નિદિષ્ટ પ્રતિભામ-વિધિર્દિજ ।

વેદાનર્હસ્તથા ચૈવા ધર્માનામનુષોધક । ૧૩ શ્લોક ।

કમલ ન્યા નો ક્ષત્રિય સાથે પરણે, તે તો વિવાહથી જે પુત્ર ઉત્પન્ન થાય, તેને હવેદ તે દિગ્ છે, માટે વેદ બચાવો તેને અધિકાર છે તે બધાને ધર્મ સમગ્ર છે (પારાશરિક) 'વેદાનર્હ' શબ્દનો અર્થ 'વેદાનર્હ' અથવા બધા વેદોનો અધિકારી 'વેદનમ્મદ' 'વેદાનર્હ' આવો અર્થ નહિ યોગ્ય લાગતો નથી કાશ્યુકે વેદમા બન વિધરી હોય તો તેનું દિગ્ત્વ સ્થાપિત નથી તેમા પણ તે પછીના ન્યાયમા શ્લોકમા બોલીથી ઉત્પન્ન થયેલ ક્ષત્રિય-બ્રાહ્મણીના પુત્રનું દિગ્ત્વ કશું કંઈ નથી આવી જણાય છે કે જુની રીતે-વિધિપ્રમાણે થતા વિવાહમા ક્ષત્રિયના ઔરસથી કાચબીને જે સનાન થાય તે દિગ્ત્વ ગણાતું

પ્રાશ્વર્યા ક્ષત્રિયાત્ સંચાર્યાત્ સ્થરાર પ્રકીર્તિત ।

વૃત્ત ચ શુદ્ધપક્ષસ્ય દ્વિજત્વ પ્રતિરિખ્યતે ॥

બ્રાહ્મણીના ગર્ભમા ક્ષત્રિયના ઔરસથી નૌર્ધાનગો (છુપા તેમના દળ સ્વરૂપ) પુત્ર જન્મે, તો તે ક્ષત્રિય કહેવાય છે તેના આચાર ત્ જેવા, આ તેમા દિગ્ત્વ પણ હોતું નથી કુલ્લુક ના મન મુજબ પ્રતિભામ જ પુત્રવડે કરતી આદાદિ ક્રિયા નિબ્ધન થતા છતાં અનુભામ જ પુત્રવડે કરતી ક્રિયા નિબ્ધન થતી નથી બ્રાહ્મણ-શૂદ્રના સત્તાન પારસવકૃત આદ્ય પણ અમુક થાય છે, એમ તેમજે સ્ત્રીકાયુ ક્ષે (મન્વર્થમુચ્ચાવલી ૧૩૭૧) માટે વિષ્ણુયોષ થવાના ભયથી અનવલ વિવાહમા બાધા દસી યોગ્ય નથી

અનુભામ વિવાહથી ઉત્પન્ન થયેલી અનરાય-ભતિ.

જુની જુની વજુના વિવાહથી નાની બની જો છે જેમ કે બ્રાહ્મણની રેસાઓના ગર્ભમા ઉત્પન્ન થયેલ નતાન અનુભામ, ક્ષત્રિય-શૂદ્રના સત્તાન ઉપર પરત્વ પ્રાચીન કાળમા બ્રાહ્મણની ક્ષત્રિયાદિ સ્ત્રીઓથી ઉત્પન્ન થયેલ પ્રજા બ્રાહ્મણ જ ગણાતી હતી બૃહસ્પતિના કાળમા ક્ષત્રિય માધિની કન્યા (અર્થાત્ ત્રિશામિત્રની ઓળી બંધન) અભવની સાથે પરણ્યા હતા એ ક્ષત્રિયાનું તાના નમરમિ બ્રાહ્મણ જ ગણાતા. આ જમદગ્નિ વળી ઈન્દ્રવાકુવનના રેણુની પુત્રી રેણુકા સાથે પગમ્પા દત્તા (વિશ્વકુમારજી, ૪૫૭૮૩) આ ક્ષત્રિયાના પુત્ર, પગમ્પાના બ્રાહ્મણ ગણાતા

આશ્રય ગાત્ર ઉત્પન્ન થાય તો રાજ્યના મીત્ર દ્વેષની કન્યા (દિવોદાસની યમજી કન્યા) અદ્યત્ન ગાયે પરણ્યા હતા આ અનિત્ય પુત્ર સ્ત્રીનું સીંગદીન બન્યું હતું. પછે તેને મદાબારતમાં ગયા છે.

અમાસન તુ મન્યન્તે ક્ષત્રાપુત્રમનપુત્રાન્ ।

ધિયુ ઘણેણુ જાતો નિ માલ્યનાદ્યાદ્યો મહેત્ ॥ ૧૦

પ્રાણળ્યા પ્રાણળ્યાજાતો પ્રાણળ્યા મ્યાન્ન સઘાય ।

ક્ષત્રિયાયા તથૈવ મ્યાદૈશ્યાયામપિ સૈવ દિ ॥ ૨૯

(મહામારન ગવાસી ૧૧૧૨૭ અધ્યાય, કુસ્મકોળ ૧૩૧૮૧ અધ્યાય

(કોષ્ટકાપ અને પુરુષવશત ગદાપુત્રી અધ્યાયના ભાગે છે) માલ્યજીના આગેસી પુત્ર વર્ણની કન્યાના અભના ઉત્પન્ન થયેલું મના । માલ્યજી જ ગણાય છે ૧૭) આશ્રયની મહેત્ પ્રાણળ્યાના ઐશ્વર્યથી ઉત્પન્ન થયેલું મના પ્રાણળ્યા ગણાય છે, એમાં કઈ મરણ તથા, તેવી રીતે ક્ષત્રિયા અને વૈશ્યાના મહેત્માં ઉત્પન્ન થયેલું સના । ૧૫) આશ્રય (ગદાપુત્ર ૨૯)

૧ આ સંતરમે ક્ષેત્રે નેતા ગણાય છે ૨ એ સમય એવો હતો કે સ્વામી પ્રાણ-વૈશ્યાના સનાન થયેલું ગણાતા ૨ ને પછીના વર્ણનમાં પ્રાણ-વૈશ્યાના અને પ્રાણ-વૈશ્યાના સનાન પ્રાણળ્યા ગણાતા નાના, ૧૨૭) પ્રાણ-વૈશ્યાના સનાનની તુતી ગતિ (નિષાદ વા ૧૨૧૨) ૩ ને પછીના ૧૫૧મા પ્રાણ-વૈશ્યાના સનાનો નાણળ્યા ગણાતા ૪ ૫મા તેઓને અભ્યા નામ આપવામાં આયું ૫-૬ તો ૧૫૧) પ્રાણ-વૈશ્યાના સનાન પ્રાણળ્યા જ ગણાતા મદાબારતમાં કહ્યું છે

માવ્યાશ્રત્કો વિપ્રસ્ય દ્વયોદત્તમા પ્રજાયતે ।

આતુપૂર્વ્યાદ્વયોદીના માસુજાત્યા પ્રસૂયત ॥ ૧૧૧૮૮૪

તિન્ન ક્ષત્રિયસમ્પ્રદ્યોત્ દ્વયોદત્તમાસ્ય જાયતે ।

દીના વર્ણીસ્તુતીયાયા શૂદ્રા વમ્પા દત્તિ સ્મૃત ॥ ૧૧૧૮૮૫

દ્વેષાપિ માવ્યૈ વૈશ્યસ્ય દ્વયોદત્તમાસ્ય જાયતે ॥ ૧૧૧૮૮૬

(પ્રાણળ્યાને આગે-સનાની જાતમાં કોષ્ટકાપ તેમાંની પહેલી બે જાતની કન્યાઓમાં પુત્ર ઉત્પન્ન થાય તે પ્રાણળ્યા (આશ્રય પ્રાણળ્યા એ-સીંગદીન) કહેવાય આ બીજી બે કન્યાઓ ક્ષત્રિય નયેવ સનાન માનનાની જાતમાંની ગણાય છે (દારિદ્ર્ય, પ્રગુ, કન્યાઓ ક્ષત્રિય અને વૈશ્ય કન્યાઓ) સનાન ક્ષત્રિય ગણાયે, અને શૂદ્રને પેટે જન્મનાર સનાન (નામક શૂદ્ર-વર્ણમાં ગણાય છે) એમ અનિત્ય કહ્યું છે તેમ બે જાતની કન્યાઓ કરી દે અને તે બંનેની સનાન વૈશ્યમાં ગણાય છે

આ મને મુળ પ્રાણ-વૈશ્યાના સનાન પ્રાણળ્યા, કન્યા-વૈશ્યાના સનાન ક્ષત્રિય આ વૈશ્ય-સનાના સનાન વૈશ્ય ગણાય મનુ ત્રીનેના વચનોથી આ મનનું પોષણ કરે છે ।

કમનાતપત્રો (પ્રથમ મંદકર) ૨ ૨-૦-૦ એમ એમ નિષાદી એન્ડ કપની મુબાઈ -

श्रीधनमन्तरजातास्तु द्विर्जयत्पादितान् सुतान् ।

सहसागेव तानाहुर्मातृदोषविगदितान् ।

अनन्तरासु जाताना त्रिधिरेव सनातन । १० । - ७

અર્થાત્ અશ્વપદ્ધિન-પગ તત્કાલીન જીના ગર્ભમાં પ્રાણપુ દાનિય અથવા નેસ્મ પિતાન, તાન માતાની ગ્નિ નીચ દાનાથી નિનાય છે ત્રા તેઓ પિતા જેવા જ છે, અર્થાત્ સમાન તત્ત્વ છે. અન તત્ત્વ દાનિયો આ જ સનાતન વિધિ કે આશ્વવનમાં 'વિધિરેષ સનાતન' હવાતુ તા પર્વ એટલું જ છે કે તે વખતે પ્રાણપુ દાનિયાના પુત્રો પ્રાણપુ, દાનિય-નેસ્મા પુત્રે દાનિય અને નેસ્મા-પુત્રા પુત્રે વૈસ્મ માનના કેટલક અવકાશ હતા, નેથી જ ન માત્ર કદ કહ્યું છે કે 'આ પ્રિયમયિન નિયમ છે અર્થાત્ એમાં મદદ કરશે નહિ મત્તુ પીકાકરો આ નવ નો જીવો અવ કરે છે પગુ ઉપર કરેતો અવ ન્ધ અને ઉપનની કા થી બાધાયો રપટ ક્યું છે કે પ્રાણપુ ॥ ઓ સથી દાનિયના ગભમાં જે મતાન હા પ્રાણપુ, દાનિયના આરસ નેમ્મે નેસ્માના ગભમાં જે સનાતન મોયે તે દાનિય મપાન છે જેમ

तासु मयणान्तरासु सवणाः । १ । ८ । ९

ब्राह्मणात् क्षत्रियाया ब्राह्मण ११११३

क्षत्रियात् घद्याया क्षत्रिय । १ । ९ । ५

આધારવાન વંચુમા એમ પણ કહે છે કે સારા પુત્ર અને અનન્તરા-પુત્રમા જો અનન્ત
ત્રિ-પુત્રમા અધિક દાન તો તેજ જ્યેષ્ઠ ભેવાને અધિકારી ॥

सयर्णापुरातनतरापुत्रयोरनतरापुत्रश्चेन् गुणधान् स ज्येष्ठाक्षी हरेन् (२।२।१)
 आ न तद्गारा मिह था न उ के ते वपने अन विपुत्र वश्ये लक्षयत पुम म्भ ह
 शर्तम पञ्च मे न् वात हृष्टे छे

अतुल्योमा अमर्तरैकान्तरद्वयन्तरासु जाता सधना ह्यष्टोपनिषद्दीप्यन्
मरुदध्यामी ॥ ११ ॥

૬ અર્થાત્ અગ્રામ સત્તાનોમા અનન્તશક્તિ (બ્રહ્મજ્ઞ+દ્વિતિયા=બ્રહ્મજ્ઞ, દ્વિતિયા+ત્રૈતિયા
ત્રૈતિયા, વૈશ્વનાત્ત્વ=ત્રૈતિયા) મનસ, એકાન્તરંગત અગ્રામ અને ઉગ્ર (બ્રહ્મજ્ઞ+વૈશ્વનાત્ત્વ=બ્રહ્મજ્ઞ
ત્રૈતિયા+શુદ્ધિત્વ) અને દ્વિયા તરંગત અનાનિષાન્ત અગ્રામ દ્વિતિયાન્ત અગ્રામ પારસત (બ્રહ્મજ્ઞ
ત્રૈતિયા=નિષાન્ત ત્રૈતિયાન્ત=ત્રૈતિયાન્ત) કલ્પનાર છે અપરકલ્પિત ધાનતરંગની ટીકામાં આ સૂત્ર
યોગી ગાળ્યા છે (આનન્દમનની વ્યાકરણ ૩ ૧૧૭) ઐતરેયે એ વિરાજ અન્ત અનનો પ
'એક' કહી ઉક્તિ અર્થ છે તે મન મુગ્ધ મહાત્માનિસાના સત્તા મહાવરિત, દ્વિતિયા
ત્રૈતિયાનાં અનાન ભાદિત્વ, અને વૈશ્વનાત્ત્વ અનાન કરણના નામથી ત્રૈતિયાના છે પર
તે 'એક' કહી માનેના મન પ્રમાણે થતી અતિ અનન્તગત ગતિ ત્રી ઉત્પત્તિ ધાનતરંગની સ
ત્ત્વના થતી નથી

૧૨૩૪૫૬ ૭૮૯ ૧૦ ૧ ૨-૮-૦ એ. એમ વિધાન સેવા કમિટી, મુબાઈ

કાળક્રમે ચતુર્થા સમાજનો એકવર્ણ અને અપરવર્ણનો તદ્દાવર્તે બેઠુ જ વધી ગયો ત્યાં એવો નિયમ થયો કે બ્રાહ્મણ-ક્ષત્રિયાનો પુત્ર પણ બ્રાહ્મણ કહેવાય નહિ યાતવલક્ય મહિમામાં આ મત મળી આવે છે તે કહે છે કે બ્રાહ્મણ-ક્ષત્રિયાનું સનાતન મૂલવિધિ, ક્ષત્રિય-વૈશ્યનું સત્તાન માહિય કહનાય છે મહા જા ॥ ચાણક્યે જ્યારે ન પૂરો થયો સેકામાં અર્થશાસ્ત્ર લખ્યું ત્યારે પણ બ્રાહ્મણ-ક્ષત્રિયાના મતાનો બ્રાહ્મણ અને ક્ષત્રિય-વૈશ્યના સત્તાનો ક્ષત્રિયે જ ગણાતા કૌટિલીય અથવાભના એમક્રમા અધ્યાયમાં રખ્યું છે કે —

બ્રાહ્મણક્ષત્રિયયોરનન્તરાઃ પુત્રા સગર્જાં એકાન્તરા અસવળાઃ ।

બ્રાહ્મણસ્ય વૈદ્યાયામમ્યથ શુદ્રાયાનિષાદ પારશ્વયો યા ।

ક્ષત્રિયસ્ય શુદ્રાયા ઝમ્ શુદ્ર યઃ વૈશ્યાઃ ।

અનુનાનન પુત્ર અને મનુસ્મૃતિના મન મુજબ વૈશ્ય-શુદ્રા ॥ સત્તાનો વૈશ્ય ગણાય છે બાલક્ય ॥ મમયમા આ મન અગ્રયલિન યદ્ય પડ્યો હતો તેરી જ તે નમે છે કે વૈશ્યનો ઔરસથી તદ્દા ॥ મર્મમાં ઉત્પન્ન થયેલા મતા ॥ શુદ્ર કહેવાય છે (શુદ્ર જ-આ 'દુર્વ' સમ લક્ષ્યમાં 'શર્જો') ચાણક્ય પછીના રખનમાં પ્રથમ કહેતો યાતવલક્યનો મત પ્રચલિત થયો અમરસિંહે 'નામલિંગપુષ્પાલમ' મા અમ્ય, મતા ધ્રમ્, ચક્રન રંગેરે મનુ-ગ્રાન્ત ગતિની, અને મનુસ્મૃતિમાં ન કહેવાયેલ યાતવલક્યે કહેલી માહિય કમ્બુ વગેરે ગતિની ઓળખાણ આપી છે તે પછી તેજે યાતવલક્યે કહેલી મહાનિષિદ્ધ ગતિની ઓળખાણ આપી નથી આ પરથી એમ જણાય છે કે અમરસિંહ ॥ રખનમાં પણ ક્ષત્રિયા બ્રાહ્મણના મતાનો સ્વનન મૂલવિધિના નામથી ઓળખાતા નહિ, કદાચ ત્યારે તેજે શુદ્ર-કમ્બુ અગર લલિનના નામથી ઓળખાતા હોય અમરસિંહને વરાહમિહિરનો અમકાલિન માનીને તે આપણે સ્પષ્ટરીને માનકુ પડશે કે છ એ ની છૂટી સીમા પાડી બ્રાહ્મણ-ક્ષત્રિયનો એક દાનના કૃતિન અને અકુલીનના વૈદ કરતાં વધુ મ હોતો બારની કે તેરમી સદીમાં થઇ થયેલા કેસ-સ્વામી તેના 'નાનાવાળવ સંક્ષેપ' નામક પ્રથમ મહાનિષિદ્ધ ગતિની ઓળખાણ આપે છે

કલિમાં પ્રવૃત્તીય

અસાધારણ પડિત રમતા લેનાર્યા રમુનદને કવિમુગમા અસવર્ણ નિવાહના નિષેધ મારે
૧૮૯૭ કલિમાં તેના ઉદ્ધત-તત્ત્વો કલિમાં છે

કલો નુ અસવર્ણા અવિવાહિત્યમાહ વૃહજારદીયમ્ ।

સમુદ્રયાત્રાસ્વીકાર કમળહલુચિધારણમ્ ।

દ્વિજાતાનામસધર્ણાં કન્યાસુપયમન્યથા ।

વૈધરેણ સુતોત્પત્તિર્મથુપકે પશોર્વેધ ।

માસાદન, વધા શાદે યાનમસ્યાશ્રમસ્તયા ।

વક્ત્રાયાશ્રમ કન્યાયાઃ પુનઃવાન પરસ્ય ચ ।

દીર્ઘકાલ પ્રણયર્થ નરમેધાશ્રમેધકા ।

[આતોચ,]

મીઠું હવન.

[મધ્યમર ઈ સ ૧૯૧૬,

મધુરા ગા. તુ ગાયે મિત્રી મેહિન થઈ જાતે

—ઉત્તરખાવન

અમાર શ સવિશાસ પતિ)

૧૯૧૬

મહાપ્રસ્થાનગમન ગોમેષ્વ તથા મલમ્ ।
 રમાન્ ધર્મોન્ કલિયુગે ય-ર્ગણનાહર્મનીવિણ ।
 માસાદન ગોમદિવાદે ।-દેવાગ્રિવસાર-માધ્યાયાદિયુગમ્ ।
 ધીર્ધકાલ પ્રહ્લચર્ય ચારણ ચ કમણ્ડલો ।
 દેવરેણ સુનોત્પત્તિર્દસકન્યા પ્રદીયતે ।
 કન્યાનામસવર્ણાના વિવાદશ્ચ ક્ષિપ્તમિતિ ।

x x x x

શંકેપુ દાસગોપાલ કુલમિત્રાદ્યસીરિણામ્ ।
 મોઝ્યાસતા ગૃહન્યસ્ય તીથસેવાતિદુરતઃ ।
 બ્રાહ્મણાદિપુ શંકસ્ય પક્ષનાદિ ત્રિયાપિ ચ ।

x x x x

પતાનિ ત્રોકગુરુવર્ધ કલેશવો મહાત્મમિ ।
 નિંધાસેતાનિ કમ્માણિ વ્યવસ્થાપૂર્વક યુષ્ ।
 સમયશ્ચાપિ સાધુના પ્રમાણ વેદ્યદ્રવેત્ ॥

આ નામે પ્રામાણિક નથી-આ નોકામા કહેના કોઈપણ કાપને, અધર્મ માં ત્યાં
 કેવો નથી-આ નોકામા કહેતું કે કે મહાભાગ્યે કનિના આરભમા નોકરશા મા
 કેવનામે ધમશાસ્ત્રમને ત્યાં જ્યાં કર્યા છે-આ કર્યો ખરેખર કલિયુગમા વગરના ગો
 ત્યાં તો ખાત્ર કલિયુગમા પ્રમાણુ મનાતી પરમગુરુતિમા નેતો ઉત્તેષ થશે હોત વેદચાર
 કલિયુગમા આરભમા થઈ ગયા છે એવોના મહાભાગમા તો આ વચનોમાનુ એકપણ વચ
 નથી એટલું જ નહિ પણ અતરે પુરોહિતમા પણ આ વચનો નથી આપી સંકેત
 નોખ્યો વિના કહી શકાય તેમ છે કે એ વચનોનું પ્રામાણ સંસ્પર્શાય છે

કલિના અધ્યમેવ-

આ વચન કલિના અધ્યમેવર કલિયુગમા વધ શકે નહિ પરંતુ કુધિગિરિના અધ્યમે
 કલિયુગના અધ્યમે હતો-કલિમયના ગુપ્ત (ધ્ય) (મિત્રે ધ મ પૂ-૧૮૪-૧૪૮
 અધ્યમે, યત-યો તો નેપાવનાર પતન-નિમિત્ત આ થના કાલે દતા છે સ ની ચોથી
 પૂર્વે ॥ મધ્યાભાગમા સનુ ગુરુને એક નામધેય થઈ ક્યો હતો આ થને માટે નીતિ સુવર્ણ

શંકેપુ પત્ય સાદ્ય અત્રિક્ષુ ચ મૂતલ-કલેગતેપુવપાળાવમુવન કુરગણ્ઠવા ॥ રાજતરંગિની
 આ વચન વાકના વમાનપરથી લાખાત છે ૧૫ સ્પદમા બાદન સાવના આવા ના
 ના ૩૬ છે કે પ્રાપ્ત કલિયુગ વિદિ મહા-૧૬૮૨૨ મા ૧૨થી જમાય ન મુદ્ધારાન
 નુ-૧૫ ૧૨મેર કલિયુગમાં જ રસ કલો

કાલયુગમાં અમરના વિનાહમાં આક્ષાત પ્રમાણ.

૧. કાલયુગમાં અમરના વિનાહ ૫ । થતા એ ન થતા હોત તો મહાજાની કોટિય (ચાલુ ય) ૧ મ પૂ. ગ્રેરી સ્ત્રીમાં એના પેતાના અર્થશાસ્ત્રના દારભાગ પ્રશ્નમાં ॥ પુત્રવિભાગ પ્ર. જમા 'શાસ્ત્ર-દારિયાના પુત્રને શાસ્ત્રજી, તમિ-વરથના પુત્રને દારિય ૦૬ છે ' રમેદે વખત ના અર્થશાસ્ત્ર ॥ અરિભાગ પ્ર. રજુમાં શાસ્ત્રજી ચારે વર્ગની જીઓ દોષ નો, કેના પુત્રને કેના ભાગ આવે તે જતા'યુ ૭ અવશાસ્ત્ર એ તાત્ત્વનિ રાજનિધિ અને આભાગિરિધિ મુગલગ ચિત્ર છે એના મથમાં પછુ જ્યારે શાસ્ત્રજી ૧ મનાના મનથી ૧૬૬૫ મથેન પુત્રને પેસાને ભાગ આપવાની વ્યવસ્થા કરેલી છે, જ્યારે ૫મી મનિયુગમાં અમર વધુ વિવાદ અમિદ છે, એનું કદી રૂપાય તેમ નથી પામન ન રો સ્મૃતિઓમાં જેદને બાગ જેને આપેના છે, તેના ન ભાગ અથગાજમાં પછુ આપેન છે ને કાલયુગમાં અમરના વિવાદ નિષેધ માત્ર તે વખતે અખીલુ હોત, તો આપના કદી પચુ એરી સનનિનો વારમામ ભાગ કચુન-અત નદિ ૩, શાસ્ત્રજીની ચારે રજની જીઓ દર્શાવ દોષ, પાડુ ને ૧ જીએ જ પુત્ર-જમે (મીશ મધી જીઓ નિ સના હોય), નો તે પુત્ર રિપાના મનપ્રમાદે અર્થો ભાગ અને આપના મન મુજગ રીજો ભાગ મેગરી રાંધે (વિષ્ણુ ૧૮ અપરાધ ૧૫૫૫ ૬- મધ્યાપ) ૫૦ નુ મન વેરમથી ને જ પુત્ર હોય તો તે મના ભાગનો અધિમર્ધ થાય છે આ રચોથી અપદ મને સામીન થાય ૭ કે દારિયના રખતમાં શાસ્ત્રજી ૧ મનામાથેના વિવાદ નિલિન નો, ૫૦ નુ અસિદ્ધ નો ન હોતો જ ચાલુ થતા મન પ્રમાદે અર્થજીને ચાર આપના દોષ નો નાજ રીનો પુત્ર ૪ ભાગ, દારિયાનો પુત્ર ૩ ભાગ વેરને ૦ ભાગ અને રાનો ૧ ભાગ મેગરી રાંધે પામન ચાલો પછુ આવે જ મન છે તા ૫મી આખમાં હો છે ૧ ને શાસ્ત્રજીના-તરાણ-સ્તુત્ત્વોશ માતુવેષે ૧ (૧૩ જ માય ૧૬૩૪) આપ થી જગાય ૭ કે શાસ્ત્રજીના સમયમાં શાસ્ત્રજી-વિરિનો ૧ મ નહોતો -કાલયુગમાં અમર વિનાહ કયા જ નત્ર પ્રાચિત્ત મ્ધિ વધુ પાતુ નથી ને આ દોષ મેઝ મોટામાં મોટ પાતુજા ૧ ગાણુ હોત તો તેનું જુકુ પ્રાચિત્ત દોષ રતુન ન બાચાવ જાનનિન જલન સર્વવપસ્યો મવન આ વચન મુજગ અમરના વિનાહ કરાં બન અ દ્રાવજુ નાનુ ૧૦ ૧૧ છે

હુદી અને અગીઆગમી બુદ્ધીમાં અમરના વિનાહ.

૨. હં મ ની જામરના આ અમા નમુગત ામનો શાસ્ત્રજી મહા ૧૦ જાનારિય થી મેડેન ચો પ બધા ને અ રહુરાન ૬, નિચરન દિન્દુ અથવા અનાય ન હોતો, કારણ તેને એને તા મેગે ૫૫ ૫મી મોદ હિન રજુ મ કુમાથે બટુ જાજામે વધા દેના કોલ કોલ ૫૫માં નમુ ૭ કે પ્રશ્નિક મન જ નાતમે એ નીચનનિની કન્યામાં રિસા નો હોતો જાનનામાં ને પેતાના પુત્ર નમજા ન આથે ૫૫ ૧૬૬૬ ૭૦ હોતો, એ ૫૦માં નમે ૧૬૬૬ ૧૦૫ મના ૫ મ પોધારના છે

કલિનર્ણ્ય પ્રકરણનું અંત તાત્પર્ય.

૭૫૫ના બુદ્ધભારતીય પુરાણના આવીસમા અધ્યાયમાં રંધુનદન લાભના લક્ષણના આવન પડે છે એ જોવાની (૧૨-૧૬) પૂર્વની પંક્તિઓએ મુખ્ય છે - અસ્વાર્થ લોકોને ધર્મમાર્ગોચરણનું । ૧

અગત્યની પંક્તિઓએ આતો આ પ્રમાણે અનુનાદ કર્યા છે - "જે લોકો નિર્નિત, તે નિર્મલ રાગ તોપણ આચરણીય નથી," આ જોવાથી જાણે છે તેવા જ માત્ર નિર્મલ સહિનામાં નિર્મલ (૧૧૧૩) મિતાનનામાં તેની આખ્યા આમ કરેલી છે - રમ્ય વિદિતમણિ લોકવિદિદેશ મિશાસ્ત્રજનન મધુપક ગોવચાદિક નાચરેતુ । અસ્માદ્લેયમ્ અમિશીમીયત્ સર્ગસામિન મર્વતિ ।

અર્થાત્ મધુપક સાત્ત્વવિદિત કર્મ પળુને એક હાથ કે લેમાં લામે (મિથ્યા) જુનો, - નો તે કરતુ નહિ, જેમ કે મધુપકમાં ચોખે વગેરે, અમીશીમીય પશુના મળિ નિર્મલ રમ્ય મર્વે છે, તેમ તેથી તેનું નર્મ મળતુ નથી

અપરાધ આ અવ નોકનો અર્થ આમ કરે છે - મધુપકમાં ગોવચા વિશ્વવિદ્યોય મદા સર્વ

મિથુ પામંહસ । તથા

અસુતા નરમેધશ્ચ ગોવજશ્ચ કમવ્ઙ્ઙલુ ।

દેવરાશ્ચ સુતોત્પત્તિ કલૌ પચ મિયમંયેત્ ॥

અપ કિ કહે છે - જોઈતું વગેરે વારે મુખમાં લાગના નથી કારણ કે તે નેકનિર્મલ તેમાં પણ દનિયુમમાં તો નિરાશ કરાવે નથી આપણી જાણાય છે નિરાશનું અર્થ અપ કિ એ મને મે મતનુજન કલિકવ્ય પ્રકરણ " અસ્વાર્થ લોકવિદિદેશ ધર્મમાર્ગોચરણનું વચન ॥ ૭૬૫ ૨૧૫ છે માટે બુદ્ધભારતીયનો " અસ્વાર્થ લોકવિદિદેશ ધર્મમાર્ગોચરણનું " જોવા

વિદિદેશ પ્રકરણના મળ એટલું છે તે આ જોવાથી મધી દશમે, તો બુદ્ધ-ભારતીય પુરાણ અભિપ્રાય મમજ નકાશ્વતેમ નથી મિતાનના (૨૧૧૧) હાથનિર્મલ, મ. રંધુમા

" અસ્વાર્થ આ જોવાના જાણીતું " મહોત્તર મહાન વા આચાર્યાપકલ્પવત્ " આ નિધિ રહિત રંધુને કે નિધિર્નર્ણ્યમાં " મધુપક ગોવચ " વિધિમાં જ આપણી જાણાય છે કે કલિ ન પ્રકરણ એ " અસ્વાર્થ - જોવાથી વિનૂત આપણે જાણવિદિત કરેલા અનુગતમાં નિ

એ જ નીત પ્રતુસમિતિ વિધિ નથી આ નો સાધારણ લોકોને સાત્ત્વકાગ્રેએ મિતલાવે આમે ઉપદેશ છે આ ઉપદેશનું પાતન કરાવી નિર્મલ શાંતિ મળે છે તે ખરૂં છે, જોવા કે માણ્ય નરંધુ પ્રકરણને મળે છે તે પ્રમાણે આ રંધુ ગણવાથી તેમાં આપણુમ ભક્તિ રાગે અને જોવાથી જોવા નથી આપણી જાણ છે કે આ નિર્મલ એ, મધુપક નથી-પ

આમાંથી કેટલાં માન છે તેઓમાં આમ મિત્રતાને જે કહેવાય છે, તે જ્યાં જાય તે સીકાને જે દેવાને ગોવા હોય છે કે એ મારા સાજાપિયો હોવાના એ આચાર વિદ્ય જે વ્યક્તિ વતી છે તે મમાજમાં નિર્ણય માટે પોતાના જાન-મરજીની સાથે પણ માનમાંથી સમાજ-નિરૂદ્ધતા આપ્યા તરફ દોળાયે છે જો તે જ્યાં છે પરંતુ જ્યાં જ્યાં માણસો આવે તે સમાજના અનિષ્ટ આચારો મમાજને જરૂરિયાત કરી કહે મમાજના કેવાળું માટે, પોતે અણગમત વેગેને પણ મમાજના નવીન મમાજને ધર્માપિરોધી આવાર ચલાવવા જાય, અને જાણે આચારો દૂર જાય જો તેથી જ ધર્મ અચર્યા છે, દિ-દુશ્મનો આ મન નિરૂદ્ધ નથી એ દિ-દુશ્મનો મારા છે

જાતિ-ભેદનો કમરિકામ.

જાતિભેદ માટે દિ-દુશ્મનો કેટલું માન છે, તે જ્યાં નજરે આવે છે તે જાતિભેદ તરફ દોળો મહાભારતમાં મળે છે કે —

‘આ સમયે જગત ધનાવડે પ્રથમ સરખામણ કરાવવા હવે, પછી કર્માનુસાર વિધિ જોઈ થયા છે જે કાળે આનામમાં અત્યંત નીચ સ્થાવરના કોષી, સાહસિક, સ્વધર્મનાગી અને રનાય પતા અગવાના થયા, તેઓને તરિયપણ પ્રાપ્ત થયું X X X એ સીતરચુરાના જાલહો પ્રેમપાલાને પામ્યા X X X આ પ્રમાણ કર્માનુસાર આ કાળે જુદી જુદી જાતોમાં કેટલાં ગયા (શાન્તિપર્વ ૧૨૧૧૮૮)’

ત્યાર બાદ ત્યારે આ જાતિ ઉત્તર થઈ, ત્યારે પણ એ જોવા સુધી તેઓમાં પદ્મપદ નિરાહ કાંઈ નાવણું હતું એ કહે અનુભવિયાર આપ્યા પણ પ્રતિભાવ નિરાહ બધે પડ્યા નાગો ત્યારે પણ સમગ્ર જાતિ ન એ આવાળીવાનો રાજા હોત ત્યાર પછી ગુફની માથેનો આવાળીવાનો નમક તરો, ત્યારે પણ પૂછા ગણાતા આકર, ત્યારે સાથે આવાળીવાનો વેરાદ પ્રચલિત હોત તે પછીના વખતમાં તરિય અને વૈશ્વનાથે પોતે આવાળી રિવાજ મૂક્યો પો

આ તરફ ત્યારે રૂઝમાં પરસ્પર જે જેમ જેમ વધવા તરફ તેમ તેમ અમરજીરિદ્ધ પણ ઓડો થયા સાગરો ત્યારે રૂઝ ઉજો કે કાલજીના ઔરમથી શરિયા-વૈશ્વના-કે રનાના જાતમાંથી જન્મેન મનાનને સમાજ હુ આન આપ્યો? પ્રથમ યુગમાં આ પ્રકારે જનામ એ મરો કે કાલજી શુભ સત્તાન નુ અળતુ અને કાલજી દિવના સત્તાનો કાલજી ગણવા ત્યાર પછીના યુગમાં માણસો આથી અનોપાયા નહિ, તેમજે પુત્ર કે કાલજીના કાલજી-કાલજી કાલજી ને વૈશ્વના-વૈશ્વ આ વખતે પાસ (ગિલા) નામની સદિ થઈ પછી અમર નામની સદિ થઈ ત્યાર પછીના યુગમાં મુદ્દાની જાતિ થઈ આ પ્રમાણે આ વખતે રથને છત્રીશ જાતિ થઈ, અત્યારે તો આ જાતોમાં પણ અને પેગ જાતો ઉપજી છે અમરનામાં કાલજીના જાતિ આગળ ગણાય છે, તેઓ વચ્ચે જાતો વહેવાર તો નથી પણ

રાંકની મા.

લેખક - રા. ગોપાલ ગુપ્તા, ગુજરાતી,

“ચાલો કે નો વિસ હોતો ચાલી પુનેમનો મેળો થા ગાતો મે વિસ વીની ગા, તોરે ૭ આજ પી રેવેમા ગઈ તો તેરી તેર ઘણા હનખામી નમુડીયા આં નિ ૧૪ નુગો, પેસાદાર અને સગી મનુ રોગી નિ ૧૫૦ ધકોનારા હ સેનાલા થગ નીચે ૨૫ ૨ ને કુચનોથી સબોધારા લગલગ રે ૨૭ ૧૫૦ ગરીમો આ વયોનુદ્ધ આ પુરપો મક આ જગ્યા ન મળનાથી નીગીર અને ચિનાતુર ને બીજી નની રાદ જોતા બેઠેતા, આં રોજ પોકોને રીત નાસમા જગ્યા ન મળનાથી રીત અથરા પના વગી પણ મિ ૨૭ ૨ ગડીમા મેસના બેઠ પોતાની નિર્ધનતા, અને દુનિયાની દૃષ્ટિએ દેવાના શૂદ્ર ૨૭ ૨ ૧ મામા નાખના જોતમા આવતા આ ઉપર નિ સામા દેસ હ ૫૨ ૨૬ છે તેનો- પોકો પી ૧૫૭ને શુ આની પડી છે ૨ રીત લોના પોકો ન ગની પેર આમા જોવાય, તેમા આ ૧૦ ૧૦ નુસાન ૨ કપનીને પસા તો પૂત્તા મજે છે ને ૨ આપુ આપુ નિજુર વધના ૧ નિત માન પણ ખ્યાન ક્યાથી હોય ?

મ્હારે પછ તે જ દિને ઉરની રંગનથી મુગઈ જવાનુ હતુ મેશન મારનરો આગ ના મેશનોથી તાર મળી ગયા કે- થ નાસની ગિકટ બધ દૂતમા બ ના નથી’ કામ બગ નુ હોવાથી મીરા વર્ગની ગિકટ લઈ, દેન આનતા બીજા રંગમા ચડી બેગ આ દૂ ૧૧ની થઈ

મામે આવેલી ટેકરીમા અને બીજાનુ અવગણન કે ના મ્હાઈ મગત મે તરફ હ દેર ૧ તેના જ, ‘દુ ખથી મદ છ, બાધા’ જો હ ૫૨ ૨૬ થાને કોન્દિરમા અથડાયા આમર્થ્ય થનાડે નેયુ અહા! જે દેખાન દગ્ગોચર થયો તે સવા પસાર થયા થના, હલુ ને જ થતિમા અમુ સમય ખો થા છે, અને હ ના હા મુતા દીર્ઘ નિ શામ સાથે આખમાથ શુદ્ધિદુ અહા આરે છે

રેવેખ્યાના ‘સકાસ ની આગળના ભાગમા થાગી ખાતી જગ્યા રહે છે હા નીચે ૧૫ ૨૦ મે હી ઉપર એ ૫૫૦મે વાની ની સૂતી ની પામે તે સ્ત્રી મગતક આપેતા એ ૨ મેડે નાંતો નુદ બેડા હનો સ્ત્રીનુ આપુ સગીર તથા મરન એ ૭૫૦ પીઠોદીથી ૬ કાથેવા હના તા ૫૫૦ થી ૫૫૦ દુ ખથી અકાસતી અને મજાતી તે ના જગ્યા હાય, પગ, સરીર આ ૧૨૫૫૫થી પીઠોદી ખમેગી નાખતી ત્યારે તેની ૫૫૦થી અવગણનુ જોનારને જ ન થતુ ને ૧ મગીજ નિગારી તે ખાઈ અમિથી દાગેથી હતી-ખગેની હતી કોપ્પી સુધીના હરતની ૧૫૦થી એકમ જગી જ અહ હતી ૭૫૦ તથા પીકપની ચામી સખતરીતે દાગવાથી ના ૧૫ ૨૬ હતી અને રકન લુની દેખાતી હતી ૫૫૦ ઉપર દાગ ટેકાએ દામેયુ હતુ, તો કોઈ ટેકાબ ખોરતનો ટકાર (સ્વદેશમકતાનાં કા થો) ૨ ૦-૧૨-૦ એન એમ ત્રિપાની એન્ડ કપની, મુબા

કા તાઓ ઉપરના હતા આના દુ ખથી પીડાતી ને બાહ્યી મુખાકૃતિ દીન અને આમ જણાતી હતી

પામે બેઠો વદ ધરીક તે બાહ્ય મન્તક આપતો, તો ધરીક ને પીની પુનાં રૂપેકાં અગો ખમી ગયેની પીઝડીથી ફરીથી દાવો ધરીકમા ઉડા વિચા મા પડી, જતો, હેતે, ધરીકમા સુતેનોની સ્થિતિપર અશુ પાતો થોડીસર આખો બન્વ કડી મળે ક પના દી જ થામા થી જતો દોષ તેમ મા નમાની સાન બેસતો, પણ તે બાહ્યી દુ ખની સુગો સાનથી આખો ઉધાવતો અને તેને સાન્ત અને પ્રેમાળ રચનોથી આસ્વાસન આપતો (પેશુ સરે) મે આસ્વાસન આપનારો જ ખરા આસ્વાસનની સે જ પળે જરૂર હતી તુર્તારે આખો પીન દનાતના આમા એવી વ્યભિ કાઈ પણ ન્દેલી) તેમ મુખપર દીન ગ બીરતા હતી અને તે મોઢી ડાવાથી ડાવાયેલુ હતુ માગમા તુલ્યુમા વિચાંતુ પવિનન થયા, સરતાં હતુ અને તેની અસર તુના મુખપર રપટ દેખાતી હતી ધરીકના સ્તેનો ન્દેકો સાન્ત, દેખાતો તો ધરીકમા દુ ખોતુ રમરણુ તેને હરેશયેનો અથવા તો ઉત્તસી મનારી દેતુ એક પળે તેની મુખી તિ કોધિત અને વિકાળ દેખાતી તો બીજુ જપો તે ચર સાન્ત થન જતા માન જોઈ જ કંઈના આરી આ વદ ધી રિધનિ એમાઝયિતથી તુ નેજીછુ ત્યા જ ફરીયાં સમજનરના કંઈપને કે પાવનો મ્વગ નીકળ્યો

“ માપા ! બહુ પુ—મડ પુ ”

“ સાન્ત યા ન્દેન ! પુના હવે નદન નાઢીક છે ” ખુવા થયેલા પળે પામે થો આખમાથી અશુ મિદુ તુળો વદ મો ચો

“ તે વદને હઈક પુજાનો મ્દો વિચાર થયો પણ મ્દાગે પ્રસ ત્હેના પુને કષ્ટક વધારે તાતુ કમે એ વિચારની થોડીસર તો સાન્ત રજા બતા પણ તેમના સપથમા કષ્ટક મુખવાની પ્રજગ હનિગ ચરાથી તેની પામે ધીમેથી બેા આ ન્દ પુજ્ય —

“ કાકા ! આ બાહ ત્હેમારી પુના છે કે ત્હે આ પ્રગ સાથી થઇ તે કહે મો ને વદની આખો મ્દાગ વરદ ફરી અને ખોચો,

“ હા બાહા ! એ મારી પુની છે અને વદપુરની યાનાએ તુ તેને ગરીને ગયો હતો આ એ હુ પડીની અન્દરના ભાગમા તે સતી હતી અને હું ક્રોધપામે વદાન સ્વે હનો માગ હુર્તાર્યે જે આમનેમો દીરો મળતો હતો, તે લગભગ મલ્લરા માં કારથો બો મ્દારી પુનીના, સ—ની—ર—” હુ ખનો ઉભરો આની જરાથી પૂરે મોની રૂમો બનો આખોમોથી અશુ દારોઓ વદના માનપરથી નવે પડી મ્દારાથી પણ ન મ્દેનાતુ અશુ મિદુ આનુ પણ છુપી રીતે રમાનથી બુધી નાખ્યુ

“ પૂનામા હવે રચને જવા માગે છે ? ” મ્દે ધીમેથી પુજ્ય

“ સામન ધરિપતા રમા લાઈ ! બીજે કયા મ્દા પૂનામા માર સગુ સપથી કે આગે ખીતુ કોઈ નથી અને હેલ તો પણ મુજુ ગરીમમા ગરીન અને દુ ખથી સકનાવવા મ્દે ખોનીકય સોઈકો નોઈ ૧ ૩-૮-૮૦ એન એમ ત્રિપાળે એન્ડ કપની, મુનાઇ,

હવે તો આમણા ઉપર ઉભુ મહેલ પળ કોણ દે ? તમે પચીમેડ રૂપિયા હતા તેમણી
 ૧૧. આરા ખચમા મયા અને બાળીના આ મારી પુરીના ઉપચારે કામમા ખચમા આ
 હોવા લના ગાં મારાપર દયા નારી આડી આ બીજા વળતા આમા મેમસાની વળ
 આપી નહિ તર માફ શુ થાન ? હવે જ્યા આટલું બોલે છે ત્યા પાછો હતી પુરીનો દયાર
 મમગાયો —

“આપા ! હવે પૂના ટેલકુક દ હવે તો નથી રહેનાર, દો શુ કર ? આ આપા !”
 હવે તો બોનતા કુ ખંતી ચીમ પાડી તેજે હાથ અને માથાપ થી પીઠાડી ખમેડી નાંખી તે
 સીંઠાડીને ફીંકાક કરતો નુદ બો યો —

“આપુ ! બેડા ! હવે નથી દુ હવેનું રોજન એ જ પૂનાનું દુન પાંચ મીનીટ રાનન
 પછી મેં મેં આપુ ! તારી કુ ખંતી ચીમે મહાર અત કપુ છેડી નાખે છે આ પ્રમુ ! પ્રમુ !”

એ મીનિટ થઈ પાચ થઇ, તો પળ રોજન ન આન્ય પીપાયા પીડિત તે બાઈબેડી
 યના બાગી-ફેડે પછો પ્રજન ફરી ધીમેથી સુનારી અને ટાપધી ધીમે સ્ટી પપાળના નાઓ
 જેમ જેમ વખત જતો ગયો તેમ તેમ વડની ચિન્તા રખતી મધ ટેરટે પુના મેશન
 આન્ય અને આમા બોના માલમેલનગવા માયા પાચ મીનિટમા તો અમે તણ જ મનુગો
 આમા ત્યા વૃદ્ધ આધને ઉપાના મારી મે માર કરી અને અમે રોજન મહાર નીકરના

તે બાઈ બેની શકે એવી સ્થિતિમા તો હતી જ નહિ તેથી એક સા માગી લાડે કરી
 ૧૧ નેને સુનારી અમે સસન દોષિપટનમા ગયા ત્યા મહારે એમખીતો એક કામર હવો
 તે ને બાઈની સપાળી હમીન દી, તેની નભાળ મારે ફી જનામણુ મી, મહારે સ્થગે
 ૧૧ જહની મે રજન મારી નુદ હાથ બેડી ફીન પછુ કે ૧૧ અતોજાપાં ચરે બો યો —

“આપા ! આપુ ! હા જાઓ તમે હવે તમારો મહાર ઉપકાર તમોથી કુ વચુરી રાકુ તેમ
 ૧૧ માફ હવે જ માન નબે છ, કે તમે મહાર કુ ખંતી આ માને કેટલી શાન્તિ આપી છ ?
 ૧૧ પુઠી બપારે નીકર્યો, ત્યાથી આડીના મેશન સુધી તો મારે, ‘ હવે આખ આ નીચે
 ૧૧ મી જેનું હતું પૂનામાં જઈ મારા વડના ગ્રાલ મમાન આ પુરીની વેદના દુ કરનાન
 ૧૧ શા મેંવલો કરીમ અને કોની મદદ માવીય, એ વિચારે માગ વગર મગજને શુચનજીમા
 ૧૧ આ દોષ હતું આપો આમે ઉપચિત થતી દારો નિરાનાઓમાં આના એક આપુ મિકુ
 ૧૧ ન હોનું દેખાનું બારેક વિચ પહોંચા માફ શાન્ત ૧ કોડી ને કપ દરખયા નેનો
 ૧૧ આ આ નારી પુરી સાથે હુ યાનાએ નીકર્યો હતો, તે જ સ્થિતિમા છોડે ૧૧ કપુ આ લે
 ૧૧ ગીથી જોઈ સપાળા કે કેમ ? એ નન મ કાપ્ય જાનાનું હતું નદારથમા આવી પડેતા મરે
 ૧૧ મેને શુદ સ્થતોથી શાન્ત કરતી અને વિનુવડિનમા જ પોનાનો મોલ માનતી મારી વિધના
 ૧૧ આ લાકર વેનામાથી મુન થયે કે કેમ ? એ સસત મહાર મગજનાં ધડી ધી મમનો
 ૧૧ આવી સ્થિતિમાં તમેને જે મ આપી છે તેથી મારી સર નિરાશાની નરે આસાનો
 ૧૧ મ થયો છ મારી કુરતી દમિનને હુ ધમાં પાપુ રયાન મર્ય છે અને ગનના પ્રયત્ને
 ૧૧ અન મરિય ૧ ૨-૮-૦૦ આ, એમ વિપારી એ ૧ કપુ, મુનાઈ

કરીને પણ મારી પ્રાણ સમાન પુત્રી સાગીકિ દુઃખ મળી રહીત જ એમ મારા મન
પાળી પ્રતીતિ થઈ પુત્રી કે 'તમે લાલ' તમે તમારા ગાયમા પ્રવૃત્ત થાઓ પ્રવૃત્ત નમારુલક
કલ્યાણુ કરો ! નહિ માનતો અમરો ન જના નાગો ઉદની દષ્ટિ તેના મુખપર નાખી તે
જાણુ કે ના મા તેણ જ ઉપકારની વાગળી મનારી તેના ક તા અધિક અગે તેની શિષિ
ચુઓ ઉત્તમ પ્રાપ્ત કરી રહી હતી

૨.

ઉપકારના નામને બેએક મામ રીત્યા હશે તે વૃદ્ધ પિતા અને તેની રૂંકે પુત્રને ફરીથી એ
વખત મળના અને ધણી વખત અગ્રજ થઈ આવી પદવું શુદ્ધ અસાધ્યમાર્થી છુટકો શુદ્ધ એ
રિયનિમા ન દોરાધો તે છરછાને દાખી રેરી પડતી તો ગણુ વાગાર તે વાત અગ્રજમા આવત
વધક ચિતા અગે કધક દુઃખ થતુ, જેમ જેમ દિવસો જના લાગ્યા તેમ તેમ તેમની ગિયતિ
નેવાની ધિગ્ધ અતિ પ્રમાણ થઈ ઉતરે નજારી ખીજને વિરમે મુનધથી પુના જવા રનાને થયો
થે થી નીકળ્યો ત્યારથી જ મગજમા હજારો

ગારીકિ રિયતિ થવે કેરી હશે ? પ્રસન્ન

પર કુદગતી તેજ અને હાત્ય રમતા હરો કે ?

ખીજ અને પ્રમાણ મારા મનને પૂછતો અને :

ઉત્તરે પ્રમાણ આતુરનાથી સરળ હોરિપરમા અર્ધ જે એરપ્રમા તે બાધનો ખાટલા રાખનામા આ થો
હતો, ત્યાં અર્ધ એક છુ તો એગડો ખાંતી હલમા કળ પડી અત અપુમા આરોન થયો
કધ અગ્રજ તો નહિ અન્ય હોય તેની કલપના કરવા લાગ્યો ખીજ જ પગે મનને સ્થાન
કેરી જે ડાહર તો સભાજ નીચે તે બાધને રાખેની હતી તેની પાસે ગયો, અને એ દુખો
પિતા પુત્રી બંધુ ધણ ? તે પૂછ્યુ ગાંધી કે 'બાધને એ માસ પહેના જ પૂર્ણ
આરામ આની ગયો હતો તે પછીના પત્રીસેક દિવસો તે પિતા પુત્રીએ આહી રહેના એ
દર્દીઓની સાગાર સારી રીતે કરી તેઓની સેવારૂતિ એટલી બધી ઉત્તર હતી કે તેથી આ
દવાખાનામા કામ કરતા સર્વ મનુષ્યોના હલકમા તેઓ પ્રત્યે કધ અનન્ય પ્રેમ જાગૃત થયો હતો
અમારો વિચાર તેઓને આ દવાખાનામા જ રાખવાનો હતો. પરંતુ પોતાને થોડાં જ દો
જવાની કોમલો ફરજ કમજા બચાવવાથી અગે એવો રાજો કરી આ પચામની કમજરી સાગ
અને તેઓ સમજતોને અને ઉપકારદર્શક દષ્ટિએ અમારી સર્વની રજા મળે બિનત પહેલાં
જ ગયા "

રૂંકે હે ! બે નિરસ પહેના જ ગયા ? ક્યાં ગયા ? તેમનું ગામ કુ ? તેઓના નામ શુ ?
કુલક આશ્વર્યથી અને કધક અધિ કથથી મેં પૂચ્યુ

" તેમનું રહેણાણ મહેસાણા ખાસે 'મીરા' ગામ છે, ત્યાં છે 'વૃદ્ધ નામ 'હરિરાય' છે
તેની પુત્રીનું નામ 'સારા' છે જતી વખતે તેમણે તમને બહુ સંભાળા છે "

મીરાદત રજાઓ ૨ ૧-૦-૦ એન એમ રિપાડીએ-૩ કપની, મુનાઇ.

" જલુ સાફ પાવ તમેર માગી બનામબને માન્ય કરી પરિશ્રમ નો દુ તો ને વો ર મદદ આપી ડો તે માટે આરં પળુ નુ રજો જ આભારી છુ " કહી પાડો મુખર્ષ આ તો કુર્ષ ને તોય બો આનંદ તો થયો પદ્મુ તે નિના પત્રોને રંગીથી મળી તેઓની નિગિનિ ને) ઓપરાનો મનમાં નિશ્ચય થયો

X X X X
 રૂનીય રૂ જાતો નિશ્ચય તો યોદ્ધતા પળુ બમુ અનિરાય કારણોને ને વો આ (૧) પુર પમાર થઇ ગયા આદનો વામો મમય પમા થયા નુ તે પિતા પુત્રીને પદનીનાર દૂનમાં બોળ કનામનો કમ્પામા નના હતા, ત મિશિનિ સ્મૃતિમાથી ખમી ન્હોતી તેમજ મામા બધ તેઓને ફરીથી મળનાતો વિચાર પળુ ખખો થયો ન્હોતો નગલગ નરમુ ૧૧ મેસના જ તે નિયા પરિપેકર થયા અને આ. હા ની દિ દસિ વર્ષ 'મી' જવા તી. રો

એક રસિનારની રહનારે મટસાળા ઉતર્યો સાથી અનગાડી ફરી સમગ્ર મપો ના નળેક વત્રે 'મી' પદત્રયો દરનામમા આર-પામ માખસો હુડા પીતા બેધ હતા તેમને મે ૧૭૫
 " બાઈ ! હુગિય નામે આઠા ૩ તેવુ ધર ત્યા આ-યુ ? "

" ક્યો હરિગર ? " એકે હુડો કુ ના પૂચુ
 " તેો શાદા નામે પમા હ તે ' મે નુ
 ' અરે ! ' હરિગર આઠા બો વારદા તેની પુરી એ કોપુ ? ' એકે બીખને પૂચુ
 " એ મમગ્યો હવે ૧૮ એ તો રાક્ષી મા " પાંતએ ખુનમો કયો
 " ત્યારે ' નાક્ષી મા ' ને તા જનુ છે એમજ કહેને ચાનો તે લની જાદો ત્યા પુના અનુ' ફરી તે મડગીમાથી એક ઉગી આગળ ગામમા આદો

" ' રોક્ષી મા ' નો અથ શુ હરા ! એ મામત બોલ કમ્પનાઓ કરેતો તે માપુમની પાળ પાળ જવા માઓ, બેએક જગીથો નટાનીને ને એક વડા જેવા મકાન પાડે માઓ અર્ધ આપો ' આ વડામા સામેના જ આર મા તે બાધ તમ મળી સમજે '

" વાફ ફરી અનાથાઅમનુ પાગીધુ દરવાઠ ઉપર નાચી વગમા પેદા, જતા જતા આસપાસ નજ કરી, તો જળુયુ કે ને વડામા ચોનર- મગી લગભગ બારે- આદાઓ હતા આરમાં 'મોડા' ગેરા રેરામા આવે છે, તે હતા બીજા આરમા અનાજ, રામ વીગેર । સમજ આપો સામેના ચા આદાઓ જે મોટા બો રવ-૭ હતા તેમા નગમગ ગારકે મોના/ખાદવાઓ હતા આ સર જ્નેતાજ મો કહક આદર્થ થયુ અને શારદાો ગામ ને પેમે ૧૬ની મા' સાથી કહે છે તેનો ખ્યાન આનના અનનવો આનંદ થયો

" એ સર જ્નેતો, જે આગડા મો જતાવનામા આ ના હતો, ને આદાના દાનપામ ને જેવું છુ તો એક ખાદના ઉપર જક મતે છે અને પામે રવ-૭ અને સાદા મેન સજજ થયેરી પાનીમક લાની એક સા બેવી છે તેને તુર્ન જ આજળી તો ન, પળુ રહજ વારમા જખાધ ગધુ કે ને વૃદ્દ હુગિગા બો તેની પુત્રી જાદા હતા ।

ઓ. આ તખત ધરો વહે તથા તે માધ્યે મ્હારી સામુ જન્યુ સાંગદા તો, મને, એજીબી
 ન સરી, કાગલુ કે તેણે મને જોયો જ નહોતો એમ જણાતો પણ એને, પગનુ-પદે મને
 ઓળખાવે. અને, "જોરો" લાઇ તમે આવી કયાથી ?" કહી માધ્યામાથી ઉભો થઇ
 તાગે, પણ ઉભુ ન થયાયુ અને તુને જ સારમને કહ્યું, "બેન ! તે આ લા-ને ઓળખા
 ને સાન્નત બોલી, "ના"

"એ જ તોરો તર ખયાનના, અને મને પૂછને કુ અને વખને સદાય કરનાર
 આવો લને આવ્યા લાઈ પ્રભુનો આલામ માનુ છું કે મારી ઉપર અનંદ ઉપકાર
 કરતા મનુષ્યને જોનાની જે મારી લાવના હતી, તે આજે સદાય થઈ તમે ખમારે મા
 યુ ય નું, તે સર્વ મે તે વખતે નહોતું જોયું કે નહોતું જાણ્યું પગનુ-પદે પિતા
 તમે એ મવગુ મને પાછળથી કહ્યું છે અન્તે કરણ તે જ વખતે તમારો આલામ નાની યુક્ય
 હતો, તો પણ વદનથી અને આખોથી તમારું બાકી હતું, તે કમનાં આજે-મને ઘણો
 આનંદ થાય છે જેમો લાઈ" એ મુદ્દે અને દિયસરી સમજે સામગી તે વખતે કહા
 ને ને જણમા યુ યુ થયું, તે કહી શકનાની મ્હારી સક્તિ નથી, જેથી તે કહેનાની વધી
 પ્રયાન નહીં કરે માન હવે જ હવુ પણ તે સર્વ બાજુ છે

"હમે તે વખતે, ધણી વેળા ભાગરી હતી હો તમને આરાધ્યા પડી જોનાની મુ
 મારી આનુરના હતી ખરનું કમની પ્રવૃત્તિને લઇને આદરો લાગે સમય ગયો છે, પણ
 તમને નહન મારી સ્થિતિના જોઈ પછો આનંદ થાય છે. પણ પિતાથીને કેમ છે ?
 કહી મે મ્હની આમુ જોડુ "તેમને મ્હાવરવાને લીધે અશક્ત છે" એવું નર પાણુ આવે
 છે ? મા ? બોલી

"આઈ મો કુ અ નથી દો ! તમે વિતા ન કરતા મારી પુત્રીને સાક છે, તો મને
 સારી રીતે આનંદ જ છે એમને કુ અમાથી નુકસ કરનાર તમે જ છો હો !" કહેતા જ
 ગાગરો પડ ગયો વેધારે બોલી ન શકે

"તે પડી હું શા હો અને મ્હ જમ્યા જમીને બેઠા ત્યારે સાન્નત અને લેની હમીકર
 કુલામા કહેરી ગઈ ગી

"બોઈ ! તમે અમને સાસન ધરિપૂતાવમા મળને નયા તે પડીના સમાગ દિવસ તો
 અસરે જેના સદન ની પડી જેના એટની બધી હતી કે કાકરો કે કંપાકિન્ડ મયમ
 પડી આ આનના ત્યારે તેમનાં હૃદયો પણ કમિત થઈ જતાં પહેલાનાં આ વિસતી
 સ્થિતિ ઉપરથી તેમને, "હું જીવેલી ન્હીર કે કેમ ?" એ શબ્દ હતી પણ પ્રગુ-કૃપાથી,
 આજે આજે મની મહેનતથી અને મારા આ પિતાના અનુન્ય પ્રગ્રિમ અને અતીક્રિએવા
 આમીથી પંચમે દિવસે જેના કંઈક ઓગી લખાવા વાગી જેમ જેમ નિમે જતા મધ્ય
 જેમ જેમ હું ઉભી, મેલી થકુ, કવાખાતાના કંપાકિન્ડમા મુકી શકુ એની સ્થિતિમા આવી
 નજારો પૂરો થતા તો ની આમી આની ગઈ અને હા નાએની માન નિશાની જ ની તે પછી

આસપાસના ઝોગડાઓમાના દર્દીઓ પામે જ આખો દિવસ ઝોગડા લાગી તેમને જ
જોડે એ તે પુત્રની આપત્તી ટાળમસરેલા પાતી આ દર્દીઓની પથારી તથા મેસા થયેલા
પાથરો નિર્જાતી મારી તે ભરકા વેદનાનો અનુભવ થયા પડેના એક સારુ મો
જો પાથરો ન હોય ગમતું તેની પ્રતિભા થતી ગઈ શરીર- વેદનાએ મો સેના-ધમના
અનન્યા પાંચ નીચ વા છે મારી તે દુખી અનન્યામાં ને દાર્દ પકિત મારી જ
જો એક સગી અથવા પ્રેમાળ વચનો બોલતી તે તેથી મારા અનન્યા સુખ- પ્રાપ્તિ બો
તેમ થતાં એ વેદના-મુકન થયા પડી હું જીતી ન ગઈ આ દુખીની મેસામાં બાળીત બન
જો એવો નિશ્ચય કર્યો તે નિશ્ચય આવી આના પછી અમનમા મુકાનુ રાત્ર ક્યું મારી
મેક પમ્પા ન હોતા, ક જેથી કરી દુ ગામમા ગેમરી પીડાતા મનપ્થા આ જાન રાત્રે મારે
મા જ પતી મન તાથી રાખી ગઈ નેની ગામમા જે જે દર્દીઓ રતા તેમને સા ના ના
જો જાતની સહાય જતી આમ કરતા જે વર્ષ નીસા ત્યાર આ ગામના અમુ- નુરિયા
રાત્રના મુકરોઓ આ અમા : શુદ્ધિ દરનારને મારા કામપગ શ્રદ્ધા બેઠી બો નાથક
આથરા રાત્રી દર્દીની મા આર્થિક મદદ જ નહીં હતી ; શરીરિક મદદ ની જરૂર રાત્રી
તીર પેસા મળવાથી તમે જે આ જુઓ છો તે ઝોગડાઓ પધાના, અન જોતો મરનામા
તેનાજ વાસ વીચેરે જરૂરીઆ મુતા ખરીદ્યા દના નીચેર મારે સાસુન દરિયાનાના ભના
જાનને ભ મુખ્યુ, અને તેમણે મુખપમા એક પેનાદા : જો એ તે દના મને એવી જોડાણી
રી આપી છે : આ પ્રમાણે મ મા અપ ગઈ મદ ક્યું છે પ્રતુ કૃપાથી મારી મેસાના
સિમામને મોઢા મોઢે છે, બો તેથી મને : અનવો આનદ મજે છે આના એ સારુ તમા
તા : હી મો તે પામેના દર્દીઓના ઝોરમા તેડી ગઈ જેના અમે અન : અન
જો એ છીઅ, ત્યા, “ઓ, મા ! જુઓ મુકાનુ એ દુખ બા થાય છે રાત્રને પાગ
પિા ઓ મા ! મા !” એક એક વાતો છેકરાએ પથારીમાંથી ઉતા બુમ પાડી કુ-
કાકા : મા ! તે દવે મની જતે હો : “સિ મા હા બાગ તે પાટો માડ ” મદી પાટો
પાટો બોલે એ મેલથી પીડા થા રી તે કામ પુ થયુ ત્યાજ ખીજે ખુલેથી બુમ પડી “મા ! મા
બાળી રાત્રો કે નાવધી મદ હુ મદ હુ ” રાત્ર : તેની પામે ગઈ નાડી તથા નડી
નપારકુ તે પુરાનો સાનનન આપુ આ મદ દના આપી સુજિના નકુ અમા પીડ
એ હમા નમા અમારા પાનાનો અનાજ સાબળતા જ એક વૃદ્ધા દુખી અને ઈ : મારે
મારી, “પથુ તાર : માડી આઈ આર ! આઈ આર ! આપાની વેના હવે તો અન
નડી થતી દાર મેન ! આ દુનિયાની મીનેને કરીથી પુ નેછ સળિય કે નહિ ” રાત્ર : પાન
પિ આપા નપાગી, તે ડોળીને આગા આપી અને પીડા ઓછી થાય એવી કલ : રા
મામામા માડ પડી અમે દર્દીઓનો નાને આ જોગા ખડ પમાર મરી, જ્યા અપગ : મા
કારે : મારમા આવા હતા, ત્યા : મા સા તમે બધને મંગલ તપામ્યા આ તો મારા
મામામામા સાર : બનાજ ઈ કારિ તે પથુ નેમુ તે પડી માળીના ગા બેસાઓ : મા

જેમ મનાઈ, ટપકા, ઘાસ ધોળ પીગરે હાથ તે મર જોઈ અમે પાત્ર લખાઈ દરિયા મનાઈ તેની ત્યા આત્મા

તે અગતી નાનિ આનંદ અનુભવો અને વૃદ્ધ હાથિય અને તેની દીરી પુત્રીની ત્વની નાગાભિઓ અને પ્રેમાળ વર્તનથી અત્યંત મુખની દલાણુ બેસો, હું ત્યા આત્મા નિમ્ન ત્યા સાચમે દિવસ મગાઈ પાછા જવાને તે પિતાપુત્રીની ગામી, મને ત્યા વધારે મારે બેસો અદા' યુ તેમનો શીકા આમહા પર્વે મે જે કિચિત્ પ્રેમુ નો અતિ મોહુ રૂપે અંશતો નુ નેમની ઉપમા દૃષ્ટિ આ સેવા-વંમના અગીયત્વી અનુકૂળ થયે હુ તે ગામી મોહુ નિર્વાર આ પ્રેમાળ મુખુ !!!

ને જના મગજમા તે મરગાઈ અમિતા જ વિચારે મનમા મનમાં અતિ જાણુ અમ મેનના નાખો, —

“ઓ સારા હિના જીવનો ! તહે સારા તો યુ નથી કરી શોભા નેન ? ત્વમાન ઉપર અમુદ મેલની ધુમ મળગી છે, તે ઠગરો અને પડી મેતાવો જગતને ત્વમારો કુટ્ટી અગમદ આ એક નદિ જે હુ બહેનો 'રામની મા'તો નાખો, હેમારી નિહિ આને નેશા રામો આ વિચારે છે, ત્વમારો જે રા કેળનાયપો હાથે એના વરમા પાલ ફેડેડુ ઉપરના વાઈ કરી મોહા કેના બધા અનાય અને મગતો મોગડોને તમે તમારી પર્મિમા નમ સો ડોલ કેટના મધા જુખા, તરંગ્યા આ હુ ખૂપીડિત્ સુનાનો' આમરો આપો, મના-પાંડો મીખ સી મેશાનિના સુપથ દોરી મોહા હો ! આ કેટના બધા વદ્ધ આ અથડાતાં-પડોનો આ-પુડોને તેમ જ છવનની કેટલી પડીએ, અરમ મારેથી સતેલ અને શાન્તિની ભાવનો જોતે પડી સજ્જન હરી નેમના તમ જુ થોને કર્ક આર જ માનિતો અનુભવુ કુટ્ટી રામે ડોલ એકના મુખનો અનુભવ નનમો છે હુ ખાઓના હનમા પેમી' હુ ખ રા, છે જે જનશો, હુ ખના હમો અમય છે તે અનુભવો માર્ગી મુખનો આનંદ નેના તિરાગ થાયો રથે ત્વમારો પાડોનીની ત્વમાન ગામમા મહેના હરેાઈ હુ ખી નિગધાર-વ્યકિતોની સ્થિતિ રમનશમા લાવો, હાથે સમજા ખડી કરે એથવા-પડી તમારો મુખના બોલે પણ મે નુનિ અત્માઓને મુખ શાન્તિ-જગતુ સ્ત્રીનન કહે ને આટલું થયું નો તે મ ત્વમારી મોત્તા, ને ન તમારી યુગ્મીનુ ખર માઈ !!!”

ગુજરાતની શ્રીશિક્ષણ વિષયક સંસ્થાઓ

૩. અમદાવાદ વનિતાશ્રિમ.

વૈષ્ણવ, -૨ કેશવપ્રસાદ હોદાલાલ દેસાઈ, બી એ એન.એલ બી
ગુજરાતી શ્રીઓની કેળવણીના ઇનિટિયેટી મામ તાથી તખ્ત ગય વનાન, ગય
સુની છે તે તારિખે અમદાવાદ મા ગયો હતો તે દિવસે મ નીધીદ્યે અમદાવાદ

જેઠ મગળાસ ગીરધ દામ,

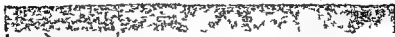
વનિતાશ્રિમ તા રાજગણ મગળા પ્રમ મ,

વનિતાશ્રિમ માટે, ગાનાર મગળો પાતે ના ગાની કોસ ત્યાના સ્ત્રીકુ પાના મે માટે
વૈષ્ણવ અમલકે રી હતી અને અમલકે તે સંસ્થાનો ભર હસાન, મુગ્ધરમ ન મમ-
ધર્મની મા ને

કો ના (અગિય નરન થા) ૦૦-૦-૦ એત એમ વિષાઈ મન્ડ ની કુનાર

મધ્યાનો પ્રારંભ.

કે ૧.૨૫૨ વર્ષ ૩૫૦ ગ ૨૧ મુલોચનાબેનને માથે એક મહાન - સાંતારિક -
- ૧ ૧ ૫૩ી અને એમના ૫ બના રીસમાં તેમને કાન્ય કુળી બહેનોનાં વિચાર

શ્રી મોર્મનાથ રૂપલક્ષણ.

નિતાગિયાઓ ધર્મીયા પાત્રીસ હમલુ કિન હાન આપનાર નિશી,
એને આશરે નારક તા હય તેમણે સમસ્તી મહિર નામે વિષવાએને ગાન આપના મોર
એક ના ૧૩૩ી સમ્યા પોતી રૂક સમ્પદા જ તેમણે વિધવા અને નિર્ગદાર સ્ત્રીઓને આશ્ર આપ
વાના લગુથી નિનાદિવામની સ્થાપના કરી, અને તે સમગ્રી કાલ દરવા મામ પોતા સમ

૭.૧. અપેરાસો તેમણી નિજવ મ્યો આ ૨ ચાની મગ્યાન ફલ એક નિધવાયી કરામત આવી હતી.

આ સમયમાં નિધવાઓને આશ્રય આપના ઉપાન મેળી ઉમગની ને ગોળી ચિદામ્યુ આપસોડી મરસા પશુ મરતામાં માતી હતી આ મેળી ઉમ ની સ્ત્રીઓ ૥ નો સાથે

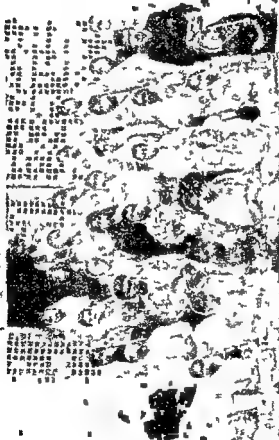
૧૯૧૬

ઉપલક્ષ્ય.

ન આપના દાનેશીના વર્મપની
આનુ તેમજે યે ૧ પાશુ ન્યને
આમયિક સાગા ઉપરાત.

માધ્યમિક ઉમ સબન્ધી ચર્ચા,

૮ સ ૧૯૧૭ માં ચામદાના ની અન્દર કન્યાઓના માધ્યમિક નિકાલનો પ્રશ્ન ધર્મ
 ની ઠગ્ગો, હનો વળા પેકોત મન એમ થતા માણ્યો હનો કે સુખાર્થ યુનિવર્સિટીની મેટ્રી-

મોહનિધાલયના પ્રાચાર્યના સીશિશ્વર તથા શિષ્ય

દમો ખરીમતે
 નહીં તો કાળ નિરાશના અજ્ઞાત મોં મેળવી મેળવી પુષ્પ તેની ૧૭૨૬ કમલી નામની

કુલ અધિકાર રહેનો તથી, અને તે જ્ઞાન વિના તો કન્યા શિશુ અહર જ દેવાય પશુ શિશુ
સાસ્ત્રની, તેમ જ બનદ્વારદષ્ટિયે, મેટ્રીકની સામે મોઢા નાધો તો પેગીયા ઓ શિશુને ભાસ
દ્વારા નેસા ॥ છે તે ૨ તેમાં મધુ કાર્ય અગ્રે ૭ મારમ્તે થાય છે આથી માનુષ્યા પુનઃગતીની
અવગણના થાય છે, તેમ જ પ્રેમ નિષ્ઠા કાળ પડે છે વળી આ ઉપરાંત સ્ત્રીતિહાસ વિજ્ઞાન-
સંગેરે નિષ્ઠો પાલ અગ્રે ૭ દ્વારા કાલસાના હેનાથી તે જ્ઞાન પેપુ પોપીયુ જ થાય કે આના
અને કારણથી તે સમ અરથનો નામનો દેતો ઓતેથી - વાઓ માટે માધ્યમિક શિક્ષણ
આપવાની એક સ્થા બુ ૧ જ પોરલ ઉપર સ્થાપવાનો વિચાર નારી સ્વા દેતો

મહિલા વિધાનયની સ્થાપના.

આ વિનાશ અમનમા સુજાતા કટનીવાજ યાતને ક્ષી શકાતું નથી પરંતુ શહેરને સુભાગે
અમદાવાદ રનિતાવિશ્રામના બનઝાપડ, સુનોચનાયેમ નંથા જળીના રિદ્ધી મમાજમેનિડા
સૌ શાગ્રમેનનો યોગ બધો આ વિનાશ જુરા રધાએ ચર્ચાયો અને પરિણામે અમદાવાદ
રનિતાવિશ્રામ મહિના વિદ્યાનયની સ્થાપના થઈ સૌ શાગ્રમેને સુખ્ય અધ્યાપિત તરિ
વિના પગારે કામ કરતા મૃતુ અને સુનોચનાયેમો ધન મેળવના તથા શીઘ્ર જન યાદ રા
દામ ભીડી આ ગીતે ૧૮૧૭ ના જુમાઈ માત્રની પહેલી તારિખે અમદાવાદ મા મહિના વિદ્યા
નન આતુ થયું આ અધ્યાયે આ નરીન માર્ગે અહલુ જીને બહુ જ સારો લાખનો મેસાજો
છે, અને દિક્ષાશ્રીશિષ્યે પણ દયે જાહેરે મેસાના હાર દેસા કરી રાજ છે ન સારને જનાવી-
આપ્તુ છે

તેનો હમ અને શિક્ષકો.

[illegible]

(૫૧૨) ૧૦૦
 અને આ ત્રણ કન્યાનું તેમને માથે પડતું નથી આ ઐતિહાસિક વિષયો નીચે પ્રમાણે છે અરુદ્ધ
 ગણિત, દાનશાસ્ત્ર, ચિત્રકલા, સંગીત, હિન્દી, અને મિતલશાસ્ત્ર

આ મહિલાવિદ્યાલય શિક્ષકોની ખામતમાં પણ એકદરે દુઝાબગાળી નિરાશુ વાગે છે.
 આ શા દા ખેન ઉપગત, પ્રો રાઈ, પ્રો રાનલ્ડ હેસાર્ડ, ન પ્રાણચન્દનદાસ રા વિનાયક
 વિવેકી જેના બાળીતા અને વિદ્વાન સ્વેચ્છાશિક્ષકો તેો મળ્યા છે મહિલાવિદ્યાલયનાં કુર્ષ
 શિક્ષક રા ચન્દનન વે પણ આ સમયે બાળ પ્રેમ લગાવે છે અને ખરા રસથી અને અનુ-
 કૂળી માન કરે છે આદર્થી બધી અનુકૂળતા ભાગે જ બીજી કોઈ નસથાને મેળી શક

પ્રાથમિક શાળા અને ત્રીવર્ગી.

નિતાનિશ્રામીઓ આ ની પ્રાથમિક કન્યાશાળાના ક્રમમાં પણ કાંઈક ફરકો જોવામાં
 આયા છે પાંચ ધોરણ સુધી ત્યાં શિક્ષણ આપવામાં આવે છે, અને દરરોજ બે ઘંટા
 માસનું ગણવામાં આવ્યું છે આ ઉપરાંત કન્યાઓને વારં વાર જગતા પડતા પ્રાર્થના કરાવવામાં
 આવે છે આ પ્રાથમિક શાળામાં પણ હોટમેલ ઉપરાંત કન્યાઓ ભરે છે

માની ઉમરની સ્ત્રીઓના વર્ગોં જુદા જ ચલાવવામાં આવે છે તેના નવું વિભાગ જ
 વાળા આવેલા છે પ્રાથમિક, માધ્યમિક, અને ઉચ્ચ આ ત્રણેનો લાભ લાવનાર લોકો છે, અને
 ઉપગત બહારની સ્ત્રીઓની જીવણકામ શીખવવાનો વર્ગ પણ છે, અને એક અનુભવી પોસ્ટલી
 બાઈ જીવવાનું તેમ જ વેતનનાનું કામ ત્યાં નીખવે છે

નિવાસગૃહ

નિતાનિશ્રામીને અને ઘર કરેલું વિધવાઆશ્રમ તે આ સંસ્થાનું એક ખાસ કાર્ય છે
 વિધવાઓ ઉપરાંત નિરાધાર સ્ત્રીઓ પણ તેમાં રાખવામાં આવે છે વળી કન્યાઓ લેના
 અને જોના ઝુલ્મી કુમારિકાઓ નાટે પણ હવે વિશ્રામની યોજના કરવામાં આવી છે આપદ
 બાજાશ્રમની અગત્ય દીનસે દીનને ઘણી જ વધતી જવાની સેલવ પડે છે કામલુ કે કન્યાઓ માટે
 માધ્યમિક શિક્ષણ મેળવવાની સર્વવૈભવ જ યોગ્ય ગણામાં છે, અને તે સીસાપના ગામોના કોઈ
 રહેવામાં આવે શિક્ષણ લેવાની ક્ષિત્રી આપ તેજ આના બાજાશ્રમ સિવાય તેનાથી તે સંદ
 શકાય જ નહિ ધીમે ધીમે સરથાના અગત્ય જીવનવાલી ઘણા જ કામદો થવા નક્કી છે
 હાલમાં આ આશ્રમમાં પચીસ કન્યાઓ રહે છે.

પુસ્તકાલય.

આ સરથાને અને એક પુસ્તકાલય પણ સ્ત્રીઓના ઉપયોગ માટે રાખવામાં આવ્યું છે
 તેનો લાભ હરકોઈ સ્ત્રી લઈ શકે તેમ છે પણ હિન્દુ સ્ત્રીઓ પુસ્તકાલયમાં જઈને ચોપરીપે
 લેતી નથી એવો અનુભવ થવાથી, દરેક પુસ્તકાલય પણ જોડાયું છે અને અમરવિદ્યાઓ
 જુદા જુદા વર્ગોમાં ફરીને સ્ત્રીઓને ઘેર ચોપરીઓ આપે છે આ ગીત ઘણી લોકપ્રિય થતી
 જાય છે તેનો તેનો જુદો જ લાભ લેવાય છે

ભગિની વિદ્યોત્તેજક મહા.

આપણા સમાજમાં કન્યાઓ લુહાલુહા પ્રથમ ઉપર વિચાર કરતી તેમ જ વિવેચકરી થાય તે બહુ જ જરૂરનું છે, અને આ હેતુ માધવા માટે આ સંસ્થાને અંગે એક ભગિની વિદ્યોત્તેજક સંસ્થાની સ્થાપના કરામા આવી છે આ સંસ્થામાં, વનિતાવિદ્યામમાં અન્યાય રતી ના હાથ તેની ગાળાઓ પલ્લુ દાખલ કરામાં આવે છે આ રીતે આ સંસ્થા બાળા પોતા માગમનુ આ વિદ્યાનદિતું સ્થાન છે તેમાં વાગવાર ગરમા ગારમા આવે છે, અર્થ એ જ આઓ જોતવામાં આવે છે, તથા મદિલામાં એવા કોઈ ઉચ્ચશિક્ષણ સલામી કે મદ્યુગ્ધમાં આપવાન પણ અપાવાય છે

મર્યાદાના મકાન માટે દાન.

આ સંસ્થાને મકાનની ધણી જ અગત્ય અત્યાર સુધી થાનુ રહી છે પરંતુ અમદાવાદના કોલેજીયર ગુરુમંત્રી મદ થી તે અગત્ય હવે ટાલે એમ નામે છે વનિતાવિદ્યામ માટે એક મકાન, ધારના, માટે શ્રી મૌમનાથ રૂપણિસ નયા તેમ જ પત્ની સં. ડાકોર બેંગ, પાંચીસ હજાર પિયાની ઉમદા રકમ બહીમ આપી છે, અને તેમાંથી મકાનના ધારના મકાનો પાંચે મળા જ મ ગાંધીજીને દાન નખાવાનો હેતુ આપણે ઉપર કરી ચકા છીએ આ રકમ વિનાશિ મને મળ્યાનાં વનિતાવિદ્યામના અમર્યાપકોએ આ રકમના પત્નીના નામ વનિતા વિદ્યાન વિદ્યોત્તેજના નકમી કરું છે અને હવેથી આ સરથા 'બાઈ જીરંગ વનિતાવિદ્યામ' નામે જોગણાએ આ કોલેજ બંધીસ, અને અત્યાર સુધી મેળી ચેરી બીજી વસ્તુમાંથી જે માન મધારો તે આ સંસ્થાની અને અધિક પ્રવૃત્તિઓ માટે પુરતા થઈ પડને નહિ માટે હજુ જુ નીજી મેળી રકમની જરૂર રહે છે, અને આજ્ઞા છે કે અમદાવાદના સમૃદ્ધિવાન મેળીયા મામાંથી કોઈ બીજી એક પુર રકમની બેટ આ સ્ત્રીશિક્ષણમાધક સંસ્થાને ધરીને આપેના પ્રયત્નોમાં મનાજને કાઈક અરો મુખ્ય કરશે

સંસ્થાનું ખર્ચ

આ સંસ્થાનું ખર્ચ અસારસુધી જેમતેમ નબે ભય છે જેમ જેમ તેની પ્રવૃત્તિઓ ધૂની ગંધ છે, તેમ તેમ ખર્ચ પણ વધતુ ચલુ છે અને અત્યાર સુધી તે તે આવી પલ્લુ ધલુ છે પરંતુ ૧૯૧૫-૧૬ માં નજી હજાર રૂપિયાની અન્દર વાર્ષિક ખર્ચ થતુ હતું તેને ૧૯૧૬ માં આજ હજાર રૂપિયા ઉપર ખર્ચ થશે એવો અરો ધારનામાં આ છે આ સંસ્થા ધણી ખર્ચો પહેલી વગવા માટે આ સંસ્થાને છુગ હાથની મદદ મળી લેધે આ સંસ્થામાં ચેરિટર અને કાર્યાવાહની બાઈઓ પલ્લુ છે અને અમને આજ્ઞા છે કે ગુજરાતનાં રેકલામ આ સંસ્થાને કાઈ કાઈ બંદો ધર જ રહેશે

શિક્ષકપદ સ્થાપનાની સૂચના.

મકાન માથે શિક્ષકની જરૂર પલ્લુ એટલી જ છે આજ શિક્ષક વચવાવવા મેળ તા તેમને કાઈક વિશેષ લાભો આપવી લેઈએ મેસાબાનાથી કામ કરનાર મેળી કલ્પ

ને તો બહુ જ ઉત્તમ રાત છે પણ તેમને તથા પુરા પમારદાગ શિક્ષકોને પણ વિદ્યાર્થી કે પ્રાપ્તિ રૂઝની યોજના રી અપાય તો સાન શિક્ષક શિક્ષિકાઓ મેળવી નકામ પડે ત્યા કાન માટે સ્થાની ભગળી જગર છે આ માટે લુલુ લુલુ, ધર્મદેવ, શિક્ષકો પોતાના માનના નિલકપ (Chairs) ગ્યાપના માટે ગમે આપે તો ઘણા જ લાભ થાય આ રીતથી સગીન લાલ થવાની ખરી રહે છે, અને તે તરફ અમે સનુ આસ આપન ખેચરાની ગમ વધુએ બીધે

પતિ માલરિયાણનો અહેવાલ

આ સરથા સમી દુક હકીકત પુરી કરતા પહેલાં, તેમ મકાનનો પાયો નાખતી વખતે પતિ માલરિયાણને જે અહેવાલ મોકલે છે તેમણે એક વાક્ય મનન કરવા યોગ્ય હોવાથી આ ઉતાડી વેનાની લાભ્ય હુ થોલાવી શકતો નથી તેમણે જણાવે છે કે,

“પુરુષના જીવનને ઉન્નત બનાવવા માટે, તથા મનુષ્યભૂતિના કે વાણીને અર્થ આપે “એ, માતા, ભગિની, દુહિતા, અને પત્ની તરિકે, જે જે સમયભાગ કરીને હુખ સહન કરી છે “તેનું નાણું હુ પો તેમને ગમે તેટલા માન અને આધાર આપે તો પણ પુરુષ થાય તેમ નથી.”

આ વાક્યો ખરેખર મનન કરવા યોગ્ય છે આ કાળો બંદો આપવાની વાત તો કોરોએ નહીં, પણ હજી તો આપણા સમાજમાં આપણે આજો તરફના અન્યાયોમાં વધારો જ કરતા જાય છે ત્રીથે તેમના ઉપર અનેક સાંચારિક અકબલો આપણે નાખે છે તેમની કુટિના પ્રાપ્તિ વિનાસઅર્થ આપણે પુગતા સાધતો કે પુગતી તક પણ આપતા નથી જે વર્ગોમાં કે નાણીયો મર્યાદા સારો થયેના છે, તે વર્ગોમાં પણ સ્ત્રીઓના વિકાસ તરફ હજી લલ આપનામાં આવડું નથી મળે હજી તો સ્ત્રીઓને પોતાને જ તેમ જ તરફ થતા અન્યાયોનો ખ્યાન આપ્યો નથી અને જ્યાં સુધી તે ખ્યાલ તના આચાર સ્વ પમા આપે નથી, ત્યાં સુધી ઉન્નતિ નથી. “જુનામોને પોતાની અધમાવસ્થાનું જ્ઞાન જ ન હોય, પોતાની અવસ્થામાં જ તેમને દુષ્ટ મતોય હોય તેજ જુનામગીરીની ખરાબમા ખરાબ અવસ્થા છે” આ કથન અનેક મહાપુરોષો કરી ગયા છે આ સર્વ બાપતોઉપર મનન કરીને સ્ત્રીઓની સ્થિતિ સુધારવા તક મેળ આપવાની આપણી ફરજ છે.

આની સ સ્થાઓની વચવી ભેકતી સમ્યા

અનમત સ્થિતિ કાર્ક બદલાતી બાથ છે ખરી પણ તે બ અતે મહિનાનિવાસ જેવી સસ્થાઓ સ્થપાય છે, પણ એક કરોડ સંખ્યા ઠટી ઓડી છે, તેના ખાલ આપણે કરવાને લાનિવાસયો આપી દે તો સ્થળે સ્થળે ઉવડવા બેઠાયે મનિસારિવાન્ય માટે ચળવળ ચાલી જી છે ખરી, પણ જે ગામમાં નાણુચાર પ્રાથમિક કન્યા શાળાઓ હોય, તે દરેક ગામમાં એક મહિલા નિવાસ સ્થાપવું જ બેઠાયે આ માટે ઉત્સાહ

અભિજ્ઞાન શાકુન્તલ (સ્વ અવેરીનાયત) ૨૨-૨૦-૨૦ એમ એમ નિપાકી એન્ડ કંપની મુબાઈ

પૂર્વેક અને સતત પ્રયત્ન સ્થળે સ્થળે થતા જ લોખંડી હાથે તેમ મહિનારિવારથીના કામ રચના થતા તેની હેલ્થી પરીક્ષા-શાનાન્ત પરીક્ષા-લેવાની વ્યવસ્થા ગુજરાત કેળવણી મંત્રાલયે જાળવેલી મળતી તરફથી થઈ છે અને તેથી સરના કામની એકતા આવશે તથા સરને અનુભવી હોવા લાભ મળશે આશા છે કે જુદા જુદા ગામ આનો લાભ વેશે અને તેમાં જરૂર પડે પ્રવૃત્તિ થાય.

નિશ્ચિજાઓ તૈયાર થવાની જરૂર.

આ સર્વ માટે શ્રી સિદ્ધિભાગી બહુ જ જરૂર પડે છે. આ કાષ માટે અવકાશનાગા ધારાને પ્રાપ્તિ, ધનવાન વિધવાઓ, તેમ જ સામાય વર્ગના અને ગરીબ, મર્યાદિત આદિઓ તથા
 ૧૦ મહાત્મા ગાંધીજી પૂર્વોક્ત પ્રમુખે પોતાના સાપ્તમ્યમાં જણાવ્યું હતું કે “વિધવાના ક
 હુ અને આત્મા તો તેના રંગને જ અમર્યજી થયા છે.” આ બોધ ધ્યાનમાં
 રાખી વિધવાઓ આ દેશમાંના ઉત્તમ કાર માટે વાચકાલ મેજરો, અને શ્રીશિક્ષા
 ર્થે સહઅધ્યોગ વેગ આપશે વિધવા આશ્રમોમાં જે વિધવા તરફથી હોય તેમને અને સા
 મી આ માગ જ વાગનામાં આવશે એવી આગામીમાં આવે છે

અભિમનુ દત્ત.

આ લેખ પૂરો કરના પદના પદેન સુચોચનામે, તથા તેમના દરક કાપમા તેમને મનારનાર, તથા આ સત્કાર્યમા તેમને પ્રેરનાર, તેમના માતા, દામ્પત્તી જેન, તથા સૌ શાસ્ત્રના સુમનાર હોતા, તેમજ ખીન જે જે સન્નારી અને સદ્ગૃહસ્થોએ આ સસ્થાની અનેક નિધ પ્રવૃત્તિઓને પ્રજ્ઞ બતાવી છે, તેમને ધન્યવા આપવો ન્નેધએ જાણ હવકાર તથા શેક સોમનાથ રૂપર સિ આપેના દાન માટે તેમને પણ ખાસ ધન્યવા કહે છે આ સમ્માના કાર્યવાહક મકગના સુખ, શેક નગજદાસ છે, તથા એક ઉપપ્રમુખ નેગી ચિતુભાઇ છે આરા ધનારો સીદ્ધિનાથ મોર્મી રમ છે, તેથી હરિશ્ચ ઉજળુ જ છે તે તો નિ અદેહ જ છે અતમા આપણે પ્રાચના ખીરું કે પડિન માંતરિયાશના આનીવાંદ પ્રમાણે આ સમ્મા આદર્શરૂપ અને, અને તેના જેની સસ્થાઓ અથગે રથગે રથપાથ

આ બાબત મારા મનને બે લેખો મારા ૧૯૧૮ તથા મે ૧૯૧૯ ના સમાચારના અંકોમાં પ્રસિદ્ધ થયા છે જે તારૂં વાચકોના સમક્ષ મેં મોકલે છે—કેશવભાઈ

१. कथापिमे कभरव ३ ०-०-० ओन ओम नीपाकी ओन हपनी, मुआर

વીર અને વીરપૂજા.

લેખક - રા. મણિશંકર દવસતરામ જોશી, બી. એ.

[અનુમંદાન અંક બીજો પૃષ્ઠ ૭૧ થી]

૧. પેગબર વીર.

હરનખંડમાં પેગબર વીર પોતાના ઉત્તમ ગુણોથી દમક ઝગદગે છે. સંધ્યા જનના ધર્મનેતાઓ પ્રજાના ભરિધ્ય ભાખનાર છે શ્રીકૃષ્ણ, શુક્ર, રાકા, રામાનુજ, નૌના વિગેર ધર્મધરધરોએ તથા તત્ત્વમોએ હરતખંડુ ભરિધ્ય ભાખ્યું છે સંધ્યા મતમતોનાં નવનકા, સુધારા તથા પ્રજાજનનાં ધાર્મિક અંગેસરો ભરિધ્ય જોનાર હોય છે આના જ કારણો બીજા તેઓ પેગબર તરીકે પૂજાયા હતા.

‘દરેક મનુષ્યનું ભાગે તેના પોતાના લાકમાં છે,’ એવું એક અનુભવમિત્ર સૂત્ર છે. પરંતુ અમુક પ્રજાજનનું ભાગે, વર્તમાન અમીષ ખટુ કરી ચલાવિય નદુષ જનનાનું એ જ પેગબર વીરની ખુબી તથા મહોદાદ. અને જ તેમની અમાન્યેસા ક્ષી તકામ આપણી પ્રજાસારે જ જનનત કાગડાંનાળી થને કે જ્યારે આપણા વાહકો મન્ય સપૂર્ણપણે જોને ધર્મને જુડે. ખરેખર એવો જુડો છે મુસલમાન પેગબર નીર મહમદ આગળ પ્રજાનું ભરિધ્ય ભાખ્યું હતું અને એ જ પગલાએ એણે પ્રજાને ના મિત્રન્ય આપ્યું, અને મુસલમાનો એક મોતી પ્રજા બનાવી.

૨. વીર-કવિ.

વાલ્મીકિ વ્યાસ ઝા. સર-બિન્દનાથ ટાંગોર.

કવિ જમાનાના જમાનાનો (*Of age*) વીર છે મહાન પુરુષ, વીર, ભરિધ્યવેતા અથવા કવિ તરીકે લેખાય છે કવિ એટલે ઝાણો પુરુષ (*Wise man*), આ ત્રણ એનો જુડો જુદા નામો છે તે જ કવિ વીર રસમય કરિના ઉત્તમ પ્રકાર બનાવી શકે કે જે પોતે એકે વીર હોય કવિ ચદ જારોટનું નામ અઘાપિ પર્યંત મુનેગી અક્ષરે ઇતિહાસખંડ પર જનનત કોનરાઈ રહેલું છે તેનું કારણ તેની કવિતાનો વીરધ્વનિ કવિ ચદની કવિતાની એક યશ્તિ સાક્ષ્યતા રજપૂત વીરનું રક્ત ઉન્નું ચર્ષ જર્ષ, રેગરગમા કોધામિ-વર્તુદનામિ પ્રમદાવતું ! માન્ય છે તે કવિ ચદ જારોટને ! ! વળી તે હવેતત કવિ એક પ્રથમ પકિતો બનહાજ પુરાણ, મહાન વિચારક, કાનુન ઘડાાર અને મહા તરનગતી હોવો જોઈએ નું આ સંવળુ આવ કવિ વારિમકી તથા મહાભારત પ્રજેના વેદ-વાસમા દગોચર થી ચર્તુ ? આગવકવિ શેકસપીઅર, મરુતસાહિલવિહારી કવિ કવિદાસ આગિઓની પુણ્ય પ્રસાદિઓ કુટરે બેરે દરજ્જે આ સત્ય દડીમૂન કરી આપે છે ? મોટા પુરુષોના સમદમા જ તેઓની મહોદાઈ

ત્યાય આવે છે તેથી સીમનના રાજ્યો 'એક' વીટકની સદાઈ જોવા દેતા ૧૧૧ કવિહરનાગા
પુત્રો કુદરતે નિયમો વાચ્યો અને જનમમાજને ઉપયોગી ધ્યાનમાં વાંચે કરિની કવિતા-
દિમાં આ બાળસદિનું જ્ઞાન બૂની જવાય છે અને કંઈ અનન્યો જ આદ્ય અનુભવાય
કુદરતનો અનન્યો એવ દર્શિ પ્રાપ્ત કરે છે અને મનુષ્યહર્યને આર્થ છે હરે મનુષ્યમા
વિત્ત યોગ્ય પ્રાપ્ત હોય છે અને તેને નધને જ બ્યારે કોઈ નવર કાવ્ય વાચનામાં આવે છે
સારે તે કાવ્યો ભાવ-અસ વધતા જોઈ પ્રમાણમાં એક મનુષ્યના તે રસના પ્રમાણમાં અમર
રે છે મહાભારતની સકુત ૧૧ ઉપાખ્યાનની નાત ધણા મધ્યમો પેતાના કનિયાતુર્વનાના
ભાણથી વર્ણવી શકે ખર્ત પગતુ વિશ્વપ્રશમનીય સાકૃતત નાનકે તો કાલિદાસ જ સખી શકે,
હરે જો વિશ્વવદની કાલિદાસ, એકસખીઅર હોય, વામ, રામગિ, બનગી નથા ગિન્નાથ
જોર જેવા કવિજોગો અદ્ય વારમો હમેશ જવજત રહેશે કવિ બ્યારે અદ્યતા માથે
અપરિમિત (*Infinit*) સયો કથે છે ત્યારે તે કવિનર થઈ શકે છે કવિના તે જ કે
માથી અમોગસ કરે કવિતાકુ ગાન બ્યારે હૃદયપટપટ સન્મેટ છાપ પાડી શકે ત્યારે તે
સી કવિતા કવી શાલ્ય ઓક વોઝાએ તેમ જ પ્રાચીન ધાત્મ પ્રજેનાઓએ કુદરતમા રમમય
તન અહોનિસ થતુ અનુભવ્યુ હતુ અપિતા માટે જ ગેર વિચાર છે કવિમા બ્યારે
ખાનુમપણુ, કલ્પનાશક્તિ વિગેરે પરિણામેતા હોય ત્યારે જ તે ખર્સ ૧ મોહક ભારામાં કવી
કે છે 'તે' કવિવર વૈખાય છે કારણ કે તે આપણે માટે અગમ્ય અકનિત કરિનારે છે એની
વિના આદની બધી ભય આ મનનીય કે કારણ કે એના જીવન અગ્નિની ગાય એની કવિ
માં નંગી આવે છે બ્યારે એના ઉપર કુ ખર્ના વાંચોએ એક પગી એક આવી કનકરા માણુ
તે બ્યારે એ પરિનિતો થર્ અથો ત્યાર તેજે ભવાનક ખીજ દુનીઆમા વમરાટ કનાતુ
રકેષુ એના વિકટ સમયમાં એનુ મન અકનિત અગમ્ય ગાનમા રીન થયુ અને તજો ડીનાર્ન
મિડી 'તુ' પુરતક સખ્યુ આ પુરતક જ તેનુ આશ્વાસન હતુ અને આ બાળતમાં કવોરે નન
કો અગર મોખણુ તેની આઠ આવી શકુ નહિ કરિ પોતે કટેવા રાગો કે 'તુ' રોતે
અનિષ્પર્ના) તા ૧ પાઠ્ય જ તને પોતાને વિજ્યી ન ગો કિનારો હાથ વાગે જ તેનુ
સ્મક બખ્યાનુ કલ્પ અનહદ હતુ તે પોતે જ કહેતો કે આ પુત્રને અને ધણા વર્ષો નુધી
તજો બનાવી રીધો છે હા તેનુ શરીર 'રેવેના' શહેરમા વિશ્વાનિ ને છે કવિઓનો જકુર્ષ
નરમર આથો હોય છે જો કે તેની જીવનકથા ઉકેલનામા સાર નથી 'તેનુ કોન આ માં
રાપો અનુભવ ખડો કરે છે માટે જ હાતે આકાસમાના નાગનાની માક- કગદને છે

દતિએ બ્યારે ધર્મ અને હૃદય સુ છે તે ગીખવ્યુ છે, એકસખીઅર વનીરટ અને સગી
છે તે પાઠ્ય છે, કાલિદાસે બ્યારે કવિયમદનિથી મોહીત કરી નાખ્યા છે ત્યારે નાતુ
માનામા ભારતરર્પનાં અગમ્ય કવિનીર નો સર રમિન્દનાથ દાગોર અનનરમિદ વાનથી
મામાને ઉનનિની દિશાએ સી રીને પહોંચાડી શકાય તે નીખવે છે અર્થાત્ મગીમ શામા

વીર અને વીરપૂજા.

લેખક - ૧. મણિરાકર દલપતરામ જોશી, બી એ

[અનુબંધાન અંક બીજો પૃ ૭૧ થી]

૧. પેગખર વીર.

જનનપ મા પેગખર વીરો પાતાના ઉજ્જવળ શાન્તિપ્રાપ્તિ દ્વેષ પ્રગટાવે છે. સંધ્યુ જનના ધર્મનેતાઓ પ્રજાના ભવિષ્ય લાખનાર છે શ્રીકૃષ્ણ, બુદ્ધ, શંકર, રામાનુજ, નાના નિર્ગર ધમધરધરોમે તથા તરનજોએ ભરતપુત્ર બલિષ્ઠ લાખ્યુ છે સપ્તમા મતમતાતરોને પ્રવત્તો, નુવારકો તથા પ્રજાજનના ધાર્મિક અમેમગે ભવિષ્ય જોનાર હોય છે આવા જ કારણો લીધે તેઓ પેગખર તરીકે પૂજવા હતા.

‘કરેક મનુષ્યનુ ભાવિ તેના પોતાના હાથમા છે,’ એવું એક અનુભવસિદ્ધ સૂત્ર છે. પરંતુ અમુક પ્રજાજનનુ ભારિ, નર્મમાન સમીપ ખરૂ કરી પવારિયત તદુપ બતનાવનુ એ જ પેગખરની ખુમી તથા મહાદાષ્ટિ આને જ તેમની સમાજમેલા કહી શકાય આપણી પ્રેમસાધે જ જનન કારકર્તિવાળી થયે કે જ્યારે આપણા વાલકો અન્ય સંપૂર્ણપણે જોશ ધર્મને નુકો ખરેખર સત્યનો નુકો છે મુસનમાન પેગખર વીર મહમદે આરમ પ્રજાનું ભવિષ્ય લાખ્યુ હતું અને એને જ પાંચામે એણે પ્રજાને નવું ચિત્રન આપ્યું, અને મુસવમાનની એક મોટી પ્રજા મનાવી.

૨. વીર-કવિ.

વારમીકિ વ્યાસ લૅ. સગ્ગ નિન્દનાથ ટાગોર.

કવિ જમાનાના જમાનાનો (*Of age*) વીર છે મહાન પુરો, વીર, ભવિષ્યવેતા અથવા કવિ તરીકે નેમાય છે કવિ એટલે કાવ્ય પુરુષ (*IVyase man*), આ ત્રણે એના જુદા જુદા નામો છે તે જ કવિ વીર રમમય કવિતા ઉત્તમ પ્રકારે બતાવી શકે કે નેપોતે એક વીર હોય કવિ ચત્ર વારોટનુ નામ અઘાપિ પર્વત સુતેરી અત્રે ધનિદાસપેઠા પર જનન કાનરાઈ રહેલું છે તેનું કારણ તેની કવિતાનો વીરપ્રાપ્તિ કવિ મહત્તી કવિતાની એક પંક્તિ સાક્ષ્યતા રજપૂત વીરનું રક્ત ઉત્તું યર્ષ જર્ષ, રમેરમયા કોધાયિ-ધનુધનનિ પ્રમદાવતુ ! ધાન્ય છે તે કવિ ચત્ર વારોટને ! । નાગે ઉપરાંત કવિ એક પ્રથમ પંક્તિને વ્યવહાર કુશળ, મહાન વિચારક, ગાનુ ઘડાર અને મહા તરનાતી હોવો જોઈએ. નુ આ સપણુ આઘ કવિ નામિગી તથા મહાભાગન પ્રણેતા વેદ પાંચમા દમોચર નથી થતું આગનકવિ શેકસપીઅર, સમૃતસાહિત્યવિહારી કવિ કવિદાસ આદિઓની પુરુષ પ્રસાદિઓ કેટલે પેરે દરજ્જે આ સમ દલીલ કરી આપે છે મોટા પુરુષોના અમદમા જ તેઓની મહાદાષ્ટિ

જાણ્યો આવે 'છ' ને પોલીઅનના પ્રાપ્તિ 'ઓસ્ટર્લીટ'ની સ્પર્ધા જેના દ્વારા વળી કવિશ્રયસાગ મનુષ્યો કુદરતના નિયમો વાચને આ જનસમાજને ઉપયોગી ધાગ્યો ધાગ્યે કરિતી 'પના રૂઢિમાં' આ આગતરિજી જાન ભરી જનાય છે અને કદાચ અનન્યો જ આનંદ અનુભવાય છે કુદરતનો અનન્યો એન કવિ પ્રમટ કરે છે અને મનુષ્ય હવે આમાં છ દરેક મનુષ્યમ કવિત્વ થાંકુ ધત્તુ હાય છે અને તેો વધને જ જ્યારે કોઈ નુર કાચ વાચનામાં આવે છે પારે તે કાળનો જાન-રસ વધતા ઓછ પ્રમાણમાં દરેક મનુષ્યના તે ગમતા પ્રનાણમાં અન્ય દરે છે મહાભારતની રકુતતા ઉપાખ્યાનની પાત ધણા માણ્યો પેનાના કવિશ્રીપૂર્ણતાના પ્રમાણથી વર્ણુની રોકે ખસાં પસાં વિશ્વપ્રસાસનીય સાકુતલ નાટકે તો કાલિદાસ જ વળી સકે માગે જ વિશ્વવત્નીય દાનિદાસ, ગેકમ્પીઅર હોમર, વ્યાસ, રાત્ત્રીકિ, બનુ ગી નથા રમિન્દ્રનાથ ટાગોર જેના કવિઓનો અદ્વાય વાગ્યો હમેશ જવત રહેશે કવિ જ્યારે અનન્યના તાથે અપરિમિત (Infinite) સત્યો કહે છે ત્યારે તે કરિતર થઈ સકે છે કવિતા તે જ કે જેમાંથી અમીરમ કહે કવિતાનુ જાન જ્યારે હવે પટપર સન્ધ્યા છાપ પાગી રાં ત્યારે તે ખુરી કરિતા કરી શકાય કીક લોકોએ તેમ જ પ્રાચીન ૮ સ પ્રણેતાઓએ કુદરતમાં મમય જાન અહાનિય થતું અનુભવ્યું હતું કરિતા માટે જ ગેર ચિત્તાર છે કરિમા જ્યારે રોમાશ્મપાણુ, કલ્પનાગમિનિ ગિરે પરિણામેનાં હોય ત્યારે જ તે ખરેખર મોહક જાણામાં મંદી રોકે છે 'દાતે' કવિવર નેખાય કારણ કે તે આપણે માટે અગમ્ય અકનિત કરિતા એ છે મેની કવિતા આટલી મધી ભવ્ય અને મનનીય છે કારણ કે એના છવન ચગિની ગાય મેની કરિ રાનાં તરી આવે છે જ્યારે એના ઉપર કુ ખના વાદ્યો એ એક પગી એ આરી કનના માણુ અને જ્યારે એ ધરિનાનો ચર્ચ ગયે ત્યારે તેણે ભવાનક બીજી ફુનીઆમાં મનનાદ જગાનુ હૈં કયું એવા રિકટ સમયમાં એનુ મન અકનિત અગમ્ય જાનમાં લીન થયુ અને તણે દીવાઈન ગમેરી 'તુ પુસ્તક લખ્યું આ પુસ્તક જ તેનુ આશ્રમન હતુ આ આ જામનમાં કુ નેરે મન રોકે અગર કોઈપણ તેની આડ આવી રાખ્યુ નહિ કરિ 'સેને કહેતા વાગ્યો કે 'તુ પોતે (અવિધના) નાશ પાડી જ, તને પોતાને નિજથી બળ્લો કિનારો હાથ લાગશે જ તેનુ પુસ્તક લખનાનુ કદ અનંદ' હતુ તે પોતે જ કહેતો કે આ પુસ્તકે મને ધણા મધાં મુધી પાનજો ખેનારી દીધો છે હાય તેનુ શરીર 'રેવેના' શહેરમાં રિયાતિ ને કે કવિઓનો જાદુઈ મન હરે અથિ: રાય છે જોડે તેની જનના હિંમતના સાર મળે તેનુ કાંઈ અનંદ પેરખનો અનુભવ ખરો કરે છે માટે જ દાતે આકાશમાંના તારાની માકક કમીદો છે

તેઓ જ્યારે ધમ અને ભવ્ય થુ છે તે શીખ્યુ છે, ગેકમ્પીઅરે રમિન્દ્ર અને તરીકે કે તે પાઠ્યુ છે, દાનિદાસે જ્યારે કરિયમલ્લુનિથી મોહીત કરી નાખ્યા છે ત્યારે આનુ જાનામાં જ્વારતવર્ષનાં અગમગ્ય કવિવીર કાં સર રમિન્દ્રનાથ ટાગોર અજબરનિદ વાનથી આત્માને ઉ નતિતી દિસાએ શી રીને પહોંચાડી શકાય તે શીખવે છે અર્થાત્ મીન આમ

પ્રેમાદે ગુજરાતી સાહિત્યના ખીજ રોખા, નવવરામે 'સોળા પત્ર', દ્વારા પ્રેક્ષા નર્મદે આન. અને ઉત્સાહ સારે નવુ જોનન પ્રગટાવ્યુ અને જોવર્ધનરામે ગુજરાતી સાહિત્ય રક્ષાને ફળદ્રુપ બનાવી મીઠા ફળો સ્વખાડયા આ ચારે વ્યક્તિઓ મહાનુ વ્યક્તિ મો હતી કુદરતે જેને મોટા માણસો બનાવે છે તેને અમલ્ય અને ખોટા ડોળ દમામપર અભાવ જ હોય છે નથી હોતી તેમને ખોટી મોહાલાજી બુઓ—

‘યોમ દીપ નલ ગરિ મિદુ તો

નગ દીવડા શા ખોટા’ (સ્નેહમદ્રા)

વળી તેમના ખુશા નિખાનસ હૃદયોને કુ રત એક સત્યનો લડાગ સામે છે અને મનુષ્યોમા તેઓ ધધરી અશ ભુએ છે મીરેમો, મહમદ અને નેપોલીયનના જીવનચારિત્રમા પણ અ સત્ય તરી આનશે તેઓના ધડીઆળપર સયો કાનરી રાખવા માટે નહતા પરંતુ તેઓ તેમનો અમલ્ય કર્મો

જોવર્ધનરામને નવુ જીવન આપનાર ગુજરાતી સાગળી પ્રેમક નવધરામ હતા અને તેના મે નામા જોવર્ધનરામે ગુજરાતી આપા સ્વધરી, ગુજરાત ઉખળાયુ એટલે જોવર્ધનરામે નવલ રામની નીચ-પૂજા યોગ્ય કરી.

—અપૂર્ણ—

નાંદી.

નેખ-ગ. ડાદાસાલ હીરાસાલ દેમાડ

વેની થાતી મરનિ રમળી નમિનો નાં આળી,
પેરી વગ્રો અમલ્યમ, જાતી દેહુ સાન વ્યૂરી
ગામા જેતે વહતિ મમુના તીર તેને લમે જે,
પ્રેમે વેની પડતી ઉત્તી મુખમાળા જપે જે,
માર્ગે મુજો કસુમ અમજ નેત્ર જેના રૂધે જે,
માર્ગ આતી મગતી સખીમે દાસ જેતુ કર જે,
કુજે કુજે પ્રવૃતિ ઉગ્ને સોધતી જે કુરે જે,
સોધી, ચબી, નિરખી નિરખી, કે અતીરો અને જે
તે ગધાને “શ-મ નથી નુ આતી ચોગના આ,
લાગે લાગે, ઉપરમનમા છુપવો છે રડો કાંઈ”,
એવુ કહેતા પકડી રમળી આપતાં સુમિ મીરી
પૂર્ગી પાટે પ્રેમુચિમિય તે ફૂલ્ય આસા વમારો

‘મહાન કવિ હોમરનું ઇલિયડ.

લેખક - રા. માકનવાવ આમૃતવાવ દવે, ત્રી. એ

(ગયા અકથી ચાલુ)

તે યોદ્ધાની રત્ન ત્યાગે વૃદ્ધ પ્રાયમ અંધમેનન પ્રત્યે આશ્ચર્યની એતોચોત્યો. “અહા ભા -
યોગી સુખી અંદ્રાહડીઝ, તારા પગ પ્રનુડી રૂપા છે. હવે સમજાતા કે ધણા મજા અંદાજવતોતો
તુ રાગ છે. પૂર હું દ્રામભૂમિ દિગ્વિલાસા મથો હતો, ત્યારે મ્હું નેયુરનું કે સોગિયન નવને
હોંઠે ખાવળી કરી પડેલી ઑદ્યુમ તથા તેજની મિગ્નની મેળાએ ચપળ અશ્વોવાળા
દિગ્વિન નેકોધી ભરપૂર હતી કેમકે હું પણ તેમના પગનો હાથ, પુરો માથે અર્વામા ઉત
હારી અંધમેનન સીરીંગે આવી હતી તે રિસે નેમની સાથે હતો. ડના તે યોદ્ધા પણ આ
ચપળને અંધ મિગ્નના બેટના ન હતા.”

પછી તે વૃદ્ધ નામએ ઓડિયુસને ઠાકો, અને પૂછ્યું ‘તારા આન કહ બોદાએ,
મૃદ્યુસ-સુત અંધમેનન ડગતા મૂઝ નાંચો પણ ખનેથી પડોતો, અને ખાનીએની વિશા
ખા મેલ છે તારું એનું વચ વનુનરાપગ પડ્યું છે, બો એ પોતે ઘટનાના મ્હાળા ધમની
પદ ચોદાગેને દ્વામવ નોડવે છે ખરેખર, મેળા ધેનીઓના મ્હાળા ટોળાને નામિથત ક તાર
પુકડા ઉતારા મેટા જેવો જ એ મ્હને મો છે.’

એટલે ઝસ-મુના રેનને ઉતાર દીધા. એ તો લેઅદાગનો પુન કુસા ઓડિયુસ કે
લેખની વિશમ બ્રુમિમા એ ઉર્જો ડે અને સર્વ પ્રજાની મુખિપ્રધુમિતમા પ્રવીણ છે.”

ત્યારે સરિ અંદીનજ તેને કહ્યું “સુ દરી, હુ કહે કે તે ખડ છે કેમ કે એરીઓ બાના
મેનેન્થસની સાથે સુરપ ઓડિયુસ પચુ તારે માટે પ્રાયના મરવા પહેલા અહીં આજે
હોતો તે વખતે મ્હું મરે ધર તેમનો સત્કાર કયો હતો, અને બો વિચાર તથા જ્ઞાપણભરી
મુખિઓ તારી લીધી હતી. પછી તેઓ દ્રોગનોના સમુદાયમા લાગી મથા, અને બધા ઉભા
હતા ત્યારે વિશાળ ખખલે તીધે મેનેન્થસ સાંધી સુર કેખાતો હતો, પણ અને વીર નીમે
એક ત્યારે ઓડિયુસ વગરે બચ દેખાયો અને જ્યારે સૌની સમુખ તેઓ શમ્દમગ રમી
સદાહ આપરા માસ, ત્યારે મેનેન્થસ સહેપમા, પડ સપટનાથી, અચકાયા નગર ભારણ
કું કેમકે તે વયમા મ્હાનો હતો, તો પણ તે માણુ લાણુ ભાણુ કવો નહિ, અને તેના
વિચારે પણ અજાનિત ન્હોના પરતુ કનાનિધિ ઓડિયુસ લાગ્યું કરવા ડાકતો, ત્યારે
ધે ન વાગ હોતો રતી નીચુ નેખા કરતો, નગર બાર પર જ રાખતો, દડ આમતેમ દનાજ્યા
વડ સગડ પેંડી રાખતો, અને કોઇ લુહિ વચરના જડ પુગ જેવો દેખાતો તે વારે કોઇ
તો એને મેમાઝ ધારે અને મર્ખ જ મમમે પણ જ્યાર ને છાતીમાંથી બેર કરી તેનો પ્રચક
સાં કદાતો, અને સિયાળાના દિમના નોસરા જેના શમ્દો ઉચારતો, ત્યારે કોઇ મ

મુદ્રામિદીનો મજા (સ્પિન વર્ણ) ૬ ૨-૦-૦ એન એમ ત્રિપાડી એન કેપની, મુગાઈ

તે મેં નાનકાથી જાસોળા બાનો પ્રથમ કાણુ માર તે નખી કડવા નાથું જોઈએ હાથે નાથું
કરી લેવાની પ્રાર્થના કરી અને ત્યાં અંકાષ્ઠઓ તથા ટોળનો આમ કહેવા લાગ્યા તે
દીવાની અસુસપિતા, હે મહાવનગરી મહાપ્રતાપી દેવ, અને દેવના સોફા ઉપર જેજે અ
આવન આવી ત્યાં, તે મગજને ગરમ થાય અને હડીકામાં કાચ એવી કૃપા કરજે, અ
અમને નાનિ અપાનજે તથા લીલેના શપથ પગાવજે "

તેમ આમ બોલના હતા એનામાં ઝગહગની કેનગીનાળા દેખાડે હો આંકુ રાખી ટો
ટના ના, અને તત્તજ જ પેંગિની ચિટ્ટી બહાર ફટી આવી પડી બધા બધાના પાંચોદા
ગોગળા મવાયા હતા અને નકસીદાર બખતર પગાં દના ત્યાં જોઈ દારમંથ જોઈ ગયા
અને નુરો દંવનના ત્વામી સુરુષ એનેકાન સે પોતાલું ઝંઘર કવચ સરીર ધાગુ કર
માફક પ્રથમ તેજો પગલું વચ પહેલું, અને તેને કપેરી અમાડા વડે ધુડી આગળે સારું કપું
પડી તસ હાલી ઉપર પોતાના બાઈ લિંકેઅનનુ ઉગ્રાચ્છુ ધારણ કયું, અને તેને નવવેષન
કયું ખમડિપર પતાની નાલી ની મુશ્વાળા જાસાની તનવાર તથા એક મ્હોટી મુશ્વાળા દા
જોડી લીધી અને નચક મનતક ઉપર ઘોડાના વાગની કવગીનાળા ભરેનો ટોપ પહેર
લીધો તે ટોપ પગની કેનગી નસબદ ફરફરવા લાગી છેવટે, હાથમાં ખનમર પકડી ચંકા
કેવો અ. મજાનુ જાનો તેજો મહાશ્વ કયો અને આ જ પ્રમાણે શરીર મેનેમેસે પડ
પોતાનું વચ ધારણ કયું

આ પ્રમાણે જનસમૂહની મધ્યે સંપૂર્ણ કવચ ધારણ કરી ગયા પડી અને બોધણાટિ
ધીના ટોળનો તથા અંકાષ્ઠઓની વચ્ચે ચઢને આવી નાગ્યા, અને અશ્વવિનેના ટોળનો
તેમ જ કવચધારી અંકાષ્ઠઓ તેમને જોઈને આશ્ચર્યચકિત થઈ ગયા પછી પરસ્પર કોવંથી
બાના હવાવને દનારતે તેઓ વિનિત આને અનોન્યની પામે આવી ઉભા પ્રથમ અંકે
જાને પોતાનો દીર્ઘ હાથાનાળો લાનો જોમથી ફકયો, અને તે અંકાષ્ઠીકની જોગ દા પર
વા રો, પાપુ તે અ. પેસી ચકયો ગદિ, કેમ કે તેની કાસાની અણી મજબૂત ડાનમાં રાખ
વળી ગઇ પડી અંકુસ-સુત મેનેમેસે બાનો ફકવા હાથ ઉઘો કયો, અને અસુસપિનાની
પ્રાર્થના કરી " હે શુદ્ધદેવ, મુરખ અંકેકાનુસે પ્રથમ મ્હાર અહિત કયું છે, મારે મ્હને તેનું
વે. લેવાની રાકિત છે, અને તેનો મ્હારે હાથે પરાગલ કરાવ, જેથી કરીને ભરિખ ॥ પ્રગભાત
રજી પુરો પ્રેમભાવથી આતિથ કરનારનું અહિત કરતા બીજે, "

આમ બોલી તેણે પોતાનો દીર્ઘ હાથાનાળો લાનો સમતોન રાખી બેસબેર ફકયો, અને તે
પ્રાવમપુનની જોગ દાનમાં વાગે. ચળકતી દાદમાં તે લારે બાનો પેસી ગયો અને નકસીદાર
ઉન્સાહમાં થઈ તે આગળ આ પો અને એક તેના પાસા આમળ તેની ગડી મોટી ગઈ, પણ
તે પાછો હડી ગયો અને તેથી મૃત્યુના આમ મુખમાંથી બચી ગયો એટલે અંકાષ્ઠીકે રૂપેરી
મુશ્વાળા તરવાર ખેચી, અને હાથ બિલો કરી તેના ટોપની કિનાર પર ધા કયો, પણ ત્યાં તર
વારના નણ, બ કે ચાર, કકડા થઈ ગયા અને તે તેના હાથમાંથી પડી ગઈ તેથી અંકાષ્ઠીક

મેરજ ફાર્સ અન્ડર અન્સીયન્ટ હિન્દુ લો ૩-૧૨-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુંબઈ

આજી બાકાશ બાણી જોઈ બોલ્યો. “જ્યુમધિના, ખરેખર નારા જીવો તિ ‘વળીને કોઈ કંઈ
 યી રહે તો એનેકજાન્યના નાપનુ વેર તેનાનુ ધારું હવે પવ્વ આ નારી તલગા બાણી
 તથ છે, અને મહારા બાણો પવ્વ મુથા ગયો, કેમ કે હું તેનો વધ કરી નાંચો નથી.”

આમ કહેતામાં તેણે તેનાંધર લશાય મારી, અને તેના ધોડાના વાગની નયગી ગાળી
 તે ચક્કર ફેરવી કવચધારી ઔઘાડ્યોના તરફ લખડી ગયો. નેથી ટાપો ગિથા ગખના દ પત્તી
 એ રાખેલા બરના પટાનો તેના કામળ ગમે રાસો આરી ગયો. આ લખને ગેનેતઅન તેન
 સંડી જાન અને અનુભવ કીર્તિ ખામત, પરવુ ડ્યૂમધુની ઔઘાડા મી તગ્ન પેતી ગઈ, બો
 જે તે વધ કરેલા બળદના આમ નો પટો ત્રોડી નાખ્યો, નેથી તેના પ્રાગ દાધમા આરી
 તથ જ નીકળી આવ્યો. તે જોઈ મેનેરેઅને તેન હવામા ફેરવી સુમયધારી બાકાશઓ પ્રાપ્ત
 ‘કયો, અને તે તેનો વિશ્વાસ મિત્રોએ જાચળી રીધો. અને તે પોતે કામાના બાતાથી તેનો
 વધ કરવાને આનુર બની ફરીથી તેના કાપડી ફૂલો પરવુ ઔઘાડાડીએ પોનાની િય રામિત
 હોઈ રહેલાધાં પરિસો જે બી લીધો, અને તેને આ અંધકારમા સતાડી મીયો, અને પડી
 ના પોતાના જ સુરાસિન ખુશબો રા ખંડમા નઈ જઈ ગેઆઓ તે પોતે હેનને તેડવા
 ઇહેસન પેતા જાયા છુગળપર હતી, અને નેની આમખાત્ર દોજન નીચો દોગે મળી હતી
 થી તેણે એક વૃદ્ધ ડોસીનુ રૂપ લઈ તેનુ સુરાગિત વલ્લ ગાળી ખેંચ્યુ, અને તેના પ્રાપ્ત
 ની, એ વૃદ્ધ ડોસી બ્યારે હેતન પોનાના અતિપ્રિય યેગિઝમનમા હતી સારે તેને માટે
 નંદર ઉન તૈયાર કરી સાવનાર િગરજા હતી એ જ પિત્રગળને વેગ સુ ફરી ઔઘાડાડીએ
 છુ “આમ, એ નકાન્ડસ તને ધેર બેરનાર છે એ એના પોતાના ખડમા એની જાન મેજમા
 નંદર પોતાકે તેજની દેખાનો પાંચો છે તે શનુ માથ લહતાં પાછો ફરો છે એમ તો નાગરો
 હિન્દુસને મારે સજજ થયો હોય અથવા નુત્તરીયાળી આરામ ક્ષેત્ર મેગ હોય એમ જ નુ માનીશ.”

આમ કહી તેણે દેવનના હંધાને ઉઠાળા મારવુ કરી દીધુ, અને પછી તેની ફેરીનુ
 નંદર મળુ, મનોહર વક્ષ નયગ, અને મળકતા તેન જોડો આશયથી કહ્યુ, અને તેન નામ
 ‘બોલી’ હે અદ્ભુત રાસી, રાણી રહેને જમાવવાની તારી ઇન્ડા કેમ થઈ વાર ફ હમણા
 તેલેઅસો સુરૂપ અને આનુમનો પગજમ કયો છે અને તે રહેને અભાગિયજને પોનાને ધે
 ‘જરો, તેથી પ્રિતિયાના કે રમ્ય માધ્યોનિઆના કોઈ જરપર વસ્તીરાળા હાલેરમા મત્ત
 નેનકીએ પેડો જો કદાચ ખીજે માઇ વળી તારો પ્રિયતમ થયો હતો, તો ખરેખર નુ રહેને
 ગા ર્યાં સઈ જવાની માટે જ તુ કપટબાવથી અહીં આરી છ જા, એની પામે જઈ બેત,
 રને, દેવતાઓના આ આજ્ઞા મુખી દે ઓનિમ્પસ પવ્વ પાછી જતી નહિ, પરવુ નેની ખાન
 વનતા કયો રડે, અને એ તને પત્ની કે હામી મનાવે લાસુધી એની રચા કયો કર પળ હ તો
 આવવાની નથી-એની સથા સન્ન કરી એ હવે મ્હારે માટે પાપનુ કામ છે, ફાવતી અર
 રીએ મ્હારી નિન્દા કરે, અને રાણી મ્હારા હૃદયમા અવગ દ ખો આરી રમ્ય કે’

એટલે દિવ્ય ઔઘાડાડી કોઈ કરી બોલી “રહેને ચીડવ નહિ, હે અપિયગી ની નહિ
 ‘કોમાવેશમા, હું તને કતમ તણ દપ્પ, અો અસાર મ્હારો નારાપર નિ સીમ પ્રેમ’ છે

તેટલે જ કદાચ દેવ મા જશે કદાચ કોજનો અને અંકારાંતો વચ્ચે રેલાયું વૃંદ ઉત્પ
કરી તને કમોતે મગપને શ જીન ”

આ માંભળી ઝડપ-મુલા હેનન જીવી અને પોતાનું યજ્ઞગતું વચ્ચે એટલી સમય શી
પણે ચાપવા કાની દ્રાજન જીઓએ તને જતી જોઇ નહિ, અને તે પોતીની પાછળ પાછળ ચા
હવે મને એકઠાનુમના રમણીય પરમા આપી પ્રદોષ્યા, તારે દારીઓ તરત
ચોતપોતાનાં મામે વળગી નહ, અને ને સુન્દરી ઉચા પારાસાળા બકમા ગા, અને હોર
વિનોદિની અંગામી દીએ પોતે કેવળને માટે એ પ્રુવવી કાની પંચિસના મ્હો આ નુમ
તેપર અજયમધારી અયુક્તી પુત્રી બેગી, અને મ્હાત્રથી જોતાં બોલવા માંડ્યું, અને પોતા
રનામોને કપડા દેવા માગ્યો. “જુ સુદમાથી પાછો આવતો રજો, મ્હાગ અંગમી પંચિ પેના મ્હ
ગોદાને હાથે તુ લાં મુઓ હોન તો નાઈ ચાન પરિખર, એક અમ્મે તુ બકાશ હાકોતો રજો
કે એગીજને દાગા મેનેએઅસરી કું બાહુબળમાં ને પુદબળમાં અધિપતો, હું પણ હવે
ને એગીજને વ્હાતા મેનેએઅસને ફરીથી દુન્દુપુદ કરવા તુ બાહુવાન આપ તો ના, પણ
પોતે જ તને કહું છું કે સુરહોદેવ મેનેએઅસ સાથે હવે દુન્દુપુદ કરીશ મા, તેની એક
પ્રમત બની બરીશ મા કદાચ નેજે જાતો તરત જ તારો પ્રાપ્ત લેને ”

એટલે પરિએ ઇનગ ચળો અને કહ્યું “દરી નિદેય મ્હોલાં મારીને રુદાગ છવને કું
ગા કર, આજે, પરિખર, મેનેએઅસે અંધાનીની સહ મતાથી મ્હને પરાગિત કરી છે, પં
સૂળા કાઈ નિસ મ્હારો વાગેએ આવશે, કેમ કે આવણા પક્ષમાં પણ દેરાઓ છે પણ આ
હવે આપણી સેજમાં આપણે પ્રેમરસ પીએ, કેમકે આ શહે મ્હાર દ્રવ્ય જેવું પ્રેમમાં તરખો
ધઈ ગયું છે, તેનું તો કું તને રમણીય લેકિઝમનમતથી હજી વાગ્યો, અને મ્હારા સમુગા
વહાણમાં તારી સાથે અમર્થો, નયા કોનના દીરમાં તારી વપામાં ખેસી તારી સાથે પ્રેમ
લોપમાં પડ્યો, તારે પણ થયું ન હવું, અન્યાયે મ્હારો સ્નેહ ઉમરાઈ જાય છે, અને હું મી
સ્તની દેહમાં બીન થઈ જઈ છું.” એનું કહી તે સમ્યા બધી વાલ્યો, અને તે સુન્દરીને
પાછળ પાછળ ગઈ

આ પ્રમાણે તે બેડે જણ પોતાની રમણીય તાવ્યામાં જઈ મુલા, પણ આ બધા સમ
અંદાજીત ને વિહાજ પશુની પેટે સેનામહામાં બામતમ બમતો હતો, અને તેજરી અને
જાનુસને મોધતો હતો પણ દ્રાજનોને લેમના પતની પદ્યોમાંથી થઈ પણ અનેકઠાનુસ
જોધી એગીજને વ્હાતા મેનેએઅસને તવાની શક્ય નહિ, પના નેમણે કાંએ તેને દોરો હાત
તો જરૂર તેઓ તેને દયાલાયથી સતાવત નહિ, કેમ કે સર્વે પાછતેને ઘોર મ્હતુની પેડે પિ કકાર
હવે તેથી નરપતિ અંગેમ્મને તો વામની સમક્ષે હતું “હે દોરજનો, ગોર્ગિઅનો, તથા તેમન
મિત્રા મ્હાર કહેડું આભોલ હવે એગીજી વ્હાતા મેનેએઅસનો વિજય નકરી થઈ મૂક્યો છે
તમે અર્જુનની હેનન તથા તેનું સર્વે દ્રવ્ય પાંડુ મોખા દે, અને ભવિષ્યની પ્રજા સબારે એવે
પોગ્ય મહનો આપો ” અંદાજીએ બહુ કહ્યું અને સર્વે અંકારાંતોએ અનુમતિ આપી

પ્રિયતમને પ્રશ્ન.

લેખક-શ્રી ગેકુલદાસ-દ્વાન્કાલાલ ગાયકુવાડ,

(ગર્જન)

પ્રિયતમ પ્રેમી છે, જિન્ના
જગતપ્રેમી થશે ક્યારે ?
છેગારો હરત મુજ મહી,
જનને ઉદારશો ક્યારે ?
લદા મમ સાથી સુખદુ ખના,
સહુ સાથી ધન્યો ક્યારે ?
મહેને સન્માર્ગ દેરો ડા,
જગતને દોરશો ક્યારે ?
કવિ વક્તા ને સાક્ષર છે,
નિરક્ષર તોરશો ક્યારે ?
સદા શાની ગણુઓ છે,
મુનિશા આપશે ક્યારે ?
ગૃહ શેલશાળ્ય છાછે છે,
સ્વશાળ્યે રાચશે ક્યારે ?
કોતાઓ ખુન ખોવી છે,
દુખી દિન વાચશે ક્યારે ?
વીરાના સૌર્ય દેખે છે,
રણાંગણે મોનશે ક્યારે ?
પ્રિય મુજ સર્વ આશા છે,
જગત આશા ધરો ક્યારે ?

કરી અને કમોતે મનુને ગળા ફગી.

આ માળગી કપૂસ-ચૂના હેનન પછી અને પોતાનું કમકમતું વસ્ત્ર બોરી તરફ ફેરવી પછે માનના સાગી દ્વાજન આગાએ તેને જાતી જોષ નહિ અને તે દેવીની પાછળ પાછળ ચાલે તમે જ અને કમકમતું રમણીય ધરમા આપી પહોંચ્યાં, ત્યારે દારીઓ ને મે પોતપોતાના મામે નગરી ગઈ, અને તે સુન્દરી ઉઘા ધારાધારા ખડમાં ગઈ અને દારે વિનોતિની અગાડાઈની દેવીએ પોતે હેલનની માટે એક ખુરશી ભારી પેંચિમના મહો આગળ મૂકે તેવર અજયમખારી અયુમની પુત્રી મેળી, અને કમકમતી જોના જોના માંડુ અને પોતાના રનાનીને કપડો દેના આ પો 'તું મુકમાથી પાકો આવતો ત્યારે મારા આગલા પતિ પેના મહો પાછાને લાવે તું ત્યા મુઝો લેત નો સાંચાન ખરેખર, એક વખતે તું બગાડે હાકતો, હવે કે બેરીકતે તમા મેનેનેઅસથી બાલુબળમા કે કુલબળમા અડિયાતો છુ પણ હવે કે ને બેરીકતે વધામા મેનેનેઅસને ફરીથી કુલકુલ કરવાનું આજુવાન આપે ના, ની, પણ પોતે જ નો કુ છુ કે સુરસીકે મેનેનેઅસ સથે દવે કુલકુલ કરીશ મા, તેની જોડે હ પ્રમત જાની લગીશ મા, કલમ તેનો સાચો તરત જ તા. પ્રાણ ભેમે "

એટલે પેંચિને ઉતાર વાળ્યો અને કમુ, 'દેવી નિર્દેવ મહેલાં મારીને મહારા જીવને કે જે, ખરેખર, મેનેનેઅસે અંધાનીની મહાયતાથી મહને પરાજિત કર્યા છે, પા મ મહારો વાગેએ આનરી, કેમ કે આપણા પક્ષમાં પણ દેવતાઓ કે પછી આ મા આપણે પ્રેમરસ પીએ, કેમકે આ ક્ષણે મહારા હવે જેવું પ્રેમમાં સંતોષા

સાય નગતા સમય, બીચ ઝાડી, પમરેને પણ નુરકસીતી. મા, એ પકેટ મારે એક જો ઉનાવળ આપ્યો જતો હતો જેમ મને તેમ દુક વખતમાં કોઈ પણ જામમાં હવે પહોંચેને જોએ એમ તે મા મનમા હોય એવું રપટપણે જણાવુ હતું કાળે લાલે અધકાર તેને આરી મળેને હતો, ત્યા તે પણ અધકારને પાછળ મૂકવા ઉતારેને ચાલતો હતો તેના મનમા તેવી જ ત્વરા વિચારે પણ દોરી રહ્યા હતા આ પ્રગ્વ કોઈ નહીં પણ રગ ન આપ્યાએ મિળપૂર મોકલેને સુલાનીયો હતો-તે મિળપૂર જતો હતો તેના મસ્તિષ્કને ધુમાનતા અનેક વિચાર આવી રેલ હતા-ગયા પછી વીલ વિસમા આપણા કિલાવ રી રી જાગમક ધઈ, એવું પરિણામ શુ આવશે, એના જ વિચારમાં અત્યારે તે તફનીન હતો અને મનમા એના જ ભરમ બે વધો નાચો —

" મહારા સારંજના કેવો ધાડા અને આજ તેનાપર આ વિસક્ષણ પ્રમગ મિળપૂર તેમનું કેવું માન-પટનું રજન! અરેરે, પણ આજ શુ થયે કે શુ નહીં તે પણ કલ્પી શક નહીં નાનાસાહજાં ભુ જાણે ક્યાં જતા રજા કે હેન્ટે હેન્ટે વળી અરે? અરે? તે કાને પા સાધી સાહેબની તબિયત કેટલી મિસક્ષણ થઈ. અને મિળપૂર મોકલ્યો છે ખરો પણ તે શુ ઉપયોગ થયે તે ક્યાર જાણે. શુ આજ રડીઓથી ચાલી આવેતી કાલુમરી ને જશે

ત્યા મેવાન પણ સાર હતુ, અને એક ન્હાનુ વોકર પામે બેઠુ હતુ, થોડે દૂર એક ગામનું મેથુ આન્યુ હતુ આ રથગ પસંદ કરી પોતાના માથુગેને નદીરના મથક તથા એક કોઠના હુકમ કર્યા એકે હુકમ સાબળતા જ કહ્યું “પણ આ તો કિન્હુ આનુ હુકમે છે” “કીમનમ ચીમનને બોલ્યો — “ક્યો બે! તુ તુ હિન્દુની આનાદનો છે” કે તને હિન્દુના મદિરનુ આટલું બંધ લાગે છે? વાત કેવુ મરસ દેવાનય છે! આવો, જનની તથા કોઠા! ત્યાં સુધી મદિરમા જેઈ હુકમે ગડગડાવતો રિવાતિ નહિ હુ અહમદશાહ! જરા હુકમે તો બેસી વાવ, તપર્મ લાગી છે અહના! અહના!”

આમ કહેતો એ દાદીપર કાથ ફેરવતો ફેરવતો મદિર તરફ ગયો મદિરમા આ વખતે એક સ્ત્રી અને એક યુવાન પુરુષ-છોકરવાદી ઉમ્મરનો પુરુષ-આશાપશુ માંમથ્યે-સાબળતા તે સ્ત્રી આ તો

ગયા, બન્નેનુ કાળજી ધડ-લુ હતુ અને હુકમે લઈ મદિરમા ગયો તેની પૂઠે પૂઠે કરીમનહા પૂજા વાર આ સ્ત્રીપુરુષને કોઈ મ્હોટેવી હસીને બોલ્યો — “કીમનમ જરા પાછળ દુરયો, અને “કાન! જનના!”

બહાર એક વૃક્ષ નીચે ધાગીઓ નાખવાનુ હતુ ધાસીઓ પાથરા હુકમે ભરી, તપાપા અહમદ બાલુએ ઉભો, કરીમનમ બેઠો એકળે નખત ગુડગુડ કર્યા પછી અહમદને કહ્યું — “અને જનના માથુસરે કહે” અહીં ખાનસાદેબની ગ્રન્થી પડવાની છે, મા” તમે અહાથી ખીંટકાણે જાઓ”

અહમદે બારણા પાસે આની પેના તરફ પુરુષને મ્હોટેયા શુભ પાટી કરીમનમને સંદેશા કહ્યો તે સાબળતા તે બન્ને સ્ત્રીપુરુષ છુટકારાનો કમ ખેચતા બહાર પડવાનું તૈયાર થયા અહમદખાન તે સ્ત્રીનુ મુખ જોવાની સાથેથી બાગણા આગળથી ફર ખરયો નહીં છે બારણામાં ઉભો હતો ત્યાંથી જરા બાલુએ થયો પ્રજ્ઞ તેની નજર તે સ્ત્રી તરફ એકસરખી લાગેલી હતી તે સ્ત્રીએ હુમટો કાઢ્યો અને બહાર પીકળવા સાગી પણ અહમદખાન હજુ ખસ્યો નથી એમ જોતા તે પાછી હઠી અને ધીમેથી તે પુરુષના કાનમા તેને બાલુએ ખસવાનું કહેવા ગણગણી. તે પુરુષે મીઠી યાર અહમદથી વાણીથી અહમદની પાસે આવી તેને દૂર થવું કહ્યું, તે પુરુષને જોનાને તેનો આનાજ કોને પડતા જ અહમદ જરા ચમક્યો-પણ તરત ફેર તો થયો, પરંતુ તેનુ લક્ષ્ય-તેમ નજર હવે તે સ્ત્રીને મૂકી તે પુરુષ તરફ સાગી-તે કાત્યત ખાન પૂર્વેક તે પુરુષને જોઈ રહ્યો જેમ જેમ એ તેને વધુ જોતો ગયો તેમ તેમ તેની ચકા હઠ ધતી ગઈ અહમદ જેમ જેમ તેની તરફ જોતો તેમ તેમ તે પુરુષ તેની નજર સુંકવેનો ને સ્ત્રી સાથે મદિર બહાર નીકળ્યો અને તેઓ ગામ તરફની વાટ છેડી ખીજી વાટ તરફ ચાલવા લાગ્યો અહમદ તેમની તરફ બકી દમે જોઈ રહ્યો હતો તે બન્ને થોડે નજી હતુ ગયા નહીં હોય ત્યાં તે સ્ત્રી કરીમનમ પાસે જઈ તેના કાનમાં કાંઈ કહ્યું, તેણે કાંઈ પૂછ્યું પાછો કાઠ ઉતાર આપ્યો

મારી વીસ વાર્તાઓ (સૈનિક વાર્તામંત્ર) ૨૨-૬૦ એન. એન. ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુંબઈ

“ અંજી જનાને આવી, આપને હલુડ ખેતાવે છે ” આ સાંભળી તે પુરુષ મુચનલો પાણુ તરન ઉતર આંચો-” મને બોલાવવાની શી મતલબ ? હું આને ઊગીને શી મેતે આવી ચડું ? આપની મરજી હશે તો આને પાસેના ગામમાં પહોંચાડી પાછો આવીશ ”

અંદરેમંત્રપણે પાણુ કહ્યું — ‘ જનાન, આપના જનાનાને મરિમમાં જતાતર બેસના છો આપને મિનકુલ ખોટી થશે નહીં ” હવે બીજો પ્રદાન હતો નહિ એટલે તે બેસે જાણ લાચુરીએ પાછા ફર્યો મહોગમા તે સ્ત્રીને બેસાડી અફ અફુક અફુક આપી ગલીને મમમ હતો અંદર કરીમબક્ષ પાસે બે મસાનથી મનાન પ્રગટાવી ઉઠા દળા અહમદ જોડે તે કમી મમમ માટે આલેખો રિવાજ મુજબ બાપી ગલામ વગેરે થયા પછી કરીમબક્ષે “ આપમે દોડીએ ” કહ્યું તે મુઝાપો કરીમબક્ષ બપો અહમદ તેની તરફ નીલાગી નીલાગીને નિમિત્તદૃષ્ટિથી જોતા હતા, તેની સ્થિતિ વિનલણ અહ કરીમબક્ષે “ તમે કોણુ કમાથી આવ્યા, ક્યાં ચાલ્યા ? ” વગેરે પ્રત્નો પુછ્યા પછી તે પ્રથના ઉત્તર આપના તે મુઝાપો છતાં કાંઈક ઉત્તર આપ્યા તો અંદર કરીમબક્ષને આ ઉત્તર ખરા નથી, એમ તરન જ સામ્યુ અને વધારે પ્રત્નો પુછવા લાગ્યો તે તરફે નુઝયા તે ઉતર આપ્યા આ ઉતરોથી કરીમબક્ષ અને અહમદ વચ્ચે રચ્ચે એકમેક કામે જોઈ હસના હતા તે તરફે હવે ઉઠતા જવાની ખામસ રખી પણુ “ ખ નસાદે અહમદ ખા આંચો, તેમને મળી ખરી હકીકત કહી ખજી તેમની રખ નહ જ જો ’ એમ કરીમબક્ષે કહ્યું ‘ ઈદ્રાવતુથી વહુલીમશતિ ’ આ કહેવતનો પેના તરફને આ વખતે અનુભવ થયો એક ખાનનાં સંવાગમાંથી છુટતા હતા, ત્યાં અમારા બીજા તિસ્મારખાન આવે પછી જાઓ કરે ગિયારોનાં નાચાર પોતાથી અને એટલી ખટપટ કરી પણુ કરીમબક્ષે એક જ ઉતરે આપ્યો સાચાર થઈને પાછો ફરેશમાં ગયો અહમદ ખાન ફરેશ મહોગ આવી બેઠો પણુ નુખત સુધી તેની આંતે તે આની ધુસપુસ આવી એટલામાં તણુઓ ઠોકાઈ રલા અને પછીની રહેલા માણુઓ પણુ આવી પહોંચ્યા-જના ત્યાં મળાને મહાનો થઈ ની હતી એક સરખી નાચો ઉડી રહી મેસાનોત્ર અજનાગુ સન જગ્યારે પ્રકાશિત કરી રહ્યું કરીમબક્ષે ઉઘ્યો, તેને પોતાના ઉપરીને ત્રણ વખત મુજરો ગ્યો. ખાનસાહેબ મેહાપરથી ઉતર્યા અને પોતાના નુખમાં પેતાના, માણુમેલી સનામે ઝીનતા ગયા

આ ખાન મુઝાન હતો તેને પોપાક સાહે હવે એક હાથમાં રેશમી ફાલ અને બીજા હાથમાં વાકી તનવાઈ હતી હેખાવે તે ખુનસુરત હતો તણુમાં જઈ ચારપાલપર અર્ધ બેમનો અર્ધ આબેડતો પણે હલુડીયાએ આવી બાનુપર એક ટુકડો મુઝાપો ટુકડો પીવો ખાને શરૂ કર્યો રમતામાં પકડેના માણુમનુ રમરખ થયુ ને તેને નગન લઈ આવવા ફરમાવ્યુ તરત બે સિપાઈ રેહી મુબાનીયાને નઈ દાખવ થયા સુશાનીયો કુર્નિયાદ કરી હાથ જોગી ઉઘો ખાનસાહેબ કાં પુછ્યા જાય છે ત્યાં કરીમબક્ષ અગ આયો અને થાકા વખત સુધી ખાનનાં રમમ મોઈ કહ્યું તરન ‘ તેને પણુ લાન ’ એવો કુઠમ થયો અહમદ પેના તરફ પુરવને લખ

આ-થો તે તરણ અદમની પહેપૂરે મુગો અને ગભીર નદરો રાખા-તણમાં દાખલ થયો
અદર પા મુકી મુજરો કરી કચે ભેડુ તો મુમાનીયાની એના નદગપર અને એની સુમાની-
યાના મહેરાપર નજર પડી એની ગભીરતા એકદમ જતી રહેતી તાગી, અને સુમાનીયો આશ્ચર્ય
ચકિત થઈ ગયા હો. એના તરફ જોઈ જો. સુમાનીયાને એના જ તે તરણ, મરાહાનુ ચિત
છેઈ ભારત બની ગયુ-એ ખાનસાહેબની નજરમાં તરત આ-યુ. ખાનસાહેબ એક સરખા તે
તરણ તરફ અને વચ્ચે-ચે મુમાનીયા તરફ જોઈ રહ્યા આ દેખાવથી કરીમખાન અને અદમ
ખાને એકમેક તરફ અર્થસંન નેત્રપત્તી કરી આ સુવાન મરાહા તરફ પીકી રહ્યા.

ચિત્રપરિચય.

આનુ વર્ષમાં સમાજોત્સવ પ્રત્યે કેવળ ન્યાયમગી દૃષ્ટિથી જોતા અમદારા એક સ્ત્રી
રા ગરિસક પડિને સમાજોત્સવમાં પ્રવેશ કરવા પોતાના ચિત્રખર્ચના કેટલાક નમુનાઓ મોકલ્યા
છે જે ભાષા વિદ્યાના વ્યસની છે અને ચિત્રકલામાં માખીન છે કાંતે-મા દહા-તો મીખે
છે અને અનકાશના સમયે ચિત્રકલાનો શોખ વધાર છે એમની કેટલીક કૃતિઓ પહેલા
આમાં પ્રસિદ્ધ થઈ છે આ આંકમાં પણ એમની બે કૃતિઓ છે ૧ રાગકવિ કનાપિના
મિત્રમગળનો વિષય છે ૨ લિમર ખાવમની સુપ્રસિદ્ધ રજાવતનો વિષય ૬ લિમર ખાવમની
ફારસી કવિતાઓએ જગતના સાહિત્યમાં કંઈ અનનુ જ સ્થાન લીધું છે માહિત્યવિષયક
પ્રત્યે સર્વેને જાણીતા છે એટલે પિછપેય અત્રે નિરર્થક છે

સામાજીય

પુસ્તક '૨૪ સુ,]

ઓગસ્ટ, ઈ. સ. ૧૯૧૯

[અંક ૧૦.

પ્રાસંગિક વિચાર

લેખક - ૧. ગ્રામીયગમ ગોવર્ધનગમ ત્રિપાઠી.

૧. મુખ્યાળી મુનિસીપલ કોર્પોરેશનનું નવું બધારણ

મુખ્યાળી મુનિસીપલ કોર્પોરેશન દિન-દિન એક પ્રથમ પકિતની સરથા ગણાય છે. આ કોર્પોરેશનની પ્રતિષ્ઠા અને સ્થાન એવાં તે અમૂલ્ય બનાવા છે કે આર્થિક સ્વચ્છતા બોલતાં દિન-દિન મુખ્ય નગરોમાં મુખ્યાળી પ્રથમ પદસિંધુ છે. આજ વર્ષે પછી મુખ્યાળી આ કોર્પોરેશનનું બધારણ નગરસરથી સચવાની વ્યાજબી રીતે જરૂર જોવાઈ છે. મુખ્યાળી સરકારે પોતાના અભિપ્રાયો ખરડે. મુનિસીપાલીટીવર મોઢી આપ્યો હતો. અમદાઈ એવું માન્ય છે કે એ ખરડો જોઈએ તેટલો વિચાર ન જ હતો. પણ મુનિસીપાલીટીના મર્પવાદો પોતાનો અભિપ્રાય આપતા એ હિપ્ત વધારે બારીકાઈથી જોશે અને આખી રચનાને સંપૂર્ણ રિસૂત અને લોકશાસન બનાવશે એવી આજ અમદાઈ જ રાખી હતી. પરંતુ એ આજ નિ સામા વિરમી છે. મુખ્યાળી પદરસાખ માલુમની વસ્તીપર આ કોર્પોરેશનમાં ખેસનાર બહુક ધનિકાની જ દુકુમત સાથે છે અને એના કનાલુમાટે આ કહેાતા બોકનેતાઓ કે પ્રતિનિધિઓએ ધણ જ થોડું કંઈ છે. કોંગ્રેસ અને કોન્ટ્રી-ગોમા એ જ પ્રતિનિધિઓએ જ્યારે મુખ્યની બડીની વાતોને બેકાલી દીધી-દે છે, ત્યારે એ તો પોતાના જ સાર્થ દોકોના એ નવુ માટેની તીન ધન દર્શાવતી જોવામાં આવે છે. આ વસ્તુચિતિ ખરે જ ઘરમઝરી છે. કોર્પોરેશન સચવેલી કેટલીક બાજતો પેશ ને વાતો તે અમદાઈ ખાસ ધ્યાન ખરે છે. કોર્પોરેશન મૂલ્યે છે કે માગિક બાકુ ૨ ૨૦ જરનાર બાકુતોને તથા સુનેદના અમસદારોને મન દાખવના દુષ્ટ આપવો આ બન્ને માગતો તદ્દન ગેર માજબી અને સખત વાધા બરેલી છે. એ બાકુ

૧૫ મી ૧૬ મી ગ્રીએ છીએ કે દિ દી જતોમાના પછા જતો જે કોમેસથી તદ્દન અપરિત મને
 ત માનનાર રનાણુ નઈ ના છે તે જતોએ અમૃતમરની કોમેસમા જરૂર જનુ જ જોઈએ.
 ૧૭ કમ ૫૧ી પછુ કોમેસથી રમણુ નેવ એ દેશ રહ્યો. યોગ અપરિત છે-એ દેસોદ છે
 એનુ અન્નાડ તા દ નાથી માનવુ છે આ કોમેસમાં પળમના માછ માવકન ઓડવાયના
 રાજકારોના ની સચોટ નપાસ લેદારી જોઈએ અને વાંધમરાય માહેવને કોયાક પાળ મોનાવી
 નેનાની એમનથી પ્રળવ માગણી રણુ થરી જોઈએ જે હરિમોને જે દેગ તપા હમમત કો
 નાન નિના છે તે હરિમો પ્રળમા અમનોય આ મહાદુ ખ ઉઠા કરી રાજની સુલેક તે
 નાનમા મહાખ કર હાટ પાડે કે જેમને એ દેથીજનોમાં વણાએને ધાતમી રીતે મારવા
 માટે પ્રળ સુન્દેગાર માને છે એ હાકમે સત્તાના મહાન ઈથી પોતાનો વિજયયોય કરે તો છા કુદે
 પછા દિન્દોર હકુમન ચતાવવાને તો અ નાનાવજ છે નામદાર સમાદીને આ આપણી માગણી
 જરૂર સબળાવી જોઈએ આ પ્રતો નદાના જરાકે નથી-મહુ મહોટા છે અને કોમેસે ગમે
 તે ભોગે પછુ ને અચના જ જોઈએ અને આ દિન્દી પાર્નેમે-ટે પોતાના એક અવાજથી
 પોતાની મજબુત માગણી રણુ કરની જ જોઈએ-એ દિન્દીજનોની પ્રથમ રજા છે એ રજા
 બજાવતા પાળ પડાય તો ખરે જ દેશને રાગમારવુ પડે-દિન્દી સરાજ્ય માટે તે હમણા
 જ નાનાવજ છે

૩. ખનિફાતનો ઉજ્જવલ દિશા.

તા ૧૭ મી ઓક્ટોબર ૧૯૧૮ નો દિવસ દિન્દના મુસલમાન લાઇએએ પોતાના અરિત
 રવના મહા રમરખીય પ્રસંગ તરિકે ઉજવ્યો હતો દિન્દના વતમાન ક્રિતિદાસમાં એ દિવસ-એ
 રમરખીય દિવસ સોનેરી અક્ષરે જ લખાઈ રહેવા માટે નિર્ણિત થઈ સુક્યો છે એ દિવસે
 મુસલમાન બન્ધુઓના એક મહાનુ કુખમાં દિન્દુલાઇએએ જનિભેદને હસેલી નાખી
 કોરાસો મુઠી ઈ સાચા દિન્દીજન તરીકે સહધર્મ બળવ્યો છે અને દિન્દી પ્રળસમસ્તતા એળ-
 હજુમા એ દિવસે માદગાર પુરતી કરી છે મુસનમાની રાજ્યના પગ્મ સ્તબ તુર્કીના રાજ્યને
 ઇતિહાસ કરી નાખી કઝાણુકતા કરવાના પૂરોપીય રાજ્યોના સ્વાર્થી વિચાર રહ્યો મુસન
 માનસાઓએ એક અવાજે પોતાનો સખત વાધો તે દિવસે બહાર ગીતે દર્શાવે છે દિન્દ
 અમૃતમા તે દિવસે મુસલમાન બન્ધુઓએ ખુનાતાસા પરવરદિગારને રેડથી અને સાચા દિસર્થ
 અરજ સુન્દરી બદગી કહી છે ધધો રાજ્યાર નિગેરની પ્રક્રિતિઓ ઉપર પડા નાખી કેવ મો
 આન્યા છે અો પ્રભુને ગમે જ એવી રીતે આ મહા કિવાને ધર્મેનુ રદર આખી સાન્નિત્ય
 પછુ દુનવી ખુદાતાવાને-પરવરદિગારને પોતાના કારમા કુખની ઉડી યાદ દેરાડી છે દેહ
 દમનની મહાન તપચર્ચા તરિકે દિન્દુ-મુસલમાન લાઇએએ તે દિવસે ઉપવાસના વ્રતનું પરિ
 પાનન કર્યું આમ હજારો, બધ્કે લાખો જતોના ઉન્દા નિ આસ પ્રભુના દરબારમા પહોંચી
 ગયા છે અને પ્રત્ય-ખુદા પરવરદિગાર જરૂર જ તેને યોગ્ય દાદ આપશે એવી અગ્રહને તો શ્રદ્ધા છે

યુરોપની પ્રજાના કેટલાક રાજ્યોમાં આતર, અન્યથા હોવાં જતા પણ હોમને પોતાની રાજ્ય વ્યવસ્થા પોતાને કરી લેવાનો અધિકાર, સ્વીકારવામાં આવ્યો છે. છટ્થી અને ગ્રીમ જેના રાજ્યો પુરૂ પહેલા પણ તોફાની અને જનુની હતા તેમ જ હજી પણ છે. જતાં એ પોતાની વ્યવસ્થા કરી લેવાને સ્વતંત્ર છે ત્યારે તુર્કીના કામ છુટ્તા કરી તેમાં નહાના નહાના રાજ્યો ઉભાં કરી તેમના ઉપર યુરોપીય દેખરેખની જરૂર હોવાનો અભિપ્રાય યુરોપના રાજ્યોએ દર્શાવ્યો છે. એ અભિપ્રાય સ્વાર્થી અને ખટપટી કે દિનુરાજ્યો આજ નહિ જવા છો જે માનસિક ગભરો છે તે નામના રાજ્યો છે. હાના ભગીરદારો કરતા વિશેષ હોમની પ્રિય નથી જે તે નથી અને મોટા સ્વતંત્ર રાજ્યો હોવાનો દાવો કરે છે તે મોટા ભગીરદારો છે નથી હોમને પોતાની પ્રતિજ્ઞા, નથી હોમને પોતાની સ્વતંત્રતા, નથી હોમને પોતાની આ મુલાત કે નથી હોમને પોતાને કન્યાશુદ્ધિ જ્ઞાન આવી તીરે અને શરમિન્દો સ્થિતિમાં દિનુરાજ્યો દિનુ રાજ્યો જીવે છે અને દેવનુ એ પરમ દુર્ભાગ છે તેની સ્થિતિ અમ્હો બધે છે કે યુરોપીય દેખરેખના પરિણામે તુર્કીના આ મહાન સુસન્માન રાજ્યનું ચર્ચ જશે એ સ્થિતિ મમ નહિ અને એનું ગૌરવ અને એની પ્રતિજ્ઞા યોગ્ય રીતે સચવાઈ રહે તેટલા માટે દિનુરાજ્યો સુસન્માન મનુષ્યોએ આ ખિનાફત વિનસ ઉત્તરો અને તે નાજખી રીતે વ્યાખ્યાન આપ કરું છે આત્મજ્ઞાનનું જેને જ્ઞાન છે તે પ્રજા પીછાં કુ કરે દિનુલાઇઓએ જે એકીમાનથી પોતાની મદ્યાર આપ્યો છે તે માટે તે આત્મજ્ઞાનને ઘાત કરે છે જે જાતે તેના પાપાનન માટે અભિનંત્રની જરૂર નથી પ્રજા જા દેવના ગાત્ર મહામોટા વમનીયસુના એકીમાનમાં પુરુષાર્થ અને સક્રિય અને પ્રતિ દેવો આ એકીમાનના આ શુદ્ધ પ્રજા મન પોતાનું પુરુષાર્થનું અમ્હારા દેશ સમગ્રઉપર પ્રસ્તાવો દિનુરાજ્યો ધિમિત અને પ્રજા વિમાનને એકતામાં પ્રચ્છ સ્વરૂપમાં દર્શિત કરે એવો મગન વિનસ કાનને વહાલો આપ્યું સમમ જો એ અમ્હારી પરમ ગૂં છૂટા છે.

૪ ઇન્ડોચીની બીડ અને મહાત્મા ગાંધીજી

મહાત્મા ગાંધીજીને ટૂંકે દિનુ કેટલું રમે છે એના વિચાર પણ કરવાની આપણે જરૂર નથી એ તપસ્વી જીવન જીવનાર કર્મનીર આ દેશનું મહા મોટું અમમ્ય ગૌરવ છે. જતા એમની કાસાક છુટક જવાયા પ્રસંગોએ-અને એ પ્રસંગો હમેશા પ્રજાના જીવન અને મત્સુના જ હાથ છે તે પ્રસંગોએ-તેમણે ઉચ્ચારેલા અભિપ્રાયો પ્રજાને મળે જરૂર ઉતરી શકે એમ હોતા નથી એમ જ નહિ પણ પ્રજાના હૃદયની ઉંડા સ્તરની આક્રમક ખૂંટ્યા જ કરે છે પણ પ્રજાને એમની મહા શુદ્ધ પ્રતિજ્ઞા અને એકશુદ્ધ ચાલિત અને હોમની અનેક દેશમેના-એમનું ખલુ જ્ઞાન છે એટલે પ્રજા પીછાં વ્યક્તિઓ માટે જાહેર અભિપ્રાય આપતા જે વિચાર કરવાની જરૂર જોવાની નથી તે વિચાર એમને માટે કરે જ છે એ કાવો જોષ્ઠએ એ ધર્મ છે પણ દેશના દિવસો દરિએ યાવ નથી ઇન્ડોચીની બીડ ઉપર મહાત્માજીના વિચાર નવ

મીની ડાહ્ય છે કે આપણા મે. જ્યારે પણ આમ જ કરીએ - હા, મે મોતે ત્યાં દોષ આપે
એમની તમના દોષ તો એ મેં જ કરે, પરંતુ જે પ્રમત્તની જ ત્યાં હોડ દોરે અને અગતી દિશા
દેવ જ્યારે દોરે તો સત્તાધિકારીઓની જ મનોરુચિ ઉપર નાયતા રાજ્યમાં કે તેમના દુષ્ટ્યોનો
પાલન - અને આમ આપના ડાહ્ય જાર. કષ્ટભર માટે પણ ઘડી કમશે જ નહિ આજના
મોતાવિ મીઓ અને અરિજાનીઓ માનના પ્રજાજન હતા અને આપની નવના કરી થશે એ
નવ એમના મેં ઉપરથી ૧ માટે ખમેડી દેવાની જે જોર આમ નાધીના અભિપ્રાય, મીની
નિયમી - એથી અસમજ બની જમ્હૂર કે પળ - બિન્ન પામે કે

૫. હુદુદ ઇમિટીની પગલગની તપાસ

[illegible]

આઠમી પૌર્વાત્ય પરિષદ.

અને

ત્વ હરિલાલ મુવના સંસ્કૃત કાવ્યો.

લેખક—રા મોહનલાલ દલ્દીશ્વર દસાઈ, બી એ, એનએન. બી.

પૂર્વના ધર્મ અને સાહિત્યો અભ્યાસ કરનારાઓ (Orientalists)ની આત્મ પ્રવૃત્તિય પરિષદ (International Congress) ની આઠમી બેઠક સન ૧૮૮૬ માં વીએનનાઈની રાજધાની નામે સ્ટોકહોમ અને ફિન્લિયનિયામાં ભગઈ હતી અને ત્યાં ઘણા વિદ્વાનોએ ભાષણો કર્યા હતાં અને તેઓ મોઝી આપ્યા હતા તે સમયે યુગ્મગતના ૨૫ સાક્ષીઓ હરિયામ હતાં રાધ કુનબી એ, એનએન બી પશ્ચિમ ગયા હતા તેમણે એ પ્રશ્ન સંસ્કૃતમાં જે ભાવવાદી કા પો તે પરિષદ અથ ધર્મ રચી સભળાયા હતા તે અને આપ રામાં આવે છે પ્રથમ મુખ્ય રજીકદામમાં તે પરિષદની પૂર્ણાવુતિની સભા સન ૧૮૮૮ માં તારીખ ૭ મી સપ્ટેમ્બરે થઈ, તે વખતે બોનામાં આ યુ હવું અને બીજી કાવ્ય તે જ માસની ૧૧ મી તારીખે ફિન્લિયનિયામાં તે પૂર્ણાવુતિ પી સભા ભરાઈ તે વખતે કહેવામાં આ યુ હવું તે બનેમાં પરિષદ અને તેના આશ્રયના તેના મળી અભિનન્દન આપના ઉપરાત નોંધ અને સ્વીકારના નામ તથા પ્રગળે પશ્ચિમને જે સ્વાગત કર્યું હતું તે આ તેમનો ઉપકાર માનવામાં આવો છે ત્રીજા અને ચોથા કાવ્યમાં કોએમમાં જે પ્રીતિસમેનન થયું હતું અને તેમાં જે જાનપાનારિનો જ્ઞાનન અનુભવ થો હતો તેનું અને રજીકદાનો ધોધ કે જે બોના પશ્ચિમ છેવટે મળ હતી તેનું વર્ણન કરવામાં આ યુ છે તે સનમાં પૂર્વ દેશની કલ્પના અને પાશ્ચાત્ય વિચારનું વિનયન સમિતયુ માનુષ પદો [કુબનસં રેઈડ ૧૮૮૬ ૪ ૧૫૮]

પ્રથમ કાવ્ય (Idyll)

[પૌર્વાત્યની આઠમી આંતરપ્રવૃત્તિય પરિષદ અને તેના આશ્રયતા રાજ્ય એનરકર બીજાને અભિનન્દન આપનાર નોંધ —]

સ્વમાયસૌરસ્યવિશાલિની સિતા

પ્રભૈવિળી પ્રોજ્જ્વલહસચાહિની ।

નિશાઘકાર મરતે તિલોક્ષ્વ સા

દિશા તું ચક્રે ધ્રમતિ સ્વ ભારતી ॥ ૧ ॥

શકૈસ્તુર્યકૈર્યવનૈર્નૈર્વનૈર્વૈ—

રહેજિત પશ્ચિમદેશમહલમ્ ।

લખિતના કાવ્યો ૩ ૧-૦-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઈ

मन्वाद्यण हा कधिरे परिप्लुत
नमालनीछ तिमिर सुप्रिस्वृतम् ॥ २ ॥

मिश्र तमिष्याहतमत्र न यति
द्युति समन्ताद्य घोसरोमके ।
चलाचले वृष्टिमुने उनेऽम्बुने
मृगास्त्रेष्ठा हिमुति शारदी ॥ ३ ॥

शम रम भाय सुदुर्लभ ह्रम
निने निने वृद्धिमित सुमन्तेती ।
निने पपाता तया यद्वड्या
य उत्तरास्ते सुर्य, समाधिना ॥ ४ ॥

स्वप्नता श्री-सकता कला बल
क्रमेणतस्याः नमुपागत स्वप्न ।
निशा प्रभाता भस्मिन् तमोऽद्यण—
द्युति प्रमदा मिलिताद्य चान्द्र ॥ ५ ॥

प्रतिनिधय मुनिभङ्ग ज्ञ
वमाद्युय गगना समाभ्यास्यती
मप्रोयना नम्रनि चान्द्राविनी
पिराजते प्रियमुने सरस्वती ॥ ६ ॥

सरस्वता वीर्यप्रसाद उदीयति रुचि सुमनि ।
सुयश जयतादास्का सुरति शरदां शनं जगति ॥ ७ ॥
जयप्रोदन तेन शारदामभयं नय
आचन्द्राकंगिरिस्कन्दापसेधीसि-पु-भारतम् ॥ ८ ॥

[आभा १ ३ अने ५ १३५ ८, २, ३ अने ५ छिपति ७६, ७ आभा ५ ८ अने ५ १३५ ८ छिपति]

1 Bhairavi or the Goddess of Learning white and naturally remarkable for sweetness seeing Darkness in the (land of) Bharata (i.e. India) of night desirous of Light wandered in all directions riding (her) shining swan

2 The western countries were harassed by the Sakas (Scythians), Turushkas (Turks), and every new succession of yavanas (Barbarians). Alas! blood red is the evening sky spread all round! Darkness as black as the Tamala trees extended far and wide

अभिलाषः ३ २-०-० अने अने निपाती अने उपनी भुवाध

3 Misra (Egypt) was smitten with Darkness. Here there was no Light but a fall all round in Greece and Rome. What (then) will the Autumnal Moon shine out of dense clouds constantly fleeting (about her face) big with rain? (Never)

4 Seeing that quiet and pleasure were unattainable (there) (and that) trouble was increasing day after day (she) fainting way fell here from the sky. (And) she repaired by chance to what are called the Uttara Kurus or the Northern Kurus

5 Here Freedom Fortune all arts and sciences (an) strength—all that was hers came gradually to her. The night passed as the Darkness melted away. The morning Light smiled (and) she met her friends

6 Now the virtuous (Bhārati) inviting every three years her Muni's from one Ashrama or hermitage to another is now Chakravartini (Universal Empress or going in a circle) engaged (as she is) in a Satra (or long session of Sacrifices) (and) she who was bhārati of India now shines as universal Sarswati (sit moving about the whole World)

7 May His illustrious Majesty King Oscar favour'd of Learning and Fortune—a Poet Prince and Philosopher—May He glory for a hundred years in (this) World!

8 May this new Light borne of Learning manifested her glory as long as the Sun and the Moon the Hills and the sea. Scandinavia and India

(METRICAL TRANSLATION)

Qu'swan astride in search of Light
The Goddess Bhārati pure and white
From clime to clime from land to land
Her course unwitting she did bend
When she observed the darksome night
Drop on the Land of Bharati as blight

The Scythian swarm, the Turkish troop
Each new Barbarian boldly swoop,—
On lands extending westward far
She saw all bathed in blood and war—
Blood crimson as the evening sky
Thick gloom set shrouding low and high

It smote the Land of Egypt wise
 In Greece and Rome there was no rise,
 But fall all the around How from the cloud
 Big with the rain that would fleet, shroud
 Her face can shine and smile serene,
 The lovely Dian's dainty mien?
 Her Peace and Bliss for ever gone!
 And misery daily growing alone,
 Was left to her! ha! Bharati feels,
 She falls from sky, she faints, she reels!
 She here by chance alighted sheer,
 On Lands is Northern Kurus we hear
 Her wealth her freedom, arts, her strength,
 To her returned, all all at length
 The Darkness melted Night was set,
 Sweet smiled Aurora, Friends she met,
 From hermitage to hermitage
 Every three years invites her sage.
 Devoted votaries, faultless She,
 In sacrificial sessions' glee,
 And she that was-up to this time,
 The Goddess of old Bharata's clime
 Moves in her right imperial sway
 Saraswati that all obey
 Favoured of fortune and of Her
 The Poet Prince, 'Philosopher,
 For many a winter, many a Spring,
 May glorious Oscar rule as King!
 And may the Light of Bharati new,
 That a glorious borné as here you view
 Shine ever and ever, may ever shine
 So long as Sun and Moon do shine,
 So long as proudly stand the Hills,
 So long as rolling Ocean reels,

૧. સ્વેનનર્ણી, સ્નાનાધિક સુરસનાથી ભરેલી, અને સ્પષ્ટાચયુક્ત ભાષાવાળી ભારતી (સરસ્વતી) ભરત દેશમાં રાત્રિના અધકારને જોઈને સર્વ દિશામાં ઉજ્જવલ હસના વાદન ઉપર મળી ફરતી હતી.

૨. પશ્ચિમના સવ દેશોને શોકાએ, તુરજો(તુર્કી)એ અને નના નના વનન જોડાએ આક્રમણ કરી) બહુ રમઝા. (તેો પરિણામે) શોકનો સિપા છે કે સધ્યા જેવું સાસ તોલી આરે બાજુ વહેવા પામ્યું અને તમાવપત્ર જેવું સ્વામ નાધાર માં રથએ પ્રસર્યું.

૩. મિસર (ઇજીપ્ત) દેશમાં ઘેર અધકાર આપ્યો-પ્રમાણનું નામ ન રહ્યું એટલું જ નહિ પરંતુ ક્રીસ અને રોમ દેશમાં પણ સર્વ પ્રકારે અનનતિ થઈ વરસના માટે તૈયાર થયેલા યજ્ઞવિયજ્ઞ એના ધટ વાદળાઓમાં શરદ્ ક્રતુનો અદમા ઉદય પામે (કદિ પણ નહિ)

૪. શાંતિ અને રક્ષ અતિ દુર્લભ બનણી અને મિનસે વિમે કાન્તિ વૃદ્ધિ ગત થતી જોઈને તેણી મૂર્ખોના યદને સ્વગમાથી અત્ર પતન પામી, અને ભાગ્યયોગે જોને ઉત્તર કુર કહેનામાં આવે છે ત્યા જ તેણી આવી પડી.

૫. અત્ર સ્વતંત્રતા, લક્ષ્મી, સદા કતાઓ, અને વક્તિ એ સર્વ કે જે પોતાની (સપાનિ) હતી તે સર્વ અનુક્રમે સપ્રાપ્ત થયા રાત્રિ આસી ગઈ અધનાગ મળી ગયો અપરજોદય થયો અને તેણીના બધુઓ મળ્યા.

૬. હવે તે સતી (ભારતી) દરેક ત્રણ વર્ષે એક આશ્રમમાંથી બીજા આશ્રમમાં પોતાના મુનિમહાસને જોલાવી ચક્રવર્તિની (સાર્વભૌમ રાત્રી-ચક્રમાં ગતિ કરેલી) સત મહાપરા કરવામાં ઉત્થાન બની આખા વિશ્વની સરસ્વતી તરીકે શોભે છે.

૭. સરસ્વતી અને લક્ષ્મીના નરો જોએ મેળવ્યા છે એવો રાજા આસ્કર-કરિ, તરવડાની અને વદસવી નરેશ જગતમાં નત શરદ્ (વર્ષ) સુધી જય પામે.

૮. આ શારદાએ ઉત્પન્ન કરેલું નવું અને અત્ર અપિર્ભાવ પામેલું તેજ નમાં સુધી ચદ અને ધર્મ, પવૈત અને સમુદ્ર, રુદ્ર-દાનર્ષ (રુદ્રાન્તરેનિયા) અને ભારત દેશ રહે ત્યા સુધી જયવ તુ નિચડા.

બીજી કાવ્ય (ગીતો ૧૧)

(નાંધ અને સ્વીકૃતના લોકોનો તે ગૌરવનું હૃદયપૂર્વક સ્વાગત કરવા માટે ઉપકાર)

અયૈવદા ગૌલસુતા પ્રસન્ના

મદક્ષિણા સા જગત સુતામ્યામ્ ।

દિદેશ કન્યામણિયુગ્મમય

સિદ્ધિ ચ બુદ્ધિ ચ પળ ચકાર ॥ ૧ ॥

* મણી ને મેળવે ૨ ૨-૦-૦ એન એમ તિપાડી એન્ડ કંપની, કુબાઈ.

स बहिर्वारो निगि सप्रतस्वे
 गणाधिपो मूपकपाहनश्च ।
 प्रदभिषीकृत्य शिव शिवा च
 स आनयस्ते दशमुद्रास्वे ॥ २ ॥
 प्राप्त पुन स्कन्ध उमासुताप
 सीढार्दहया धृशमीयुषी हा ।
 सा राजमाना पुत्रपानमिश्र—
 मिलामिध गडमिय प्रपदे ॥ ३ ॥
 प्रितिमुपगतां सोऽय देवसेनाधिप
 प्रतिभुचममगणामेपिजा-स्वर्गममे ।
 प्रकृतिमह्यमा ना सुस्मिता गीह्य लक्ष्मीं
 सट्टयजनता गा वासमगीयकार ॥ ४ ॥
 स्वगात्तरापयोपाय स्कन्धावतस्तुहत्तर ।
 प्राप्त इतत्रयैषोऽय भारत्यापि नमेदिनः ॥ ५ ॥
 जगा जगति मोक्षतामानिप्योहासमानसौ ।
 स्कन्धिनोऽहन्दि प्राची विद्यायनलान्ता ॥ ६ ॥

1 Once upon a time Parvati (the daughter of the Mountain)
 who is pleased directed her two sons to perform a voyage round the world
 and offered as prize two beautiful damsels viz Siddhi (accomplishment)
 and Buddhi (intelligence)

2 He (the God of War) riding his peacock set out on his journey
 (And) here Ganesha (the God of Wisdom), riding his mouse, obtained
 the two sweet damsels with their faces as beautiful as the moon, having
 long round (his parents) Shiva and Shakti (the Parvati)

3 Now when Skanda (the God of War) returned the affectionate
 Uma (Parvati) became very sorry (And she) being abashed removed
 herself to the Continent known as Havartta, unknown to men

4 The General of the Army of the Gods was greatly dejected He
 desired a land that would rival the Svarga (or Paradise) of the Gods
 Here having seen Nature incomparable, and Beauty sweetsmiling and a
 Land full of people of good heart, he fixed his residence

5 That is that Skandavartta or the Continent of Skanda known as
 Svarga (Sverige Sweden) and Uttarapatha (on the North Norge, Norve)

way), very friendly That has been found by Freedom (also as her home)
Even Bharati (the God of Learning of Bharati India) likes to repair to it
~ 6 ~ May the Scandinavian People free from evils rejoice in this
world, with their hearts delighting in hospitality and with their minds
bent on learning the lore of the East

(METRICAL TRANSLATION)

The Goddess mountain-born did once
A voyage round the World her sons
The fiery God of War and
Gandha of Wisdom God, Command
She offered prize for marriage meet
Accomplishment Intelligence sweet
Siddhi and Buddhi, beauties rare
To him that home doth first repair
Mountain, his peacock Skanda flies
To get the start to win the prize
Gandha cunning, still, he schemes
His parents Heaven and Earth both deem
He mount his mount he goes them round
The much loved prize he found

When Skanda from his voyage is back,
No prize! fond mother is taken back
In Sorrow Parvati hides her face,
Ashamed, She suddenly leaves the place,

To find a Continent She flies
Whereof the harder sex none hies

The God of War full of disgust
His heavenly home he left in quest
Of lands that would be Paradise
To Him, and more than that likewise
And here unvalleied Nature found
He, Beauty smiling, sweet around
And Peoples of good heart possess
He made it home, his Heaven his rest

His North Way Norge was yclept,
His Sarger Sverge true and apt,
From Skandja, Scandinavia named,
Throughout the world those countries famed
May Peace Prosperity, ever bless
The Scandinavians ! May they ever address
To Studies of the Orient Light,
To whom guests foreign are delight !

૧ એક વખતે મહાપરંત (હિમાચ) ની પુત્રી-પાર્વતી (પવનની પુત્રી) એ સુપ્રસન્ન થઇને પોતાના બે પુત્રોને જાતની પ્રદક્ષિણા કરવાનું કહ્યું, અને તેને માટે બે સુંદર કન્યાઓના નામે સિદ્ધિ તથા કુદિને ધનામ આપવાનું જાહેર કર્યું.

૨ કાર્તિકેય (કુદનો દેવ) પોતાના મોરના વાહન ઉપર ચઢી તેમ કરવા હિમામાં નિકળી પડ્યો. જ્યારે ગણેશ (કુદિનો દેવ) પોતાના હિંદના નાહન ઉપર બેઠી (પોતાના પિતા) સિદ્ધ અને (માતા) શિવા-પાર્વતીની પ્રદક્ષિણા કરી તે બે અદ્ભુતી કન્યાને મેળવતો હોય.

૩ હવે જ્યારે રકન્દ (કાર્તિકેય—કુદનો દેવ) (જગતની પ્રદક્ષિણા કરી) પોતા કુર્યો સારે સહાય હૃદયવાળી ઉમા (પાર્વતી) ને અતિ અનુતાપ બેઠો થયો, (અને તેણી) સજ્જા પામી પુત્રોથી અપરિચિત એના ધનારનું નામના ખામ્મા બની.

૪ આ, દેવની મેનાનો અધિપતિ (રકન્દ) એ નિરાશ પામી દેવોના સ્વર્ગ સમાન ભૂમિની છાંછા રાખતો અહીં અનુપમ પ્રકૃતિ (કુદરત), અને સુરિખત-સુપ્રસન્ન લક્ષ્મી નિહાળી આરા હૃદયના લોકવાળી આ ભૂમિ પોતાના નિવાસ માટે સ્વીકારી.

૫ તે જ આ અતિ મિત્રભાવ દાખવતો રકન્દાવર્ત (રકન્દનો ખામ્મા-સ્થાનિતેવિધા) જે સ્વર્ગ (સ્વેરિએ-સ્વીકન) અને ઉત્તરપથ (અથવા તો નૌથે-ઉત્તર, નૌથે, જ્યેવ) એ નામથી જાણખાય છે અહીં સ્વતંત્રતાએ પણ પોતાનો નિવાસ પ્રાપ્ત કર્યો, તેમ જ ભારતીએ (ભરતની સરસ્વતી) પણ નિવાસ કરવા છાંછા રાખી.

૬ દેવ વચરના રકન્દ-રાગીઓ કે જેઓ આતિથ્ય કરવામાં ઉદાસવાળા મનના છે અને પૂર્વની વિદ્યાનો અભ્યાસ કરવાની છાંછાવાળા છે તેઓ જગતમાં આનન્દપામી,

કાવ્ય ૩ (Idyll III)

[કામેસના કરેલા સ્વાગતનું વર્ણન],

કુસુમપદ્મત મે સર્વદાદ ઘડિયે, સદ્વચનમરચિ દાહ્યાં સર્વાકામ્યયા તવ
સરલલલિતમાવ કોમલત્વ રસાચ્ય પ્રતિમિતમિદમસ્મિન્ પુષ્પ પતતપ્રસન્નમ્ ૫૧૭

ઉમિનાયા ૩ ૦-૮-૦ એન એમ ૧૧૫૩ એન્ડ કંપની, મુંબાઈ

कदापि नहि विस्मृतं पथमदेष्यमि स्यात्त
महोदधितरुमिणी प्रणयरुमिणी प्रो-गुला ।

ध्वजेषु कम्पल्लवैर्घरनेत्रमुग्धापुत्र
स्मिन्तं रसिकवर्गमभिषलनतं सुहृदपान्वितं ॥ २ ॥

प्रणीपमधुराक्षरं विसृज्यादिकेन्दोरण
प्रमनचयमर्णराजताम्रकोदण ।

स्वभावललिताप्लरो रसिककिर्तनार्णवे
अलौकिकमुनस्तनदमनोद्वेगस्यक ॥ ३ ॥

मुधानयमदोस्तयय इमाकर्ममाजने
सरितामरोवरप्रथमहर्षमदशने ।

दिनमहो दिने दिन इदमिममादिना
सुरा किमु गृहागता अलिययो नु प्राचीरता ॥ ४ ॥

अष्टपूर्व वृत्तेषु कायेष्वनुनपूर्वकम् ।
स्कन्दिनामिदमातिशयमानमिदना नु न वताम् ॥ ५ ॥

(१०-११-१९०७, २-३-१९०७] अने ५ अष्टपूर्व मा १०)

1. The flower that has been presented to me by the lady with her eyes like the lotus and the face like the moon I shall ever bear with my heart. (For) there is unaltered smiling in this flower, her simplicity and sweetness and her tenderness full of sentiment

2. Never never will that welcome be forgotten like the shining river of regard surging like the great sea. What with banners the hands (like tender leaves) the lips, and eyes like the sweet lotus with smiles of sweet rays and with amusements mixed with intense delight

3. With sweet words (of welcome) inscribed in illumination, with the showering of flowers with the breaking forth of clusters of stars of fire (in fire works) with music as of the divine choristers and of the naturally sweet fairies and with opera dances unusual delightful to the eye and to the mind

4. With the serving of the mead of Gods and of the festival flowing with wines and viands of all deliciousness with the showing to us the sights of the rivers (waterfalls) mountains lakes and best of places, the Orientalists have been entertained here from day to day without stop and cessation as if they were the Gods that had repaired to their houses as guests

५. १०-११-१९०७, २-३-१९०७] अने ५ अष्टपूर्व मा १०

૬ What was not seen in life what was never heard in the songs of
 oaks was this hospitality of the Scandinavians—May it resound (through-
 out the world) !

૧ ના પુષ્પ મને મનાલી અને નામુખીએ ઉપહાર તરીકે આપ્યું છે તે હૃદયપૂર્વક
 સન્દા નાખીરા (કાણુ) ને પુષ્પમા તેણીનો સન્ન અને લખિત બાન આજે તેણીનું રસિક
 કામચલાન મૂર્તિમન્ત થઈ સિમત કરે છે

૨-૧ ઉન્નમન અને પ્રજુષના ગંગાગી, સમુદ્રની હાથે આ સ્વાગત કદાપિ નિમ્ન
 નિને પામશ નહિ, પુષ્પઓથી પાનન જેવા કુમળા હાથો વડે, મધુર કમળ જેવા અર્ધર
 ઘડે નેત્રોથી રસભર્યાં કિરણોનાળા સિમોથી, અભિહર્ષથી ભરેલી રમતોવડે દીપમાળામા
 (કાતરેના સ્વાગતના) મધુર અપંગથી, કુસુમકવિ આદિથી ભરના તોરણોથી, પૂનાની
 વૃષ્ટિથી, આતસબાજના તારાઓથી, રતનાનથી લખિત અસરાઓ જેવી સ્ત્રીઓ આજે રસિક
 ગાનના સગીતથી, અનૌકિક વૃત્તથી, નેનમનોહર નાચથી, સુધા જ્યાં આસરથી કરેના મહેલ સ
 નથી, નવાભર્યા ભોજોથી, નદી, પર્વત, સરોવર, મહેલોના દર્શન કરાવનાથી પૂનાના સાહિત્ય
 ગમિકાને દિવસે દિવસે સનતપરો એવા આનન્દન કર્યા છે કે જાણે તે અતિથિ તરીકે દેવે
 આવેના હોય

૫ છન્દગીમા કદી એવું ન હોય, કાન્યમા કદિ સાભળેલું ન હોય એવું આનન્દી એવું
 ૨- દીઓ-રકન્નાતરીઓનું આનિધ્ય આ હવે ને (સમગ્ર જગતમા) પ્રતિવેશ પામે

કાવ્ય ૪ (Idyll IV)

હૌમેન છાથી નખને (દાનહાટના વેધ જોના અલંકારી, તે ધોધના કેટલાક બાનનું વર્ણન)

નૃત્યતિ ગાયતિ કુજતિ મધુરં સુન્દરતર હસતિ ફેનૈ ।

રમતે કમતે ફિરણ રમણ તરણેસ્તરમિણી રમણી ॥ ૧ ॥

હરિરવિ નિશિ નિશિ દિશિ દિશિ પિપાસતિ રસ નુ ચુમ્બતિ સુષદનમ્

અમૃતકરં રાલિંગતિ હૃદય પ્રણમી રુફુદ વિક્ષતિ સરલમ્ ॥ ૨ ॥

સમુચ્ચલતિ કમ્પતે મધુરનીલદુગ્ધસિતાં

શશાકકરવેષિતા નિશિ દિનેશમાવર્ણિતામ્ ।

દિને કચલિદિય પુનર્નવનવા મનોહુરિણી

વિમર્તિ સરિયદ્વતા શ્રિયમહો નુ વેણિચ્છલાત્ ॥ ૩ ॥

[૧-૨ મા ગીત અને ૩ મા ૧૫ની ૭૮ છે]

૧. This beautiful river dances, sings, coos sweetly and smiles beauti-
 fully with her (white) form She plays about and she woos the sweet
 ray of the Sun

સંસારપણુ- (નામક) ૩ ૦-૧૨-૦ એન એમ નિપાકી એન્ડ કંપની, મુંબઈ

2 Night after night and from place to place even the moon desires to drink her nectar and kisses her beautiful face. She embraces her with her ambrosial rays. And she full of love enters her open plain heart.

-3 O she bounds forth she shakes her sweet greenish (waters smiling) milk white (with the foam), entwined in the rays of the moon at night and burnished with the light of the sun sometimes. She hears her ever-renewing wonderful beauty charming to the mind in the form of her tresses as it were. How lovely!

૧ આ સુ લ નદી (જમખાન) રીણ સાથે નામ છે, માલ છે, મન ક્રમ કરે છે, અને સુદે હસે છે તે રમે છે આ મુર્ચના ગિણુ આથે પાનાના રમણ તરીકે કામ કરે છે

૨ દરક સરે અને સર દિશામા ચક્ર પા તે પીનો નમ રીસા પી ઈન્દ્ર ગાય ૭ અને તેના હુ ૭ વહનને મુખે છે તે તે પીને પોતાના અમનમર ઈન્દ્રોથી આપિ । ૩ અને તે પ્રણયી ગાની તે પીના શુદ્ધ હ યમા પ્રવેશ કરે છે

૩ ત (નર્મી) ઉઠાળા માટે છે, અને મહુર પીન ગંગા દ્વારા જેના પાળા સ્થિતિનાગર
સાથે સ્થિતિ કિરપુથી દગાઇ ગયેલી અને કચિલ દિવસે ચરતા પ્રભાસથી નોની કપે
વળી બહોઈ નનનની મનોહારી અદ્ભુત સોખાને ગણે વેળી કેમ હાથ નાં તેમ વેળીના
કો માટેલા કો છે

[આમા નૃસિંહની બાળાનર જ માં છે, બાળી સન સ્વર્ગરથ સાથે શ્રી કૃત્તિજી - ૫મે
બાળાંતરે બેઠો કાંઠાપુત્ર મળી-છે તેથી ત સર્વ અન આપતુ મોત્ય ધાતુ છે - નેમ -]

વિજ્ઞાનમન્દિર.

૧૫ — પ્રાં કાન્તિવાય છાનવાય તથા એમ એ

૧. દિન્દી વિજ્ઞાનશાસ્ત્રીઓને માન.

જે દિન્દી વિજ્ઞાનશાસ્ત્રીઓને મનમાન મનમાના સમાચારી આપના થાય છે એ નો પ્રયાણના વિષયમાં સર પ્રથમ ચન્દ્રમાને ઇન્ડિયન સાયન્સ પ્રોગ્રેસની આનની મેમ્બર પ્રમખ નિમા-
ણમાં મળ્યું છે તે છે સર પ્રથમ મ. ૧૫ નિમે એક છ નખએ એમ નાઇટ-હુક મર્યાદા
એકે ક્યો સનો (જુલાઈ ૧૭ ૩૬૬) ઇન્ડિયન સાયન્સ કાચેસની પ્રાપનામાં પ્રમખે થતા ભાગે
કેમો હતો તથા પરીથી પણ એ આ નમ્યાની પીનરા ભાગે ખાન ગી ૧ મેના આનસન્સ
વેલામમાં એ બહુ રસ નેના હતા તે પછીથી એમ જણાવુ હતું માન્ય પ્રોગ્રેસની ૧૧ના
બ્રેજેલના તથા અમનદારોના હાથમાં એની બધી ગઈ તેથી તેમ જ કેટલાક ખાસ અગ્રિન
નસગથી જો રાખ ના જ થયા છે તે પ્રે એ કના તેજા આ ના પછુ નહાતા તમા પી ત
દેન્દીઓને પણ આ રાત કચની નહતી જ જગીર ન ૧૧૩ તથા પ્ર ૧ ચન્દ્રમાને એના બે પેનાનિશ
દિન્દી દ્વારા હતા એમો સાયન્સ પ્રોગ્રેસના પ્રમુખ ૧૧ માન હી અપાય નરિ ૧૦૦
૩૫૫ અમેજ પેનાનિશને જ તે માટે જોગવો ૫૬ માવ પ્રગે જુલાઈની મેકે ૫૧ નો આ
જો દિ દી વિજ્ઞાનશાસ્ત્રીઓના હાથ કૃત્રીથી બનસથાપન નગા સમય સારસમાં આ ના હતા
એને આપરે સર પ્રથમ ચન્દ્રમાને આ ૧૧ તે પ ૧ નમાન મળ્યું છે એ જો ૭૫ માન
થાય છે પટેની મેમા સર અતુતોષ મુન્દ્ર પ્રમુખ હતા તે પછી હવે આ સાનમાં મન
પ્રમુખ પાછા એક દિન્દી છે બન્ને બચાળીઓ છે દિન્દીના ખીન મધ પ્રનમા ૧૦ આ માનો
આપક જુલાઈ નેના દિન્દી વિનાન બહી નથી, એ આપલી પેનાનિશ સારના ઉપર પ્રમલ
નોખે છે બીજા સાન રામા નો મધ જરો ને ?

૧. બીજા સાન જુલો જાનનું છે તે પણ એક બચાળાને નથા એક રાપનશાસ્ત્રીન મ જુ
છે જો નીનગા ધાર ઇન્ડિયન તથા પેરિસની યુનિવર્સિટીની મહોદામાં મહાગી રીપ્રો પોનાની
સાચાવનિ નોખબાળને ની ૧ મેજરી છે દિ ૧૧૩૨ એમને કેજારી ખાનામાં આ ૭ એન,
ચીનીઓ છે, ને, જુલાઈ માસથી અ હાગદી સારી મુ કલેજમાં સાય રાખના
પ્રોફેસર તરીકે તે કામ કરે છે આ માન દિ દીઓને દિન છે અમને માનમ છે તથા બગી
વિજ્ઞાનની માર્યામાં આપણુ જુજ લી-પણ દુર્ભો ને હવે સદાન ચોન-નો રી નથા જારી
ન ૧૧ વસુને જ આ માન મ મુહુટ ઝો ગયો પણ મોરિન્ની અન નાનમમાં જ નહુ પ મુહુટ દમ
દમગુજ મોડા દિન્દીઓને આ ૭ એસ મા નિમ્યા તેમા બીજા એ-૧ એ પી નરકાર
વે પમુ રસાયણશાસ્ત્રી ને અ હાગાની સરકારી મેજરા પ્રાન્સ-પણુ નિમાયા છે મારા
માતા બધા દિન્દીઓ યુરોપ અમેરિકામાં વિજ્ઞાન અખાત કરીને આવે છે તમે મુખ્યત્વે
જો મુની નહાની નથા સરમર આ ૭ એસ મા પ્રેસીદરે કે તેથી જ ઝો ધારને નવા

અમિતનન આપના ઘટે છે આટલી ઘોડી મુક્તમા પણ એમની પ્રીતિના કીર્તી નથા મુક્ત
નનની ખ્યાનિ અ હાના થી પ્રસરી વૃન્ધા છે

૨. ઇન્ડિયન-કાન્થ નમ્મે દનસ.

ઈન્ડિયન નથા કા સ નમ્મે " ઇન્ડિયન એન " નામથી યોગખાનો સમુદાય છે તે સમુદાય
થીને-સિસમી નીના જળ ઉપર નનથો ગતિ કરી સંકે એસ સાવનો જના નગરે વ્યવહાર
ગાખામા મુક્તી પડ છે એટલુ ખર્ચ છે કે હવે હવાઈ માર્ગેનો ઉપયોગ થઈ નડ એમ છે,
ને નિમિત્તિ ને ઉપયોગ નધતો જ જગે, જના ઘણા ના મુધી તે ન્હાના પાયા હોઈ રહેગે
તથા આગમી જેવો અર્થને મુગમ ને મોરો નહિ થાય. તેરી ઇન્ડિયન મુદાય ખૂ સાને
એટને કાન્થ માથે જમીનથી જેટલી દેવાની યોજનાઓ વારંવાર કરામા આવે છે ને ને નજ
કે રિયા નીચે માગ કરા ને તેમા આગમીઓ નિવસિત રીને અનાવની એમા તો હવે કોઈ
મરકેની રહી થી અથાત્ પૈતાનિક માધ આ યોજાને કોઈ ગીને નડે એમ નથી, જુવગી
અગમક અને ગીને ને છે બનહાર પણ વધારે ઝડપવાનો થઈ નડે છે તેરી નાનાર, આ
યોજનાઓ પ્રજા ને સર ન મમમ મુકનામા આવે છે તે હજુ મુધી કાન્થ ઉપર જ રહી છે,
એનુ કાન્થુ દેવની મુક્તી પા. થી, કાન્થુ કે જો કે ખમ થઈ થો જ નો પણ મુક્તો
દેગો અમુદ કે મુક્તી કાન્થ ગજકીન છે અ નરસના અરિયાસની કે આપીને વખતે,
સકાધને વખતે, એ માર્ગ નાશનો જ માર્ગ થઈ પડે તો ૨ વળી ઇન્ડિયન એમ અમજે છે કે
એની મલામુધીના નિકાઓ મુધીની અત્તા એના મુદાયથી અત્તા ગહરાને નીચે, પોતે એટ
જે તથા મોટુ નીકામન્ય ગખી મટે કે, એના જ ઉપર ગઈની છે ટિવા નીચે મુરગી
ને તેથી આ દ્વિપાન-આ અનગાપત્ત નાસ પામે, ને તેમાથી પનીના ખીજ ગાપાય તો
પગુ આ હીરી ના નમ્મે માલમોની પુરાણી દ્રષ્ટિઓમા ધણો ફેર કરી દીધો કે, ને અસારે
ઈન્ડિયન તથા નાન્સ એના દર નન-ધથી જેવા છે કે જેઓ આ યોજનાના દિમાવનીઓ
છ તેઓને નની હિમ્મત આતી છે

છેક નન ૧૮૭૫ ની નાનમા અગ્રેજ બહુ ડોનરમાંથી આતી દનનુ નામ નર કરના
" એનન દનમ કપતી " નામે અક અગ્રેજ પનીએ મગાનની મેજરી હતી તેવી જ રીતે
નન્ય વિનાગ ઉપરના (Sagnattu નામના) એક બહારથી " નન્ય સમમેગિન રહેવે કપતી " નો
કામ રા કરા માનુ હવુ પા. તે છોગી દેનુ પણ પગીથી અગ્રેજ ગજસખમા ને વિશે
એ મિય રજુ થયુ હાનમા એમ અખી-અથા તથા આમની સખાની એક નયુન સમિતિ
દિ-દુરયાનના મુદાયના મિનની તપાસ કરે છે તેમ અન ૧૮૮૩ મા આતી એક અમુકા સમિતિ
પામે આ દનક-મિન આનુ સમિતિનો અભિપ્રાય એવો થયો કે આતી દનન ગરી, એ
પાપાનુબધુ તથી એટને એ નાન પડતી મુગઈ, જના યોજકોની નકા ખુગી નહિ અને આ
અન નારનાર જુ થસા કરે છે

અવેલ જના માટે જોનાની પરીક્ષાઓમાં, ગણિત તથા વિજ્ઞાનને ફરજિયાત વિષયોનું નિર્ણય લેવા એ સગતે કે બીજા નિયમોમાં કોઈ જાતના હાથ ને આ બેમાં પ્રમાણમાં કંઈક ફેરવે, અથવા નેથી ઉતરે હોય, તો તે ચલાવી શકે.

મુબઈની યુનિવર્સિટી હજી વિજ્ઞાન તંત્ર ચલાવી શકી નથી, તે જો કે માલુમિ શાળાઓમાં વિજ્ઞાનનો અભ્યાસ દાખલ થઈ ગયો છે, તો પણ યુનિવર્સિટીમાં વિજ્ઞાનને પરીક્ષા વિષય નથી ગણ્યો તેથી વિજ્ઞાનના અભ્યાસને તથા પગલાને ઉગતી પ્રવૃત્તિને વલુ વગ્યા છે. આપણે ત્યાં કેળવણી-પરિષદ તથા એલ્યુમેન્ટન કૌન્સિલ એ બે નિયંત્રકો છે. વિજ્ઞાન તંત્ર તેમાંથી એકેનું સમિતિપદ છે એ ચાલુ હોય એમ જણાવુ નથી એમ કહી શકાય. રાજની મુબાઈમાંની પટેલી એકેક નિષે આ પ્રમ્ સમન્ધી કાંઈ-ચર્ચા તથા અન્ય એ ગત-બા સામાન્ય રૂપમાં-મોટી સંખ્યા હતા પણ તે પૂઝીરી વાંઠ થઈ હોય એમ કહી શકાય. આપણે ત્યાં ઉપર જણાવ્યા તેના નડોની બાજુ છે ચરેતર કેળવણી-મંડળ તેમ જ પૂઝીરી કેળવણી મળી જતી છે, પરંતુ તેમાં એકેક હજી આ પ્રમ્ તંત્ર આપણું જણાવે નથી વર્તમાનપત્રો પણ એ જ પ્રમ્ વાંઠે છે આ તંત્ર હજી અપણા આગેવાનોનું ધ્યાન ખેંચી નથી શકતું નથી જતા કેળવણીના પ્રવૃત્તિઓના નિચાર ના હોય તેનાઓ પેલાના સ્થાન સમન્ધી વિચાર કરવો ઉચિત છે હજી તથા અમેરિકામાં આ નિયમમાં શુધ્ધિ કરે તે જાણુ હવે સહેલું છે પ્રજા સામરિક પેલા પણ આ જાણુવિષયને જાણના બદલ પડે છે કેવળ જણાવેલ મદદ "The School Science" એ નામનું એક સાંપ્રદાયિક પત્ર મેલે રાખે છે "કેળવણી" તથા "ગ્રામપ્રચાર" એ બે પેલા તો ખાસ કરીને ગ્રામી માહિતી પ્રવૃત્તિના શિક્ષકોને તથા શિક્ષણસાધનાઓને કે ગમિત્ર એવામાં પૂઝી પાડી દે છે.

૪. ચીનમાં વૈજ્ઞાનિક શિક્ષણ.

ચીનનો આપણે બહુ જૂના રીવાજ પામતા રાજત મદદ તરીકે જાણીએ છીએ જના પ્રવૃત્તિમાં સન ૧૯૨૦ ની સાલમાં વજીય પામ્યાના મુ થી ચલાવતી છે, હે લી પોલોગ લગભગ ને રાક રૂપિયા મંગાવે મંગેરેમા જ બચાવના છે અમેરિકન રાક-૧૮૨૨ તંત્રમાં આ તંત્ર અપાઈ છે જે આ કોમેન્ટ બવાય છે તેમાં ૧૮ યુનિવર્સિટીના મંગાવે, ૪૦ ફેલોશીપ સ્ટુડન્ટો તથા ૩૦૦ બિહાનમાંથી એ હોસ્પિટલ સમાજે ને ઉપ તે નાતલોની જાણી રાક ગમ નિશાળ અપારો તથા આ બે ચીનમાં જુલ જુલ વૈજ્ઞાનિક અભ્યાસી અપારા થઈ, તે મા પેડિનની આ યુનિવર્સિટી સાથે જોડાયેલા સહેલે આગળનું ના અર્થ તે રાક રૂપિયાનું રાક ને નાતક નિવાળુ તથા લગભગ ૮ થી ૧૬ વાખ ગણિત જેટલું અર્થ છે. આગળનો વિષય એવો છે કે પ્રવૈજ્ઞાનિકોને આગે પ સાચે ચાલુ ના મંગે, તથા રાક પેલા હોસ્પિટલ નરત સ્વામા નાધનો મલે-એટલી બવન્યા મંગેરે રાક રાક દોરી તેઓ નાપણો રાત્રી જનાગના દિવમાં આવો આગે છે ૬ નાદ તે જણાવુ નથી એમની નીતિમાં

તો તે આત્માના માત્ર રચણ નથી પણુમે હજી પવ કિન્ મા અનની સકાય તથા મટાડી
સકાય એના પોતે સી જેટલા મરણો થાય કે તેટલા, ન તીના અમાયુર્મા ગતિ પુષ્ટિયા ગના
થતા નથી મોન્ટેમુ મહેમે કહ્યુ તો છે " નિ-૧ વગેરે તથા કારુનેલા તા દાકા
સથા કુજિને ની વર્ણી વચારે જરૂર છે" — તમે ગમ નધાને જરૂર છે પણુ તે પડીયા મ કા-
કેનિ પુણુ નહી પગના લીધા નથી

આત્મા તા ૭, એનગમ ૧૬૧૮

સંધ્યા સમે

લખક - ૧. જનસાધ જગજી નમ્રામ મામ્તવ

(રમિલીન),

૧.

સંધ્યા સમે સવિતા સુરોરી સ્વન સિ રમા મ,
કે તોને કરેના નિદ્રા હો વ્યોમ પી નાની નિ
ગીતજી સુનાસિત સમિ ની મુમા ૩ મી સાથ
કા નાનડી ગજગામિની સમ આનતી દે માન

૨.

ઉપનન નિમં મુ પુષ્પાસુ ન મગી ખીરી હ
મંદુ ગીત ગાતી કોડિના કેના વનાપી ના
જનપદની નીમે નીમે જી પી ખાતીની રંગે ઉ
હીના થીના નમ્પુષ્પ જતમિન્દુના મોની

૩.

સાના રિતજ જન હારી નિજ રે વનિતા ૧૧)
મુ, નાસળી તા મ થી રામતો મુપાર ઠ
રિણુ નના ચમખા હ આ સામા જાથ વિ
વ્યમ મ્યામ ના નિકુજમા મ આનિયા વાની કે

૪.

મા નુ મી પ્રાચાલનપર ત્રિયુ સાથ મદાતની
ઉ-ઉમગી ઉકેતતી મુદુ વાન દગતી દાનથી
નન પતી વ્યનાકના સદ્ગિનીના સંધ્યાસમે
ઉમગો ઉત્તિ ઉત્તમના ઉમા ઉગી રહ

મારી પ્રિયા.

੨ - ੧. ਭੋ-ਵਾਸ ਲੁਧਿਯਾ । ਸੁਮਤ.

ॐ गिआम नु न करेनने मिनारे लेड हातु आम रमेडु लु मारा नरेम लो
 अरो हनो भा । मित्रा पा । त्या ज ज न्या कता हमो अमर न हती के जगद जेने मु
 हमारो । १४४४ ओमो न हनो के मारा सारा थाय त्यागे नगेमो निना आवेनी मु
 वनधमा नमु, ओ जरागे सिर पोना ती मगान सगमावी मुसाङ्गीने जराणी तंभागी
 वली हाय, त्यागे रे जल मानाना । यनु नीर आतु, आ । मुल-१४, ओ निनामानी
 पगीओरा मुन-भा डिउ

[illegible]

હવે હમે નામ ૧૧ મનો રમતા નહીં પણ મગરનો ખનારે મેલી જાણામુખે
જેનાં રસિને શ્યામ વસુની વગાવાથી નિમ્મતો લેના અને એના પ્રમગમાં એનામ રક્ષીને તે
પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનને રસના નેના આ બધા આશના વિશેષ હતા માથન માનમ મગી લ્યારે યુવ
તીના તોફાનમા આવે છે તે વિશેષ આ દના બજે કોઈ નવો દરિદ્ર સ્ત્રીના રાત્રન પ્રવાહ
મગી પોતાનુ નામ તોફાનમા દુઝગવાની તૈયારી ન કરેર દોર દોરો આ રખન હતો હમાર
અનમગિનાના નગરિરિ અથે અમમ મથા દનો અને તેની આ સહમાગ અવનમા નમી હતી

એક દિવસ પૂર્ણિમાની આ તીમા હમે ની મિત્રોએ પોતાનુ નામ સોન માની હતું
ત્યાંથી અરિનામા દાખન થયા અને ત્યાંથી જના સમુદ્ર નહઅમુખે ચુમન ની અગિનાના આ
તાના મોગ કરી નાખનો હતો ત્યાં અમે આ પા દુકેના દીવમા ચુદ્ધુ, તે નો પ્રત મળે પા
નન છવનમાં મગી નહતી એમ માંને વામનુ નહુ અવન, નહુ જગન લેવાની તે નામ હતી
પામીનુ જગન તેમ ॥ હવે પ્રમાણે મિત્ર દુનુ આકાશમા અનરતની ભરમગ જેવો ર
સંશિ નારિકાનો આવે રમતો ધરીમા ના મીમા છુપાતો અને રીકમા બાહર આરનો ન
પોતાના નામમા હુકાન મગી મેગ દના અને નામ અગિનાના પૂ મા નખાની હતી હવે દો
ધોધમા સમુદ્ર નો અગિના ॥ નમની રામધુમનુ મગન અનગીનુ નહુ હમે એક મી ના સા
એમ એક બીજા ની મુનાનન થી રી અને નાની આખમા રમગમીમા બા ॥ મા રા મો
અનર નહતી કે હમે રીથી મગીનુ કે નહા આખરે નીમે એ પડી એ પોતાનુ નામ અમુન
મેકા હું અને અમુ ના અનન અમગિનુ મો નેમો ॥ મી મથા ॥ આના નમ ॥

એનો વારા મારો હતો પણ મને હમેશા એમ વામનુ હ મમુદ પાસનુ નામા નવી
આથી મે મુગન કરી, સામે એક અવકાર જેનુ આમ ખ ન હતુ, ત્યાં મારી ના તે ના
મી અને ખ કે પડે નહી પડે ॥ માથી ના ॥ અગિના નમુદમા ખ ની મગ ૫ એ ખડ
છપરથી થીજ અને મી ન છપરથી થીજ ॥ એમ કરતો હતો એમ ધીચ જગનમા પડે ॥
અમુ મને મા ॥ મિત્રો અો બુક અરાવ ના આનનું માક નાનુ ગાન પા આવનુ, અ
નામ માના મને રા આનની આની મો દુખ થનુ પા ॥ હલુ મને આ ॥ મે ત્યાંમે ન હતો
આમ કરે ॥ મે રખન મે ગાનવાન હું થો દુ ગયા પછી મ મ ની મમી ॥ ન સંમિત્યો
અને આ મુ જગનુ ગાનુ મ ન મેર એમ મો નાનુ દરક વગમાથી, અ ને તેની ડાળી અ
પાંદળમાથી પળ એ ગીનને ॥ અનિ સુછ હતો અને તરધના એ ગીનને ॥ મે મની હતી
પલીઓ પોતાની થી ॥ ગમના અો હુનની પાખડી મે નુત્ય મરની મથા તે ॥ નિ એનુ મી
સંભળવા માં નો અને પાન એ ગીનને પડવા જગનુતા એક છેડથી થીજ કે ॥ હુધ
મેકા હું એ મા ॥ ની મોધમા બહ રા વાગે ॥ આમ મે અને એ ॥ એ એનો પતો મના પો

મે ॥ દિવસ હુ કરતો હતો ત્યારે આમરે મગરી વગના દિવસમા હુ મ કોઇને નેરો
તેની અમન નેની આમ પાપો ॥ ન ન હતી અને કોઈની પાપ બેવા નવાન રા ॥ હસમ

૨૨ મેમીન માર્ગસિંહ ૩ ૧૯૨૬ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબમ

આનામ ઉત્તરના નાપામે જઈ હીચો ગઈ રાખ્યો તેણે ક્યાંય ઉત્તરી અંતઃ મોં
સાપુત નાપા - ૨/૧૧ના ગાળા મુદ્રાનુષ્ઠાનના જેવા સુખી મને પૂરું પામ્યાં નામ રી

મા. ૧. ૧૧મી મો બજારથી પણ મને એમું થયું કે કેમ? હોના સુને નાન
માના કુળના નાનું સરોવર, લીલી વા. રા અને એક વ્હાલી માં મેં પુણ્યકૃમ્યા છે
મારા મિત્ર આ મા નાર મેં સમુદ્રમાં યુગાવા છે અને હું આ જગતમાં ભુત પાવો
હો. ૧. ૧૧મી છે, પણ ક્યા તેની મને ખબર નથી? તમારું નામું હું મેં કહ્યું

મ નામ મન્મથ,' તેજો હમીને સંજ્ઞુ

૧૬. તમારું નામ મ-મથ તમે શું કરો છો ?

૧૮ ગી. : તમે સાલગી રહ્યા છો તે ગીતમાં મશન રહી છે એવું બુનેનારે કહ્યું.

॥१॥

‘પણ વળે - ના જુ મે જ નિશ્ચિત નથા તેને હુના પ્રવાણ મુ’ ને પૂછ્યું મુ’

‘तो ज्ञानम् अथा । विदितं गी आसु ३’ तेन प्रपञ्चोदयते इत्ये

તમા ગાન કપોતઉપરની લાશીને ૧૧ પડા-ચાંદુ મુગ્ધ થઈ ગયા અને તેને મેં માર્યું

निविदा संख्या ३३

તેરો મારા બામિઆ યનાતુ ઝુન કુર્ચુ આરો પોનાની પઠાદે - આનનાનો - કરી

કુળી તાલો ચાલના મહાધુ

આનતા આનતા હમે એક કુનચુકની અદ બા ની તા એક સુ રી મોડીની રી

હવે બેઠી હતી તેની બસરીમાંથી જગનભાઈ ની ગીત મુઠ્ઠે હતું તેની સાથે સ

તારકા ૧૧ મેળીધી બજે સી દત્તી, અને આકાશનાગો કમ નવ દત્તો તે કમનગધમા પુચ્છી

એની તલે દસગી ખેખી હતી ચૌનમનથી તેની આંખો ઉઝી અને ચામેલા જેની ર

હતી, પ્રજાત અને સ પા જેના તેના બે સાન હો માં II બ હવા એવેત ગિખરા જેની તે

દેતાનરિ દેખાતી હતી & જો વિષ્ણુ તમો વાત સ્હેગતો હોતો તે આ બિન્દુ છે,-

દાંતે મે ખાતી ગિના મેળતી હતી મે તેના દા'ઉપ'થી નાસતી ખેલતી લીધી તેના

હાથમા રહીશર ખાતી, તેના નચના હિડાણમાં મ આ હા પ્રેમનાં દા

हृदयं ते ॥ मे हृदय मा गते नपेगी नीचा नवीं मे जना हास्तु सुमान हृदय

સુખમયી થતા જ નહી તો પોતાની જ રજીનામદની ડારી પરે માંડે હ

‘મો’ તોમા પોતાની મુન્દા આકૃતિ મૂળી તું હજી મુખે... જેના જે હતા અમારે ડોહા.

વર્ગી ગણો અર્થે ૭ થા ॥ બીનાથી ષ્ઠકુ જોલો વર્ગી ગણુ તુલુ મેનુ, જાનુ, જ ન થુ

५। यक्ष अर्थात् दुःख या श्वासे मे मन पोतान बना-पर पक्षी मी, नवी मी

अथ नमो भगवते वासुदेवाय । तस्य भावाः प्रकृत्या भिन्नाः प्रजा आसीन् । तस्यां बुद्धेयं ।

[illegible]

खा ना हता, अत इत्यादि गीत बरा बा का हुनी पुनर्जागरण रसिना समुदाय

1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-41-42-43-44-45-46-47-48-49-50-51-52-53-54-55-56-57-58-59-60-61-62-63-64-65-66-67-68-69-70-71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85-86-87-88-89-90-91-92-93-94-95-96-97-98-99-100-101-102-103-104-105-106-107-108-109-110-111-112-113-114-115-116-117-118-119-120-121-122-123-124-125-126-127-128-129-130-131-132-133-134-135-136-137-138-139-140-141-142-143-144-145-146-147-148-149-150-151-152-153-154-155-156-157-158-159-160-161-162-163-164-165-166-167-168-169-170-171-172-173-174-175-176-177-178-179-180-181-182-183-184-185-186-187-188-189-190-191-192-193-194-195-196-197-198-199-200-201-202-203-204-205-206-207-208-209-210-211-212-213-214-215-216-217-218-219-220-221-222-223-224-225-226-227-228-229-230-231-232-233-234-235-236-237-238-239-240-241-242-243-244-245-246-247-248-249-250-251-252-253-254-255-256-257-258-259-260-261-262-263-264-265-266-267-268-269-270-271-272-273-274-275-276-277-278-279-280-281-282-283-284-285-286-287-288-289-290-291-292-293-294-295-296-297-298-299-300-301-302-303-304-305-306-307-308-309-310-311-312-313-314-315-316-317-318-319-320-321-322-323-324-325-326-327-328-329-330-331-332-333-334-335-336-337-338-339-340-341-342-343-344-345-346-347-348-349-350-351-352-353-354-355-356-357-358-359-360-361-362-363-364-365-366-367-368-369-370-371-372-373-374-375-376-377-378-379-380-381-382-383-384-385-386-387-388-389-390-391-392-393-394-395-396-397-398-399-400-401-402-403-404-405-406-407-408-409-410-411-412-413-414-415-416-417-418-419-420-421-422-423-424-425-426-427-428-429-430-431-432-433-434-435-436-437-438-439-440-441-442-443-444-445-446-447-448-449-450-451-452-453-454-455-456-457-458-459-460-461-462-463-464-465-466-467-468-469-470-471-472-473-474-475-476-477-478-479-480-481-482-483-484-485-486-487-488-489-490-491-492-493-494-495-496-497-498-499-500-501-502-503-504-505-506-507-508-509-510-511-512-513-514-515-516-517-518-519-520-521-522-523-524-525-526-527-528-529-530-531-532-533-534-535-536-537-538-539-540-541-542-543-544-545-546-547-548-549-550-551-552-553-554-555-556-557-558-559-560-561-562-563-564-565-566-567-568-569-570-571-572-573-574-575-576-577-578-579-580-581-582-583-584-585-586-587-588-589-590-591-592-593-594-595-596-597-598-599-600-601-602-603-604-605-606-607-608-609-610-611-612-613-614-615-616-617-618-619-620-621-622-623-624-625-626-627-628-629-630-631-632-633-634-635-636-637-638-639-640-641-642-643-644-645-646-647-648-649-650-651-652-653-654-655-656-657-658-659-660-661-662-663-664-665-666-667-668-669-670-671-672-673-674-675-676-677-678-679-680-681-682-683-684-685-686-687-688-689-690-691-692-693-694-695-696-697-698-699-700-701-702-703-704-705-706-707-708-709-710-711-712-713-714-715-716-717-718-719-720-721-722-723-724-725-726-727-728-729-730-731-732-733-734-735-736-737-738-739-740-741-742-743-744-745-746-747-748-749-750-751-752-753-754-755-756-757-758-759-760-761-762-763-764-765-766-767-768-769-770-771-772-773-774-775-776-777-778-779-780-781-782-783-784-785-786-787-788-789-790-791-792-793-794-795-796-797-798-799-800-801-802-803-804-805-806-807-808-809-810-811-812-813-814-815-816-817-818-819-820-821-822-823-824-825-826-827-828-829-830-831-832-833-834-835-836-837-838-839-840-841-842-843-844-845-846-847-848-849-850-851-852-853-854-855-856-857-858-859-860-861-862-863-864-865-866-867-868-869-870-871-872-873-874-875-876-877-878-879-880-881-882-883-884-885-886-887-888-889-890-891-892-893-894-895-896-897-898-899-900-901-902-903-904-905-906-907-908-909-910-911-912-913-914-915-916-917-918-919-920-921-922-923-924-925-926-927-928-929-930-931-932-933-934-935-936-937-938-939-940-941-942-943-944-945-946-947-948-949-950-951-952-953-954-955-956-957-958-959-960-961-962-963-964-965-966-967-968-969-970-971-972-973-974-975-976-977-978-979-980-981-982-983-984-985-986-987-988-989-990-991-992-993-994-995-996-997-998-999-1000-1001-1002-1003-1004-1005-1006-1007-1008-1009-1010-1011-1012-1013-1014-1015-1016-1017-1018-1019-1020-1021-1022-1023-1024-1025-1026-1027-1028-1029-1030-1031-1032-1033-1034-1035-1036-1037-1038-1039-1040-1

મર્દ હતી અને તાકથી લેનારો મોતી ચન્ના નવી બીજા કીર્તિના આનિગાધા શુભાના
જના અને ના બાપ નીચે અગત્યા હતા, તે પણ તાપના અને જોતી મરના નદી મેલાક
મર્તિ વગ અને ખાતી નીમલાધે આ પા દત્તો તે પણ હુલ્લના બીજી, મોતી નના નદી.
દુખાક ઉપર પ થો પુષ્પો આ બહુ જેતો, પણ મોતી વડેવાને થીધ મારાથી ઉભુ કે
મોલાતુ તરી અને હુલ્લનો ધા તો નાને જ ને રાનો હતો હમે એક બીજા મામે દાર
દમ જેના પણ મોતી નના નવી
હના ઝાતી એ જ રાહ હતી, તે બુક મરોત-નીની મરના-ઓ નાતી મા

વીર અને વીરપૂજા.

જેખા — ન મણિગદ્ગદ દવધતનમ જોગી, બી જે

[નવા અંકડી અનુમાધન,]

ઉપદેશક વીર.

ગી ના અર્થ-મીગનાતુ નવાઈ, મારી ગમનીધ, મારી વિવેનાન માન સ રાષી
તુ રામમોહન તુ વિગેર

ઉપદેશક એક ની છે ના બ કે તે હુલ્લ મેગવાથી પોનાતુ કાપ, બાદાનિગ દિમન
ધા વેપથી તાતુ ગાળ છે, એટલું જ નહિ પણ તેમના આનરિત બધાગોના ને વિના છે
નામા ધામિ- તેધા ગિનિત ના એટલું મતુ હાથ છે કે ને હમરે ન કે કોની હને પદ
નાની સામાન્યસત્તા અધારી શકે છે એનું તુરન એટલું તો કે નત દોષ કે એના તેજમા
પાખુ વિર અન્નરં જન છે જે ધમશુર પોનાતી મતા અજમાતી શકતા નથી, તે ખરી મીને
મિતુર જ નથી, તે નો પારી મતિ 'અખો' કહે છે તેમ

શુર પાધ-મે જોવિદાથ

ન નજાતી રાતી તાથ

ધન દે મોકો ન દરે

એ શુર કતમજુ હું રે

અને

અખા ૧૨ શુ મરે પાર, જે ૧૧ કિય જ એ તે ૧૨ કુબાર,

યુગેષમા ધર્મની નીતી જાગિ નાનાર હુલ્લ (Luther) અને જ્ઞાન (Knob)
કેસ્ટન રીય દત્તા આનાને મા બુદ્ધ, સકર તથા રામ વિરેમજિઓ થયા છે

આના ઉપદેશક વીર-મા પ્રનગના ઉપેક્ષ થાય છે જે અનાનો પ્રનુત્તર માત્ર મુ પોતે
ગીતમા આ છે કે —

વિનાઅવેશ ૩ ૧૯૦૦ એન એમ વિપાકી એન કપ ડી, મુનાઈ

‘यदा यदा हि धर्मस्य ग्लानिर्भवति भारत ।

अभ्युत्थानमधर्मस्य तदाऽत्मानं सृजाम्यहम् ॥ ४-७

આ પદ્ધતિઓ સત્તા નથી ? કહીઓ નવ મિથ્યાનાગી સાક્ષીના સંજોગે છે, ત્યારે ઉપદેશકો
 બુદ્ધિમાન્ય નાનાના ધર્મની નાગળી જાગત રહે છે. ધર્મોપદેશક વીરુ બુદ્ધિ હવીયાર અર્થમ
 બળ છે તે જાગે છે ધર્મનું નાગળીજ બળ ક તા વધારે જોસાય છે આથી જ તે કારણે
 માણસમા નિરપદ પોતાનો મત જાહેર કરી રહે છે કોણ નબુત હતુ કે 'નુધર' નેવે
 સાધના પાત્રી, પોપની (Of Pope) મતા ઉચનાની નાળી યજી ? તેનામા 'એ નુધર' નેવે
 કનાથી બાન્ધુ હતુ ? તેણે સત્તા જોયુ અને એ સત્તા તેને પ્રેર્યા હજારે માણસો વચ્ચે
 તેણે પોપના પત્રો બાળી નાળ્યા અને આખા યુરોપનો વિચાર ફેરવી નોખ્યો. ૧૧ એ
 પ્રમાણે નિરીક્ષ નાહીઓ ॥ મતમનાતરોના ખડન કરનાર શ્રીજકરુ બળ હતુ ૩

દરેક મનુષ્ય સિખના છે એટલું જ નહિ પણ તે કર્તવ્યની છે જે ભેળખી તે સિખે
તેનાથી જ તે ઈશ્વરોથી પણ તો છે કાષ્ટપણ જાતના નવાપણની મુક્તિમિનાતો માનુષ્ય
તો છે જ નહિ જ્ઞાને જ પરિણામે તે વિશ્વ તેમ જ પોતાની જાત વિના વિચારો પોતા
વિદ્યાના પ્રમાણમાં કરી શકે અને તેથી મનુષ્યજાતમાં નવી તૃપ્તિઓ, નવાં ઉપચારો
તો થયાના જ

ધર્મક્રમોના ધર્મ માટે કંઈ ચયન કરેલા જનનો ખરે પ્રયત્નથી જ છે. કોઈ જુદા મત શરીરનું જ ચાય છે, આત્માનું નહિ જ. જે માણસોએ ધર્મક્રમો માટે આત્મમનિદાનો આપ્યા છે તે જ એવ જ પિતાના સેવનો ખાતર નથી. અમર અને અધર્મ જેવાં મેન તેમની જુએશ કેટલી બધી સ્તુત્ય છે. કોણ કહી શકશે કે ધર્મશુદ્ધો દેશ અને સમયના દુષ્ટાઓ ન હતા?

ધમના કુદ્દો ધણીખરા 'મૂર્તિપૂજા' રહામેના મુકારા હોય છે. મૂર્તિ-પૂજા એ પીરપૂજા છે અને મહાનપૂજાના છાનચરિતો આપણી સાનિધ્યમાં હમેત સખી તેમના જેવા છાનતો આપણે મનાવવા એ તેનું સદ્ધ છે. પરંતુ મૂર્તિપૂજાનો ડગરો ખરૂં જોતા કેટલીક નિમિત્ત મહામેનો છે, એનું ક્ષીએ તો ખોટું નથી. મૂર્તિ (Idol) એ *Idolon* દશ્ય વસ્તુ અથવા સૂચક ચિન્હ છે તે ઇશ્વર નથી, પરંતુ ઇશ્વરની નિસાની છે. માટે વીર-પૂજા એ પ્રારાની મૂર્તિપૂજા છે એમ કીએ તો ચાલે. ચારે કેટલાક ધર્મનેતાઓને મૂર્તિ-પૂજા અશ્લેષ્ય છે તેનું કારણ શું ? તેઓના મુખ્ય વાવો કયા બાગળ છે ? જગતીમાં જગતી લોકો જેઓ કેનોપસ (Canopus) અથવા 'કાબા નામનો કાબો પથરો' (Caabah Black-Stone) પૂજતા તેઓ મુર્તિપાત્ર તો છે જ, આ જ પ્રમાણે વેત્યાર વરતા જણાએ કે કનિઓ તારલાઓમાં અજ્ઞાન સાદર્ય નિહાણે છે, કળે છે, સિદ્ધાંતરૂપે પ્રદર્શિત કરે છે તે એક ચતની તારાની મૂર્તિપૂજા નહિ તો બીજી શું ? માટે મૂર્તિપૂજા નેખાનસ દષ્ટિનદુષ્ટી નિહાળતી એક એ આગ વવિ કૉનરીજ (Coleridge) કહે છે કે "તમે માનતા નથી" "તમે કહ્યું જે માનો છો તે માનો છો" અને આધુનિક જમાનામાં

सचिव भूतारना पता ३ ०-८-० जेन जेम त्रिपाठी जेन ३ रुपना, भुमान

એક એક સિદ્ધાંતની મેના કદો નબળે (*Worship of the Formulas*) થિ મરને પાનની મુદ્દિપૂત્ર તો રૂપા-વિધિ-પદ (Cant) છે અને આની વિરુદ્ધ ધમનેતાઓ પુદ્ગલ હોય છે તો સપ્તચોળાએ હ અને નામ કે તેની પ્રતિનિધિઓને અને તેથી તે સુધી તાના ચિન્હ કરતા સુરતો તાર ગણે છે રુપામ જાણે પોષ-દામેનુ પુદ્ગલ નિષ્પવે છે ? પોષ સામે પદારથી દે- માણસ પોતાની જાન તો પોષ (Pope) નથી જો પેતે કળી શકયો ? પોષ પર આધાર રાખવો નહિ ઝીણુનટ્યો તપાસના માત્ર પદને કે માણસના અમુક માનેના અધેના ન માનવા માટે જ્યાં તો કેલપણુ વસ્તુ જ કે સાકેતો અકેતી તકે નહિ 'સ્વાસ્થ્ય પ્રદાતા' જ જ ની વસ્તુ છે 'જા' યાઓ, નિખાનસ હ પદાળા યાઓ' એ આ અગાનો સાર છે

વીર પુત્ર ? એક માણસ જાતમસનેલી, નવી શોધક શક્તિ રાતો સમજાના હોય શકે એ કાં હનનનાત નથી તેજ માણસ સમાનની દૃષ્ટિથી પોતાને ગુરો નિદાગી શકે કે જેનારી તે બધા ભારી અજ-રાગમા આ પદાર અર્થાત્ જેનાથી તેનામા આતમગતિ પ્રગળા હોય

ઔનમશુદ્ધ અને દુધરના ઇવનચી ના ઉકેલના સુ માત્રમ પ. છે. શુદ્ધના ઇવનકરો અત્યારી નાખના પ્રયત્નો તેમ જ સુધ મા ધર્મનો જુસ્સો પ્રગટાનના પ્રયત્નો તપાસનાં જાણે કે તેમનો પ્રેરણ દત્તા બાવિરુપ હતો નવરતે ૧૮ નાની ઉમ્મર કાપ ના અત્યાસ માટે તેના પિતાએ નિર્મોઈ હતો પુ 'એન-નીસ (Alfred) નામના બોના રતનાદ સાથે એ મેન્સફ (Mansfield) નથી જો પાળ ફરતા, એમર્સ્ટ (Emerson) આગળ 'એન માય' ઉપર વીર પદી એ લખ્યા તો ક્યૂં નો ખ્યાલ દોરત હતો હતો ચાહ એવો બેડ 'જાના'મા મળી ગયો દુધરને તત્તજ રિયા ઉત્તર પો' એક ના સેસર (અધિના) થયુ કે 'જાના' તેથી પણુ શુ ? મનુષ્ય બાવિ જ રાવનાં વ્યવસ્થિત જીવન નહીં' આના રિયા થી તેની જીવનમા બનાઈ જો એ ૧૮ આગળ આવેના 'એન-નીસ' મદીરમા એ રૂપા જોતમશુદ્ધાં ઇવનચી તપાસના પલ જ્યાં 'અર્થગિત નુપરેતન ત્યાં નાની નીજણુ, અપ નિષ્પણુ માટે અચાંચ અમ થિ'ના પ્રેરના જાણે પ્રસંગે જ હતા આ ઉપ રિયા-કર્તા 'ડર-ડુ' સત્ય ના રિંકે રિમારે 'એન ઉદ્ધવા

પ્રિયમાય આના પ્રસંગે સાબળતા તેમ જ વાનતા આખને કરકે તાણુથી થયો મરી પુ જાણુમ રિચાર કરતા જણારો કે એમના સા પવિત જીવનોને આપણી સમિષ ચાલ્સર રૂપ નેના માટે એકાં આયો પ્રમથ નમ હતો- શુદ્ધ જો ઔનમ જો કે સસામા રૂપના દત્તા પદને તેમના હ થો અથગાટે તક્ષમની દર્શા જ્યાં આના જાણી પ્રસંગે તેમને જાનુબનાથ થારે તેમની સત્યની મનોરૂપિ અધિક અચળ જની જો મા મસાના માથાના નાન જો તેમને

ખમેડી તાખ્યા મતની ગોર તેમજ અન્યત્રાટે યા દેશન ઝગામા તેમજો, પોના ૧૧. એવેન
મનિ ૧૮ આપ્યુ અને બગરાહોનામા રહીવેના 'કનયન' આપ્યો.

શીશકર નમાનુજ તેમ ૧ ગમરિવે-નિઓમા છવન પાટાની ૧૧૫ ૧૦. ૧૫ આપ્યો
નમો ૧૬૫. તેઓ ઉપરે 'કનયન'ની 'એકતાનો'જ છે. શી ૧૬૨૦૦ ફેબ્રુઆરી ૧૯૧૬
શ્રી રામાનુજનાર્ચનો વિશિષ્ટદેવ આપ્યો રામતીર્થ તેમજ નિવેશનના આરુણિક-શિવદેવ
વેળાન નવો ૫ પૂજા આત્મવદ્દા શિલ્પજ તથા પરિત્ર ઉવો ગાળનાનો ઉપરે આપ્યો ૧૬૨૦
૬ તેઓ વનરીશ' હતા.

૧૫૨૦ના ડીસેમ્બરની ૧૦ મી તારીખે 'જુથર' 'રીટનમર્મમા' લોકાના પુત્રા અને 'પાપનો
પાપમાર' ઝગામા પત્રો-આપેજો (Bulls) ગાળી તાખ્યા આ પદ્યો રીટનમર્મમા જોના તલિ
હવો પન્નુ જાગન થયેની પ્રગ્નનો હતો. ચથર જેનાજબનસારી શકે છે કથમના માર્ગજો
આપ્યો છે. આ સત્ત્વન આડમ નિન છે, ઝવન સત્ય છે, અસત્ય નથી! જુથો અન્ય
દોષા ૧૦, બૂખનરસ પેડી' લાગ્યા પરમોષમ આનિ ઉપરે, શીમરની ૬૬૦ ઝવને રિતેમ
નન્યપગરણના તથા મિનિરજ અને વેલન વમ પગિપા ૧૧, નમાનુજનુ મે ૧૮ મર્મને તેમજ
અમરિવેનિઓના નુરાપ આપ્યો અમેરિવાના પર્વદો તથા તેઓની ઉપરે મુસા, તંત્રપરાન તેમજ
વેની આદર્ અડચણો આ સર્વ તેમના જાગન થયેના ૧૬૦ મનસારી આપે છે.

શીગળ એટલે અન્યત્રાટે ૧૧૧ સાથે ૧૮૦ પ્રગ્ન નત્યનો પાનો તેમના 'રુગેન્દ્રમા' એટલો
મધો પ્રમર્ગ જાય છે નથી બાન રહેતુ તેઓને પોનાના નનનુ કે નથા રહેતુ નર્મન ગાવા
પ્રમર્ગોમા કમરીશ સત્યનો માગ પોને વમ વેગી સ ૧૧ રી આપે છે. ૧૬૦ ઉપરે
એનાને કમરીપદે દેખાડી અન્ય, અંગે આત્મ અનુભસાવે છે. ૬-મા રમરીશના
દનીઆપર વર્ગ ૨૫ છે એઓ ૨૫૧ ૧૧૦ આપ્યો અલ નોની નો અન્ય ૧૦૦ આપ્યો મન
ઉપર હસાવે છે કે 'કાર્ય સાવચામિ શાદેહ વાતચામિ' તૂન અપર્ણપણે અમન થયન ૧૬૦ તો ૭

ગજ નીંગો.

નીગમચદ્ર, નિકમાલિય, ઉત્તમિય, પ્રમાપસિંગ અને કાનો ગમ્પી રીકગેગીઆ

હિન્દુમાલિ પ્રમાણે ગજ ૭૫૨ી અસ મનાય છે અને તેથી ગજ પગ મોટી ૧૫૬
ગજ પ્રગ્નનો પાનકપિતા છે અને પ્રગ્ન એમનો મના છે. રાજ પ્રત્યેની 'મન્માનની
લાગી-રાગનિ'ય એ ખરી રાજભક્તિ છે અને આવી રાજભક્તિનાં અત્યુત્તમ ઉદાહરણોથી
ભારત વર્ષ ૧૯૬૦ છે. સ્વીમ સાથે, હવે ૧૯૫૨ શુક્ર રાત્રી પ્રતાપસિંગ ૧૬૫૦ ભાર
શુક્ર મહાપ્રભુએ તેના ઉપર ૧૦૫ પોના ઉપર એથી ૫૫૫૫ માર માર્યો હતો. ૧૬૫૦
અથી ઉદારતા ૧૬૫૦ મુડ રેડી ૧૬૫૦ પરીદામ નપામનો પાપ આવા અનંદ ૧૬૫૦
મોજી આપ્યો.

અમિના ૧૦૬૦૫૫ (૨૧ ડિસેમ્બર ૧૯૫૫) ૨૦-૧૦-૬૦ એવ એમ નિપાતી એ. ૬૫૦, મુખ્ય

૧૮. રાગનું ગારન ૧૮-૧૦-સામાટીંગ મવામા અમાવર્ણ છે તેમ પ્રગત્યુ ૧૮-૧૦-૧૦ મનામાં
૧-રાગ ઉપર રેશનુ બારિ આપણું છે સમુદય પકિત છે કે રાજા કાલજ કારણમ્ । કારણ -
૧-મનો અનન ગતિમની ૧૦-૧૦-૧૦ સાથ કૃતે છે અને તેથી રાગ આ પ્રગત્યુ મનાવને માપા ૧૦-૧૦-૧૦
૧૦-૧૦-૧૦ રાગ વીર મધ નકે ક લનારે તે પ્રગત્યુ અપૂર્ણ મતેષ મેગરી રોકે વિગિત ૧૦-૧૦-૧૦
પ્રગત્યુ કરી રા-૧ છે તેનું કારણ કલદનતા તથા નેની વલુ છે

જે મનુષ્યને આપણે આપણી પેતાનાં મરે હૃદય આપણા જનમનાં ૧૦-૧૦-૧૦ અથ
અને રાતિ અને પુરાની આ આપણે તે આપણો મન હોઈ રોકે નહિ તો ૧૦-૧૦-૧૦ મળે
૧૦-૧૦-૧૦ પ્રગત્યુ આપણે જાણ કહે એવી સ્થિતિ મને ગત્યુ રાગનો મુદ્ધ અર્થ રોજાવારાગો
અર્થાત્ જે પોતાનો ૩૫ નામ તથા સદ્ગુણો ગોનાવે ક અગત્યુ નેનારી મન મે ન છે જે
પેતે મે બુ આ ૧૦-૧૦-૧૦ પોતાથી બીજાને રોજાવારા ૧૦-૧૦-૧૦ એ ૧૦-૧૦-૧૦ વાત નથી માટે જ ૧૦-૧૦-૧૦
૧૦-૧૦-૧૦ છે અને પુનઃ ૧૦-૧૦-૧૦ રાગ (Raga) એટલે રહિત કરના (Rat) lang-
Kommung-Cammung-માહોત પ્રગત્યુ નાનુ નાટોય પાનું સંજય વધાનામા નથી મ ગુ
પ્રગત્યુ અનોદ જનમા ૧૦-૧૦-૧૦ રાગ વિશાનુ મળ્ય-તુલસિનાના ૧૦-૧૦-૧૦ તેન મિવાનાં દિનાજેનુ
૧૦-૧૦-૧૦ ની ની જેનુ આ રહિતી વિનાના ઘર જેનુ છે

૧૯- પ્રચીન કાવ્યો રાગ ઉપરથી નમસ ગણાય ૩ રિકમાનિય રૂં પુષિગિતો મન
મં-ગણુનો આ પ્રમાણે અમુ-ગાના અમયથી રાગનો વો ગણુયા કરે છે તેમા એક
૧૦-૧૦-૧૦ સિદ્ધાન અમારને છે, ને એ રાગ ૩ નમ અમુક રાગન માટે જ નહિ ૧૦-૧૦-૧૦
અસ ચિરદન ગેકુ જ નેમએ બાહોત માળમ એટલે ખરા ૧૦-૧૦-૧૦, ૧૦-૧૦-૧૦ અને
૧૦-૧૦-૧૦ કુટમરાગો પ્રગત્યુ આ જ રાગ આદોત મળુસ ૧૦-૧૦-૧૦ એ શ્રી ગમ- તથા ગિવદ
૧૦-૧૦-૧૦ રંગેના નામ સાબનની આ આપથી ૧૦-૧૦-૧૦ પાદ નરી રિયા ૧૦-૧૦-૧૦
૧૦-૧૦-૧૦ માટે ની સીમ પ્રેમ નથી ૧૦-૧૦-૧૦ થતો ૧૦-૧૦-૧૦

૨૦- વીગ દ્વા પ્રગત્યુ ૧૦-૧૦-૧૦ રોક એમ માનુ જૂનમગેત છે નિદિદામપર ૧૦-૧૦-૧૦
૧૦-૧૦-૧૦ પદા પેતાના ૧૦-૧૦-૧૦ આત્રોની મોપે છે જેના ક સદવા ના ૧૦-૧૦-૧૦ નજુનું
૧૦-૧૦-૧૦ કૃપલે તારા નિગેરે, આ બીજી ૧૦-૧૦-૧૦ રાગી તેમ જ મહાગા ૧૦-૧૦-૧૦ રિકટોરીઆ
૧૦-૧૦-૧૦ આઓ વીગ હોઈ રોકે છે, એટ ૧૦-૧૦-૧૦ નહિ ૧૦-૧૦-૧૦ વીરને ૧૦-૧૦-૧૦ કરનાર છે એ તેગનુ
૧૦-૧૦-૧૦ નીવ છે સમાટ અમા ભોમનાનારાઓ ૧૦-૧૦-૧૦, સજા પ્રગત્યુનાઓની તેમ જ નત મહા-
૧૦-૧૦-૧૦ જોઈ મતાત્ ૧૦-૧૦-૧૦ વીર ૧૦-૧૦-૧૦ એટ ૧૦-૧૦-૧૦ ૧૦-૧૦-૧૦ 'જનની' નામને પૂર્વ રીતે ગોભા-
૧૦-૧૦-૧૦ ની ૧૦-૧૦-૧૦ કેમરીયા પ્રેરનાર મુરાળી ૧૦-૧૦-૧૦ ક્ષિત્રાબીઓજ ૧૦-૧૦-૧૦ આનુનિક સમ ૧૦-૧૦-૧૦
૧૦-૧૦-૧૦ પ્રેમો પા ૧૦-૧૦-૧૦ બીજાએ કેલો બધા ઉમદા ભોમ આઓ ૧૦-૧૦-૧૦

૨૧- રીયા ૧૦-૧૦-૧૦ મુ ૧૦-૧૦-૧૦ માટે ૧૦-૧૦-૧૦ વીગ-જનની ૧૦-૧૦-૧૦ સરવા બધા ૧૦-૧૦-૧૦
૧૦-૧૦-૧૦ નાટ આપ તથાપિ ૧૦-૧૦-૧૦ રીર-પુન તો આ ૧૦-૧૦-૧૦ નેનાની, માટે ૧૦-૧૦-૧૦ અનાદ છે ૧૦-૧૦-૧૦
૧૦-૧૦-૧૦ મહાઓમાં જેમ ૧૦-૧૦-૧૦ પ્રગત્યુ છે, તેમ ૧૦-૧૦-૧૦ હમેશ જ્યોનિમૈય રહે ૧૦-૧૦-૧૦ મનુષ્ય ૧૦-૧૦-૧૦

૨૨- રીયા ૧૦-૧૦-૧૦ ૩-૩-૦ એટ એમ વિધાની એ ૩-૩-૦, મુગર્મ
૧૦-૧૦-૧૦

દુનીઆમાં જેરવ્યવસ્થા રહ્યાં લડના ઉત્પન્ન થયેનો છે અને જે પ્રમાણુમાં માણુમ પોતાની માણસાઈ સમજે છે તે પ્રમાણુમાં તે જગત જેરવ્યવસ્થા માટે વધુને વધુ જનમમાં જોડાઈ જાય છે અને જ્યારે સભ્ય ઉપર જનની હાથ છે અને જગતે જોડા તરીકે પરબાઈ છે તે માટે સભ્ય નુ છ તે ગરાગર કળતો જો આપણે નીખીએ તો જ આપણે ખરી નીચેના આદરી શકીએ

પ્રિય વાચક, ઉપર પ્રમાણે 'વીર અને નીચપણ' ની રૂપરેખા આપેઆપે રી કાઢી. આ દેશમાં સિદ્ધાંતો એમાં જાય છે તે દિશાએ તથા સમાજનાં મિશ્નનો પ્રધાન પ્રસંગ વર્ણવેલો છે, વીર અને વી પૂજના નાચનની સાથેના સારે જ થઈ સમજવી કે જ્યારે જન 'વીર' પત્તિમાં મડી રાખે અહમતા નહ થાય અને જાનક અને જોડાઈ પ્રગટે આમાં જ આપણે આર્થ ન ગોળ છે ભારત વર્ષ ભારે જ આપણે કે જ્યારે ઉપર પ્રમાણુના વીરો 'જાનક અને ઉત્પાદ' સાથે કેમરીયા કરી પોતાના ઉજનન ચારિત્રી તે વીરોને જોઈએ છીએ આપણને આના વીરો કે જેઓ સાધુના અને સુદરનાના દીપકો દેખાડી રહે અને જનમાર્ગ નુગમ નવલી મે

અન્યાવલોકન.

૧ ૨૧ એ. જમનામાં મહા રૂંધારકે એક સ્ત્રીહિતોપદેશનો ખામ એ, પ્રસંગ નનાર ગુજરાતી હિન્દુ સંપ્રદાય, મૂલ્ય ૨ ૨-૮-૦ ૫૪ ૩૨૨

જમનામાં જોઈના ગોકમાં મળેની સભાઓના પૂજાતો, લેખના સમર્થમાં આવેલા સ્ત્રી પૂજાના નખાણો, ગરબીઓ અને દોહરાઓ તથા રત્નમાનપત્રોએ અને માસિકાએ વીધેની અન્યમાનનોધો, એ સન એકત્ર કરી લેખને માટે આ અકમાં વધુ ના પૂરા નેના માહિતી રજુ કે ત્રામાં આવી છે આ દૃષ્ટિથી લેખના લેખનચરિત્રારને અને ગુજરાતી સંપ્રદાયો તેના આ અવધાને ઉપયોગી થશે

મહાઓમાં થયેલા ભાષણો નાપી સાધારણ જીવિકાના છે સુજરેનના પુણ્યમાંથી અધા, કાળાં ભાષા આગ વકતાઓ મળ્યા સુધે છે, તે થયેને અભિમાન સંસ્કૃતવસાકિ થઈ પીની ન દોષ તેમાં આર્થ પત્રમાં જેવું નથી વર્ણવેની દૃષ્ટિથી નોતપાગીએ તો પણ આ લેખણોનુ વચન પણ આધારણ પ્રમરુત કે જમનામાં જોઈના લેખનચરિત્રારને વધાર્થ માપ વધ માટે કે હાં ભાષણો અને લેખોમાં થયેલ દૃષ્ટિચાતો રજુ થયા કે આના આ નો લેખો ગોરના જમ પડે એમ છે કાલે કે રાકનો મેળા પોનાં અપા પત્ર અને આ કે લેખી વિનિગને તથા નીચીસ સરોજની નેડુએ જે દૃષ્ટિમિત્રઓની જમનામાં જોઈને

તે જો જોયું ગતી સ્ત્રીઓ સ્ત્રીઓ તે પોતાના જીવનને તે જ કસોટીએ કસતા શીખે તે
 નહીં આખોયે ગૃહસ્થ. આ સમાજજીવનનો સમન્વય કરી જનનેનો કટનો વિગમ
 વર્ગો દલ બાબી છે, તે તેમ ॥ આનમા આવશે

લેખકોની નામાનવિ જોના પ્રતીત થાય છે કે જમનાન્દેન ગુજરાતના હુમલે સ્પર્શ
 ઇમા હતાં એટલું જ નહિ પણ તેમના કાર્ણથી ગુજરાતની બહાર પણ અસર કરી શક્યા
 તા હાથોહાથ વાયતા એ જણાય છે કે તે ૧૫મા તેમજો વલ્લુ હન્ય સ્થાન મેગ્નુ હનુ
 હાથા લાગના લેખા લાપલોવી જીતી પકિતના ૧૨ી નેમા રા હિમતનાન અગરીયા, ૨૧
 રીંગી દ્રવ્ય રીવેરીઆ આદિના નેખો લાત પાડ છે રા અસરક નખ છે તેમ જમન
 હેનના જમથી ગુજરાતનું લીલ નવારે જોયું ૫૨૫ છે આ તેઓ જમના ન હોત તો
 માળે નરા જીતી—પૂવપશ્ચિમનો રવાન વ્યસરમનો જે નમન્વર આત્મારે ગુજરાતના સ્ત્રી
 જાને સુગમ છે તે અજમ હોન' હમે છિન્ન એ ડીએ કે હાવા, વિલાન દરિયા અને વિરે
 કુદિયા નખાયેના નેખો આ અકમા નધારે હોત ગુજરાતી વચન અને સમાનોય લીધેની
 પ્રથમા ૧ નેધા ઉચ્ચ પ્રકારની છે

આ અખે આકારકે જનારના માટે રજો પ્રસાસ થયો છે—પણ તે અસ્થાને લાગે છે
 તથા આદિ મનોકાર છે જમનાન્દેના હમે- કોટોગ્રફ આપેના જે તેમાથી ૨૮ મે પાને
 મળેલા અમદમા રાખના જેનો છે

આ જા કોટો મોટો ગુણ જમનાન્દેના સમયમા રજુ કરવામા આપે પી કિકિતનું
 રમાણ છે અને તેનો મોટો દોન નિયાન અને સૈનિની અપચતા—*count of assimilation*
 મો અમિષ્ટતા—*looseness* છે

સમય અ કનુ અનરોડન કરેના હમને અતોય કરેના રોની લાગણી રધારે પ્રમાણમા
 ૫૫ છે હમમ આ આખો અક નિ મત અને દાખાની લેખોથી લગેલો છે નેખા થરાની
 નેજો હોલી એ જોકે વાન છે અને લેખકની લક્ષિત થરાની, એ બીજી વાન જે નિ સત્વ લેખો અને
 ૧૫૦ માટે ગુજરાતમાં જોઈ શકાયો નથી પરંતુ આ સવ નેખો આમજિત છે એટલે નેખો
 ગતાપણ પ્રદક્તિઓ આનિ રનઅક માટે રવારે જવાનર છે હમે છિન્ન એ ડીએ કે જમના
 હેનનુ સમારક રધારે વિવેકજીદિયો અને હમના રાઈની મહાના પ્રમાણમા ઉચ્ચ અને
 મે રધારી સ્વરૂપમા થયુ હોત

ગુજરાતમા આ રમા ૬ અક પીએ પ્રસિદ્ધ થાય છે આ પદ્ધતિથી અમરપીય બકિનનું
 મગલુ અનેક દરિયા કે ૧૫ છે અને ગુણીજાનું ગુણપૂજન કરી ઉપકારના અનેનો વર્ગો
 જાથાસન મગરે છે ૭૫૬ ખુલ્લરામ રમારક આમ ગુજરાત નથી ૨૨ી સમુ, એ એો
 માંચનીય નથી

જોવજેનરમાના જે સમારક અકોમા જે ચિરસ્થાથી તરવોનું હસી થાય છે તે આ અકમાં
 નથી ગાત્રાય મુદ્દા નેખો નિમાથી દર રાખોએ તે પરી કરર પાનના આ અકમાં નથી

અનમરિય ૬ ૨-૮-— એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઈ

દર્શનની વિશાળતા કે વિવિધતા મહાનાની વિવેકભરી પ્રશ્નમાટે પૂજ્ય, અથવા હોષનમેનિની સ્ફુર્તિના
કે સંગતતા ગુજરાતના સિદ્ધ લેખકો માટે બીજા કડર પાત્રનો ખાસ અંક ભરીને ફિગ્યો
કરી રાકાય એમ છે, પરંતુ હંમની સદાય વિના આતુ સાદુમ કેટલું સોચની રીતે નિબંધ
ખને છે તે સત્યનુ સમારક આ બધા હેતુ ગ બિનમનાન અને રા આનન્દરાક, રા ન્હાન્દા
વાન અને રા નરસિંહગવ, ગ રમણભાઈ અને ગ દોષ્ટ આદિ સાદિત્યનેતાઓ છે. રી
સાધી મદાના ચેત ગુજરાતણને” અતિમ અધ્ય નથી આપી નહ્યા એ જેટલું સોચનીવે છે
નેટલુ જ આગવકારક છે

જમનાબહેાના નિકટ સમય ધમા તમાથી દલાયિત કોઈ નુતિ આ મા હાય, પરંતુ હંમે
બાશા નાખીએ ડીએ કે એક દલાકથીએ નધા વધા સુરી અમગન ગુજરાતના સીંછનુમી
નવચેતન ગ્રેનાર એ પુખ્તથાવિની રહિતના ગાંધી તો એ પ્રમ અચાત નહિ જ દેણ જમના
મેનને પાસેથી ન ઓળખનાર સગાંરી ગુજરાતીગો પણ ગુજરાતના નવા રચાના વનમીને
છનિદાસથી નાકેલ ન હોય એ હમે માની શન્તા નથી જમનામ્હેનના રનપ્રીય વ્યવિતન માટે
થોડા દુટક મરનારો ન આનેખી રા નાર વિદ્વાનોએ તે સમયના પીગનાની તેમની આમાગિક
અને શિષ્યવિપય દલાની આખી ગરી, નરગુજાાના બાવિ છનિદાસનાર માટે વાંછી ઉપયોગી
સામગ્રી નુ વરી રાકયા હોત હમારાથી ઇચ્છયા રિના નથો રહનાતુ કે જમનામ્હેનની પકિત
અને કૃતિ માટે માન ધગવનાર વિદ્વાનો નાના અગણના કરવી જેના કારણોની ઉપેક્ષા કરી
નકયા હોત,

હમને માનનાને ગાળો છે કે પ્રગુત અકના પ્રક્રમતાઓએ તે વિદ્વાનમગ્યની મદાય
મેળવાના પ્રયાસો કરા દના, દુર્ભાગ્યે એ મદાય ન મળી લખી તો પડી આતુ રાજકુલથી
મારક આટલુ બધુ દ્રવ્ય ખ નીને કરનાંમા આબ્યુ તેમા ભક્તિશાન હને અને છે પણ વિવેક રી
ઉલુપ વધાર છે “ગુજરાતી” પન સચવે છે તેમ આના સમારક અવ કરનાં કાર વિવેકા વિદ્વાન
પાસ જમનામ્હેનતુ છનનવત્રિ તખાસુ હોત, તો, તે વનારે ઉચિત અને ચિરસ્થાથી સમારક
આન વિવેક ઉપર આટનો ભાર મકવે પડે છે તેનુ કારણ એ છે કે ભક્તિની ઉર્મિએ સત્યની
અો ઔચિત્યની ગીમાઓ સદજ ઓગની ગથ છે રમણપ્રીય અપ્પિએ જે ગુજો માટે દાનો
કરવાતુ રનમે ન આપુ હોય તે ગુજોતુ આરોપણ કરી લેખક વિવેકશુદ્ધિ માથે પોતાને
અનુધ સચવે તે રહાએ હમને બાહુ નામે નથી જેટનો અસલતાએ અનાવરયક અરિપણ
રહામે છે તેમને જ દુ ખ ઘાત એ જમનામ્હેનો હતુ હોત કે તેમનામા વિદ્વા છે તો આન
દલાત આ અકમા આતુ અથ રહિત પલુ જ છે, હકમા, જમનામ્હેનના આ અસતોપકારક
સમરેથી હમને જેટલુ દુ ખ ઘાત છે તેટલુ જ દુ ખ ગુજરાતના વિચારોનાંઓની ગોચની
અસ્થિતાથી ધાય છે

અથે રહિત બે-કાઓ, સાંક કાર ચાના સાદીકટો અને સખાપિ તે તખો ગલીને
સાંક એકેન કયાંથી સમારક અક બનતો નધા માધા લુભમિતો આ સમારક અક દેન નો એની
ગાતનો દકાર (રનમેજાકનના નામે) ૧-૧૦-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ દપની, મુબાઈ

નાથ હતા એ શાસ્ત્ર અને સમયનો વ્યય માન સાધા. વ્યક્તિને અસાધારણ ગીતે આપે
અપાતી કલા જે આ અમ્મા નથી આ અમાધા અને નાધાળુ ગીતે આત્મસત્તા
કલાનો માધ નહોતો નથી જન્મનાન્દેનુ વ્યક્તિત્વ વિરત હતું જન્મદ્વારક માધીઓમાં
પ્રતીત થતા એ ચેતન અને એ ઓજસ, મનન આધિર્માન પમની એ હાસી વિનાયતા
અને એ પ્રેરણાશક્તિ, અને સ્વપ્નચક્રરત્ની એ કંઈનપગથાળુતા અને એ અમાધાનકલા એમના
વ્યક્તિત્વનાં મુખ્ય લક્ષણો હતાં 'નમને ભગવાંદેયે, ચૈત્યી દત્તાહતી' એ પદ્યન ૪૬
સ્વપનગમ માટે સાચી હતી તેવી જ લેખને માટે છે ગુજરાતે લેખને માન્ય આપુ નુ
અને ધમ્મી ઉચિત્ ગીતે તેમની હાથ નીચે અનેક સત્પ્રવૃત્તિઓ જન્મીને પેલા પામી હતી, જે
લેખના ઉદ્ભવ, પ્રેમભર્યા અને કાર્ય ૫ માન્યને જ પરિણામે સ્ત્રીઓ માટે વિશાળ માર્ગ આપા
સ્વકલાનો સ્ત્રીકર પણ પરા થયો ન હતો, સમાજના બધાને ઓછા શિક્ષિત ન હતા મો ગુજરા
નનો આસમાન હજી નવજનન ના આવે વિનાનો હતો તે અમરે ઉદ્દેશ દિન અને નિઃશ્વેતન
જનને માળની ગુજરાનજોતિ દરવાનો ના. ૧ કમી મિદ્ધિ મેળવ માન્ય સ્થિતિ ગુજરાત ના ગિ
રાસમા મિ હવ અમરે નહિ આનેપાપ તો ગુજરાતની પુણ્યસત્તા પાન બાંહેલી મીમાને
સ્ત્રીઓ છે એ વાત ક્ષેત્ર વિના તો નહિ જ કમી મધ્ય હમે આસા સ્ત્રીઓ કીએ ગર્ભ મદીના
અનન્ય ગુજરાતીઓ નમત્સકર અને સ્વપતંગમ, મહિતાન આ કલાથી મન મુખગમ આ
અપિભાષનાં શ્વનચરિત્રો વિના ગુજરાતી માલિત અધુર રહ્યું છે તેમ ના ના સીમા નહિ મો
અનેમહા. ગુજરાતીઓની એ માળા ભરિયામ રચાએ સારે જન્મનાન્દેનને પગુ લખા ઉચિત
સ્વધાન મળે

ગુજરાતી સ્ત્રીઓ માટે આવ સરવાની હિન્દુ સ્ત્રીમ ની સ્થાપના ને રી મુખી કાર્ય
દેસ અને સ્વ ધનિત નેતૃત્વથી કરેલો લેખો નિર્વાહ, મેસસદને અને વનિનવિદમના વિ ભમમા
આપેયો દિગ્દેશ, દુષ્કાનમા જતે એ પ્રેરેમામા કમીને કરેલુ મ દનિવાલુ, દક્ષિણઆફ્રિકાના
વડન વેપતે મુજરાનજોતે ગાની બેચુ કરેલુ ૧૩ એ સર સત્પ્રવૃત્તિઓને જગવાનો ન્દાન
નથી, સંસ્કૃતીય ધીરોની જયની ઉજવરામા આપજે ઓછ પાળ્ય નથી આ ના દુઃ ૧૫
અક્ષરો, કપાની પ્રાનધનિન કળા આપજે હજી નીખવાલુ બાકી છે એ પ્રેરમાયે જમના
અહેને દિર્ઘા પમના પાયા એમના નેતૃત્વ નીચે હજી વર્ષે ધરેમાનાની ચાત્રા કરી દાદાભાઈન
જનન કમી દેશમેવાના અખડ નનો નિશ્ચયકાર કમી ગુજરાતજો પ્રગથ ને ન માસની થ
કુસરથી દાદાભાઈ, ગોખને, અને શીરાજવાતની જ્ય નિજો મુળાઈમા ઉગવાઈ આની ન્દાની
પણ પરિણામમા મામી પ્રવૃત્તિઓ ગોધી કલાકામમા જન્મનાન્દેન કુલન હતાં ગુજરાત
સાથ પમુ નિમિત્તે એકત્ર થાય, સિયલુસકાર માધ પેલુ ગીતે પામે, દેશસવતી અનેક પ્રવલિ
એધી અગાન ન રહે અને મને તો લખા ભાગ લેની થાય કુકમા જનનમા વ્તેમ અને
અનન્ય અનુભવે તે જોના જન્મનાન્દેન ધર્ષા ઉત્સુક હતા તે માટે સમ્મેવનો, શિલ્પવગો,
સ્વપ્ન નમાન્યો, ગરમાપાદીઓ આ અનેક ચેજનાઓ કરતા

શ્રીમદ્વપ્તમાચાર્યશ્રી ૩ ૧-૦-૦ એન એમ નિપાઠીએ કવની, મુનાઈ

ઉપા-સ્વરાજ્ય પ્રતિજ્ઞા.

(પ્રથમ ખંડ)

૧૫. — ત મેડ પુકચોત્તમ વિશ્વામ માનણ

(આતુ અચિત્ત ઐનિદામિત્ત ચાતી)

પ્રક ૧૧ ૧૦ મુ

કિલેકાર કેદ.

"સહ સાહિબની મેન, કમલુ નહી દીગિએ,

મિશ્રા રિ-અગિદ, અકાજ ન દીજમે,"

*"Anxiety disfigures the face of prosperity, and renders
It like a crystal glass blown up by impure breath"*

"ગાન જેને શિર ફરીએ, તને કોઈ તે નર સમે,

હમખા તો કહે ને જાજમે, જોઈએ દાંતે શુ મમે ?"

પ્રિય માનવ! મન પ્રક પુમા નરહ-સ્વામિએ આપજુને જે સમાચાર આપ્યા-તોર પાતા કિ ને-
દાગને પડી લઈ પા-તે મું તેની પુનવડ કિ યો છેડી એક દામી સાથે ક્યા જતી નહી દેતી
તે મમી હતા તે ન જોયુ આ ખાનગીથી શુ થયુ તે પા આપણે જાણીએ છીએ નરહ-
સ્વામિને તો પડમ હેન ત જથી આ ખમર મખ્યા હતા દ પંર પદર રિસના તેને
મોપાયન મનગિરી મનથી જે કાઈ પતો-ખમર મખે તે આની નરહ સ્વામિને ખમર આપે
એકદર મખાજીમા હા નુ થાય છે, આશુ બને છે, તેની એને નહી ખમર મમે અને તે તે
જોઈએ જે જે વખતે પોતાને મખદાનો પ્રમગ મમે તે તે નખતે તેનો લાલ સર્ધ નેવો-એવો પ્રદાર-
આ નજા દિવસની વા યો આનો હોતો મહારાષ્ટના કો નાઓપર-પ્રવક્ષામિતપુરમા કિમદુના
મેટા મેટા મુસનમાન, મોગત સર રો, મગહા સગ રોતે મા થતી સરે વાતોની યથારિત
માહિતી નાખા નજ આપણે ચારે મધારો નહી, એના કોઈ સ્વામિને ઉપદેશ હોતો આ
કમચનુ ચાલાકન દદ મહારમા, કાણ હોતો, તેની મૂર્ખ માહિતી આપણે વખત આવે જાણીશુ
શિવાજીએ તેનો મૂર્ખ ઉપયોગ કર્યો નરહર સ્વામિની એ ખાનાપુર નિમપુર કથ તે થણે
ખમરદા, નામેન ચુરાન પુર હોતે તેજે જોસાઈઓ, વૈરાગીઓ દયાદિ ધ્યાને પોતાને અતુક
કરી નીના હતા, અને પોતાનો હેનુ સધા સધનો તૈયાર કરી રાખ્યા હતા, તને જોઈતી સર

અમરાંત્રીઓપાસથી તેો મળતી, અને તે અમર શ્રીધર આમિતે અથવા પગભાગી મહારાજને તરત પહોંચાવતો તેનો આ ક્રમ બાનુજ હતો તેને તેના ડેરે તોરણામાં પદર દિવસ પૂર્વે અને અમરાંત્રી અમર આપી, ને તરત તે ત્યાંથી નીકળ્યો, અને ચત્ર પકરણમાં બેઠો ત્યાં તે અમર આપી પાસનારો હવે આપણે તેમને તેમની જોડવા કરવામાં ચાલે તે નિસૂબા પદ દિવસ પહેલાં આપના અને અમરાંત્રી તરફ લઈ આપીશું

તોરણાના સમાધિભાગ પદ કિ ને ૧૨ ગગન આપના પદની ૧૪ આનનાના લોક સાથે મિલપૂરથી મહાર રણદુલાખાન આ ચો રણદુલાખાન મિયાણ આ ચો કિનેદી સામે લેવા ગયો ખાનની ઉમ્મર યુવાન, પગ તે ધોળો વિનારલીન ઉમ્મર ખનાસતો, અને તેમાં કાંઈક હાથે પગ નિગેષ પ્રવસતી રતી, એવી બાદ તાહ પિ ખાન થયાથી, મિલપૂરમ યુગર જગદેવ પ્રમાણે જ તેનું પગ વગર હતું તે અભાવે આનદી, મણો સારા, નિખાનસ મનેતો, સદુશી, આ સગાચારી રતેલ કિનેદી ને સામે આસતો બેઠો તે રાગવિપરથી ઉતર્યા અને મામે જઈ તેના બેઠે હાથ પોતાના હાથમાં લઈ કહ્યું - "કિનેદી રતેલ, હું હુમને નો તેથી હુકમ પ્રમાણે આ-ચો પુ પગ આપની માર્ગ પગ પ્રવરે આનદાનિ વગેરે યગ એવી રજ માત્ર પગ રાગ વરતા નહીં હુકમ પ્રમાણે આપ મહારી સાથે નાનો આપના ખાનમનેતો પ્રમાણે આપને ૧૪ જગસ આપ મહારા વગિના રનેદી, મહારા વગિવગસ પ્રમાણે આપની પગનાં બાંધે કાંઈક પગ નાસ થો નહીં, તેના પકડે બદોળસન કરીશ " આ તેનું વિશેષ કાળખ સમજાવ કિનેદી અને બાનુ આશ્રય લાગુ પોતાને પદની લઈ જવા આવેત તે પછી મુમનમાન સમગ્ર પોતાની સાથે આ રીતે વતશે એનું તેને રમમા સુધા ન હોતું ખાન રાગખાનમાં જ કિનેદી સાથે આવી રાંછક ચનારી, ચો નેતાં તેનાં માથેથી પછી આચાર પામ્યા સમાધિ નત આવી ગેરે વર્તે પદની હાથ નીચેના હુકમે અનુભવ મનેતો કિવાપર નિનકર મુકમ કરના હતા તેથી તેને પોતાનો સર્વ જાજમો જ નીચે પેટ મામમાં જ રાખી ઠીક ચારીએ ઉપર આ ચો હતો

તેને તેલજા આપ્યા નીકળ્યો, સારે તોરણથી પદનીસે માઈનને હોટે નામ એક દેવા વધ પામ તેજે પદની નાંખ્યો હતો, તે વખતે યા તેજે એક તરફ મુવાદ હતું જા મુખપર મુકાની મુખી પછી પદની નેદીની એના એક તરફ, ચારીએ બાંધે ગાંઠ, નાનુદ મગમ સદાસ અને તેની સાથે નગમ તેની ઉમ્મરની એક આ પદની દના આ મનાવ આપણે મન મુકાની વાંધે ગયા ત્રીવે તે મરણ સદાસ તેનો ગ્રેમ મેં પુષ્પરથ કરતા તેજે મુકાની જાગો આપ્યા તેના વિશે તેને વિતક્ષા બેઠે મયો મગમ મુકે જવા રતેલ આ પછી ખાન રતેલ આપી અને મગમમાં કહ્યું - "તમે આજથી અમારા રનેદી થયા, અમારું મેમા તરિકે ચોખ નિસ રડા અમારી મેમા ની ચાળો તમારો સવ જોનરત થશે અને જો એમ છાડીશ નહીં અમારી સાથે જ રાખીશ આજથી તમને અમારો સાહેબની

પદ્મી માપીએ છીએ ' વગેરે કી જાનિ આમહ કી પોતાની માથે રાખ્યો અને તેની સૌ પૂર્ણ માનમર્તમાથી સત્તા પોતાના માથુમેને સખત નાનદ કરી, અને પોતાના વિચારે દલુરિયા અહમ માનન તેની જેમજ રાખનાડુ કામ સોધુ.

આ નીન યુવાન સન્દાર ખાત્તાકનની સાથે હતો, તેને પોતાની સાથે કિવાપર આપના અને ઘણા આમહ કર્યો, પરંતુ તેણે ને કણુ ન જુવું નહી, તેથી " મારે ને કરવું છે તેનું કરીએ એક મ પાડે આવુ છું " એમ કની ખાન થોડા માથુમે સાને આવતો થયો. આ પેઠ ગામની પાળામા ખાને નાખેન ઝાડપીમા તેને આપેન તથુમા આ નવી તરુણુ-મર્યાદા સરનાર અત્યંત વિચારમા અહાનહી આઠારા મારતો હતો. તેના મનમા કાઈ પણ ધણી કહેગ કરનાના વિચાર આવતા તતા, કારણુ નાર નાર નિ શ્વાસ નાખતો તથુતથુ વખત આપો. આસુઓએ પુછતો હતો " એકદમ પ્રમગ ઘણો નિકા-નેમા પણ હમણા ધટિકા અર્પદટિકામ ધનારે પ્રસમ નો ધણો વિચાર થયો નાસી જાઉં તો તે પણ શક્ય પછી, નજર-દે-હવે કરુડી કરના ગયા એક અરે થયુ ખીજુ જા આ પનમ! કેવો પ્રસમ આ પો! અરે! પંડ આ રિકટ પ્રમગનું વિનહણુપણ મનમા વાની આવ્ય-સોઠ કરના બેસવાથી શુ વળે એમ છે કાઈ પણ ઉપાયની થોજના કીએ તો તેણે ઉપયોગ " આવા પણ વિચાર તેના મનમા આવના હોય એમ લાગ્યું મનના વિચાર મુખ નાટ જરા પણ બહાર નીકળવા દેતો નહી કેમકે છુપાઈ બહારથી કાઢ હેર સાંભળતો પણ હોય-તેણે પોતાનું એકદમ વર્તન ધણ સાધ ગિરીનું રાખતું હતું વિચાર થતા થતા કાંઈએક કદપા તેના મનમા આની તેના નિન્તાન્યુ મહેગપર કિચિત્તિમન દેખાયુ.

x

x

x

x

x

અહીં કિલામા રણુદુલાખા અને કિલેદારની ભેટ થયા પછી તથા વખત સુધી આ વચ્ચે કાંઈ કામ વાતચિત થયું તે થયા પછી ઈનર લોકોન બેઠકખાનામાં બોલાયા, આ બન્નેના એકાદ પાસ્યુગુ આપાથી કિલાપરના બેઠકામા રણુદુલાખાને બોલાયાથે 'હવે કાંઈ પણ કાર્યકર નવાર મનમે, મહપર મહપણ કિલચાન થશે, ' એવી ને એક જ મહમત હીડી ગા હતી, તે હવે બાજમ નવી પામ રણુ અરે કની થયું, અને તેમને એના ખમગ આપાથે કે કિલેદાર કાંઈ ગળગીર જરૂની કામ માટે થો. વિનસ મિત્તપર જાર છે અો તે પ્રેમના મદતો મેગરત મળવા મિત્તપુરથી લીધી આવી છે તે મહેમે, બરે કિલેદાર કામ રચના આપાસાટેમને જામે તેમના જ વિચાર મુકાવન હરિપત ચનાવરો ખીજેકિવમે એજો ખાન સાથે મિત્તપુર જનાનું કામ થયુ આમ ખાનનો ઘણો વખત ખીજાપર વધવના કરનામા ગયો અરો નાયકગ થયા પછી ખાન નીચે પોતાનો જાડખીમા આ પો. ખાન તાવ આનતાઈ તેને પોતાના નવાન મિત્રને મળવા સ્વીકાર્યું થયું હોય એમ લાગ્યું તથુમા દખન થતાં જ " મરગરમાટેમ કહે છે? મિત્રે કામમાં ન તાર તો તેમની મુના ન નવાના મહારીકા છે એમ જણાવો " આનો મ નો મોહવા.

“ જો મળતો જ એ દારમાદે મ ઉઠી ખાતે જ્યાં ન મથી મજરા મી દરજો, તેના નેરજો જોઈ દરજી ખાતે મોટા ‘ કેમ મળતો સામે મા આપો, મારો પકડા મોત મમનું હું મથી આપ મહારી સામે પારકામળા વર્તે. કેમ સખો ઠો નમે ઉપર-પાયા નહી તેમાં નાં મને કો સરદારી કન નમને સાવળા મોનાયા છે એમ કી મારો મીની મન ની કડી સળગારી છે. કહ્યું ન-“ નમે મન પર કેમ આ પા ની? તેનું નુ કારણ? ” અરણ કામ નાં ની અમરનો કામો નહી ” એવો જ ઉત્તર આપ્યા પળ ખાતે મમનું ક દમ્યો આ પાયા ન જોવો મોટા નરકત ની, મન મનાર તમારી અંતે વિદેને નરાદે મ મી મુસાવર કે નીશ દરે તેમો મિત્રપુરપર્યે આપ મી સામે ન છે ” આ સખો નીમળા ત્યા મોકનો મન ની વિદો —

“ ખાતસાહેબ! માદ મે નહી, નહી, મારી નો તેમની મુસાવર મિત્રન મારો નહી કા પુ તમને મહાનર પ્રેમ નથી મને નના નાં મલો નેરો કેવો મરિ નાપ ધમે તેનાથી તેમનાપર આ પ્રસંગ આ પા તે મારા નામથી મરે નાં તેમનું મ નુ છે મારે કુપા ક્રો મહામે અને તેમનો મેળાપ કમનગો નહી એમ મહારો હાથ જોવી માગ્યો મન મરિ મામ જ ના દેના મે કની કેટલી વખત આપો વિભિ કા પળ નાં તે માન્ય દેના નથા, મેદને નિરપાય પળ આ મિનિતિ તો માન્ય કરના જ! ”

આપું કહી આનુરનાથી ખાતે સખે મેરુ તરત ખાતે મુ - “ આપની મ ડરિત આપને સહારી આપુ હ, એ માટે આપુ મ આપાનું કારણ થો આપામા મ ની મુખી સરે શુભ છે, તેથી જ સર ની લેના હું આપ કહ્યું આપ ની મ મિત્ર મારો ત્યા આપને કેવો માન મરનખો મો છે તે જુઓ, મો ને પા ના નુ નમો મી તો પડી શુભાન તમે તમારે મમ ને મમુ દરે એ નત ઉચ્ચારો મારા હી મે માન કાંક્રો તો મો નામશે કે તમને મહાનર મિત્રુલ વિશ્વાસ નથી મિ ને ને મવાની તેમની મન છે તો તેના બોમન થના પડી જુ? ”

આ પડી અંકો તહીના થો. ધણા મારા હા ના, અને ‘ એશ મેનો ’ ના ના અંતે નવીન સર ને મી મોતાના તણુમા આનનો ધ્યો ખાતે એકમર ના તેના પાયા મેરો અત્યારે આ નુ મન અરનરથ લાગ્યું-આ નુ મન નથી એમ ના ની નાપી, મપર મહો મનમપર પકો નિદ્રા મો મે ની નાથ નારી મે સર ને પ નુ ની પ્રસન્ન થના ની આમ તમ મનમપર પાયા ન પા પળ નિદ્રા અ ની ની મકેનખન મુ મી આમ અમર ન મિનિમા પકા મ તે દ્વાજો ઉમે આગેગ વ ના ને ના દારપામે આની આમડામા મગળના તારામનો ન ને ને આ કે ની મન નેરિ મન, મને દારમા ઉના હનો તે મને મોગમા એકી પ-નીરેક મન તે નમુ મ ના સ ના ને ને ને ને નાં પાયાસાન વખત ના ને તણુ નરક જના પ્રકુન ધ્યો હાં એમ પનુ ને મ મુ મેરો મેરો એક માન્ય તે ની નરક આની ઉના હોન એવો નો બન થયા બ ન થયો.

તરી પણ દેખાયો અને તેણે—“હજુ”, આજ આપના આવી ડિયરિ ‘કેમ થઈ’ એ
તેણે ઉચ્ચાર્યા”

જાનનાદેય જેન્મ ચમકા ડોહા — “અહમદ-શુ તું મેહરી દિવસોયોપ
મર ગે કે નાન, આતલો ચા—તને સી પચાત”

પગલુ ગામઠી- ગજરાનો કે અંત-પગલુ મણ પાંગી, ન હતા-પુત્ર બોલી ઉઠ્યો-
 પાપ ખાવિ- આપની આ અંતરજાતી દાન આ મેરુ નજી, છે, આપની દિનચારપત્ર
 મરકા ! મરુ ખરા પી આ સેખની ની નામદા પગની ચોરુ, સાબળી, મદારી મહીમાથી
 ની મદારી ની, મ અને જોયુ તો હજુ આપ પેના તણુ તરુ જોના મીની દીકરી જોના-વળી
 તણુમા જતા-વળી મદાર આપની ત્યા મરુ કરતા ઉમતા-જોના, સાહેબ ! મહુ તરુ જોના
 અમલ જોના પાદ ! નધા મરિયાની નાજ ! જે રાત કાળ આપના પાથમા છે, તે તોના
 મરુ આપને આદર્શી ચિતા, અંતરજાતી, ને આટલો મિમાર મુ કસ જોનાએ તે ! મોકાવો-
 આપની આસા દોષ તો - " બુદ્ધિધાનની બાઝરેકોધિન મુદા જોના અહીં જ તે
 અંતરજો મુ બોલી રકમ નીકી ખાન કોનથી પડે અને એકદમ મોલી ઉઠ્યો -

“શ્રુત, ચાલતી એક અલગ પલ્લવિયુ જો શો તો રોડુ’ જ ઉડી દઈગ” આવીને ધા.
દર્શાવેલો । પાઠ ક્યાનો । “જન્મ જાને ચેતી ગયો ડેવદના વાદો કાને પડ્યા ન મળ્યા આતો
મંવાદાથી વળે માપી ગયો તો મારા પડી જાનેની નિયતિ અવિરત અસ્વસ્થ થઈ તે પુન
નશુમાં ગયો કાર્મ પલ્લવ એ, પ્રધારના અત્યંત ખેલુવત રિચારે તેનું મન ઉડિમ ક્યુ હોય
મેંડુ તાવડુ તે યાત્રીને બે પત્ર પાડો પડ્યો જાને મન સાથે જ જોતરા જાગ્યો -
“આજ પર્વત આ આવી વાનેને મેં કાપડિ મમજતો હતો કેવડા દબોદબ થતા
જા આવી ગિયતિ । મને તફન અગમ્ય વાગતુ હતુ, પણ હવે આ પ્રત્યક્ષ અનુભવ । પલ્લ
નવી આ - છુદ્ધાખાત આતુ પીચપલ ક્યા પલ મગે રી સદરામ નાહીમે આવ નહી,
સંગતિ નહી, એ માટે આજ પર્વત જેવા પૂજા કાઢ્યા તેમ જ કાઢીમ આ કાવા મેને
રિચોય માહિતી છે એવું દાખવીમ નહી પણ પલ્લ આથી વધારેના જે, હારા હ વધા કાર્મ
રિચાર આવા તો આ મારાત-આતમહત્તા કરીન” આદર્શ જોતી તેણે અત્યંત ની નિશ્વાસ
નાંખ્યો એમ આખી રાત્રિ જેમ તેમ પ્રસાર થઈ

દિવસ ઉઝાડિને રાત્રીએ ત્રાસો તેણે પોતાની સાથે જાણને તરતે મિમ્મપુરજરા
માઠાંડૂય કરી ત્રાસે તરીત મરણ મગ્ગા પહોંહનો, તે વચન આપ્યા પ્રમાણે બીજે નેતર ॥ અને
તેની મુલાકાત થયા દાંધી ભી જો નેતર ત્રાસમિલકત વૃદ્ધ દિલે રાત્રી તેની રનામિલકિતની
ઋણદિવસની આ પ્રમાણેની વગ મગ્ગાડીમાલક થઈ !!

અભાનોચ્ચ,]

[નવેમ્બર, ૬ સ ૧૯૧૯

નામદાઝ ગોકલદાસ કલ્હાનદાસ પારેખ,

પ્રમુખ,

ગ્રીજી ગુજરાત રાજકીય પત્રિકા—સુરત, ૧૯૧૯

ખાતે છબી લેનાર-મિ. એસ. ડી. ત્રવાણ]

[કૌપીયાઈ.

પુસ્તક ૨૪ મુ,]

નવેમ્બર ઈ. સ. ૧૯૧૯

[અંક ૧૧.

ગુજરાતની પ્રાંતિક પરિષદો.

લેખક-શ્રી ગમભીધરામ જોનાર્જનનાથ ત્રિપાઠી.

૧. ત્રીજી ગુજરાત રાજકીય પરિષદ.

આત્મ નરેન્દ્રના મામની તા ૧, ૨, ૩ ના રોજ ગુજરાતના આ એક વખતના વૈભવના નગરમાં ગુજરાતની ત્રીજી રાજકીય પરિષદનું અધિવેશન નામવાર જોકતદાસ કદાનદાસ પારેખ મેજિસ્ટ્રીને ઇગ્નામાં આ પુ હવ અગ્રહારો મે ડા ૧૧ મન હનો અને હજી પણ એ જ દિવસ સમરતને માટે જેમ જરૂર છે તેમ જ ગુજરાતને માટે પણ આવશ્યક છે કે ૧૫ અને છુના વિમારના યુનાન અને વૃદ્ધ ગુજરાતીઓએ આપણા પ્રાન્તના છુનપ્રયોના ઉકલ સાથે મળીને પરિષદના સહકારથી ૦ કેરવા નેહએ મતને અને પ્રિયારએ ક્યા હોતા નથી ? અને જો સિવાય ચચા તેના સ્વય રસપ્રમા કયાંથી આવી શકે ? આ જ સિદ્ધાન્તને અનુસરી અગ્રહે નામવાર પારેખના નામ પરિષદના પ્રમુખ તરિકે સચ પુ હવ પરિષદ પામેથી એક આશાભર્ષી આશાવાદીની તીન મહેઠાથી અગ્રહે એ આશા રાખી હતી કે વીર નર્મદની વીર જન્મશ્રમિ અને નર્મદાકર અને નન્દા કુળની આ પ્રાત્નશ્રમિ પોનાનાં કલવ્યમાં કેસી રીતે પગાવ નહિ પડે, પ્રથમ જ પરિષદની આમીઓ અને સુધારી લેવામાં આવશે અને સુરતની પરિષદ ગુજરાતના રાજકીય જીવનને નવારે તેજની બનાવશે મનુષ્યમારમા રાજકીય અને કબ્બાના બીજ ન્દાના પેઢોના રપમાં દિકાત પામેના હોય છે તેમ ગુજરાતમાં છે અને સુરતમાં પે છે એની પ્રતીતિ મનુષ્ય કેદના રાજની નહિને થત સુધી હતી રામે આશા રાખી હતી કે એ લાણીની નાસે

૧-૯-૧૯૧૯ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુંબઈ

પણ ૧૯૦૭ ના આત્મકથાને પ્રસંગોથી કનિષ્ઠ થયેલું નુગ્ધ પોતાનાં હૈયું હજી થયાંથી રીતે સુધારી શક્યુ નથી એ ચાલથી અમ્હો ખેદ થાય છે. પરિપક્વ-રાજકીય પરિદેશનો સમાવેશ થઈ જોડી રીતે ક્ષેત્રમંડિત થો એમ અમ્હાર માનવું છે. પ્રથમ એ પરિવેશને જો પ્રતિ-નિર્ણયે જોવામાં રહીને પણ અનાધારણ સફળતા મેળવી હતી, તે સુરન અનુદાન-સંગે જોવામાં પણ મેળવી શક્યુ નથી એ મહા ખેતની વાત છે. ગોધરાના ન્હાના ચામડામાં, નડિયાદના ભયારે હાથમાં એમણે-ત્યાં નમગરાસીઓએ-જે ઉસાદ દર્શાવે હતો, અને પરસ્પરના મનભેગને દૂર કરી પરિપક્વ સફળ ઉતારી એ સુગતે કહ્યું નથી. સુગતની પરિપક્વતા અકોમ-પ-ખાથી અને નજીવી સાનાયણ હવત માણુમોની દાખરી એ-ખતાવે છે કે પરિપક્વતા કાર્યના કાર્યને જોઈને તેટલો ઉત્સાહ થતા થો નથી. સુગતની પ્રમદ હજી પ્રમદ-જનના ઉપે છે જેને જોઈને રહે છે. સુરનના સુગતીજનો કળા મહાગના અતિથિઓનું પ્રમાણ મહેલુ-વિગાળે છે.

બીજી પાસથી ગુજરાતના અમ-સુગતીઓ, સિંચિત-જનો, પ્રતિષ્ઠિત અને વિનિષ્કૃત સ્થાની ગેરફાળરી તરત જ આખે નહોતે એમ હતી. સુગતોનાં શરેરીઓ પોતાની પ્રાન્તિક પરિપક્વતામાં નજીવિય પણ નિયમિત દાખરી આપી રહે નહિ કે આપણા અસમિત બતાવે એ શરમચિત્તિન અત્યત ખેદની સાન કે આગસ્ટમામના અકળા અમ્હારા લેખમાં અમ્હે સમરના ગુજરાતીજનોને વિનિષ્કૃત કરી હતી તે વિનિષ્કૃત આમ અગવ્યરદિનમ નીવડી જો નિ અમ્હો અતિથિય દુ ખ-થાય છે. આતા છે કે ગુજરાતીઓ પોતાનાં સુગતે વધારે નિવડેલે સુદમજા થશે-પ્રાન્તની જાહેરસેવામાં વિશેષ ભાગ લેતાં રીખતો.

સ્વાગત મકનના અગ્રમ રા અ ખુલાખ ગુનાયતાર્થ દેસાઈ એમમગ નીતિથી પ્રમુદિશોય નયના વૃદ્ધ સુગતીજન છે એ વૃદ્ધ જન, નામદાર એકેન્દ્રસ પરિપક્વ કે જેમનું વૃદ્ધ પણ જોઈલું જ છે અને તે ઉપરાંત ખીજા એ ત્રણ સ્વસ્થ-એમની જ ઉમરનાનો સુગત તની આ પરિપક્વતા મામડા ઉપર જોવાની સાથે અમ્હને કઈ અવનવી જ વાત રી થઈ હતી અને તે એ જ કે જે મુદ્દ વડે આ સ્વજનો દેવસેના કરી આગવી જની આજ તત્વે સુદાર છે તે આપણુ અગવ્યરદિન જ બતાવે છે. રા અ ખુલાખએ ખીર પાનાવુ લાપણુ બહુયે તમ-ભાગ પોત વાંચ્યુ હતુ મ ન ખુલાખના આ લાપણમાં કિન્દ સમરનને અને સુગતીજનો સ્વગતા પ્રમોની ચર્ચા હતી, અમ્હારે નામની રીતિએ કહેવુ જોઈએ કે મ ખ ખુલાખએ લાપણુ અમ્હે થાઈ હતુ તે કળા વિશેષ ઉચ્ચ પ્રમાણુ હતુ આપણા સંગીત દેસાજનને જે પ્રમોએ આપ્યા હવમગની મુખ્ય કે તે પ્રમોની એકરે સારી ચર્ચા એ લાપણુમાં હતી કેામ કેામક સ્થળે તેા બાપામાં રીપ હતુ તેા કેામક કેામક સ્થળે હિન્ને ખમવા દલા-દુ ખ ચાને નામ નો અન્યાય સ્થળે વ્યાજની કોષ ખી-દુકો લતા એ કહે છે કેામક "જીવ-મટોમટની લાખા પ્રાણુ પાછી અપુન મેસા મળેનાર હાલી પગ ની મહાસર" તે ઉપર જે કેા વતાવો કે તેવી પ નમ તર આપા વેળી પેનામગી રાદ જોઈથી સંગીત છે અને તે જ્ઞાન કરના માટે તથા મિત્રીય ગંગેષ ની ઓડી જની નિગ રામિતિ.

ખાતર સ્ત્રીકાંગીએ કે—અને એ કહ સત્ય પણ છે કે—આપણને કદાચ નોકરો પછી તેથી શુભેને શુદ્ધિ અને શક્તિ હશે તો શુદ્ધિશાળીનો અર્થ પણ નામ રહેજે કરી શકે આમ નામના ગોઠવણ પારખા ॥ અતિ નામના લાપણુમાં પ્રેક્ષાદાનનું તો નામ જ ન હતું તેમ મગધી નિયોધા કામ કરવાની મહેનતા ધરાવનાર વ્યક્તિઓને માર્ગસૂચક કામ સૂચનાઓ ન હતી, કે ન હતી આપણા જીવન પ્રત્યે ઉપર વ્યસ્તિત ચચાઓ, પણ હતી એમાં અનુભવની છુટક છુટક જાગૃત્તીઓ અને મરકાર માળાપ તરફ નધારે પડતો ઘણી પડતો રહેદરસા હતાં એમાં અધિકારીશામને અને અધિકારી—અનન્યાની આસપાસની સુદૃઢ અને વ્યવસ્થિત મોહિનીના જુદાકાટ અને પદપાતની ઉડી છાયા અને પ્રત્યંતા જીવનના વર્તમાન અને ભવિષ્યના ઇતિહાસ તરફ પ્રમાણમાં થોડી કાગળ કે લેખો અભિપ્રાય કે અભિતાપ માટે અતરથી એકી માનવચિત્ત પરિવહ ॥ સમાગમ રચ્યે આપણી પરિવહન સમૂહની ઇચ્છા વિદ્વદ—કાંઈ મમથે દિવ્યો નિના પોતાના અભિપ્રાયને જ વળગી રહી નહીં એ સમૂહને પાછા બોલાવી લેવાના કરાવ રહ્યેનું રહેમનું તપણુ મિલકુલ ગેરવ્યાજુળી અને પ્રત્યંતા તેમને મારે અમતોય—કઈ નારાજ—ઉભા કરે એવું હતું વિષય નિર્ણયક સમાગમ પ્રતિનિધિઓ સમસ્તે જે કરાવ નિર્ણયપાને જીવ કરના નિશ્ચિત વડું હતું, તે દશવને છેવટે પોતાના ન હતાના જોયે રસભુજી રાધે પરિવહપાને ના મુકના દેવામાં અમદને નો દશી જ દૂર અમદની કે અનુભવવું રહ્યાપદે તપાસુ નથી નિયમનિર્ણયકસમાગમ પચાર કરેના કાલે પરિવહપાને વડે તે જોયે પદ જીવના જ નેપ્પે—એ સાથે સમંત ના હોનાર વ્યક્તિઓને પોતાના ન—કાળો મગધુરવાને મરિકાર કયા નથી ॥ આમ એકરે અમદને એમના લાપણુથી—વલણુથી નિરાશ થવા જેવું બાજે તેથી અમદને દુખ થાય છે આરે અમદે આસા રાખીએ છીએ કે પરિવહતા પ્રમુખ તાનયોએ અહુ નાનિત અને રૂપણુ અને વિવેક રાખવો જરૂરનો છે પ્રમુખા અભિપ્રાયની આમતપતા ઉપર ઉડી નજર નાખી નિચાર કરવાની જરૂર છે આપણી સત્તાનો ઉપગોગ, પદારે કહેવું જોઈએ જ છે કે અમદને તો પ્રથમ પરિવહ પછી તોડો લાગ્યો હતો, ખીજી પરિવહ મા તો બહુ જ લાગ્યો હતો અને આ પરિવહ મા તો આમ અવધિ જ થઈ હતી ॥ ન કે એ વૃદ્ધજનની એ એ ફર રાત પ્રકૃતિ લોકનું આસ ધ્યાન બેચે એરી હતી નેના નાગજોએ મમે તે ઉમ્મરે પહેલ્યા પછી પણ નેતૃત માટેના શિક્ષણપાઠો શીખનાની મધુગ પુગ કપાની જરૂર છે એ વાતની પ્રતીતિ અમદને તો આમ થઈ છે જ

હવે પરિવહના મગધો સેનનામાં કહતા અમદે પરિવહ ॥ સુકાન્તોઓનું મદ્ય નીચેની પામત તરફ ખચીએ છીએ—

આપણી પરિવહનાં બધારણુ ધન્યા પહેલા આપણે પરિવહ લરનાનું સર કહ્યું પ્રથમ પરિવહને વધેને જનારસનો ખરડો તૈયાર કરનાનું નકખી કર્યા પ્રમાણે એ પ્રમાણે ખીજી પરિવહ પ્રથમ રજી કરવાનો હતો જ પણ આખા હિન્દુસ્તાનના પ્રત્યેના વિચાર નામ દિવસમાં થઈ ને છે, ત્યારે—આમના સુખસોતના સત્તાવેળા નિચાર કરવા નહુ દિવસ પણ પુરેના થઈ રોકત થી એ ધારૂ આશ્ચર્યકારક લાગે છે ॥ એ જ કે એરા જ કોઈ ॥ અમદના મોજન કરાગી મુયેના મગધમાગી પરિવહના એક જવામદાર મદ્યારણે તપનિર્ણયક મજામાં ઉચ્ચારે ના અમદને મરકારમા

છે—તેની પરિણામે અને ખીલ કેટલાક કારણોને લઈને એ ખગડો પરિવર્તનમાં ગળુ દર્શાવે છે. વિનાશ આપતા વર્ષ ઉપર મુલતરી રાજામાં આ થો હતો. પરિવર્તના કાર્યના આ ઉપયોગી અંગ તરફ આમ અ-કારણ કુદૃષ્ટ આપનામાં આજુ હતું એ મહા ખેડોના રિપય છે આ વર્ષે તે કાર્યવાહકોએ એ ખગડો-ના અશુભ કેટલાક માસ પહેલાં પ્રગટ કર્યો હતો અને સ્વાગત મંગના પ્રમુખ જ ન ખડલાએ પોતાના બાપણમાં જણાવ્યું પણ હતું જ કે નડિના આર્તિ નિમાયવી કમિટીએ આપણી પરિવર્તના બધારણનો ખગડો તૈયાર કર્યો છે, જે આપ સમક્ષ રજુ કરનામાં આપનો અમલને અત્યંત શોક થાય છે કે આ ખગડો તીજ ખેડપાસે પણ રજુ કરવાની જરૂર કાર્યવાહકોએ નોંધ નથી આમ પોતાની જ સમરો નેનાની આપ-નું દૃષ્ટિ રાખના મહાએ અમલને સખ્ત વાધો ઉઠાવવાની જરૂર લાગે છે અને હવે આ ખગડો જોમ અને તેમ જ નદી નકશો કરી આવતી પરિવ મા સાંધી પહેલું સ્થાન એને આપનાની જરૂર કાર્યવાહકો નોંધે જ એમ અમલે આપના રાખીએ છીએ.

પરિવર્તના દરમિયાન એકર રીતે સારી રીતે ધરાયા છે અને સનસ્ત હિન્દના જનને નેષ જ ગુજરાતને લગના પ્રશ્નોને બાળખી ગીને તેમાં સ્થાન આપનામાં આ યુ છે પળતની સરકાર અને તેની રાજનીતિ, ઇન્ડિયનની ખીન, ખીલાહત, ગુજરાતમાં સરવે મેન્ડેન્ટ, ટર્મની એનિસ પ્રમલકકતું નહરેનાયુ, ગાયખાનાનો કાયદો, ડીફેન્સ ઓફ ઇન્ડિયા એન્ડ, શીશ ઓ આફ્રિકા, ગુજરાતમાં નહેરો, ગોમર, ગુજરાતના બરો, રિધાર્થીઓ અને ગળદાગી સમાચો, નડિના નોંધે જ ઓ આરેજીમાં વધારાની પોલીસ, વેઠ, રનદેખી, કમવણી, ત્યાર અને વારિમારી ખાતા છુટા પાડવા વિશે, જેના મદદના દરમિયાન પરિવર્તના બાળખી ગીતે મુકવામાં આપ્યા છે અને કહેવાની ખામ જરૂર છે કે ચર્ચા પલુ એકર સતોર આપે એની જ હતી કુલોએ અને ચર્ચાઓના સ્વરૂપ તરફ દૃષ્ટિ નાખના કહેવું પડે એમ છે કે પરિવર્ત આ વિષયમાં નો સફલ હતી પરંતુ તે માટે સુરતને બહુ અભિનન્ન આપી શકાય તેમ નથી સુરતના આગોનાનો પલુ હાજરી નોંધે એ તેથી સતોરનારક ન હતી પરિવર્તના પ્રમુખ મદાશપો સમાગલ ખમાસ થતાં પુખ્તમાં પલુ અમરેનાના કર્ન યમા મુગતની પ્રગ રાગલ પડી એ આમરેકાક જંગળાય આપા છે કરી પ્રસંગ આવે સુરતનો ઉત્સાહ દિગુખીન બનશે — આપણે જાને પંજુ પરિવર્ત કાય આમ સાચોપાય રીતે ફોલમ દ ઉત્તરુ તે માટે તેના એ કાર્યવાહકો તો અભિનન્નનો પાન બેસ છે જ 'મહિષાસુતા' અને 'મદમ' ના ગુણ આપણે કપારે રહમજાના ચર્ચા ?

તે તીજ સસાર મુધારા પરિવર્ત-મુગત.

સુરતની પ્રભાએ જે કોઈ પણ અણબતું કર્યું કર્યું હોય તો તે આ પરિવર્તના અન્યમાં છે એમ અમલે તો નિશ્ચયપૂર્વક માનવું છે પાખી કાષ પલુ એકોએ ના અનુભવેના અનિષ્ટ પ્રસંગો આ પરિવર્તના સનન્ધમાં ઉપા ચપ્પ હતા અને પરિણામે સમાર મુધારા પરિવર્તેની એક ઉપયોગી સરઘાના કાર્યમાં અમલુ કટકો લેનાં કરનામાં અમલે તો સુરતની ચીરી વીસ નાનાઓ (સચિત વાર્તામમહ) ૧૨૦૦ એન એમ નિષાકીએ ડક પની મુમાઇ

પ્રમતે જ દોષવાનું ગણીશું માહોસાહેના અધર્મિન દોષ અને પરસ્પરના કટુવાંતે અંગે
પરિવર્તે ગળગીય પરિવર્તે મડપ ના મન્યો-મુસ્તી પ્રમતે ના આપ્યો અમુને આમા
નથી જણાવું હતાપણુ કે શુદ્ધિનુ ઔચિત્ય—પણુ જણાયો છે આત્મચાતનો દૂર પ્રયોગને

પગિય ૧૧ રનાનન મડળના પ્રમુખ ડૉ મોહન ૧૧૫ દિશિત તથા પરિવર્તના પ્રમુખ ગે. બ.
દરનેનિ-૧૧૫ જાડાવાળાના લાપણો બહુ સાધારણ પકિતના અમુને લાગ્યા છે આ બાબને
શુદ્ધિવાને ને ૧૫ સમયમા આ જાય સકેવાની અને પોતાનાં લાપણો તૈયાર જવાની જરૂર પડે
હતી તેની અમુને ખબર છે જતા પણ આ બાબને વિદ્વાન શુદ્ધિચેત્રે વધારે આત્માવાળા
વધારે વચક અને માર્ગસાધક-લાપણો તૈયાર કર્યા હેતુ તો વધારે માફ માત ડૉ મોહનેનાથને
લાપણમા તેમ જ રા. બ. જાડાવાળાના લાપણમા અચળત ટેટની ઉપયોગી વસ્તુઓ હતી મુસ્તી
અમુખોના લાપણોમા વિચાર અને લાવનાઓ જે સદૃશ પ્રમાણમા ધટાવથી જોઈતી હતી તે
એમા હતુ હિ બીજી માત્ર પરિવર્તના આખા સમારભની પૂર્ણાકૃતિ માટે એટલે થોડો સમય
હતો અને આખા કાર્યક્રમ એટલી થોડીવારમા ઉનાવળમા પુરો કરી કેનામા આ થો હતો
પગિય ૧૧ વધાય નામને અનુરૂપ આ જોડક ગણાવ સકાય કે કેમ એ એક વિચારવા જેવો
પ્રશ્ન ૬ પગિયામે આ પગિય પ્રથમની એ મેડકો જેટલી એક દૃષ્ટિએ સફળ થઈ શકી નથી
તો ૫૧૧ નીજ દૃષ્ટિએ આટલી આટલી મુશ્કેલીઓ વટારીને પણ કાર્યનાહકોએ નાટકશાળામા
ભરેલી આ જોડક માટે રહેમને ખેરાક ધન્યવાદ વટે છે

ગજકીય પગિયદના સમન્ધમા અમુને જણાવ્યું છે તે જ પ્રમાણે સસાર સુવાશે પ્રિયપદ
માટે પણ મુચનનાની જરૂર છે કે પરિવર્તન વધારણુ હવે કાર્ડ નિમિત્ત સ્વરૂપમા મુખતું જ જોઈએ
વધારણુ વિ ૧૧ આપણું ગાનુ ન્યનજાગના ચિને શુદ્ધ જતી સફરી નહિ એને માટે જવાબદાર
સરથાની પ્રથમ જરૂર છે સુરતમા ઉભા થયેલા મતભેદમા અમુને તામસ અને દોષ શિવાય
અન્ય વાધ જણાવું નથી. મુસ્તી પ્રમત સમન્તને અમુને નમ્રતાપૂર્વક જતા પણ દૃઢતાથી
ગિતિત કરીશું કે અરાજ્યની હિમાયત કરતાં આપણે આપના શુદ્ધ વિશેષ નવસ્થિત
ક નાના છે એ વાત તરફ દુર્લક્ષ્ય આપનાથી આપણે આત્મધાત જાણી જોઈને કરીએ છીએ
મતભેદ હોય તે તો દન્યાણુ ચિન્હ છે થોડા ચર્ચાઓ અને વિવાદો કરી આપણા સામાજિક
રીત રીનાને અને શિક્ષોમા કાલખને ચોગ્ય કેરકારો કરવાની અગત્ય તો આપણે સૌ સ્વીકારી
એવા જ છીએ તો પ્રત્યેક વ્યક્તિ-સરથાઓ પોતપોતાની શુદ્ધિ અનુસાર તેમાં કેરકારો સચવે એમાં
એ ફગિત કરી ગીતે કરી ગણાય કે એણે એવું તે શું મહા પાપ કયું ગણાય? આને માટે તો
સહેનો અને સરળ મામ એ જ છે કે એક જ પરિવર્તમા ઔચે ભિન્નભિન્ન નિચાર ૧૧ દેશપ્રેમી જનો
એ સાથે જોની વિચારની આપને જરૂર જ કરતી જોઈએ અને છેવટે મહુમનિથી જે નિર્ણય
યા તોતમણે કણુ ૧ રાખવાનો ધર્મ સ્તમજવો જોઈએ. ૫૧૧૧ તેને કેકણે વિષા. ઉભા કરવા
અને એક અને સપને ૧૬૦૦ દુરમનાવટ અને ૬ સપ ઉભા કરવામાં ક્ષાપણુ નથી ૫૧૧૧ તેથી
તો આપણી પ્રતિષ્ઠા અને આપાદ જૌર જણુ આણું થાય છે અમુને તો હદવધી એ જ હિંમત

ગીર્ણી ગુજરાતી પ્રજા આત્મબાન બની જઈ વિશ્વ અને કુખપત્ની આ આત્મબાનિની રીતિનો
જરૂર ત્યાગ કરશે એ જિહ્વ અને સમગ્રી પ્રજાને શોધાવે એવા ઉત્તમ લક્ષ્યોથી અપકૃત
નવેશ એને દિન્દની આ પ્રજાઓ પોતે આદરણ્ય બનશે
‘ફ’ પરિવર્તનો રૂઢિબળિતો બોલે બાગ બધે વડો દતો તે જ છે એટલે એ મન રમા રખાવું
તો પિહોયણ જ ગણાય, રૂઢિ આટલો રૂઢિ અનુદાન પડ પચિદ્ આંગી શકી ન માટ નના
ઉમગી કાર્યનાહોતે આપણે ખરે જ ધનના આપીશુ પ્રજા ગુજરાતીઓને નમને રખા
સહિષ્ણતાના અમૃત પીનાડો વિશેષ શુ ?

દેવીઆ બોલાવે.

બેખક — રા કનુભાઈ અથાણાઈ દેસાડ, એન એમ એન્ડ એમ.

જગો જગો હો ! જગના દેવ !

દેવીઆ બોલાવે !

દેવીઆ બોલાવે—જગ-જગનાને સમાવે !

જગો જગો હો જગના દેવ !

દેવીઆ બોલાવે !

સસાર દુઃખ સહેના એ પ્રકૃતિ પુરુષના !

છે દુઃખ પ્રભુ સર્વનાં એ એકતા જમાવે !

દેવ ! દેવીઆ બોલાવે !

— ૧૦ —

મમાર—રનેહ તપમા, એ ગ્વાર્ધલા ! નનમા,

પરાય—પુણ્યપન્થમા સ્થાનનો શ્રીતાવે !

દેવ ! દેવીઆ બોલાવે !

— જગો —

રેસ—ધુણિમાએ ત્રીવી અમિ એવથી એ માયા

આત્મને ઉગાને એના દેવને અપનારે !

દેવ ! દેવીઆ બોલાવે !

— જગો —

ચોગને અખડ શ્રી આરમ ! માનુષ્ય રૂઢી

સાંનતને અનન્ત એ જ દેવીઆ બોલાવે !

દેવ ! દેવીઆ બોલાવે !

જગો જગો હો જગના દેવ ! દેવીઆ બોલાવે !

યાદથી શું ઉડી જશે ?

લેખક—૨૨ સ મલયાનિલ.

જેના વિના ઘડીભર ન આશુ, યા થી શું ઉડી જશે ?
 જે પ્રાણસાથ પરાયનીડ તેની ઉપર પડશે થશે ?
 જે આખમા એની જિવિ ત્યાં અન્ય આવી બેસશે ?
 આ દિવ મળાવે ખેન તેવો દિલ કા કવુ દશે ?
 જે રક્તમા સ્મૃતિ નેલીની વદે, રક્ત રુ બની જતું ?
 જે જીવગીતુ અગ તે કા એકલું જ ઉડી જતું ?
 ને આપૃતિ અસથી છતાં માનવી ઉડી જતું ?
 ના યાદ કરી કર્ત નિતાની અન્યમાં વપડી જતું
 આવો હશે જો નિશ્ચયો કમ 'પ્રેમ' એ કહેનો નહિ,
 કર્ત કર્તિદે પ્રેમના તે ગોડવણુ સુખની જરી,
 સસારરણુમાં શાંતિ ખાતર જામડી આની મળી,
 ચાલ્યા જતા વાટે રહી તો યાદ પણ તેની રહિ
 પણ યાદ ! છે ફરિયાદ ત્હારી, શું ઉડી કાઢ છુપતી,
 જે જોસ મહોત્તતનું દણુ તેજ સાથ લઈ જતી,
 એ નિદ સુખીપદ-કાળના કાળા પડળ ગાઈ જતા,
 પણ યાદ ! સૌ સોધ્યા તને જીવનારતી સાજો જવા
 જીવનારને ઉરે રહી જો યાદ ! યાત્રિ આપતી,
 તો પ્રેમની આની ખુનારી નજરપર નહિ આવતી,
 આખે ચહે જો મોહ નર પણ એ અસન છુપાત ના,
 જો યાદ ! ત્હારી જોડ રહેના જીવમ પ્રીત પરપાતના,
 કા દોસ્તદારી-દિલબરી ચારિ વિના કરશે નહિ.
 જો દોસ્ત-દિલબર લાજ જો કુરખાન સઉ કરશે નહિ,
 બાધો તમારી સઉ મનઓ, ખારમા જો થગી
 જેને ખુશાથી યાત્રી તેને મળ ખીજ નહિ

પ્રિય તુજ આવે !

પ્રેમ-ગ મુગ્ધ.

સનનિ ૧૫

જા પુ દને પ્રથમથી સિધિ દૂર જાને,
ભભાગ ઉર નખી યોગ્ય જુગ ખાને
ને સર્વ આશ-અભિનાસ જાઉં હડીને,
પટ્ટનાં તમારી ગતો મુખને સિધિ એ ૧

સુ તુ દના પ્રથમ દષ્ટિમળી ત જો !
શા કપનીઃ મુખ-રમનણા ઉમગો ?
બાની મનોરથ કડી મીન તા ઉશમોર
ના, ૧૧, ક્યાતી મુજ ગ્રન્થનાં તિસાઓ ૨

તો તો ન જાન પગ એક ત્યજ મધુગી,
એ મેની દેવી તડ પામન કુન્નમતી ?
નિર્મિત જે જગ મદી સુરૂ દને તે !
મુખેશ્વર રૂચિ તાડ કિરમ મે પ્રનગો ૩

હા ! હા ! હશે પ્રિયનમા મુજ તળી ત્યાં !
રોતી દગે દરથી મૂખને નિસામા
દે શાન્તિ નાથ ! મુજ દેન તથા વિદે ને !
અ દેશ વિદ્ય ઉર દે- પ્રિય તુજ આવે !

તા ૧૧ ૧૦ ૧૮

૧. ગુ નાનાભિ ગીતે પ્રમદ કરે છે એમના અમુક કાચ સગન્ધી એમના એક મિત્રે બહુ જ પ્રત્યાચનો નખને । મને કાગળમા એમ નથી દીડકે "આતુ ગુજરાનમા તો થયું નથી" ત્યજે રિચે એ ॥ ઉગમમા મહાએ પ્રગ પૂઠો કે "ગુજરાતી સાદિ થમા ત્હમે એને" અપૂર્વ વ્યુ તે િક પલ ત્હમ અથેશ સાદિ થના પજુ ગસિક અભ્યામી છે। તો અથેશ સાદિ ત્હમે જ દીડા છે એના મુકામનામા એ કેતુ આવે તે ક્ષી સમી" ॥ પણ આ મુદાવાળા પ્રમદે હિતર અ મિત્ર ખાત જર થયા

આ પ્રગુન પ્રમગન કાચ અથેશ મિષ્ટ કા મોની બરોમરી કરી રહે એનુ હુનુ કે ના ૮નુ એ મનાન માલુએ રાખીએ, ૧૮નુ આ પ્રમગમાથી એક મુદો તો ગદુ ૨૫૫ ગીતે નેરે આવે છે, અને તે એ કે કે હાસની પુનિરમિટિનુ સિગળ પામેનાએ પજુ અથેશ-સરફ-કાગી કેન્ચ આપિ સાદિ થના અભ્યાસથી કેમરાપની રસિન્તાની દૃષ્ટિથી ગુજરાતી સાદિ થ નેનુ નેવાનુ સામાન્ય ગીતે જાળતા નથી એ સિદ્ધિનગ કા તો ગુજરાતી આદિત્યને ગુજરાતી અનિનિતાથી આપણા પોનાના સાદિથને અયોગ્ય ગીતે ઉતાગી પાડે છે, અથવા તો "અમે અથેશ રાન્ધુ પજુ ગુજરાતીનું શુ બલ્લીએ" "એ તો માથગાનુ કામ" — એવી એવી દીનેથી ગુજરાતી સાદિથને તપામવાનો યત્ન સગળેય કતા નથી ને તેથી એનાદિત્યન મહુનાથી અનાન જ રહે ન, અથવા તો, રિવેન્સકિનને ગીતે ખુલે છોડી નહ, રહેજ રહેજ સગખા ॥ એના "આ તો ગુજરાતી જેવી," "આ ગુજાતી વાવરન," એવેરે સ્વાભિમાન પ્રેરિન આતુકિનના ગેપમા પડ છે વાગ્નવિક રીતે, આ ગન્ને હાસથી હુ રફી સગમ ૫૨ ભાપાએના શિષ્ટ સાદિથોનો જેટલોય અભ્યાસ થયો તેલ રહેનો, તથા તેથી નેન્કાર પામેવી રેન્ગનિનો, પૂગે ઉપયોગ કરીને આપણા લેખકાની કૃતિઓ આપણે તપાગી સમીએ દીનના વા અભિમાનને કારે મૂરી, રવાન દૃષ્ટિથી એટલું તો જરર કરી સમીએ કે આપણે પરમાદિત્યમા ને જે શિષ્ટતા દીવી છે તેમાના કાલ પજુ અસો ગુજરાતની કાલ કૃતિઓ પજુ મુદે કેને છે કે કેમ

આ વૃત્તતા કરી, શકાય એમ છે એટલુ જ નહિ પજુ તે કરની એ સિદ્ધિનગનો પ્રાક મેમ છે આપણે મધા આ વૃત્તનાના પરિણામે એકમત ઉપર ન આવી સમીએ તો પૂણે આપણા ગુજરાતી સાદિથના ગોરનુ બાન કરાવે એવું તો આ વૃત્તનાથી થણું, મગમી, વળી શ્રીકૃષ્ણીઅર મહોટો કે મિત્ર ૧, કાગિદાસ મહોટો કે રોહ-પીઆર-એ, નકરારો અનન્ત છે થયું, એ ત્રણે-તેમ જ એમની દરિકાર્મમા મુખતા ખીજા વલ્લોઓ-જગતના પ્રથમ પંક્તિના કૃતિઓ છે એની કાલથી ના કહી શકાય એમ નથી નેની જ રીતે આપણી નેની બાષાએ આટે કરી સમીએ નોમન-પારિતોષિક મચુ તેથી જ કાલ ગીતાજનિ શિષ્ટ કાન્ચ બનવી ॥ થી, એ જનામ મળ ॥ જગોઉ પજુ તેઓએ ગ્વીન્દનાથ કાકુરની કૃતિઓ મરામત રીવી હસે તેઓને એમી શિષ્ટતા ॥ અમર અસો પ્રેનીત થયા હશે જ ત્હને, સમકાનીનસાદિથમાટે કંઈ નત મતભેદ થાય પગુ જરા તરા બુની થયા પડી અમુક કૃતિ પ્રથમ પંક્તિની શિષ્ટતા પ્રકટ નોંધેર કિન્નો પુત્રપ્રતિ ઉપદેશ ૨ ૧-૪-૦ એન, એમ "ત્રિપાળી એન્ક" કે પતી મેઆલ

કરે છે કે નહિ એ નિશ્ચય અવશ્ય નથી ને ત્યાર બુની કૃતિઓને માટે-જેઓના કૃતિઓની
એ ૧૧ ઓળખાણ બે મોટી હાથ-તેઓને માટે તો આવી ગુનાના નવા નવા છે

જો કે પોતાના અજ્ઞાસ તથા નિર્ગુણતા પરિણામે મહારા આભે પ્રાપ્ત બુની
સાહિત્ય કાર્યની ધારી ખરી મુખ્ય આસાઓમા આતુ ચિરંજીવ અમર સાહિત્ય મો ગુણ છે
કેટલાક ને બાળી મુખ્ય કૃતિઓ ને કુનાકોની અમુક કૃતિઓ સમસ્ત જગતના સિદ્ધ સાહિત્ય
આગળ આપણે મરેલી મુખ્ય નળીએ એમ કીએ નિર્ગુણ ગણાળી, મારી, નામિન તરેમ
પણ આસા ૧૫૫૫ નળી આસને ગુજરાતના અજ્ઞાનીન સાહિત્યમા પોરપરનામ નવા
જ્ઞાતાનાનની કૃતિઓ ૧ આ નર્મમા મુ- ખીમ્મ કેટલાક-કેનાપી નમિન ૧૫૫ નર્મસિદ્ધાન,
ગણિનાન નજીનાઈ વારે ઘણાની કોઈ કોઈ કૃતિઓ આ પત્તિમા ૧૫૫ નિરંજી શરૂ
વધારે પટેલાના ગુજરાતી સાહિત્યમાં પણ પ્રેમાન-૦ જેનાની આવી મનકપ, નિઓ ૫

કેટલી એમ પૂછી શકે કે આતુ સાહિત્ય દોર નો પછુ તે છે કે પછુ મંગલ એનો
સમૃદ્ધ અમેશ, કે કેન્દ્ર ૧ જમ્મ ૧ અમૃત ભાષામાના એવા જ સાહિત્યના સમૃદ્ધ આગે
બહુ થાય છે પણ "કોઈ નથી" એ ખાત નો ખાતી સાત કરે છે બો એમુ અમરના
કૃતિઓનો મુખ્ય આધાર જોતો ત્હે છે ને આપણા સાહિત્યની નરક માનની દષ્ટિ ઉપર છે
દા, ખીમ્મ રિપોસુ સાહિત્ય-નિરંજી અરપમા સાહિત્ય-આપણે ત્યા મુ ઓતુ છે ૫૫
એની નમુનતા અરે ૫૫ નળીનાને નકે છે, આપણે હો હિ અને આપણે તો તે અનંતા પૂના
થતુ નેકે, નવિ કે એની કૃતિ કરનાસ આપણે જ તે દૂર કરી રાખીએ એનો ઉપાય
આપણા જ હાથમા છે અને એ ઉપાય - કો એ આપણી ક જ છે આ સાહિત્ય એ આપણી
માનુશ્રમિની સેનાના એક મોટામા મોટા સાધન છે જતા, આપણા સાહિત્યના નુ ૧ નુ ૧ અગ્રેમા
કાર્મક મહત્વનો ઉમેરા હવે થશે જામ છે-ખ ખીમે ધીમે પણ થાય છે, એ વનમાન સાહિત્ય
એના જલાય છે ન્હાની ત ૧ નોની ગણાળી તથા દ્વારગસ-એ મેમાની અભિનય સમૃદ્ધિ
અતુ અપ્ર છે, ૧ ખીમ્મ સાનના પ્રેમા તરક સાહિત્ય પરિહારુ તથા છુમ ગાયા વિદ્યાનો
સારી પા એ આપુ છે

(૨) ની ૫ કૃતિઓ - ગુજરાતી ભાષા વગેરે થયે નખાન છે તે અધરી પડે મમ્મુત
જામ્મો તથા ચના કમિન થઈ પડે તાચનાગ તે અમુએગત પણ તે કાવતી નથી આકર્ષી
નથી, તે તેથી ગુજરાતી સાહિત્યથી દૂર રહેના જ મન થાય છે

આમા એટલું મત્ય છે કે જેમો અરકૃતનો કોઈ અવ્યાસ ન કયા હાય તથા જેમો ગુજરાતી
પણ નહિ તેજુ જ ના નુ હોત ત્હેને ગુજરાતુ ઉચ્ચ સાહિત્ય પ્રથમ દગને અધર લાગે,
ને એની પાસેથી જામ મહત્વની અપેક્ષા રેખ નળી કે નાક લેગેમા સરકૃતનો અતિયાગ
મથના દુરપાગ પણ હાય છે પગ્નુ ગુજરાત ૧ જે ઉત્તમ લેઓ છે તેમા એમ નથી
કરકૃતો ઉપયોગમાન-એ જ જને ખુનતો હાય ત્હેણ આપણી ભાષા તથા સાહિત્યની ઉત્તરના
માં એક મનામા મ્હાટા સાધનની બરોજ દર દરની જોખએ વળી ધારીવાર વાયકોનું

જાણ્યું—“અપામ” ને મ ને ઉપગ્યાની જે જગતી જ ન—એ જે આ દુઃખિયાનું પ
કા પુ દુઃખ કે આ સિયમા ગોરનગમ જે હમેશ જગતી રેતા, ને જે એમી આ એક પ્રમાણે
અંતના એક નેખકે ઉનાંતો કે તે મનજગત જેવો છે વળી, કેટલીક વા ૫ એટલી બાપો કરો
એમ દેહના તી દરીનડુ દુઃખગુણુ કન્યા એમથી એટલી જ મતનખ— પીકને છે કે “વિચે
મહેના કરો વિચાર અવગ હોય, ગદન હોય, મુદ્દમ હોય તો બાપા માયમેન એને અતુ
ચા ૧ જેટલાકો નિધારો જ મમજગત અનજા હોય કે તેઓ કન્યા આપતો જવાદ કરો
એમ ના અમેલમા પણ વળી તેઓ નથા નેખકો છે જેઓને વિનાપ્રયામે—અવવા તો પૂ
મય ને રણુ—એના એ એજ્યુએગે પણ બગેલ—મનજ ન રાંતે માટે એવો નિવેદ કરો
૧ જ ર છે

મદાન મન પ્રમાણે આપણો ગુજાની ગુજ્યાસ એટલો મોટા છે, એમ એ સિદ્ધાંત
એલેલમા જ વિચારો સમજવાની ના વિચારો કરવાની દેવ આપણને એટલી મંદી પડી ગ
છે કે જેઓનો ન્દાનપણથી ગુજાની સંચારો, ગોષ થયો નુચયો, તેઓને કાને જોમો થા પ
અન્ય ગુજાની તરુ નજીતા જા અખત ગ્રમ કવો પડે ને ઉગારા જેઓ નુચા નક
તેઓ જ આ મદાનુ કાની ગુજાનીથી અગાધ રહે

આપણી કોનેજેમા ગુજાની વિજરાનુ પુત્ર-પ્રાણો ગુણુ, ગુજાની મેનાએ
ધપાય, ગુજાનીનો નાર ક વામ થાય તથા વિચા સામા ને મેનસામા રધારે ઉપચાર થાય
ગુજા દુઃખા આ ગીતે રાની નરિ છે

(૩) શ્રીશ્વ દુઃખા એટલી વાર ગુજાની બારાનોતી કેટલીક ખાલીઓ, જેનો
ર કે આ જ કાપ નથી, જેણીમા નક ગોગમે થાય છે, આગળ આમિયાનું પુ
નુદ્ધ નુદ્ધાંત છે એ નાનથી કેટલાકને ગુજાની તરુ આ ૭ તથા અપુગમે થાય કે
આ દુઃખિયા નાનવિક કે પન્તુ ને રુધિદ જ્યા રવી ને ત્યા સુતી ગુજાનીઓ ગુજ
તો આમિયનો અગ્યામ કરી રાકે જ નરિ એમ દેહના ગેલીક મન કરે કે આપણે આશ
નસીએ કીએ કે ગુજાનો રિદાન વર્તે તથા મમજુ રાય-નક રીમે કીમે ઉપ ની ખામ
કેટલા એક વિની પ્રસાધ કે ને પન્તુ નાતિયનો અગ્યામ આ ખાલીરી અગદ થક
જનો નુધી એટલુ જ નુદિ રણુ કનક નાકિયના અપાકથી આ ખામીપો ગોગી કરીને
નામ પુ નો થાય છે

ક, મદા ૧ અગુવર પ્રમાણે શિવિનનન નનકા જે કા જો અપાય છે તેનેમાની વિચાર કરના
જેવો નાનો આ નમુ જ ને વરખરી સુરની સ્વામિમાનની-ગુજાને તથા ગુજાનનો
તરિય પ્રિ પોતાનું જે કન્ય ગુજાની તરીકે છે એવી ગનીર સમજણની જ કે
ક ત્યારે અપિરુશુ કડી ગડીએ

૧ એ પ્રયતો ઉત્તર તથે નધારે રહેતો કે

ક્યામિરિતો ગજગ (અકિન વાના) ૧૨ ૨૦-૦-૦ એન એમ વિચારી એન્ડ ક પતી, મુખર્ક

નાથી પડેલું કાંઈ તો કન થનુ બાન હિપા કન્યાડું છે જેની ધમધુદિ વાગત થઈ હવે
હતી રહેતી બહુ જ થોડી મુશ્કેલી મળી જો છે, બીજી જેને છે તે જ નહિ અથવા જેની
દિલ્લજ અનુભવ છે તેને મીઠા મીઠાને સાચુ થવા નથી તેથી આપણા શાસ્ત્રો
નક્કી આપણી કન્યા અમુક આપણે તે પામવા નિશ્ચય થવા કીએ-એવું માની મળતે
કુળી આવી મહા આગમ મોક્ષના જગ્યા આટલું માની નહુ એ અયોગ્ય નથી તે જ
સી રંગો-૨ વિશેષ મુચનાઓમા ઉતરે છુ

આપણે જે કરી રાખીએ, તે કેટલુક આવી નવાઓવારા જ કરી રાખીએ, તે કેટલુ
કિંદાતા જ કરી રાખીએ અનનન, અકિન મોતી તમાની ઉપર નથા અમાની અકિન મોત
પરે અસર થાય છે જ, નથા તેઓ અન્યોન્ય ઉપર આરમ્ય મેડે એ મુનવાનુ નથી
૧.) માહિત્યમભા કાગ નુ કરી મકીએ !

સાહિત્યનો અભ્યાસ કરી મળીએ, માહિત્યનુ પહેચાન કરી મળીએ વિવેચન વૃતતા
રાખીનો ચર્ચા પ્રાદિથી આ કાય આપણે કરીએ કીએ આમા થ મીતે આવી મના
ધો હમે જે ની રૂશ કો તે ઉપરાંત ખીજા બે મળતી સૂચના કરવા મુશ્કેલુ

વલેથી તો એ કે ચર્ચાઓ નથા તેઓનુ સચન એ નાની બે મનાસોમા પડનાતા
વેચા રન રે । , કરી રા તા નથી તેમ થાવનાનું પ્રમુખ થાગ મનિને તીને નમાન્યો
પ્રાપ્તિ છે તેટલા માત્ર અન્ધાતની છ-અથી આપણા નરી આ મરગા ચર્ચા-મ મોમ
ક, નેનુ છે, તે હુદમારો અનુભવ પણ તેથી જુએ નહિ દાર તે નાજે નવારે રમ પે, નથા
રાઈ જાગીત અવરામ થાય તે માટે, આ અભામા જ જુદા જુ । અભામમ-ગો કરી
મના સા મકીએ એક ખીજાથી અનન દાય, પોતપોતને મનુકુળ પા એમ અનથા
દી મળે એક જના કાળોનો અભ્યાસ રે તો મીનું મ મ નથા , થોડો અભ્યાસ જે
છ એક ન-ગ મોવધનરામ, તો મીનું ન્દાતાનાન, તો નાનુ પાવ સી નેખકા તો આટું
પરમનુ માહિત્ય, તો પામનું ભાસાવા-રજુ-જો-પી એમ નનગમના વિશો પત્ર કરે
મિત અમન મળે, મળુ અરન એ કે દરેક વખતે તે મળના રેક જરે પ્રમુન વિશ્વનુ
નીને આનુ, પછી એક જલુ ચર્ચા ઉપાક ખીજાઓ આમેન થાય રોરે આરા અભ્યાસ-
કોથી ન- નામ થાય છે હ ખી એ મા હુતેત્વારે જ સાહેબની મ થો મેગે નગેરો,
અરામ કન્યા અમે ય આટું એક ન્દાનુ મળ મેગે રખેન થયાનુ હતું અત્પારે આમામા
મુનુએટ એમેસિએશન મા એ પદનિથી નજુવારેક મગો નાનાન, અર્થમાત્ર શિનાગુમાર્થ
મગો અભ્યાસ કરે જ, તે એના પછિામ મનુ જાગ આ થા છે ને હ અનુભવથી કી રકડકુ
મીઠું મુચના એ કે આવા અભ્યાસમા જા ઉપરાંત, મીનુ એ- ન્દાનુ મગ
નિર્ભમા કાલક ઉમેરો કરના નાટે કાનુ તેઓ કો ન્દાન ક ઉપરો પી મુનનુ મુન-
મા ભાસનર અનુરા કે, અથવા ઉપરો પી સનતો મંદહ પી રોકે આ કે યિન ને

જો અભ્યાસ, મકાકદીન કોચના મોનર હમિત નાવનજ બ ની

કરિના નાપ કે ૦-૧૪-૦ એન એમ વિષાગી એન્ડ ક પતી, મુનોઇ

વિવિધ લાગે પણ આમાંથી અમારી એન્ટ ડેન્સ ડોનેશનમાં "શ્રીમતી નાગની પ્રસારિત સના" એ એક આરોગ્યવિષયક અગ્રેષ્ઠ પુસ્તકનું લાપાનર આવી ગીતે પૂરું ક્યુ છે (૧૬૬ રૂપે જપાય છે) ન ગીલુ પુસ્તક હવે હાથમાં લીધું છે એટલે સંયોજન તથા ઉત્સાહ જે તો આ ગ્રામમાંથી માત્ર મહત્વના પરિણામ આપે છે લવિષ્યના સાહિત્યમેવીઓને માટે એ-અર્થ ન સાચા થઈ શકે, તથા ગુજરાતી લખનારો પહેલો મહાન પાઠનાનું અર્થ નથી અન્યથા ગ્રામ સારી દેખાઈ નીચે રહે થઈ ગઈ અત્યાર પલુ કેટલાય સુરક્ષિત ગુજરાતીઓ છે જે પોતાને આપો લાભ કાર્યજ-ઉપનવી અરમ્ભ્યો હોત તો આખા મોતન તથા ગુજરાતની પ્રગતિ સાહિત્યદ્વારા એના કરી શકાય હોત!

(૨) વ્યક્તિત્વદ્વારા

ધણુ કરી રાખો, તેમથી પાછક મુખ્ય વાત સૂચવના યત્ન કરીશ

૧ આપણી હાલરકુલાના ઉપજાવો વર્ગોમાં તથા ડોનેરોમાં અગ્રેષ્ઠમાં જ પોતાના છે લાગે ગમે એ દુકમ પવિન સમત્વ કે રૂઢિ જેવો થઈ પડ્યો છે એનો ઉદ્દેશ અગ્રેષ્ઠ લાપાનો વિગેર પરિચય તથા કાણુ મેળવવાનો છે એ સારા છે, પણ આપણે હવેનો અગ્રેષ્ઠ સમ આપણી નવી અને કોલેજની માત્ર પલુ, દુકમ કે જરૂર હોય કે ન હોય ત્યાં પલુ, અગ્રેષ્ઠનો ઉપયોગ કરવા અને આપણે રીએ છીએ એ પલુ હજી ખામ નથી, તે આપણે ગુજરાતીને પણ અગ્રેષ્ઠ શબ્દથી પ્રદ કરના ન દોરોએ, તો, પલુ હવે તો એવું થયું છે અગ્રેષ્ઠ રામ્હો વાપવા રિ. નવાં ગુજરાતીનું એક વાક્ય પલુ મેળવવાનું લાગેપડે છે આપણું જોડીમાં આ એ લાપાનો અગ્રેષ્ઠ સમુદેશ થાય છે, આપણા મગજમાં-વિચારમાં પલુ થાય છે ગુજરાતીની ટેન પૂરતી જાય છે નહાના ભક્તને નહાની તથા થવા કરે છે તેમ આપણું ગુજરાતી જોતને જોતેય અગ્રેષ્ઠ શબ્દો વિના નહોત પડતું નથી તદ્દમે રજામાં થે જાયે ત્યાં અગ્રેષ્ઠ ન જાણનાર તદ્દમાર્થ માન્યા, ભાર્ત-દેશ, પત્ની, કે નામના કોઈ ખીજ આદ નીચો સાથે પા અર્થો વગર પલુ વાત કરવા યત્ન કરો તો તરત સમજાઈ કે તદ્દમાર્થ માત્ર લાપાનું જ્ઞાન કેટલું જોઈ થયું કે આ વાત એટલી મશૂર છે કે આપણા સાહિત્યના કેટલા પુસ્તકોમાં, લેખોમાં તથા નાટકોમાં આવી ધણી દોર કરનામાં આવે છે આવીએ પણ પોતાનો ધર્મ કોઈ આવી તદ્દમાર્થ પ્રદ કર્યો છે અને હવે આ ખામી-૭ હિન્દુસ્થાનના નેક પ્રાન્તમાં આ એક અરખા કારણોમાંથી જન્મ પામી છે તે-આપણે જોડી કરવી-જોડેએ, ને અગ્રેષ્ઠ લેખોના વર્ગ હવે પોતાની જોડી જોડી હાથપાન કરવી જોઈએ

કોનેજોમાં, ઓડિનેમાં તથા જ્યાં જ્યાં જરૂર હોય ત્યાં ત્યાં ગુદ, અગ્રેષ્ઠનો "દુકમ ભને રહે પરતુ ખીજ થઈ પ્રદેશમાં માત્રલાપાનો દુકમ વધારે સંપત્ત મળાવે જોઈએ આપણી ખીજ નાતચિતોમાં, વિચારો કરનામાં-જ્યાં જ્યાં અને ત્યાં ત્યાં ગુજરાતી લાપાનો ઉપયોગ કરવા, આપણે મન લેવું જોઈએ આપણે મત આપણે પાણીનું ત્યારે જ ગુજરાતીનું

નીતિવર્ણન ૨-૮-૭ એન. એમ. નિપાણી એન્ડ કંપની, હુમ્મલો

જોડવામાં આવેલો ઉત્તરો ત્યાં જ આપણ જોએ અમલ કરીય MASS ૯ કૃતિ મોના વર્ગમાં કૃતિએ એ આપણી પ્રાપ્તતા હવે ૫૫ વિભાગ માથે આપણા હ વનુ નવડા સંધાન થયે, આવી જ કૃતિ કામળો લખાયામાં ૧ કે પોતાના મગાઓ તથા પુત્રાની મિત્રાની ઉપર પશુ આપણે માતા ખગા અમે-મા જ પન વનહાડ વનારીએ કૃતિએ ના ના ૧ ન્યે-નુ ગાંઠ માં નિ અંગ્રેજીની ટેવને નીં, પુત્રગતીથી સમગ્રી આમ કૃતિએ કૃતિ ૫૫ આપણે અંગ્રેજી તેમ જ પુત્રાની ન નેમા પ્રસિદ્ધતા મેળવનારી ક, નહિ ૫ અંગ્રેજી અંગ્રેજીમાં અંગ્રેજીમાં કાગળો ન લખના એમ નથી કહેતો, પણ પુત્રગતીઓની સાન મુખ્ય વે પુત્રા તોમા જ અવધાડ નનારો-એ તત તો દરે લેવુ નહિમે

૫૬ પુત્રગતીમાં આમ અભ્યાસ કરવો જોઈએ વિદ્યાર્થી અભ્યાસમાં આપણા વિદ્યાર્થી આપણને બહારનુ બહુ વાચના લખામલ કે જે ને તે ભનામલ સા । છે-પણ તેમા પુત્ર-ગતી વાચના કહતા હોય એવો મામા એક જ શિક્ષક દંગે પશુ દરક વિદ્યાર્થીએ વાંચા અમુ-શુભની પુસ્તકો વાંચનાનો નિયમ ૬ વો જોઈએ ખાસ કે ને રમ્મ મોમા અમુ નવો વાંચી જમાય જ એમ ૬૬૬ જોઈએ સભ્યોને કોને આ ભલના વિદ્યાર્થીઓને માટે અનુકૂળ પુત્રગતી પુસ્તક કાઈ જોઈ નથી

આ જે જાન તો ૦૧૬ નમિએ કમ્પી જોઈમે

૫૭ કેટલાક આથી વધારે કરી રાખે એવા હશે તેઓએ જ પાનમા નથી પાડી જતા પાતાની ઉગી વિનુ તથા ઉચ્ચ નફિન પુત્રગતી સાહિત્યનીને અ જો પ ની જોઈએ

૫૮ પુત્રગતી સાદિ થના અભ્યાસ પડી નથી નથી દરિઓથી નુનના મરી રિવેચનન માં ન સમૃદ્ધ મો શમાન

અમુક નિયમમાં પોને ખાસ જ્ઞાન સપા ન કર્યું હાય તો તે જ્ઞાન આપણા પુત્રગતી સાધ્યોને શુભ અના તે જ્ઞાનને યોગ્ય આદારમાં પુત્રગતીમાં નવી સનાન આ પ્રમાણે સાહિત્યના જુગી જુગી અંગ-ઉપાગ ખિન તથા સમજ થાય જિતિહાસ, પ્રાસ, વિનાન, ઉચ્ચતચરિત, બુદ્ધિગ અચરાચ, ન્ય નાન, ધનતરસનિનતા-આદિ અનેક પ્રદેશોમાં પુત્રગતી વિદ્યાર્થીઓ પ્રતીપ્તિ મેળવે કે, ન કેટલાક વિદ્યાર્થી-અવસ્થા પડી પણ એકાં વિનયનુ વિદ્યાર્થીપણ સાચી રાખે છે તેઓની એક દર ૧ જે છે કે અનુ કે ખીજી કાઈ પણ અનુભવ ન જાણુ પણ પદુ દુગાસ દુગાતીએને પુત્રગતીમાં જ તે વિનયનુ રાખે તેમ જ ઉપયોગી સા । મળી શકે એવા સા જાન તૈયાર કરવા પારની ભાષાઓ લન લખાય, ને ખુબ ભણાવી જોઈએ એમ પણ કીજી પનુ દેતની હક દ । જોટરી વરતી જ્યારે હક સ્વભાસ પણ વાંચી નખી યજી નથી, જ્યારે એને કેળવનાનુ મુખ્ય કાર તો પુત્રગતી લખા દાવા જ ધન મળે, દેખસેના કરવા ધ-જના િઆ નહાનુ સનુ આ । નથી મમે નેનુ નમ ખેપા ખો આનુ સાદિય ને યોગ્ય પદ્ધતિથી રચાય તો લોકોપકાર થયે જ

આ ઉપરાંત જે સંપ્રતિષ્ઠાથી કે હરી નિહતાથી આથી કે વધારે ઉચ્ચ સાદિત્યે અપેક્ષા
 કરી રહે એના હૃદયે પ્રેમાનન્દ, મિલન ગોવર્ધનગમન તથા ખીજાં ચર્યાં ગુણગાનીઓએ જે ઉદ્ધત
 નાચાકાંડો બનાવી છે તે માપથી નબેનઅમા ઉતરતી જોઈએ, અને આપણામાંથી એનાં પાંચ
 ગુણાં નિહંગનાં નોંધે-ભાગી ખાતી છે કે ને પિતૃગણે જન્મે-જેઓની અમાની કેવળી ગુણગા
 જે માટે રમા ચિ ઉપર થયે જોઈતું જ નહિ, પણ તે જોઓની દૃષ્ટિએ અર્જુનસમર્થની મોદિત્યે
 સંપ્રિયતી પામ જુદાં આપણે નમસ્કારનું જીવદીયું

કેમદાર — એવ કાળે વિશ્વમા પિન્નુ પ બહુ છેલું છેલું દરીયા તેડું પ. આખું કેવળ
 આ રહેલો મો પાછું જાનના નેદ પિતા, બેગા થયા ઝીએ થયું આ કોઈ એક-પીગમીર
 નાજમહાન ગ્યવાના કાંઈ કળા પ વધાર મુરકેન કે સર પ્રકાશની અપતિતી આપણા ગારિ
 થયો તથા પ્રગતે આરસ્યકતા છે એ સર્વમાં માતૃમાયાનું માતિ પાછું એક છે આવાનની
 નથા નીવ ખાત થયે તો આ પ્રેમા આપણે એક પનકુ આગળ વધીશું

આત્મા પરમાત્માની

રૂપરેખા કેમ દોરી શકે ?

અમર — રામચંદ્ર અન્વેષણ

માના અને પ મા નાના ગો ર છે એમ માન્ય એક પ્રજા બહુને રખતા તે બાંધે મને
 નહીં આપણે 'નને પોતે રુ છે તેનો પૂરતો વિચાર કરી તમારા વિદ્યાર્થક્રમમા રહિ
 ના રહેતો તો નમને ન નામનો કાર્તિક વિદ્યા આરમે' મ. સાર્થ કે પુરુષને 'એકચ્છ'
 રીને પન્માનાતો પિતા કરી તો નને કાર્તિક ખ્યાન આરગ રહે, કાન, નરુ—કર—
 નમ—મને રાતિના ધિમિની મે પ મા માનો ખ્યાન કવે ના ર્યો જેની વિગત છે
 ને આપણે કે

આપણે નથી દહન પરનાનાનો ખ્યાન આવે તો તથા આપણે માન તેના ચીંધો
 મા નમ આ રે પેલુ નહીં પન્માત્મપર ને પન્માયા, તે ન રૂ કેમ લાપ, એ વિચાર
 ખરેખર લખેના થયા કે ન

કોનેએમા, અગર એમ નાપણે વિદ્યા ગીએ તો તે એકગામાં 'અદિ ઓ લાં
 મને હે. પરણી ખીજા અને નજક, 'જમણા નાથ ઉપર અને કાંતા નાથ ઉપર' ચીને કે,
 આપણી ખીજા વાતચિતે કોનેની "જીવતી સાદિત્ય-સજ્જા" આજ તા પ મા નાથ
 પા કરનાર આપણે મન કવરથી આ લેખ નથાર મોં કે —કે છે પડયા

નીતિદર્પણ ૩ ૨-૮-૬૦ એન એમ નિધાની એન્ડ કંપની, મુંબઈ

એમ આપણે જોઈએ છીએ કે આ ધારા કે જે 'મોર'માં તમે જોય છે તે આરડા આપણી
 સંધિ અને આપણી રીત રીવાજ છે, અને ધારા કે નમાઈ સંગીત-તમારૂં અનુભવ નગર-એટલું આપણે
 જાણીએ છીએ કે તમારૂં નગર યતનથી ને જોયું છે. જેની જગ્યા મેં છે આપણી. જેની
 જગ્યા, તમારૂં સંગીત મેં છે હોવાનો તો તે આરડામાં હવે 'અદિઆ' થયો યા, ઉપર
 અને નીચે, 'જમણ' થયો જાય 'સૂર' થયો જાય, એ નક્કરન જોયું છે કે આપણે
 જે મનમાં તમે જોયું છે તેટલી જગ્યા તમારૂં નગર જે છે તે જ મનમાં હવે
 અદિઆ અને ત્યાં, 'ઉપર અને નીચે' 'જમણ' અને જાય, 'સૂર' અને નક્કર, 'સૂર' અને
 નક્કર મેં જોયું નહીં એથી કદાચ કદાચ આપણે વધીને ધારા કે નમાઈ નગર શહેર જેટલી જગ્યા
 મેં છે, તે નગર આપણે જેટલી જગ્યા મેં છે તે સંગીત ગુજરાત જેની, મુગલ રીતરિવાજ
 જેની, દિલ્હીમાં જેટલી, એવીઆ મેં જેટલી અને કે જે જેટલી જગ્યા મેં છે તે પછી
 જે મનમાં તમારૂં વાળે—તમારૂં સંગીત વાળે—ઉપરનો તફાવત મેં જોયું નહીં 'અદિઆ
 પતે ત્યાં, 'ઉપર અને નીચે' 'જમણ' થયો જાય 'સૂર' અને નક્કર, એ નક્કર અનુભવ
 નક્કર આપણી અનુભવના જે. ધારા રાજનીય વારા કે મુરૂમામાં જેટલી જગ્યા આપણે
 મેં જોયું છે ના, તેટલું જ નહીં, તેથી પણ વધારે નિમજ સંધિએ આપણે ના અને આપણે
 આપણે જેની પાસે જેની જગ્યા તમારૂં સંગીત મેં છે તમારૂં સંગીત મેં જેટલી જ ના રાષ્ટ્ર
 મેં જેની જગ્યા હવે જગ્યા મેં નહીં હવે આપણે જે સંગીત જે સંગીત જે રાષ્ટ્ર મેં
 મુગલ જે જગ્યા મેં, જે જેને જે જે 'જમણ' જે તેના અનુભવમાં હવે અદિઆ
 અને ત્યાં 'ઉપર અને નીચે, 'જમણ' અને જાય, 'સૂર' અને નક્કર, તે જે જ નહીં
 નક્કર જે તે મનમાં 'અનન્ય અદિઆ' (*Infinitesimal*) જે ઉપર મેં નીચે
 જે વાળે હવે અનન્ય ના છે જે મનમાં નિમજ સંધિ મેં જે મનમાં પાસે
 આપણે 'જમણ' અને જાય 'સૂર' થયો છે 'જમણ' અને સૂર પાસે કદા જે અદિઆ
 સંધિના અનુભવ આપણે સંધિના અનુભવ ધારા કે આપણે અનુભવ જગ્યા મેં આપણે છીએ
 જેટલી પાસે આપણે આત્માથી અનુભવ જે તે મનમાં જે જગ્યા મેં જે પાસે મેં
 જે મનમાં જે જે ને જોયું છે જે

આપણે જોઈએ છીએ તમારૂં અનુભવના રિવાજ કરીએ 'હમણ' નમા મનમાં છે. જે
 આપણે પાસે કદાચ તમારૂં મનમાં અનુભવ તમારૂં મનમાં 'મનમાં પાસે' અને
 આપણે નક્કર અનુભવ તમારૂં મનમાં 'મનમાં' જે થયું નહીં તમારૂં
 મનમાં થયું જે જ પ્રમાણે તમારૂં મનમાં અને અનુભવમાં એક રિવાજ, એ અનુભવ
 જે માન, મેં નક્કર અને એક મનને, તમારૂં હારા 'વનમાનમાં' જગ્યા છે પછી તમારૂં
 નક્કર જાય છે. અનુભવ આપણે થના તેટલું નક્કર થયું ધારા કે તમે એટલા મન અનુભવ
 આપણે જે નક્કર પોતાને મન પાસે દાખલ થના તમે જુઓ જે સંધિના તમે એટલા
 આપણે જે તમે તમારૂં મન જેને રિવાજમાં મનમાં જગ્યા જુઓ છે હવે

તમારી મનમાં કાગડાં તમો વર્તમાનનો જ આલાસ આપશે તેમાં ભૂત અને ભવિષ્ય
 રહ્યા નથી એ જ પ્રમાણે જ તમે જૂન અને ભવિષ્યમાં મુખ મુખ કર બસો તો પૂરિને
 હાથે તમે દયાળીમાં આવતા જોશો, તે જ હાથે તેને હાથની સ્થિતિમાં નમે જોશો, એ
 તે જ હાથે તને નાર પામતા તમે જોશો હજી વધારે જૂન અને ભવિષ્યમાં જોશો તે
 કોઈ એક, ની નાર પાળીને આપણી પૂરી થતા અને આપણી પૂરી નાસ પામીને કોઈ
 કોઈ, ની થતા નમ જોશો હવે તમારા મનમાં પૂરીનું આખું જીવન એક વર્તમાનમાં
 તેની બાતની કાગડાં અને નેા ભવિષ્યનો ઇતિહાસ તમારી એક 'વર્તમાન' લોકમાં
 સમાઈ ગય છે હજી જીવનને આગળ વધારા દા અન દેખાતા તાગ, મર્યાદા, અકાલગત
 સર્વો વરાળથી, અકાલી અને પડી રહ્યા થતા શરીર લેતા જીવન અને તેને
 સર્વો પાલ નાન પામતા જીવો તેનાં બન શરીરમાં પ્રવાહી થઈ વાયુરૂપ થઈને તેમજ
 થતા જીવો આ એક ચિતારમાં કંગડા અને અમને બોલેના અમાવેલા થઈ, જીવ
 મધુ સન એક હાનની 'આન્ત હમણા' (Eternal Now)માં સમાઈ ગય છે
 હવે ધારો કે જીવનમાં તમે અટકે નુની જામે છો કે તે, અકાલી જૂન નથી, અને નમે એટલે
 ભવિષ્યમાં જાયા છો કે તેની પડી ભવિષ્ય નથી, તો તમે 'સર્વ કાલ' છો તમે પે
 'અનન હમણા' છો જૂન, ભવિષ્ય, અને વર્તમાન તમારી 'હમણા' (Eternal Now)
 મા સમાઈ ગય છે અનત કાલ પરમાત્મા છે, પરમાત્માનું સ્વરૂપ છે

હવે જે પહેલી કપના-દેશ જાતની કપના અને બીજી કપના-કાન-અનની કપના-
 ને આધે મૂકીએ તો તમે અનત દેશ એ-અનન કાલ એ-પરમાત્મા અનત દેશ છે અને અનત
 કાલ છે ઉપના એ જાનના વિચાર ઉપરથી આપણી નજરમાં આત્મા અને પરમાત્મા વચ્ચે
 જે સમઠ છે તેો અને તેઓની શાકનનો કાંઈક ચિતાર આપશે

હજી પૂછી આપણે માન સ્થૂન રૂપ-સ્થૂન બાજુનો વિચાર કર્યો છે હવે આપણે 'સૈતન્ય'
 નો વિચાર કરીશું તમારા જીવ-ચૈતન્યમાં મુખ, કુ બ, રાગ, દ્રેષ, વગેરે આવે છે અને જોમ
 છે પણ તમને તમારા મુખ ખનો આજ્ઞાસ થાય છે તમાર જીવ-ચૈતન્ય તમારી ચિન્તિત
 તમને જાન આપે કે બીજને થતા મુખ, કુ બ જાન, વગેરેનું જાન તમારા જીવ-ચૈતન્ય
 ન્યમાં સીધું ઉત્પન્ન થઈ નથી પણ હવે ધારો કે તમારા પોતાના જીવ-ચૈતન્યમાં તમારા
 એક જાનનું ચૈતન્ય નાખન થાય છે, તેને જે-કુખનું જાન છે તે તમને સુખનું જાન થાય
 છે તમાર જીવ-ચૈતન્યમાં તમારા કુદૃષ્ટના સન માણુગોના જીવ-ચૈતન્યને સમાવી દો તેઓના
 સન મુખ અને કુ બ તમારા જ થશે તેઓ દગ્ગને જે કાઈ લાગણી થશે તે તમને પશુ થશે
 જે એમ હોય તો તમાર જીવ-ચૈતન્યનાં તેઓ છે

ધારો કે તમારા જીવ-ચૈતન્યમાં તમે સને મનુષ્યનો સમાવેશ કરો એ, વળી તમારે
 સિવાય પ્રાણી, ખતીજ દેવ વગેરેના જીવ-ચૈતન્યનો સમાવેશ કરો, એટલું જ નહીં, પણ સર્વ
 કાલ અને સર્વ દેશની સર્વ ચીજો અને વ્યક્તિનું જીવ-ચૈતન્ય તમારા જીવ-ચૈતન્યમાં

જોવેશ યાવ તો તમે 'મર ચેતન્ય' કે તમા ૧૭૧-ચેતન્યની મહાર પાઠ ૧થી તમે જ મર ચેતન્ય કે, તમે એક જ ચેતન ય છે. આત્મ મહાન ચેતન્ય કે જેની મહા પ્રીતિ કેઈ ય-ચેતન્ય નથી તે પરમાત્મા છે.

હવે દેશ, ગામ, અને ય-ચેતન્ય એ ત્રણ વિચારો માથે સુખીએ તો પરમાત્મા ન્યે આપણે રહે છજીએ વધ જઈ રહીએ, તોપણ આપણી પનાની સામાની દૃષ્ટિમર્યાદાની દરેકર ફર પડે ફર, પણ ત્યા જ, આપણા વિચારો આત્મા અને પગ્માત્માનું એક સામના મુન્ને નીકળે છે. પગ્માત્માની છાયા આત્માની કલ્પનામા આવી જાય છે.

જે આત્મા સર્વદેશમય છે, મર્યાદાનક છે, તે મરચેતન્ય કે તે આત્મા પગ્માત્મા છે. હજી એક જુના દૃષ્ટિમિત્તથી વિચાર કરવાનો બાકી રહે છે મહાન ગેન્સપીયરનું નામ તમે સાંભળ્યું હશે. તે મહાન પુરુષે વણા નાટકો રખ્યા છે, હવે આપણે તેને તેના અભ્યાસના આરંભ માટે એક નાટક રખાતા જોઈશું તે 'હેન્ડેટ' નું નાટક રખે છે બધે, હવે તો તે નાટક પૂરું રખવાં છે. 'હેન્ડેટ' તે તેના પાંદ બજવવા યો 'દોરેશિઅસ' તો પાંદ બજવવા યો ની નિર્દેશ આપ્યું હોવા વડીને જુઓ કે 'રેક વ્યકિન તેના પાંદ કેવા બજવે છે રેક પોતાની એકપક્ષ જુદીવ્યકિન રખે છે બીજી વ્યકિઓ તેનાથી જુદી છે હવે આપણે બાગીબીજોઈશું તો જુદી રીતે માનુસ પડને કે 'હેન્ડેટ' પણ 'ગેક્સપીયર' કે બીજા સર્વ સામે ગેક્સપીયર કે કરેનાનો પાંદ બજવનાં રોકસપીયર છે, અને ચેતનનો પાંદ બજવનાં પણ 'ગેક્સપીયર' જેની જ છે 'હેન્ડેટ'ના કાકા અને પિતા 'ગેક્સપીયર' છે 'ગેક્સપીયર' પોતાના પુત્ર જુ. મા. સિક 'વિચારો' જુ. જુ. અને બજવી રખાડે છે આ વિચાર દરેક પાત્રને આવશે નહીં તેઓ એકબીજાથી ભિન્ન ભિન્ન છે સરીગમા વિચારમા, વેતમા આવે રી, ગેરેમા.

ગેક્સપીયર 'હેન્ડેટ' જેવાં પણાં નાટકો રખ્યા છે તે સર્વ નાટકના પાત્રો પોતપોતાની રેખાની ભાગવે તો 'પણ તેઓ એક' ગેક્સપીયર' છે. કાઈ એક પાત્ર 'ગેક્સપીયર' નો વિચાર કરે તો શું કરે ? 'ગેક્સપીયર' નો અંગે ખ્યાલ નેસો એક મહેલો રેખો પુસ્તા છે તે પાંદ પોતાનો પાંદ બજવર સમજવા ઉપરાંત જે નાટકનો તે પાંદ છે તેવાં મન પાત્રનો અભ્યાસ તેજી કરવો. રેક સાન શું શું સારીરિક, માનસિક અને અધિમંદ લક્ષણો દેખા છે અને ભજવે છે તે, તથા 'રેક પાત્રના સર્વ લક્ષણોનો અભ્યાસ રેખોથી તે નાટકનો મેનુ તેને માનુસ પડને પછી તે હેતુ બજવર મનમા ગળી તે। તે નાટક રખવા તો તેને તે નાટક માનસિક રીતે રચવા હો. તમે જ તે કમિ' હાપાડી રેખો તમે નાટક રખાઓ નહીં, તેમ જ રેખોથી બોલશે નહીં, પણ તમારો મનમા જ તેની રચના ગોટરશે તમે જ નમારો અને માથે એ સર્વ પાત્રનો એક પાત્ર એ પાંદ બજવો હવે નીચું નાટક 'જો આ તેના પાત્રનો પાંદ પા. તમારો મનમા ભજવો હવે નીચું નાટક રેખો, એજી નાટક રેખો અને જેવો નાટક તમે 'કાંપી નકો તેડના કાટના પાત્રો તમે ભજવે.

પણ રૂ, તે વિનમ એક દશ નો થાય તેથી પણ જા ઉતાવળી મેરે તો વિનમ એક મિનિટ
અર્થ એમ વિનમની લગાઇ છુટી ગઈ અને જગે તેમ જ પૂરી સર્વની આમવાન રીમ
ફેરે તો ર મ મોડુ, થાય ને નધાઈ ઝડપી ફેરે તો વચ્ચે દુક થાય 'તે મ જ મ પથ
ફેરે તો કદાચ વચ્ચેની નધાઈ વિનમ મતાએ નાની થાય કે ન વિનમ વચ્ચે દુક તે દ
ઉંડા પડે સેનો એ વિનમ થાય ને પૂરી મની આનવામ ન જ ધીમે ધીમે જ તો ન
પહોં ને મ જ લાગુ થયું નવ આ છે' 'આતમન જટલુ પાડી મારી રાકે દહે ધાર
કે, આપણા મનામાંથી રૂ પૂરી, મ, તારા મધ વગેરે નાણુ થા મના છે તો હવે જ
મધ છે જે ક નો 'અનત ન' (Ananta) પુના દના તે ક્યા છે જે નમ 'અનત
કેટલા દના, તે એટલુ મોડુ હતુ નથા 'માપ' મદા દન નમાસ નાનખ્ય મના
તેમાં સુમારિતા દના પ હવે જનાર માપ નથી દનાર માપનાનો અવગત મા છે આપ
જુને જે કાત વિર વિચાર છે, ત માન મદા ન સ્થન મનારોથી મપાય નેવા વિના કે ને
અરેમ નુ છે, તેનો અનુભવ આપજો થો નથી અને ત્યા સુધી આપણે ત થા વિનમ
કેરીશુ એક પગથોઆ પડી પીલુ આ ત્યા સુધી કાનના અગત્યનુ ભા આપણો આ
જ નેહો તમે એ મના પૂજો કાન શુ છે' તમે એ જનાર આપ્યા 'મના
વેલી મ પદા' પણ હવે તમે નેહો નેકો છે કે મન બનાવેલી પપા નના, પણ તેનો
'અમાક' છે તે આપણા હન-એતમના, મિનિટ કનાકથી માપનાનો થા કાન જે વાન
દના ત હવે નહોતો ધધ પગો દને મનાહ નથી તે સ્થિત છે જે થિ હાપ ને, અન ન-
માન, અને લાનિ' ન ક્યા છે?

‘‘દેરા એકને શુ ? ‘બનાવોની એમ રખતે હયાની’ ‘ધારી નીમોનુ એની રમને કોય રહેયુ’’’ તે આ એ-એમ ભાં ટેમન, મુન્ની, માટા, પિચરો, પતંગ વગેરે નાની માફક આપણે એ દેશનો પંજર મિચાડી નાખ્યો છે. આમધાની નીકળી જતા દેશમયન તો એનું થો

જેમ દના ક્રિયા, અધ્યાત્મિક, વસ, વગેરે જાનતા માપ છે, તેમ હૃદય, રૂપ, મીઠાઈ
દેશના માપ કે રણી રાના વિવા મા લંબાર, પડોગાઈ, જીન્નાઈ એ ત્રણ પરિણામ કે
ફેલાઈ એવા પ્રાણી અને જેના દેશના ઇત-ચિત્ત થમા એક પરિણામ અને કેટલાક એવી પ્રાણી
ફળે જેના દેશના ઇત-ચિત્ત-વમા એ પરિણામ ફળે આપાત ઇત-ચિત્ત-વમા જેના નુ પરિ-
માણુ લંગાઈ, પડોગાઈ, ઉચા, છે એવા પણ દેશનું જ્ઞાન છે, જેમાં એ- પરિમાણુ અન-
અરમા આવે કે એવા પણ દેશનું જ્ઞાન છે, જેમાં એ પરિમાણ પડોગાઈ અને લંગાઈ
ખલુભવમા આવે કે એવા પણ દેશનું જ્ઞાન છે કે જેમાં તથા પરિમાણ પડોગાઈ, લંગાઈ
ઓ ઉચાઈ, અર્જુભવમા આવે છે આપણને એનું પણ જ્ઞાનમા આયુ છે કે કેટલક
પ્રાણી ચાર પરિમાણનું આ છે, જેમાં ચાર પરિમાણનું જ્ઞાન-પડોગાઈ, જાય, લંગાઈ
ઓ, કે જેની સારને આપણે ગઈ કરી શકીએ તેમ નથી, પણ 'નોસ' (Throughout)
દેશ કેટલી સુસ્ત છે

કેટલાકે પાપ પરિમાણનું જ્ઞાન અનુભવ્યું-તો

જ્યાની જોગવે છે તેનું આપણું જ્ઞાન આપણી જોગવેન-પણા દગ્ગર કોપ આધાર
 ઈ જેમ જોગ્યામાવી ખુગી, જેમનું જોગે કનિયર-કોપાડી તથા જોગ્યા નો વિચાર
 રપણ આવે છે, તેમ આપણા અનુભવનો દ્રશ્યમાલિ ' પરિમાણ માની નાખનામા જા
 'દેશ' પોતે ગુરો જા દેશનો આપણને જોગ્યો વિચાર આવે તેમ નથી જેમ મન
 આન થાય કે ગુરો સદા ત્યારે તેના ચહેરા ઉપરથી, તેના ચમકે ઉપરથી, અને વન
 ઉપરથી આપણે કહી શકીએ છીએ કે તે પુણ્ય આન મા છે કે ગુણમા પણ 'આનંદ
 'ગુણો' પોતે કહી શકે તે મહત્તા નથી, જેમ આપણો જ્ઞાન જોગ્યો અનુભવ તેના માપ
 મન ઉપરથી થયેલો છે તેમ જોગ્યાને તો આપણે જાણુના નથી

જેમનું જ્ઞાન માથી જેમ અને જ્ઞાન જે તેમ મગધોપદેશ છે ને નીચી જતા તો
 જોગ્યામા જોગ્યાની ગુણો જે જોગ્યાન પ રહેનો જોગ છે જાણુ વજન ને જ જ્ઞાનનું જે
 જે જોગ્યાન-પણા જોગ્યાન વિન ઉપર થતા જેમ સમજે છે, જાણુ જોગ્યાને દેશ સુચક
 જોગ્યામા, 'જોગ્યા' જેમ નગરની નીચાલી રહેની નથી, પગી વિન ક્યા છે જે
 જોગ્યાન-પણા જેમ છે

જોગ્યા, મગધોપદેશ ૧૧ જે પાણુ નુનો નોરે ૧ દોષ તો પગી મગધોપદેશ તેનો વિચાર
 જોગ્યાની જે જોગ્યામા 'જોગ્યાન-પણા', 'જોગ્યાન દેશ', અખિન-જોગ્યાન-પણા ની નનાઓ જેમ રમવા
 જેમ જોગ્યાને મગધોપદેશનો જોગ્યાનો નાનો જોગ્યા પડે છે, તેમ જોગ્યા પડે છે, જોગ્યાને
 તથા જે જોગ્યાને જે જોગ્યા વિનિ નારી રાખીએ તેમ જ જોગ્યા થાય છે જોગ્યાને જ્ઞાન રપણ
 જોગ્યાનો મગધોપદેશ છે, જોગ્યાને જેમ ૧૧, જોગ્યાન-જોગ્યાન-પણા નથી, જોગ્યાને દેશ જોગ્યાનું જે
 જેમ જોગ્યાને જોગ્યાન-પણા મામ જોગ્યાન માપ છે જેમ જેમ કુટ, જોગ્યાને, જેમનું માપ છે, જેમ
 જોગ્યામા ' ૫ માત્રમા ન માપ જે-માપનું જેમ છે જેમ જોગ્યાન-પણા માપ જોગ્યાનું જે
 જેમ જેમ જોગ્યામા ૧ મા માની જોગ્યાને જોગ્યાને, અને જેમ જે જોગ્યામા અને પગ્યા ન
 ૧૬ થને પરમાત્માના વિચારાનું અનોખું કરના ' ૫ માત્રમા ' જોગ્યા-જોગ્યામા છે

' ૫ માત્રમા ' માન મ ગગીર ૩ ' જોગ્યામા ' પાન ' છે ' પાન ' વિચાર
 મગ્યા નામજોગ્યા ' નાદ-જોગ્યા ' જે નાદ-જોગ્યા ' વિચારકમમા પૂણુ થોના ' ' પાન ' છે
 ૧૧ મન વિચારો જોગ્યાને અને કુટમા જોગ્યાની પામ મુ-નાને જેમ જેમ જેમ જોગ્યાને
 જેમ જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને

જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને
 જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને
 જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને
 જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને

જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને જોગ્યાને

સૈવન્ય આસણને ગમ તેટલા અનન નાને છે, પણ તે મરં અદર્શ છે જેમ આમોતિ ।
 પાંચી ડાળી સત્તાનુ પગ ગમે તેટલું - તેનાથી જોટલું બની સહે તેટલું - ૧૦૦૦, ૨૫૦૦
 ૧૫૦૦ ૧૦૦૦ ન પાંચ ૮ હસાનો, તેમ આપણે આપણા બધનમાં જોવા 'સૈવન્ય' એવું
 ગમતરના ૧૦૦૦ નામ, ચારે પગમાંની રૂપરેયા ગરીબ, પણ તે મરં બીના પૂલોડે
 જરા ૧૦૦૦ અને તેથી જ રીતે આપણો સરં અનન ડાન અન છે, આપણો સરં 'અનન' ર
 'અન' એ આપણુ મનન 'અન-સૈવન્ય' પણ 'અન' કે આપણો બધાને 'અન'
 ૫ માત્રની સામા મનાવાની નથી આપણે પોતે પગમાંના બીજા હોવાથી તેનું મરં કીર
 પાડી હાન તે તે માવથી પરમાત્મા મપાય તેમ નથી ગમતો માનવ 'નિ-સૈવન્ય'
 પછી ન સૈવન્ય-નિશિમા તે રાત્રી 'સૈમા' માપી નામે નહીં આપણે અપણા ચિત્તોરમા
 ૫ મ નાને નિનાનવા માગીએ છીએ દે. જાએ પણ તેમ જ હું હું પરમાત્મા ન દે
 તે તો આપણા હાન ૧૦૦૦ નિશિમાની બહાર જ ૧૦૦૦ આપણા નિશિમા તો તે નેમ કે તે
 ચિત્તની સૈવન્ય નહા પણ તેના આપણા નિશિમા તો ચિત્ત દોરી બંધિતાર આનં
 લાન મનારિના આગળ જેમ બાનવ નપાં કાર્ત્ત મયુ બોલે તેમ તેમને કનધારે આનં
 ઉપર છે, એ માનવને બહાનથી જો કે, તેમ આપણુ આ વાત નાનું મેનનુ સદે
 ૫ મા મા બાનવ પામી આપણને-માનકોને-આપિવાં દેને

અભિનન્દન.

લેખક - ૧ અચ્યુભાઈ નારત.

અભિનન્દન ૩ દીપો અગતા

ન નનન વપા થી ૬

પણ નનન ૧ કી.

સભા ક ૬

પા વસા કે મુકાં ક ૬૬ સનવા

માયોના અભિન દન તો અનનવા ૨,

નથી અહીં ક ૬ બહિ - ગિદ્યાવા

કે પદ્મિમાત્ર ગેર્મનિટિની ગન,

તે ને ૮ ૧૧ ઉપાલુના અમર આને ૧૧

આયોના વિશુદ્ધ બાનવા અબેડ ૫૦૦

કુટ્ટર ૧ દેખી દીપોતસરીએ

તે કેટલેક નીતિના અનનનને

કષાયે માયું છે કંઈ જેડું

૨ જેથી નથી । ૧૪

તહાની ૨૧ યાત્રો મહા નિધાન

માગી નાન્ય તહાન છૂટા જતા તનો અન નેય,

અમી ૧ ૧૫ તહાની ૨૨૧ તાના નમ નો,

નોતાની કિ તુ ચિત્તપત્તને નાપ ૨

ઉકેલા છે કે મહામાનના ૨૧૧ ના,

૨ માત્રા કે એ મહા યમિના ૨૧૧ મંગ ૨

દુખ અને જિના પીગિન

અકિયન ભાગના પ્રાનજોના

નાગ કે કદિ આપ મો ૧ યના નાકુઓ

મારી છે કદિ એદલાવે આવી નેના

૨ ૨ ૧૩ છે તુજ ઉ, નિદાગી એ નાન ૧૧ ૨

વિશ્વમા અક્ષિતી, અપ્રનિમ, અપ્રમેય

૧૧ ન ૧ તે એ

૧ નોય અક્ષિતુ યે અગિન ૧

એ એદ ન હોય નો

અનન અક્ષિ—પ્રમા ૩૧૧ અનન ને અક્ષિ,

ને અન ૧ ૧ ને ૨ ને ૩ નિના કિયે

એમ નધાયુ કે અક્ષિ ૩૨૧ ને ૩ ને ૩

પુત્રી ૨૧ ન્યા ન્યા જ ૧

ને ન્યા ન્યા જ નાકુ

—૧૩ ને નોય જ ને ન્હાના કે એના—

ત્યા ના પટે છે પ્રનિમિત્ત મે પ્રયક મૂના

એમ અક્ષિનો પ્રયેક ૨૧૧ મા

એ ૫ અક્ષિ પ્રનિમિત્ત

એમે પ્રનિમિત્ત ને એક પ્રમા ૩૧૧

નો એ ન નાખવો સમમાન એ નોયે ૫ ૧

ને એદમને તો અખિન અક્ષિ ૩૧૧ નધાયુ ૩૨ કે ના ૨

સમલાવે મેના ૨૧,

ને રનેદ અને મેના, એ નો સમેતિના આક્રમેન

વડા વીરુ નિકમનુ

આપા પ્રિયા પચોતેનુ

ને રાત્રી મડયા ચોડાક પાન

જગનના ચતિહાસને ચોપડે.

હુ નીકું અને હુ આપુ !

હુ ખોલુ અને હું મેળુ કું ?

પ્રજો છે તેના જના ખનેનો તિ

કે મોથી છે તેના નકાનોટાની પચેપચી ?

આપને વધે જગતપર તારા ભગવં ઉતર્યાં હો

ને જગત તી જોલો એની લગુડતી-આપેની જોલો

ભા ત ઉપરેય,

જેની અસર-હોતી ચર્ચ-અર્ચ-પર-પર

જાલો જુલિસદારક સિદ્ધિનુ નીકું ને પ્રિયુ

રિપ-ની કબજા પનુમાલમખાન

એ મેળ મેની જોડાસા બહુમા

જને નડળ હોમાયા લાનુ,

જોજે જગતમ માનવપણ-નડાયો

પોયા હલપાએ પ્રભુકાળ પાન પ્રોટપે

દોશ દાવાનની કિખાએ નાન ન સમો,

ત્યાં કુકીંગના કુખ લાનપા ચોપડોઆ

નિ જાસનાં લોહા-

અથવા તો યા ઉ પટ પક

હાં નાએ કુકીંગો ચપેની હામાની દંડનો

ને હુ મે કુભાલનુ દિવના

અનર્થ પાળો નિ જાસના વોદન

દળના ડાનના દરેપા મિત્રિન મેરી મોકે

મા જોના હલપડેને મુખમથલો

નિ જાસના એ આ દોનને જાનુપા

હુ ખાનો એ અના એ માનવ-કે એનપે

મયા મમતાને મેનુ પ્રેમ

ખાલી મેડાની રોડ-જોના

કેમ ને અપાની કુકીંગ

પૂત્યા બનલ તા ધનિકાના ધનભાર
 તે રથપાયા રથને રથો મેલામળો
 એ મડળોએ તી રી મના સાધી
 તે જાણુતા હશે જ્ઞાતે જ્ઞાના ।

સુખના ને નિરા
 તેમ નિનાના ચે યુગ હોય છે, -પણ ન્હાનડ઼
 પૃથ્વી તા સારકો મધુર ખ્યાનનો
 અધા પિઠેલો મગજપર લાળી
 જગજગ જગ ને મોહન-વનથી મકન
 જેમ પડે કે કા યોગી-યોગનિનામા,
 તેમ દેમ પણ નિદ્રામાં પડે છે
 જ્યાં પથ ભ છે અજ્ઞાનો અપારપિજડા તે ર
 લા તનો એ નિગયુગ ની રો
 ને તાપા ન્હાણા નતમાનના
 ઉદયકે તા મેઘદળી પૂર્વમાં
 એવા ન્હાણા મે અમાકિથી રિતેકે છે
 ભરિધના આ તામી અવસરો ઉડેના
 કે હુગેડી અહલુત યોની ડ
 ઉતરે એવો કે ભવિષ્યદક્ષા અમા
 આક્રિશ્કો, એનારથી
 અસેડી સંકે યો એલો અજ્ઞાનનો અધા પૃ,
 મુકેરા અત્યામદનો મધુર મ ન
 જગાડ્યા ના પ, ને નિગયુગથી
 ને પૂનગી પુગ્ગેમથી
 મુનિના જ્ઞાનની જુન-૦ નાગ
 નિ । અ ખેરી નયન ખાયા તગનાગોએ
 ને આ ને ને આશયની મા' સાગી ની ખમે એને
 સ ધનિષ્ઠ ને દમવીર સરજા ગો
 સત્યામદનો શાન્તિસયક નેન ધર્મધુજ ધાગી
 સત્યના નેને સસ હના
 ને ધર્મની ના

ગુજ રો ૧ મા કુ ને ૩ મેળુ ?
 યુ ત્રીના મ ના મુપતગમ
 ને 'અમન મ' ની 'સી પુતિય' કયા ?
 'મતસાનિ' ની મધુ નહરોના આન દ
 અનુમતો હવે ફરી યુ સાહિત્ય - ઉપાસક ?
 કાયા નયો ૧ ૦ પનીઓએ
 સોસાયટીએ ને મન્દમગાઓએ
 ને છુટક આદિ ય મેનકોએ
 ઉમેરાં છે થો ૧૫ પાન
 ગુજરાતના આદિ યમમદમા મે ૧૧
 પાન નેધી
 — આપરોવ મજીએ પ્રમ
 ગુજ રાના મહામનિના નમોમા કે—
 'પ્રગાશરોમા ૧૪ પત્રનના આસી ?
 પુષ્પોના શુદ્ધિ આગુષ ને નાનુનગી,
 બોમોની શરીરમરણ ને નિકના,
 બાગેકેના થન નાદ ને કં ૫ મ
 પસાયા કે ખીલ્યા ?
 ગુજ રાની નિહના, આદ્યને પાન
 હાનપુ દુગ્ધકેશી ને પગેપગર,
 મધુ ના કુન્દ ના ને પુરુષભારત ?
 નિઃસ્વા કે અમાયા ?
 ને એધા એના ને ૧ ૧ ને નેજાની
 નેવા કે ઘટયા ?
 રૂ ૨૦૦ એ આદિ યનેય
 જેમ ન મંજયા દેાય પ્રાનના ને નેના દનિકેમ
 કે પ્રાનના પરાક્રમોની ય અપાર ?
 ઉમે ૧૫ છે આપણા સાદિ યમમદમા
 આડ મધિ યે વા ?
 આ પ્રાનો, ૩ અનુગ, ૨ મે ?

આજ નવનવનો મગધ દિવસ

આપના આત્મીયોં ઉત્તરો અમર, નિમુડ,
 દીપમાળ પ્રગટે છે આજે
 હૃદય ગૃહે ને દેવમન્દિરે
 પ્રગટે એવી દીપમાળ આનન્દ ને ઉમ્મદની,
 મોઝા અવી રસજ્યોત એક ને મેરાની
 કનુકો એવા જનનનજનાન ઉત્તરો ને અમુદાની,
 માનન મન્દિરે
 ને મનુજ ને ઉ ઉત્તર,
 કુનકનીઆને કુનક કટો આજે ઉત્તરો છે,
 અનન્દ વગર મગધ છે,
 આ તીઓ ઉત્તરો છે,
 ઉત્તરોએ અમર ઉ ગ્રીઓ મનુકુલવેની
 અનન અભિરામના તરંગ કુમર
 મોઝા એવા વિજયના વદન,
 ને ઉત્તરો એવી પ્રગતિની મગધ આત્મીઓ
 સમસ્ત માનવકુલને હૃદયમન્દિરે

નવનવનો, ૧૯૭૩

ગૃહગમન.

વેપક નગ વ્યકટનવ ચિમનલાલ સંતલવાડ.

શ્રીક ચક્રવર્તી ગમના ઉત્તરોએનો મરદાં હતાં નહીંના કાવચ, નહીંના કાવચો, કાવચો શતાવરા સાર પડ્યો એક મોટો વાકાઓ કટો એકે જેણે તપાસી એને આ કટો
 બીજા મગધોએ અમેકાનો વિચાર થયા એકે બધા ઉત્તરોએને કનુકે આપણે આ કટો
 ડીગ એકે લાકાઓ નાવીક શ્રુત થયો તે જેણી આપણને ફરી મગધ પડ્યો આ કટો
 મગધ, ઉત્તરોએ ફરીકેને ટેકા આપ્યો ને પ્રખાસતે સંતોષુમને પમાન થયો.
 જેની બધાએ વાકાઓ અસે નાની તથાની કનુક તરંગ જ ફરીકેને નાનો કાવચ મગધ
 સાવણે એકે ગયો આ નેકે ઉત્તરોએ વિચારમા પડી ગયા એને એક ઉત્તરોએ
 મગધ મારી ઉડી જવા કનુક પા માખન નજામી આવી મત, શ્રુત કરવી જેણે
 એના પ્રીયનજી લખ વિચાર કરતો કરતો મગધ બીજી જે રથ આપી કારી ગોઠા
 ને બેસ્યા મગધ, જેણે હિ ઉત્તરો તે કનુકે મારીય

આ કામગીરી માખન પા ડાલી જ. મારી જગ્યાએ ખમ્મે.

માખન કહ્યું મલકાતે નહિ ને પોતે જો શિક્ષા ન કરે તો પોતાની સરદારની તથા મોગા ડાહ્યાની પદવીનું માન ના ગટે ધારી ધારી પોતે બતાવેલી બીક પા ખાકાનો નિશ્ચય કરે તો કંટાળીને વળતે એ દિનમ્બ હારી ગયો પણ ત ત જ એના મનમાં નવો જ વિચાર દુર્ભાગ્ય, આથી એને વાગ્યું કે એમ કરતાથી તો ઉતરી રહાતે મજા પડે એ વિચાર આરત એણે છોકરાએને લાઠુ ઉપર બેસેના માખન સાથે જ ગગડાવી વેળા કહ્યું માખને એ મમ થતો સાબળ્યા પણ પોતાને વાગશે તેનો વિચાર કર્યા વગર પોતાનો કંકડો ખરા કે જાન નિર્ભય પોતે બેગી જ લા.

કો- (ઓએ પોતાનું ચર જો- હાજી એક, મે, ત્રણ મારી લાઠુ ગગડા યુ, ત્રણ ગગ નાની સાથે જ માખનની ફિનસુગી બન મોટા.) પણ પુરી થઈ

પરા છોકરાએ ખુબી થઈ મારી જુઓ પાનાવાગ્યા પણ હવે શુ થશે એ વિચારના, જ ફારીક જરા મબ થયા આવું પશ્ચિમ શુ આવશે તેની એને ગરા ૧૦ ખમ ફની માખન જેમીનપ થી ગુસ્સે થઈ જુઓ મા તો મા નો ઉનો થા જો ફારીકને બજો બમે મારી ને પડી ઉતરે એ રનો થો ગયો

ફારીકે પોતાનું મો તુલાનાબુ અને નદી ખીનારે અકી ૧૦ મયની મોજ ક ત્રાઈ ની પોટ પડી હતી તેની કે પર ધામનો કંકડા ચાલતો નાવતો બેડ એવામા એક હોઈ ની કીનારે આડા પહાની અને તેમાયા જો- જુખરા વાગરાગો ને નામી ખુબીગો આપ વધુનો માણસ ઉતર્યો આ માણસે ફારીકને પ્રબુ કે 'અકનર્મી આ હે છે' ફારીક નાર ચાનના ચાનના આગળી કરી હુ કે "ત્યા" પણ એ પદ જ રાએ દેખાડતો હતો તે સમજ અસમ્ય હતું તેથી આ અખખ્યા માખન કરીથી પ તુ કેકાણું પુછ્યું એ બો પર પગ હન પતો દનાતો બે ૧૧ જો ન કાક બેડકારીથી માન્યો, " જ અને માધી કહાડ " અ દર કંકો એણે ફરીથી બાર ચાનતુ શરૂ કરી

પણ એવામ એક નોક આ-યો અને ફારીકને કહ્યું કે 'તમારી મા લમને બેલ છે' ફારીકે આનવાનું ના કંલાથી નોકે એને એકદમ ઉચક્યો અને જેમ તેમ કરી એ મ ન બેડ ડોકરાને લઈ ગયો

ગપાર ફારીક મેર આ ના ત્યાં એની માએ એને ગુસ્સે થઈને પછુ "તે માખન મોદનાનું હજુ છે" પુ તથી ખડ તે" ફારીકે જરામ આપ્યો, " મે એને મારો જ નથી તમ કાએ કહ્યું કે મે એને માયા છે "

માએ મોટેથી જુમ પાડી કહ્યું " જુકુ ના મોલ, તે એને માર્યો છે "

ફારીક એકદમ પાની ઉભો, " હ ખર કુ ૧૩ કે મે એને માર્યો નથી તમે માખનને ફાડી જુઓ " પણ પોતે હન કહ્યું હવે તેની જ રીતે માખન બોલ્યો કે "મા ફારીકે મ માર્યો છે "

આ અન્યાય ફાટીક ખની ગયો નહિ એ એકમ માખન તરફ દોડ્યો નહિ પડીને ત્રેરથી માથો ત્રાગીઝ માનતા માગતા બોલ્યો, “તે, જુદું બોનસ માંડ બે માલવંદા ફાટીખની નાએ એમ મ માખનની તરફથી તીધી, માખનને બોલો ખમેડયે નાગિકને પકડી ખુશ માય બાથો નાગિક માને પકડો માથો ત્યાં એ બોલી, “તું દિગમખે ન તારી માને પણ મારીસા ?”

આ ટાકણે પેનો ભુખા વાળરાજો અગવયો માલમ આરી પહોંચોને આ સામકુમનુ કાગળુ પુણુ ફાગીઝ એને જોતા રાગભર ગયો

પણ જ્યારે માગિકની માએ આ અગવયા માખસ નહિ જોયું કે તરત જ તરમ થઈ ગઈ અગવયા પામી આ આનતાર એનો લાર્ડ હતો એ બોલી, “કેમ લાગ, તમે ત્રાધી આ-પર

આટલું પુણા પડી એ લાઈને પડે પડી રગન થયાં પડી એનો લાર્ડ મુનાઈ કરા ગયો હતો જ્યારે એ મુનાઈમા હતો ત્યાર એની મુડનો વર મગી ગયો હવામ ખીશાનર કનને આ થો હતો તેથી એને મ્યા ન્હેલી હતી તેની શોધ ફરી એને મ આવી પહોંચો

થોડા દીનમે મોજ માખમા ગળ્યા પડી લાઈએ બેઠે ને હાકગમોની કળીસા પી અને કે તે રિષે પુણુ બેઠેને કથુ કે ત્રાગીઝ રમતીયાગ, આજસે અને ખરાન છોકરો છે, ભલુનો ધી ને જાન જાનની રહેને હવાન ગતિ આપે છે પણ માખન દરેક રીતે મોજ ને જાન મુખાવતો ને કથાગય છે એને અગ્વામ કરાનો પણ શોખ છે આ ઉપધી લાર્ડ ને મોજને ભંપાનવાનુ કામ માથે લીડુ અને એને કનકને ત્રાજવાનુ નકી કહ્યું બેઠેને આ રાન પસ પડી માનાએ રોગીએ પોતાની સામે મનકને આનતુ ગમતો કે નહીં ને પુ જ્યારે માગિક બોલ્યો, “હા, ગમશે અને” એ નેરા મેડાગની મોલ્યો કે બધાંને એને ગમે છે એની ખાતી થય

ફાટીકને લાર્ડ લાઈ જશે એ વિવાધી માને પહોંચા નહિ ગયો કાગળ નાએ કેમકે હેને ત્રાગીઝ તરફ એની માને કારકિ અલુગમો હતો તે મે લાઈઆ રમ્યે પણ ખાસ મોજ નેતાની એને હમેસા ખીક રહેતી કે કા, દીનસ ફાટીઝ માખનને તોફાનમા ને તોફાનમા નહીં ત્રાટી દેશે, માખું ફાટીઝ અથવા તો ત્રાવ ખીજી રીતે હાની પહોંચાશે જ આટલું જાણ ફાટીઝને જાણતી રાત ફોની વખતે આનન્ પામતો જોષ એને પહોંચુ પણ લાગ્યું

આ મોજે થયા પડી ફાટીઝને જરાનુ એટલું તો, મન થયું કે એ ત્રાજ મામાને દીનસ જોષુ એ પુઠયા કર્યો કાઈ રમ્યન તો એ આ વિવારને થીર ઉધ પણ આન નહિ ફાટીકે કનકન જરાનુ હવા પોતાનો મોજ પનમ, લખાટીઓ ને સાગી પકડના જોરો જાથો, ખીજી રમતોની આને નાના લાઈને અપી દીધી જરાતી વખતે ત્રાટીકે પોતા લાર્ડ તરફ આ ગીતે ક્ર પાઠ ઉદાગતા જવાની

કાલિ પ્રવેશ ૩, ૧-૦-૦ એન એસ ત્રિપાઠી એ અપની અમાઈ

એ બેઠો કલ્પે પહાચ્યા ત્યારે ફાંકિ પાતાની માથો પલ્લી જ નખતો નામ ત
રાંદી આ રી તે પચ પડ્યું નહીં, મા બુકે પોતાના તબ હોડ બોલો જ એ દાગી પી
ની ખીશબરે આ ડોડા અહા તવનામા મોટા બુન રી હતી

આ મમારમા ૧૦ વરો એ રો જેટલા કરાગો આ કે તેટલો કરાગા મા બીડ
વીજ આપતી નથી એની આ ૨૦ ઊંચ મા ઉપયોગી થા પડ્યો નથો તેમ નામ
ફીજી જાને તીર એનાપર મેલી પડ્યું પા આ મા હોર એ અ હમેશ પી ૧૫ થ પડે
કે ને એ માળ ની ચક્ર સાત જે છે તે હોર એ માળ-જેવો જ ના અમ કલ ૫
તે મેટા માણની માકક તાન કર છે તો કોઈ અમ થ હોર એ અમ વહેવાર છે ખ
એના એની માનવિતની અમાજ ગો કે આ નખતે એ માગપર કે રી મેટપણમા પ્રવે
કે છે નેથી એો દખાન પણ કાઝ વિવિધ થતો તાર છે એમ અ બો આવા રવનાન તીર
એો મેના કપા ના મા પડી નર કે અમાજ કાંડે કુજનો થાર કે, મા પડ્યું કુક
અમના દાઝ નીમણવાથી મેળે આર કે આપતો માતા હોડ પી નવા જ નહીથી મા
કરીએ બોયે થયુ આદ અંબની નયના માળથી અમણે વલ્લુ સ રવતા બાબે થઇ ગયેની
બુના ક ગુજ કરી સમના નથો આ રીતે ગ્રામરો પોતાના જતપ એક જાનો ગળા
એ કે હ તેથી જ્યાં એ મોગ મારમા સાથે નાન કે છે ત્યારે કપા તો આપતી ૨૦ ન દુ
અથવા તો પોતાની જતથો જ સરમાન હાજુ નરમાગપર મન વે છે

અર નેતા આ ઉમ્મર ૪૨ કેક અગને બીજા માણસ પોતાના ત ૩ કાલ નમણી
જતથે એવી કા ન્યાય છે અને જે મોડ એના તમ લાગણી મ્ખાડ છે તેનો એ બુનામ થા હ
છે પણ એના પ્રતો પુત્રી રીને કોઈ માગણી લ્યાવતુ નથી કારણ આની રીને માગણી
પ્રતાવરી એ માગણી ગતાર કે અો હોકમપર આ ડી અગમ અમ થાય છે એમ મનાથ
છે આથા આથો દીરમ પાતા કાટા તથા મગતા મ્ખાને તીરે એ મા અનની કિયતિ અનિ-
સાય કાગી થાય છે

૧૮ રવના, હોકા પોતાનુ ૪ જટલુ આન લાસી ના કે તેવુ બીજા માને નમ
લાગતુ બીજાના ૪ માગેતુ એને મા ૪ અમામ ના કે ને એો લાઓ તરફથી જે છે
માથાથુ રાજો કહામા આવે છે તો એ માગ આ રી થકુ જાય છે, પણ ને બીઓ એનું કલે
પણ પડે આપે ૨ તો તે એો અમથ તમે છે

આથી માથો થા અમથમા પરેણા થકને નેદાનુ તથા તમ ના પો પ
માથોના મેળા મામથવાનુ કાટીથી થા જ અમા નાગતુ હવ કાઈ પણ કામ એ ના
સોમતી તો મે રખા મુશ થા નાગો તો તમ કામા એમા મસથુ થઈ જતો નામ
કાઈ આપી લેસા નવા મોમી એ

પાતા ડી કાઈ કરમા મુનુ નથી એ વિચારથી કાગા ૪ એ આ પ તુ વિ અને
એના હસ માગી જાઓ જાનો વિચર થમ કરતો પણ આ રી જ મા માગે હતી જ વિ

દલ, પો છે નદામ ૩ ૧-૮-૦૦ એન તેમ નિષાદી એન્ડ કમ પી, મુના

અણુ દળા 'મે પોલીએ એ ફાટીકને ઉચ્ચકો દતો તેમજે એના મામા પામે સુરાયો ફાટીકના
કપડાં પાંચીથી તરખોજ થઈ ૧૫૫ દતો ને મ રથી ખગવા દતો એની આખા નારને તીધે
મીંસયોજ થઈ દતો ને આખુ નરીર વચ્ચે હડુ ખીસાવરે એ ઉચ્ચક અંગે ૧૧ જોગમા
આખો આ જોઈ એની સી માની, "આ ડો ગએ આપણને કેટલા હેરાન કરી? નમે એ
ધરે કેમ નથી મોકની આપના?"

તીંક આ મરો આખવા એ ડી પડ્યો ને રુના રુના મોતો, "મામા, હું થું જ
જુતો હુનો પાડુ આ પોકા મો અડી પાડા ના રા "

તાર રથો વચો એ આખી રાન એ નસી આપુ રી મામાજ માન ને માનાવા
તીંક પોનાની તારથી નાન થઈ અંધેની આખો ઉવાડી એ મે પા મામા, ગગઓ પડી
કે નહિ કે જે રા રા રા

મીમાંમને ૨૩ આ ૩ પાખુ આપુ તુધી તપ્પા અને તુધીએ મ મ અંધો નુનો થઈ
પાખુ દાય પોના દાયમા તીંકો એ ફાટી ની પામે આખી નાન મેડા ગગરો મીથી
એના માનુ "મા, આની મીતે મો માન નહિ તને ખરખર વડુ છું"

ખીંજે રીડમે ફાટીકો થોડા રખત જાન આપુ એજે જાખુ પોને માને મોધનો હેમ તેમ
આરે ને આખો ફેલી અને આખો નિજ થઈ તથ ફરી એ રિજામ તાખી મીન
નું મો ફે પુ ન

ખીંજામર એના રિવા કા ગયો થડા ખીંજેથી ગો મો, "મગી, મ નાગી માં
નેના મોખમ મોક પુ છે"

ગીર પુરે થયો ને નાજે કાજે મગીર અનાજે વચુ કે મિથિની રાડી મગા જે ડો જે
મગજુ પમરીએ પડ્યો દતો

ફાટીક ૧૧ રા મીંસ, નિજાનીની પાને જના-૧૫ વામ રથા નિજાનીની પામે
નવા-આર રામ, નિજાનીની પામે જના કિનારો ખાસ માનુ નીપર જગી

એના નસગીએ અડી અગો માગના દતો જે એજે થવીવાર આખી દડી પગ દાન એ
જાને અગ થ ને અમાર નિસાડી ખુમાફરી રાની તૈયારીમા દતો

મીંકી માજે મગીની મા ગમે મોંથી મગી જઈ, નુ જા મામા જાતી, આમ સી નમ
સુધીનાં ખાની ખાની જોનામાં ૧૫૫ થઈ એજે આસી મોજ અસાજે ર રા ૧૩ ફરી મીધુ

મીસાવરે એ ની આ મામાના ગાન પાના નાથ પ્રથમ ને પચુ જે તો ડોકાની
પંથારીમા પગને મોરથી બેલી ફરી કે, "મગી, આજ પ્રાણુ, અડા ૧૩૫ના આસાડી"

મગીએ આર પજ મામા જાન પડી ની ગયા એ દાય જે નામ તેમ ૧૦૫ નો
દતો તે મામા નીકા પચા પે મેળ્યા, "મુર"

મા મગીથી મોખવા રાગી, મગી, અડાગ જાડા એ ના ૧૧૫૫ ૧૧

મગી નજી રી મીંકી મા ૩ ને ૧૨મે જાપા નમ મામા, મા આખો ગગઓ પડી છે

નિજાજ મોજો ની દોષ્ટ ૧૧૨ ની રના અધ થી
કે ૩ મે ૧૦૨ ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૩૦ ૧૨૦૦ એન જેમ રિપાવી મેન ફરી મગા

તૃતીય ગુજરાત રાજકીય પરિપદ્ધતિ — રત્ન.

૧૯૦૬-૧ હીંગલોલ હાજીનન ગણતરા બી જે

ગુ નમ - ગુજરાતી માતાની મુરત સુ ગમા ૬ સ ૧૯૦૭ મા ગણતરા પરિપદ્ધતિ લાગુ
માત્ર ૧૦૫૧ ને ચના ગુજરાત-ગુજરાત રાજકીય પરિપદ્ધતિ તૃતીય અધિવેશન મુજબ
માસના આગમમાં મ ૩ હટ્ટ-અધિવેશન મ ૫ અને પૂર્ણ થયું છે
ગુજરાતની રાજકીય તેજ કરેના કાયદો આપણે વિચાર કરવાનો છે જે સુતની રાજ
અટુતિ કાયદા પ્રમાણ ૧૯૦૭ ની રિપ્લાનિ સમય દિવસમાં મુજબ છે
ગુજરાત કુલપના લખાવ બાદ પીઠગી બો દેશિય પોતાની
કેવલ જનાનન ગુજરાત રાજકીય પરિપદ્ધતિ હોમાર્ડ જમે એવો બધ સમય રાજકીય
આવતા હતો સમાન ગુજરાત ૬ કે દૂધ પ દાનનો ગણ પદ્ય ની કૃતિને પીએ
અને બધ કરે રત રાત્રી સોના સરથા નહતા એમ કની શમને દિ સુતમાં કેટલા
કાલે રાજકીય ગણતરા કાલેને બી નિ રાસોરી નવલ રાજકીય અને એવ
વલણન પ્રદિ આપના કથના મિત્ર હોનારો ૧૨ કથના પગ્નુ લખુન અમિતની મુજબ
ના ગત ગુજરાતી રાજકીય ગણતરા માને બધ ગણતરા વગમાનપરોમે તેમના આસનો
પ્રદેશ કે ૧૧ ને મા આ ધોપણાઓ પોતાની કાગેમા પ્રદેશ વર્ષ વલુસ્થિતિ હોતી તેના
કૃત તો ૧ અનિચ્છાકિનસાગ્ર ૨૨ ૫ આપવામાં આવ્યું હતું સુ તરી લોકો મીમસાનો
ગણતરા મુજબ ગણતરા ૧૨ કે તે સદાશિવ આમા થતા હશે સય છે કે, ગુજરાત નો
કેટલો ૧૫ લઘુ હોતે બો છે ને આપણ પ્રાનિત નિકાસને બો પરિણામે ગણતરા નિ
સને પિત્તાવ છે ૫ ન્ત તેને કેટલાકેમો 'કાલો રાજ' ગણા બુ તને પેટ લોકો ગણતરા
લોકો કે, નેમની સાથે ૬ સદમત રાજી સુ તીઓમા કેટલી અમલકિપુત્રા હતી અને તેજો
ગણતરાથી ગેર પગથી આપણ રાજી આગમમાં સ્થાન દાખુ હતું તથાપિ એ અમલકિપુત્રો
કેટલી ગણતરા નિષ્ણત હતી, એમ કહેવાતું ૬ ગણતરા કરે ૬ અને પરિપદ્ધતિ અધિવેશન સાકર
પૂર્વ સમાપ્ત થય એ જ ગણતરા આપ છે આમાન્ય રાજકીય નીન મતભેદ પૂર્વ નહતી
અને કો પરિપદ્ધતિ - રાજકીય સરનારો કેટલા પરિણામ આપણો મતાતી આપે ૬ કે,
ગુજરાત કેટલે અમલકીય પ્રકરણમાં વલણ બન્નુ છે, અને તેજો ગણતરા પ્રગતિ રાજી
નક્ષા ભવિષ્યમાં પ્રગતિ ૮ રાજ કેટલું સામાન તમે પ્રાપ્ત કરુ

ગુજરાત રાજકીય પરિપદ્ધતિ નુ ૧૫ હમણા ૧૫ ૧૫ ૧૫ ૧૫ એકલ જોનો બુનકાર
બુનકાર નથી હ ૨૧ ૧૫ ૧૫ ગુજરાતી પ્રાત રમ શીવ નિ શ્વાય પદ્મસાગ્ર મહાત્મા ગાંધી
ના આત્મીયપૂર્વ દાનતે તેજો પામે નખોરી હતા અને નિષ્ણ
બનકારના ત કે છે કે એ મહાત્માનુ સમાધ ગુજરાત પરિપદ્ધતિ થિ સ્થાન અને રાજકીય
એ-રિપદ્ધતિ રાજકીય અને તેજી ગણતરામાં દાની સમાપ્ત પ્રથમ પરિપદ્ધતિ

ગુજરાતના પાતન ગણતા પચમહાય જીવંતના ગોધરા કહેરમાં ભરનામાં આવી-દગી એ સમયે પ્રાંત હોવાથી ઉત્સાહ અપાર હતો, અને આરંભથી પશુ મુશ્કેલીનેવામાં આવતું હતું, તથાપિ ગોરનામાં બચવાની કેટલીક ખામી હતી એવી દુરિયાદ અભિગતમાં આવી હતી આ પરિવર્તમાં એક ખાસ કાર્ય એ કરવામાં આવ્યું કે, પરિદે નિયત કરેલું કામ મધ્યમ નવેમ્બરે કરવાને માટે એક કાર્યમંત્રી મંડળ નીમનામાં આવ્યું એ મંડળે પચમહાયના વેળાના કાઠી ન ખાવવાના ઉલ્લેખ સારો કર્યો હતો, એમ વહેવાય છે આ પ્રમાણેનું કાર્યમંત્રી મંડળ નીમવાનો નિયમ આવું રાખનામાં આવ્યો છે, પરંતુ મને બધા એટલે જ ગ્રહ છે કે, અને તે સસ પડતો નવ્ય છે કે આ કાર્યકારી મંડળમાં પશુ પ્રથમ જા જોડલા બુરસા અને કેસાદથી કામ કરનામાં આવતું નથી આ શેતુ પરિણામ છે તે કુકડી શબ્દો નથી, પરંતુ નોકા તેને આરંભીએની રેને આભારી મળે છે

આ મંડળના સભ્યમાં એક બીજા વાન-ગા મંડળ કામ કરે છે એ સભ્ય વાન, પરંતુ મારા ઘા પ્રમાણે એ મંડળનું મુખ્ય અને મધ્યમયજ અમદાવા રહે એ અને વધાભરું લાગે છે એનો અર્થ એ થાય છે કે અમદાવાદ વિના અન્ય સ્થળોમાં રાજકીય જીવન કાતો એટલું બધું પિકચુ નથી, અથવા આ મંડળના કાર્યકરનારાઓને યોગ્ય મામ દોરવાને માટે અમ વાદ અનિવાર્ય છે આવી મન્યર્થે પશુ ગુજરાતના નવજીવનને કનક લગાડે એવો છે, એટલું જ નહિ પણ વ્યવહારિક રિયલિટી એટલી હોવાથી મારી માન્યતા પ્રમાણે રાજકીય જીવનનો એનાથી જ ખરેખરો વિકાસ અટકે છે, કેમકે અમુક વ્યક્તિ કે અજિગીના પેદા ઉપર ગણાય તેવી વ્યક્તિઓના હાથમાં સરતુ કામ એકદુ થાય છે, અને તેઓ જેમ નચાવે તેમ નાચુ પડે છે જે સ્થળે પરિવર્ત ભરાય અને તે જીવનામાં બીજા જાગ્રમાસ સુધી મુખ્યત્વે કાર્યકારી મંડળે કામ કરનાતું હોય છે એવી મદતિ નેવામાં આવી છે તદ્દનુસાર તે જ સ્થળે કાર્યકારી મંડળને માટે વ્યવહારિક મુખ્ય અને મધ્યસ્થળ રહેલું નેહ્યે રાજકીય પરિવર્ત જગનારાઓ અને તેમાં આગેવાનીઓ લામ પેનારાઓ પરિવર્તના નખ દિવસ પૂરા થઈ ગયા અને મંડળ સન્ય થાય એટલે વ્યવહારિક રીતે લોકોના રાજકીય જીવનવિકાસને મળેલી પોતાની નેજામદારી મળી એટલી થઈ ગયેલી માને એ શોક-મુન્ન વસ્તુરિયતિ છે, પરંતુ આપણા દુર્ભાગ્યે એમ નેવામાં આવે છે એનો અર્થ મારા ધાગવા પ્રમાણે તો એવો થાય છે કે, તમે કોઈને જમનાતુ આમત્રણ આપો છો તેની કુધા અધિક તીન બનાવનાના ઉપગો થોળે છો, અને પછી તમે ધારો છો કે, જમવાના આમત્રણના હેતુથી સમાપ્તિ એટલેથી જ થઈ ગઈ ! રાજકીય પરિવર્તમાં જે ચર્ચાઓ થાય, જે વિવેચનો થાય, જે જુરસો બનાવાય તે સંધ્યાતુ દર્શન કર્યા પછી, અમુક પા પછીથી, જેમણે એવું જાન કરાવનામાં આગળ પડતો લાગ લીધો હોય તેઓ ઉદ્વિગ્ત બનેલી શુધાને જાન કરવાને, પાઠનથી જોરાક પૂરો પાડવાને તત્પર ન હોય તો એ કુધા મરી જ નાય ને ! અને તેનું પરિણામ છંદે રોચનીય આવે ને ! એથી લોકોમાં નિરાશાનું તિમિર અધિક માદ થતું એવામાં આવે તો તેમાં કોઈ નવાઈ છે ખરી નહિ જ !

તૃતીય ગુજરાત રાજકીય પરિવર્તન—૨૮.

૧૪-૧૧ હીરાલાલ હન્ટનન ગણના બી એ

૧૨૧મા-૧૨૨ માની મેળાની મુજબ મુગમલો ધ ૩ ૧૮૮૭ મા ગણના પરિવર્તન બાબત માટે જાગૃતિ આપના સુ નામ-ગુજરાત રાજકીય પરિવર્તન તૃતીય અધિવેશન નવે ૫

મામના પ્રાંભમા મજુ ૧૮-અધિવેશન મજુ અને પૂર્વે ધ્યેય ગુજરાતની રાજકીય તેજે કરેલા કાયનો આગલે મિયા કરનાનો છે તે સુ નની નાજી નહિતી. કીય પ્રકરણમા ૧૯૦૭ ની વિધિવાતિ સમગ્ર દિવસમા સુ નની છે, તે

સુ નમા કુરુપ ૥ લાચાનક બાંક નીકળમે અને કલિયત પોના ૥

પ્રથમ જાનાનામા ગુજરાત રાજકીય પરિવર્તન હોમાઈ જમે એનો કાય સંક્રાંતિમા નામવાઈ

આનતા હતો આમાન નામન છે કે, દુધો ૥ દાનનો જાન પાણુ મુખી પુરોને પોને કુત

આનો લગ ઉત્પત્તિ નરનાના સેવાનો સરેષા નહતા એમ કની સા ને નહિ મુ નમા કુરુપ ૬

કાય ૬ ૥ નાજીમે કેટનાક ના જોનો લીન મિ ૥ મનોપી નરલુ પાણુ મુખી, અને નરલુ

નરલુને ધણિ આપ ૥ નામ મિન દોસાનો મર નરના પગ્નુ વનુન અમિનની મરને સો

નાજ અને ગુજરાતી નરનાનપરોના નામો જમે નાજ નરનાનપરોમે તેમના અસનેર

પ્રકટ ક ના ૥ લેનો આ ગોષણાઓ પોતાની કલિયામા પ્રકટ કયા નુસ્થિતિ દુની નનો

કરના તેો મુ અને નિયાનિનામુ રનરમ આપનામા આનુ હટુ મુ ની નો ૥ મરીમેરના

જાનિતા બટ ગોષીન દો ૥ તેનો ૨ લોકકા આમા થયો હમે ૬ સય છે કે, સુ નમા કુરુપ

હટુક નુ ના ૥ નાજીમે કેટનાક ના જોનો લીન મિ ૥ મનોપી નરલુ પાણુ મુખી, અને નરલુ

સને મિનાનક છે, પગ્નુ તેને કેટનાક એ કાજો ના ૥ નાજીમે કેટનાક ના જોનો લીન મિ ૥ મનોપી નરલુ પાણુ મુખી, અને નરલુ

હટુક નુ ના ૥ નાજીમે કેટનાક ના જોનો લીન મિ ૥ મનોપી નરલુ પાણુ મુખી, અને નરલુ

સને મિનાનક છે, પગ્નુ તેને કેટનાક એ કાજો ના ૥ નાજીમે કેટનાક ના જોનો લીન મિ ૥ મનોપી નરલુ પાણુ મુખી, અને નરલુ

હટુક નુ ના ૥ નાજીમે કેટનાક ના જોનો લીન મિ ૥ મનોપી નરલુ પાણુ મુખી, અને નરલુ

સને મિનાનક છે, પગ્નુ તેને કેટનાક એ કાજો ના ૥ નાજીમે કેટનાક ના જોનો લીન મિ ૥ મનોપી નરલુ પાણુ મુખી, અને નરલુ

હટુક નુ ના ૥ નાજીમે કેટનાક ના જોનો લીન મિ ૥ મનોપી નરલુ પાણુ મુખી, અને નરલુ

સને મિનાનક છે, પગ્નુ તેને કેટનાક એ કાજો ના ૥ નાજીમે કેટનાક ના જોનો લીન મિ ૥ મનોપી નરલુ પાણુ મુખી, અને નરલુ

હટુક નુ ના ૥ નાજીમે કેટનાક ના જોનો લીન મિ ૥ મનોપી નરલુ પાણુ મુખી, અને નરલુ

સને મિનાનક છે, પગ્નુ તેને કેટનાક એ કાજો ના ૥ નાજીમે કેટનાક ના જોનો લીન મિ ૥ મનોપી નરલુ પાણુ મુખી, અને નરલુ

હટુક નુ ના ૥ નાજીમે કેટનાક ના જોનો લીન મિ ૥ મનોપી નરલુ પાણુ મુખી, અને નરલુ

સને મિનાનક છે, પગ્નુ તેને કેટનાક એ કાજો ના ૥ નાજીમે કેટનાક ના જોનો લીન મિ ૥ મનોપી નરલુ પાણુ મુખી, અને નરલુ

હટુક નુ ના ૥ નાજીમે કેટનાક ના જોનો લીન મિ ૥ મનોપી નરલુ પાણુ મુખી, અને નરલુ

સને મિનાનક છે, પગ્નુ તેને કેટનાક એ કાજો ના ૥ નાજીમે કેટનાક ના જોનો લીન મિ ૥ મનોપી નરલુ પાણુ મુખી, અને નરલુ

હટુક નુ ના ૥ નાજીમે કેટનાક ના જોનો લીન મિ ૥ મનોપી નરલુ પાણુ મુખી, અને નરલુ

ગુજરાતના પાલન ગણના પચમહાન જીવતા મોધરા તહેરમા ભરનામા આવી હતી એ સમયે મારા હોવાથી હિસાદ અપાર હતો, અને આરભરોય પૈયુ મુબકળ જેવામા આવતું હતું. તથાપિ મોધરામા વ્યવસ્થાની કેટલીક ખામી હતી એની ફરિયાદ સાબળરામા આવી હતી આ પચિપદમા એક ખામ કાર્ય એ કરવામા આવ્યું કે, પરિપદે નિયત કરેલ કામ સમગ્ર પર્વવત્ કર્યા કરવાને માટે એક કાયમરી મડળ નીમવામા આવ્યું એ મડળે પચમહાનમા વેળાના કાઠી ન ખાંડા ॥ ઉચમ સારો કર્યો હતો, એમ કહેવાય છે આ પ્રમાણેનું કાર્યકારી મેળ નીમવાને નિયમ આવું રાખવામા આવ્યો છે, પરંતુ મને ભય મેટનો જ રહે છે કે, અને, તે સમય પડતો નય છે કે આ કાર્યકારી મડળમા પણ પ્રથમના જેટલા જુરયા અને હિસાદથી કામ કરવામા આવતું નથી આ મેળુ પરિણામ છે તે હુકમી રાકતો નથી, પરંતુ શોકો તેને આગભર્યાની ટેનને આભારી ગણે છે

આ મડળના અખન્દમા એક બીજા વાત-આ મડળ કામ કરે છે એ સાચી વાત પરંતુ મારા માન પ્રમાણે એ મડળનું મુખ્ય અને મધ્યગણ અમદાવાદ રહે એ મને વાધાભર્યું બને છે એનો અર્થ એ થાય છે કે અમદાવાદ નિના અન્ય સ્થળોમા ગજકીય જીવન કાતો એટલું બધું વિકસ્યું નથી, અથવા આ મડળના કાર્ય કરનારાઓને યોગ્ય માત્ર દોગવાને માટે અમ વાદ અનિવાર્ય છે આવેલ ક્યન્ધ પછી ગુજરાતના નવજીવનને કયક લગાડે એવો છે, એટલું જ નહિ પણ વ્યવહારિક રિયલિટી એટલી હોવાથી મારી માન્યતા પ્રમાણે ગજકીય જીવનનો એવાથી જ પરેખરો વિકાસ જટકે છે, કેમકે અમુક વ્યક્તિ કે આગળના રંગ ઉપર ગણાય તેની વ્યક્તિઓના હાથમા સત્ત્વ કામ એકલુ થાય છે, અને તેઓ જેમ નવાવે તેમ નાનવું પડે છે જે સ્થળે પરિપદ ભરાય અને તે જાતોમા બીજા ખારમાસ સુધી મુખ્યત્વે કાર્યકારી મડળે કામ કરવાનું હોય છે એવી પદ્ધતિ જેવામા આવી છે તદનુસાર તે જ સ્થળે કાર્યકારી મડળો માટે વ્યવહારિક મુખ્ય અને મધ્યગણ રહેલું જોઈએ ગજકીય પરિપદ લગનાગએ અને તેમાં આગેવાનીઓ લાગ લેનારાઓ પચિપદના ત્રણ દિવસ પૂરા થઈ ૧૫ અને ૪ જ સમય થાય એટલે વ્યવહારિક રીતે શોકાન ગજકીય જીવનવિમાસને મજેલી પોતાની જેમમતની ઘણી જોઈ થઈ ગયેની માને એ શોકાન પ્રદ વસ્તુસ્થિતિ છે, પરંતુ આપણા દુર્ભાગ્યે એમ જેવામા આવે છે એનો અથ મારા ધારના પ્રમાણે તો એવો થાય છે કે, તમે કહાને જમરાનું આમતણ આવો છો, તેની કુદા અધિક નેવ બતાવવાના ઉપાયો મેળે છે, અને વહી તને પારો છે કે, જમવાના આમતણુના વેદાની સમાપ્તિ એટલેથી જ થઈ ગઈ ॥ રાજકીય પરિપદમાં જે ચર્ચાઓ થાય, જે વિવેચનો થાય, જે જુરસો બતાવાય તે સમયનું હાલ ક્યાં પછી, અનુભવ પા પછીથી, જેમને એક જીવન, કનવવામાં આવતી પડતો લાગ લીધો હોય તેઓ ઉદ્દિષ્ટ બનેલી મુખ્યો ઘાંત કરવાને, 'પાલનથી ખોરાક-પૂજ પા અને તત્ત્વ ન હોય તો એ કુધા મરી જ નાય ને ! અને તેનું પ્રિદ્ધિમ-ઉડે રોચનીય આવે ને ! એવી લોકામા નિરાશાનું નિમિત્ત અધિક ગાં થતું જેવામા આવે તો તેમાં કાઈ નવાઈ છે ખરી ! નહિ જ !

આ સારકારી ન ગતિ મળવામાં મીછ ક્રિયા એ છે કે, તેને કામ કરે છે તેનો અર્થ
 પાન પગિદ સમગ્ર અથવા જગત પ્રજા સમક્ષ મુક્તિમાં આનતો ૧વી આ પ્રમાણે નેચો. પ
 પાળી કામ ૭૭ ૭ મા અમને નાના નથી કમો હાય જે કામ કરે તે જનજા હાયે પ
 જાણુ ૧ તેમજ એ ક જનુ સુચુચન વ્યક્તિગત જીવનને લાડ પડે છે, સારંગિ
 દુનને નાન એ ન મમ પો જો એ છે આના બહેવાન વિના પ્રજાને રુ જાન થાય
 તેમના વિ ન ન ન મ એ તેમના ક સાચુને માટે અમુક અમુક પ્રવલો કરી રહ્યા છે, અ
 તેમ ૧ અમ ન અમ નિમા અ ૧૫ આ રાની આ રાનકના છે અો જનમમૂલને આ કાર્યકો
 મડમે ના નામ બો ઉપયોગીતા પ્રત્યક્ષ ઉ હરપુથી ન સમજવા તો કુ ગની રીને તેઓ એવ
 મડગની ઉપયોગીતા વિ તેમ જ નવમ પચિદની ઉપયોગીતા વિ નહિર મનેતા રહેવાને
 આ અને એનાં અ-પ કા જો લીને અમાગ ખાસ આશ્ચ છે કે, આ મડમે પોતાની જા
 માસની કામગીરીનો બહેવાન પ્રનિરત તથાર કરવો, તે પરિન નમક રજુ ક વો અો તે
 પસર કરવી ને પ્રજા સમક્ષ મુક્તો ક આવા રાનુ છે કે, આવા અનિ ક-ના યોગ્ય સુધાર
 અપ થને રુ આપો એટની આના નહિ રાખી રાખીએ કે જાનને રવ જ એનો મીષ
 પ્રકટ ગનામ આવે ?

એ નામ એટલેથી રહી દવ દ્વિતીય રાજીય પરિષદ નડીયાદમાં ભરવામાં આવી હતી
 તે નિહાળીએ આ પરિનુ પ્રમુખપદ મા ૧ રિનભાઈ ઝવેરભાઈ પટેલ દીપા પુ હે
 આ પરિષદમાં મા ૧ ધારવા પ્રમાણે ઉત્સાહ ઓઝા ન હતો કાવલતાની પજુ ખામી ન હતી
 જુજરાતની પ્રખ્યાત સાદારમુખિ નરીકે નડીયાદ નિખ્યાત છે નડીયાદ પરિષદનુ કામ સતોષ
 કારક રીને સમાપ્ત થકુ હતુ પરનુ એક ખામી હતી પરિષદનુ જીવન ભયમાં આવી પડે
 કે રુ ૧ એવો ભય એક અમ્ય ઉપગ્રિયન થયો હતો દ્વિતીય પરિષદમાં ૭ આવા કાંકા થા
 એ આપણુ અહાભાજ આની મિતિ આપ્તી મુનાનો માટે કેટલાં આપણુ અહ
 માટે કડો ખસે અો બીજાનો ખોટો એવુ વલણ હતુ પ્રજાનીય નચાનમમાં આડુ વન
 નજી રોકે નહિ એવા વનજુ અને પ્રજાનીય ભાનના વચ્ચે અથાટ થયો, અો તેના ધર્મ
 એના અમિએ પનિનો કોગીમો કરવાનો નિયાર રાખેયો પણ તેમર તેને નિગતા મળી
 એન્ય સ જનોતી ચતુરાઈ અને કુશળતાએ સ્થિતિ ઉમાગી લીધી-એને માટે તેમને મહદ
 ઉપકાર માનવામાં આવે છે

તૃતીય પરિષદમાં મા ૧ પટેલના મુખાધ ધારાસજાના સહચર મન રા ગોકળદે
 કહાનના ખારેખ પ્રમુખપદે નિરાજ્યા હતા પેની મહેતાજીવાળી ગુજરાતી કહેવતને
 ઉપયોગ કરીએ તો જ્યારે નડીયાદ પરિષદના મહેતાજી ખુન હાળ
 એક સરખામણી ૧ સુરકાવતા અને પેતાનુ ચાને તો માગ મારવાને પણ પાગ પડે એ
 ૧ હતા ત્યારે સુરત પરિષદના મહેતાજીએ તેથી નહન ઉપરી દિશામ
 જ જુન કરી હતી અર્થાત તેઓ પ્રમાણમાં બુ જ નમ્ય હતા પટેલ સાહેબે પૂરું

દેનાઇ વાપરી હતી, ત્યારે ગુરતમા પરખ આવેએ “વાળીવા, મુઝ નીચી”નુ નાનુ અનુક્રમી પ્રારેણુ કરી રાખ્યુ હતુ માન રા પરેનમા તો સુખ અને નવા સુખનો પરત મૂકીમાન ત્યાં ત્યારે માન ગા પરેખમા જુનો સુખ અને જુનો પરત દેખતા દતા આ નેમા નવ-જેની આગી આગી અને દીપી ઉકે તેની જાગી નયનગોનર થતી હતી માન ગા પાગ મે માતા પી નૂદા રાખામા જે રાહીડાના અને જે મહામય પ્રતિ ગાઆ છે તેને માટે તેમન મર્યાદા રાખાદ નટે છે અને તેમના ઉલ્લહરણુ અનુક્રમણુ ગુજરાતના નન-નનમય સુરકા કરને જ બેવી અભિનાયા રાખનામા આવે છે સુગતની ગુજરાત રાજકીય પર્ષિ દેના ‘પ્રમુખવી ના આ મહુશ્યુ માટે વસ્તામા પરથી મુખનક પ્રસા કરનામા આવી હતી, અને તેમના જેસ અનુભવી પુદ્ધ પી સાથે સહમર્થ કાની અભિનાયા નવાં ગુજરાત પી કે, એમ કહેનામા આ તુ તુ, તેનુ પાન કરનામા આરરા નો તેથી ગુજરાતના ભારિ ૨૧૧૫૨ બુ અન્ની અમર રશે એમ કહ્યા વિના ચાનુ નથી તથા પિ નિષ્પક્ષપાતપરે વહેતુ પારોકે, ઉમ્મી રીને પ્રમુખ દેની જોખમ‘ારીઓ પરિપૂર્ણ કરનાં માટે માન રા પારખે સ્થાને કાપ નતા મતાનનાં ની જીતી ‘નનીન ગુજરાતને તેમની વાપપદનિમા કાષ્ઠક ન્યનતા, દેમાઇ લોડ તો તેમા વિરમય કારક કાષ્ઠજ નથી

સામા થપણે આવતું કયા પગી, અને સુરત ગુજરાત રાજકીય પરિપક્વની પ્રાર્થનાની વિશે રેશીય વિચાર ત્યાં પહેતા પરિપક્વના બનારણુ વિરં માધકે કહેનાની આનમ્યતા વાગે છે ગુજરાત રાજકીય પરિપક્વ વય રાખ વપતુ થતુ અવાન સત્ત પરન્તુ એકે એકડા વિનાના એથા વધારે ઉઠા ઉતરીને આપો એના બધારણુની એના પાનાની ક્યા મીડા ! તથામ કરના પી જરૂર છે જે પાયા ઉપર લા ર કમારત નથી છે તે પાથો સગીન છે કે પોનો ખાક ઉપર છે, કે રેતી ઉપર તેનો નિર્ભર કરવાની આનમ્યકતા છે આપણે ગુજરાત રાજકીય પરિપક્વના ત્રણ અરિવેગને ભાગ, પરન્તુ તેનું મધારણુ કયા અધિવેશનમા નમ્મી થયુ છે ? પ્રથમા નદિ અગી ગીતે એ બધા : દ્વિતીય અધિવેશનમા જ નમ્મી થઇ જયુ જોઇતુ હતું તેને બદલે તૃતીય અરિવેગન સમાપ્ત થઇ ગયા કતા બધારણુ નામકામ, માલુમ પડતા નથી ત્યારે બધારણુ વિના થરના કાપને આપણે કલુ મણુક ? તેને કમું નામ આપતુ ? આમા આખળી કાષ્ઠ અવભારસિક નૂનતા, કાવકુલગ ધાની ખામી નથી માત્રમ પડતા ? એવો તે શો અનિવાર્ય અનુભવ નડે છે, કે અઘાપિ પક્ષિ દેના બધા છો મોકકસ કરી લેનામા આ યુ નથી ? આશા રાખનામા આવે છે કે, આ ખીર ખામીને દૂર કરનાને જો તેવા મીઠા થગલા ભરવામા આવશે

સુરત પરિપક્વમા ઉપર ઉપરની દૃષ્ટિએ જોનારને કાષ્ઠ ખાસ જોવા જેવુ દેખાતુ ન હતું, પરન્તુ એમા કેટલીક ખૂબીઓ જોનામા આવતી હતી ! સામાન્યત સુરતના અધિવેશનમાં પ્રથમ જે પરિપક્વના જેવો લોકોનો ઉત્સાહ જોવામા આવે ન હતો પરન્તુ સુરત પરિપક્વ તેના અનેક કારણો હતાં પ્રથમ તો દેશની વર્તમાન સ્થિતિ ધ્યાને લેતે તે

પગલ પાડી દેવાને માટે અને તેમને નિરૂત્સાહી બનાવવાને પૂરતી હતી વળી સુરતન જ રેલ્વેનાકોએ વિરોધનો પ્રભાવ કર્યો હતો તે આપણે ઉપર જોઈ ગયા છીએ તેના લોકોન અનિસામાન્ય અને વ્યાપક અનાને અભિવૃદ્ધિ કરી હતી લોકોનુ આ વિષયમા ભયકર અંતો વેત્ત કોર્નાથી બો વા પિના રહેવાનુ નહિ અરેરે વિદ્યાવિલાસી ભારતવર્ષ તારા બાળકે આવા ગામ અજાનાધકારમા । આની પરિસ્થિતિમા પણ લોકોએ લાગ લીધો હતો અને ઉચ્ચ બતાવ્યો હતો તે પ્રગતનીય છે પરિવહની સન્માનકારણી સલાનુ અધ્યક્ષસ્થાન વ્યેષ્ટ રા ૫ ૫ ભાગ ગુતાબભાઈ દેશાઈને આપવામા આવ્યુ હતુ, બપારે પ્રમુખપદ પણ તેવા જ અનુ બની વૃદ્ધ માન રા ગોપુત્તસ કદાનદાસ પારખને આપાયુ હતું બનેનાં ભાણો મનનીય હતા રા ૫ ખડુભાઈનુ ભાપણ ઝગકદાર બાનીમા લખાયુ હતુ જો તેને રાચનાર છતાંય મુનક રોત તો જરૂર તે ધણ જ દીપી ઉઠત માન રા પારેખના ભાપણમા અચેતા પ્રતો ઉપયોગ છે, અને તેપર જાણેલા પ્રિયારો પણ મનનીય છે, તથાપિ શુધ્ધ અને નીરસ રીતે દર્શાવવામ આ વા છે, ભાપણેલી આપક નથી, ઝડઝમટ પણ નથી, એટલુ જ નહિ પરંતુ અનેક સ્થાને એ ભાપણુ અસખ્ય અંગભાષાના સમ્બો તથા સખ્દસમૂહોથી ખચિત છે તેમા અનુભવ છે, જ્ઞાન છે, ભુરસો પણ છે, તથાપિ ભાષાએ એ સઘળાનુ મૂલ્ય ધટાયુ છે, એટલુ કે જે પડમે એમા પગમનો પ્રત સારી રીતે અર્થો છે, તેમ જ યુવાન ગુજરાતને નિરાશ ના બનતા કાર્ય કરનાનો બોધ પણ સારો આપ્યો છે અને આ ભાપણુ વાચવાને માટે પણ માન રા પારેખ અસમર્થ હોવાથી અન્ય ગૃહસ્થને આપવામા આવ્યુ હતું પરંતુ તેમાયે એટલુ બધુ સાદૃશ્ય પ્રાપ્ત થયુ ન હતુ

આ પરિવહની કાર્યવાહી માટે કાષ્ઠક એમા હિંદુ, મુસલમાન તથા પારસી ત્રણેએ પ્રમાણુ સગ સારો ભાગ લીધો હતો, અને એ રીતે દેશમધુ હોવાનો અને ગૃહીય ભુરસો ધર્મવવાને સાક્ષાત્ દાખવ્યો આપવામા આવ્યો હતો વળી તેમા વૃદ્ધોએ લાગ લીધો હતો અને યુવકોએ પણ ભાગ લીધો હતો પન્તમના બનાવો વિષે તથા રોલેટ કાયદાઓ વિશે સમગ્ર હિન્દમા પ્રચ્ચ અજાનબ આની રહેલી છે, તે વિષે પરિવહમા યોગ્ય ઠરાવો પસાર કરવામા આવ્યા હતા, અને તેનીપર જે ભાષણો થયા હતા અને તે ભાષણોને જે ભુરસાથી આવકાર આપવામા આવેતે હતો તે દર્શાવી આપે છે કે, દેશના ખુણે ખુણામા એને વિષે કેના વિચારો અને કેવી ભાવણીએ પ્રસંગી રહી છે । તે ઉપરાત મહત્વનો પ્રગ ખેડુતોની સ્થિતિનો અને મહેમુયનો હતો એ વૃદ્ધ ખેડુતે હિન્દના ખેડુતોની દ્યાર્શિયતિનુ આગેહુગ વર્ણન આપ્યુ હતુ-જે આપણને તે પરિસ્થિતિ જ છે અને સ્પષ્ટ કહ્યુ હતુ કે, ખેડુતોવડે જ રાજ્ય છે, તેમની આખાદ રિયતિ પર જ રાજ્યનો આધાર છે, માટે રાજ્યના પ્રેષને માટે ખેડુતોની સિયતિ આખાદ કરવાને સત્વ પગનાં ભરાવાં જોઈએ અવગત, જે સુદર અને પ્રતીતિજનક દરીનો કરવાથી જ દહાડે વગતો હાય તો તો આપણે અસખ્ય દલીલો કરી છે અને કીએ છીએ અને કરીશુ । મુશ્કેલ અને ખામી માન કાર્ય કરવાની જ છે । સુરત પરિવહમા અન્ય એ નવીન પ્રતો અર્થનામાં અંબાં

ગુનામગિરીનો ગજબ (સચિત્ર વાર્તા) ૧ ૨-૧-૧૨ એન. એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઈ

જમન પૂર્વ આફ્રિકા પ્રિટિશોએ હતું છે, તે હિન્દીઓને આપવાના સગવડમાં હતો. આ કરાનું સાંચતાથી નામના ગૃહસ્થને મેળવવામાં આવ્યો હતો અને તેમને માટે અદ્ય કલ્પ કરતું વેપારીએ કે સાંચતામાંથી તેને સારો ન્યાય આપ્યો હતો. હિન્દીઓની ગૃહસ્થતા ધીરતા અને ધનનાના તેમણે ઉત્કર્ષણો આપ્યા હતાં કાગોળોમાં વચ્ચે કેનહનું કારણ વ્યાપારી હરીશર્ધ છે એ દર્શાવે છે. હવે આ બધું આ બધું અદેવાઈને પરિણામે હિન્દીઓ પ્રતિબદ્ધ અસર વચ્ચે પ્રારણ કરવામાં આવે છે તથા આ બધું છે તે દર્શાવે છે. હવે આથી બોનાજનના મનપર સુન્દર અસર થઈ હતી એ નિર્વિવાદ છે.

અર્થ નથી. પ્રશ્ન સદ્ગતિની હીનતાનો હતો. આ પ્રશ્ન વિરાદાત્મક નથી તેની ઉપ-યોગિતા અને તેના મહાન વાળોનો સર્વન સ્વીકાર કરવામાં આવે છે. આ બધું દેશમાં રહેવાનું સાધવાને માટે ગરીબ પેઢી તથા મધ્યમ વર્ગના, ખાસ કરીને ખેડૂતનગના લોકોનાં દાસ્યને માટે આ હીનતાને જે દેશમાં વ્યાપક અને ગરીબ બનાવવાની જરૂર છે. આ પ્રશ્ન ગુજરાત રાજકીય પરિવર્તનમાં આવવામાં આવ્યો છે. વધુ હીન છે એ હીનતાને એથી વિશેષ - લોકપ્રિય બનશે એ નિશ્ચય છે અને ભારિ રાજકીય જીવનને પોષવામાં પણ તે સારી રીતે સહાયતા બનશે.

સરળ કાર્યનીકીતુ નિરીક્ષણ કરાનો આ અવગત નથી પેરી કહેવાત પ્રમાણે સર્વ સાધુ જેવું છેવટ સાફ પરિવર્તન આવી રીતે સમાપ્ત થઈ એટલું જ નહિ પરંતુ તેણે સગીન કાર્ય કર્યું. આથી રાખવામાં આવે છે કે, તેમાં જે કાર્યકારી મહત્ત્વનીમમાં આવે છે તે પોતાને સોંપેલું કાર્ય આવી રીતે બજાવી ગુજરાતને કૃતાર્થ કરશે, અને નવીન રાજકીય જીવનનો ઉપ-યોગ કરવાને તૈયાર કરશે.

અન્યાવલોકન.

૧. આમ જોરી અથવા વર્તમાન સમયની વિવેકશક્તિ નવવચ્ચા લેખક સંપ્રદાય ન અરબિ - હીજાવા રજાગદામ ગાહ મુબાઈ ૧૯૨૦, મન્ય ૨ ૨૦૦

ગુજરાતી ભાષામાં પ્રાન્તના દુર્લાભે કેટલાક લેખકોએ સુધારાની વ્યાખ્યા સ્વેચ્છાએ એવી કૃતિ રીત રિમ્ત કરી છે કે સમાજમાં જે જે નિન્ધા કે અધરિત રીતરીવાજો અને આચરણો દાખન થાયા છે તે સવ સુધારાને જ આભારી છે અને સુધારો એને જ હેતુ છે આચરણો ન મળે છે અને સમાજમાં પણ એ જ વિચાર એમણે દાખન કરી દીધા છે ગુજરાતમાં અનાર્થના નવતરકથાઓના મોટા ભાગમાં આ જ વસ્તુચિનિનુ દર્શન કરાયા છે અને એવા દર્શન કરનારા કવિઓના મિલતસ જ કહી શકાય એવા પ્રમોદ છુટથી ઉભા કરનારા અને ચિન્તન વામાં આવે છે અને પોતે કોઈ વિદ્વાન જ હોય એવો આડમ્બર કરવા સરકૃત શબ્દોને મિથ્યા વ્યવેત્તા કરનારા આવે છે પ્રાન્તનુ આ આપણુ દુર્લાભ છે-આપણુ કનક છે પુસ્તકો પ્રકાશનમાં ભારના કામ કરાગી મર્યાદાઓ લખનારો તેને દાખમાં લેતા પહેલાં અર્થેન વાંચી જનારી જરૂર સ્થમજતા થશે અને એવા લેખકો ઉપર ઘણું દાન મુબાઈ શીખશે આ જ આ વસ્તુચિનિમાં ફરફાર થવાનો સમય ગમે છે મરકારી ખાતાઓ-એ પણ આ માનવમાં વધારે સાનપેની લેવાની જરૂર છે

આમ જોરી પુસ્તક ગ્રંથ આવી જ પ્રાદિનુ છે તેમાં સુધારા વાળી વ્યાખ્યા ઉપર અપ્રમાણની વિવિધ મનુષ્યો પ્રમોદે છે તે જ અથ તેના લેખક સ્થમજતા જણાય છે નવવચ્ચા ભાષા પણ મિત-જરૂરી અથવાના સમૃદ્ધ શબ્દોથી ભરવડ છે 'નિમ્ન નિખિત' કાંઈ ૬ ૩૧, 'અતુલવર્ષા આનિકાં અવશ્ય પોષવર્ષા નવર્ષવના' 'સમસ્ત ગાંઠ ભાગમાં ૫ ૩૩ [આ જ ૧૫ ઉપર ફક્ત ઉપની જ પકિનમાં 'ચોર' વાના પ્રયાગનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે] 'વિપ્રત ભૂમિ ને રોકવા, ૫ ૩૬ આવા પ્રયોગો ફરફાર જોનામાં આવે છે સરકૃત ગળો છુટથી નાખરવા રહાને અમ્હારો જરાકે વિરોધ નવી બંને જરૂરી પ્રયોગો ભાગાની સમૃદ્ધિ અથ વાપરવામાં કોઈ પ્રમરનો વાર્ધા નથી-એ અમ્હારો નમ અભિપ્રાય છે લેખકો આ પ્રયાસ પ્રથમ છે અને એ પ્રયાસ તરફ જોતા જોઈએ અમ્હે એમના આ પ્રયાસને અભિનંદન આપીએ ઉપર વરેની મિલતસતાની ફરિયાદો આ પુસ્તકમાં સમભગ નહિ જ નેનુ સ્થાન છે, જો કે નહોનાયના પ્રમોદમાં અનિસ્યોકિત વધારે છે અને એ જ પ્રમોદ ચિતરવામાં લેખકે વધારે દાક્ષિણ્ય દર્શાવ્યું હોત તો પુસ્તક વધારે સુન્દર બન્યું હોત

નવવચ્ચામાં હિન્દુસમાજનાં બે વિરો છે એક તરફ મુગાળા-મોટા નગરોના-ગમ્બઝી જ શ્રીમન્ત એવા ધનિઓના સ્વચ્છ અને વ્યભિચારી મૂર્ખસારનાં ચિત્રો છે શ્રીમન્તોના પુત્રોનો એક મોટો ભાગ અનધિકારીઓ અને નાનાયક કુળ-દોષ-કેવળ દ્રવ્યના જ મોહમાં અને મદમાં પ્રમત રહી કેટલા દુર્બલોમાં રચ્યાપચ્યા રહે છે તેના દર્શાવો આ પુસ્તકમાં

દયારામનો અક્ષરદેહ ૨ ૧-૪-૦ એન એમ. ત્રપાડી એન્ડ કંપની, મુબાઈ

રાખીના તથા સર દ્વારકાવાસ જેવા દુરાચારી મનુષ્યો તથા સરનાદેવી અને વિમના જેવી મંદી સ્ત્રીઓ આપણા મ્હેંડા નગરોમા તો ખૂબ જણાયે ત્યારે બીજી નરા ગામડાની રીતો તથા દરિનાન જેવા ન્હાનાઈમા જ મ્હેંડાઈ માનનારા જનો વિરત જ જાનો આમ રસપર વિરોધક ચિત્રો વેખકે ઉભા કરવામા સારો પ્રયાસ કર્યો છે અને અમ્હો આપણા ખીશુ કે ભરિખના તેમના બીજા પ્રસારો નધારે સગીન અને સુમિષ્ટ બની રિંગેા ફિ ને થાય એક વખત પણ આ પુખ્ત વાની જવા જેનુ તો છે જ

૨. અર્ધોગના—વાર્તામંદિર—એ આના વાર્તામાગી સપાતક રા સીનાનામ જે ભાં સાન્દાકુમ્ભ, મુંમાઈ

૧. જ સીતારામ એ યુવન સાહિયરમિક સજ્જન છે યુગરાત્રી સાહિત્યની સમૃદ્ધિ માટે કે ભાઈ સારી દોલ ધગવે છે વાર્તામંદિર નામે એક આના વાર્તામાગીઓ આ પહેલેા દોકા-અર્ધોગના-ખરે જ નાચના જેવો છે પ્રસિદ્ધ અથેજી લેખક વોર્નિંગટન મયિંગના—
[વાર્તા નામના લેખ ઉપરથી આ વાર્તા રહેમરો સુદર રીતે ઉતારી છે સુન્દર ભાવામાં]
સુન્દર અનુનાદ અન્ય નાચના જેવો છે આ જ ધારીમા રા સમાકામ કરને તો અન્યથા મનો શ્રમ સાર્યક યને યુગર પ્રગલ્ભે જરૂર એમો ઉત્તેજન આપતુ ધરે છે વિખત્ત મગો અને વાવાભયો ચિત્રોથી તદ્દન રહિત એરી વાર્તાઓ—કુની કે નવનધ્યાઓ—આપણે
૥ તો થોડી જ જોવામા આવે છે આ થોા પણામા આ અર્ધોગના સમાર્ધ મય છે રસ-
નામનો એક જન્મશીનન યુવક હતો માયાપ તેના માતૃકાજીમાં જ પરનોવાસી થના લતા
૮૧૮ નાં ફના સમા નસબાથ ફસાઈ ગયો રમા નામની તેની પત્ની—પત્ની નામને યોગ-
મેગવવા એ ભાગવશા પી થયો હતો કના સમા ફસાઈ મ્હેંડાગી મિલન ફેનદે કરી ૬૪૯૮ યુ
ગના દેવા સુકની રમવાન સાન્દાકુમ્ભા એ ન્હાની ઓરડીમા ગટરા મયો રમાને એ પોતાના
નધીપણુ વિશેષ ચડાવેા હતો અને રમાને પોતાના આ મહાનુકુ બની વાત કરના એને મદુ
ખ ધનુ હતુ ઉનટે પણ ફિરોર નામના એક સન્મિતનની રહમત્તનટથી તેણે રમાને આ વાન
રી પૈસાની અને સત્તાની જ મગી પત્નીઓમાંના રમા ન હતી પતિના દુ ખમ સહિષ્ણુતાથી
ને ઉદારતાથી કત યરે રમા સહભાગી થઈ અને ૧૫ નાસમા રહેજ પણુ દુ ખ કે ગોકની
ભર્યી દસાં પા નિ ૥ ઘરો—એ મદુનીને એને રવા બના યુ અને દુ ખી પતિના દુ ખી
પ્રતમાનુ દુ ખ વિમગની દીકુ-પત્નીધર્મ પુરી રીતે જાળ યો આમ એક આદલ પત્નીનુ આ
ન નાનુ મનોદર રીતે ચિત્તનાયુ ૬ લેખકને અમ્હે અમિન-ત્તબઆપીનુ અને આરી જ સુન્દર
દ વાર્તાઓ જન્મમાજમા વિસ્તારનાના તેમના પ્રયાસ ફિલિયૂત લાન મે છન્ડા દર્વારીયુ

ઉપા-સ્વરાજ્ય પ્રતિજ્ઞા.

(પ્રથમ ખંડ.)

લેખક — ૧ ગ્રેટ્ટ પુરુષોત્તમ વિશ્વામ માવરે

(ચાનુ સચિવ ઐતિહાસિક વાર્તા)

પ્રકાશ ૧૧ મુ.

પ્રગટન પ્રગટ.

" It is easy enough to be pleasant

When life flows by like a song

But the man worth while is the man who can smile

When every thing goes deadly wrong "

" When a people cease to have a national character to maintain, they lose the main spring of whatever is laudable both in public and in private life and the private sinks with the public character "

—Sir Thomas Munro

સર ચા જનામગીમે, હિંમતમે અંગી,

નામદીકા હેતુ અવારતી કદંબા

" મહાગથી એ નહીં બને, માતા, મહારાથી એ નહીં બને "

વેનસદમા કાન્દોજી જેવે દેશમુખના અવાસમા સચિવગીમોહના પગપાસે સુવોપર હાથ ગામી પોતાના હાથ વચ્ચે મુખ રાખી બેઠેના ગોકામિથી સુવોજીએ ઉપના રામો ઉચાપાંક સચિવગીમાતેની માતા, કાન્દોજી જેવેની પત્ની મુજી ઉગી, અને ધીમેથી બોલી —

" પુત્ર, તારા પિતાની આજા વિરહ તારાથી જવાશે જ નહીં ને તું તેમની આસો પ્રમાણે નહીં કરે તો આપણા બધાનું શું થશે તે ધ્યયરતે ખબર ! "

" શું થશે? હવે તે મને ચારી નામે ! " કોષથી નહીં મુખીય બોલી ઉઠેરા

" અરે, ને તેમ થાય તો હું કેમ જીવતી રહીશ ? "

" માતા, માતા, શું બાપી આ કે જેના દરેક વિચાર, દરેક ક્રમ, બામણી, અને વ આપણા દેશના નામ તરફ વાળે ન હોય આપણા કદા શત્રુ-પીગીમત ચતુની કન્યાને સુખદુઃખ

લલિતનો વાળો ૩ ૧-૦-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન કપની, મુબાઈ

[સમાવેશક,]

“ મ્હાગથી એ નદિ જો, માતા । [નવેમ્બર, ઈ સ ૧૮૮૬
મ્હાગથી એ નદિ જો ”—૫૪ ૬૨૪

[પિત્તાર-ગ વિગત મળે]

[કૃષ્ણગણ]

જે મગા ॥ મને લગ્નવનાર-અતિ જુની-અરે, આ નિર્ભ જુની સગાના પશુ સારા દેવેલાવે એવો નિષ્કુર જુનમગાર તેની કના-તે પશુ તેની જ દોષી નેહાએ-તેની સાથે પરણવા કરના તો મોત હાનગણ્ય સાઈ છે માતા, આ કરતા તો મને મુવેનો નેનાનું તું વધારે પસંદ કરીશ માતા, આ ચક્રાણે, અરે અમારા દેશના ।

ઓચિતો તે અટક્યો-ઓચિતો ધરને મુનવી નાખે એના બપકર દાસ્યનો, દા મરક-રીતો, ભારે - પગલાનો, હથીવારો ॥ ખજુખણાટનો, અને બેસુરા અનાગમ અધાપિસાં મેભસ ગાયનોનો ખનિ, અને તે સાથે જ એક સ્નાની ભરની સ્ત્રીચીવારીનો અનાજ તેને કાને અથડાયો તે અમક્યો, ઉક્યો દરનાજ તરફ ધસતો યો યો - “ આ શુ ? આ શુ ? ” પણ તેની માતાના આર્તવરૂપ આ અનાજથી પાડો ક્યો “ ની, મુધોછ જતો નહીં એ કાઈ નથી એ તો નિભપૂરી શિપાછા છે તેઓ રાખને સ્ત્રીવતા હરો અને તેનો તો હમેશ-નો સ્ત્રીનીત સ્વભાવ છે બીજી કાઈ નથી આપલો લા આ બાગ શિપાછા અને તેમનો નાક ગમવામાં આ શ છે, તે સિનાય તેમનો સરદાર—”

“ જાગ નિભપૂરી શિપાછા અને તે પશુ ખુદ રોહિડખોરાના મુખ ॥ અવાસમા ! ઠાં, આ કેટલી આપજીદી ! કેવું અપમાન, હાથ આ આપણી સ્થિતિ ! ” મુધોછ બોલી કહ્યો, અને અતિ ઉદ્વિગ્ન થય ॥ હૃદયમાંથી ઉત્પન્ન થતું એક પ્રકારનું ચમક્રિક અતિ-શય અનાપતું દાસ્ય તેના હૃદયમાંથી બહાર પડ્યું - “ ઓ હથડા ! ” તેણે નિર્ભગતા તથા મોચ-શય આંતનાળી સગા કરતા હાથ ના મા “ ઓ હથડા, આ સર્વ અપમાન, શા માટે ? આ જુલમ સહન કરવો ! તોરણમા, નય બાબ ઉબરેમા, પૂરમા ધારગામમ અને એવા એના મનેક સ્થગોમા શુ જુ-મુ તે જાણના જતાં, કાષ્ઠપણ કરી સકવાને અચજા, અરે, આ બનકર, જે દારપાત્ર હેનાનિયતભરેલા અસલ જુલમ સામે - થવાને સકિતહીન-અરે, પરતગતા એ દારા પ્રતાપ-અરે, જે દેશને આઠીયે, જે આપણો સ્વદેશ, આપણી માતૃભૂમિ, અરે આપણો ઈતિ ધર્મ, અરે, આપણાગત લાગ્રઓ, સગા હાના, તેપર છોડ્યોક થતો અમજ જુલમ, દરેક-રે અન્યાય, ત્રાસ દુખ, મુગે મોહોડે નેહાએ, વેળીરે અને તેની સામે ચક્ર સકીયે નહીં, અટ-નીરી સમીયે નહીં એક આગળી મુકા ઉચખીતમીયે નહીં-અને એક પડેવા જડ કાં પેકે મુગા મુગા પડ્યા રહીયે-અરે, એ સર્વ વખત એ લેતા, આ જુલમી સત્તાના પગચુમતા, એક દરગરતા સુનામની સ્થિતિમા રહેવાનું પસંદ કરતા પજા રહીયે-એ પશુ દહાડો-પરતગતા, પર-તગતા-પગત્ર પ્રજાની બીજી સ્ત્રી સ્થિતિ હોય - અરે, આ બપકર સ્થિતિ-તેમા વેળી આ નવો જુલમ અરે આ ધિ કારપાત્ર લગ્ન-ઓ હથડા, આ શુ કેમ સકન કરે છે ? આ નિષ્ઠ અપમાન-ખાં તિરસ્કારયુક્ત લગ્ન સ્ત્રીમાં તો મહારા જેવું ગાયનો બીજે કોણ ? ”

“ મુધોછ, દા ખાતર ! ” ગદગ્ કહે માતાએ ક્યું મુધોછ તેની પામે દેડી ગયો, તેના પગપર માથુ મુક્યું અને પોતાના હાથમા મુખ રાખતો બાહક પેડે નિસાસા નોખેનો ખેંચે —

“ભામા, ભામા માતા-મહાગથી એ નહીં બને-મોત આવે તે બહેનર પણ મહારોથી નથી બને

તેના માથાપન ને પ્રેમથી હાથ ફરતવા તાળી તેના ચુમાથી ન ખાળી ઘડાપાથી ન તેના શીશી ધડી ગાના-સુકાયાના પણ ગૌરવણી માલોપ ટપકના વાગ્યો તે કાંઈ બોલી નહીં જરા નાન થતા મુગોડ ધીમેથી બોલ્યા-“માતા, વિચાર કરો અત્યારે આવે વા આપણે આ પગાથી આપણા ધરમા હાલે કરી એક જામુમને શુ દાખત કરતા નથી? કેટલું બધું લાય છે? આ કોઠકીને સમયે જે વખતે આપણે આટલું મધુ જોખમ બે છીએ તે વખતે મહારાજ

“નૃપ, મુલોછ નાના” ધીનેથી પણ જોરથી આવિત્રીમાછ બોલી ઉઠી પોતાનો પાનથો મ્વેન દાથ પુતના મુખ પર જોરથી દામ્યો” આ દિનસોમા આ દિનાલે પણ કાન હોય છે” એમ ગભરાતી બોલી

‘માતા, હાની માતા, રો નહીં અહીં કાંઈ સાબલે એમ નથી” મુલોછ ગભીરા” પણ વજો ધીમે સા” હવે બોનાના સાચો-“માતા, આ બાદની પુત્રી અને આપણી વ શુ તાગ નળે? એ એના પિતાની જેમ આપણા કુટુંબના એકેએકને ધિક્કારે છે અરે, આ આપણા આખા પ્રદેશનો નાશ થઈ ગયતો જોરા હંતિજાર છે અરેરે, મને પગે નાચ્યા કરેલ કે આપણી દરેક દિનચાલપર તે નજર મળે છે, અને પોતાના ફર, જાત પિતાને છુપી ગીતે સર્વ હીનચાની ખમરો મોકલે છે; અને આપણને પગત્રનાની જુમરી નાખવા-કચરી નાખવાના દરેક ઉપાયો જુમ, રીતે તે યોજે છે-આ સ્થિતિમા મ્હેનુ એ જાનનુ સસારજુખ-માના શુ એ નર્વારથા નથી? એ કરતા તો મોત લહુ!”

“પણ હુ શુ કરી રાખેશ, મુલોછ?” માતાએ અતિ દુખના નિશ્વાસ નાખતા કે મુલોછ ઉઠ્યો પોતાને લગનનારા આખમાં આરેનાં અશુ લુહ્યા અને જોડ્યો-“મા મને વિચાર કરા ઘો મિના મને સાજ પટેલા બોવાનનાના નથી તે વખતે મુખ વાડા જડુ છે અરેરે, પિતાના આરા સમદીન કેમ થયા? અને પોતાના પુત્રને આ ધિક્કારપ શુનાનો બાઝારમા વેચતા એમણે કેમ વિચાર ન કર્યો?”

“એ શુ કરે? સજીયાને પુઠ આ લઈક વળગાણુ શાળીફરમા નાખ્યો-શાદંને ન સુખમ કર્યો અને તેની અવલા કરાથી આપણને સર્વેને મારાને સ્વાધીન કરવાની ધમખી સુધા આપી થાં ન સાધેનુ પુરાણુ વેર ભૂતી જઈ સખ્ય કરા ફરમાવી બેઠોતો મેવાપ ગળ્યો સ્વાદ મુદાથી સાવિત્રીનાઇએ ઉત્તર આપ્યો

“અરેરે, આ અપમાન આ ઉપમર્દ અને હમેતના દુખમા દિવમો કાવા કર તો મગધગતી મામમાં જાળી મંત્રુ સાફ હાથ, પરતન્ત્રતા એ ત્હાણ પ્રતાપ એક યુવામ અ આપણામા રોકે? આપણા વ્યવહારમા-ધરસસારમા પણ તેમની દખન આપણે શિર નમા તેમની આજ્ઞા માથે ચઢાવવી? હાથ-પણુ આજ મ્હોટાભાઇ કેમ દેખાતા નથી? તમને મળ્યા છે

હાંડ નેરતપ્રિયનો પુત્રાનિ ઉપદેશ, ૧-૪-૦ એન એમ તિપાવી એન્ડ કંપની, મુબાઇ

“ના તે તો તુ જાણે છેના જરતા રામ છે ”

“હા, છે તો તેના જ રૂા કહીયે ? બેઢિકર નિઃશબ્દ, મોજગોખ એશ આરામમ અશુદ્ધ-મન ગતે આ સામે ધ્રુવતાળામા કેટલાક મુસનમાન અમનારો મળ્યા હતા મોજરોજ ઉડાવતા હતા-દારની મગી-આપણા ભાઈસાહેબ પશુ ત્યા હતા-મોટી ગતસુધી રવા દતો, ખુબ દારની ધૂમ અને ભુગાર ચાલુ-અને બાજરા પશુ ”આટલું કહી નિઃશ્વર પૂરકે તે જરતા હરયો

“હું જાણુ છું, હું જાણુ છું બાજની વાત જ ન કરો તે તો તેના પિતાનો પુત્ર છે અને તુ મ્હારો છે જો તુ જે કાઈ કરે તે પૂરું ચિચાર કરી, અને હું ખ-ચિતા ન થાય એમ મુરું અવિચારી પશુ બરતો નહીં ” એમ કહી માતાએ જે હાથ નાખ્યા અને હાથમા સુવર્ણમાત્ર પડી તેના મસ્તકપર સુગન્ધ કર્યું

“માતા, તુ બેઢિક ગહે હું જે કરીશ તે પૂજ ચિચાર કરીને જ કરીશ ”

“પશુ હું કાઠપશુ ઉઢાવામ્હારેજ કરતો નહીં જે કાઠ કરે તે મારી સનાદ નહતે જ હરશે ”

“હા માતા, પહેના તો મ્હારા હત્યને પુઝીશ ” થલે વીમેથી મોનવા વાગ્યા —“ચિંતા મગની પ્રથમ મનાદ વધશ ધમ્મ પછી શ્રીરાદિદેશ્વર પડીના મ્હારા સર્વ વિનારો તેમને માટે —આ ઉ રાત્રમાં માટે છે મ્હારી સર્વ ભક્તિ તેમો માટે છે તેમજો જે પરિત્ર જુડે ઉપા મો છે એ જાળમાટે જે રણવત્ર આરખ્યો છે, તેમા જ રર પૂરું ચલ આવમે જ વખત આરી પડાવ્યો માતા, આપતો વખત આવ્યો છે મ્હારો અતગતમા કહે છે અમાગી છેત્તી નદેનત સ્વર્ગ દર્શ છે આજ આ તહે મા ખમે માખમે જોધએ તે વખતે હર્ષિયાર ઉઠાવવા એક પૂર્વે તૈયાર છે આવે વખતે આ ભયમ્હ લગતો ચિચાર કેમ કરી શકુ ? આ બધકર જુનમને હું મ્હાઈ માયુ કેમ નમાતુ ? હું મ્હાઈ માયુ શિન તારાગ્નો નમાતુ અને તેમના પત્રિત્ર મજોનો ગાપન વર્ષ કું છું, ક,કદાપિ પશુ આ માનની પુત્રીને પરજુનાર નથી, અને આ મદાનશિનમા જાળમાટે મ્હાગ પવિત્ર દેશમાટે-પગનનાની બેઢીથી જકાપી મ્હારી પરિત્ર ભૂમિમાટે મ્હારે કાલ કાલુ અને મ્હારા તન મન ધન સર્વ એ મદાન કાર્યમા હું અર્પુ છું અને મો અધિ કામ્યુન સાગતી બેઢી હું પહેરીત નહીં માતા હું રજા લઉં છું-” એમ કહેતા માતાને મેજામ કરી એકત્તમ નાવતો થયો તેને બોલા મો પશુ તે પાડો આવ્યો નહીં, ઉનાવમે નોકળા પો, તે મથો-દાગળી હાફળી ચતી માના તેની પૂરે ખ્દાર અલી, પશુ તેનો પત્તો ન અને તે તેના ખામાં ગઈ તો ત્યા એ ન મગે, પણ દક્ષત ખાનાપર એમ ચીચી પડી હતી તે ચીધી, ઉઠાડી, પાચી તો મુધોજના અશ્વર વાંચતા અમજી તેના હાસ દાસ ઉડી ગયા તે પન મુધોજએ પિનાપર લખ્યો હતો —

“આ મિત્રપૂરી જુન પ્રીએના પત્ર ચાગ્યા માત્ર ખીત્તને ગોધી કાળને હું તે કરી શકુ તેમ નથી- તે ખૂતી મોહીના તરસ્યા ખાંદવની પુત્રી હું પરબી શકીત નહીં આપણી આતા અમા ધ કરી હું આપતા આશ્રય હાજળ આ ધરમા નહીં શકેતો નથી તે માટે લામા કરશે ”

उपा-“स्वराज्य-भतिजा”

समानायन,] पोताना लयमायी णहु भूतान भुदिन [दीमेभर, ध म १८१८
आपता मो मो—१८ ६८५

वित्र १०—२२ रविग २ सभग]

[मपीसहिट

પ્રગતક ૨૪ સુ,]

દીર્ઘગ્ધ, ઇ. સ. ૧૯૨૬

[અંક ૧૨]

પ્રાસંગિક વિચાર.

તેજક -૩ અમલીયગમ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી.

૧. હિન્દી નાગરીય મુદ્રાગત નવુ બીય

આનુ દીસેગર માસની તા ૩ જ, ૪ થી અને પનીએ ૪ ગના ની લો-સામક પ્રતિનિધિ મધ્યા-હાઉસ ઓફ કૉમન્સ-મા હિન્દી સ્વરાજ્યના માગ લઈ જારો એક નવો ખરડો દિન્દીખાતે ૥ મુખ્ય મંત્રી મિ મોન્ટેગ્યુએ રજુ કર્યો હતો. આ ખરડો તૈયાર કરના પહેલા જોઇન્ટ કમિટી પામે હિન્દીના અનેક ફલેસફીએ, હિન્દીસકરના કેટલાક પ્રતિનિધિઓએ અને એવા બીજા અમજ ગ્રહસ્થાએ પોતાના વિચાર દના પા દના દિન્દી રાષ્ટ્રીય પર્ગિલ એટને ઇન્ડીયન ંસલન કૉંગ્રેસ તરફથી મોનનામા આવેના મુખ્ય પ્રતિનિધિઓ ઉપરાંત હિન્દી હામદન લીગો-૨૧ ૧૯૧૫ સયો અને મોન્ટેગ્યુ એટલે રિનિનપનના કેટલાક આગેવાન સંગમજો અંબો મુસન્માન બ ધુઓએ સન લાઇઓ હિન્દીના ૮ મને સ્પષ્ટ કરના જોઇન્ટ કમિટી પામે ગવા દતા હિન્દી જનમમાજ સમરને આ સન દશસેનકોમે ઉપખર તો માનવો જ નોએ આમ આ સન જતોની સાપિ પુરી થના ઉપથી તાગીમેએ પ્રધાનજ મિ મો ટેમુએ જે ખરડો રજુ કર્યો તે હાઉસ ઓફ કૉમન્સમાથી તો પસાગ થઇ ગયો ૫૬૬ જનાઇ જિઓમાથી કોઇક કોઇક જતો તરફથી આ ખરડામા સારા ૧૨૫૫ સુધાન કરના ંક સચનાઓ થઈ હતી કેટલી સચનાઓ ખરડામા આમેજ કરનામા આપી હાત તો જે હિન્દીજનોએ પોતાના ગમ પાગમ જનોને માટે જ રેવા છે હેમો અને હેમની માનુમિ ૥ સતોનો વધારે સતોય મળી રાજ પર નુ એ થયુ

રોહમુદા, ૬ ૧-૦-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કપની, મુબાર્

નથી એ ખરે જ ખેતી થયા છે હિન્ના હત્યને પુરો સતોષ મળ્યા હજી રખત છે એનું રનાભાવિત
 ગીતેલાગી વાન છે અધીગમી આરોપહિન્દીજનોમાના કેટલાક પોતાના જ લાભઆલિપન મુગીને
 સગા તરફનો ત્રેમો પક્ષપાત વધારે ફાળી પાડે છે હજી સરનારી અમનદારોના મલોમી
 દેદિધ્યમાન મોહિનીઓના પાલખાથી એ મુકન ની સન્તા નથી એ ખંદો વિષય છે અધિગમ
 જેને આમ હેરામા આવે છે તે અત્યથી બળતા અને આગથી લાનુના દારણ ન ખની
 બહારની મતિનુ ખીનુ રૂપ છે અને આ ખગડા તેના બધાયે સારા જો ઉપયોગી અગ સા. પછુ
 હિ દીજનોને સતોષ જ આપી શક એમ નથી એનું હંદમાં અમ્હ પાપ માનતા નથી સત્યાગ્રહને
 આદનાન અને સત્યાગ્રહમા પ્રમુત્યને જોના. અમ્હારા સત્યચયનો નિગરદાર નહિ દુર એવી
 અમ્હો આતા છે મનીગ મિ મોન્ટેગુએ આ ખગડા મ્લુ કરી મજુર દગાતા અયામ પુરિત્રમ
 લીયો છે એ તો નિાનના છે એ એ મહાતુરુ કેવા સજોગોમા અને કેટકેટલી વિગ્મણુઓ
 સામે યજને પોતાના કાલની સિદ્ધિ આમ એક નિપ્જાત રાજપુરુષ તરિકે સાની છે એની અમ્હે
 ક પના કરી રાજીએ છીએ એ હિ અને હિ દીજનો માગે આટલો મહાન અને આટલો
 નિનક્ષણુ ઉત્સાહ દશાનના મિ મોન્ટેગુનો અમ્હે તો કેનળ ઉપકાર જ માનીએ કીએ આ
 મહાતુરુ દેવ નથી પણ સાધાગ્જ મુખ તકિ પની મેરામા આનન્દ માનનાર મહાજન
 છે અને એ મહાજનની મહાસેનાના જનામા હિન્ ત્રેમના પ્રતિ ઉપકાર વૃતિ બનાવે એ
 મ્હોટી નાત નથી જોઈન્દ કમિટિએ પોતાનો કાર્યલાન પુરો કરી જે રસપમા આ ખગડો તેવા
 વર્ષો હતો તે જ રસપમા હાઉસ ઑફ કોમન્સમા તે મુજુ થયો છે અને હરે હાઉસ ઑફ નોર્સ
 માથી પસાર થતા સમાદશીની અતિમ સદિ કરાવવા જગે એ મહા થતા આ ખગડો નાપે
 થયે નાતાન રાજ થના પહેના આ સર્ કાય આટોપી દેશની વ્યવસ્થા મિ મોન્ટેગુએ કરી છે
 ઉપગત એની હજા દસાની છે કે ૧૯૨૦ ના આનના નવેમ્બર માસમા ૧૧ ન્યુક્લિઓ,
 ૧૬૨૧ ના ન્યુઆરીમા નના કાયદા પ્રમાણે નરી ધારામલાઓની બેઠા ભરની આ
 વ્યવસ્થાને આમ આટની ત્વગવી અમનમા મુકનાની વન્જ ખરે જ સ્તુત્ય જે હાઉસ ઑફ
 નોર્સમા જ્યાગે ખગડો રજુ થયે ત્યાર પછુ લગભગ ચાનુ જ સ્થિતિમા જો નહો એ
 અમ્હાર માનવુ છે રજુ થયેના સાગ યુધારાઓમા એ એ હોને કે સર પ્રાતોમા ન્યાય,
 કાર્યો અને પોલીસ ત્રિનાથના બના ખાતા પ્રખના દ્વન્તમા મુકના પરન્તુ એ વના જેનુ
 હર્તુ તે ન થયું એટલુ જ હિ પસ મિ મોન્ટેગુએ મુનાઇને માટે પછુ ઉવટે આ ચરસો
 રીકારવાની સ્થના કરી હતી તે પછુ રીગાઇ નથી અને મિ મોન્ટેગુએ જવાબ દીધો
 કે 'જે મુનાઇને આ ખાતા મોપાય તો મતલ મિગેરે ખીન પ્રાન્તોને તા માટે ના મોપના
 પરન્તુ મુનાઇએ આમ્ય મતદારોની ખાનતમા જોએ તેટલી પ્રગતિ કરી નથી' મુનાઇ
 વનાઇને કેનુ તારકે સર્ટિફિકેટ આમ્ય મતદાર મલે મુનાઇમા ગણો ક ખીને ગણો ત્યા સર
 રથને આમ જના જેની જોએ તેરી પ્રગતિ ના કરી હોર તેને માટે પ્રત્યક્ષ ગીતે સરકાર
 જ જવાગદાર છે અમ્હારે કહેવુ જોઈએ કે આરી સ્થનાઓના જે રીઆ મનીઇએ આમ્યા
 મારી વીમ વાનાઓ (સચિવ વાર્તામગ્ન - - - - - એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ ક પત્રી, મુબાઈ

તે બોલેને ગમે ઉતરે એના નથી ખરી તાત છે કે પ્રાતોની વ્યવસ્થામાં બોલેને વધારે
 નક આપવામાં આવ્યા છે, પણ ત્યાં ગરનગ સાહેબોની સત્તા વધા નામાં આવી છે તુલ
 નુ સર નિરાશ કરવામાં આયુ છે, પ્રાતોની મજામાં પણ બો ના પ્રતિનિધિઓનું
 સ્વ દાખલ કરવામાં આયુ છે અને પ્રમાણમાં મોટાસર વ્યવસ્થા કીડ પ્રમાણમાં સ્વીક
 ર્ત છે

આમ પ્રાતોમાં જ્યારે સ્વરાજ્યના સિદ્ધાન્તોને કીડ પ્રમાણમાં સ્વીકારવામાં આયા છે
 તે પછી ધારાસભામાં સુદૃષ્ટીનુ તરન નિશાળ કયા ધિનાષ ધીજ સમીન સુધારા કાઢજ
 થી ખતે મીમવાની સરકાર તો દાનની માફ જ નિષ્કંટક સંખ્ય ચનાનમે એ નિર્ધિવાદ
 દિની અત્કારના મજાજીમાં કે તંને સુખન કરાવતી સત્તામાં કાલિતતો ધમકો કરવો
 કાલનગક નથી એક મિ મોન્ટેયુ અને નકન માને છે તો કે ગરનગ જનરનના કાલેભારી
 રી માનમાં એકામાં એકા કા સમ્યો દિ દીઓ હોરા જોએ એરી કેટલી કેતમે
 ખન કરવામાં આવી છે પણ એક રીતે જોના આ કાલેતથી પ્રગતે જોએ તેટલો
 તોય મત્યો નથી દિનની મોઘી મેવાના ફનતી આપી આમ ધળી સરતી રીતે થતી
 પ્રતે એ સાચો દિ દીજન નિરાશ થાય તો એમાં આશ્ચ કશું જ નથી પણ દિ મા
 દિતનુ પાંચ નથી અને આવ્યો પરમાથ નથી કે નથી હ્યુ આગિર ત્યા આવી દીનદા
 દોર સમન આન રહે તેવી એકી જ છે હજ દેશમચસ્તના પરમદિનતી વાતો નિયા
 મા એક દ પતા ઉકાળમાં ઉના વાતો પારો આપવો શરૂ જ કરીએ છીએ તેના અમ
 ચ નાનાના એકેવકથી મગિને કાવાન કરતા નનજીયા એકેમીએમાં પોનાતો જ
 કે ખરો માની એકવાની ને આન પછી છે તે કા ફ ન આપણા મે અપારે તો
 ના પાપ ક પડે કે પરપગના મતભેદને જુનાના નથી કે એ જુનવામાં સમાયના મદા
 પ્રતે મદમજનાની શમિત નથી સમાજ વચસ્થાની માફક જ સજમનજવન જનના
 રિતિઓના જન દિ અમિત થઈ જાપરત થઈ એમ છે એ કુખને રિત છે પુરુષાર્થના
 નમ જતમાં અચિત અજા રાખાત મદાન દેશમંરકો આજ જુદો પોતરો જમારી એક છે
 મદાજતેનો આ પદાર્થ નથી સચરનો પાકુ નિર્મનના સૂચવે છે આજે આજા ગળીએ
 કો કે આમાં રા દાય પરિપક્વતા મમાજભા વિનીત પળના મદાન અમેસરો જડ
 રાની આપડે અમત્કરો આ મદાન સમાજ જે જ અમળીત જનમે જનરન અને
 મથી યગ્યરી હેરા પળાનીજાઓને આશ્વાસન આ જરૂર આ મદાન દેશમ મુજો
 તન નેનેએકી આજ છે એ રિતા ઉનનિ થી એ સર્વ આધારનુ નકનુ મદત
 રિ રહેને બતી જાય કે આમ એ તરફથી મિ મોન્ટેયુએ નેરો કાલે નરી રીતે દિનને
 પ્રતે છે ભાદિ માગસ માએમાં પ્રજાપતે સહકાર કરાનો છે અને દિનની એ તાને દ
 ગાની છે ને શ બધી જનાગે દા, ખર્ક છે કે આ કાલેતથી દેશના એક મેદા મેદા
 કો અતોદ ન છે એટલે મમાજભા એ મદામે ધળા અને કે ત્યને વધારે પ ના પલા

સામાજીક હોડામાં આવશે પણ એમ મતભેદના જ્ઞાનાથી સમારભમાં જવું હિ એ અથ નથી આ ભાષણોને કદાચને જણાય છે તે પ્રમાણે નવા કાયદાથી પોતાનો સતે જાહેર કરશે તો તેમાં સાધે ગો છે ? મમાજને ત્હેમ ૥૥ નિચાજ જણુના રહમજનાની સારી મળશે પણ આમ અન્ધાર માનવું છે કે જેને આમ “મતભે” મતભેદને મતભેથી દૂર રાખવા પક્ષોએ એક નવી કામ કર્યું હોત તો જરૂર નવો કાયદો થયું વધારે આપત પણ યન થઈ ગઈ જુદા ત્યાથી ફરી ગણો અને દેવે એક ચાર પ્રયુ ૧ ખાનર-દેસને ખાતર-શુષે તરમે મળના જાહેર અને સાખો દિન્દીજોના કલ્યાણ અથ એક ચાર ૧ અન્ધારો તો આ રૂ અભિપ્રાય છે અને દેવના કલ્યાણનો આધક છે અમુ

દિન્દો આમ આ કાયદો મતોથી ચક્રુ ૧થી આગા છે કે હજુ પણ તેમાં નહક મનોપજ્ય મારો સુધારો થો પણ તેમ ના થયું તો ? એ પ્રશ્ન છે તો ઉત્તર એ છે કે અમો ઉપર કલુષોતે એ અપત જાદોથી પામે આવે મારે-દેસના કલ્યાણના નિચાજને પ્રાધાન્ય આપી-એક થા આદત પડી પણ દિન્દો મુખ્ય મતો મિ મો-ટેય અને દિન્દીજન નો સિન્દાની પરમ સેના મારે ત્હેમને કલ્યાણ આપતા આપણે તેમને ઉપકાર માનીશુ જોઈ મિન્દા જેના નક્ક વાન અને લક્ષ્મીમાં જ રહનારાના આ રાધન્યાગ મારે આપણે જરૂર મમરન મનુ જ્ઞેષ્ઠ પ્રયુ ૧ આ મદાન દિન્દીજનને દિન્દો કલ્યાણકારક પ્રવૃત્તિઓમાં ધુમના દિપાંબુ આપે અન્ધાર તેનીસ દરેક દિન્દો ૧ મોને પોતાના નેશની સુ વરદા કરનાના અમૂલ્ય સાધ આપી ત્હેમના કારમાં ત્હેમને વિજયમાળા આરોપજ પ્રયુ ૧ એ નિ ક્યારે આવશે ? જાન યાનનાળી આગતી કતનો ફરી આ દેવમાં કરવા કોઈ દિમ્મન તો મુ ભીડી શકે પણ એ નિચાજમુદા પણ ના કરી શકે એની સર્વોપરિ સત્તા હિ રાજનોના હાયમાં ક્યારે આગે ૨. મુસેહની ઉજનણી અને દિન્દ

નિર્મન આ ન્દાની પ્રજામાં સરકાણાં સુરોપનું મહાયુદ્ધ આજથી થગભગ ૨૫ પાચ વા ચૂરે સુરોપની પ્રજામાં બહુમતી ઉરુ હવું અને મિત્ર રાજ્યોમાંના ધણી રાજ્યો ગભ્યકારભારીઓ મુકન રો હોતા હતા કે આ મુદ્ધ રતતવના અને મુકિતને અર્થે છે જુ ગતી અને અન્યાયની સામે છે અને આ મુદ્ધના પગિણામે જગતમાં ચિન્ચન નાનિત પ્રસરે આમ શરૂઆતના મિત્ર મોહક નાકમે પાણીના ચૂરે વહ્યાતા હતા સમય તે વખતે એ હતો કે આ વાક્યોમાં આ મિત્ર વાણીમાં સત્યાસત્યનુ નિરીક્ષણ કરનારો કોઈને અરકા પણ ન હતો-એમાં કલ્યાણી સર્વો નિશ્વાસ મુખો હતો કોઈએ અન પજુ કરું ન હતું મુદ્ધ પુગ થતા આ મિત્રગજ્યોની મુદ્ધ દિતિમાં પારકા રાજ્ય હોઈઓ કરી જનાની નાનચ પ્રવે કરને જર્મનિના પ્ર ૧૩ વેગરદામે આપણો જ્યાન જ કરનાની જરૂર પ્રથમ જોનાઈ હતી એટ અન્યાયા નિચાર કોઈ રૂઝો ન હોઈ મુદ્ધનો સમાપ્તિ પડી તત્ત જ આ લેખનચિત્તા ન્દાવ વ્દાના જણાયા પ્રત્યેક સુરોપી ગભ્યે પોતાની સન્યસત્તા કેમ ફિરતાર પામે એ તરફ તર

કાન છે, અને જેમને આપ ૭ અને જેમને પ્રબુએ શુદ્ધિ આપી કે તે મો જનો મુ દેગા-
 દાણ છે અને કાણ નથી તેની ગ્રાહણી કરી જ શક્યા હશે આ એપ્રીના ભયકર તોફાન
 ૧૮૫૭ ના બળા પડીના મારન તપમા દિન-૨૬ ના અનુભવેલાં એના મળી હતા હિન્દોના
 અધિકારીઓના મન એટલા દુર્બલ છે કે કાગળના કાગળા સિદ્ધી ૧૩ સાબર છે શુદ્ધિ
 એટલી ક્ષીણ થઈ છે કે પ્રાત્ર મળને મધ્યાહ્ન દેખે છે, અને એના જ પરિણામે આ સૌ
 તોફાન થયા આ તોફાનમા એમને મહા મ્હોટો રાજ્યપ્રતિજ્ઞા જાણ્યો-મહા મ્હોટો બળવો
 જાણ્યો અને નિરાશ પ્રજા રહામે વીસમી સદીની છેડામાં છેડા મોઢાના પરિણામરૂપ ભય
 કર શરૂ સજ્જ દાણુ મુદ્દ માંડ્યુ નિશ્ચય પ્રમતો એક મ્હોટો સમૂહ પરતોક પામ્યો દેશમા
 હાહાકાર અને માસ વર્ષો-દેશમા અનેક ભુક્ષ્મ થયા-એ ભુક્ષ્મમા ન્યાય નેરાયો આ
 ઉત્પાના સમાચાર બા જ થોડા અશમા ઝગનાડ પડેલા ધગનાના અગ્રેજ બંધુઓમા
 આ થોડા અશના સમાચારે ઉલ્કાપાત કર્યો હિન્દોના જોએ પોતાના કોષનો તેમા સુ પ્રયો
 મો મનીષ-મોન્ટેકુને આ તોફાનના મૂળ લોચા એક સ્વતંત્ર કમિટિ નીમના મચના મૂગી
 મનીષએ હિન્દોના વાલસાચ સાહેમ સાથે પત્તવિદાર ચનાયો પરિણામે તોફાન પડી લગ
 ભગ સાત મહિને-એપ્રીન પડી ઑગસ્ટમા-આ કમિટિએ પાનમમા તપાસ-શરૂ કરી
 કહેવાની જરૂર છે કે આ કમિટિ મ્હોટા પક્ષે તો મરકારી જ હતી અને મરકારની-પક્ષ
 પાતિની હતી સ્વતંત્ર હતી નહિ ત્હેની લાગીએકમા સદ્બાગ્યે જે પ્રસિદ્ધ હિન્દીજો હતા
 ત્હેમની લોકમેના અપૂર્વ હતી ત્યારે પ્રમુખ આહેમ હન્ટર આહેમ અને ધીન અંગ્રેજ સરકારોએ
 સરકારમેવા એટલી જ કુતો, થી કરી છે અને એ ઉપરથી આપણે મ્હોટો સ્ક્રમીન શરીરે એમ
 છીએ કે જે સર ચિમનલાલ કે પતિ જગત તારાચલ કે સાહેમન મચતાન અદમ ખાત
 કમિટિમા ના હોત અને મને તેવા માયકાકના ત્યાં હોત તો અમનનારોએ જે કહ્યું છે નેના દ્વેત
 પણ પોતાના કૃપનુ વ્યાજખીપણુ ત્યારે સચોટતાથી રજુ કરત અસ્તુ હને બીજા પામથી
 દંત્રેસના કેટલાક માનવતા સભ્યોએ પોતે જે પુગવો મેળ પો દતો તે કમિટિપામે ગુણુ કરના
 પહેલા માગણી કરી કે પતિ ગમભજદત ચાલગી, વાના હર્મિનાલ અને ધીન જે જે
 લોકનાયકો કે પગમીઓને સરકારે કે કર્યા છે તે મોને અથવા કંગ્રેસ કમિટિ કહે તે
 કાને કુદ કમિટિ પામે રજુ કરના તેમ ત્હેઓ મરકાર અને કમિટિએ આ માગણી
 રહામે વિરોધ કર્યાયો બનો પક્ષ વચ્ચે લામે પત્તવિદાર ચાલો મહાત્મા ગાંધી અને
 પતિ માનવિયજ તથા પતિ ચોળીનાન નહેરુએ બુ પ્રપત્ત કર્યા પણ સરકારી પક્ષે ૧૬
 આપી નહિ હન્ટર કમિટિએ પણ હાથ ધોઈ નાખ્યા ૧ આ દત્તપ્રક્ષાત્ત કિષા જે રુ
 સચવે છે કે હન્ટર કમિટિ સરકારી છે-સરકારના પાત્રી કે મર્નર થી આપી છે કે સર
 ચિમનલાલ અને પતિ જગત તારાચલ જેવાએ પગ આમા કશું જ કેમ કરી સકતા નહિ ?
 કમિટિ ની તપાસ દરમિયાન સરકારી અમન રો આ દિનીસજો તત્ત જે ઉગળના અને
 ઉદ્ધાર દર્શાવના ક હન્ટર આહેમ પણ પતિ જગત તારાચલના પ્ર તો ઉપર સગવા બહુ મુખ્ય

તા તે રૂઝી સચોટ કમિટિ સરારી છે-સરકારના પતની છે ચત નથી આ
કમિટિમાં હિ હોમાન મચાયા નથી પણ દેશની પરમચેનાનો આ અમુક લાભ લેવો
જોઈએ એ ઉદ્દેશિથી પ્રેરણાને એમણે જે કાર્ય કર્યું છે તે મેજક ધન્યવાદને પાત્ર છે કમિટિના
આ હિ-દી ર પોક્સેનાના અમુક પ્રસંગ પાસે સ માનવૃત્તિને ધક્કાબર તિનાજનિ આપી
નથી ત્યાંસોપલે એટલે એસની કમિટિએ સન્માન વસિને માન આપ્યું એ લોક
મરાના પરમા પ્રસંગને બીજા વડે બેસાયા-નિનાજનિ આપી એ કાર્યમાં બુદ્ધિનો સકુપ
યાગ થયો અમદારા હ અભિપ્રાય એ છે કે કમિટિએ પોતાની સાધી આપની હતી.
પતિ માનનો આ અભિપ્રાય હતો એવો કણુદોષ અમદને થયો છે પરન્તુ મદદાત્મા
ગાંધીજીના પીથી હટ્ટ કમિટિ સમત દાજરી નહિ આપવાનો ઠગન કમિટિએ કર્યો છે
એ તેમ વચ્ચે મની હાય તે સમયે અમદારે કશું જ કહવાનું નથી-હેવાનું એટલું જ
છે આના કમિટિએ ગાંધીજીના આગ્રહનો સ્વીકાર કરતા પહેલા દેશના વિચારકોએ જરા
સામો વિચારવાની અમત્ય માની જોઈએ મદદાત્મા ગાંધીજીના જ આગ્રહથી કમિટિના
સભ્યોએ પ્રાપ્ત પગલું ભર્યું નાન તો તેથી દેશને ન ક પી સકાય તેનું નુકશાન થયું
ક એમ અમદારે છે વિચારમાં પગત નતાને મેચવાની વતિ જાડીને ચતનતાને સેવાય
રા દેશને વધારીય થયો એનું અમદાર માનવું છે અત્યંત કહ્યું જોઈએ કે મદદાત્મા ગાંધી-
જીએ સન્માનપૂર્વક પ્રેરણાને જ આ પગલું લીધું છે, પણ એ નીતિનો અપતિવાર કરનામાં
કે મળી બુદ્ધિ છે અને મદદાત્મા જોખમદારીનો વિચાર થઈ તડો નથી

ઉલ્લેખ.

૧. હાનિનારાયણ ગિરિનાલાલ આચાર્ય, બી એ
૨. ગાંધી જે સિદ્ધાંત આપ મટાવના મુજોથી મુગ્ર થતો હતું આપનું રતનન વડે છું
૩. પ્રસન્ન હ પ્રસન્ન તા
૪. શરિ એ પ્રમનાગમા અખિર ભૂમણનો કુલીમાં ધાન્ય કરતા હતા, જ્યારે બીજા
નાદમાં મન મેલુમદના જ નસના હતા એમના એ પ્રભાવ જાને અનેક કવિજનોએ
કેટલું કું છે પરન્તુ અગા અક્યોસા! મેહની નાત છે કે આપની તરફ તો કોનું લાગ
પુ કોરાવું થી એ બીજાથી તફાવિત જોના એ જન્મ સોરિ પતાકમ આચર
નવેનાર મુદ્દા, પરન્તુ એ જ જન્મમાં પ્રાપ્ત રહ્યું આપનું અદ્ભુત અર્થ જગતની
હ નામે કે તો પણ, હ પ્રમો! આપના મુખી મળુના આગમ કૃત્યનું મદદર કઈપણ
ગમાં નથી જગતના આદિ બીજાથી જન્મભરતો આપના હૃદયમળના અદ્ભુતસ
જતા પણ આપ સરસ પે આ જન્મમાં નિનાસ કરી ગયા છે આપની એ વિગત-
મરણ માન અમો આચરમુગ્ર કરી દ છે

ગરખાના-માય ૧-૧ વ રે મ ખાતે Miltona Chapon ન રે ૧૦-૧૨૬ નાસરીપ રૂબા

કૃષ્ણવરિ ૧ ૧-૬-૦ એન એમ નિધારી, એન ક પની, મુન્યા

પંડિત મદનમોહન માલવીય.

લેખક - ૧ એક ગુજરાતી, બી એ.

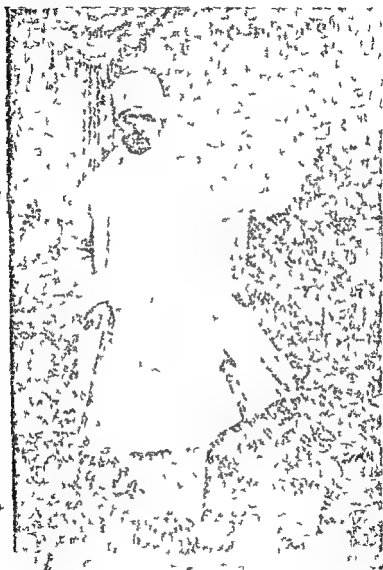
મદ તેહનુ નામ મયો આ થો કે ચાલે

નક લમિની તથસજ રહમા જમ્મ મ્હાને — નિર્મ

યાજી રખત ઉપર એક પ્રમગે મોળથી સનારી ન રાંતી વયના અંતે જૂનો જૂનો રોષે
તાન નગમય મના તરણ માલમેને એવો પ્રજા કરામા આ પા હતો કે આપણે દેવન
હાન જે સા થી અંત અગીઆગ માલ મા લેય તેમા નામની ટીપ બતાવવી આગરી
લગભગ મયો ટીપ તૈયાર થઈ તેમાથી જેઓને સુધી વધારે મત મળ્યા તેઓને દેવન
એક માલ મો તરીકે (ઉપર વખનારાની દૃષ્ટિએ તો) ગણ્યા હરકત થી ઉત્તર આપનાના
ઓ પી થો રતા એકમગી ન હતી એ ઉપર કહ્યું કે પરતુ એ જણાવતું, "કી જાય છે ?
તેમા ઓ ગમા ઓ ન આગીસ આપણી સારાપીમ્તા પની રસો હતા અને લગભગ તે નિષેધ
થી ન પની ન અગ્રેષ્ઠ જાણના હતા મામના બધા બહો ન તે હતા ન પરંતુ તેમાથી
કેટલાકની ચોગતા માન ન મેરજ (ગુજરાતી જાણતું) પમાગ વર્ષા વસ્તી રિગેપ નાં
દિન મુમતમાન અને ટીપ કરામા હતા એ કે પમીઆ માનનામની નમ્યા ગો શ્રી હતી
દિન ઓમા શ ના પલ યોગ હતા એ કે ઉની કામમા આપણો પી નમા પ્રમોમ
વધાર હતી એક નામો પમીત લખાયા હતા પણ વધારે મન મળતા એ ને પીયા
નામો તેના પમ નાટકુ શિ આપ કે આપણો તરુ આ સરદેની દૃષ્ટિ રિયા કહે
તરી એમ થી મરજાગ મથે કમના પાખના તેમ જ અગ્રકાય નેતા તરીકે માન
નાંત મળાઓના નામ ઉપગન આ પી જાગતમા, વેષાગ ઉલનમા કે પ્રમો પી પી નામે
અન ટીપ આગ નાતના નમ એ ટીપમા નો મ ન એ સતોપતી વોત કે કે મા
મથેમ નથે નમ ન મખનારા ન મરજાગી નોતરી હરી મોગ પા કમ દારા જ
ગાપમા પોતી ન મા મોટા નથી મીમ પા પ નારી કરાર જોના પા પ
વીરવાન, માન નાના વગના પાજ પોના પી માનવી પ્રમાણિ ગીતે આ પા પાવે નાંદરી
પમા નામ આ મગીઆગી મામાનીમા નો પ મસોપ થાય છે એમા એકેમદ
પુરેતુ કુ-જન અહિ આપ્યું છે તે એના ઉદેશી વાચકનને તો વધારે મારી પીડન
ના પી નામ એ પાંત માનની એ પુગતી લમિરી મનુષ્ય છે કોનાની આગમથી
સારી છાંતુ સાં નાન મગી રહે કે

આપણા રામાઓમા મુલ જાને રામો પ્રિદાસ સવાળા રીતે ગામણ કે એ
દૃષ્ટિએ એન કરેતુ એ ખોટું નથી કેમકે વર્તમાનકાળ અંતે જાતકાગી વને બદ નિર્મદો
નામ ન પરંતુ આજકાલે પોતા પી સમક્ષ જનના માલોમા જ ન પ કે તે દેવપત્ર
પી જૂની માલોમા પડ નહીં એ દેખીતુ છે હલિદાસ જનતો હાન ને નેના જામના
માલવી પી પ નાંદ (દિવિન વાનાનમ) ૨ ૨-૦-૦ એ એમ ત્રિપાળી એક દેવની મળા

મડે તે નાટ. જોનામા પડે છે તેના જેટલો જ ઉડા દોવાનો સબન છે જેમ એક રસિક, સાગ્રમી નાટ. જોઇ આવના નાટમ્બુ મલુન બીજાને આપે અને ચોતે તેમા કેરો

પડિત મનમોહન આવવીય.

રસ અનુભવો તે મગમગા થા કર તમ પડતાં જા અપ્રાપ્તને તાર જડો. ઇતિહાસ
ધીમવરામા ગદ્યોત્તમ પી મ. નુ. ૧૫૫૫. કાપીના આરો સિયક પલ્લુ પોને ન નાના બનાવોનુ
જોડો જો નુ મિત્ર ન આપી ત મે સાન ખરી કે મ્બા ૧૮, ૧૧૧૨૨ા પી સકિતથી
નમોહરીતો મગમ (નમિત્ર વાઈ) રૂ. ૨-૦-૦ જોન અમ નિપાકી એ. કપની, મુનાઈ

સારા શિક્ષક કંઈક અંશે ગતમાનુ ચિત્ર ખડુ કરી શકે છે પરંતુ મોટે ભાગે તે ખાખુ જ હોય છે, અને વિદ્યાર્થીને તો તે બહુ ભલભલ્યું કે આશ્ચર્ય લાગતું મુરદેન છે એને બદલે જો આનું જમાનામાં બનતી હમીજતમાંથી જ શિક્ષણ આપનાનું યોગ્યતા તો બાબકન. સમક્ષ તે દોષથી તથા તેના જીવન સાથે એ હમીજતને ઘાટો લગના હોવાથી તે 'તિગ્ધ' તે સાદુ લલ આપરો એટલું જ નહીં પરંતુ તેમાંથી જે જ્ઞાન અને સર ૧૨ મેળવના જેવા હશે તે તે સારી રીતે ઝીની ગદગે વળી આની સચોટ રીતે પ્રાપ્ત કરના સરકાર બુલ્સાર્ડ જવાનો પણ ભય નહીં જ એ પણ યા' ગમના જેવું છે જો આ વિચારગ્રેષ્ઠી ખરી હોય તો પડિત મનમોહન ત્રિવેદી ચોડી માહિતી અત્રે આપનાનું તે જીવનું કારણ છે, કમ કે ગમ્યા પાયા નર્વના ઇતિહાસમાં એ પુરૂષે એટલે મોટા ભાગ ભગ્ન-યો છે કે તેમાંથી અંતે પ્રગટનું, CPયોગી શિક્ષણ આપણી ઉદ્ધરતી પ્રગતે ઉપલબ્ધ થઈ શકે આ બે વાત ખ્યાનમાં રાખીને એમની જીવનરેખાનું ચિત્ર આનેખના વતન કર્યું છે

મનમોહનને પડિત કહેવાનું કારણ એ છે કે તેમનો જન્મ કાલિદાસ નંદુ બંધો થયો છે અને તેમના પિતા સારા વિદ્વાન હતા એઓ માનનીય એટલા માટે કહેવાય છે કે તેઓ મૂળ માળનાના વતની હતા હાલ લગભગ આસો વર્ષ થયા તો એ કુટુંબે માળવા છોડ્યું છે અને પ્રયાગજીને પોતાનું વતન બનાવ્યું છે પડિત મનમોહન માવવીયાના પિતા સારા સમૃતના અખ્યાસી અને સાહિત્યરસિક પુરૂષ હતા તેમણે કેટલાંક પુસ્તકો પણ લખેલા છે. ૮૧૪ એ કારણથી પણ મનમોહનને પડિતની ઉપાધિ લેખિ તમ્મથી પ્રાપ્ત થઈ હશે. પડિત વ્રજનાથની પુરાણી તરીકે સારી ખ્યાતિ હતી અને દરબાર મહારાજ તથા કારીના રાજના કુટુંબ તરફથી સારા આમય મનમોહનના પિતાશ્રીને મળતો પડિત વ્રજનાથજીની આર્થિક સ્થિતિ હોવાના જમાનામાં સારી ન કહેવાય પરંતુ એક બાલ્યુને તથા વિદ્વાનો જાળે એવું આ સરકારી જીવન નેઓ આપની માળી મતા પડિતજીનું કુટુંબ બહોળું હતું અને મનમોહન એ એમના ત્રીજા પુત્ર છે રસિક વિદ્વાન અને સાદા ચલ-સ્થની હાથમાં મોટા થનાર માણસમાં જે ગુણો ઝગમગી નીકળે તે બધા પડિત મનમોહનમાં નજરે પડે છે

- આ પુનરુત્થાની કીર્તિનો કંઈક ભાગ પિતા બેઠ શક્યા એવી મોની વંચ કુધી, પ્રભુએ એમનું શરીર દક્ષિણ એ પણ હર્ષની વાત છે વ્રજનાથજી અસાન થયું સારું પહેલા મનમોહનનું નામ સચક્ર પ્રાંતમાં તો સારી રીતે જાણીતું થયું હતું અને ગયાતો એક આલેવાન તરીકે તેમની ગણના થશે એમ સહુને લાગવા માગ્યું હતું બહુનેમિકમેલ કરતા આ જગતમાં બધા જ જન્મે છે ને જાય છે પરંતુ જે ૧૧ જમાથી કુટુંબ કીર્તિ પ્રાપ્ત કરે કે તે જ ખરા જીવો ગણાય છે એ વાત એ સાચી હોય તો મનમોહનનું જીવન તે ખરું જીવન છે અને એકના પોતાના કુટુંબને જ નહીં પરંતુ આપણા સમસ્ત ભારતીય જ CPયારક છે સકળ સમાજની મેવા એ જ એમના જીવનનું સૂત્ર દોષ એમ સહેને ખાતરીનું સમ તરુ બના છે

પરિત મદનમોહનનો અભ્યાસ સંસ્કૃત પાઠ્યાગામા થઈ થયો હતો ત્યાર પછી મમજે અવધીન પદ્ધતિનું નિદાણ અંગ્રેજીનાળાદારા પ્રાપ્ત કર્યા માટે હું અભ્યાસની અંગ્રેજી નાળા માંથી એઓ મેટ્રિક્યુલેશનની પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થયા અને ત્યાર પછી મારેક વર્ષમાં તેઓ કનકતાની શાસ્ત્રીના પાઠીયા થયા ૧૮૮૮ના અરસામાં આ પ્રમાણે બી. એની ઉપાધિયો વિભૂષિત થયા પછી હું કુલ એ પ્રજા એમની સમક્ષ બેઠો થયો કેમ કે અમના પિનાચીને એ ઉચ્ચ કેળવણી આપના માટે કેન્દ્રીક અગ્રયલો ભોગવની પછી હવે એમ માનવાને દા. હું છે ધણુમીની આ જ દારણો રીવે મદનમોહનો પોતે એમ એ ગો અબ્રામ કરવા માટેનો તે પણ પડતો નકરો અને નજનમ સાત વર્ષ પીનતા હુડી એનો એનએન બી ન થયો એકમા એમ છતાં ૧૮૮૪ થી ૧૮૯૧ મુધીનો સમય પરિતિએ એની સારી ગીને ગાળો કે જાણે અભ્યાસના જ તે એમની બારિ બાર સેરાઓ માટેનો પાપાપ મમન બની રહ્યા

યજ્ઞનયાજન, પર્યન પાત્ર વાન અને પરિગ્રહ એ ક્ષાત્રજના પદ્મમ ગણાય છે એક કુધીન બ્રાહ્મણને શૃદ્ધાશ્રમમાં પ્રવેશ કર્યો પછી આ જનાતામાં વર્ષાપાત્ર કરતા બીજી નિરોપ મોહન શુ લાગે ? મદનમોહનને પણ પદનપાત્રની મોહિની લાગી ને એમજો પોતાના નિર્વાહના સાધ. તરીકે શિક્ષકો ઉત્તમ ધર્મોબી એ થયા પછી થોડા વખતમાં જ રીમથો દરમથો તો શિક્ષકની ગો-રીમાં આજે ગ્રંથસુમેદને મળે છે તેથી ખાત્ર નિરોપ ન હતો પણ તે સમય આજના જેવો ન હતો રિપકોનો તે વેળા સારી ચત્રત્રવા હતી શાળાના કામ ઉપરાંત બીજા અનેક નાગરિક જીવનના અંગોમાં તેઓ આનંદ વિચરી નમતા મદનમોહન પણ પદનપાત્ર શિક્ષકના વ્યવસ્થામાં પુરસ્કૃત જોવાતા ર્નમાનપત્રોના લખતા પ્રમગોપાત્ર સજામાં જઈ લાપલો આપતા દુકમાં નરજીવનનો જે રસાં ગીને ચાખ્યો હતો તેના કલ્પ અશ પોતાના મઠગમાં સચાર પામે તો સાફ એની નુકા ધ્વજથી હમેશા કાર્ય કરતા હતા નાણાંની કિમત કેલક નધારે આ રસાત્રપ પણ વલક ખર્ક તથાપિ શિક્ષક તરીકેની કમાગી છેક સાધારણ અને વિશય ઉપજનિકાની જરૂર તેથી પોતે કેટલાક વખત 'હિન્દુતાન'ના અધિપતિ તરીકે ગયા હતા આ વેળાએ પત્રના માનિક રાજા રામપાનસીંગ હતા મદન મોહનની સાથે રાજને કોમિસના કામ પરત્વે સાફ ઓગળાણ થયું હતું એટલે આ પ્રસંગે તો દેશમેના કરવાની ઉત્કલ્પનાથી પરિતો પોતાનો પણ લાભ થયો એમ કહીએ તો ચાને કેમ કે અધિપતિ તરીકે એમને સાગે દરમથો મળતો એઓ હજી એનએન બી થયા ન હતા પરંતુ એમની માહોલીથી એમના નખાલ આ વેળા પણ આનંદ થતા

સત્વેગોથી માણસનું જીવન કેવું યથાય છે ? કુદનજીવન તથા શૃદ્ધજીવનને પ્રતાપે મહિતનામાં સંસ્કૃત ભાષા તરફ પ્રીતિ, સ. જાન માટે પ્રેમ અને સમાજસેવાની તપરતા એ મુજોએ સચાર કાર્યો અંગ્રેજ કેળવણીએ નસા પ્રિયારનું સિંચન કર્યું, શિક્ષકના કામથી એક પ્રકારની કાલકુલગતા અને તાન ઉપર આસક્તિ પ્રાપ્ત થઈ કચિમનો ઉદ્ભવ તે એમને એક પ્રકારની રગભૂમિ થઈ પડી અને વત્રકારનું કામ તે જનનમાં વચનના ભિન્ન ભિન્ન રચિના

લોકોના અમાગમમા આરના સુધન થઇ ગયું ૧૮૯૧ માં કાનભી પરી લીધા પછી
જ્યાં વકાનતનો ધધો શરૂ કરવાનો નિયમ મુજબ ત્યારે કાગેસની મુજબ રથાપનામા જેણે
ભાગ લીધા હોતો એના સગવળ અંતન હુમે પડિતજીને ઉતારીને કહ્યું હતું કે દિન રાખીને
૨૪ વય મધી જરૂર તો મોખરે આવશે ને પેમે ટની સુખી થઈ, વિશેષ ખ્યાતિ મેળવ્યાથી
લોકોની સેના કરવામા તમારે ચગતો ભાગી એ પુત્ર થશે આ વાન મોટે ભાગે ખરી પડી છે
જો કે પડિતજીએ કોઈપણ દહાડો દ્રવ્યમય કરના તન્ક પોતાનું મર્વ લખ આપ્યું જ નથી.
વચીન ૧૧ પ્રધામા પણ સાગી નામના મેળવ્યાનું મુને રિલિ છે એટલે એ વિશે વધારે કહે-
વાની જરૂર નથી ન્યાયામન કરના ખુબ જરૂર સમક્ષ એમણે કરેલી વકાનતથી આજે તો
પડિતજીનું નામ ધેરધર જવાય છે પેને મોડ વખતે સગરે પ્રગમતનો જે અપૂર્વ અનાદર
દ્યોતે નેતાથી નિર્દાશિત આપણા પેટનાક નેતાઓ-મહમ્મદની ઝીલ્લા, પક્કે તથા સર્માએ
ધાગમધામાથી ગળામુ આપ્યું ત્યારે પડિતજીને પણ એથ જ થયું કે પ્રાની લાગણી
સ્વામીના માટે તથા અજાને પોતાની જન જોનાનો પ્રમથ મને માટે પોતે પણ સભામાથી
નિવૃત્ત થયું એમાં એ ૨૫૮ થયું કે રાજનામુ આપ્યા હતા પણ પડિતને જ પ્રમ પોતાના
ખગ પ્રતિનિધિ તરીકે ગણે છે કેમકે હરી આગલ કરી એમને પ્રાણે ધારાસભામા પસંદ
કરી મોડની આપ્યા પડિતનામા પેની અજા શ્રદ્ધા મેળા. (એ કે તે આયાં સિદ્ધ થાય છે.)

‘સિન્દુતાન’ વિષયનું પડિતે પોતે ‘અબુ-ય’ નામનું દિન્દી ૫૧ વાંકુ હતું જેની
એક વખતે અનાદીઆમા મે આરૂતિ નીળી દહે પાડુ એ આશાદિ-થયું છે એ પત્રના
મુજબ રથાપક તરીકે તથા ધણી રખન મુઠી આ કક તરીકે એમણે જે ઉત્તમ લાભ કરેલું તેને
નર્થ જ આજે ‘અબુ-ય’ એ ધણુ માનીત ૫૧ થઇ પડ્યું છે એમના ભવિષ્ય કૃષ્ણકાન
માનવીએ પણ અપુત્રના તરી નર્થ ૨૫ આજે ૧૫ જાન ૫૭ એ અમેજી તથા દિન્દી
લખવાનો અંગે મોનસો સામે સ્વાવરો કરી ગીતે પડિતજીને પ્રાપ્ત થયો ને ઉપરી દહીંજીયા
તળી સકાય તેમ કે ઇશરદત વ તુલગકિતે કેળવવા માટે અનારામે આ રીતે અનેક પ્રસંગો
પડિતો પ્રાપ્ત થયા હતા કાગેસના વાસપીડ ઉપરથી એમણે ૧૮૯૩ માન સુધીમા પાચેક
વખત ભારણો આપ્યા હતા એમાના એકાદ એ તો માન સદસા સ્વરૂપ લવાઈ જ અપાનના
છેલ્લો તેમા પણ એમના નિયમગાળીય અંગે પ નિરિત્ય કમી રથા છે એમ આજે પણ
પેટને લાંબો

અંદાજાના અગ્રગણ નગરજન તરીકે તાતી સહેર સુધરામમા એમણે પણ સર્ક
કામ જાગ્યું છે મુનિસિપાલિટી ઉપરાત મુનિસિપીમા પણ એમને પોતાની કાબેલીઅત
જતાવણો મારી અવગત મળ્યો છે ઉજાણીના નિયમમા પોતાને મારી નાગત માહિતી
તેવાથી જ એમને જનગર મુનિસિપીની સ્થાપના કરવું મન થયું, હમે એમ કરવાના કરેલી
છેક, જોઈ નથી મનમોહનના કેટલાક દોષો પણ એમનું કાયદેસર નિતાન થયલું જેવાં
હિંમુજ હતા એ સરવાળ મોલીનાન નહેર અમાપગાદ વર્મા અંગે પડિત નિયમરનાય એ

મહુ પતિનજની કાર્યમાધક શક્તિનો દેશમા સારો ઉપયોગ થવો જોવાને હમે ॥ આતુર રહેતા અવિગત કોનેજ સ્થપાઈ અને હિન્દુકોનેજનુ કામ રૂ થયુ તે પછી થોડા મંમથમા જ હિન્દુ યુનિવર્સિટીની અગતર કેટનામે પ્રતિન થવા માહી હતી સને ૧૯૧૧ માં તો એ જામનમા કેનજે કેમજે અર્થાં શર થઈ હતી એટલું જ નહીં ૫ નુ કોઈ કોઈ સ્થળે તો એ શાર પીઠ મનધીના કાર્યની પણ શરઆત થતી હતી કા ૧૧મા હાન જે શાર પીઠ પોતાનુ કામ કરી રહી છે તે મદનમોહન માવવીય ન હોત તો થાન કે કેમ એ શંકા થાય છે અદગી દ્રવ્ય પતિનજના અથાક યમે એક થયુ છે અને તેમાથી અને તેદયુ સાક કામ કરના માટેના પ્રયામે સર નિશામા થતા જણાય છે માર્ પલુ કામ શરઆતમા અપ્રગતે સતોષ આપી શકતુ નથી અને જો કે એ ગાગ પીઠની વ્યવસ્થાપક અમલે કેટલીક દીકાઓ થતી જોનામા આવે છે તથાપિ તે અગ્નિત્યમા આરી છે એ જ મોહુ છે આ ઉધગતી મહાન સમ્માની ગેવવરથા માટે પડિનજ જામનમા ન જ ગણાન કેમ કે રાજકીય હોંતમા જે મહાનુ કામ એમજો ઉપાયુ છે તેમાથી એમને જુ થોડી દુઃસ મન છે બાજ લગભગ એક વીસી થના મદનમોહન પ્રગપથ ગદી ધાગનમામા સરકારની માણુથી જન-સમુદને નુમાન ન થાન તે એકાદમે જો ગલા છે અદિની સન્કાર પોતાનું નિત તે ધાનુ વખતે પ્રગતના હિતથી અનજે માગ જતુ છે એમ જ માં છે મિદે ૧૧ રત એટલે થના દિન માંન સાથે પોતાને અગવ નથી, પગુ પોતાના ગના માણુમે જોએ અદિ ઉપજનિકા અર્થે આવેના તેન કેવી રીતે ઉપમારક થતુ અને અતા નથી પોતાના હાયમા કેવી તરફથી ગાખી મૂવી તે તરફ જ સરનાના ધલા અધિમારીઓનુ દામનું નક્ક રહે છે આરી મિથિમા પ્રગજનના હકક માન માવનના માટે નિજ સભ્યો પાંચની મ જર છે પડિત પોતે એ કામ જો ૧૮૫૫ મીતે જમનના આવ્યા છે કે તેમાથી એમને ભાગે પરનાર મન છે ને તેથી એમની બીજી દટીકે પ્રીતિપાન અસ્થાઓ તરફ જોડએ તેનુ જે તેદયુ લક્ષ એઓ આરી નાખના નથી દુરસ મનના જ એમની કાર્યરમના એ પ્રદેશમા પલુ દાખી નહાં ગહે એ કહેવાની સાએ જ જર છે

મનાગમની શારદાપીઠ તે માત્ર દાનની આપણી યુનિવર્સિટીની નકર થઈને અટકનાજ નથી પ્રાપ્તી ॥ બારીની નિઘાઓને અવધાસ લા થન અને તે ઉપરાત અર્થાતિન પાથાલ ચોરણુ અનેક પ્રકારનુ શિશુ આપનાની વ્યવસ્થા પલુ લા થવાની છે એમ સભગાય છે કે પેતીનુ, અનેક પ્રકારના એનજીનીઅરગિનુ, ધધા ૫ તથા બીજુ વ્યવહારોપયોગી જ્ઞાન આપવા માટે લા તગ્ગીજ આરી રતી છે નિઘા અને કના તથા શાસ્ત્ર અને ધધા બધાને ઉપયોગી જોવા પ્રમારનુ શિશુ લાં અપાગે ધમઉપરની અચળ અદાએ પડિનજને અનેક નિકટ પ્રમોગેમા પગુ આનંદિન ગમ્યા છે જે એ આનંદ નથા ઉત્સાહ વડ જ એઓ કારીના નિઘા-થીને સાહિય તથા ખાના જાનપ્રચારનુ મોહુ સાધન બનારી સોજે

પેતે રીમન નથી તો પલુ મુદરથાઈ એમની એટલી તો જાણીતી છે કે અનેક વખતે નાજાની મદ પલુ પોતે આપી છે પોતાને જાન જોખમમાં નાખીને પણ એમજો લોકસેના

લોકો ॥ અમાગમમા આનંદાનુ સાનન થા ૨૨૫ ૧૮૯૧ મા કાવત્તાની પદવી લીધા પેલી
જ્યારે વજાનતનો ધધો તદ્દ અનાનો વિચાર સુઝ્યો ત્યારે કાંતેસની મૂળ ગથાપનામા જેવો
ભાગ લીધો હતો એવા સદ્ગત અંતન જુએ પડિનજીને ઉદેનીતે કહ્યું હતું કે દિલ રાખીને
દશ વપ ધધો હજી તો મોખર આવશે ન પેમે ટપી સુખી થઈ, નિર્ગેય ખ્યાતિ મેળવ્યાથી
લોભની એવા વરનામા ધધે વચનો ભાગી એ પુગ્ગ થશે આ વાત મોટે ભાગે ખરી પડી છે
તે કે પડિનજીએ કોઈપણ દલાડો દ્રવ્યસમય વરના તરફ પોતાનું મન લઈ આપ્યું જ નથી.
અમીનના ધધામા પણ સાગી સામન મેળવ્યાનુ મહુને મિલિત છે એટલે એ વિશે વધારે કહે-
વાની જરૂર નથી ન્યાયાસન કરતા પુ મગકાર સમય એમણે કરેલી વખતથી આજે તો
પતિજીનું નામ ઘેરેઘર જાણ છે રોનેટ મીન વખતે સગ્ગર પ્રજામતો જે અપૂર્વ અનાદર
દર્શો તેનાની મ્દાગીત આપણા દેશના નનાઆ-મદમદઅરી ઝીણા, મ્દા તથા શર્મા-એ
ધારાસભામાંથી ઇજામુ આપ્યું ત્યાર પતિજીને પણ એમ જ થયું કે પ્રાનની લોગણી
આનંદા માટે તથા ન મળે પોતાની વન જેનાનો પ્રમથ મો માટે પોતે પણ સમામાંથી
નિવૃત્ત થયું એમાં એ મ્દા થયું કે મ્દાનામુ આપ્યા છતાં પણ પડિનજી જ પ્રથમ પોતાના
અગ પ્રતિનિધિ તરીકે ગમે કે કેમકે ફરી આગ્રહ કરી એમને પ્રથમે ધારાસભામાં પસંદ
કરી મોઝી માપ્યા પડિનજીમાં કેની અગ્ર મદા લોકો ॥ એ છે તે આથો મિદ્ધ થાય છે ॥

‘હિન્દુતા’ ઉપગત પડિતે પોતે અજુ થ’ નામનું હિન્દી પત કાંકુ હતું જેની
એક નખતે અડનાડીઆમાં મે આનૃતિ પ્રીકળતી દરે પાપુ એ સામાદિશ થયું છે એ પતના
મૂળ રથાપક તરીકે તથા ધણા નખત સુધી આનંદ તરીકે એમણે જે ઉત્તમ લાભ વરલું તેને
લાઈ જ આજે ‘અજુથ’ એ મળ્યું મા ॥ ૧૧ પત થા ૫૫૫ છે એમના ભવિર્ગ કૃષ્ણકાંત
માનરીએ પણ અજુ થ ના તરી તરીકે મળ્યું આઈ લાભ મળ્યું છે અગ્રે ૭ તથા, હિન્દી
લખનાનો અંતે મોનનાનો સાગ પ્રાનન ઠી રીતે પતિજીને પ્રાપ્ત થયો તે ઉપરી દલીલમાં
જનણી નકાય તેમ કે અમરદત વનુવશકિતને કેળાના માટે અનાનામે આ રીતે અનેક પ્રસંગો
પડિનો પ્રાપ્ત થયા હતા કાંતેસના વ્યાસની ઉપચારી એમણે ૧૮૯૩ સાન સુધીમા પાયેક
વખત ભાવજો આપ્યા હતા એમાના એકાદ જે તો માન સહસા રદુરતુ થયાદા જ અપાનના
છતા તેમા પણ એમના વિચારગાભીય અને પનાનિત ઝગકા ન્તા છે એમ આજે પણ
કોઈને લાગશે

અનાનાના અગ્રગણ નગરજા તરીકે ત્યાની નહેર સુધરામમા એમણે ધણુ મક
કોમ બન્યું પુ કે મુનિસિપાલિટી ઉપરાત મુનિસિપાલિટીમા પણ એમને પોતાની કામેનીઅત
બતાવવાનો સારો અનંદાશ મળ્યો છે કેળાણીના વિનયમા પોતાને, સારી નાગત માહિતી
લેવાથી જ એમને બનારસ મુનિસિપાલિટીની ગથાપના કરવાનું મન થયું હતું એમ ૧૮૫ ॥ કરવી
છેક જોગી નથી મદનમોહનના દેલ્હાઈ દેલ્હો પણ એમનું દાયકેન વિશાળ થયતું જોવાને
ઉત્સુક હતા ૨૨ અવરતાન, મોતીનાન નહેર ગમાપચારમાં અને પડિન મિરાગરનાથ એ

મહુ પંડિતની કેષીનાથક શક્તિનો દેશમાં સારો ઉપયોગ થયો. તેમને હમેશા આનુરૂપ અભિપ્રાય હોય જ સ્થપાઈ અને હિન્દુઓને જુનું કામ તર થયું ને પછી થોડા સમયમાં જ હિન્દુ યુનિવર્સિટીની અગત્ય કેટલાંકને પ્રતિન થયા માટી હતી અને ૧૮૧૧ માં તેને જો બામનમાં કેનસો કેમણે ચર્ચા તર થઈ ગઈ હતી એટલું જ ત્યાં પરનું મોટું મોટું મથકે તો એ જા દાખીર નમનીના કાપની પણ સમજાત થતી હતી કાંઈકમાં કાન જે શારદાપીર પોતાનું કામ કરી નથી કે તે મલમોહન માલવીય ન હોત તો થાન કે કેમ એ સવારપદ છે અટકી કલ્પ પડિતના અધાક અને એનું થયું છે અને તેમાંથી અને તેનું સા કામ કરના માટેના પ્રયાસો સર્વ દિશામાં થના જણાય છે કોઈ પણ કામ અંતરમાં સરાગને સતોષ આપી શકતું નથી એને કે એ શારદાપીરની વ્યવસ્થાપક સમયે, એટલી નીકળે થતી જોવામાં આવે છે તથાપિ તે અગ્નિત્વમાં આવી છે એ જ મોટું છે આ દિવસની મદન મર્યાદાની ગેરવ્યવસ્થા માટે પડિત જવાબદાર ન જ મળાય કેમ કે 'મગધીય' સ્ત્રીના જે પ્રદોષ કામ એમણે ઉભાથું છે તેમાંથી એમને બહુ થોડી યુગ્મ મને છે આજ સમયને એક વીમી થયા મલમોહન પ્રમપક્ષે રંગ ધાગસમાં સમરતી બાલુથી જા-સમયને નુકસાન ન થાન તે એમને લે. થા છે અદિની મરકા પોતાનું દિન તે મળે તમને પ્રગતના દિનથી અમને મળે જરૂર છે એમ જ માને છે વિદેશી રલ એટલે કેશના દિન માં સાથે પોતાને સમય નથી, પરંતુ પોતાના દેશના માથાએ જો અદિ ઉપરનિકા અર્થે આવેના તેને ફરી રીતે ઉપકાર થયું અને મત્તા બંધી પોતાના હાથમાં પૂરી તરફથી માંથી મૂની તે તરફ જ સમરતા થયા અધિગંગીઓનું લાભનું કલ રહે છે આવી સ્થિતિમાં પ્રગતના તરફ માન માચરવા માટે નિરૂ મયને કોની બ જરૂર છે પતિ પોતે એ કામ કોની ઉત્તમ રીતે બચરતા આવ્યા છે કે તેમાંથી એમને જાડે પરવાર મળે છે તેથી એમની બીજા કેટલી પ્રીતિપાત્ર અમ્યાઓ તરફ જોઈએ તેવું ને તેટલું લક્ષ એઓ આવી થના નથી યુગ્મ મળના જ એમની કાનકુલગીના એ પ્રશ્નમાં પણ દોષી નહોતરહે એ કહેવાની જા રે જ જરૂર છે

માલવીયી શરદાપીર તે માલ દાનની આપણી યુનિવર્સિટીની નમ્ય થઈને અટકનાર નથી પ્રાચીન ભારતીય રિવાજોમાં અન્યાય લા થમ અને તે ઉપરાંત અર્ધાનિત પાંદાના યોગ્યનું અનેક પ્રકારું શિક્ષણ આપવાની વ્યવસ્થા પણ લાં થવાની છે એમ સ્પષ્ટાય છે કે બિનકુ, અને પ્રકાશના એનજીનીયરીંગ, ધધાન તથા બીજું બવદારોપયોગી મા. આપના માટે આ નજીવી ત ચારી રંગ છે રિવા અને કના તથા શાસ્ત્ર અને ધધા બધારે ઉપયોગી એવા પ્રકારનું શિક્ષણ લા અપાશે ધનઉપરની અચળ શ્રદાએ પડિતજો એક નિકલ પ્રમોગમાં પબુ આનંદિત ગમ્યા છે ને એ આના તથા ઉત્તમક રહે જ એઓ કાની શિક્ષણીને સાદિત્ય તથા કાના શાનપ્રચારનું મોટું સંધન બનાવી રહેશે

પોતે ભીમ નથી તો પત્ર ગુદરથાઇ એમની એમી તો જાણીની છે ને નાજાની મદ પબુ પોતે આપી છે પોતાના જન જોખમમાં નાખીને પથ

પોતાની માન્યતામાં ફરક કરી કેટલીક છુટગટ મૂકી તોડ-જોડથી નિઃશ્વર કંઠે પાપો એ મિત્ર
જગજાહેર છે આ પ્રસંગે આપણે શું એમ કહી શું કે શીયુત ગાંધીની પ્રથમની માન્યતા
‘સત્ય’ હતી પણ તેમનું પાઠગનુ આચરણ ‘અસત્ય’ હતું ? નહિ જ તેઓને પ્રથમ
જે દક્ષીણ સત્ય લાગી, તેણે અન્ય સંજોગે અને પરિસ્થિતિ સાથે નિચાર કરતા જુદી જ
દરીયા “સત્ય” તરીકે નેમણે ઝીકારી તે જ બતાવી આપે છે કે “સત્યાગ્રહ” શબ્દ અર્થ
સૂચક થી એટલું જ નહિ પણ અથાદિન જે મારા સમજવા પ્રમાણે એવી દિલ્લાયોને
“સત્યાગ્રહ” નહિ પણ ‘દલાગ્રહ’ નામ આપવું જોઈએ પણ પ્રકૃતિ વિરુદ્ધ તારા હાથને
આગ્રહ તો ‘દલાગ્રહ’ પણ નથી રક્ત કુરાગ્રહ છે

મદર — શા માટે ?

ગાંધી — શા માટે તે આ ડૉક્ટર આવ્યા તે બરોબર તને સમજાવશે હું હવે જઈશ
સાહેબજી !

કર્તવ્યનિષ્ઠ થાઓ.

લેખક — ભણિલાલ કે. ભટ્ટ.

‘કર્તવ્યનિષ્ઠ થાઓ’

‘ગુરુ-જ્યોતિ ઝળકાવો’

—કર્તવ્ય.

‘ગાંધી ગુર્જરીમાત’નું ગૌરવ, ગુર્જર-ભાષા બાવો,

ગુર્જરી માતની ગત લાવીને, ગાંધી દીપાવો—

આર્થ-ભાષા જે વર્તમાનના,

કર્મ-ભાષા સૌ આર્થ આપણા

—કર્તવ્ય.

‘માતૃ-ભક્તિમા આપનાયો, ‘એકનિષ્ઠ થાઓ,

આત્મતણુ બનિતન કરી માતા ઉદારો

વર્તમાન ॥ વીર-બધુ-જન,

ભાનિષ્ઠના સૌ ધીર-બધુ-મણ,

—કર્તવ્ય.

ભાષા મની સૌ માતૃ-ભક્તિમા, ‘ભક્તિસદન થાઓ,’

‘માતૃ-ભક્તિ તે ઈશ-ભક્તિ છે,’ સ્થા સેવાનો રહાવો

પુત્ર-પુત્રીઓ આર્થાત્તના

કર્તવ્ય-ધીર સૌ ‘ભક્તિસદનના’ —કર્તવ્ય.

ગંગોર

આદર્શ વિદ્યાર્થી.

શ્લોક-૧ અમૃતવાય માધનવાય માસ્રી.

અત કરજીથી ઈન્ડેરી સત્ય વસ્તુની પ્રાપ્તિ અથ આતેખેરી માનસિક મૃદિ અર્થાત્ જ્ઞાપના તે આ ન કરનાય છે બીજી રીતે કરીએ તો આ રી એ ઉત્કૃષ્ટતાનું કાષ્ટાળ રીતે વિનયોગેષુ ધોગજી છે આપણે દિન્દુઓને આદત માટે ઉત્તરદરજીની કલિયા ન્યૂનતા નથી મરજી કે આપણી માતૃભૂમિ ભારતવર્ષ આંગોળી જ માના છે એક જ ગુણમાં આપણા આદર્શ પતિ આદમ પિતા ૧ આર્સ બપનિ ॥ ગુણો નમિત્રજ ધ્યેતુ હોય એવી શી રામચન્દ્ર નામની જગનિષ્ઠાત યકિન આપણે લા દની બાન્ધના બુલ્લુ થી રામચન્દ્રના પ્રિય મદધર્મ-આરિણી મીતાદેરીના ન્યકિતવમા માતૃત્વ ને પત્નીત્વના આ મને ઉચિત ગુણો દના એ સર્વો જ્ઞાપીતુ છે વળી જેઓ જ્ઞાન ને સૌજન્યનાં વિપુલ ઝરજીરે રિમસ પામી, દાનઉચ્ચ રથો રવીમનુષ્યજાતિના દિત્તમાજે પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે એના મુન્નગુરુષ આદર્શ શિષ્યો આપણે લા દના એક સમય એવો હતો કે સારે આપણા દેશમા જીવનની પ્રત્યેક શાખામા આદર્શ જને ઉત્પન્ન થનુ હતો એના દેશમા આપણો જન્મ થયો છે એ આપણુ સહભાગ્ય છે જેમ ॥ જીવન-સકલ્પ અર્થાદિત હોય છે તેનાં મનુષ્યોપર આવા આદર્શો અવતારીત રૂપાને પ્રારાદ્ વેલતા હોય એમ જણાય છે મનુષ્યપર તે જે પ્રભાવે પાડે છે તેથી મનુ પોતાની જીવનયાત્રા દગમિઆન ઉત્તરોત્તર વિકાસને અનુસરતા એ આદર્શના મૌરવને પોતાની સાથે અનુગમ્ય-આમેદુન કરી જક છે આમ આદર્શનુ સામર્થ્ય અતિ પ્રખર છે આદર્શને અનુસરવાનો પ્રયત્ન કરતા પ્રથમ તો સમ્યક્કૃતિનો વિષયવ્યય થએલો ભાસે છે જેમ જેમ આદર્શશક્તિના ઉચ્ચ ગુણો સાથે એકાગ્રતા અને પૂર્ણજ્ઞાન થના નય છે, ૧ ચિદ્વત્તિ વિકાસ પામે છે, તેમ તેમ મનુષ્ય પોતાની આદર્શ વ્યખિના સહજીને આચારમાં મુખવાને પ્રારભ કરે છે ક્રમેક્રમે આ વ જેવુ મપૂર્ણત્વ મેળવના જતા તે પોતે અન્તે, આદર્શમય થઇ રહે છે આવી રીતે જે માણસ આ મૈને અનુસરવા પોતાના જીવનને સરકારી ને નિર્મિત રમે છે તે નિ સશય વિજય મેળવી રા છે આ કારણથી પ્રત્યેક જણે પોતાની સ મુખ ધરવામા આવેના આ રને ઉચિત રીતે અનુસરવા પોતાની પૂર્ણ શક્તિ અને ઉત્સાહથી પ્રયત્ન કરવો જોઇએ, ને નેના જેડુ પોતાનુ જીવન ધણુ જોઇએ વિદ્યાર્થીઓ માટે વિદ્યાર્થીના આદર્શની ઘણી અલ્પ છે કાજી ક તેમજે તે આદર્શ થના આલ કરવાનો છે આથી જેને માટે પ્રયત્ન કરી તેને અનુસરી શકાય તેમા આદર્શ વિદ્યાર્થીના મિત્રની રૂપરેમા આપની સમક્ષ આનેખવા પ્રયત્ન કરીશ

મનુષ્યની કેમણી પૂર્ણ કરવાને ચાર વસ્તુની અગત્ય છે તેમા શિષ્ય રવાચન સદા-ધ્યાથી ॥ સગતિ ને વિદ્યાર્થીજીવનમા ક્રમેક્રમે મેળવેલો અનુભવ,—એ ॥ તમાવેશ ચાર છે પ્રત્યેક શિષ્ય એક અથવા વધારે શિક્ષકો પાસેથી નાન પ્રાપ્ત કરે છે વિદ્યા નિ નિમિત્ત શાખાનુ અનુસાસન કરવાને શાખામા અને મહાશાળા (કોલેજ)મા સિતકો અને અધ્યાપકો

હોય છે તેઓ પોતાના હાથ નીચે મુકાએના આગના દિન કાળે પોતાની અમર પશ્ચિમ, સુખ ને અમરનો ભોગ આપે છે. આત્મ નિઘારી પોતાના દિશકા ને સમય અને અમર પશ્ચિમ નાખર છે તેથી જાણીતો હોય છે, ને પોતે અનિરત ઉદ્યોગથી તેમનો સદુપયોગ કરે છે. ખીજ પાસેથી પ્રાપ્ત થઈ શકે એના જ્ઞાનમુદ્રા સાથે તેની માનસિક ક્ષમિએ કાર્ય કરે છે. જોઈએ, એ તે સમયે કે જે શિષ્ય પોતાના ગુરુને અનુપલ્લવ ગણે છે, તે પોતે અમર નિયમ મમે તેટલી કલમના ગમતો હોય જતા પોતાના ગુરુ પાસેથી જ્ઞાન અપાવી કરી શકે નથી મળે. તે જાણીતો ગિહા-પ્રતિ નિચારતો ને પ્રસાદ તે મોકે છે તે પ્રયેકમા પાતાનજ, ગુરુની અર્શા ન મળે અદુશનતાનો અવ હોય છે તેથી તેની પાસેથી જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરાવે માગમા તે વિચારપ્રસાદ દો એક પ્રમન ને અનુસનનીય અવરોધ સમાન નીરડ છે. વિષયો શિષ્ય ને કહે તે પ્રહણ કરવા પ્રયત્ન કરે. જોઈએ ને તેમણે જે જ્ઞાન આપ્યું હોય તેમા મનો કલ્પવૃક્ષ જોઈએ ગુરુના ઉપદેશો મૃત્યુ રીતે સમજવા, તેમો નિરક્ત સુરપદ કરી અનિચિતપણે જોઈએ ને સાગગ ખોળી જાદી મરન સાથે એકરસ થયું — કે પ્રત્યક્ષ શિષ્યનું અમરનું કલ્પન છે આત્મ નિઘારી જોઈએ વિદ્યાર્થી જોઈએ વિદ્યા નમ્ય અથવા અસાધ્ય રાતો નથી રાત્રી તે વિદ્યા-વેપલ કરવામા પણ જોઈએ અસ્ત થતો નથી, પણ મત વિદ્યા-શીખ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા ઉત્સુક, આગમિત અને ગુરુપ્રતિ આત્મ ધર્મના હોય છે પોતાના ગિહા પ્રતિષ્ઠા તેનું પાર આનાદિતપણ નિરોધ કરીને તેમનું જ્ઞાન પોતાના તરફ આકર્ષ છે, ને તેથી તેના નિઘારીને માન જોનારી જે તેમને જ્ઞાનનું ઉપદેશ છે, તેમ જે તેને જ્ઞાન નાપી જાણ કરાવે તેમનો ઉત્સાહ વધે છે ને વિદ્યાનરમા ને જાણે હોય ત્યાં પ્રત્યેક ગિહા-પોતાના બુધિદાનમયે મેરા વિદ્યાર્થીના જ્ઞાનસત્રમા વધી કરાવી દિગ્ગજ થાય છે, ને જળી તે ઉપગત પોતે નદાપગ્નિએ પ્રાપ્ત કરના જ્ઞાનથી ને ઉત્તમી અને જ્ઞાનપિપાસુ શિષ્યને કાંઈ આપણી તેમનો તા. એટલો જોઈએ હોય કે તેઓ પોતાના અવકાશની વેળાએ તેને ખામ પોતાની પાને મોલ ની જ્ઞાન આપે કે આત્મ નિઘારીનું પોતાના ગુરુપ્રતિષ્ઠા વનન આત્મ પ્રકારનું હોય છે.

દરે આપણ નિદાનમા પોતાના નદા સાથે મો મો તેનું વતન કેડુ હોય છે તે તર અન્ય હોઈ જોઈએ ના. પ્રાપ્ત કરાવે આત્મ નિઘારી, પોતાનું જ્ઞાન ખીજાઓ ને આપના પોતાના જ્ઞાનને જ્ઞાનના રીતે, તથા તે જ્ઞાન સાથે એટલું જ નહિ, પણ વિદ્યાની નીચી જ્ઞાનના જ્ઞાનની પ્રાપ્તિમા તે પોતાને મના કરે છે, જે સુચારી સારી પેઠે જ્ઞાનુભવી હોય છે. આમ હોવાથી ને પોતાના નદાધ્યાયો સાથે જ્ઞાનનો વિનિમય કરાવે સદા ઉત્સાહની રહે છે પોતાના નદાધ્યાયો સાથે તેમના અનુભવ તે મક્કિ ભાગ લે છે, ને તેની ઉપજાર મત તે જોઈએ નિયમનું તરીકે લેખના સમાનિત કર કે વળી પોતાના અન્ય જનુએ સાથે સમાગમ કરતા, પોતાની જ્ઞાનની નીચી કક્ષામા રમવા કરતા જાણે પોતાની સાથે જ્ઞાનશ્રેણીની સમાનતાએ જોઈએ આજુના તે પ્રયત્ન કરે છે, અને વળી તે જ નખતે તે પોતાનાથી ઉચી પકિતના ભાવે જોઈએ જોઈએ ગૌરવ પોતે મેળવનારો લેગીરય પ્રયત્ન કરતો રહે છે.

સાહિત્ય વિજ્ઞાન, ને વિદ્યાનયને અગે શીખરાતા બીજા વિષયો પ્રતિ તેનો પ્રેમ નિ બીમ દોષ છે જ્ઞાન ને અવ્યુદ્ધયથી સ । અનૂભ ગી આત્મ પ્રકાશના વિષયોની રમભરી ચર્ચા કરતા મણોમા તે ઉન્માદથી લાગ લે છે, ને પોને તે મડનના ગૌરવ તથા કીર્તિમા મધ્યસ્થે રિગજે છે વિદ્યાર્થીઓએ આવી જાતના મડનમા ની ગીતે કામ કરુ જોઇએ વ તત્ત્વશાસ્ત્ર કેરી રીને કેળવી શકાય પોતાના નાનનો ઉપયોગ પોતાના મિત્રોના બાલ માટે કેરી રીતે ચર્ શકે અને સુકિતપ્રસુકિત રાખી અન્યોન્ય ॥ ના । અને બીજા વિચારોનો વિનિમય થઈ શકે, એ અધા માટે પોતાના કાથોથી બીજાઓ માટે તે સરમ ઉત્તરણ પુર પાડે છે જાણે વત્તરના પ્રભાવ વડ પોતાના મદાધાર્યોના હ વમા જા । આ ॥ ૭૦૦૦ થી ર્થના શુભો પી ર્થત-વગ્ન રેડી તેમને પ્રોત્સાહિત કર છે, ને તેમનામા આ પ્રેમગા ફેલાવે છે

વળી તે રમતગમનમા પણ ૮૦ જોડે ઉગમી દોને નથી રમતગમનના સ્થળ પ્રતિ દષ્ટિ ફેકે તે લા પુ તે પોતાના મિત્રમણમા જવરોગા ઉચ્ચારનો નજરે પ મે હરી-અજની સુધારણા ગ્રા માટે તે કુનક્ષ ગખનો ।થી એટલુ જ નહિ પણ નરિશરમા, તે પોતાની કેળવણીના અગત્યના અગ નરી રે રેજે ૭ શાંતિરિ અલમિત મનુષ્ય છન લોડ ખી ખનાવે છે એમ તે નમરે ૭ અને તેથી પોતાના મિત્રે ને ક્રિકેટ, ફુટબોલ, ગેમિસ ને નજુ વગેરે સુનિત ક્રિડાઓમા ભાગ લેનાનો ઉપદેશ રે છે આવી રીતે પોતાના સગાના પ્રારેક આ નાને સર્ પ્રગટુ સુખ આપના માટે તે સાનન્યુત ગણાય ૭

પોતાના વિદ્યાર્થી ॥ મનનની ખનર એટલ જનમમાગમા અને તેના ગ્રમા પણ તેનુ વન । એમ ખી રીતે આપણ નવ ખચરાને સમથ દોન છે ૨૦ આગળ પાનાના ગાગાપને તે સર્વુ ના પુ રેર છે, તે જ પ્રમાણે તા ॥ ભાઈ લાડુઓને પણ પોતાના વનનથી પ્રનેશ ઉપજાવે છે પોતાના માગાપ સાથે । નયુ । આશાકિતપણ તેમને વગ-કામદાજમા રેકલે સદાય તેમના જ ખના સમરે તેને આપેનુ આશ્વાસન, પોતાના ભાઈ ભા મો તેને આપેનુ ઉપશોભી શિલપુ વગેરે ઉમ । શ્રોથી ત પોતાના ના । શુભો પ્રનમિત મનાતા મગ-પમા ફેરની ॥ ૫૫ છે પિતૃમત તી પોતાના નવમા તે ડી ગમચર જેરા આલ્પ પુરે એનસરે છે

પોતા ॥ ૮૦૦ પ્રતિ પાપુ તે ડી પૂજન ર્થત ૮૦ આઈ લાલી ।થી પાતાનાથી ઉ પમિતના 'સન વડીન જનો' તે રાગ આદરમત ૧૨ વર છે તે જા । આપન ગ્રાને મ । છતામ્ ગડ છે, ૭૦ પોતાનાથી વિશેષ જ્ઞાન ગમરાત જનતમાજમા ભગવાનુ થના તે પોતાની નાતુ ગિગગા કરારો એ નાગ પ્રસમ તરીકે લેમ છે અને તેના જ્ઞાન ન પોતાના જ્ઞાનમયમા વૃદ્ધિ કે ૭ એમ ડી આવે તેના ગમાગમ થાય છે તાર જે તેના પોતાનાથી મોટા દોન ના તેમની પામ્થી જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરા ડી ૭ નાના હોન તે જ્ઞાન આપનાની તે આકાશા ગમે છે તે સ । જ્ઞાન આનની, ઉત્તરની ને શક્તિમાન હાય છે ગતગમત તથા જેતા ॥ ગીજ ની જ્ઞાનના ૧૨ સમયે ઉદો ડી જુડે ૭ અસાધ્ય વામિને

સહાય કરવાને સદા ઉત્સુક રહે છે જે સમાજમા તે રહે છે તેને તે એન્ય ને આનંદના સ્થાપી કારણરૂપે નિવડે છે

હવે આપણે તેના ચારિત્ર્ય પ્રતિ જોએ ચરિત્ર્ય એ જ મનુષ્ય અને અન્ય પ્રાણી વચ્ચે બેદસ્યજ ચિદ્ર છે જે મનુષ્યમા નીતિવિષય મદ્યુષ્ટાની પ્રિતિષ્ટતા નથી, તે પશુપુત્ર એ મનુષ્યજનના બધારણમા નીતિમળ પ્રધાન સ્થાન બોગવે છે આ સત્યને જાણીને આ ને વિદ્યાર્થી સત્ય, દયા, નિકરતા, દૃઢતા, સત નતા અને આત્મવ્યભાદિ ગુણોને કેળવી પોતાના નીતિમળમા વદિ સારી કરે છે ધણા વિષમ પ્રસંગોએ તે સહને પળગી ગહે છે, અને તેથી સત્યપ્રિય થાનું માન પ્રાપ્ત કરે છે આથી ખીજાઓ તેના વેણપગ નિશ્ચિતપણે વિશ્વાસ રાખી શકે છે ન્યાયી અને સત્ય કાર્યમા ખીજાઓથી બીજુ એ નમળા મનુષ્ય વક્ષાઈ છે આના પ્રકારની અશક્તિ આદર્શ વિદ્યાર્થીમા રૂપને પણ હોતી નથી તે દહ, સાહસિક ને સત ન છે તે સદા કાર્યકાળુ બારો તપાસીને વર્તે છે, ને ગમે તેવી વિષ્ટ, બાલ્ય પરિસ્થિતિમા છુપ્પ થયા વિના હિમાયમ પરંતની માફક સ્થિર ને અચળ ઉભો રહે છે એક બ્રહ્મચારીને યોગ્ય આત્મસયમની સૈદ્ધમ નિરીક્ષા કરીને મન, વાણી ને કર્મની તે ગુદિ જાળવે છે તેના શબ્દ સમ્રદમા દુર્ગુણને સદગ, પણ સ્થાન હોતું નથી તે સર્વ મનુષ્યને આદ્યતાર અને નેમનો મિત્ર હોય છે, તેથી તેમના દુર્ગુણો નષ્ટ કરવાને તેમને સદ્યુષ્ટુ જ્ઞાન તેમ જ ખીજે ઉપદેશ આપે છે ને તેમને સદ્યુષ્ટુને રસ્તે દોરવે છે

અત્યાર મુધીમા આદર્શ વિદ્યાર્થી પોતાનું કર્મવ્ય યથાસ્થિત સમજ પોતાના શુરુ પ્રત્યે કેવી રીતે વર્તે છે, શાળામા પોતાના સહાધ્યાયીઓ સાથે તેનું વર્તન કેવું હોય છે, પોતાના માગાપ અને ખીજા વડીનો સાથે પોતાના ધર્મ તે કેવી રીતે જાળવે છે, પોતાના ચારિત્ર્યનો વિકાસ તે કેવી રીતે કરે છે ને તેથી તેનું જીવન કેવી રીતે રચાય છે—એ બધુ આપણે જોયુ. અપળ, તેજસ્વી, વજ્રદેહી, સતત ઉદ્યોગશીલ, હરિચન્દ્ર જેવો સત્યનિષ્ઠ પૃથ્વી માતા સમાન સ્વૈયવાન્, ખડકની માફક અચળ, વિચાર ને કૃત્યથી પનિત્ર, ને મન અને શરીરથી બ્રહ્મચારી, એવો વિદ્યાર્થી આદર્શરૂપ ગણી શકાય છે તેનું અનુકરણ કરવાથી મતચારના ઝગણરૂપે વિકાસ થાય છે, ને તેથી એવો દેહ મહત્પ્રસાદરૂપ ઈ પડે છે આવા કૃપાણુમાત્રી આદર્શને, અનુસરતા આપણા ભારતની પ્રાચીન મદનાનો જીવોદ્ધાર થશે અને સરસ આપણે આપણા હિંદી પૂર્વ સ્વરૂપમા ઝળહળતું જોઈ શકીશું *

શ્રીયુત્તમ પી એમ સુબ્રમણ્ય આચરના મેક લેખનુ આધાર

આત્મા પરમાત્માની રૂપરેખા કેમ દોરી શકે ?

નેપક-ગ કગમજી ખગસેજી.

(ગા અ થી અમુમન)

હવે આપને એક મીઠા દર્શિમિન્દુમાં રિચાગ કરીને આપો એ 'મી' વધએ ન મી આપ્યા જાતી રહિત છે ત્રાઝ અમુક રીતે વર છે તેા પા ૧ અમુક આદૃતિના હોય કે પા ૧ની અવ અમુક જાનની, મરાગી કે ખગમગી હોય કે તેા માર અમુક જાનની હોય તેના કૃષ્ણ અમુક વાતાના અમુક ના, અમુક મુગના અને અમુક રાના હોય છે તેા આકૃષ્ણ અમુક જાનનું હોય છે અને તેા રાજગુણ અમુક વાતાના હોય છે અને અમુક અમુક જાનનું હોય છે અને આવી રીતે કેળવણીના આ ૧૧ મી રાજગુણી કેળવણીના આ ૧૧ ઉત્પત્તિ થાય છે જે અમુક રીતે ખાડી આપે છે કે જાડના નક ભાગ ઉપર થતી ક્રિયા અને નરેક ભાગની ક્રિયાશક્તિ તેા 'મી' આ રહે છે

એક મોટા જા તો નાનામાં નાના દોરોઆદી નીચે હોય અથવા ઘણી યુગ્મિયો તેો મહુજ નાનું જાડ-ખી ૧૧ રાજગુણી નાખ્યુ હોય, તો ને તે જાડી સવ સમિત તેમા સમાવેતી રેખાડે છે ત્રાઝ માત્ર ધરતીના આદોનન જ હોય, આ અગિનન રસાતુ ભાન આપના હોય, પ્રમાણના આદોનન આદૃતિ અને રગનુ ભાન આપના હોય, મુગધના અગિનન મુગ-ધનુ ભાન આપના હોય અને અમુક જાનના આદોનન અમુક જાનનું ભાન આપના હોય, તેના સર્વે અગિનનને, જેમ હવાના જલધાને ખુમ ૧મીને ખુમ નાની જગ્યામા પૂરી રામા આવે, તેમ એ નાનકડા મા ૧મી હોય અને તે કદ 'મી' હોય એમ આજો ધારીતુ જેમ અવગણિતમા એક શ્રેણીમા ધણી રકમો હોય છે અને રાજી રખત હમરો રકમોના તે શ્રેણીમા સમાવેશ થાય છે અને વગી કેટલીક શ્રેણીમા અમખ્ય રકમો સમાજ જાત છે, અને તેો સ રાગો માત્ર અમુક રકમ જ હોય છે, તેમ જુદી જુદી જાનના અને રાગિના અગિ-લોના સંલેપ પ મગ્ગાઓ 'મી' હોય તેમ આપણો ભાગ થાય છે ત્રાડો મોટો ભાગ ખીમાથી થાય છે હવે વારો કે રૂપીની સપાડી ઉપગતી રનરપતિ માન નાલ મી નાખીએ અને માન તે રનરપતિના 'મી' જ રહેવા નહીએ

હવે એમ ધારો કે એવા એક 'મી'ની આપણે રાખના 'મી' નજીએ કે જે ખીમા રૂપી માનની વનરપતિના 'મી' આવી જાય ખૂંતી ઉપર થતી સર્વે વનરપતિના અગિનન ને ખીમા હોય તો તે મી યોગ્ય રમાને અને યોગ્ય રીતે ગણના નેમાની જાતજાનની રનરપેશ વનરપતિ C II નિ જે એકુ રનરપતિ ખી આપણે નારીશુ

રે મનિજો તેના છેવટના અણુઓ હોય કે હાઈડ્રોજનને તેનું અણુ માનને તેનું અણુ, અને પેગીનમને તેનું આણુ આ મર્વે આણુ રનરપતિ હોય તેનું રહે છે જેમ તેનો નાથ

વશીમાં એવ મો કમ મો ન છે ત્રેક કમ અમુ-જ આદોનનો કો છે, બીજા કમના આદોનનો કમો નથી અમુ-૧ મા આદોન ૧ કરતો અણ-સમૂહ મોનું છે, અમુક હાની આદોનન કમો આ-અમુક-પુ છે અને અમુક હામાં આદોનન કમો અણ-સમૂહ રેગેનમ છે.

આપણે ૨૫૪ વનસુ કે ૭ સર્વ અણુઆ નો સરખા જ હતા—એક જ નાના અણુઓ વરતા હતા આ ના થયના કમા બુગી જત ॥ આદોનનો કો છે મૂળ આદોન—સમિતી તો ચાનુ જ છે તે સકેનના બીજા કમો તે ૧૧ 'પાતાના' નના આદોનનો કમો ગદે છે તરી જ રીત મગ રિમમ બી' તેની પોતાની સકેનમા રહે છે પણ તે બી રેન અને કાદમા ન માતા-વિનાસ પામના—જુ ૧ બુગી કમો ઉપન થાય છે, અને જે મને મવ મૃદુ ઉત્પ ૬ થા ૧ ઈ, વિનાસ પામે ૭ થો ન પામે છે

આપણે ૧૩ કે ૩ થન 'મસાગી' ભૂમિકામાં અમુખ 'સપાગી'—સપાટ-આકૃતિ થાય છે, અન મસાગી' તોગી'—ભૂમિકામાં આનતા જેમ અસખ્ય નાની મોગી લીટીઓ થાય છે, તેમ વિનાસ 'બી તન અસન ભૂમિકાઓમાંથી નીચલી એક ભૂમિકામાં ઉતરતા એ-બીના બી ન અસખ્ય બી થા જન રે તે ભૂમિકામાંની હજુ નીચલી ભૂમિકામાં આવતા બીજા અમુખ્ય બી થાય કે એમ જેમ જેમ વિનાસક્રમ વધતો જાય છે તેમ તેમ મૂળ વિનાસ બી-કારણાત્મિ-બુગી બુ ૧ ૩૫ ધારણ કરતા જાય છે તેમાનુ એક કપ મનુષ્ય-વનિત કે પરમાત્મા ને વિનાસ-સરકુનિનુ કાગણુ કે, એટલે 'અવ્યક્ત બી' કે તે જ્યારે પોતાની ભૂમિકા સિરાય માર પણ ઉતરતી ભૂમિકામાં રિકાસક્રમમાં મુચનાય કે સારે તે વાગ્મિરૂપ થાય છે તે યકિતરૂપ થયેલા પરમાત્મા પોતે જ ભૂમિકા પછી ભૂમિકા છોડી વિનાસક્રમ અનુભવીને જ્યારે તેની બહાન પહોંચે છે ત્યાર પોતાનુ મૂળ સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરે છે જે વ્યક્તિ સર્વે ભૂમિકામાં એકી વખતે વિનાસ બોગવે છે અને પોતાની મૂળ ભૂમિકામાં સ્થિર છે તે પરમાત્મા છે તે જ પરમાત્મા જ્યારે પોતાનુ સ્થાન—ભૂમિકા—છોડી બીજા ભૂમિકામાં વિનાસક્રમમાં ભટકે છે ત્યારે તે યકિતરૂપ થાય છે અથવા વ્યક્તિ કહેવાય છે

હવે આપણે પરમાત્મા 'વિનાસક્રમનુ કારણુ' છે તે મિકાનનો બાગીબંધી વિચાર રીતુ આ વિચાર કરવાને આપણે આધુનિક વિજ્ઞાનની મહત્તી જરૂર પડેલો સર્વે દરેક સો વ સે વ્યાસમાં આશરે દસ માર્ગ આજે થાય છે એમ ખગોળશાસ્ત્રીઓએ અનુક્રમ કહ્યું છે જે આપણે ભૂતકાનમાં મો નરસ પાછા જઈએ તો સૂચનો વ્યાસ દસ માઇન વધારે હશે, અને જે બીજા મો વગસ વધારે ભૂતકાનમાં જઈએ તો સૂચનો વ્યાસ બીજા દસ માઇન વધારે હશે આવી રીતે જે આપણે ભૂતકાનમાં નસારે અને વધારે આગળ ચા પો જઈએ તો ઠેરઠે સૂચનો વ્યાસ એટલો મોટો નિરુજે કે સર્વે પ્રહો તેના પેદામાં આવી જશે કાચ થાનુ ૬ એવી પણ વધારે દૈવ સિદ્ધાંત એમ જ છે કે સુચ એક રખતે પાનજામાં પાનજા રાધુતોજ્યતો હોય આ રાધુરિથિતિમાં ખરિજના મૂળતરો રૂપરણ પાગી બીજા અમુખ નરવો બની જન છે આ સ્થિતિનો આપણને વિચાર આવી શકે તેમ નથી આ

ઉપ-સાયુની વન્ના દનમા દનના વાનુ દા પ્રોજા ॥ કરના ૨૦૦ ૦૦૦ ૦૦૦ માં પાનગી છે ॥ ૩ આ ઉપ-સાયુનો ગોગો નેની ધરી ઉપર ક્યા ૨ તો જેમ જેમ તેની ગમી (Radiate) ઓગી થતી ગઈ તેમ તેમ ગે ગો ॥ ને અને ના ૩—Condensed—થને ગમે, અને નેનો ૪રી ઉપર ક્યાનો વેગ વલકો ગયો વેગ નના ધરીના કેડા ચપટા થના ગરા, અને વચવે ભાગ લાગે ને લાગે થતો ગયો ગોગામાથી ગમી ઓગી થના સગમે તે નાને થયો અને તેનો વેગ વધે વેગના વધનારી ચપટા થના ગોગાના વચના ભાગમાથી એ વીડી-ચક્ર-જેવા ભાગ જુ ૧ પ-એ, અને વધતા જતા ગગના વેગથી તે ચક્ર તુડી જઈ તેન અસખ્ય કડકા તે અસન ગોગાની આસપાસ ફરના ના ના આ ક પ નાના ગોગા દોનારી જુદા જુ ૧ ગે એક દારમા ફર છે તથા એ બીજા સાર અસદાર છે છેડે તે સરેને એ બીજે ગોગો થાય છે આ કડકાએ એકબીજા સાને ૪રી રખત મથકાવાથી ગમી ઉપન થઈ અને તે પાડો સાયુગોગા થના આ ગો ૧ ૪ સૂની આગવા ૧ કૃ છે તે હવે મલ્લ થયો

ઉપર પ્રમાણે આરે આ ઉત્પન્ન થના પદના જે મલ્લ થયો તે હૂમનો ફર તે પછી તેથી ઓગા ફરના એમ અનુભવે મલ્લ થના છે એમ ખોગગાજી બીજને છે જે ત સરે મલ્લો ગેગા કરીએ તે તેો ભોગ થોન જલથો મના માપના આશરે ૭૫૦ મા ભાગ જેટલો માન થાય છે ૪રીનુ ૭૦ મના કલો ૧ ૫૦૦ ૦૦૦ મા ભાગ છે જે સાયુગોગા મલ્લ થયો તેમાથી બીજા ગોગાએ ઉત્પન થઈ જકે, અને જે ગોગા ઉત્પન થાય છે તે 'ઉપનદ' અથવા ચદ્રમા છે આરી ગીતે મુદમડગની ઉત્પત્તિ દોનાનું ધારનામા આવે છે આ માન નમા જુદા જુદા મન પણ છે પણ આપણને તો ઉપરનો સિદ્ધાન્ત ૪ ઉપયોગી દોનારો આરે તે સ્વીકાર્યો છે જેમ સૂર્યમડગ ઉત્પન થકુ તેમ તેો લય પણ થવો જોએ લય થતા જે વાયુગોગા થયો તેમાથી ફરીથી એક મુદમડગ ઉત્પન થશે ખર, પણ પ્રથમના જેવું તો તહીં જ એ વળી કોઈ બીજા પ્રારનુ બારો આ નુ નૂર્ધમડગ જે બધાજે તેનો આધાર તે પહેલાની સુધમાળા ફેરી ગીતે નામ પામી નેની ઉપર ગણે છે નયમડગન બધારજુ-રથના-નો આધાર મુખ્યત્વે ફેરીને નીચેની ત્રણ માનતો ઉપર ન્દ છે

૧ ગોગાનો ધરી ઉપર ક્યાનો વેગ

૨ ગોગો કેટલી ઉતાવળથી દડા થતો જાય છે તથા આસપાસની જગામા પોનાની ગરમી કીરણરૂપે આપી દે છે

૩ તે ગોગાનો જલથો અને તેમા અગતા તારા વોરમા બદાગરી ફેરી રીતે વધારે થાય છે અને થતો જશે એક દિસમા આખા સત્તારજીયા ૨૦,૦૦૦,૦૦૦ ખરતા તારા દાખન થાય છે તેનુ આખા વપમા વજન ૫ ૧૦૦ ટન થાય છે આથી દિસની લગા વધતી જાય છે

૪ આપણી સુધમાળામા અસખ્ય મરના તારા દરેક વર્ષે પડે છે અને સૂર્યના કંમા અને વજનમા ફેરફાર ઉત્પન્ન કરે છે

૨ સૂર્યની ગરમી દરરોજ રાત અને દિવસ દીરણરૂપે આપણમા ફેલાય છે, એ
ફરેડ રવે વળી ગરમી ઓગી વાય છે ગરમી કેટલી ઓગી થાય છે તેના માપની પણ ગણતરી
કરવામાં આવી છે

૩ સૂર્યના ગોળાનું ૪૮ દિવસ ઓલુ થતા તે નાનો—Condensed—થાય છે, અને
૪૮ નાનું થતા તેનો ધરી ઉપર ફરવાનો વેગ મંડતો જાય છે

૪ હવે આપણી સૂર્યમાળા નય પામે છે એમ આપણે ધાગીશુ સૂર્યમા ૧૪૬ એક ગ્રહ ૫૫૬
૧૪૬૦ પણ કારણમર પડે છે, ધણી બીજાને ન્યાગ ૧૩૧ રીએ, એગી રીતે આડે મહો પડે છે.
મેહો સૂર્યમા ૫૫૬૧૧ થાયને થયા વેગથા તેની સાથે અચકચ છે અને તેથી કરીને ઘણી ગમી,
ઉપન થાય છે તથા વાયુ પણ મોટા જત્યામા થાય છે એમ કરતા સૂર્યના વાયુગોળો કયા
જોડણી મોટી જત્યા રોકને કે તેના ગોળાની અપાગી છેતવામા છે. ના મહત્તી હલતી જાત
પૂર્ણ ૧૪૬, ૫૫૬૧ જતા આ વાયુગોળો ટોડા પડેને જાએ, અને તેમાથી આપણે ઉપર કહી
ગયા તેમ એકે બીજી નવી અર્થમાળા થયે

આ સૂર્યમાળા અગાઉની અર્થમાળા જેવી જ હારી જોઇએ નહીં અને તેટલા જ મહો
૧૪૬૦ મોમા હોવા જોઈએ નહીં આ ૧૪૬૦ અર્થમાળાને ગમે તેટલા ગ્રહ થાય, ગમે તેટલા ઉપગ્રહ
૧૪૬૦ આ ૧૪૬૦ સૂર્યમાળા થયે, ગમે તેના વિકાસના રહ્યા અગત્યના કારણો આમની
સૂર્યમાળાની અર્થમાળા આવી ગયા છે ગત સૂર્યમાળાના નયને કમ નવી સૂર્યમાળાની રચનાને

૫ આપણે એક મારીએ—માન - પના રાતને— આપણી સૂર્યમાળા નવી થઈ લાય
૧૪૬૦ આ ૧૪૬૦ મોમા હોવા જોઈએ નહીં આ ૧૪૬૦ અર્થમાળાને ગમે તેટલા ગ્રહ થાય, ગમે તેટલા ઉપગ્રહ
૧૪૬૦ આ ૧૪૬૦ સૂર્યમાળા થયે, ગમે તેના વિકાસના રહ્યા અગત્યના કારણો આમની
સૂર્યમાળાની અર્થમાળા આવી ગયા છે ગત સૂર્યમાળાના નયને કમ નવી સૂર્યમાળાની રચનાને

૬ આપણે એક મારીએ—માન - પના રાતને— આપણી સૂર્યમાળા નવી થઈ લાય
૧૪૬૦ આ ૧૪૬૦ મોમા હોવા જોઈએ નહીં આ ૧૪૬૦ અર્થમાળાને ગમે તેટલા ગ્રહ થાય, ગમે તેટલા ઉપગ્રહ
૧૪૬૦ આ ૧૪૬૦ સૂર્યમાળા થયે, ગમે તેના વિકાસના રહ્યા અગત્યના કારણો આમની
સૂર્યમાળાની અર્થમાળા આવી ગયા છે ગત સૂર્યમાળાના નયને કમ નવી સૂર્યમાળાની રચનાને

૬ પાંચ મહો સુચમા પ તા જે કા મહો બાળી રહ્યા તેમાની અને તે એક પડી રો ધારો કે તે હોઈ અહ પડે છે

૭ ૭ મહો સુચમા પ તા બા હવે જે મહો બાળી રહ્યા તેમાથી પણ કા એ-અહ પડી શકે, ધારો કે તે સાતમા અહ પડે છે

૮ ઉપર પ્રમાણે માતે મહો સુચમા પ તા છેવટ રહેના આત્મા મહો તેમાં પડવું જોઈએ

૯ ઉપની હકીકત ઉપગ્રથી આપણે જોઈ જઈએ છીએ કે સુચમાના વર્ણો જુદી જુદી રીતે નવ પામી શકે છે આમ લય પામતી સૂચ માળાના નાયુજોગામાથી લે કેરી રીતે લય પામી છે તેના ઉપર નરી સૂચમાળાની ઉત્પત્તિનો આનાર ધણે ભાગે છે જે જગ બારીખથી જોઈશું નોં પચાસમી સૂચમાળા ધણે ભાગે કેરી રીતે લય પામને તેના ધણા કારણો આગળુપચામથી સૂચમાળા કેરી રીતે લય પામી અને પચાસમી સૂચમાળા ની રીતે હયાતીમાં આની તેમા સમા સુચ છે જે ખરું જોઈએ નો એકાદનમી સૂચમાળા ઉત્પત્તિ થરાતા કારણો તે ધણે ભાગે ગન પચાસ સૂચમાળાઓ કેરી રીતે હયાતીમાં આની અને લય પામી તેમા સમાઇ જાય છે સૂચમાળા ૧૦૦ નો વિકાસક્રમ ગન ૮૬ સૂચમાળાની ઉત્પત્તિ અને લય પુરેપુરી રીતે નમી કરને એક એ સૂચમાળા ધણે તેના વિકાસક્રમના સરકા જો સૂચમાળા ૧૦૦ ના વિકાસક્રમમા અને લયમા પૂરેપૂરા આની લય છે આ ઉપગ્રથી એમ સિદ્ધ થાય છે કે એક વ્યક્તિ જેમ જેમ તેની વિકાસક્રમમા આગળ વધે છે તેમ તેમ તેના પાઠના અવતારો અને રૂપો તેના લયિ થના વિકાસક્રમને સધારે ને સધારે નમી કરતા લય છે

સુચમાળા ૧૦૦ ૮૬ સૂચમાળાના વિકાસક્રમનું *efficient-કારક formal-રોપીક, material-ઉત્પાદન, અને final-અન્તિમ કારણ* છે આ ઉપગ્રથી ઉપગ્રથી અપદ્ધ મ દૂમ પડેને કે પરમાત્મા આ સંદિના *efficient-કારક formal-રોપીક, material-ઉત્પાદન, આે final-અન્તિમ કારણ* છે, અને મીજ નધા જુદી જુદી જાતના નાના અને મોટા કારણો તેમા સમાઈ જાય છે

સૂચમાળા ૧૦૦ નો વિચાર કરતા આપણને એમ માનમ પડેને કે એક સૂચમાળા તે મા અવતાર પુરા કરતા તેની નમી થેન અપૂર્ણતાએ પહોંચી છે એમ એમા વિકાસક્રમ સધાન છે, અને તે જ હેતુ છે આટલી નાન પ્યાનમાં મળી આપણે આગળ ચાલશું

હવે ધારો કે આ નામા દેખાની દરક મર્યામાળાઓ નવ પામી નાયુરૂપ જોળા નરીકે મહે ૬, અને તે આે વાયુજોગાઓ એક મધ્ય સૂચમા પડે છે આપણે ધારીએ છીએ કે હવે કોઇ પણ સુચમાળા બાકી રહી નથી નવ આ છેવટના વાયુજોગામા આતી પડી છે આ જોળા મહાક કા પાળ જડ નીજ નથી નવ તે પોતે છે આ સ્થિતિએ પહોંચેના વાયુજોગામા જે માગાઓ નાના મોગ અને નેક રીતે બિન બિન કારણોથી વિકાસ પામેન છે તે અને તે અવતા લય અને વિકાસના કારણો તેમા સમાઇ જાય છે આ જોળા પોતે આખી સંદિનું *efficient-કારક, formal-રોપીક, material-ઉત્પાદન, અને final-અન્તિમ કારણ* છે

સમાર પણ (નાટક) ૩ ૦-૧૨-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ સપની, મુબાઈ.

જનમાં, અથવા તો પદ્ધતિ દેખા જના તમે તેઓના એક ચર્ચિયા છો એમ ત્યાંના વતનીઓ ઉપર તમે હાથ પાડતા માંજો છો તેઓના રીતરિવાજ પણ તમે સીખો છો, અને તમારો જીવનમા મુદ્દો છે તે દેહ અને પ્રજ્ઞના કાયદો માન આપો છો અને તે જ્ઞાનના ભગ-૨ નાગને ગિના પ્રમાણ તત્ત્વ રહ્યો છે તે દેહનું સજ્જનધારણુ શીખો છો, તેમા ભાગ નેનારો યજ્ઞાસા ખો છો અને ભાગ પછાત્યો છે જેની સાથે તમે રહો છો તેના મુખે તમ કુખી રહો છો, અને તે હા કુખે કુખી થાઓ છો તમે તમારુ અને તે પ્રજ્ઞનુ દિન એક થો છો જેટલુ તે દેહની પ્રજ્ઞના નિતમા તમે નમારુ દિન સનાવો છો, જેટલુ તેની પ્રજ્ઞતા જાગી-થરાને તમે તત્ત્વ રહ્યા છો અને તેની પ્રજ્ઞતા જાગીરસને તમારી પ્રજ્ઞતા અને પ્રજ્ઞતા તમારુ મરે ખોરાને તત્ત્વ થાઓ છો, અને જેટલુ તેની ભાષા તેની રીત, તેની મીનભાત તેના નાત્રો, તેના સાહિત્ય, અને તેના નાયક અનેરો આપના નમે કમ છો, સીખો છો જાગીરો છો, બોલો છો અને મનન કરો તે તેજુ તમારુ જીવન તે પ્રજ્ઞના પ્રજ્ઞતા અકરુષ વાથ છે, અને જેને જેને આ એકરુષતા વલે છે તેને દરજ્જે તે પ્રજ્ઞનુ પ્રજ્ઞ તમારામા ઉતરે ક-જેવુ તમારુ રિવાજમા આયુ શુભા અને કાર્યમા આ એક પ્રજ્ઞ તમે જુલ પાડી રા રો નદા દેન જતા તે રાજીન પ્રજ્ઞતા તમારુ અક્ષિત પ્રજ્ઞતા પામો આ એક ઉત્તમ ગાંડી નમુને છે પણ આત્માઓએ તેઓના દેહની મરુ અથ પોતાનો ભાગ આપ્યા કે

હવે ધારા કે તમારો દેહ મુજરાન મા નથી, પણ મુજરાન દિન પછા છે દિનુરથાન પમુ છે, એગિઆખ ક પમ છે આખુ મિથિય મનનન છે હા આખી પ્રજી તમારો રાદે છે તો નમે શુ કરો ? તમારો પ્રેમ, તમારી ભક્તિ તમારી મેના, તમારુ સ્વાર્પણ માન મુજરાન વામને નદા, માન મુજરાન લોકો અને દિવ્યાન સામે નદા માન એગિઆખ અને મિથિય મનનન વામને હા, પણ સર્વજગત મા પ્રેમારો હવે ધારા કે એ તમારુ જગતમા ખીખ બના જગતનો અમાવેશ છે તો હવે તમારુ પ્રેમ, તમારી ભક્તિ, તમારી મના અને તમારુ સ્વાર્પણ તે મદાન જગત સામે પ્રેમ, અને તમે તેના પ્રજ્ઞ સાથે તમારુ પ્રજ્ઞ એકરુષ ક રાને તત્ત્વ રહ્યો તેના રિકાસ કાયદો અભ્યાસ કરો, અને તે તમારુ પ્રજ્ઞમા, ઉત્તરો સજ્જ નાદોન જગતના આર પાય જ પ્રજ્ઞન છે

૧. જેમ પ્રેમી માન પોતાના આન મુખી રહે તેમા, અને પિતા પોતાના બારકો પોતાનાથી પણ વધારે કીર્તિમાન થાર તેમા આ વખતે તેથી પ્રજ્ઞતા પામનામા જેમ આનદ રો છે તેમ પરમાત્મા તેના મારક આત્માઓ તેના પરમ મુખો પાને અને પદારો એક દેનુથી પોતાનું સર્વરુ જગ, જ્ઞાન અને પ્રેમ તેઓને તે દરજ્જ દેનામા સપરે છે આ પોતાના પરમ આન નો મો આખી રિકાસ પામના જગતમા તેનુ મના પ્રજ્ઞતા રહ્યો તે સાનિથી, ધીરજથી મુખતા યુગ સુધી જગતો તેના થઈ પોતાનુ જ્ઞાન પોતાના આનમાને તેઓના પ્રજ્ઞા ઉત્તમ આ દરજ્જ દેનામા માં છે

૨. રેક મનુષ્ય-અક્ષિ રિકાસક્રમ નીમત્ત લીને છુ? છુ? પ્રથમ છે ગર્જકાન નેને પ્રથમ થિયે દની તે પ્રથમ થિયે ખીટ અક્ષિ છે, અને પોને ખીટ પ્રથમ થિયે છે રેક પક્ષિ રિકાસ-

ક્રમને પગથિયે પગથિયે આગળ નધે છે કેટનાક આગળ, કેટનાક વધારે આગળ, ઘણા વચમાં, કેટનાક પડારો, અને કેટનાક હજી વધાર પડારો, પણ મને એક એમી પિતાના સમભાતી બાનકા, બધા લુપ્ત લુપ્ત અન્યાસમા અને લુપ્ત લુપ્ત ધોગ્યમા લુપ્ત બુદ્ધિ સ્થાને છે.

૩ પ્રાણી, વાગ્ધતિ અને મરે વ્યક્તિ વિકાસક્રમમા ગુચ્છાયતી છે, વિકાસક્રમના અસાદમા પહે છે, અને વિકાસના મોજામા ઝૂકે છે.

૪ સર્વે મનુષ્ય પ્રાણી અને વનસ્પતિ વિકાસના દોરમાથી પસાર થાને આજે કે મુજો પછી પરમાત્મપદે પહોચવાના છે.

૫ સ્વયં જુદે જુદે સ્થળે ઉભી થયેલી વ્યક્તિ એક જ પિતાના પુત્ર છે પિતાના મહીમામા પુત્રાનો મહીમા અમજવાનો છે જેટલો બાનુભાવ નધે તેટલો પિતૃભાવ વધારે જેટલો જાતૃભાવનો અમાર તેટલો પિતૃભાવનો અમાર અમજવો જેટલે અને જાતૃભાવનું કનકુ કોટ, તેમને અમે નેમા પ્રભુભાવ વધારે દોષ કે તમાગ પ્રભુભાવની કોમીમાં જેટલો જાતૃભાવ ઓઠો, તેટલો તમારા જીવનમા પિતૃભાવ-પરમાત્મભાવ-ઓઠો સર્વ વ્યક્તિ બાનુભાવમા મારીને જાતૃભાવ સપૂર્ણ થના પિતૃભાવ-પરમાત્મભાવ-સપૂર્ણ થાય છે બાનુભાવમા નાધપણે સ્થિતિનો વિચાર લાગે જોએ નહીં મગીમાઈ, તરગરી, નાની, અંચાની, ગાઝ, ગાઝ, મુનસૂન, કાપા, ઉપયોગી અને નિરપેયો. ' પેના કેલ પલ વિચાર કાઈ, વ્યક્તિનો જાતૃભાવની ગણનામા ન-એ જાનના જોએ નહીં માત્ર બનુભાવે જાતૃભાવ જ રકમી ગણવો. જોએ જોએ સરીગની રચનામા કાપ, કાપ, હોજગી આનરકા, મગજ અને જ્ઞાનનુ પ્રગેરે, મન જુદા જુદા ભાગે છે, અને તે સર્વનો જાતૃભાવ થના એક શરીર ઉત્પન્ન થાય છે, તેમ જ પિતૃભાવ સપૂર્ણ સ્થિતિએ ઉદ્દલનવાને મરે વ્યક્તિ જાતૃભાવમા આવી જતી-સમાઈ જતી જોએ જાતૃભાવ ઉદ્દલનવામ દરેક વ્યક્તિએ જાતૃમા પિતૃભાવ જોાને છે, પિતૃભાવે જાતૃભાવ, જાતૃભાવે પિતૃભાવ.

सर्वभूतस्थित यो मा भजत्येकतमाम्बितः ।

सर्वथा वर्तमानोऽपि स योगी मयि वर्तते ॥

હવે આ જગત્જીવનમા આપણે આપણું જીવન જેમનું એટલું મગીએ તેટલું આપણું જીવન પરમાત્માના જીવન નજરિંડે છે તે પરમાત્માનો કારો, કનક અને આજે જેટલું આપણે આપણું જીવનમા ઉતારીએ, અમાનીએ, તેટલું આપણું જીવન તે, પરમાત્માના જીવન નજરિંડે નાય છે વિકાસક્રમના કાનુની અણીએ આ મરે વિનાસ તેની ધન્યતા આની. કે એ અનુભવી જેટલે દરજ્જે આપણા મરે કર્મો, સર્વ વચનો, અને સર્વ કનકાઓ તે વિનાસને અનંતર છે 'તેટલે' દરજ્જે આપણે તે પરમાત્માના જીવન નજરિંડે લીએ જેટલે 'દરજ્જે' માતા પોતાના જાનકના હ અને પોતાનું દુષ્કાર કરી માને છે અને જેમ તેના જ્ઞાનને મા પોતાનો જાનક-માની લ છે તેમ જે હ તે જાનકના આત્મા, ભાષ, જાતેન, અને મિત્ર તરીકે તે જાનકનો દુષ્કાર માત્ર પોતાનું દુષ્કાર માની લઈ, અને તેના

લોડ એસ્ટ દિલ્હી પુનઃપ્રતિ ઉપદેશ ૨ ૧-૪-૦ એન એમ વિપાકી એનકાક પત્ની, મુનાઇ.

આત્મ-ને મોરો પોતાનો આત્મ- કરી માનુ, તો તેટલે વળગે છે તે માતાના જનન નજરિક
 દુઃખે કાળગ્રી, જે ભોગથી, જે પ્રેમથી, જે મતથી, અને જે ધીરજથી પરમાત્મા -રેક
 વ્યક્તિને પરમધામ તરફ પહોંચાડવાને પગથિયે પગથિયે યુગોના યુગો સુધી ગેરે છે તેગલા
 પ્રેમથી નહીં, પણ તમામથી જની શકે તેવી કાળગ્રી, ભોગથી, પ્રેમથી, ખનથી, અને
 ધીરજથી બીજી વ્યક્તિને જે તમે તેમ રોગે તો નેહલે દરજ્જે તમે પરમાત્માના જનનની
 નજરિક છે. અનુભવજન સાથે એકત્રતા તે પરમાત્માના જનન સાથે એકત્રતા છે જેટલી
 આત્મ અને વનગપતિના જનન સાથે એકત્રતા, તેટલી પરમાત્માના જનન સાથે એકત્રતા અને
 આત્મા જગતની સર્વે વ્યક્તિઓ સાથે જેટલી એકત્રતા, તેટલી તે જગતના પરમાત્માના જનન
 સાથે એકત્રતા થાય છે.

પરમાત્માના જનનનો કાયદો તે જ તે વ્યક્તિના જનનનો કાયદો થયે તે જ જનન માન
 પરમાત્માના કાયદાનું કર્મનું, જનનનું હથિયાર થયે, બીજાના મુખમા જ પોતાનું સુખ જોરો,
 નીળતા દુઃખમા તે પોતાને દુઃખી ગણુગે બીજાની અજાનતાને તે પોતાની અજાનતા હાથ
 નેન મળી બીજાને નાની મનાયગે, અને પોતાના જનનનું સાચક માત્ર બીજાના સુખનું ખતો
 અજાનતા ગણુગે આવી જનન ક્રમે ક્રમે પરમાત્માના જનન નજરિક જતા તે પરમાત્મા મનને
 માનસિક ક પનાથી બને તમે તમારૂં શરીર અવેશ જટનું મોટું ધારો માસિક
 ક પનાથી બને તમે તમારો જનન-નિદ્રાસ સર્ગમા જેટલો ધારો માનસિક ક પનાથી
 તમે તમારી એનનામા સવ જગતને બને સમાવી દો, માનસિક ક પનાથી તમાગ વેગે
 અને તમે જગતના વેગ સાથે મેળવી દો. પણ જ્યાં સુધી તમારૂં જનન પ્રવૃત્તા જનનો
 અનુકરણે નહીં જ્યાં સુધી તમારો જનનો કાયદો પ્રવૃત્તા જનનનો કાયદો થયે નહીં, જ્યાં
 સુધી તમારૂં જનન પ્રવૃત્તા જનનને તમે અપણુ કરો નહીં જ્યાં સુધી તમે તમારી
 પાત્તપાસ નેક નકિન પ્રવૃ છે પરમાત્મા છે એમ અનુભવતો નહીં અને નર્મશે નહીં,
 આ સુધી તમારૂં જનન એ વ્યક્તિ-જનન છે, અને પરમાત્માનું જનન નથી પોતાની ગાયકી
 મારી નાખનાર જગતના તમા જે પરમાત્મા છે તે જ પરમાત્મા પોતાની ગાયકી થયેના
 અપમાન માટે પોતાનું સ્વરૂપ ગુમાવવાના હ વમા પણ રમે છે જે પરમાત્મા અવદેશના
 અવમા તે જ પરમાત્મા જનન થના પ્રાણીના હ વમા પણ છે તમાગ મેદાનપણે આન
 નાથી ક્યારાને મળી જની કાઢીના હ વમા જે પરમાત્મા છે તે જ પરમાત્મા તમારા હૃદયમા
 પણ છે, તે જ પરમાત્મા તમાગ દેશ-મકન મેનડના હૃદયમા પણ છે, અને તે જ પરમાત્મા
 તમારી પ્રિય માતૃમૃગિના ગ્લક સપિના હૃદયમા પણ છે એમ જેમ આ નસ તમારા જનનમા
 ઉતરતો જગે, તેમ તેમ તમારૂં જનન જાણુ થનું જગે, અને પરમાત્માના જનન નજરિક
 જગે જે વ્યક્તિ માત્ર લોક-મનમા, દેશ-મકનમા, અને દુખીના દુખ ઓગ કરામા,
 પરમાત્માને પોતાનો સાથી ગણી, દુઃખની લાઘવણુ આશાસિવાય, પૂજમે તેવી મુકેલીમા અને
 મમે તેટલા દુઃખમાં, કાષ્ટ પણ મળેના આજા મિરા અથરા સર્વે સ્વન કરીને, પોતાના

સા કૃત્ય પરમાત્માને અપણ દરે છે, તે જીવન પરમાત્માના છતાં ન જાણે છે, તે જ અધિક્ષિ થોતા ના જીવનમા પરમાત્મા પી કપડેલા દોર છે તે જ વ્યક્તિ પરમાત્માને જોળખે છે, અ તે જ પરમાત્મા છે

શિક્ષકને પ્રશ્ન.

વંખક-૩ નિપતિતમ ઉચ્ચમા પદ્યા, બી એ.

૧ નમના માળકા પી સન્મુખ ઉભા રહેના, નોંધે માળકાના હૃદયમા તમે પ્રભુન દર્શન કે છે ?

૨ નર્મમા માળકાને ગિલાળ આપતા, દેવસેવાના કર્મની વાતની અનુભવો છો ?

૩ તમારા હાથ નીચે લણતા માળકાના જીવનની જવાબદારી તમારે હિરે ધારી લીધી છે

૪ માળકાના માન મન કેળવવા કરતા, નીતિ અને તન કેળવવા તમે વિશેષ સદ આપો છો ?

૫ તમારા હાથ નીચે શિક્ષણ લેના માળકાને, આચાર, સ્વાભિમાન, સંદેહમેવા, અ આત્મોત્તરિના ઉદાર પાક લણવો છે ?

૬ પોતાના જ જ્ઞાનનો લગ્ન જોનાના કરતા, માળકાને જોષએ તેડ્યુ, અને યોગકાર્ય સરળતાથી આજ ચલ રહે તેવુ જ્ઞાન આપવા પ્રયત્ન કરો છો ?

૭ અધિકારી વર્ગના આચારપત્રથી તમે શાળાઓમા જે કામ કરો છો, તેના કામો તમે સ્વયંબુ પ્રે લાથી જ કરવા યોગ્ય ગણવા કે, -અ ? ક્રમશઃ સંખ્યાયે દાખરી છે ?

૮ તમારા વિદ્યાર્થીઓને તમે અન કરણથી આહો છો ? તેમને આચાર હૃદયથી કેળવવા તમે પ્રયાસ કરો છો ?

૯ સાચા શિક્ષક તમિંકે તમે તમારે જીવન સફળથી, અનુકરણીય, અતીતપત્રી મતા પ્રુ છે

૧૦ જ્ઞાન જેવા પરિન અને દુર્બલ ધનની ગેરસહેવ થી તમારા જીવનની સફળતા તમે માનો છો ?

૧૧ વસુદેવ કુટુંબસ્વમ્ ની દિવ્ય લાગણી તમે અનુભવી છે ?

અ. અગિયારે અંગેના ઉત્તરો જે શિક્ષકો દ્વારાના પોતાના અત કરણને આધારી રહે છે તેઓ જ બીજી વક્ષાએ પહેલથી રહે છે, અને તેઓ જ શિક્ષકની સાચી સેવા બનતી રોકે છે કર્મચરણલતા એ શિક્ષકના જીવનમા મુખ્ય ગુણ હોવો જોષએ માતા, પિતા, અને પ્રધર્મન સાથે શિક્ષકનુ રચાન નિર્મિત થયેલુ કે દુનિયાની મહાન વ્યક્તિઓના તરીરો જન્મ માતા પિતાથી થાય છે, પણ તે વ્યક્તિઓના જન્મન જીવનનો જન્મ શિક્ષકથી થાય છે રાગીર કરતા અ જન્મન જીવન દીર્ઘાયુથી રોષ કે આ તારણથી જ વિવિધ સ્થાન ઉચુ નિર્મિત થયેલુ છે શિક્ષકને ધર્મ પવિત્ર છે એમ ધ્યાનમા રાખી નર્મન ચનાનના દિવક ઉપરના પ્રયોગનું ગૌરવ જાણી સહે

મુબર્ક,

તા ૨૬-૩-૧૯૧૬

ડૉ. બૂકર ટી વૉશિંગ્ટનના શિક્ષણ વિષયક વિચાર

લેખક - રા. જયન્ત.

કોઈ પણ નીતિનું સાત્ત્વિક જ્ઞાનિન એ પ્રિયે સમજ દોષ છે (મુનામગીનીમાની મુક્તિ
અથવા અમેરિકન નીચે ધણા અને નીતિ છે તેથી પોતાના જીવનને તેમનો નીતિ ગણુ
૭) એ નીતિ એવી છે કે, અન્ય પેકોને કદી કદી તેમની પાંખના જેમ પ્રતિબંધ નીતિ
છે તેમ નીતિનું જ્ઞાનિને પર પગથી કદ નિષિધ થવાની નીતિ કોઈ નથી દાખવા તરીકે
શિક્ષણની માનવમા દક્ષિણના નીતિની આજ પગ પરા આપતી નથી મળે ? કદાચ જેવી
આજ પણ પર પરા તેમને માટે નીતિ પસંદ પડે તો છેવટની મુશ્કેલી નિર્ણયપૂર્ણતા નીકળ
જરી તે આશ્ચર્યમાં મુક્તિની આશાની રીતિના પેકો પૂર્ણ છુટ છે તે પસંદ થતા પર પરાથી
અમે મદદ નથી અને નીતિ તથા સારી રહિતિ સહજતા પાળવા તો હતા નાકે શિક્ષણ
સ્વિયપક ખરામ રૂઢી છોડી દેવાનું પ્રિયે કાળ નીતિ

ન હી સિદ્ધાંતનો અભ્યાસ કર્યો નથી એ માટે અને પોતાને ભાગલામાં જ
અમળુ છું તે મેં તે શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કર્યો હોત તો અષ્ટપદ વાત રી રીતે રાશ કરના
પહેલા પાઠવી પગ પગનો વિચાર કરવાની અને ધર પડી હોત અને તેમાં મારો એટલો સમય
જયો હોત કે, માગથી કર્ષણ ન થઈ ગઈ હોત પરંતુ મારી હાલની ઘિનિમાં એવડ નાન
પૂરે અષ્ટપદ કરી છે કે નહિ, તેનો વિચાર ન કરતા આપ મહીએ તે તે આસ્થા-દાયનો વિના-
સકાર્યે તે માટે આજળ મગસુ ભગવાને કે પૂજ્ય રીતે છુટે છું

પુસ્તક મદારના એવા નિકટ પ્રાપ્ત થાયે પ્રસંગ પડતા પુસ્તકો જ્ઞાન ધરાવનાર માણસની
 ની સ્થિતિ ધ્યાન છે તે મગનર અમળના તે માટે હાજરના એ-સુધાન ઐશ્વર્યવેદનો નાખને
 આતુ છુ એ ગદ્ય કેટલાક વર્ષ પૂર્વ દરેકનીમા શિક્ષક હતા તેમને શિક્ષક તરીકેનો અનુભવ
 વણો જ વાંડો હતો પશુ નામ-પાઠશાળા જીવનમા તેમણે અધ્યાપનશાસ્ત્રનો વિરોધ અભ્યાસ
 કર્યો હતો એ નિષ્ણાનો લીરો જ ખાસ કરી તેમને દરેકનીમા અધ્યાપનશાસ્ત્રના શિક્ષક ની
 જગ્યા આપનામા આવી હતી એ શિક્ષક ખાત્યા તે પછીના અમો અધ્યાપનશાસ્ત્રનુ મોટુ જ
 જ્ઞાન હતુ એમ કીધુ તો ચાનન તેમણે અમને તે જ્ઞાન આપનાનો આરભ કર્યો કામેનિયસે
 રૂમો, પેરગોનોઈ અને ખીજા શિષ્યશાસ્ત્રનો વિ. અમોનો ધારી માહિતી આપી તેમણે
 આપેની માહિતી અનિ મોગજલ હતી એમા કુર્સિયન નથી, પા. મુખ્ય દુકલ એ હતી કે

१. वसुन्त सिंहाभाषिण (१५ २-१९७१)

२ क्र. ५ शि. कलशासन ज्ञान ग्रंथकार (१७१२-१७७८) लिखित दि. १ सप्तम एमालो नामने.
ज्योतिषा ग्रंथ ग्रंथकार ज्योतिष

૩ સમીક્ષા સિવાલગાયત્રી (૧૯૪૬-૧૯૮૭) તાના એમીલી અને વાલ્તરથી એમને ત્રણ બાળક
પુત્રો અને બે દીકરીઓ મળી બેનનાં ચાર બાળકો રિચાર્ડ, ડેવિડ, માર્ક અને પુલ્કા ઉપર છે.

કચ્છી : હોમમ ! નવ પાસકમ ૩૦-૧૨-૦ એન એન તિલાની એ ક પત્રી, મુખાબ

લાગ્યા અને મુવાસિદ ધાસ ઉપર નાચતા કુવા વાગ્યા સાગાનો ઓગાનો રૂપ અને ૧૮ કનાક કયા બો આ મંત્રની વાત આ ૨ તે સનનો ઉત્પાદ જેઠ માગમા પા તે પન આ યા બો થોડી જ મિનિટમા ૫ પલુ તેમની પાગ દેહના નાગો તથા શુ ની હાથ ધરે સેવન કરના વાગ્યો.

બુદ્ધને અને સાગાને છોડી બહાર ગયા ૧ થોડો રખત થયો નહિ તેનામા સાગામા પોતાનો અધ્યાસ કરનામા અત્યત મ્મ રહેનારો એ- છો-રો પ્રે- પ્ર રત્તી ગો- મ મીના આગેવાન બન્યો તેના નેતાપણુ નીચે અમે સહેન ક તા જના હુના તે રમીયાન રનામા અનેક બેટો, બુરિરો દ્વિપકપો, ઉપસાગરો અને સગરો જણાના પ્રનાદ મોટો હોત તો મોટા મોટા વહારોનો આ બેગ અને ઉપસાગરોમા આન મળ્યો હોત એમ પણ કદવાક નિવાર્થાઓએ જણાવ્યુ થોડા જ વખતમા પ્રત્ય વિદ્યાર્થ જમી ૧ બો પાળી ૧ સાભાનિક ભાગ દેખાડનામા લીન થઈ ગયા ત્યાં પડી કેટલી નાગે અમે બાજ તથા ત્રાડની જાનના હુક ૧ મેળવી પ્રનાદમા છોયા આ ૧ તે જગત્તા એક ભાગમાથી બી-૧ ભાગમા માન ૧૧ જનાર લાનનાર મોગી આગપોટો છે એરી ક પના ૨ સપાટ પ્રદેસપર પ્રનાદ કેરી રીતે વહી ગય છે, પ્રનાદ સામે નીચે નહી જતા નાગી અને રેતીના કણથી ભા ૧ બો બહાર કેરી રીતે તૈયાં થય છે તે અમે ગગપર ત્રેયુ આ ૧ ૧ પડી અમે વાતપનિક રાહોગતી સ્થાપના કરી અને મોટા મોગ વાતખાના કુવા માટે જનતકિન (ઉચેથી નીચે પ તા જન નનાદ) ની ગોષ્ઠ શરૂ કરી હુકા રખતમા ૪ અમે નિવામના પાંચ બે ૧થુપમે ૧૩ કર્યા અને તવી પદ્ધતિથી બોગોળુ અખનન કરવા વાગ્યા, એ તરત જ મારા નક્ષમા આવ્યુ આ વખતે અમને અમારા અધ્યપનમા ખરો આન બો પ્રિયાર મના, અને મો તો એકુ લાગે છે ૨ શિગડ તથા વિદ્યાર્થ આટના અમયમાં ધાગી બોગળ મીખ્યા નિ ૧ાગમ એટલા સમયમા એટલુ તેઓ કદીએ લીખી લાખ્યા ન હોત

પુરત-દ્વા ૧ અગાસ અને પુત- ગહિત શુ વસ્તુનો જ અધ્યાસ એ બેમા રહનો ખરે ભે- આ વખત પહની જ નાગ મારા લક્ષમાં આ થો શિશુમા થલા નિસ હુની નિશર્વી- એને બુગોળુ જે માન થયુ હોત તે કરતા પૂનીના આભાનિ- ભાગ સમધી કેની વિશેષ અને પ્રપ્ટ કપતા તેઓ આ રખમા મેળવી શક્યા ખરી મીને જોના બુરિ- ઉપસાગર, પ્રનાદ ગમ, મ્યગ અને નાખ્યા તેઓ નીખ્યા ૧૬ પલુ એથી ૧૩ માત્રની માન કરીએ તો, બુરિર બેટ અને દ્વિપકપની ચામ્ય રખના કરતા તેઓ નીખ્યા આ પડી ૨૧એ જમી ૬ બો પાળીના ભાગ બોગખનામા તેમો ૧૨૨૫ પડી ૧વી અને એ ભાગ બોગખનામા પ્રસાર ગાવના તેઓ એ કામ રજા મગ અને આનદથી મના

શિશુ 'તરી' મો મોના આ અનુભવ ૧ કદીપાકુ બો ૧થી પ્રનાદ વસ્તુન નિરીવાપુ રૂપકરણ અને તુલના માં વિદ્યાર્થાએને તમાર ક સા શાગામા મો વાના પુરતમા લીખેની માત્રો ઉપરો ૧ કરતા તેમો નીખાપુ નથા યોગ નિરીલગ

અને રાત્રી નિશા કરી વ્યવહારના સમયે એ વસ્તુ આવે થોડું વ્યવહાર કરવાને તેમને અમરે મનાવવાનું કાંઈ કેમ મળે છે, વિગેરે સિવાયના મનમાં દયાનાની કાંઈપણ તકરારની અવધામાં લાગે નહીં એ વ્યવહારના દીની નવી

કેટલાં નિયમો રહેલીના એક નવીન મિત્રકનો નમ્ર બેના ગયેલા શિષ્ય વળતમા નીખવાના ના તે શિષ્યકનો આગ્રહ હતો કે, પ્રત્યેક વિદ્યાર્થીએ વર્તનમાપના કાલેકો મેં કર્યા અને મેં ગયેલાં કાલે, વાલ, એક, નીન, પીટ કરાટમ, આસ, પાંડ નગેરનાં કાલેકો વિદ્યાર્થીઓ ગીતના મુગ્ધ ગોખના હતા કેટલીક મિનિટ મુની હું આ પ્રદાર જોઈ રહ્યો પણ મારા મનમાં એ મુની નિશા આવ્યો અને એ વગેરે મને સાપના મે તે સિત્ત હને હતું મ પ્રથમ પ્રત્યેક આ વગેરે ઓરડા કાલેકો કહી માથે છે કાલેકો પલ કિત્ત આથો નહિ કરે પ્રત્યેક રથો પડી પ્રત્યેક જમીનનો એક એક પ્રત્યેક માપી નયો છે, એક મીન પાણી ભરી જોયું છે, એક પાણી એક જોયું નજન કરી જોયું છે નગેર પ્રત્યેક કરતા કાલેકો પોતાનો હાથ ઉઠો કર્યો નહિ આથી થોડા નિસ આ વગેરે થયાનીસ, એમ મે નિશકને જણાવ્યું અકાસીયુ પુર થતા પટેનાં પ્રત્યેક વિદ્યાર્થી પાસે એક આકાશી કે બીનુ એકાદ માથે આવે ગાખવાનું હસ્યું મારી દેખરેખ નીચે વિદ્યાર્થીઓએ નગેરો જોડો માપી જોયો અને તેની દીરાને નગામા કેને ખરચ થશે તેનો અંતર્યો થોડા પડી ખેનગમા એક બાજુએ વિદ્યાર્થીઓ રતાણુ વાનતા હતા તે તરફ અમે ગયા તરત જ ગનાગુતા વાવેન નાળી એક એક જમીન માપી આ એકરમા કેટલા નયલ ગનાગુ થશે, તેનો શો ખરચ આનશે અને કેટલો લાભ થશે તેનો હિસાબ કર્યો એ જ અનુક્રિયામા એક નિસ હું વિદ્યાર્થીઓને જોજનનદમા લઈ ગયો ન્યા તેમજ પ્રથમ સાકરનું નજન કરી જોયું વ્યવસ્થાપક નગદ્ધી કેટલી સાકર વાપરનામાં આવે છે તે વિધેના ધણા અનુભવ આકાશ મેળાના પડી પ્રત્યેક વિદ્યાર્થીને કેટલી માકર જોઈએ છે તે જોયું પુન ખેનરમા જઈ એક જમીન કુકર તોળી જોયું અને તે દિનસે અનમામામાં કુકરના મામ ની નીમત હતી તેની નપામ વિદ્યાર્થીઓપામે જ કરાવી એક કાપનિક કુકરની કીવા નીકાગોના કુકરની દિ પાજ તેમજે જાતે તોયેના કુકરની ટરકીના જાનરમા ની નીમત આવશે તે મે તેમની પામે જોડાવ્યું આ સર હિસાબ કરવામાં ધણે જખત ગયો પણ તેનાથી રજો જ કાર્યદા થશે એમ મને લાગે છે તે ઉપરાત તેમા મને અમન પડે આ સાથે સાથે વિદ્યાર્થીઓ પાંડ તેમા ધણે જ આનંદ મળ્યો સ્વાભાવિક રીતે જ તે શિક્ષક જાગૃત થશે અમે ની પણ ન બનાય તેનો પા નીચે

હાલમા પાંડામા (પુત્રી વિદ્યાના) વગના સર્વ શિક્ષકોને, હિસોગધનામા વર્ગના વિદ્યાર્થીઓ જે હોનો કરે છે તેનો નાગપૂર્વક અગ્વાસ કરવો પડે છે નાખના તરીકે, ઘણા ખડ દરજેજ એકાદ ગણિતનો નમ્ર શિક્ષકની દેખરેખ નીચે એકાદ સ્વિત્પચાળામા, ડેરીમા કીન ખેનગમા ગણિતનો પ્રત્યેક દરજેજો પ્રથમ જોના જાય છે મગીસ વર્ગના વિદ્યાર્થી

એવે એમના પુરુષોની જૂની જોડા માટે કિસ સગ્યાની એકા ગિત્પરાગાના પ્રયોગ
 તિરીગણ કરતા માટે ખામ મોકલવામા આવે છે અને તાના અન્ય વિવાર્ધાઓના વાનો માટે
 તેજરા કે પ્રયોગી રાખી જાણતા તેમને કદાચામાં આવે છે આ માનના ગીર્વામાં જાણીને
 વર્તનની બાબત નરક હિં પછી તેમા કરતા વિધાન રાખ અને તાગર છે કે નહિ એ ત ક
 વિશેષ વલ આપવામા આવે છે, જે વાનો વિ. મીના કેટલા વિવાર્ધાઓને સ્વદાનિક સમય
 પાય છે એ વાતો અમ તો જ એ ગીર્વા લખ છે આરી તેમા કરતા વિધાન અગત્ય દોનુ
 નથી તે રાખના કા પિછુ જાણુ જ વિવાર્ધા ઉમે થ, ગીમ ગી મન ભરેલી દનીમ
 અધાર છે રીપોર્ટ તૈપાગ નાર વિવાર્ધાને પોતે પ્રત્ય ખામન વિ. વો છે તેના ખ્યાનદેવ
 છે અને તેથી તે પોતાની જાસમદારી અમગ ગીર્વામાં દનીમન મુક છે એકાદ અનુપ્રદ
 પુનઃકની નાન કે સાબરેની માહિતી એકદ કરી ગીપાટ નખનાર વિવાર્ધાને એરી જસગ તી
 કદી પાણુ જાણાય નહિ એ સ્પષ્ટ છે

પુનઃક કરતા વસ્તુઓનો અભ્યાસ કરવો એ જ મદદરતુ છે એમ મ્હ નેમ્થા મિક
 વર્તુ છે, તેથી દનિદાન, સાહિત્ય કે અથ રનિતકનારો ગાણ મણુ છુ એમ મ્હ એ અમજુ
 નહિ, તથાપિ મને એવુ ના છે કે, યુવાન અપુત્રો પોતાની જોનગમની રાતુવિશેની યોમ્ય
 અને વિનિ ડરપા એવો નાન મેળવે એ ધણ મદદરતુ કે જાલ એ નાનતા યોગથી
 તે પોતા પા વાનહારિક નાન વગરની કુળી નાનેતુ તોન અને વિનગણુ તી રાકે છે તમ્મ
 આજન વગરના મનુ રો, અગિરિન અમ્યવેશ અને શુભ રાનો વિશેના સનક મોદ પાય છે
 એમ જણાય છે

નીમ્થો મેગિને સાત અ મયા પરી આગમમા તિણુ એ એક અગમ રતુ દની
 સાળામા જનારા બાગેકની મહત્વાનુદામા એટલુ જ હતુ કે રીખરવામા આવેલી નરીન
 અગે વિનમજ નાનોથી ધરના વુદ માણતોને ખાનદમય અને આગવનકિન કરતા માટે પારુ
 થેગ આરતુ માનાપિનાને હિ સમ નતી પ ની બાસમા મોડા સગ્ગ બાનના આરખા
 કે અરસા વિનમજ અને શુન નિપિમા લખાયના પુનઃકા મા શો રાક્ય રાચના આનના જ
 તેમને અભિ અભિમાન અને આનન્દ થતા આશા વિગ વિપતિ રથે રાન ગુર અને અગે
 હિક ગિધિમા ગખવાના મોહને શાશ અને શિક્ષ ને. થઈ પા છે નન અગમજો
 તેમજ વિવાર્ધાઓના મનમા એવો બાન ડરપન રો છે શિ છુતી રિમિટ પદ્ધતિનાથી અગે
 સગ્યામાથી નીમ્થેના માગઃ માળગીઓ નો અવ રેકેને નામ્ય એરા એક શ્રમતાની
 દિક્ષા મને છે એના નેરી જ મીગ એક પના ને રતા પ્રેમ નામુમ વિ. પુતા ખાસ
 સ્વર્ગમાંથી મદા પ. કે કેને ર્ક અ વિન રો લાનતા પી ન નેના નેના ને પાય
 છે અને તે છુદ્ધિ માગી રામા માપ છે

સગ્ગ અપનામે સર્વસા રરપ રીમર કુ થ કરતા વિવાર્ધાઓના રરન અને શિર
 રના રાનો વધારે રકાન બીગ એકે રાન રથી મેમ મો લાગે કે પોતાના બાગેકો
 અરો મને વ્યાખ્ય ર ૦૦-૦૦ એ. એમ વિવાર્ધાને ર પની મુખાર્ધ

ઉદ્ધરણ મો માગ પ્રાપ્તમા જણાયા છે મને યા છે કે શ્રેણી દ્વિતીય પર ઔદ્યોગિક શિક્ષણ કે હસ્તકામના એક વર્ગનાથી પ્રતિદ્વાજા નોવા હું ગયો હતો તે શાળાના અધિકારીએ પોતાની ઔદ્યોગિક શાખા વિશે વાંધો જાણી નાતો કરી હતી એ ઔદ્યોગિક શિક્ષણના વર્ગ સામે જ કેટલેક દિ એક પ્રયોગી મહાનુભાવકામ આનંદ મારી મારે આગળ આ રગમા શિ પદાસ્ત્રનુ અત્યેક તરવ જીખરવામા આનંદ હતુ એમ હોવા છતાં પણ નિરીક્ષણ અતે મને જણાય કે વગલા શિક્ષણ અને સામે ચલતા માધ્યમનો સમજ ઉપસ્થિત કરનારો ભાના શિક્ષકે કર્તવ્ય પણ પ્રયત્ન કર્યો ન હતો એ મહાનુભાવ કામ કરવાની તક વિદ્યાર્થીઓને મળી ન હતી, શિક્ષકશ્રદ્ધ તેમણે તે મહાનુભાવ નહતું અને માધ્યમસંતો આનંદ સ્થિતિમા ઉત્પન્ન થતા અત્યક્ષ પ્રયોગો વિચાર કરવાનો વ્રમ તેમણે લીધો ન હતો. રગમા અપાનું શિક્ષણ અને અગ્રાના કારખાનામા કે મહારના બાધનમનો ટાઈ પણ પ્રકારનો સમજ તેમના ભાગે આવ્યો ન હતો માગ માનવા પ્રમાણે તેમને રગમા ઉચ્ચ વાકાના સ્પષ્ટીકણ જેવું કે નરિન કિવાપના ઉચ્ચાર જેવું પ્રજા આપચારિક શિક્ષણ મળતું હતુ

વેરદ વર્જનીયાની ગામડાં ની શાળાઓના અનુભવથી હું પ્રથમ એ લીખ્યો કે પુસ્તક શિવાય શિક્ષણ આપી શકાય છે તેમ જ તેનો ખર્ચ નમુ સાથે સમજ નોવાનું સર્વ મહાનિત છે. ત્યાર પછી મને આ અનુભવથી એ લીખ્યો કે, શિક્ષણને શાળાના નાનકા જ પુત્રી ન રાખતા તેને મેનરોમાં, ધરોમાં અને શાળાની આજુબાજુ રહેતા નોવાના નિકાલનમાં ની જતું એ અનિ મહત્વનું છે દરેકેમી સરથાની એક અત્યત મહારની હીનચાલ કરીએ તો અને અમે મર્યા બહાર ની હીનચાલ (Extension work) કરીએ છે એ કે આ હીનચાલમા સગ્રાના સર્વ ભાગ મદદ કર છે ખરેખર કામમા અગ્રાના જીમ કાઉપિલ કાજ કરતા આ બહારની હીનચાલ તરફ જ લોકોનું નધારે લક્ષ્ય ખેંચાય છે આ એ શિક્ષણમા વિશેષ પ્રયત્ન બ્યવસ્થિતપણે ઉત્પાદવી થાય છે મર્યા નકારની એ હીનચાલની સર્વ શાખા કે વાનકુ સપ્તકા સજન થાય તેમ નથી મારે વિશેષ કહેવાનું છે તે એ કે કે, એ હીનચાલમાં અને જુની પદ્ધતિ પ્રમાણે જેને શિક્ષણ કહેવામા આવે કે, તે આપવા કરતા પરિસ્થિતિ નોવાનો જ નધારે પ્રયત્ન કરીએ નીએ, શાળાની આજુબાજુના પ્રયોગી બેનીની રીત મુદ્ધાગાના ખેડોનાના ધરની રહેલી બદની હીનચાલ મારી બનાવચના અને મેકેન પ્રચલ માટે જ નહિ પણ અગ્રાનાનાં સર્વ પ્રજાઓ માટે જ એ નમુનેતર શિક્ષણપદ્ધતિ આપના વધાના પ્રયત્ન કરીએ નીએ

‘ શિક્ષણનો જીવન સાથે સમવ હોવો નોઈએ ’ એ સુવતો અથ અમે પ્રજામા આપના કરેલી એ નમુનેતર બેનીની શાળાનું વર્ણનથી હું વિશેષ સ્પષ્ટ કરી શકું નમા. ‘ પ્રજામા ’ જી મુનેતર શાળાઓ છે લગભગ પચાસ સમીપમા આપાય નમા શાળાના હીનચાલ ની નીચા

છે તરફથી સરનાની ઝેરવાને લીધે અને નીચો ખેતુઓએ આપેલી મ. પ. એ
આલે છે કે જે ગામના નાનું કરવા ધારે છુ તેને નીચીમ રતા-ઉગતો તાગ કહ
એ જ નામ કાળા લોકોએ પોતા ॥ દેશને પણ આપ્યું કે આ તે દેશની આજુબાજુ
રહેનારા તાના ખેત સમાજને એ જ નામ પ્રાપ્ત થયું કે સારંગીય માર નમાજમ ધણ જ
મદનન, ઠંકસરીયા આ વિજયી નીચો ખેત છે એમાના ધણુ ખરાબોની પોતા ॥
જમીન છે આ સમાજમા નુ પસા નથી પણ તેની સાથે જ ગળી પણ નથી
અનમામા કામ શરૂ કયા પડી મે આ સમાજનો પરિચય કરી લીધા તે વખતે તેમનું
દેશ એક પડતર ખેતરમાં ભાગી છુડી ધિતિમા હતું ખેત મા આવેના રા અને સાળાની
ધિતિ નાતવતા જેથી જ હતી ઉપદેશકની સ્થિતિ પણ તેમ જ હતી તે પણ ઉત્તરાચારો
પ્રાપ્ત થઇ ચુક્યો હતો કે ર રાત્રિનારે નપોર તે ॥ ઉપે ॥ સામળના જતો નુ નિરૂપણ
આશરે દો કનાક આવતું તેના ધનમમાજના એકાં પુ ૧, આ ॥ આગ ના રિનક કનારો
ક્યારે એક વાક્ય પણ તે ॥ મુખથી સાલગરા મળતે એ આગારી ૫ તેનો ઉપ રા ના ॥
પૂરેક સામળનો પાનુ અને નિગશા જ મગની જ હતું ત્યાર રાપર અનેના બાન રિનક
સ્વગના સુખ અને નરના ૫ રિન જ ને બાધ રતા

ગાનવતી પામે જ મીન એક ખેત મા ૨૨ ચનાતો ૫ પાનુ સ્વરા નહિ પામેનું
એક ભાગ્યુ તટ્યુ મકાન હતું જે જ એ નાની ગાળા હતી રિનક આ ઉપેગ ૫ ને
સાર હતું સાળામા પચાસમા બાળકો રતા ઉપદેશના નિરૂપણ નિમણ સાળાના રિન-
છુનો સમજની સ્થિતિ સાન ખીનકુન સ લ્ય ન હતો આ નાના નીચો સમાજની રામિની
ઉછાપતા નથા રિનનારે લીધે અને જરૂરી સારી મગી સમાજની ધિતિ સુવારવાતો નન ન
થાય તેની નમુને ૧૨ ગાળા ત્યા રથાપનાનો પ્રયોગ કરી નેનાનુ મે દરા ૫ આ પ્રયાની
વિમનવાર હપીકન કુ અહી આપી શકુ તેમ નથી પણ ત્યાની રતમાન પરિસ્થિતિ દુનમ
કરીશ ॥

ઉપે જણાવેલા મકાનના સ્થળે રાન એક સગર રાણુ પાય એનાનુ ધ કે
આજુબાજુના મીમન અને મુખી ખે તે ॥ ધરો જુ જ તે બધાયનુ છે અને દેખારમા
પણુ તેનુ જ છે આ ધરને બાગ, તમેલો, ઓસરી વોરે હાઈ ત્યાં મે શિરક-એક મુદત
અને તેમની પત્ની રહ છે અને શીખવે ઠ ધગી સાર એ નીચો બાગ તમના, વો ને
ઉપેગ પ્રિયાઓ તે પ્રાતના ખેતુઓના સાધારણ હરથો નીખનના તર થાય કે અહી
બાળકો બીજાના કનાનું તથા દિનનખાનુ વાગી હડી માક રાખનાનુ કામ નીખ છે બપો
વિદ્યાર્થીઓ રમાકામાં જઈ રતો કરના અને બોજનશાળામા જઈ રેમન બ્યસ્થિત ગમી
ખેતુઓના તાટ તૈયાર કરના નીચે છે ॥ આગળના નગની બ્યસ્થા વિદ્યાર્થીઓ જ
રાખે છે બાગમા ત્યાની જમીનો અનુકૂળ અને સમાજને જરૂરના સા પાનનુ વાવેત
માય ॥ અને વિદ્યાર્થી તથા વિદ્યક તેપર દેવાન આપે કે પશુ શુદ્ધમા ગાય આ નછ તા
પજરમા મરદી, રકગખાનામા ફક્કર હાય છે એ સવ ગ્ય-૦ અને મું કેરી રીતે રાખવા
તે વિધિરિતિ ગીખનામાં આવે કે

તેમની આંતરે દેશમુખની વચ્ચે અલખાઈ આંતરે અને અણુમનાન હતો, આંતર હમણાં તમણામા સર્જેખાને તેમનો નમ કરાવી આપ્યો હતો. માલ દેશમુખ પોતાની પુત્રી સામે, તથા સુનના બાલના ના સાથ આજ વેનસમમા આપ્યો હતો. મ્હોતી ધામપુગથી સામેયુ થયું હતું તેમના ઉતા. માટે નિરામા. તમામ મજાનો ખાની કરી આપનામા આવ્યા હતા. આંતરે એ ગીતે નપૂતુ નામન દરમામા આપ્યો હતો મનખાનનો તાલિલનો હુકમ આપ્યો હતો. હાન ન ત કિનાના ને મકાનો ખાની નામના અને મિગપૂરી મ્હોટા અધિદારી ઝોના ઉતારા માટે ત્યાં બચરવા. નમી તેનો અમન થતા દેશમુખ નામમા આવે. પોતાના બીજા નવ્ય મવાનમા રહના ગયો હતો. દેશપાક પપુ પોતાનો અનાસ લઈ નામમ રહેના ગયા હતા.

આજ સાનકાળે નાગલાન યયુ-નાદ્ય દેશમુખ અને જેરે દેશમુખનો સમય થયા. દેશમુખના પુત્ર બા. સાથે માલ્ય રામુખની પુત્રી સકના બાદનુ વેનસમ થયું અને આંતરે સાથ આપમે નિમે લમ દરનાનુ પછુ નકી થયું.

રાત્રિના આઠ સાડા આપો મમય હતો. નિરામા મુખ્ય ટેરીમા દરમાર ભગથો હતો. બાલ દેશમુખ મુખ્ય જગ્યાને લાવ જગીની ગાદીપ બેગ હતો તેની પટોનમા તર્ક ગાદીપર મુખે ૧૨ સીદી બહાન મગખીથી મેહ લરી રીતે બેડા હતો તેની મનુખ ઢાંઢા. દેશમુખ, તેની પામ તેનો પુત્ર બા. રાન, તેની પાસે કમીપત્ર માનવનો નવા રીમાનો જમાલ, અન બીજા વેનસરના પ્રમુખ ગૃહસ્થો, સામે દેશપાક નગસપ્રન, તેની પામે તેનો પુત્ર દાલ, તેની પામે નરના. મોર એમ કમે ગીજ અમનસરો, અધિદારીઓ, સાહુકારો અને એમ હતા. મિગપૂરના નુમા સજ માના પ્રતિનિધિ તગિદે અત્યા દરમા મા ટૂંખા. માલ દેશમુખ મગખીથી શેહિખાગ વેળવડખો ના દેશમુખ, દેશપાક, મ્હોટા લો, કારો પટેનો, કુન છોંઓ, ધનામદારો વગેરેની સનામો લેતો, નજાણા પેતો હતો. આ વખતે બન્ને ખોરાના મ્હોટા મ્હોટા લાકે સનામો માટે ત્યાં હાજર થયા હતા. એ કાપ વો રહેતા. ના હા. જ વ દેશમુખ ઉકેલો. મનામીની જગ્યાએ જઈ નમી મુજરો કરી, બા. રાત્રી પશેણાઓને પોતાના પુત્રની જાહેર ગીતે ઝોળખાવુ. ગનના બાસા માગી સર્વેના હા. તે તરફ વળ્યા. આ લગણગી પુત્ર-સસતાધિશ ટૂંખા. બાદવનો જનમત, તેને આગુન્તાઈ નીરખના સવની નજર તે તરફ વળી. પિતા ઢાંઢા. પા. પત્ર બા. રાવ ઉતો હતો. મગે રખીથી પૂર દમામથી આગળ નમી તેણે મુજરો કર્યો. સરએ મુધા. જમાઈ ચર્ગે એમ ધાલું હતું, લોકનાપક પપુ તેની જ હતી, પણ તેને ગ્યરે આ મો. રગીના, દે. નોદિદર બાજના નીકળ્યો, એ બેઈ તઓ આચર પામ્યા.

આ વખતે દેશમુખની ગાની પા. ગ ચકમા તેની પુત્રી સકનારમાર્ગ મે. હતી તે આ દરમા મગખીથી બેતી હતી, અને પોતાના લારિ લસ્યારને નિ. નુમ મગ નગથી નુમ મગની ખેઈ રહી.

આ ઓળખ થઈ ગયેલા, તેઓ પોતાની જગ્યાએ પુનઃ આ-આ માન શમુખ મીમે
કાનને જેથે દ્વિમુખ સામે કાળ વાતચિત્તમાં યથારે મગ્ન નિરસ્થિત થઈ શકે પોતાના
પ્રતિસ્પર્ધિ જાણનારને જોઈ રહ્યા આ રખતે મંદ પોષાકમાં અનુકૂળ થયેલા રમાગીમાં મગ્ન
ગણ્ય થઈ રહ્યો કાળગુ અગ થતો મનસ્વ મનસને હવે એમ બેગા થયેલા સારો સા ન માન
ઉંચા, પેતાની માતાનો હાથ પકડી તેો ચ- પાઠગ નડ મરા આ પુત્ર બોલે આ બ્ધી
મનને જુના વિચારના પરપરનિરદ્ધ સામર્થીમાં, મરપ થઈ એક બીજાન થિકા ના મીખના
જુદા જુદા રીતે ઉઠેલા, તેમના મેળાન થરાતો વખત આ સો-નેમના બાબા જનના એક
જાથ થનાતો સમય આ-ઓ પુના પિતા સામે પોતાના વિનાશન સાથ અથગ્ય નહિ શી ને
રફી પિતાએ ફર દટિ રી, તનન અનુ જાગા નેની ગજ અર માનુ રીતુ નમાનુ જાનગમા
આ જમાતુની ઓળખ કરાવી બાન પત્ર પદા આ થા પાનાના એક તથમા રાનાની પુત્રાની
હાથ બો બીજા હાથમાં જમાવતો હાથ પટી તે પહાડ આ પોત સર્વ રમાગીઓ ઉંચા,
ઉંચા થરા, તેમના તરફ જોઈ શા તેમની સાથ નેજે મગ્ન મીથી માનાની પુત્રી બો જમાવ
ઓળખાઈ શી, આ પેલાનાગ થયા પુ જાઈ કરું નનમે મુગાર-માની બાપી નનમા બા ન
ત ફથી પોરાતો વહ આધાને પુના પુન મર ચારી નડ નન મેની પાલુ ની બો તનિન
માનનુ બહાનુ કાગી પોતાના બ- તરફ પોતાની માનીની તા શી આદી સાદ જની ની

જાત દરનામાં નાથગાપ આ પુ બો કનાક પડી જમાર પૂરો થયેલા ના રસના મનના
આના મન્યા જેરે દેશમુખના આનદો પા લો ના જિન પ્રીતીથી જાકસાગના ન પેરો
ખીનાથી બજતો સફેદ નીને ઉતર્યો નાથાનમાં એક જુ ખારાગી સ્ત્રીએ તેને પાઈ સાકનિક
સલા કરી આસપાસ નજર નાખી નાથ સાની તે સ્ત્રીની પા પુ ડેટ ડેટ તે ચારે એમન
ભાભા થઈ મહનની પડીના ભાભા તેની પાળગ પા જ મથો તે જીએ હાથની સગા કરના
તે ખડમાં આગળ વધેા અને તે સ્ત્રી બહાર મોટી ક ની ઉભી રતી

અર તેની પ્રિયતમા છતી આગેએ એ મુર મુખાસનપર બધી હતી સ રા-તે
જેતા તેના નજરપર આનની-આસાની જાથા આપી, રીડની પગી મથના આનાપ રૂપી
આપી, અને તેના મુઠુ ઓછ પ્રિયતથી પ્રકુન બન્યા, “સ યજ્ઞ, તુ મરા ઉતર્યો છે?”

“હ આ પિકા પાન ચાળી કા-હો જેરે દેશમુખને આ તુ જાણે કે ખાનસાદમે
અહીના ત્વક મન્યો સનાની આ ફુર્લા બિન બના થો છે અરેરે! આપના આ બનાયથી
મને કેટલુ દુખ થયુ કેટલુ કેવો અલા પ્રિયો-દાથ આ મેખાતુ નથી, મખાતુ નથી! આ
મગ્નજાને જોના કાગ ચે કે”

“ગરીમ ગિયારો સ ફોજ, અરેરે! ત્હારા કે તા તો તારી નિયતિ કેટલી મધી વધાર
દુખ તારી જોયનીય બો દયા ઉપવનનની કે”

“હારી, આપણે છે ન હના નિ રજી મળ્યા તે પડી દુ તને મગી રકમો નની મહા
આ મરાન દુખમાં હું સર્વ કાષ બૂની મથો છુ આગના પુનશી થેર દુકમને માન આપ્યા નીશ

ટાકાએ હું અહીં આ-વે, અને આજ ને જોઈ મને થયે તે આનન્દ સમાપ્ત થયો. પણ આનન્દ અને હું બન્ને સાથે તારા છે તારા પિતાએ હાથ તને મારા હોય. પુત્રની વીધી-તારાં જગીદાન આપુ-અપાપુ-આપણા પ્રેમનું જગીદાન અપાણુ-તને કાગડાની કાટે બાધી-ન ના. મચલી વીધી-પણ મારો પ્રેમ-આપણા જન્મેનો પ્રેમ અચળ છે-તે ત કાપિ બધ શો નેમ નથી.”

“એમ ન મોલ-નું હવે મને ના કડ, આ બેગ દુ મહા કડી શકતી નથી” તે બુનિ ભાવે છે.”

“હા, આ બુનિયામા નાથી બનિયું કાર્તિકુ દોષ તો તે આ કે ત્રણ દિનમ થયા હું અહીં આ મો ધુ મારા શિષાબ્દો, મારા શિષાબ્દસા તારા જિમનત જમાતર સાથે આ ન્યાય દેશમુખને ત્યાં ઉતર્યો-મને તે અખતથી પતેપગ એવું જ થયું કે દે આ આખા કુટુંબને હું કાપી નાખુ! તેમને તલવા ની ધારે ચડાવું! તેમના પ્રયેના મારા પિ કાગડી-હ નાથી હવે નથી અગે. તેઓ તો શુ બા જે તારો ત્હા. અને મારા પ્રેમ વચ્ચે આવા કે, તે સર્વેપર મારા કોર, નિરસ્માન, પિ કાગડા બનિનય આપો છે જે નિમથી તને મારા ત લુગી કડી તે વિવસથી ત્હા. પિતાપર, અને કુકમ કરનાર પેના સર્વેપર નરે! શુ એ મરતું મગ-બા શાંદપર મારો શિ કાગડા-નિ-કાગડા પ્રગટી ગયો છે-ગમે શમે આપી ન્હો તે.”

આમ કોષથી તારા થતા નિરસ્માનમુક્ત વાળીથી પણ ધીમે માટે મોતના સરોવરે અમવાગની ઉકે નજીક આવી તેની પામે બેસના બેરથી તેનો હાથ પોતાના હાથમા કીધો આ વખતે આ પોતાનો આછો પ્રકાશ છુપી બારી નાદે સ-વાગમાઈના ન્દેગાર નાથી ત્હોરો હતો, અને ખડ અત્ના ઈલાએનો નાથ આપનો ઉગ્મશ ચઢના મ્વેત નિમળ પ્રકાશ સાથે મિશ્ર થતો તેની નુસ્તરતાને અતૈકિક આકર્ષકરૂપ બધી ન્હો હતો તે તરફ જોતાં આવી અતુપમ નુસ્તર બીને પોતે ખાલ છે, તે નુસ્તરી જે પોતાનું સર્વેવ આપના, અને પોતાનો મ્વામી મુનાનના તૈયાર છે, તેને સવાને માટે બોલ-તે પણ, તે મારે જગપણ મુખે ન થતાં બોલ-આ પોતાના દિયકાગપણા માટે તેને પોતાનાપર પણ અત્યારે કોષ અપો.

“ન્યાની, જ્યારથી આ સ્વપ્ન ખનર મને મળ્યા કે મર્જખાન અને તારો પિતા ત્હારા આ મમિતાન આપના નેપાઠ થયા છે, ત્યારથી હું એમસરખો આચર્ય પાની ગયો છું, કે હું આટલી સદેલાઈથી કેમ જામે થઈ?”

“હું? શુ હું એમ ધારે કે કે તે માટે મે પ્રયત્ન કર્યા નથી? હું સામે થઈ નથી? બધું કરી ચુગી મારા સરા કર્યો માટે મ્હું વિચારો કર્યો-મારા હાથ માટે મરી કપડી-હા! પણ કંઈ? પણ મારા શુ ચાને? હવે હું કાષ્ટ પણ કરી શકુ તેમ નથી મારા પિતાએ સર્વેખાને, અને ખુ આત્માહે મને મારી ફરજ નુ છે તે અપષ્ટ ગીતે કંઈ છે મારા આત્માહેને, મારા દેશને, મારા કુટુંબને મારી જરૂર છે-મારો ભોગ આપવો જ બેધએ.”

એ કામ માટે તાલક નથી તને એક છુપા ભયુક્ત કામ મોપાયુ છે
નિશાન અપાયુ છે-તારા કુટુંબના કુ-વર્માં પ્રવરણનો વૈરાગ્ય શાન થયો
તારા આજિમ પ્રથમ નુ હોવાય છે ”

“ હા, એમ છે મર-આ પિ કાપાન દુષ્ટા છુ-પુ કાળ બા નતી પુત્રી-આ ૮ મેક
નસુમ! ની શા! એક પુષ્ટ જે કુ મહાની નથી કે કાર્ષ દિવ્ય પત્નિ ચાલી સકરાની તરી,
ની સાથે યમ-જેને તે આટે તે મરને, પિ માત્ર ૨ આ તે અમી સરંગે પિ માર કે આ
વો અનુષ્ઠ-નાદ રિનાના, વાહ! ”

“ અરે! વખત આવે તો પાકળ હી પુષી ગીને આપણા ખુન પણ કરી જાણે એના
દ નેકા મ-મોગ નીચ ચા જો છે ”

“ હા, તેઓ તેના જ છે તેમજ નાનનિશાન પણ મહેરા દેરાનુ નથી એકુ અ-ની
પાસાહી મનાન છે એમ સજે માન કહેના દના ”

“ અરે! આપણે ધણા વખાનો નાચ કરે પજુ આ મહેરા એ મકમોરોથી હજી ઉતર
૧૫ છે તુ તેમને પિક-ઈ છુ-અરે એ ચાગો ના પીસાચેમાના એકે ત્હારી-મ્હારી ત્રિન-
માની ચોગી કરી છે-મ્હારા હાથમાથી ખુચરી લીધી છે-અરે, તેના તો કુ ડોગે પીસી નાખીય,
તુ મોની પીસ-એની મે કાકે પ્રતિજ્ઞા લીધી છે ”

“ હા, નેજે નને તીધી છે ખરી, પણ તે ત્હારવગ્નો મ્હારો મેમ-નાક છે ન વડ
જે એમ નથી તે તો હમે ॥ અરેજીજી ત્હાર જ રહેજે ”

એટલામા આ હી અ-૨ આવી સરજીજી સરજો ૮ રો આન-નીએ અ-રા માનિ
નમા ગાઇ કયુ નેજે તિરંગાની હાસ્ય કગતા કયે નેજુ-“ મરોજી, તમે હવે નાઓ-એક
ગ પણ થોભો તરી, કાઠ મ્હાર આ મુ કે-જના મ્હો ” સરજીજી આ નીમે સાથે અપાનના
માનને માન આપી કાઠ વિચારમા પડી એકતમ ત્યાથી આવેને મુખ માગ માનનો થયો તે
રો અને આન-નીએ બીજા દ્વારથી એક ૮ આ તીંગરણાં કે માનકા તગલ પુરવતે ૧૫૫ નો
મરનીથી તેના નગર સકરામાર્ગિજી રહી

અકરણ ૧૪ મુ

મુધોજી અને સકરાગ્ગાર્

માર્ગીત, અરે નાદાન,	અમ રોનસે હામીવ ક્યા ?
ધમિ રજ કરને ઓગ,	પગાલેમે હામીન ક્યા ?
જમ તીગ હાથેમિ,	નીકન, નમ ક્યા પશેમાની ?
તા પાંચે સોચ તેના,	તો ઉઘાતા કર્યું પડેચાની ?

મહાગત ગયે એ મેરી,
કે મમ ધ્યાનના મેન
લગા તમી યા કુન્દાઓના
મુજે તુમ બવાન મદનતમે
પના કુળીય નીચામ,
કીનારા વો લો મુજા,
અરરી દસમ મુજા,
બહારો મુજાને તેરી,
બીડી મીસમત કુમારી હા,
લગેમા દીન કુનીયામે
વચનની પીડ ભારી હવ,
મુસાદર હ એ મુજામે,

કુદા ને યા રસુનવાહ,
લગા દો યા રસુનવાહ
પા દીનરાત સોના તથ,
જગા દો યા રસુનવાહ
ના મે ખાતાદુ સકર,
લગા ને યા રસુનવાહ
એકેવા છોડ આવેમા,
ઉમવા અ રસુનવાહ,
હમેદ હમકા તુમારી હવ,
તીમા દો યા રસુનવાહ,
નેદાયત એ કરારી હવ,
પહાયા દો યા રસુનવાહ,

સુનારણ આ નીન ન પુ ત દ મમરમાથી જોષ હી, તેલે મકરા ગોઠી ત ર જોષ
કપા બાપા અલૌકિક સાન્દર્ભની મૂલ-વળ લર તે મળી મથો પશુ નર નાર જોષને
અને નમત રતો જો થો- મને આપણા બાઈ મળન-કુ-જોષે રેશમુખનો પુદાનો પુ
સુર-ભાભીસાહેબ તમારો દીપર હુ આપના દનનાય આ થો હુ ”

“ મુવોજી ” આટલા જ રાખે તેના નુમમાવી નીકળના, તે નુચરાતી મુજાતી તેનું
ત દ જોષ ની

“ હા, હુ મુવોજી, અથા- આપને મળનાના જ દેતુથી અહીં આપો હુ હુ સ
જાપુ હુ હુ તમને અમારા તન, અર । અમાગપર નીમાયના મુમ જાનુસ તમી
જાણુતો હતો-ધાન્ટો હતો, પણ તમને જોતા તે જ લાજે મહા । તે ખ્યાન પનાય
છે આવી અદ્ભુત મુકામળ સૌન્દર્યના આજામા પ્રિયાર અને નહી ત જાનુસ
નીચ કાય કરી રાજે જ નહી-અસ્તુ-એ ધા જા ખોટી પડી-દાય-એ ધારપાને લાકન જ
આ અમુ ન જન જે મહા માટે નિર્માણ થયુ હતુ તે મેં મહારે હાય જ જોધુ દવે તે
સગ ની વિચાર મુજા કરવાનો હજુ મને તો નથી હવે તો પૂજ્યલાલે તમને જોધુ હુ
આગથી મને તમારો જાલ મમજાને-એ જ હવે આપણો સગધ-ભાભીસાહેબ, હમેશા
નમાર રહાયુ કપા, તમને થો પા અપમાન થાય તો તે માટે માયુ આપના હમેશા તમાર
હુ મોમ સમજાને ’

તે અમરો સકવાન્યાત પણ નુચરાતી આવર્થ પામતી તેનું આ વિચિત્ર લેખણ
સાલગી રતી તેના મન ના વિચાર હતો તે જ જોષે તેના જોષ જરા રિમતમા ઉવયા પણ
સન્ય ત પમા આનદનો જોષ પણ ન હતો, ક્રિકકા રિમતને પુરણી ન મળી-તેનું મમત

કેના તાર્પથી કંઠમાંથી હતું પણ એકર બાગ પોતાના હાથની નાગળી ઉપરથી
ગળી તાંત મગજન મેરે રાખતી મુધોજના આ સમયેથી આનંદ પામતી શાન કેમ
પી બોલી — “ભાઈ, તારો ઉપકાર” આ પ્રેમાળ મનમાં માટે ઉપકાર આ પ્રેમથી
આવા મને મહે આપે જ સામન્યા-મને મીઠા તથા રમકની વગર (૧૨), કેમકે
મહે-મહેરો ગામિ મહે રક્ષણ કરતા મમયે જ છ પણ આજનામાં મધાની ૧૨
પરે છો તમારી વાગળી માટે ઉપકાર હું તમને મદદ બાઈ મમજન આ મદારી, પણ
કુશાલની નાગળી નવે-આ ચીરાતા ૫ નવે-આના મગે-માટે મને અનંદ નવે કે
સમે મદારા દીપરજ અને મદારા બાઈ છે એમ મમજુ છુ તમાગ જેવી તમાગી માના પણ
પ્રેમાણુ હવેજી હોય તે તમાગ ધમાંડ મુખી થઈ”

“ હવે તમારી આ મદવાનના-નાગળી માટે નમાર બહુ કરે” એમ ઉમંગવાથી
મુધોજ બોલે અને પોતાના હાથમાંથી એક બંદ મૂલ્ય મુદિકા કાઢી ચકરાગાલને આપના
બોલે — “ભાઈ સાહેબ આ નિશવ બે રીકારે કોઈ પણ વખત તમને મદારી પા
રક્ષાની-જરૂર પડે નો આ મુદિકા મોકલો જોઈએ પા” હ, તે પછી તરેન હાજર થઈ
જે તમે ફરમાવશો તે મળતી વાતી તમે વચન આપે ૧ જરૂર પડે જગ પણ આવશે ન
ખાતાં આ મુદિકા મોકલશે”

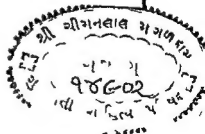
આવારે દંતરે કુખ વિચારેઆ આદ્ય આગ થતી, એકની પડી ગયેલી, આના
જમરની બાળાએ નયન આંધુ તેનું મોકલિમિ પાટું ૨૫ ના પુ તે આગળથી મુરોજ
સરક અનેક વિચારેથી ટોરાલી જોઈ મદી તેના મનની વિચિત્ર ન ક પી સકાય તેવી હતી

મુધોજ મકારનાઈ સામે જોત રહ્યો અહાહા, મહે જેવી મદાભાગત મૂલ્ય કરી તેણે
આત્મા અતે તેના ઉચ્ચ સરજામાં જાગૃત થયો આ ઓ-આ તેની સ મુખ મેરેલી અપ્રતિમ
સુમમળ “માળા-નિ” વપ નિર્દોશનારાળી આ તેને અસારે અન્યન નદારી મધુરી રાગની હતી
આવારે જોને વાગ્યું કે-તેની સર્વ આગાઓ બોલિતી આ નાગળી આસપાસ રેતાની ઉભી
આવી-આવારે અતે એક મધુર મુકામન પુષ્પ જે તેને પોતાના મ જેવા વિમળ પ્રમસ્યા
હમેસા નવનમા રામે, પણ જે પહાડની ગયે ઉભા ગેળા-રાગા પહાડી મીખરે જ્યાં કોઈ
પણ તેને, મુદવા જઈ છેકે નવી લા ઉમળું તે મધુર મુકામળ પુષ્પ અતે આ જેમના છાનના
સેરોમા ભમતા કાળશેષક આત્મા સ-મુખ આ કુ-દ ૧ થયું તેણે પોતાના અન-તગમને પુઠપુ
અતે તે અતરતમાપર પુત્રી સત્તા બેસાડવા તેમા માગ-મોકલે પુત્ર, આ પુષ્પ હવે તેનુડી
સોંપરેજ પોતાના હાથમા નહ સોંપે ખરે હવે એ તેનો અધિ ૧ છે” હા-તેના મુદર
હરામિત થોમો સાબળતો, પણ હમેશા માટે અનેક ઉપકારથી જુદા પડતા તેને આ
કાળી રાત્રિ, પેડે હમેશા તેની અમુખ નેના હૃદય માત્ર દગર ઉભા મદારી જરૂર પડે આ
જન પોતા માટે હવે ને હાથે કરી ગુમા પુ તેમા ખીજો મુ-દ ૧”

સુગી શ્રીમ માંતોઆ (સંવત્ર-વૈશાખ ૧૭) ૨૦૦૬ ૧૦ એમ વિચારીએ ના નાનું ના છે

116-7
20/09/1986
મુદ્રા 306
3 SEP 1987

ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ - ૬

૧૪૯૦૨

સમાલોચક

પુ. ૨૪ એફ ૭-૫૨

જુલાઈ - ડિસે ૧૯૫૬

૧૪૯૦૨

ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ અધ્યક્ષ

અમદાવાદ - ૬